SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

Anden forøgede Udgave
ved Niels Thulstrup

ELLEVTE BIND

Søren Kierkegaards Optegnelser
fra 1853 November til 1855 25. September

ANDEN AFDELING

Gruppe A Journaloptegnelser
1854 Oktober til 1855 Januar
Løse Papirer 1853 til 1855 25. September

Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
og Søren Kierkegaard Selskabet

GYLDENDAL

Søren Kierkegaards Papirer
Bind 11, 2. afdeling, der udkom første gang 1938,
er et uændret fotografisk optryk af originaludgaven,
udført af S. L. Møllers Bogtrykkeri,
København.
Printed in Denmark 1969.

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

UDGIVNE AF P. A. HEIBERG, V. KUHR
OG E. TORSTING

ELLEVTE BIND

SØREN KIERKEGAARDS OPTEGNELSER
FRA 1853 NOVEMBER TIL 1855 25. SEPTEMBER

ANDEN AFDELING

GRUPPE A JOURNALOPTEGNELSER
1854 OKTOBER TIL 1855 JANUAR
LØSE PAPIRER 1853 TIL 1855 25. SEPTEMBER

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
LIBRARY
1962

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MDCCCCXXXVIII

INDHOLD

Side

Fortale VII
Tidstavle ..... IX—XXIX
S. K.'s Optegnelser af Gruppe A:
Journal NB[32] 1854 11. Okt. (Sluttet) ..... 5—81
Journal NB[33] 1854 9. Novbr. ..... 82—154
Journal NB[34] 1854 24. Novbr. ..... 155—203
Journal NB[35] 1854 3. Decbr. ..... 204—277
Løse Papirer, 1853-1855 ..... 281—440
Kilde-Angivelse, Manuskript-Beskrivelse og textkritiske Oplysninger ..... 443—491

FORTALE

Med Hensyn til Udgavens Plan, Inddeling og Materiale, Stoffets Ordning, Principperne for Udgavens Fuldstændighed og Gengivelsen af Texten henvises til Fortalen til første Bind.

Ellevte Bind omfatter Tidsrummet fra November 1853 til 25. September 1855. Bindet bestaar af tre Afdelinger. Første Afdelings Indhold er Journaloptegnelser for Tidsrummet 1. Marts til Oktober 1854. Anden Afdeling indeholder dels Resten af Journaloptegnelser indtil Januar 1855 og dels løse Papirer for hele Perioden. Tredie Afdeling indeholder de indenfor samme Periode faldende Optegnelser af Gruppe B.

Nærværende anden Afdeling af Bindet er gengivet efter Original-Manuskripterne i Universitetsbibliothekets Samling: „Notabene"-Journalerne 32 (A 1-73), 33 (A 74-140), 34 (A 141-187) og 35 (A 188-279), samt „Løse Papirer" fra 1853-25. September 1855.

Ved at følge og samle Fodnoternes Sammenvisninger vil man, ligesom i foregaaende Bind, kunne skaffe sig Oversigt over Materialet til flere af de hyppigt tilbagevendende Emner i den store Masse af Optegnelser.

København i September 1938.

UDGIVERNE

TIDSTAVLE

1813 Maj 5. S. K. født i Faderens Ejendom paa Nytorv i Kbh. (gl. Nr. 2, ny Nr. 27).

— Juni 3. S. K. døbt i Helliggeist Kirke i Kbh.

1821 S. K. sat i Skole i Borgerdydskolen i Kbh.

1823 Jan. 23. Regine Olsen født.

— Febr. 15. Regine Olsen døbt i Vor Frue Menighed i Kbh.

1828 April 20. S. K. konfirmeret i Vor Frue Menighed i Kbh., ved første Kapellan J. P. Mynster.

1830 Oktbr. 30. S. K. indskrevet som Student ved Universitetet (laud.; Udarbejdelse i Modersmaalet, Græsk, Historie, Fransk: laud. p. c.).

— Novbr. 1. S. K. indskrevet i Kongens Livkorps, 7. Kompagni.

— — 4. S. K. faaet sin Afsked fra Kongens Livkorps som utjenstdygtig.

1831 April 25. S. K. fuldendt 2den Examens 1ste Del (Latin, Græsk, Hebraisk, Historie: laud.; Matematik: laud. p. c.).

— Oktbr. 27. S. K. fuldendt 2den Examens 2den Del (Filosofi, Fysik, Matematik: laud. p. c.).

1836 April 18. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen (se I A 166).

1837 Maj (imellem 8. og 16.) S. K. ved et Besøg hos Rørdams paa Frederiksberg første Gang truffet sammen med Regine Olsen (se II A 67. 68).

1837—38 S. K. undervist i Latin i næstøverste Klasse i Borgerdydskolen i Kbh.

1838 April 22. Regine Olsen konfirmeret i Holmens Kirke i Kbh.

— Maj 19. Form. Kl. $10^1/_2$. S. K.s Optegnelse om „en ubeskrivelig Glæde“ (se II A 228).

— Aug. 8.—9. Nat Kl. 2. S. K.s Fader død.

— — 14. S. K.s Fader begravet paa Assistents-Kirkegaard i Kbh. (i Familie-Gravstedet).

— Septbr. 7. udkom: „Af en endnu levendes Papirer. Udgivet mod hans Villie af S. Kierkegaard“. Hos C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno. (Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk: „Kun en Spillemand“). — 42 SS.

1839 Febr. 2. Optegnelse af S. K.: „Du mit Hjertes Herskerinde „Regina“, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom“ osv. (se II A 347).

— Aug. 29. S. K. opgjort sin pekuniære Status (Obligationer, Aktier, Part i Ejendommen Nytorv Nr. 2).

1840 2. Juni S. K. indgivet sin Examens-Ansøgning til det theologiske Fakultet.

1840 Juli 3. S. K. fuldendt theologisk Embeds-Examen (laud.).
— — 19.—Aug. 6. S. K.s Jyllandsrejse.
— Aug. 9.—Septbr. „kan i strengere Forstand siges at være den Tid, i hvilken jeg tilnærmede mig hende“ (se X^5A 149,5).
— Septbr. 8. S. K. friet til Regine Olsen (se X^5A 149,5).
— — 10. S. K. faaet Jaord af Regine Olsen (se X^5A 149,5).
— Oktbr. 8. Første Nummer af „Corsaren“, udgivet af Goldschmidt.
— Novbr. 17. S. K. indtraadt i det Kongelige Pastoral-Seminarium som Nr. 252.
— — Vidnesbyrd fra Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. Michael Nielsen om S. K.s „ikke almindelige Herredømme over det latinske Sprogs baade mundtlige og skriftlige Behandling“.
1841 Jan. 12. om Middagen S. K. efter Tur prædiket i Holmens Kirke over opgiven Text (se III C 1).
— Juli 16. S. K.s Afhandling: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates“ erklæret af det filosofiske Fakultet for værdig til at forsvares for Magistergraden.
— Aug. c. 11. S. K. sendt Regine Olsen hendes Ring tilbage.
— Septbr. 16. S. K.s Disputats (paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag) færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 300 SS.
— — 29. Kl. 10—2 og 4—$7^1/_2$ S. K. forsvaret sin Disputats for Magistergraden.
— Oktbr. 11. S. K. endelig brudt med Regine Olsen.
— — 25. S. K. pr. Dampskib forladt Kbh. for at rejse til Berlin.
— Novbr. (imellem 15. og 22.) Schellings anden Forelæsning i Berlin.
1842 Febr. 4. Sidste Datering i S. K.s Kollegie til Schellings Forelæsninger.
— Marts 6. S. K. med Dampskibet „Christian VIII“ ankommen til Kbh. fra Kiel.
— Maj 29 og Juni 5. Anmeldelse i Fædrelandet, Nr. 890 og 897, af S. K.s Disputats ved Dr. Beck.
— Juni 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 904: „Aabenbart Skriftemaal“, med en „Efterskrift“ til Dr. Beck (S. V. XIII, S. 397 ff.).
— Septbr. 10. S. K.s Broder Peter Christian kaldet til Sognepræst for Pedersborg-Kindertofte.
— Novbr. 11. S. K.s Broder Peter Christian ordineret.
— — S. K. afsluttet Manuskript til Udgiverens Forord til „Enten—Eller“.
1843 Febr. 15. „Enten — Eller. Et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita. Første Deel, indeholdende A.'s Papirer. Anden Deel, indeholdende B.'s Papirer, Breve til A.“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 470 + 368 SS.
— — 20. „Enten—Eller“ kommen i Handelen (hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel), og s. D. foreløbig anmeldt i Fædrelandet Nr. 1155.
— — 22. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Dagen Nr. 52.
— — 23. Uddrag og Omtale af „Enten—Eller“ af Claudius Rosenhoff i Den Frisindede Nr. 23.
— — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1162 (underskrevet A. F.....): „Hvo er Forfatteren af „Enten—eller“ (se S. V. XIII, S. 407 ff.).

1843 Marts 1. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. L. Heiberg i Intelligensblade Nr. 24, i Artiklen: „Litterær Vintersæd“.

— — 5. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1168 (underskrevet Victor Eremita): „Taksigelse til Hr. Professor Heiberg“ (se S. V. XIII, S. 411 ff.).

— — 12. til April 9. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Forposten Nr. 11—15 („Fragmenter af en Brevvexling“).

— April 16. Første Paaskedag til Aftensang i Frue Kirke (Biskop Mynsters Prædiken), Regine Olsen nikket til S. K.; i Tiden nærmest forud har hun „hver Mandag mellem 9—10 Formiddag“ mødt ham (se IV A 97).

— Maj 5. Datering af Forordet til S. K.s „To opbyggelige Taler“.

— — 6. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 52 SS.

— — 7.14.21. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. Fr. Hagen i Fædrelandet Nr. 1227-28. 1234.1241.

— — 8. S. K. afrejst fra Kbh. til Berlin.

— — 16. „To opbyggelige Taler“ kommen i Handelen (hos Boghandler P. G. Philipsen).

— — — Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1236: „En lille Forklaring“ (se S. V. XIII, S. 416 f.).

— — — Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin.

— — 25. Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin. „Om en liden Stund skulle I see mig igjen. Jeg er bleven færdig med et Arbeide, der er mig af Vigtighed, jeg er i fuld Fart med et nyt, og mit Bibliothek er mig nødvendigt, ligesom ogsaa et Trykkerie“.

— — Berlin. Datering over Begyndelsen af Manuskriptet til „Gjentagelsen“ (se IV B 97,3).

— Juli Datering over Manuskriptet til Brevet til Læseren i Slutningen af „Gjentagelsen“ (se IV B 97,30). — Sandsynligvis har S. K. ved denne Tid faaet Kundskab om Regine Olsens Forlovelse med Fritz Schlegel.

— Aug. 9. Datering i Manuskriptet til Forordet til „Tre opbyggelige Taler“ (se IV B 159,7).

— Oktbr. 7. „Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de silentio“ og „Gjentagelsen. Et Forsøg i den experimenterende Psychologi af Constantin Constantius“ færdige fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 135 SS. og 157 SS.

— — 13. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 62 SS.

— — 16. „Frygt og Bæven“, „Gjentagelsen“ og „Tre opbyggelige Taler“ kommen i Handelen, de to første hos C. A. Reitzel, den sidste hos Boghandler P. G. Philipsen.

— — Anmeldelse af „Enten—Eller“ af H. P. Kofoed-Hansen i „For

Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab", 1. Bd. 4. Hefte.

1843 Decbr. 6. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard" kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 84 SS.

— — 19. „Urania. Aarbog for 1844, udgiven af J. L. Heiberg", med Omtale af „Gjentagelsen" i Artiklen: „Det astronomiske Aar", averteret i Adresseavisen Nr. 298.

1844 Jan. 1. Artikel af Biskop Mynster i Intelligensblade Nr. 41—42 (under Mærket Kts): „Kirkelig Polemik" (med Omtale af S. K.s „Opbyggelige Taler").

— Febr. 24. Lørdag S. K. holdt sin Demis-Prædiken i Trinitatis Kirke (laud.).

— — Slutn. Anmeldelse af „Frygt og Bæven" af J. Fr. Hagen i Theologisk Tidsskrift, udg. af Scharling og Engelstoft. 8. Bd.

— Marts 5. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard" kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 59 SS.

— — S. K. tilendebragt Udarbejdelsen af: „Post-Scriptum til Enten—Eller" (IV B 59).

— Juni 8. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard" kommen i Handelen, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 70 SS.

— — 13. „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard." (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 137. — 164 SS.

— — 17. „Begrebet Angest. En simpel psychologisk-paapegende Overveielse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Af Vigilius Haufniensis." og „Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed. Af Nicolaus Notabene." (Begge hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averterede i Adresseavisen Nr. 140. — 184 og 111 SS,

— — 30. Omtale af „Forord" i Ny Portefeuille (udg. af G. Carstensen, red. af J. C. Schytte). 2. Bd., Nr. 13.

— Aug. 31. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard." (Hos Boghandler P. G. Philipsen. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 205. — 111 SS.

— Oktbr. 16. S. K. flyttet fra Nørregade 230 (nu Nr. 38) til Ejendommen paa Nytorv.

1845 Febr. 9. S. K. hørt Prædiken af Biskop Mynster i Slotskirken (se VI B 157).

— Marts Oprindelig Datering til Hilarius Bogbinders Forord til „Stadier paa Livets Vei". (Se VI B 7,4.8,2).

— April 29. „Tre Taler ved tænkte Leiligheder. Af S. Kierkegaard" (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 98. — 100 SS.

— — 30. „Stadier paa Livets Vei. Studier af Forskjellige. Sammenbragte, befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder" (Hos

Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 99. — VIII + 383 SS.

1845 April 30. Anmeldelse af „Philosophiske Smuler" [af Dr. Fr. Beck] i Neues Repertorium für die theol. Literatur und kirchl. Statistik, hrsgeg. von H. Th. Bruns. 2. Bd., 1. Heft.

— Maj 6. „Stadier paa Livets Vei" anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 108.

— — 9. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1883 (underskrevet S. Kierkegaard): „En Erklæring og Lidt til" (se S. V. XIII, S. 418 ff.).

— — 10. Boghandler P. G. Philipsen forpligter sig med Hensyn til det af ham af S. K. købte Rest-Oplag af 18 opbyggelige Taler: „ikke at tilstille Redakteurer noget Fri-Exemplar eller foranledige dem paa nogen Maade gjorte til Gjenstand for critisk Anmeldelse eller Besprechen i Bladene".

— — 13. S. K. med Dampskibet „Geiser" forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.

— — 16. H. Martensen udnævnt til Hofprædikant. (Sml. VIII A 277).

— — 19.20. Feuilleton-Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1890-91 (underskrevet A.): „En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan" (se S. V. XIII, S. 445 ff.).

— — 24. S. K. med Dampskibet „Geiser" kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.

— — 29. „Atten opbyggelige Taler af S. Kierkegaard" udkomne paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 52 + 62 + 84 + 59 + 70 + 111 SS.

— Decbr. 20. „Gæa", æsthetisk Aarbog for 1846, udg. af P. L. Møller (med Omtale af „Stadier paa Livets Vei", særligt „Skyldig? — Ikke-Skyldig?" i Artiklen: „Et Besøg i Sorø") averteret i Tillæg til Berlingske Tidende Nr. 302 som skullende udkomme den 22.

— — 25. S. K. sender Afslag til P. L. Møller paa Anmodning om Bidrag til „Gæa".

— — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 2078: „En omreisende Æsthetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gjæstebudet", underskrevet: Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af „Stadier paa Livets Vei", i hvilken det bl. a. hedder: „Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren . . . Og dog, jeg har jo allerede været der; thi ubi spiritus, ibi ecclesia: ubi P. L. Møller, ibi Corsaren".

— — 29. Svar i Fædrelandet Nr. 2079 fra P. L. Møller: „Til Hr. Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af Stadier paa Livets Vei".

— — 30. Manuskript til „Afsluttende Efterskrift" indleveret i Bianco Lunos Bogtrykkeri. (Se E. P. III, S. 269 Note).

1846 Jan. 2. Artikel i Corsaren Nr. 276: „Hvorledes den omvandrende Philosoph fandt den omvandrende virkelige Redacteur af Corsaren", med Tegninger.

— — 10. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 9: „Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning", underskrevet: Frater Taciturnus.

1846 Febr. 7. S. K.s Idee: at uddanne sig til at blive Præst (se VII A 4).
— — Datering til „En første og sidste Forklaring", og oprindelig Datering til Forordet til „En literair Anmeldelse" (se VII B 135,2).
— — 20. „Afsluttende Efterskrift" færdig fra Trykkeriet.
— — 27. „Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de philosophiske Smuler. Mimisk-pathetisk-dialektisk Sammenskrift, existentielt Indlæg, af Johannes Climacus. Udgiven af S. Kierkegaard". Med: „En første og sidste Forklaring", underskrevet S. Kierkegaard. (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 49. — X + 480 + 4 SS.
— Marts 9. S. K. paabegynder sin „Rapport" i den første „NB-Journal". (Se VII A 98).
— — 27. 28. Anmeldelse af „Afsluttende Efterskrift" i Kjøbenhavnsposten Nr. 73 og 74, af „Prosper naturalis de molinasky" [ɔ: P. L. Møller].
— — 29. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 29, Sp. 475 ff.: „Troen og Dialektiken. Imod S. Kierkegaard", af P. W. Christensen. Cand. theol.
— — 30. „En literair Anmeldelse. To Tidsaldre, Novelle af Forfatteren til „En Hverdagshistorie", udgiven af J. L. Heiberg. Kbhv. Reitzel. 1845, anmeldt af S. Kierkegaard." (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel, Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 75. — 114 SS.
— — 30. 31. Artikel i nyt Aftenblad (Udgiver og Redaktør H. Trojel) Nr. 75 og 76: „Kjøbenhavnspostens Anmeldelse af „afsluttende uvidenskabelig Efterskrivt", og: Afsluttende uvidenskabelig Efterskrivt".
— Maj 2. 3. S. K. med Dampskibet „Geiser" forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
— — 5. Oprindelig Datering for Forordet til første Afdeling af „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand" (se VII B: 148. 150. 192,6).
— — 7. „Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Scharling og Engelstoft", 4. Bds 1. Hefte, med Anmeldelse af „Philosophiske Smuler" undertegnet: 80. [ɔ: Licent. theol. J. F. Hagen] averteret i Adresseavisen Nr. 107.
— — 16. S. K. med Dampskibet „Geiser" kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
— — 19. Artikel i Den Frisindede (Redaktør og Udgiver Claudius Rosenhoff): „S. Kjerkegaard og hans Recensenter".
— Juni 12. S. K. anskaffet sig Magister A. P. Adlers: „Studier og Exempler", „Forsøg til en kort systematisk Fremstilling af Christendommen i dens Logik" og „Theologiske Studier".
— Septbr. 7. S. K.s Optegnelser i NB-Journalen: Rapport. Resultat.
— — 20. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 52, Sp. 841 ff.: „Troens Dialektik", af P. W. Christensen, Cand. theol.
— Oktbr. 2. Goldschmidt fratraadt Redaktionen af Corsaren med Nr. 315.

1846 Oktbr. 7. Goldschmidt afrejst fra Kbh. med Dampskibet „Christian VIII" for over Kiel at paabegynde en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien.

1846 Novbr. 19. „Dr. H. Martensens trykte moralske Paragrapher, eller det saakaldte „Grundrids til Moralphilosophiens System af Dr. Hans Martensen", i dets forvirrede, idealistisk-metaphysiske og phantastisk-speculative, Religion og Christendom undergravende, fatalistiske, pantheistiske og selvforguderske Væsen, belyst og bedømt af Magnús Eiríksson, Cand. theol." averteret i Adresseavisen Nr. 274.

1847 Jan. 24. S. K.s Optegnelse: „Gud være lovet, at alle Pøbelagtighedens Angreb kom over mig. Jeg har nu ret faaet Tid til at lære ind efter, og forvisse mig om, at det dog var en tungsindig Idee med det at ville leve ude paa en Præstegaard, for i Afsideshed og Glemthed at gjøre Poenitentse. Nu staaer jeg ganske anderledes besluttet paa Pletten end jeg nogensinde har gjort." osv. (se VII A 229).

— — Datering for Forord til den første Renskrift til Bogen om Adler.

— Febr. 20. til Septbr. 4. Emilie Carlèn, En Nat ved Bullar-Søen, oversat paa Dansk, som Feuilleton i Berlingske Tidende Nr. 43-206. (Se VIII A 196).

— — S. K.s Læsning af: Adolf Trendelenburg, Geschichte der Kategorienlehre. Zwei Abhandlungen. Berlin 1846.

— Marts 13. „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand af S. Kierkegaard. Første Afdeling: En Leiligheds-Tale. Anden Afdeling: Hvad vi lærer af Lilierne paa Marken og af Himmelens Fugle. Tre Taler. Tredie Afdeling: Lidelsernes Evangelium. Christelige Taler." (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 61. — 4 + 155 + 64 + 140 SS.

— — S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.

— April 29. Billet fra C. Molbech til S. K. ang. „Enten—Eller" som udsolgt (se VIII A 84).

— Maj 5. Optegnelse af S. K. om Forskæl mellem Synd og Anfægtelse (VIII A 93).

— — 14. S. K. paabegyndt Journal NB^3 (VIII A 107).

— Juni Plan for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid" (VIII A 180-184).

— — 28. Biskop Mynster faaet tildelt Rang i 1. Klasse Nr. 13.

— Juli S. K. paatænkt Rejse til Berlin, men i Stedet aflagt Besøg hos Christian VIII (se VIII A 249).

— Aug. 2. S. K. færdig med Tryk-Manuskript til „Kjerlighedens Gjerninger". (VIII A 219).

— — 3. S. K. paatænkt Rejse til Stettin, og til Efteraaret „en ordentlig Udenlandsrejse i længere Tid." (VIII A 227).

— — S. K. i Underhandlinger med Boghandler Reitzel om dennes Overtagelse af Rest-Oplagene af de hos ham udkomne Skrifter

af S. K.; tillige indledet Forhandling med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 227).

1847 Aug. S. K.s Optegnelse: „Fra nu af skulde der altsaa rykkes ind i det specifik Christelige“ (med Brug af „de occultis non judicat ecclesia“), „Synds-Forladelsen“, „Et strengere videnskabeligt Værk om den geistlige Talekunst med stadigt Hensyn til Aristoteles Rhetorik“. (VIII A 229).

— — S. K. foretaget Revision af sine ældre Dagbøger (se VIII A 231).

— — 14. S. K. tænkt paa Rejse til Berlin, men holdt tilbage bl. a. ved Tanken paa de indledede Forhandlinger med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 246).

— — 15. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen om Hamanns Ægteskab (se VIII A 251).

— — 16. S. K. besluttet at blive hjemme, begyndt en Badekur. „Imorgen bringes Manuscript [til „Kjerlighedens Gjerninger“] i Trykkeriet“. „Jeg føler nu Trang til i en dybere Forstand at komme til mig selv ved at komme nærmere til Gud i Forstaaelsen af mig selv. Jeg maa blive paa Stedet, og fornyes ind efter. . . . Mit Tungsind maa jeg see at faae nærmere fat . . . . Der rører sig Noget i mig, som tyder paa en Metamorphose.“ (VIII A 250).

— — Ideen til Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse.“ (VIII A 256).

— — Plan for Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 271-276).

— — 23. Boghandler Philipsen tilbyder S. K. 500 Rdl. for et nyt Oplag af „Enten—Eller“ paa 1000 Exemplarer; S. K. vil have 700 Rdl.

— — 27. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen.

— — 28. Boghandler Philipsen vil kun give 500 Rdl. for det nye Oplag af „Enten—Eller“.

— — 30. S. K. nægter Boghandler Philipsen Forlaget for det nye Oplag af „Enten—Eller“.

— Septbr. 29. „Kjerlighedens Gjerninger. Nogle christelige Overveielser i Talers Form af S. Kierkegaard. Første og Anden Følge“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 229. — 2 + 224 + 203 SS.

— Oktbr. S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.

— — S. K. paatænkt under Titlen „Ungdoms-Arbeider“ at udgive 1) Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv. 2) Lovtale over Efteraaret. 3) Rosenkilde som Hummer. 4) Skrift-Prøver. (VIII A 339).

— — 11. Billet til S. K. fra Professor F. C. Petersen med Tak for tilsendt Exemplar af „Kjerlighedens Gjerninger“.

— — 14. Brev til S. K. fra Magnús Eiríksson med Bøn om pekuniær Understøttelse.

1847 Oktbr. Datering for et oprindeligt Forord til den senere Fjerde Afdeling af „Christelige Taler: Taler ved Altergang om Fredagen".

— — Ideen til Nr. III af „Indøvelse i Christendom: Fra Høiheden vil han drage Alle til sig". (VIII A 371).

— — Ideen til Nr. II af „Indøvelse i Christendom: Salig Den, som ikke forarges paa mig". (VIII A 381).

— Novbr. 3. Regine Olsen viet til Fridrich Schlegel i Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn.

— — 4. S. K. Besøg hos Biskop Mynster: „Han sagde han havde meget travlt — saa jeg øieblikkeligt gik. Men han var ogsaa meget kold mod mig. Han er dog nok stødt for den sidste Bog [Kjerlighedens Gjerninger]."

— — S. K. paabegyndt Journal NB[3] (VIII A 400).

— — Datering for Forord til Bogen om Adler i omlagt Skikkelse.

— Decbr. 1. S. K. afsluttet Omlægning af Bogen om Adler i dens tredie Skikkelse (VIII A 440).

— — 2. P. L. Møller, Kritiske Skizzer fra Aarene 1840—47, averteret i Adresseavisen Nr. 284.

— — 14. 15. 17. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger" i Nyt Aftenblad Nr. 291. 292. 294. (VIII A 496).

— — — J. P. Mynster, Prædikener holdte i Kirkeaaret 1846-47, averteret i Adresseavisen Nr. 294.

— — 20. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger" i Berlingske Tidende Nr. 297.

— — 23. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 302.

— — 24. S. K. tilskødet Ejendommen Nytorv 2 til Christiane Elisabeth Bützow f. Schöne, Enke efter Vexelmægler F. C. Bützow (Lavværge A. T. Hagen); Købesum 22000 Rdl., hvoraf 10000 Rdl. kontant, Resten i 4 p. Cts Prioritets-Obligationer paa 5000 og 7000 Rdl. henholdsvis til S. K. og Broderen. Skødet (tinglæst 3. Jan. 1848) indeholder Klausul om S. K.s Fraflytning af Lejligheden „søndre Halvdel af 1. Sals Etage" til Paaskedag 1848.

— — Udkast til „Introduktion" til Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?" (VIII A 469). — Datering af Forordet i den endelige Udarbejdelse til Afhandlingen.

— — 28. S. K. paabegyndt Journal NB[4] (VIII A 483).

— — Plan for Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse". (VIII A 486).

— — Idee til „Sygdommen til Døden". (VIII A 497).

1848 Jan. Instrux for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid". (VIII A 504).

— — Udkast til paatænkt Subskriptions-Indbydelse af S. K. paa „Opbyggelig Læsning", et Fjerdingaarsskrift begyndende fra 1. Juli.

— — 20. Christian VIII død.

1848 Jan. 25. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 2. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 20.

— — 28. S. K. afsluttet Lejekontrakt med Garvermester Gram om Lejligheden Hjørnet af Rosenborggade og Tornebuskegade 156, fra April Flyttedag; aarlig Leje 290 Rdl.

— Febr. 11. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg, Kirkeligt Tidskrift. 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 35. (VIII A 545).

— — Plan for en ny Bog af S. K. under Titel: „Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom", hvori „Sygdommen til Døden" anføres som en Afdeling. (VIII A 558). — Anfægtelser med Hensyn til Udgivelsen af „Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse".

— Marts 6. Manuskript til „Christelige Taler" indleveret i Trykkeriet.

— — 8. Artikel af Professor Sibbern om Goldschmidts „Nord og Syd", i nyt Aftenblad Nr. 57.

— April Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile". (VIII A 637-639).

— — 19. S. K.s Optegnelse: „Mit hele Væsen er forandret. Min Skjulthed og Indesluttethed er brudt — jeg maa tale". Besøg af Lægen Oluf Bang. (VIII A 640).

— — Udkast til: „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler". (VIII A 643).

— — 24. 2. Paaskedag. S. K.s Optegnelse: „Nei, nei min Indesluttethed lader sig dog ikke hæve idetmindste ikke nu".

— — 26. „Christelige Taler af S. Kierkegaard. Første Afdeling: Hedningenes Bekymringer. Christelige Taler. Anden Afdeling: Stemninger i Lidelsers Strid. Christelige Taler. Tredie Afdeling: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse. Christelige Foredrag. Fjerde Afdeling: Taler ved Altergang om Fredagen. Christelige Taler". (Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 101. — 103 + 74 + 96 + 77 SS.

— Maj 11. Brev til S. K. fra Sognepræst F. L. B. Zeuthen med Tak for „Kjerlighedens Gjerninger" og Bemærkning om Næringssorg. (VIII A 644).

— — — Optegnelser af S. K. om Synds-Forladelse og Tro. „Forunderligt, hvor dog Guds Kjerlighed overvælder mig . . . nu er der vaagnet et Haab i min Sjel, at Gud dog kunne ville hæve hiin mit Væsens Grund-Elendighed". (VIII A 649. 650).

— — 13. S. K.s „Rapport angaaende Sygdommen til Døden". (VIII A 651).

— — 15. S. K. paabegyndt Journal NB[8]. (IX A 1).

— — Idee til en ny Pseudonym: Anticlimacus. (IX A 9).

— Maj-Juni Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile." (IX A 33).

1848 Juli 16. S. K. paabegyndt Journal NB[6]. (IX A 152).
— — 20. S. K.s Optegnelse: „Og nu maa Læren om Syndsforladelsen for Alvor frem. Titlen kan blive: Helbredelsen fra Grunden, eller Syndernes Forladelse og Forsoningen. Forinden bliver det dog rigtigst at skrive en mindre Bog „Salig Den, som ikke forarges paa mig“.“ (IX A 176).
— — 24.-27. Feuilleton-Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 188-191 (underskrevet Inter et Inter): „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“.
— Aug. S. K.s Optegnelser: „Det bliver dog vistnok det Rigtige: engang at give Samtiden et bestemt og ikke-redupliceret Indtryk af hvad jeg siger mig selv at være, hvad jeg vil o: s: v:“. (IX A 212). — „. . . . Mit Helbred er meget svagt, og denne Tanke har faaet megen Magt over mig, at jeg nu skulde døe“. (IX A 216). — Reflexioner over „indirecte“ og „directe Meddelelse“. (IX A 218. 221-224. 233-235). — Forholdet til Rasmus Nielsen. (IX A 229-231).
— — Bogen om Adler omlagt til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ I-VI. (IX A 216).
— — 21. S. K. paabegyndt Journal NB[7]. (IX A 252).
— — 23.-26. Onsdag-Lørdag: „de for mig mærkelige Dage (især Torsdagen eller Natten fra Onsdag til Torsdag, hvor jeg havde ladet være at bede for R[asmus] N[ielsen], fordi jeg havde været lidt utaalmodig paa ham . . . . atter taget hendes Forhold [Regine Olsen] frem“. (IX A 262).
— — 26. S. K. kørt til Fredensborg, truffet Etatsraad Olsen (Regine Olsens Fader) i Skipper-Alléen og søgt Samtale med ham, men han unddraget sig. (IX A 262).
— Septbr. 1. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen (Thema: „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“). — Udkast til Taler over: „Ypperstepræsten“ og „Pharisæeren og Tolderen“. (IX A: 266-269. 272).
— Oktbr. Datering for Optegnelse, Forord og Efterskrift til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“. (IX B 8.10.11.14.24).
— Novbr. S. K.s Optegnelse: „Meget anstrenget er jeg dog, men nu har jeg ogsaa snart naaet Maalet. Det Skrift „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ er nu saa godt som færdigt“. (IX A 293).
— — S. K.s Optegnelser om „en ganske egen Anfægtelse“. (IX A 331-334).
— — 26. S. K. paabegyndt Journal NB[8]. (IX A 376).
— Novbr.-Decbr. S. K.s Plan om at udgive et Bind: „Fuldendelsens samtlige Værker“. (IX A 390).
— Decbr. Datering for Renskrift til Afhandling af S. K.: „Hr. Phister som Captain Scipio (i Syngestykket „Ludovic“) En Erindring og for Erindringen“, underskrevet Procul. (IX B 68).
1849 Jan. 1. S. K. i Vor Frelsers Kirke, Visby prædiket (X^1 A 2).

1849 Jan. 2. S. K. paabegyndt Journal NB[9]. (X[1] A 1).

— — Plan til Forord til „Fuldbringelsens samtlige Værker". (X[1] A 45).

— — Spørgsmaalet om Udgivelse af det færdigt liggende Forfatterskab tages op: først Embedsstilling, saa Udgivelse; „Dommen over Christenheden" med Mærket „digterisk, uden Myndighed". (X[1] A 56).

— — Modreflexioner: 2det Oplag af „Enten—Eller" maa have Ledsagelse i Retning af det Religiøse. (X[1] A 74).

— — Betænkeligheder ved Udgivelsen af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed"; „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger" tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller". (X[1] A 78.79).

— Febr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB[10]. (X[1] A 81).

— — 19. De „Tre Noter" (af Bilagene til „Synspunktet") tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller". (X[1] A 115-118).

— — S. K.s Reflexionskamp om Forholdet til Christus som „Forbillede" (Tanken om „Martyriet") og som „Frelser" („Forsoningen"). (X[1] A 132-135).

— — Optegnelse med Exempel paa christelig Opvækkelse i „Situation". (X[1] A 136).

— Marts Genoptagelse af Tanken om at „træde i Karakter" ved Udgivelse af Forfatterskabet med „Dommen over Christenheden". (X[1] A 138 med flere).

— — S. K. har været hos Biskop Mynster og ladet et Ord falde om Ansættelse ved Pastoral-Seminariet. (X[1] A 167).

— — Optegnelse om „Vidnesbyrdet" som „den Form af Meddelelse der sandest træffer Midten mellem ligefrem og indirecte Meddelelse". (X[1] A 235).

— — S. K. er i Gang med Udarbejdelsen af de tre „gudelige Taler" om „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen".

— April Tilbageslag i Retning af „ikke at forvildes ved altfor eensidigt at stirre paa Christus som Forbilledet". (X[1] A 246).

— — Talerne om „Lilien og Fuglen" bestemmes til Ledsagelse af 2det Oplag af „Enten—Eller". (X[1] A 250).

— — S. K. har udarbejdet „Regnskabet" („En Note"), koncentreret Extrakt af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed", men det skal ikke udgives. (X[1] A 266).

— — S. K.s „Følgeblad" til „Regnskabet" med Beretning om „hvad der blev ham fortalt allerede som Barn: at man spyttede paa Christus, at Mængden („de der gik forbi") spyttede ad ham og sagde: tvi Dig". — „Dette har jeg gjemt dybt i mit Hjerte . . . . denne Tanke er mit Liv". — Indført i Journalen (X[1] A 272).

— — Tanken om at „træde i Karakter" stemples som „selvplagerisk" (X[1] A 273. 275), som „Blanding af Tungsind og Religiøsitet" (X[1] A 280).

1849 April 25. S. K. slaaer fast, at han i Forhold til det højeste christelig-religiøse Ideal: at blive „Sandhedsvidne", maa nøjes med at blive dets „ulykkelige Elsker" („Digteren"). (X¹ A 281).

— Maj 2. S. K. paabegyndt Journal NB¹¹. (X¹ A 295).

— — 4. Tilbageslag i Retning af at „træde i Karakter"; S. K. bestemmer at udgive de to Afhandlinger af „Cyclus": III. „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?" og VI. „Om Forskjellen mellem et Genie og en Apostel". (X¹ A 302).

— — 5. De to Afhandlinger af „Cyclus" er bleven sendt til Giødwad. (X¹ A 302). — „Mørkt seer det ud; og dog er jeg saa rolig. Denne min Geburtsdag vil blive mig uforglemmelig!" (X¹ A 309).

— — 14. 2det Oplag af „Enten—Eller" og „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler". (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 111. — 51 SS.

— — 15. S. K. modtager med Bud Billet fra Fredrika Bremer, om hun kan vente hans Besøg Christi Himmelfartsdag (17. Maj); S. K. sender hende Afslag. (Se E. P. VI, S. 622).

— — 19. „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H." (Gyldendalske Boghandling. Trykt hos Louis Klein) averteret Adresseavisen Nr. 116. — 85 SS.

— — — „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philosophien. 1. Deel", averteret i Adresseavisen Nr. 116.

— — Tanken om at bryde af som Forfatter efter egen fri Beslutning karakteriseres som „verdslig-stolt": „at meddele Sandhed er religieust, fordi man anseer det for Pligt at udsætte sig for den Lidelse, som er forbunden med at forkynde det Sande". (X¹ A 413).

— Juni Tilbageslag: „Nei, nei, jeg kan ikke, og det er jo ogsaa som en Umulighed at jeg skulde nu kunne svinge mig høiere og dristigere end da jeg var begunstiget ved at have Formue". (X¹ A 421).

— — 4. Reflexionskampen om „Pseudonymitet" indledes: „Som den Flod Guadalquibir etsteds styrter sig under Jorden og saa atter kommer frem: saaledes maa jeg nu styrte mig i Pseudonymitet .... og væsentligen bliver der saa at gjøre Noget i Retning af Embedssøgen og saa Reisen". — Tilbageblik paa det „Idee-Slag" der har staaet. (X¹A 422).

— — S. K. har været hos Biskop Mynster, Besøget kun ganske kort, S. K. faaet Indtrykket: „indlade sig vil han ikke". (Se X¹ A 497).

— — Motto til Skrifterne til „Indøvelse i Christendom": „Jeg føler mig ikke stærk nok til at ligne Dig saaledes, at jeg døer for Dig eller Din Sag; jeg nøies med det Mindre, med tilbedende at takke Dig, at Du vilde døe for mig". (X¹ A 425).

— — Hjærtesuk over ikke længere at have Raad til at være Forfatter. (X¹ A 442).

1849 Juni Optegnelse om Syndsforladelsens og Forsoningens Forhold til Begrebet „Straf", „en virkelig Transsubstantiation i Forhold til Straf". (X^1 A 462).

— — Optegnelse om Tungsinds-Anfægtelser overfor Tanken om Christus som „Frelser". (X^1 A 477. 478).

— — 22. S. K. søgt Biskop Mynster forgæves. (Se X^1 A 497).

— — 23. S. K. søgt Kultusminister Madvig forgæves. (Se X^1 A 497).

— — 24. 25. S. K. igæn ude i Tanken om at „træde i Karakter", „at Gud ikke er tjent med Mennesker der klikke i det afgjørende Øieblik". — „Dersom Positionen ikke tages nu i dette Øieblik, eller dog nu snarest muligt, er Total-Virkningen af Forfatter-Virksomheden tabt; endsige da, naar jeg nu først skulde lade nogen Tid gaae hen, (og hvo veed hvorlænge) søge ind paa Embedsveien, og saa udgive det Øvrige lidt efter lidt og pseudonymt". (X^1 A 494. 499).

— — 25. S. K. har været hos Biskop Mynster, men er bleven afvist med, at han ikke havde Tid. (Se X^1 A 497).

— — Natten mellem 25. og 26. Regines Fader, Etatsraad Olsen, død.

— — Tanken om Udgivelse af „Synspunktet" igæn opgivet, men S. K. bestemt sig for Udgivelsen af „Sygdommen til Døden"; han har sat sig i Forbindelse med Bianco Lunos Bogtrykkeri og faaet Meddelelse om, at det kan begynde Trykningen strax. (X^1 A 508. 509).

— — 27. [?] S. K. om Aftenen faaet Kundskab om Etatsraad Olsens Død.

— — Natten mellem 27. og 28. [?] S. K. sovet uroligt, med Repliker pro et contra i Samtale med sig selv.

— — 28. [?] Manuskript til „Sygdommen til Døden" afleveret i Trykkeriet; den endelige Bestemmelse bliver, at Pseudonymen „Anti-Climacus" sættes paa Titelbladet som Forfatter, S. K.s Navn kun som Udgiver. — „Jeg maa beklage og anklage mig selv for, at der virkelig i adskilligt af det Foregaaende som er optegnet i denne Journal findes Forsøg paa at exaltere mig selv, hvilket Gud vilde tilgive mig. Jeg er hidtil en Digter ubetinget ikke mere, og det er en fortvivlet Kamp for at ville gaae ud over min Grændse". (X^1 A 510).

— — Optegnelser: „Den Afvei ligger dog kun altfor nær, at ville reformere, opvække hele Verden — istedetfor sig selv, og er ret en Afvei for urolige Hoveder med megen Phantasie .... Denne Feil har jeg ogsaa, at jeg bestandigt digtende ledsager mig selv, og nu fordrer næsten fortvivlet af mig selv, at jeg skal handle saaledes som det vilde være i Charakteren". (X^1 A 513). — „Der er egentlig skeet noget Andet. Den hele Lidelse med Reflexions-Arbeidet i den senere Tid, er egentlig blevet min egen Opvækkelse. Først nu kan jeg sige, at Christus er kommet saaledes til at vise sig for mig, at der ved en Frelser forstaaes En, som

hjælper En ud af sin Elendighed, ikke blot En, som hjælper En at bære den". (X^1 A 518).

1849 Juli 1. (Søndag). Regine „med hele Familien" været i Helliggeistes Kirke (til Højmesse-Prædiken af Kolthoff); S. K. ogsaa været til samme Prædiken: „Hun naaede .... at vi omtrent mødtes, idet jeg passerede ned fra Pulpituren. Hun ventede maaskee dog, at jeg skulde have hilst. Jeg holdt imidlertid Øinene hos mig selv". (Se X^1 A 570).

— — 19. S. K. paabegyndt Journal NB[13]. (X^1 A 542).

— — — „Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen." averteret i Berlingske Tidende Nr. 169.

— — 22. (Søndag) S. K. i Helliggeistes Kirke til Højmesse-Prædiken af Kolthoff. (Se X^1 A 570).

— — — Anmeldelse af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger" i Dansk Kirketidende 4. Bind, Sp. 718 f. (Se X^1 A 551).

— — 30. „Sygdommen til Døden. En christelig psychologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse. Af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard". (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 176. — [VIII] + 136 SS.

— Aug. S. K. paabegyndt Læsningen af Martensens Dogmatik. (Se X^1 A 553 og flere Optegnelser).

— — 24. Datering for S. K.s Optegnelser: „Mit Forhold til „Hende". Noget Digterisk", indført i et særskilt Bind. (X^5 A 148 ff.).

— — 26. Datering for Optegnelse om „Hende" i Journalen. (X^1 A 659).

— — 31. „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenreisning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed. Af Dr. A. G. Rudelbach." averteret i Adresseavisen Nr. 204.

— Septbr. 12. Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849) averteret i Adresseavisen Nr. 214.

— — Datering for Forordet til de tre Taler „Ypperstepræsten" — „Tolderen" — „Synderinden".

— — 28. S. K. paabegyndt Journal NB[13]. (X^2 A 69).

— Oktbr. 15. „Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus" og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik". En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen", averteret i Adresseavisen Nr. 242.

— — Optegnelse: „ . . . hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring. Lad En, der ret er sig bevidst at være

en Synder, have martret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige, saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken Forvandling, naar det bliver ham tydeligt, at Christus er Frelseren, er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øjeblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øieblikke." (Se X² A 136).

1849 Oktbr. Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X² A 147).

— — 29. Manuskript til de tre Taler „Ypperstepræsten" — „Tolderen" — „Synderinden" afleveret i Bogtrykkeriet. (Se X² A 148).

— — 30. S. K.s Broder holdt Foredrag i Roskilde Præstekonvent, med Omtale af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H." og Sammenstilling af Martensen og S. K. som repræsenterende henholdsvis „Besindigheden" og „Extasen".

— Novbr. 1. Anmeldelse af Rasmus Nielsens Skrift: Mag. S. K.s „Johannes Climacus" og Martensens „Christelige Dogmatik", i Flyveposten Nr. 256.

— — 9. S. K. paabegyndt Journal NB[14]. (X² A 164).

— — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X² A 177).

— — 13. „„Ypperstepræsten" — „Tolderen" — „Synderinden", tre Taler ved Altergangen om Fredagen. Af S. Kierkegaard." (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri), averteret i Adresseavisen Nr. 267. — 42 SS.

— — Optegnelse om „at blive ædru". (X² A 178).

— — Optegnelse om „Anfægtelse". (X² A 182).

— — Optegnelse med Anordning af Forordene til „Indøvelse i Christendom". (X² A 200).

— — 19. S. K. skrevet til Schlegel med et Brev til „hende". (Se X² A 210. Kske Papirer, S. 131ff.).

— — 21. S. K. har modtaget Skrivelse fra Schlegel med Brevet til „hende" indlagt uaabnet. (Se X² A 210).

— Decbr. 16. P. Chr. Kierkegaards Foredrag i Roskilde Præstekonvent trykt i Dansk Kirketidende Nr. 219.

— — 22. „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik". Kritisk-polemisk Afhandling" af P. M. Stilling, averteret i Berlingske Tidende Nr. 303.

— — 28. „Aanden i Naturen" af H. Chr. Ørsted, anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 306. (Se X² A 302).

1850 Jan. 6. S. K. paabegyndt Journal NB[15]. (X² A 329).

— Febr. 14. S. K. paabegyndt Journal NB[16]. (X² A 468).

— — Optegnelse: „Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angest til Tro". (Se X² A 493).

1850 Febr. Optegnelse. „Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. Heller ikke „Regnskabet" kan udgives nu . . . den Bekymring for mine Finantzer . . . i ethvert Fald kan jeg ikke holde ud længere . . .". (Se X³ A 511).

— — Optegnelse: „Angaaende Skrifter om mig selv . . . jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den sidste Produktivitet være udgivet efter min Død . . . Imidlertid jeg døde ikke . . . Opdragelsen har været: efter [i 1848] at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person . . . Lad Samtiden selv fordre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget . . .". (Se X³ A 515).

— Marts 2. „Journalistisk Fripostighed", Artikel af E. Schack i Fædrelandet Nr. 52. (Se X³ A 588).

— — Optegnelser om Læsningen af det Nye Testamente („Brevet fra den Elskede"), Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse" I. (X² A 555-556).

— — 6. S. K. paabegyndt Journal NB[17]. (X³ A 574).

— — 8. Goldschmidt i „Nord og Syd": „I Anledning af Hr. Schacks Artikel i „Fædrelandet" af 2den Marts." (Se X³ A 588).

— — 11. „Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde"? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio", besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [Magnús Eiríksson]", averteret i Adresseavisen Nr. 59. (Se X³ A 601).

— — 18. E. Schack: afsluttende Artikel i Striden med Goldschmidt, i Fædrelandet Nr. 65. (Se X³ A 588).

— — 26. Goldschmidt i „Nord og Syd": „Hr. Schacks Bedrift". (Se X³ A 588).

— April Optegnelse: „. . . En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gjør Vanskeligheden . . .". (Se X² A 619).

— — Optegnelse: „Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen." (X³ A 632).

— — Optegnelse: „Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflecteren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakteer. Tværtimod denne fortsatte Reflecteren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende. Dette gjælder dog kun i Forhold til religieuse Afgjørelser . . .". (Se X³ A 636).

1850 April 6. „Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger holdte ved Universitetet i Kjøbenhavn i Vinteren 1849-50" af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 80.
— — 11. Samtale med R. Nielsen om dennes Forfatterskab. (X[3] A 2).
— — 18. S. K. modtaget Brev fra R. Nielsen, hvori denne „renoncerer paa at ville spadsere med mig om Torsdag". (X[3] A 2).
— — S. K. flyttet til Nørregade 43.
— — 30. Samtale med R. Nielsen: „Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere". (X[3] A 12).
— Maj 5. S. K. til Aftensang i Frelsers Kirke. (X[3] A 30).
— — Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse" I. (X[3] A 34).
— — 15. S. K. paabegyndt Journal NB[18]. (X[3] A 44).
— — 19. Mynster prædiket til Højmesse i Slotskirken. (X[3] A 56).
— Juni 9. S. K. paabegyndt Journal NB[19]. (X[3] A 158).
— — 14. „Dogmatiske Oplysninger. Et Leilighedsskrift" af H. Martensen, averteret i Adresseavisen Nr. 137.
— Juli 11. S. K. paabegyndt Journal NB[20]. (X[3] A 254).
— — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (X[3] A 265).
— — Optegnelse: „Angaaende Udgivelsen af de senere Skrifter . . . hvis jeg nu døde, . . . paa den anden Side, skal jeg leve, saa maatte jeg jo til at udgive dem". (Se X[3] A 289).
— — 21. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X[3] A 299).
— — Optegnelse: „Bibelen for „den Enkelte". . . . Brev fra den Elskende", Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse" I. (X[3] A 348).
— Aug. Manuskript til „Indøvelse i Christendom" afleveret til Trykkeriet. — „Skal jeg derimod leve, da er der intet Øieblik at spilde — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet". (Se X[5] A 381.391).
— Septbr. 8. S. K. hørt Kofoed-Hansen til Højmesse i Frelserens Kirke. (X[3] A 422).
— — Optegnelse: „„Om min Forfatter-Virksomhed" maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det forstyrrende komme „Indøvelse i Christendom" for nær . . .". (Se X[3] A 423).
— — 11. S. K. paabegyndt Journal NB[21]. (X[3] A 438).
— — 27. „Indøvelse i Christendom. Af Anti-Climacus. Nr. I. II. III. Udgivet af S. Kierkegaard", averteret i Adresseavisen Nr. 227.
— Oktbr. 22. Samtale med Biskop Mynster efter at denne havde læst „Indøvelse i Christendom". (Se X[3] A 563-564).
— — 27. S. K. hørt Visby til Højmesse i Frelserens Kirke. (X[3] A 583).
— Novbr. 13. S. K. paabegyndt Journal NB[22]. (X[3] A 611).
— — 24. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X[3] A 668).
— Decbr. 18. „Clara Raphael. Tolv Breve, udgivne af I. L. Heiberg", averteret i Berlingske Tidende Nr. 296.
— — 20. „En opbyggelig Tale af S. Kierkegaard", averteret i Adresseavisen Nr. 299.

1850 Decbr. 28. „Dr. H. Martensens dogmatiske Oplysninger belyste" af R. Nielsen, averteret i Adresseavisen Nr. 305.
1851 Jan. 18. [?] Optegnelser: Om „Hende." (X³ A 769.770.771).
— — 19. Optegnelse: „Idag prædikede Mynster: om det christelige Livs Skjønhed — og meget skjønt." (Se X³ A 782).
— — 22. S. K. paabegyndt Journal NB²³. (X⁴ A 1).
— — 31. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 26: „Foranlediget ved en Yttring af Dr. Rudelbach mig betræffende." (Se X⁴ A 25.80).
— Marts 13. „Yderligere Bidrag til Forhandlingerne om de kirkelige Forhold i Danmark" af Biskop Mynster, averteret i Berl. Tid. Nr. 61. (Se X⁴ A 195; sml. X⁵ A 166. X⁶ B 171 ff.).
— April 20. S. K. paabegyndt Journal NB²⁴. (X⁴ A 240).
— Maj 2. Samtale med Biskop Mynster. (Se X⁴ A 270).
— — 5. S. K. paa Tur til Hirschholm. (Se X⁴ A 288).
— — Optegnelse: „Hvorledes det gik til med Udgivelsen af den sidste Pseudonym: Anti-Climacus Sygdommen til Døden." (X⁴ A 299-303).
— — 18. S. K. prædikede i Citadelskirken. (X⁴ A 318.323. X⁶ B 33).
— Juni 8. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (X⁴ A 330).
— Aug. 7. „Om min Forfatter-Virksomhed" og „To Taler ved Altergangen om Fredagen", averteret i Berl. Tid. Nr. 181. (Se X⁴ A 351).
— — 9. Samtale med Biskop Mynster: „velkommen hjem fra Visitatsen; Deres Høiærværdighed har vel ogsaa allerede visiteret hos mig, de to smaa Bøger jeg har sendt Dem." (X⁴ A 373).
— — Optegnelse: „Mit Forhold til Mynster nu — Indøvelse i Christendom — det med Goldschmidt." (X⁴ A 377).
— — 13. Optegnelse: Anmeldelsen af mine to sidste Bøger. (X⁴ A 380).
— Septbr. 10. „Til Selvprøvelse, Samtiden anbefalet. Af S. K." udkommet.
— — 16. Artikel i Flyveposten Nr. 215 af 4651 angaaende „Om min Forfatter-Virksomhed." (Se X⁴ A 408).
— Novbr. 29. S. K. paabegyndt Journal NB²⁵. (X⁴ A 423).
1852 Maj Optegnelse: „Om Hende". (X⁴ A 540).
— — 9. S. K. hørt Paulli til Højmesse i Slotskirken. (Se X⁴ A 540).
— Juni 4. S. K. paabegyndt Journal NB²⁶. (X⁴ A 546).
— — 19. Optegnelse: „Om mig selv." (X⁴ A 560).
— Aug. 30. S. K. paabegyndt Journal NB²⁷. (X⁵ A 1).
— Septbr. 10. Optegnelse: „Idag er det altsaa 12 Aar siden jeg blev forlovet." (X⁵ A 21).
— Oktbr. 16. „Om Magister S. Kierkegaards Forfattervirkomhed. Iagttagelser af en Landsbypræst", averteret i Adresseavisen Nr. 244. (Se X⁵ A 60; sml. X⁶ B 144-161).
1853 Febr. 13. Optegnelse: „Min Opgave. Og om mig selv." (X⁵ A 89).
— — 14. S. K. paabegyndt Journal NB²⁸. (X⁵ A 90).
— Marts 25. Optegnelse: „Hvad jeg har villet." (X⁵ A 104).
— Maj 27. Optegnelse: „Mit Livs Operation totalt, som jeg nu omtrent forstaaer det, eller som jeg muligen vil komme til at forstaae det." (X⁵ A 125).

1853 Oktbr. 13. Optegnelse: „Om mig selv.“ (X^5 A 146).
— Novbr. 2. Optegnelse: „Mit Bestik.“ (X^5 A 147).
1854 Jan. 30. Biskop Mynster død. (Se XI^1 A 1).
— April 15. Martensen udnævnt til Biskop.
— Maj 5. S. K. paabegyndt Journal NB^{29}. (XI^1 A 50).
— — 27. „Om personlig Sandhed og sand Personlighed“ af R. Nielsen, averteret i Berl. Tid. Nr. 121. (Se XI^1 A 449).
— Juni 5. Martensen ordineret. (Se XI^1 A 72).
— — 28. S. K. paabegyndt Journal NB^{30}. (XI^1 A 170).
— Aug. 16. S. K. paabegyndt Journal NB^{31}. (XI^1 A 328).
— Oktbr. 11. S. K paabegyndt Journal NB^{32}. (XI^1 A 499).
— Novbr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB^{33}. (A 74).
— — 24. S. K. paabegyndt Journal NB^{34}. (A 141).
— Decbr. 3. S. K. paabegyndt Journal NB^{35}. (A 188).
— — 13. S. K. paabegyndt Journal NB^{36}. (A 240).
— — 18. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 295: „Var Biskop Mynster et „Sandhedsvidne“, et af „de rette Sandhedsvidner“ — er dette Sandhed?“ (se A 265.411.425.)
— — 28. Artikel af Martensen i Berlingske Tidende Nr. 302.
— — 30. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 304: „Derved bliver det!“ (se A 265).
1855 Jan. 9. Anmeldelse i Berlingske Tidende Nr. 7 af: „Dr. Søren Kierkegaards Angreb paa Biskop Mynsters Eftermæle, belyst af I. Paludan-Müller“.
— — 10. Artikel af Rasmus Nielsen i Fædrelandet Nr. 8: „En god Gjerning.“ (se A 413).
— — 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 10: „En Opfordring til mig fra Pastor Paludan-Müller.“ (se A 425).
— — 16. Artikel af Rasmus Nielsen i Fædrelandet Nr. 13: „Til Høivelbaarne Høiærværdige Biskop Martensen. Et Spørgsmaal.“
— — 29. Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 24: „Stridspunktet med Biskop Martensen; som, christeligt, afgjørende for det i Forveien, christeligt seet, mislige kirkelige Bestaaende.“ og „To nye Sandhedsvidner.“
— Marts 20. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 67: „Ved Biskop Mynsters Død.“
— — 21. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 68: „Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?“
— — 22. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 69: „Hvad der skal gjøres. — det skee nu ved mig eller ved en Anden.“
— — 26. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 72: „Den religieuse Tilstand.“
— — 28. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 74: „En Thesis — kun een eneste.“
— — 30. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 76: „„Salt“; thi „Christenhed“ er: Christendoms Forraadnelse; „en christen Verden“ er: Affaldet fra Christendommen.“

1855 Marts 31. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 77: „Hvad jeg vil?“
— April 3. Artikel af N—n. i Fædrelandet Nr. 79: „Forslag til Hr. Dr. S. Kierkegaard.“
— — 7. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 81: „I Anledning af et anonymt Forslag til mig i dette Blads Nr. 79.“
— — 11. Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 83: „Var det rigtigst nu at „standse med Klemtningen“?“ og „Christendom med kongelig Bestalling og Christendom uden kongelig Bestalling.“
— — 24. Artikel af J. Victor Bloch i Fædrelandet Nr. 94: „I Anledning af „Forslaget“ til Dr. S. Kierkegaard.“
— — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 97: „Hvilken grusom Straf!“
— Maj 10. Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 107: „Et Resultat“ og „En Monolog.“
— — 15. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 111: „Angaaende en taabelig Vigtighed lige over for mig og den Opfattelse af Christendom, som jeg gjør kjendelig.“
— — 16. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 112: „Til det nye Oplag af „Indøvelse i Christendom“.“
— — 24. „Dette skal siges; saa være det da sagt.“, averteret i Adresseavisen Nr. 118. (Se A 413).
— — 26. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 120: „At Biskop Martensens Taushed er [1]) christeligt uforsvarlig; [2]) latterlig; [3]) dum-klog; [4]) i mere end een Henseende foragtelig.“ (se A 413).
— — — „Øieblikket, Nr. 1“ udkommet (se A 413).
— Juni 6. „Øieblikket, Nr. 2“ udkommet.
— — 16. „Hvad Christus dømmer om officiel Christendom“ udkommet.
— — 28. „Øieblikket, Nr. 3“ udkommet.
— Juli 9. „Øieblikket, Nr. 4“ udkommet.
— — 30. „Øieblikket, Nr. 5“ udkommet.
— Aug. 24. „Øieblikket, Nr. 6“ udkommet.
— — 31. „Øieblikket, Nr. 7“ udkommet.
— Septbr. 3. „Guds Uforanderlighed. En Tale. Af S. K.“ udkommet.
— — 14. „Øieblikket, Nr. 8“ udkommet.
— — 25. „Øieblikket, Nr. 9“ udkommet.
— — — Datering for S. K.'s sidste Optegnelse: „Dette Livs Bestemmelse christeligt.“ (A 439).
— Oktbr. 2. S. K. lader sig indlægge paa Frederiks Hospital.
— Novbr. 11. S. K. dør.

FORKLARING TIL DE AF UDGIVERNE I TEXT OG NOTER BENYTTEDE TEGN OG FORKORTELSER M. M.

Med *Kursiv* betegnes Udgiver-Bemærkninger.
— *U. D.* i Marginen betegnes de udaterede Stykker.
— [†] [*] osv. betegnes at † * osv. ikke findes i Original-Manuskriptet, men er tilføjet af Udgiverne.
— almindeligt Tryk i <> betegnes Tilføjelser af S. K. selv indenfor Textens Plads i Original-Manuskriptet (se Fortale I, S. XX).
— — — i ≷≶ betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Marginen i Original-Manuskriptet (se Fortalen VII.2, S. IX).
— — — i <≷ betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Original-Manuskriptet begyndende indenfor Textens Plads fortsat og sluttende i Marginen.
— — — imellem | | betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blyant af S. K.
— — — imellem || || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blæk af S. K.
— I, II, osv. efterfulgt af Nummer- eller Side-Angivelse henvises de til foregaaende Bind af denne Udgave.
— Ktl. Nr. betegnes Nummer i den trykte: „Fortegnelse over Dr. Søren A. Kierkegaards efterladte Bogsamling, som bortsælges ved offentlig Auction Tirsdagen den 8de April 1856 og følgende Dage“ osv.
— S. V — „Søren Kierkegaards samlede Værker udgivne af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange“.
— Kske Papirer — „Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udg. af Raphael Meyer“ (Kbh. 1904).

A

JOURNALEN

1854 Oktbr.—1855 Jan.

#

Forargelse.

1
U. D.

Middelmaadigheden vil maaskee trøste sig med, at naar man da ikke tager Christendommen for høit (hvad den unegtelig ikke gjør) saa har man dog den Fortjeneste, idetmindste ikke at bringe Forargelse.

Nei, tak. Kan Exaltation have den Skyld at have foranlediget Forargelse ved at tage det Christelige for høit: Middelmaadigheden har den altid.

Middelmaadigheden erindre blot (hvad den forresten da ingenlunde tør tage sig til Indtægt; thi Peder var dog vel saa forskjellig fra Middelmaadighed som muligt) den erindre blot, hvad Christus siger til Peder: Du er mig til Forargelse.

Og hvor ofte har ikke, i mindre Forhold og Proportion, En, der i Sandhed vilde det Sande, været foranlediget til at sige til den forbandede jammerlige hjertelige, gavtyveagtige Middelmaadighed, der vil holde ham tilbage: Du er mig til Forargelse.

Du seer, o Middelmaadighed, at Du maaskee allermindst er fritagen for den Skyld, som Du da ubetinget meente Dig sikkret mod: at give Forargelse. Kunde det ‹ikke› hjælpe, kunde denne Betragtning ikke purre Dig op, og pirre Dig ud af Dit Tummerumme.

#

Det Ubetingede — det Relative.

2
U. D.

Loven for at anbringe et Relativt er: see Dig for, see Dig for. Loven for at anbringe et Ubetinget er: luk Øinene, bliv blind i

[1]Middelmaadigheden] sml. 91. XI[1] A 549 og Sammenvisninger. Christus siger til Peder] Matth. 16,23.

1854

Tro, see Dig for Gud i Himlens Skyld ikke for, som Ravnen tabte Osten, fordi den hørte efter hvad der blev sagt, saaledes taber Du selv det Ubetingede, naar Du seer Dig for, ligegyldigt om det at see sig for betyder i Angest paa egne Vegne at see sig for eller i saakaldte Deeltagelsens Hensyn at see sig for.

See derfor er Christendommen aldeles forsvunden, fordi hvad der har anbragt lidt Christendom altid har fulgt den Lov: at see Dig for.

Men Verden er nu engang saaledes saa jammerlig, liggende som Christendommen lærer i det Onde, saa hvis Du vil see Dig for, saa maa Du til enhver Tid sige: det var allerede store Ting om man blot fik Menneskene til at leve lidt skikkeligere end de gjøre — og saa slaaer Du af, anbringer ikke det Ubetingede. Eller det var allerede store Ting om man fik Nogle til nogenledes at tage efter et formildet Christelig — og saa slaaer Du af, anbringer ikke det Ubetingede.

#

3 U. D.

At tilgive Synder

er ikke blot saaledes guddommeligt, at det kan Ingen uden Gud; men ogsaa saaledes guddommeligt, at man maa sige i en anden Forstand: det kan dog Ingen gjøre uden Gud. Menneskene (hvis de virkelig kunne tilgive Synder) de due ikke dertil, nei, hvor fattigt, knebent, trevent, med hvor meget Forbehold er deres Tilgivelse, saa Synderen maa sige: nei, tak, maa jeg saa hellere bede at blive straffet og lide min Straf, forskaanet for Eders jammerlige, kummerlige Tilgivelse, der maaskee endog hvis jeg ret blev frelst og blev noget Fortrinligt, saa vilde melde sig igjen og i Egenskab af Misundelse føre mig Tilgivelsen til Regning.

Hvor forskjelligt er ikke det Guddommelige og det Menneskelige! Det Menneskeliges Tilbøilighed er egl.: at opdage Synd, at faae noget Ondt at vide om et Menneske, — saa veed vi da,

Christendommen . . . forsvunden] sml. 21. X[1] A 557 og Sammenvisninger. Christendommen lærer] 1. Joh. 5,19. [3]tilgive Synder] sml. 8. XI[1] A 573 og Sammenvisninger. straffet]sml. 43. XI[1] A 589 og Sammenvisninger.

1854

at han ikke er forskjellig fra os Andre. Den eneste Art Tilgivelse der saa nogenlunde holdes er den, som er en gjensidig Qvitteren. Det Guddommeliges Glæde er at tilgive Synd; som Gud er almægtig i at skabe af Intet, saa er han almægtig i — at gjøre til Intet, thi at glemme, almægtigt at glemme det er jo at gjøre til Intet.

#

#

Den menneskelige Retfærdighed.

4 U. D.

Den dybeste Satire over Menneske-Slægten er just dens Rets Begreb og dens Retfærdighed.

At antage saa noget nær at Tyverie er den eneste Forbrydelse — o, hvor Du forraader Dig selv, o Verden, hvad Du er, Gjerrighed o: s: v:

Til 4, i Marginen:

Abraham a St. Clara siger etsteds, at han ofte har overveiet, hvo der var meest Skyldig, Den, som fortæller Bagvaskelse eller Den som hører derpaa. Saaledes kunde man fristes til at spørge: hvo er størst Synder en Tyv eller En, der bogstavelig ansaae Tyverie for den eneste Art Synd.

5 U. D.

#

Aandelige Synder.

6 U. D.

Hvor langt Verden er fra at være Aand, sees ogsaa deraf, at just de Synder, som Christendommen anseer for de forfærdeligste, dem anseer Verden ikke for Synder men næsten beundrer dem: f. E. List, Ondskab med Snildhed, Underfundighed o: s: v:.

Hvad Verden anseer som Synd og gjør Allarm over er enten — Tyverie og Alt hvad der angaaer Eiendoms-Sikkerheden, eller det er kødelige Synder, vel endog hvad Christendommen anseer for allermeest tilgiveligt. En Mand, der Dag ud og Dag ind lever

[5] Abraham ... etsteds] se VIII A 213. C 2,31.

1854

af og i List og Sviig, men forresten en yderst dannet Mand, tilhørende de Dannedes Selskab — hvis han engang kom for Skade og drak sig fuld: ih, bevares, det er et uopretteligt Tab, og han selv dømmer saa strengt, at han maaskee, som man siger, aldrig tilgiver sig det selv, medens det vel end ikke falder ham ind, at han skulde behøve Tilgivelse i Forhold til al den List og Sviig og Uredelighed, i Forhold til alle de aandelige afskyelige Lidenskaber, som huse i ham og ere hans Liv.

#

#

7 U. D.

Verdens Samvittighed.

I Platos Stat (3die Bog) anføres et Ord af Phokylides: at naar man er kommet saavidt, at man har nok at leve af, bør man udøve Dyden (δει ζητειν βιοτην, αρετην δ'οταν ᾖ βιος ηδη cfr. Heise i Noterne).

Herved mindes jeg igjen om et Ord, jeg har læst hos Schopenhauer, at en Engellænder skal have sagt: at det at holde en Samvittighed var saa kostbar en Levemaade, at hans Omstændigheder ikke tillode ham det —

— og Engellænderne er jo det anerkjendte praktiske Folk, en Dom af en Engellænder maa derfor vel ansees som afgjørende for, hvad praktiske Folk maae forstaae ved — Samvittighed.

Og igjen erindrer dette mig om en Historie Fader fortalte. I gamle Dage da Herredsfogeder og Birkedommer vare det naadige Herskabs forhenværende Kudske eller Tjenere, brugtes dog at disse underkastedes en Slags Examen, hvor Amtmanden examinerede — og gik det Hele løs paa „Bestikkelse". Ved en saadan Examen sagde Examinator til Candidaten: hvad forstaaer man ved Samvittighed? Candidaten svarede med sagte Stemme: jeg

[7] I Platos Stat] 407a. Heise i Noterne] Platons Stat overs. . . . af C. J. Heise (Kbh. 1851. — Ktl. Nr. 1167). 1. Deel, S. 292. (S. K. s Overs. er efter Heise S. 180). hos Schopenhauer] Preisschrift über die Grundlage der Moral (om Udg. se til XI[1] A 111) § 13. — Sml. 20. XI[1] A 537 og Sammenvisninger. Fader] sml. 87. X[6] B 232 og Sammenvisninger.

1854

har en Fjerding-Smør i Vognen. „Godt nok“ svarede Examinator „ganske rigtigt, men dog ikke udtømmende“. „Jeg har . . . . . .“ „Meget godt, meget godt, dog endnu ikke aldeles udtømmende“ „Jeg har 10rd i Penge“ „Særdeles brav.“ *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Saaledes med de sande praktiske Menneskers Samvittighed. Og naar man skulde randsage den talløse Mængdes Samvittighed, vilde man vel blive tilmode som En der roder op i en gammel Kramkiste hvor der ligger allehaande Pakkenilliker, som i hiin Kiste i Kjerlighed uden Strømper — saa man i en vis Forstand maatte sige, naar Samvittigheden skal være Gjemmested for Sligt og ikke for Andet, saa kunde man næsten lige saa gjerne ingen Samvittighed have. Naturligviis ere saadanne Mennesker bedre langt langt bedre end hine Praktiske, men sørgeligt sandt er det dog egl., at de i dybere Forstand ikke have Samvittighed, de ere som En, der eier et Instrument, som bruges til noget ganske Bestemt, men som han bruger til noget ganske Andet, og egl. ikke veed, hvortil det bruges — saa han kun uegentlig kan siges at besidde dette Instrument.

#

Gud er Kjerlighed.

8
U. D.

Det er dette, forvandlet til en Phrase og tillavet som Barne-Vrøvl, der har aldeles forvirret Christendommen og gjort Christenheden til Galimathias.

Loven for at elske er ganske simpelt den noksom bekjendte: at elske er at forvandles i Lighed med det Elskede.

Aber, aber, aber denne Lov gjælder da kun for Scalaen nedenfra op efter, ikke omvendt for Scalaen oven fra ned efter. Exempel. Hvis En er den i Fornuft og Viisdom Overlegne, saa er Loven for hans Kjerlighed i Forhold til den i Fornuft og Viisdom langt Underordnede dog vel ikke den, at han forvandles i Lighed med den Sidste.[†] At elske paa den Maade er at være Vrøvl; og

i Kjerlighed uden Strømper] 5. Optog, 3. Optrin. [8][†] se 9.

er han den virkelig Overlegne skeer det altsaa ikke. Nei Loven er, at ville gjøre Alt for at drage den Elskede op til sig, og hvis saa den Elskede vil, saa er Loven for hans Elsker: at forvandles i Lighed med den Elskede.

Denne Lov respekteres ogsaa i alle mulige Forhold, gjør sig gjældende.

Kun med Een har man i Christenheden gjort en Undtagelse: Gud i Himlene, han skal, i Barne-Vrøvlets Forstand, være den rene Kjerlighed ɔ: det bare Vrøvl, her skal dette have Gyldighed det der raabes paa om at det er Egoisme, at bedrage, naar den Overlegne ikke forvandles i Lighed med den mindre Fornuftige, her skal det have Gyldighed, det vil sige, her mener man at det ikke finder Sted, Gud er nemlig den rene Kjerlighed ɔ: idel Vrøvl.

Paa den Maade har man i Christenheden til Bedste for Børn og „barnlige Sjele" forvandlet Gud til et saa fabelagtigt Monstrum, at Alt hvad Oldtiden har kjendt af monstrøse Sammensætninger, Alt hvad den meest udsvævende Arabesk-Phantasie har hittet paa er Bagatel i Sammenligning med dette Mixtum-Compositum: at være almægtig, alvidende, alviis o: s: v: alt Dette enet i at være Kjerlighed vel at mærke Kjerlighed i Betydning af at være Vrøvl, saa at selv det meest piankede Fruentimmer i f. E. som Moder at elske sine Børn dog er lidt mindre Vrøvl, lidt mindre den rene Kjerlighed.

Nei, at Gud er Kjerlighed betyder naturligviis, at han vil gjøre Alt for at hjælpe Dig til at elske ham ɔ: til at forvandles i Lighed med ham. Hvad jeg saa ofte har sagt, han veed godt, hvor uendelig smertefuld denne Forvandling er for et Menneske, han er villig til at lide med Dig, ja han lider i Kjerlighed mere end Du, lider al Misforstaaelsens Hjerte-Sorg — men han forandres ikke.

Men som i Forhold til et Barn den Ældre, der ønsker at vinde dets Kjerlighed, indleder Sagen ved at blive Barnet kjer i Barnets Forstand, og til den Ende gjerne bringer Kage og Deslige med til Barnet: saaledes anbringer Christendommen ogsaa et Vindende.

1854

Dette Vindende er: Forkyndelsen om Syndernes Forladelse. Om ethvert Menneske, der ikke har Samling nok i sig til at sørge over sin Synd, til at mærke at det egl. er der Ulykken stikker, ethvert Menneske, der ikke har saa meget Evigt i sig — om ethvert saadant Menneske gjælder det, at han kan ikke komme til at elske Gud, ham kan Gud ikke indlade sig med, ham kan Gud ikke, om jeg saa tør sige, fange efter.

Altsaa Syndernes Forladelse forkyndes, og, om jeg saa tør sige, med en Splendiditet der er uden Lige.

Nu begynder egl. Christendommen. Thi derfra er det saa at der skal dannes Overgangen til det at elske Gud, eller til at omdannes i Lighed med Gud. Og saa begynder det, som jeg betegner saaledes: Gud maa gjøre Dig ulykkelig, menneskelig talt, hvis han skal elske Dig og Du elske ham.

Christenheden har nu — ligesom Barnet der spiser Kagerne og giver Giveren en god Dag — gjort, formeentligen, det Kunststykke: at tage den guddommelige Splendiditet hen — — og saa benytte dette til en stimulerende Ingredients i at leve paa sin Viis i Nydelse af dette Liv. Dette er Gavtyvestregen, naturligviis den taabeligst mulige, da det jo er det Taabeligste af Alt at ville narre Gud.

Til 8, i Marginen:

[†] Anm. Det maa naturligviis erindres, at i Forholdet mellem Menneske og Menneske er den Overlegenhed, om hvilken der kan være Tale, dog kun en saare ufuldkommen Analogie til Forskjellen mellem det at være Gud og det at være Menneske. Og fordi man skjønt og fromt tænker sig alle Menneskers Lighed, derfor er man saa i sin Ret med udenvidere at gjøre det Gjensidige lige, saa Loven for begge Parter er at forvandles i Lighed med det Elskede. 9 U. D.

#

Syndernes Forladelse] sml. 3.14.

1854

#

10 U. D. Denne Tanke at offres constituerer ikke Forening. Jeg vil ogsaa see, om man kan vise mig et Exempel paa, at der nogensinde har forenet sig Mennesker med den Hensigt at offres vel at mærke i Forestilling om at det at offres har Værd i og for sig.

Det Største man kunde nævne var vel Apostlene. Men jeg paastaaer, at Apostlene var ikke en Forening med Hensigt at offres, det var en Forening med Villighed til at offres, hvis det ikke kunde være anderledes, men forresten en Forening for ‹, hvis muligt,› at forhindre at det behøvedes.

Det der forener er paa een eller anden Maade det Endelige, men den Hensigt at offres er dræbende for al Endelighed.

Vil man sige, at man jo i Østerlandene finder Exempler paa Mennesker der i Forening offres, offres ved at styrte sig fra Bjergspidser, eller ved at kaste sig under Gudens Vogn o: D: saa maa jeg dertil svare, at dette vistnok er saa, men at det der gjør at de her forene sig er at denne Maade at offres paa er forsaavidt ideeløs, at det ikke er nogen concret Idee de tjene med deres Sig-Offren.

Nei, den Tanke at offres den Hensigt at offres er af alt det meest Usociale, og ganske naturligt af den simple Grund, at Foreningen kunde jo bevirke, at man blev dog lidt ‹sandselig› Magt, hvilket just er Modtanken til det at offres.

#

11 U. D. . . . . Mit Liv er uhyre anstrenget; jeg føler mig saa fremmed for saa forskjelliggjort fra hvad der beskjeftiger Menneskene i Almindelighed. Paa de forskjelligste Maader mærker jeg Dag ud og Dag ind næsten ved enhver Berøring min Ueensartethed. Bestandigt omgivet af Nysgjerrighed, altid som en Fremmed, nu misundt, nu udgriint, nu beundret nu bestialsk begloet gjøres Alt

[10] offres] sml. 12. XI[1] A 593 og Sammenvisninger. [11] Ueensartethed] sml. 125. XI[1] A 527 og Sammenvisninger.

1854

Alt for om muligt at forhindre mig i at være mig selv, og for om muligt at forhindre ethvert Menneske i ligeoverfor mig at være sig selv. I ethvert Forhold behandles jeg egl. ikke som Person, men som, forskjellig forstaaet, en Slags interessant Gjenstand, Noget der kan snakkes om. Vilde jeg sige til en Skomager: jeg har en Svaghed i den ene Fod, kunde De ikke see at bøde derpaa ved Støvlens Form, saa risikerer jeg, at det der egl. beskjeftiger ham er saasnart han kommer ind til sin Familie at fortælle: Mag. K. har en Svaghed i den ene Fod. Og det kan saa maaskee gaae videre, maaskee over i Pressen, maaskee kan jeg paa Svensk faae ‹det› at læse (som jeg fik at læse, hvor jeg spadserer) faae det at læse (som min Paaklædning jo forresten er underlagt publicistisk Meddelelse) og saa kan jeg faae enhver Forbigaaende (som jeg nu i en Aarrække har udholdt det i Forhold til mine Been ‹og› Buxer) til at see efter mine Fødder, at glemme at gaae af Veien skjøndt jeg har Fortougs-Ret, blot fordi man skal see efter min Fod — — — det kan jeg naae, Støvlerne derimod fik jeg ikke efter Ønske.

Visseligen er dette uendelig comisk, men er dog ogsaa et Udtryk for, hvor anstrenget mit Liv er.

Som sagt Anstrengelsen ligger blandt Andet i at jeg er aldeles forskjelliggjort fra Menneskene. Enten leve de reent for de endelige Formaal, og det er den Classe Mennesker jeg holder meest af, med hvem jeg ogsaa skulde have staaet mig godt, hvis Pøbel-Pressen ikke havde forstyrret det; eller de lade som leve de for noget Høiere, men dette er blot Mystification. I ethvert Fald den Maade at leve for Idee paa, som jeg lever er lige saa forskjellig fra Menneskenes Liv hersteds som det at tale hebraisk fra det at tale dansk, vi have ikke blot ikke Stræben tilfælles, men i en vis Forstand ikke Sprog, forsaavidt de nemlig falskeligen bruger Sproget.

fik at læse . . . spadserer] se Fredrika Bremer, Lif i Norden, Skizz (Stockholm 1849), S. 54. — Sml. X¹ A 658, S. 412. X³ A 25. min Paaklædning . . . Meddelelse] sml. VII B 55, S. 234, og se Note dertil. Pøbel-Pressen] sml. 23. XI¹ A 453 og Sammenvisninger.

1854

Tænk en Forbryder, hans Liv er forskjelliggjort fra de andre Menneskers. Men saa er der da igjen gjerne flere Forbrydere, og disse danne saa i Forening en Verden for sig. Men tænk at være den eneste Forbryder: vilde det ikke være uhyre anstrengende.

Omvendt, tag det Høieste, tag Gud-Mennesket, at leve paa den Maade, at vide, at han er kommet for at antænde ‹en› Ild — og der er ikke Tale om at sætte Ild paa et Huus eller to, nei men om at sætte Ild paa Menneske-Slægten — see at være Menneske at leve blandt Menneskene og dog være saaledes forskjelliggjort fra det at være Menneske: denne rædsomme Anstrengelse kan jeg dog nu gjøre mig en svag Forestilling om.

Tillige kan jeg ogsaa heraf see, hvad det er for Nonsens med disse Millioner Christne og Tusinder af Præster; thi maa et Menneske anstrenges saaledes som jeg er det for blot at kunne gjøre sig en svag Forestilling om Christi Lidelse — hvad kan det saa være Præsterne ‹som de Fremmelige› forkynde og Menighederne tage efter.

#

12 U. D. .... Forstaaet bliver jeg ikke, heller ikke betræffende hvor anstrenget mit Liv er. At bære Vægten af den uhyre Kjendthed som jeg, er meget anstrengende, at maatte finde sig ‹i› at være kjendt af ethvert Barn, at paa Promenaderne Barnepigerne sender Børnene hen den ene efter den anden for at spørge mig hvad Klokken er, hvilket ogsaa ofte nok raabes efter mig paa Gaden (Gud veed hvad det egl. skal betyde eller hvo der har hittet derpaa) at maatte finde mig i at antastes af de offentlige Fruentimmer om Aftenen, og saa den idelige Piat om min Paaklædning som uafbrudt beskjeftiger og hvor tilsidst Skrædderne komme til spille med o: s: v: o: s: v:

Hvad der er misundeligt paa mig, lader som forstod det ikke, at dette Liv er uhyre anstrengende, eller vil vel paadutte mig at det er Forfængelighed af mig, at jeg selv hitter paa det.[†] De som mene mig det vel, ere ikke opmærksomme paa, at den lille

kommet ... antænde ‹en› Ild] smⁱl. Luk. 12,49. [†]] se 13.

1854

Brøksdeel, som hver contribuerer vistnok er lille, men alle disse Brøksdele forenede dog er et stort Qvantum for Den, der skal bære det hele. Og var der saa En, der baade kunde og vilde forstaae, ham faaer jeg saa ikke længere end til dette: at jeg kan reise eller unddrage mig. Dette vil sige, han misforstaaer mig allerdybest.

Saaledes lever jeg. Det falder mig naturligviis ikke ind at tale til Nogen om Sligt, sandeligen har jeg ikke Hjælpen i mig selv, saa god Nat.

Og let som en Dandser har jeg ogsaa hidtil baaret Alt, hvilket forresten bidrager til at det ikke sees hvilken Opgave jeg løser.

Det der her af Endeligt tager meest paa mig, er det Hensyn til Udkommet som kommer mig nærmere og nærmere. Skjøndt en Pøbel-Mishandling, som fornem Misundelse benytter sig af kan være forbittrende nok: Sligt bærer jeg som Ingenting eller dog saare let; men den Modvægt behøver man, at man da ikke har oeconomiske Bekymringer.

Til 12, i Marginen:

[†] En Pøbel-Mishandling constituerer ikke nogen iøinefaldende Fakticitet som f. E. det at blive forfulgt af Regjering: at blive arresteret, dømt o: D: *13 U. D.*

#

Isolationen. *14 U. D.*

At Christendommen forholder sig ubetinget til Isolation (den Enkelte) sees ogsaa deraf, at Christendommens Forudsætning bestandig er: Synds-Bevidstheden, at den begynder med at forkynde Synds-Forladelse.

Hensyn til Udkommet] sml. 34. XI[1] A 484 og Sammenvisninger. Pøbel-Mishandling] sml. 10.13. [13] Pøbel-Mishandling] sml. 12.19. [14] den Enkelte] sml. 19. XI[1] A 590 og Sammenvisninger. Synds-Forladelse] sml. 8.163.

1854

Men Synds Bevidsthed er det ubetinget Isolerende. Selv den primitiveste Originalitet er ikke saa isolerende er dog kun Anticipation i Forhold til de Andre, angaaer ikke i dybeste Grund Personlighedens Væsen. Selv den særligste menneskelige Ulykke og Lidelse er ikke saa isolerende, ved at være Mennesker participere dog de Andre deri, og den ender jo med Døden, angaaer ikke i dybeste Grund Personlighedens Væsen.

Kun Synden er det ubetinget Isolerende. Min Synd angaaer ikke eet eneste Menneske uden mig, og angaaer min Personlighed i dybeste Grund.

Saaledes seer man, hvilket Nonsens det er: med Folk og Stater og Lande og Abstraktioner som ere Christne, item med Smaa-Børn som ere Christne. Man har faaet det til at være Christen, Det, hvor der ikke engang kan være Tale om Christendommens Betingelse sine qua non: Isolation, den Enkelte.

#

15 U. D.

Verdens Frelser

Naar man tænker paa det fade, vamle, sirupssøde Begreb af Verdens Frelser, hvilket Christenheden tilbeder og faldbyder — saa frembringer det en underlig Virkning at læse de Ord af ham: „jeg er kommen for at sætte Ild," kommen for at sætte en Splid, der kan sprænge de helligste Baand, de Baand, Gud selv har helliget: Baandet mellem Fader, Søn, Hustrue og Mand, Forældre og Børn o: s: v:

#

16 U. D.

At anprise Christendommen saaledes, at man i een Forstand advarer mod den.

Dette er Formelen for min Forkyndelse hvilket har været til Forargelse nok.

[15]de Ord] Luk. 12,49-53. — Sml. 11.41.

1854

Dog, tag et andet Forhold. Vil Nogen negte, at Epiktet var en Stoiker, eller at han forstod at anprise Stoicisme, eller at han herligt har gjort det. Dog advarer han tillige bestandigt mod det, mod ikke at indlade sig derpaa, hvis man ikke heelt vil det.

Men lad en næringsdrivende Silke-Præst blive engageret til at forkynde Stoicisme, og Du skal see han vil blot anprise, selv ikke en Stoiker vil han blot anprise — aldeles som en Kræmmer. En Kræmmer vil naturligviis sige: at advare mod Varerne er jo Galskab, jeg risikerer jo saa ingen Kunder at faae, eller at jage Kunderne fra Stedet, hvor der før var god Søgning, at jage dem bort istedetfor at holde dem ved Boutiquen.

Hvilken Modbydelighed en saadan Præst er, og det kaldes christelig Alvor!

#

Afmagt — Magt.

17
U. D.

I vore Tiders Begreb er jeg af alle den Afmægtigste, ikke blot ikke et stort Partie, ikke et lille Partie, ja ikke saa meget som To.

Og dog er jeg i Samtiden ubetinget den Eneste der er Magt — thi det Numeriske er ‹i Ideen› Afmagt, jo større jo afmægtigere.

#

#

En qvalitativ Originalitet,

18
U. D.

der forholder sig til Tro, maa finde sig i dette Modbydelige ‹at være› ligesom en ubekjendt Vare hvor nu Kjøbmændene ikke kunne blive enige med sig selv, om den har noget Værd, om den har meget Værd eller kun lille, eller om den maaskee havde størst Værd. Derfor see de paa engang klogt og mistroisk paa den. Den qvantitative Originalitets Priis er strax givet.

Stoicisme] sml. XI[1] A 285 og Sammenvisninger. næringsdrivende] sml. 31. XI[1] A 561 og Sammenvisninger. [17] Numeriske] sml. 26. XI[1] A 589 og Sammenvisninger. [18] Sml. XI[1] A 593.

1854

19 U. D.

#

En ganske egen Art Forkyndelse

er det dog der er mig betroet, og hvor anstrengende i nte Potens!

Hvor jeg vil see hen, hidtil har Loven for Forkyndelse altid været denne: at hvis nu Menneskene ere villige til at gaae ind paa Forkyndelsen og sige til ham: hvad er det da Du vil vi skal, vil Du at vi skal gjøre ligesom Du — har Svaret altid været: ja. Anderledes med mig, om alle de Millioner, der leve, forenede kom mig med den største Villighed imøde og sagde: hvad vil Du da vi skal, skal vi gjøre som Du — saa maatte jeg svare: nei; der lever ikke eet eneste Menneske som har Opgave tilfælles med mig; og blandt de Millioner er der atter — efter min Idee — ikke en Eneste der har Opgave tilfælles med en Anden — — og just dette er hvad jeg skal forkynde. Forskjellen er som mellem det at samle og det at sprede; al Forkyndelse er ellers i Retning af at samle Menneskene, min i Retning af at sprede dem, gjøre dem Enkelte.

Saa meget er da let at see. Den, der paa hiint Spørgsmaal (skal vi gjøre som Du) svarer: ja, han er maaskee selv Individualitet, derimod er hans Forkyndelse ikke Individualitets-Forkyndelse. Han har aabenbart en Doctrin, og hans Forkyndelse gjør egl. Menneskene ikke til Individualiteter men til Exemplarer.

Min Forkyndelse er redupliceret Individualitets Forkyndelse.

Men hvor skulde saa jeg end i fjerneste Maade blive forstaaet i en Tid, hvor al Taktik er i Retning af at samle Mennesker, og hvor selvfølgeligt ingen aner den Taktik i Retning af at sprede, eller hvorledes den er en heel Qvalitet mere anstrengende end den anden.

Dog er det ad den Vei Menneske-Slægten skal.

Og min Opgave er det: selv Individualitet og bevarende mig at være det (hvad Gud i Himlene ogsaa passer paa i uendelig Kjerlighed) at forkynde hvilken uendelig Realitet ethvert Menneske har i sig, naar han for Gud vil blive sig selv. Men altsaa

[19] Enkelte] sml. 14.38. for Gud] sml. 26. XI[1] A 589 og Sammenvisninger.

1854

har jeg ikke en Trævl af Doctrin — og Doctrin er det man vil have. Thi Doctrin er Efterabelses Magelighed for den Lærende, og Doctrin er Veien til sandselig Magt for Læreren, thi Doctrin samler Menneskene. Individualitets-Forkyndelsen er: saligt lønnet i sig selv — at offres paa Menneskene.

Min Forkyndelse er i strengeste Forstand: Aands-Tjeneste. Alt hvad der forkyndes i Retning af at samle Mennesker forholder sig paa een eller anden Maade til Dyre-Bestemmelsen. Derfor gaaer det saa nemt. Thi naar det Hele blot er en Overhaling, naar man regner ikke med Individualiteter men med Exemplarer, saa kan man snart faae Tusinder — ak, i en vis Forstand er der nok af dem. Men Individualitets Forkyndelsen er saa langsom, at een er allerede store Ting, og man maa kunne være nøiet med slet Ingen — hvilket da i en anden Forstand den sande Individualitet sagtens kan, da han er sig selv.

Det er med min Forkyndelse som hvis En skulde forkynde: hvilket deiligt Syn Nattens Stjerne-Himmel er. Dersom ‹nu› de Tusinder vare villige til at gaae ind paa hans Forkyndelse og sagde til ham: hvad vil Du at vi skal, vil Du vi skal lære Dine Foredrag uden ad — maatte han saa ikke svare: nei, nei, nei, jeg vil at hver især skal skue op til Nattens Stjerne-Himmel, og hver paa sin Maade — det er ham muligt — opløftes ved dette Syn.

Ak, men Mennesket er dog Dyre-Skabning og Magelighedens Lyst til Efterabelse er som hans anden Natur. Derfor er det saa uhyre let at samle dem i Flok, hiin Forkynder vil faae Tusinder som ville lære hans Tale paa Remse maaskee blive Professorer deri — men for ti Tusinde maaskee ikke Een, som selv skuede op til Nattens Stjerne-Himmel. Dog har ogsaa Forkynderne kun altfor ofte Skylden for at det Hele bliver til Efterabelse, thi det er deres jordiske og timelige Profit. Vær, om man saa vil, uredelig mod Nattens Stjerne-Himmel, giv det Udseende af at det ikke er Nattens Stjerne-Himmel der er det Herlige, men Din Opfattelse deraf; faae nogle trompetende Industrie-Riddere til Din Stab — og Du skal snart faae en Skare, som i dyre Domme be-

offres] sml. 13.21. Profit] sml. 22.XI¹ A 579 og Sammenvisninger.

1854

tale Dig for Din herlige Belærelse. O, men er Du redelig mod Nattens Stjerne-Himmel, siger Du hvad Sandhed er, at den er det Herlige og at ethvert Menneske vilde paa sin Viis kunde see det Herlige, og at hans Viis er for ham uendelig meget mere værd end Din for ham eller hans for Dig: ja, saa bliver der egl. ikke Leilighed til Penge-Spekulation, ei heller til dyrisk Sammenstimlen i Flok.

Der lever visseligen i Kongeriget Danmark ikke noget Menneske med den Sands for Individualitet som jeg har. Derimod er der nok af halvkloge Hoveder, som dog indbildsk see ned paa Mængden af Mennesker som lavere Væsener. Sandeligen det er ikke mit Tilfælde. En Tjenestepige, en Vægter, en Droskekudsk o: s: v: ubetinget ethvert Menneske var for mig af uendelig Værd. Jeg forstod det ogsaa (som Ingen i Danmark) at tale med ubetinget ethvert Menneske, idealiserer dem i Samtalen. Det var dette (Inhumane?) jeg praktiserede — og derfor blev jeg priisgiven til Pøbelens Mishandling, eller derfor blev Pøbelens Mishandling af en ganske egen Betydning i Forhold til mig, da jeg meente at burde udsætte mig for den. Det der smerter mig, er at jeg nu ikke kan komme i Forhold til disse mange Mennesker, hvilke jeg elsker, men som nu enten mene, at de bør gjøre Nar af mig, eller ere bange for, at jeg gjør Nar af dem.

Hvor veemodigt disse Tusinder og Tusinder — hver Enkelt kunde gribe det Høieste, faae det uendelige Værd, han har: men Alt gaaer til Spilde, som og Alt gjøres af Politikere o: s: v: for at forvandle dem til Exemplarer. Tænk en Husmoders Gysen, hendes Sorg ved at see den sunde nærende Spise kastet i Rendestenen — dette er kun et svagt Billede paa den Gysen og det Veemod der maa fylde Dens Bryst, som, selv Individualitet, seer i hvert eneste Menneske noget aldeles lige saa betydeligt noget af uendelig Værd en Individualitet — og nu seer dem i Million-Viis spildte som Exemplarer!

Træd op ⟨selv⟩ som Individualitet, engageer en halv Snees

Tjenestepige] sml. 46.XI¹ A 473 og Sammenvisninger. udsætte mig for] sml. 85.XI¹ A 277 og Sammenvisninger.

1854

Korybanter, Basunstødere og Trommeslagere, til at forkynde at man ved Forholdet til Dig bliver Individualitet — det lader sig charmant gjøre, bliver snart en brillant Kjøbmands-Forretning. Forkynd hvad Sandhed er, at ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske er Individualitet bliver det ved Forholdet til Gud, som paa ingen Maade har overdraget Dig at indcassere hans Tilgodehavende: og Du skal see, det bliver en Forretning, om hvilken man (som hiin Kone i Barselstuen med Taarer siger det om Kjødet, der dog kostede Pundet) kan sige: der er ikke Pille Fidt paa den.

#

Den Stærkeres Ret gjelds, nu hedder: den Klogeres Ret gjelds. (A. Schopenhauer). 20 U. D.

Dette er meget godt sagt af Schopenhauer, og jeg er forvisset om, at der ligger mere deri end han tænker.

Det er det jeg bestandigt har raabt paa, at Christendommen har faaet en ganske anden Side af Livet at kæmpe mod end tidligere, og at Forvirringen afstedkommes fordi man endnu præker i den gamle Retning.

Hvad vild Sandselighed, item Vold og Voldsomhed o: s: v: engang var — det Christendommen ivrede mod: det Samme er nu Klogskab blevet. For at Christendommen skal komme igjen eller ved at den kommer igjen vil man lære at afskye Klogskab aldeles som man har indøvet Menneskeden at afskye Vold. (I et af de ældre Manuscripter har jeg ogsaa udført dette om Klogskaben som det specifike Onde).

#

En Apostel — Min Ringhed. 21 U. D.

En Apostels Opgave er: at udbrede Christendommen, at vinde Menneskene for den.

---

i Barselstuen] Act 2, Sc. 12. [20]Schopenhauer] sml. 7.58. sagt af Schopenhauer] se Parerga und Paralipomena (om Udg. se til XI[1] A 140). 2. Bd., Kap. IX § 128. I . . . Manuscripter] ɔ: XI[1] A 145.

1854

Min Opgave er: at fratage Menneskene den Indbildning, at de ere Christne — dog tjener jeg Christendommen.

Christendommen har nu bestaaet i en 1800 Aar — man vise mig, at denne Tanke nogensinde før har været fremme i Christenheden.

Mit Liv er ganske som Alt i den Sphære, i hvilken jeg hører hjemme, for hvilken jeg arbeider, det Paradoxes Sphære: det Positive kjendeligt paa et Negativt. Ak, vistnok er mit Liv idel Veemod, som en Nat (saa hiint Ord i Diapsalmata til Enten—Eller ganske passer: naar jeg engang døer vil jeg kunde sige: Du bist vollbracht Nachtwache meines Daseins), vistnok er mit Liv Qval og Lidelse, og Gud martrer, kjerligt og af Kjerlighed, mig i hvad der piner mig allermeest: dog er dette Negative Kjendet paa det Positive, en Primitivitet, der ikke forholder sig til Samtid men til Slægter, og en Betydningsfuldhed, der saa rigtigt udtrykkes ved at jeg i Samtiden er til Overflod.

I Grunden gjør Samtiden aldeles rigtigt i at lade uvidende om mig som Andet end en fra Gaden kjendt Carricatur, især gjør Samtiden rigtigt i ikke at indlade sig paa at bedømme mig. Thi der er naturligviis ikke i Samtiden en Eneste, der har Anelse om min Opgave endnu mindre om Taktiken, som forholder sig til den Opgave. Men det vilde da blive det Latterligste man kunde forlange: min Arbeiden (i Retning af at fratage Menneskene den Indbildning at de ere Christne) bedømmet med den Maalestok: den nu almindelige trivielle, aandløse, forjadskede Forestilling om at udbrede Christendommen. Hvis en Militair, som ikke vidste Andet end at gaae offensivt tilværks og det maaskee daarligt nok, hvis han med denne Maalestok vilde bedømme en Militairs Operationer, som gik defensivt tilværks — dette vilde være en Slags Analogie: han aner ikke, hvilken den anden Militairs Opgave er, endnu mindre at han har nogen Forestilling om, hvilken Taktik der maa bruges. Eller hvis En, der kun kunde spille først af Brættet saae En spille sidst af Brættet og nu vilde bedømme hans Træk hans Spil efter sin Spillemaade: dette vilde være en

1 ... Enten—Eller] S. V. I, S. 20. Lidelse] sml. 19. 23.

1854

Analogie. Det hjælper ikke, at de der nutildags operere i Retning af som det hedder at udbrede Christendommen ere maadelige Makkere — derved komme de ikke nærmere til at forstaae min Opgave og min Taktik. Snarere maatte det vel skee, hvis de vare udmærkede i deres. Thi virkelig Dygtighed i at forkynde Christendom — og saa Besindelse paa, hvilket Dyb af Forvirring, der ligger i det Begreb „Christenhed", maatte vel bringe dem ind paa Mit eller nærme dem til det.

Der er nu i umindelige Tider blevet arbeidet saaledes: de betydeligere Dygtigheder, der ere fremtraadte, have alle ladet dette staae hen, at Christendommen er til, ladet dette staae hen med christne Stater og Lande og Folkefærd — og saa har de meent at hjælpe lidt paa Manglerne i det Enkelte og om muligt bringe lidt nyt Liv — — inden de saae dem for, var Følgen af deres Virken, at de nærede Misforstaaelsen, nærede Sygdommen, der uendelig hurtigt veed at assimilere sig det for svage Lægemiddel og forvandle det til Næring for sig.

Nei, nei Sagen maa tages fra Grunden, Terrainet maa ryddes, det maa tilgavns gjøres kjendeligt, at Christendommen ikke er til.

Tag et Billede. Tænk en Folke-Stimmel paa Gaden af en 20,000 Mennesker, som støie og larme tumultuarisk. Nu kommer der Politie til. Den Commanderende siger til sine Betjente: naar vi blot kan faae dem til at forholde sig rolige, gaae stille, afholde sig fra Voldsomheder, saa er det godt. Derpaa søger Personalet at naae dette, ved at sprede sig mellem dem og tale dem tilrette. Lad os antage at det lykkes. Lad nu den sande Politie-Mand komme og afgive sit Skjøn. Han vil sige: nei, det hjælper ikke, i Grunden er det at gjøre Sagen værre, at ‹gjøre› Folkebevægelsen betydningsfuldere just fordi man forholder sig roligt og sømmeligt. Nei, det om Folke-Stimlen larmer eller er stille gjør ikke Udslaget — 20,000 Mennesker paa Gaden som Masse, og vare de end som Muus saa stille, det er og bliver Mytterie, Oprør — Terrainet maa ryddes. Saaledes med det at lade alle Sandsebedragene bestaae, og saa at ville bringe noget nyt Liv — ja, hvori? det bliver jo i Sandsebedragene man bringer nyt Liv. Nei, det er Sandsebedra-

1854

gene der maae bort, Terrainet ryddes, og der skal ikke skal bringes nyt Liv i Sandsebedragene men der skal udhungres det Smule Liv der kan være af Sandsebedragene — saa faae vi at see, at Christendommen slet ikke er til.

I Silke- og Fløiels-Præster, og I, forresten paa saa mange Maader retsindige og skikkelige Klædes-Præster, troe mig, I vil faae travlt med at holde paa Christendommen ɔ: paa Sandsebedragene. Jeg fortænker Eder ikke, Selvopholdelses-Driften er stor — og naar vi ret faae seet efter i Sandsebedragene, vil det vise sig, at en Silke-Præst er ogsaa, christeligt, et Sandsebedrag.

#

22 U. D.

Indignation.

Det er virkeligt mit ramme Alvor, at jeg vil forlange af Enhver, som vil have med mig at gjøre, at han skal tegne sig for dobbelt saa store Præste-Penge som før.

Intet er mere svækkende Indtrykket af moralsk Pathos end at faae Penge med. Hvis saaledes En vilde udtrykke Indignation ved at negte at betale Præste-Penge — saa kan man jo forklare det Hele af at han vil spare de Penge. Nei, dobbelt saa store Præste-Penge — men man lader være at gaae i Kirke.

Den Straf jeg kunde ønske over Præsterne var: at skaffe dem ‹hver især› 10 Gange saa store Indkomster som de have — men ikke et Menneske i Kirken. Men det forstaaer sig, dette er vel som alt Mit efter Biskop Mynsters Ord „meget for høit". Jeg maa befrygte at hverken Verden eller Præsterne vilde forstaae denne Straf. Imidlertid er den den sandeste og aldeles i Ideen.

Hvis En — lad os gjøre dette Tanke-Experiment — hvis En kunde fuldkomment godtgjøre (ikke i den Forstand, i hvilken jeg taler om at Christendommen slet ikke er til) nei, hvis han kunde godtgjøre at Christus slet aldrig har været til, Apostlene ikke heller, at det Hele er en Opdigtelse — dersom der fra Staten og

Christendommen . . . ikke er til] sml. 2.22. [22]lader være at gaae i Kirke] sml. X^5 A 127, S. 138; S.V. XIV, S. 67. Mynsters Ord] sml. X^4 A 348. XI^1 A 125. — Sml. 31. XI^1 A 586 og Sammenvisninger. Christendommen . . . ikke er til] sml. 21.30.

1854

Menighedernes Side Intet gjordes, ikke gjordes Mine til at inddrage alle disse Levebrød: jeg gad see, hvor mange Præster der vilde nedlægge deres Embede. Naar Sagen ikke var saa alvorlig, er det uendeligt latterligt, at Præsterne ganske roligt vedblev med Familie at leve af Christendommen. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Ja, til syvende og sidst er maaskee hvad der i vore Tider meest holder paa Christendommen endda ikke Regjerings Klogskab o: D: men Frygten for den uhyre Penge-Omveltning. Og det er ogsaa ganske vist, at ikke om 10 Rotschild'er gik fallit var saadan Omveltning som hvis Christendommen gik ud af Handelen.

#

Piat — Grinets Mishandling — Publikums Forfølgelse. 23 U. D.

Hvis jeg havde Tid, troer jeg jeg vilde skrive en Bog herom, til Veiledning for kommende Christendoms-Officianter; thi det er ad den Vei vi skal, her ligger det Onde, og det er godt, at en Officiant forud har saa concret en Forestilling som muligt om Lidelsen og Faren.

Det der gjør en saadan Mishandling saa lumpen og derved anstrengende, er, at den aldeles ikke constituerer nogen Fakticitet, Noget at holde sig til, men at det altid er dækket af — at være Ingenting.[†] Dette gjør saa igjen at mange, som dog ellers for en Skams Skyld vilde tvinge sig, her mene at kunne deeltage, eller dog gotte sig over, at Sligt vederfares et Menneske. Og den Vedkommende kan ikke godt være bekjendt at tale om sin Mishandling, thi den er just beregnet paa at berøve ham Forestillingen om sig selv.

Og dog er denne Mishandling ‹saa afskyelig at den› er en Analogie til Dyre-Kampene i Hedenskabet, kun indenfor Culturen og Dannelsen eller Polituren, og dækket, derved endnu nederdrægtigere, dækket af det hykkelske Skin, at være Intet;

Levebrød] sml. 19.32. [28] Mishandling] sml. 21.35. [†]] se 24.

men er ligesom det at kastes for de vilde Dyr, at maatte kæmpe med dem, kun at Menneskene her paatage sig at være Bæsterne, og tillige hykkelsk skjule Nederdrægtigheden under: at være Ingenting.

Det der har svækket og svækker Regjeringerne og gjør dem afmægtige, er at de kun kunne bruge større Midler. Men større Midler giver først Ansvar for Dem, som bruge dem, og dernæst Pathos, Kjendelighed for Dem, mod hvilke de bruges.

Men eftersom Verden bliver ældre og altsaa mere ‹og› mere demoraliseret, bliver Nederdrægtigheden ogsaa større. Saa bliver Publikum Tyrannen, En som hykkelsk skjules under at være Ingen — og saa kommer det Snigmorderske op. Det Snigmorderske, hvorved man unddrager sig Ansvaret (thi det er jo Ingen) og det Snigmorderske, hvorved man berøver den Forfulgte Pathos Kjendelighedens Pathos. Smaae Midler men Mange til at bruge dem, Lidt men ideligt, Noget som ikke er ‹værd› at tale om, men som dog Alle tale om sigende det er ikke værd at tale om, en Ubetydelighed men længe — see det er hvad der bruges. Og Publikum er paa den nederdrægtigste Maade Magt, Magt ligesom Væggetøi eller Stank, hvilket altid har den Fordeel at nægte den Mishandlede Pathos. Væmmelige Art Blodtørst, at tørste efter et Menneskes Blod ikke som en Løve, en Tiger — nei, som en Luus eller som en Legion Luus! ≷Væmmeligst af alle Arter Tyrannie: Lusenes; og væmmeligst at alle Tyranners Spytslikkere, Du Tyrannens, Lusenes Øientjener: „Journalisten"!≷ Ære være Menneskeheden, den gjør Fremskridt i Dannelse!

At det er saaledes vil Publikum naturligviis kun geheimt være vidende om — thi blev det gjort kjendeligt, var dette jo et Forsøg i Retning af at fravriste Publikum sin Magt. Publikum opretholder derfor Forestillingen om: at der er Ingenting. Men ellers veed Publikum meget godt det sande Sammenhæng. Saaledes veed jo Publikum meget godt, at f. E. 4 Skilling er meget lidt, men at en Subscription paa 4 Skilling over hele Landet er saare meget. Saaledes veed Publikum ogsaa meget godt, at et af disse alminde-

Journalisten] sml. 11.26.

1854

lige Mennesker er so viel wie Nichts, men at 10,000 saadanne Ditto Ditto er en Slags Magt. Og saaledes i mange Forhold. Kun i Retning af Bagvaskelse, Misundelsens Grin, Piat o: D: vil Publikum ikke være vidende, deels for at der da intet Ansvar kan blive Tale om, deels for, som sagt, ikke at miste denne sin Magt.

Jeg for mit Vedkommende klager ikke. Deels kommer i Tidens Løb det Hele til at betyde noget Andet for mig, bliver mig den kjerkomne Anledning til Forelskelsens Forstaaelse med Gud. Gaver fra Gud burde jo dog være et Menneske de dyrebareste; og om han nu tilfældigviis, si placet, har, si placet, den Særhed, at hans Gaver ere i Skikkelse af Plagerier: kan det ikke være det Samme, det er jo dog fra ham.

Men selv om dette ikke var saa, jeg klager dog ikke, som Psycholog er jeg fornøiet. Det maatte da være en snurrig Patron af en Læge, der vilde klage over at Sygdommen han havde med at gjøre var ondartet. Nej, jeg har ønsket at lære Menneskene at kjende, og jeg kunde umuligt være blevet rigtigere stillet for at lære Menneske-Kundskab, hvilken for mig har uendelig Værd, medens den rigtignok lærer mig, at Menneskene have saare lidet Værd.

Til 23, i Marginen:

[†]Anm. Og maa bemærkes, at Publikums Forfølgelse kan man da nok udholde, naar man vil sikkre sig ved høi Embedsstilling og saaledes at være Magt, eller naar man er engelsk Rigmand. Men i intet af Tilfældene er en sand Christendommens Officiant. Nei, at være Ingenting, og saa at oppebære hvad en Minister maa oppebære: see det er de rette christelige Forhold, betryggende, at Officianten da ikke er en Politiker, som gjør Christendommen til Politik. *24 U. D.*

#

#

Daaben. *25 U. D.*

Dersom det havde Medhold af Christus at betragte Daaben som nu Christenheden betragter den et Analogon til Omskærelsen,

et opus operatum: havde han neppe benyttet det Ord Daab billedligt som f. E. naar han taler om, at døbes med en Daab „kunne I døbes med den Daab, jeg skal døbes med", hvor jo Talen er om hans Lidelse.

#

26 U. D.

Publikum

er af Alt det meest Ideeløse, ja er just Ideens Modsatte. Thi Publikum er Tallet.

Deraf kommer det ogsaa, hvad vor Tid udviser og hvad allerede Povl Møller var saa opmærksom paa uden dog at forklare det — at Jøder især egne sig til Publicister. Jøden er i Almindelighed phantasie-løs ogsaa gemütløs, men abstrakt Forstand har han — og Tallet er hans Element.

For Publicisten er det offentlige Livs Menings-Kamp hverken mere eller mindre end Børs-Forretning. Som i Forhold til Penge-Papirers Cours, saaledes beskjeftiger det ham blot, hvilken Mening der har Tallet paa sin Side. Han troer, at Tallet er Ideen — dette er just den høieste Grad af Ideeløshed.

#

27 U. D.

Den almindelige Christendoms Forkyndelse.

Hvis Sagen ikke var saa alvorlig, maatte man sige, at denne Forkyndelse er noget af det Latterligste man kan tænke sig. Det Latterlige ligger i: at Udtryk og Begreber, som høre hjemme i en ganske anden Sphære, anbringes i Forhold til vor Leven. Thi det Christelige, det christelige Udtryks Høitidelighed passer lige saa godt til os som at „et Skrædderbarn døbes Cæsar, Alexander, Hannibal, Napoleon." Hvis Præsten var en Spøgefugl, som for Moerskab talte i saadanne høitidelige Udtryk, saa vilde det være af en humoristisk Virkning, som hvis En bruger et Udtryk, som

taler om] Mk. 10,38. [26]Tallet] sml. 17.29. Povl Møller ... opmærksom paa] se Poul M. Møller, Efterladte Skrifter. 3. Bd. (2. Udg. Kbh. 1848), S. 26; sml. ogsaa 6. Bd. (2. Udg. Kbh. 1850), Poul Møllers Levnet ved F. C. Olsen, S. 96*.157. Publicister] sml. 23.26.

1854

har en almindelig bekjendt officiel Betydning og Forbindelse, i et ganske andet Sammenhæng, der aldeles ingen Officialitet har, som hvis f. E. en Mand bekjendtgjorde sin Kones Død og endte saaledes: Begravelsen finder Sted fra Petri Kirke „hvilket herved end videre bekjendtgjøres". Dette sidste er nemlig Formelen fra Proklamata. Men som et Proklamas officiellere Høitidelighed ikke passer ind i det daglige Livs Smaa-Forhold saaledes passer den høie christelige Terminologies aldeles ikke ind i vor Leven, medens vi dog give os ud for at være Christne. Der gives ikke en eneste af den hellige Skrifts Betegnelser for at være Christen, uden at den anvendt paa os — vi som jo ere Christne — bliver grinagtig. Prøv det, tag hvilket somhelst Udtryk, tag dette: at være Guds Medarbeider, altsaa at have en Gjerning, i hvilken man forholder sig til Gud saaledes, at man kan kaldes hans Medarbeider — og anvend nu det paa os Christne! Som vi leve, staaer ordentligviis vor Gjerning i intet Forhold til det at have Gud til Medarbeider, snarere maatte vi vel, naar vi gaae til vor Gjerning, bede Gud (ligesom Børnene, naar de ville til ret at lege, bede Forældrene, at enten de ville gaae ind i et andet Værelse, eller tillade dem at gaae ind i et andet Værelse fordi Forældrenes Nærværelse er for alvorlig) at han vil gaae ind i et andet Værelse. Man føler det ret, naar man i den evangeliske Psalmebogs Morgenpsalmer idelig og idelig læser dette Udtryk: „jeg iler nu til min Gjerning" „jeg haster nu til mit Arbeide", jeg iler og jeg haster, og jeg haster og jeg iler — men lad os see, om den Gjerning er af den Beskaffenhed, at den forholder sig til at være Guds Medarbeider.[†]

Det er dog saa betegnende for Christendommen i Christenhed, at det er: Søndags-Tjeneste. Om Søndagen tage vi pæne Klæder paa, og i en langt dybere Forstand vi forklæde os, vi iføre os hele den christelige Terminologie, Præsten er især udmærket godt forklædt — og i denne stille Time seer det saa ud som passede den christelige Terminologie dog nogenlunde paa — Forklædningen.

forholder sig til Gud] sml. 19.38. i den ... Morgenpsalmer] se Evangelisk-christelig Psalmebog (Kbh. 1845. — Ktl. Nr. 197), S. 337f. 350f. [†]] se 28.

1854

Til 27, i Marginen:

28 U. D. [†] Anm. Dette er da saa langtfra, at end ikke det at være Præst, paa den Maade som almindeligt i Protestantismen, kan kaldes en Gjerning, hvor der kan være Tale om at være Guds Medarbeider.

#

29 U. D.

Uroen.

Som Fiskeren naar han har sat Garnet, da larmer i Vandet for at jage Fiskene ad den Vei og fange desflere; som Jægeren med Klappernes Skare omspænder hele Terrainet og nu skræmmer Vildtet ‹i Mængde› sammen til det Sted hvor det skal skydes: saaledes fanger Gud, som vil elskes, ved Hjælp af: Uro efter Menneskene.

Christendommen er den intensivest stærkeste, den størst mulige Uro, der lader sig ingen større tænke, den vil (saaledes var jo Christi Liv virkende) urolige Menneske-Tilværelsen fra dens dybeste Grund, sprænge Alt, bryde Alt.

Altsaa Gud bruger Uro, han anbringer Uro for at fange efter Mennesker, som ville elske ham. Men deri er Forskjellen fra Fiskeren og Jægeren, at Gud ikke anbringer Uro for at fange desto flere, ikke for det Numeriskes Skyld, men for det Intensives Skyld, det vil sige, naar den størst mulige Uro anbringes, da kan der i et Menneske blive, i Spændingen, den Intensitet til, som virkelig kan elske Gud.

Men det Mennesket elsker er Ro, Tryghed. Dog er det vist, at i Ro, Tryghed kan Ingen blive Christen, og ikke mindre vist, at ingen Christen kan forblive i Ro og Tryghed. Hvor En skal blive Christen, der maa være Uro; og hvor En er blevet Christen, der bliver Uro.

#

30 U. D.

Anfægtende Tanker.

Taktiken er ganske simpelt denne: forhold Dig aldeles ligegyldig, den absoluteste Ligegyldighed mod dem er just Seiren.

[29] Numeriskes] sml. 26.38. [30] Anfægtende] sml. 33.X⁴ A 614 og Sammenvisninger.

1854

Det slige Tanker vil er de ville ængste Dig, de ville ængste Dig til i Pusilanimitet at indbilde Dig, at Du har Ansvaret for dem, de ville indængste sig i Dig, paadutte Dig, at nu hørte Du efter dem, nu dvælede Du ved dem o: s: v: og Alt under den Qval, at Du har Ansvaret. Faae de Dig det indbildt, ja saa er Satan løs. Derfor ubetinget ligegyldig! være mere ligegyldig mod dem, end Du er mod at det rumler lidt i Maven o: D: Eller bliv vred, saaledes vred som Du kan blive, naar et Menneske til ubeleilig Tid staaer og kimer paa Din Dør og Du styrter ud og siger: hvad er det for et Spektakel o: s: v: ɔ: bliv saaledes vred, at Du ikke bliver bange; thi det at blive bange det er just det der skal undgaaes.

Mod Fristelse kæmper Du rigtigst saaledes: fly, undgaae. Mod anfægtende Tanker kan det jo ikke hjælpe, da de forfølge Dig. Her er Taktiken: bliv ikke bange, ganske rolig, ubetinget ligegyldig.

Anfægtende Tanker (som da ere saa ganske i sin Orden naar et Menneske skal anstrenges som det er anstrengende at skulle være Christen, anstrenges ogsaa i Retning af Phantasie) forekomme nutildags slet ikke blandt de Christne især de protestantiske, især i Danmark. Det anseer man saa vel endogsaa for et Fremskridt. Aah, ja bagvendt er det Fremskridt, et Fremskridt af samme Art som den Helbredelse Doctoren i Barselstuen taler om: Patienten døde men Feberen forlod ham ganske — saaledes er Anfægtelserne forsvundne, men det forstaaer sig Christendommen ogsaa.

#

En Opfattelse af Christendommen

31
U. D.

som, efter hvad jeg veed, aldrig har været fremme er: Christendommen er Satans Opfindelse, beregnet paa at gjøre Menneskene ulykkelige ved Hjælp af Phantasien. Som Ormen og som Fuglen udsøger den fineste Frugt, saaledes har Satan lagt an paa just de Fortrinligere, de med overveiende Phantasie og Følelse, for saa at lokke dem vild ved Phantasien, faae dem til at gjøre sig selv ulykkelige, og om muligt de Andre med.

i Barselstuen] Act 3, Sc. 5. Christendommen ogsaa] sml. 22.169.

1854

Denne Opfattelse lod sig dog høre. Vist er det ogsaa, at naar der først er naaet op til det Høide-Plateau, hvor der kan være Tale om at det at blive Christen egentlig begynder, at da hvert eet Skridt er saa anstrengende, saa livsfarligt, at det bestandigt er som „Sort eller Rødt" enten er det Gud eller det er Satan. At være Christen, blot at nærme sig dertil er en saadan Idealitet at det bestandigt er: enten Gud eller Satan.

Men hvor i al Verden er den saa blevet muligt denne Suppedage med Christenheden, disse Millioner Christne! Man tænke sig, en skikkelig, gryntende, velhavende Spidsborger — naar han betaler godt til Præsten: det er saa den alvorlige Christen, Typen, i Sandhed lige saa latterligt som hvis Rundetaarn vilde udgive sig for at være en ung Dandserinde paa 18 Aar.

Hvor er det dog muligt, at denne Forvirring er afstedkommet! Ja naturligviis stikker Ulykken hovedsaglig i „Præsten", i, at det er ‹i Interesse af› hans Nærings-Drift at der er saa mange Christne som muligt. Sæt der blev en Hverver-Officeer udsendt for at hverve, og der blev ham tilsagt en bestemt Sum for hver, han hvervede — og der fandt intet Eftersyn Sted af hvad det var han havde hvervet, hvad saa? Saa tænker jeg, det endte med, at han hvervede Krøblinger, Sengeliggende, gamle Kjellinger, kort hvad der ingen Brug kunde gjøres af i Krigen men som han kunde faae for billigst Priis — og derpaa indgav han sine Lister og fik sin Betaling for Hver. Saaledes med Christenheden. Det at Revisionen først kommer i Evigheden, virker omtrent som kom der ingen — og nu sætter Præsten, selv naturligviis ikke Christen, Alt paa at vinde — betalende Sjele. Enhver, der kan betale er en Christen, naar han da vil betale, thi ellers er han en Hedning; vil han betale godt, er han en alvorlig Christen. Hvis Husdyrene kunne betale for sig — jeg er vis paa, at „Præsten" ogsaa gjorde dem til Christne.

O, modbydelige Vrøvl og Nederdrægtighed! Ak, men jeg mærker nok, at i en vis Forstand kunde Biskop Mynster have Ret i at sige om Mit: det er altfor høit; jeg egner mig egl. ikke til

Nærings-Drift] sml. 16.49. Mynster] sml. 22.46. det . . . høit] sml. 22, og se Note dertil.

1854

at have med Menneskene at gjøre. Hvad en af mine Pseudonymer med et hedensk Anstrøg i Udtrykket siger: jeg dandser til Gudens Ære, hvad jeg stundom har sagt til Professor Nielsen: mit Liv er Hoftjeneste: det er dog sandt.

Saaledes har jeg levet blandt Menneskene. Der er iblandt de nu levende danske Digtere Ingen, der engang i Phantasie-Fremstilling kan naae saa høit som jeg i Virkelighed exsequerer det. Og det syntes saa en Deel af Menneskene, det lidt mere Fremmelige, det var ganske moersomt, at see paa mig, snakke lidt med mig, forresten smigre sig selv med at være de Klogere, thi Mit var dog en Overdrivelse — — men der var Ingen, Ingen, som kunde ville vove ud. Og fra det Øieblik af jeg har begyndt at fjerne Menneskene lidt fra mig, saa jeg ikke selv indulgerer denne nonchalante Opfattelse, men udviser om end ganske svagt, Alvoren: saa blive de stødte.

#

#

„En bedre Eftertid"

32
U. D.

Det er dog en Naivitet, en Udialektiskhed at lade sig begeistre ved Tanken om en bedre Eftertid, en Eftertid, hvor man bedre vil blive forstaaet — ret som blev det ikke altid væsentligen lige skidt, eller, hvis der er Forandring da til det værre.

En bedre Eftertid, bedre forstaaet det vil sige, en Eftertid, hvor beundrende Professor-Slyngler og Præste-Pak gjør den Afdødes Liv og Virken og Vidnen i Profit for sig og Familie. Er det en bedre Eftertid, er det at blive bedre forstaaet.

Tag det Høieste, hvilken Misforstaaelse er den største, hvilken maa være Christus den modbydeligste Jødernes, som ihjelsloge ham, eller Christenhedens, som gjorde ham i Profit? dog vel

en af mine ... siger] S.V. IV, S. 177. Professor Nielsen] sml. 413. XI[1] A 147 og Sammenvisninger. [83]i Profit] sml. 22.51.

1854

ubetinget den sidste, ja kun den sidste maa egl. være: modbydelig.

Og dog er det bestandigt saaledes med alle de stridende Mennesker jeg har læst om (Socrates ene undtagen) at de begeistres ved Tanken om en bedre Eftertid, hvor de ville blive bedre forstaaet.

Mig begeistrer denne Tanke slet ikke, og jeg mener at det at behøve en saadan begeistrende Tanke (Illusion) er et indirecte Beviis for, at man ikke hviler i sin Begeistring i og for sig selv. I ethvert Fald mig begeistrer denne Tanke ikke, tvertimod, det der meest kan ophidse mig er naar jeg kommer til at tænke paa denne slyngelagtige Eftertid. Samtidens Misforstaaelse er ikke nær saa forbittrende, er heller ei om man saa vil saa haabløs, nei, da først er Alt haabløst tabt, Ens Liv qvalt i Misforstaaelsen, naar Misforstaaelsen er: charakteerløs, tankeløs Beundring.

#

#

33 U. D.

Anfægtende Tanker

forholde sig, som sagt, til Phantasie — rene Forstands-Mennesker kjende ikke til Sligt.

De ere bedst at sammenligne med Flatus (Vinde). Som disse ere de Intet, men kunde gjøre Plage nok, saa længe de staae paa.

Og som, for at blive i Billedet, som De, der lide af Underlivs-Tilfælde maae passe paa en rigelig Udtømmelse hver Dag: saaledes er en rigelig Udtømmelse i Charakteer-Handling det bedste Middel mod dem. Det er egl. i den Tid før man skal handle, naar man ikke ret kan blive enig med sig selv eller klar over hvad man skal, at slige Plage-Aander indfinde sig, som Morgen

Socrates] sml. 89.XI¹ A 592 og Sammenvisninger. [33] Anfægtende] sml. 30.130. Charakteer-Handling] sml. 39.XI¹ A 570 og Sammenvisninger.

1854

og Aftendæmring er Skyggernes Tid. De ere: Mulighed, en Frembringelse af Mulighed — det bedste Middel mod dem er: Virkelighed.

#

#

. . . . Det der piner mig er dog egl. det Oeconomiske. Giv mig Formue og jeg forvandler alt Det med Piat og Grinen og den fornemmere Misundelses Usselhed o: s: v: til en Spøg, jeg skal ikke blot bære det let, men faae Nydelse ud deraf; thi jeg er dog en født polemisk Natur, og omgiven af Menneskenes Ubetydelighed og Smaalighed og jammerlige Misundelse er jeg i een Forstand egl. i mit Element. 34 U. D.

Saaledes forholder det sig. Saa har jeg naturligviis hovedsagligt som Anstrengende: Christendommen. I Sandhed det nye Testamente er en frygtelig Bog at være ene med. Dette med at hade sig selv, at afdøe o: s: v: det kan nok anstrenge.

Sandt er det, hvad jeg oftere har maattet sige mig selv: hvis jeg for 4 eller 5 Aar siden havde slet Intet eiet, havde jeg, menneskeligt talt, været hjulpet. Thi den Gang havde jeg endnu timelig og jordisk Livs-Lyst nok til at gjøre Noget for det Oeconomiske, og Sagen havde ikke været vanskelig. Men saaledes gaaer det hen Aar efter Aar. Saa længe jeg eier en Hviid, kan jeg ikke beslutte at gjøre Noget for det Oeconomiske, mig synes at det er at bryde med Gud og Ideen; er Christendommen at hade sig selv, at afdøe, saa er det dog for galt førend det Yderste er naaet, at gjøre Noget. Imidlertid sætter saa Aar for Aar Livs-Lysten af — Styrelsen er en stor Regne-Mester.

Uendelige Kjerlighed, visseligen er Du Kjerlighed, men, ikke sandt, dette er dog anstrengende for et stakkels Menneske.

Man hører stundom om en Mand, der havde lidt Formue, men

Mulighed . . . Virkelighed] sml. 296. X^5 A 143 og Sammenvisninger. 34
det Oeconomiske] sml. 12. afdøe] sml. 66. XI^1 A 585 og Sammenvisninger.
gjøre Noget] sml. X^6 B 249 og Sammenvisninger.

1854

saa faldt i Hænderne paa et Fruentimmer: hun kunde hjælpe ham; eller paa en Spiller: han kunde hjælpe ham. Men Gud i Himlene kan dog nok saa godt — og saa kan hverken hiint Fruentimmer eller hiin Spiller gjøre det saa systematisk. Sjeldent, sjeldent er det vistnok seet: et Menneske, der med den Bevidsthed over sig selv og Klarhed over hvad han gjør, flittig og anstrenget — arbeider sig ind i Armod.

Uendelige Kjerlighed, at der saaledes gaaer lang Tid hen, er jo ikke Din Skyld, er her Skyld, maa det jo være min, at jeg ikke hurtigere vover det Yderste. Men paa den anden Side Du veed jo bedst, at det ikke saaledes har været mig klart, hvad jeg skal gjøre. Kun saa meget har jeg forstaaet, at jeg har at holde hen, saa faae vi at see, hvorledes Du i det Yderste vil hjælpe mig til at forstaae mig selv, eller hvorledes Du vil, at jeg skal forstaae mig selv.

#

35 U. D.

At snakke sort.

Som Exempel herpaa kan tjene, al denne Høitidelighed med hvilken der i Christenheden tales om Stilhed, dyb Stilhed, festlig Stilhed stille Festlighed o: s: v: som Betingelse for den sande Religieusitet.

Dette er aldeles latterligt, netop ligesaa latterligt som hvis Fuglefængeren vilde drage ud med Pauker og Trompeter og naar han saa havde sat Snaren give sig til at musicere saa larmende som muligt: jo ivrigere han er i at gjøre Larm, i Haab om at fange desto flere Fugle, jo latterligere. Og saaledes ogsaa jo mere kunstnerisk-rigtig og dramatisk fuldendt baade Omgivelsen og hans Høiærværdighed er, jo mere alt er udtrykkende den kunstneriske Stilhed, som nu Hans Høiærværdighed fremstiller som Betingelsen for den sande Religieusitet, desto latterligere.

Ja, i Forhold til den Religieusitet der er Nydelse, rigtigt, der gjælder det om Stilhed. Men christelig Religieusitet er Lidelse, og derfor gjælder det om at Uroen anbringes, jo mere, jo dybere

[85] Lidelse] sml. 23.36.

1854

Uro desto mere er den mulig. Den har derfor ikke hjemme i theatralske Kirker hvor Theater-Præster declamere — men i Virkeligheden og i Virkelighedens Uro. Men som med Alt saa ogsaa med dette: Menneskene ere höchstens saa fremmelige at de have en lille Smule Forstand paa det Kunstneriske — og da vi jo naturligviis Alle ere Christne, saa benytte Præsterne sig af dette til at sætte Christendommen over i det Kunstneriske — og med stor Prætension. Forholdet bliver saa dette: at det Kunstneriske ansees for et Høiere end det simple Christelige. Dog ellers var jo Gavtyvestregen ikke behørigt sikkret. At blive i det Kunstneriske, men ved Tilstaaelse at det er noget langt Lavere end det Christelige, det var ikke sikkert nok, maaskee endte det dog med, at det Christelige fik fat i En. Men naar man bliver i det Kunstneriske saaledes, at dette er det Høiere — ja saa er man ganske sikker mod det Christelige.

#

#

Christelig Revision.

36
U. D.

Hvad i Endelighedens Verden Penge er, er aandeligt, Begreberne. Det er i disse alle Omsætningerne skee.

Naar det nu saaledes gaaer hen fra Slægt til Slægt, at Enhver overtager Begreberne som han fik dem fra den foregaaende Slægt — og saa anvender han sin Dag og sin Tid til at nyde dette Liv, arbeide for de endelige Formaal o: s: v:: saa afstedkommes det kun altfor let, at efterhaanden Begreberne forvanskes, blive noget ganske Andet end de oprindeligen vare, komme til at betyde noget ganske Andet, blive som falske Penge — medens dog ganske roligt alle Omsætninger vedblive at gjøres deri, hvilket imidlertid ikke saaledes berører Menneskenes egoistiske Interesse, som naar falske Penge komme ud, især naar Begrebs-Forfalskningen er just i Retning af den menneskelige Egoisme, saa Den, der egl. bliver narret er om jeg saa tør sige, den anden Part i Christendommens Anliggende: Gud i Himlene.

1854

Dog til den Forretning: at revidere Begreberne har Ingen Lyst. Enhver forstaaer mere eller mindre tydeligt, at at anbringes paa den Maade, til den Forretning, er omtrent det Samme som at være offret, betyder, at Ens Liv bliver saaledes lagt under Beslag, at han ikke kan komme til, hvad Mennesket naturligt har Lyst til, at beskjeftige sig med de endelige Formaal. Nei, at tage det saa flygtigt som muligt med Begreberne, og saa jo før jo hellere ind i Livets Concrete, eller i ethvert Fald da ikke at tage det for nøie med Begreberne, ikke nøiere, end at man kan med fuld Fart gaae med i Livets Concrete: det er det Menneskelige.

Dog Revision behøves, og med hver Aarti mere og mere.

Saa maa Styrelsen bemægtige sig et Individ, der bliver at bruge dertil.

En saadan Revisor er naturligviis noget ganske Andet end det hele Sludder-Compagnie af Præster og Professorer — dog er han heller ikke en Apostel, snarere lige det Modsatte.

Det Revisoren behøver er netop hvad Apostelen egl. ikke har Brug for: Intellectualitet, en eminent Intellectualitet, videre et uhyre Kjendskab til alle mulige Gavtyvestreger og Falsationer, fast som var han selv den durchdrevneste af alle Gavtyve — hans Forretning er jo just i Retning af at „kjende" Falsknerierne.

Da denne hele Viden er af saa uhyre tvetydig Art, at der jo ved den kunde afstedkommes den størst mulige Forvirring, bliver saa Revisoren ikke behandlet som Apostelen. Ak, nei Apostelen er betroet Mand, Revisoren er sat under den skarpeste Kontrol. Jeg har bestandigt kun eet Billede, men det er saa betegnende. Tænk, at Banken i London blev opmærksom paa, at der circulerede falske Sedler — og som vare saa godt gjorte, at det var til at fortvivle over, at sikkre sig at kjende dem, og sikkre sig fremtidigen mod Eftergjørelse. Trods hvad Talenter der kunde være mellem Bankens eller Politiets Personale — der var dog kun Een, som just i denne Retning var ubetinget Talent — men det var en af de dømte Personer, en Forbryder. Han bliver saa at bruge, men han bruges ikke som betroet Mand. Han sættes under den frygteligste

offret] sml. 35.46.

Kontrol, med Døden over Hovedet maa han sidde og have med alle disse Penge-Masser at gjøre, han visiteres paa Kroppen for hver Gang o: s: v: o: s: v:

Saaledes med den christelige Revisor. Har Apostelen den Opgave at forkynde Sandheden, Revisoren har den Opgave: at opdage Falsknerierne at gjøre dem kjendelige og derved umulige; er Apostelens personlige Egenskab den ædle rene Eenfold (hvilket er Betingelsen for at være den Hellig-Aands Redskab) Revisorens er den tvetydige Viden; er Apostelen i een og kun i god Forstand ganske i Styrelsens Magt, Revisoren er i tvetydig Forstand ganske i Styrelsens Magt; har Apostelen med al sin Anstrengelse og Arbeiden dog ingen Fortjeneste for Gud, Revisoren endnu mindre, kunde (hvis det ellers var muligt) umuligt faae den, da han har et Negativt at aftjene, saa han væsentligen er en Poeniterende: men offrede ere de væsentligen begge; og i Naade ere de begge valgte af Styrelsen, thi det er ikke i Unaade at En vælges til Revisor; og som det begynder med Apostelen, saaledes kan naturligviis Revisoren først komme mod Slutningen, da han jo har til Forudsætning Udbredelsen; og har Apostelen sit Navn af at udsendes fordi han fører fra Gud ud efter, saa er Eftersynets Opgave at trænge igjennem Falsknerierne, at føre tilbage til Gud.

Apostle kan der aldrig mere komme igjen, saa maatte ogsaa Christus kunne komme igjen i anden Forstand end ved sin Gjenkomst. Christi Liv paa Jorden er Christendommen. Apostelen betyder: nu er den bragt an, fra nu af har I Mennesker selv at overtage den, men under Ansvar.

Saa overtog Menneskeheden den. Og er det end evig Løgn, at Christendommen er perfectibel, vist er det, Menneskeheden udfoldede en stigende Perfectibilitet i — at forfalske Christendommen.

Ligeoverfor dette Falsknerie, selv om Gud vilde ≤og selv om der ikke var anden Hindring≥ kan han ikke bruge en Apostel af den Grund, at Christenheden ved sin Falsknen har bragt sig paa

den Hellig-Aands] sml. 38. XI[1] A 348 og Sammenvisninger. Poeniterende] sml. XI[1] A 209 og Sammenvisninger.

1854

en saadan Afstand fra Gud, at der ikke kan være Tale om den, hvis jeg saa tør sige, tillidsfulde Henvendelse til Menneskene. Nei, som Christenheden er Falsknen, og som Synden nutildags hovedsaglig er Klogskab, saa er ogsaa fra Styrelsens Side — hvem Mennesket ved sin Falsknen fjernede fra sig — alt Mistroiskhed: der kommer ikke glade Udsendinge fra Gud, saa lidt som man hilser Politiet som saadant, nei der kommer kun Kjendere af Uredelighed, og selv disse blive, da de jo dog væsentligen tilhøre den almindelige Uredelighed, behandlede som Tvetydige af Styrelsen.

Christenheden nutildags er glad og fornøiet. Det er ikke saa ganske sjeldent, at man seer Sagen fremstillet saaledes, at der nu vil begynde en ny Epoche, komme nye Apostle — thi Christenheden, ja den har naturligviis gjort sine Ting ypperligt, den har nu saa fuldkomment indøvet og tilegnet sig hvad der ved Apostlene blev anbragt, at nu maa vi gaae videre. Sandheden er den, at Christenheden har gjort det saa skidt og saa gavtyveagtigt som muligt og at forvente nye Apostle (hvis der ellers var Sandhed i denne Tanke) den meest qvalificerede Uforskammethed.

#

#

37 U. D.

„At tale i Tunger."

Consequent som Christendommen naturligviis er (saa consequent, at jeg vistnok endnu er langt fra at have fattet, hvor consequent den er — saa det da ikke kan falde mig ind at tale om den, som nutildags næsten Enhver taler ganske som en Critiker i Forhold til Noget, han næsten er overlegen) vedgaaer den ogsaa at have et Sprog for sig: at tale i Tunger, dette er det christelige Sprog, ganske anderledes forskjellig end eet Sprog fra det andet, forskjelligt fra alle menneskelige Sprog, en Begrebs-Forskjels qvalitative Forskjel.

Jo mere jeg forfølger Sagen, jo mere seer jeg, at Forvirringen

Synden ... Klogskab] sml. 20, og se Note dertil.

1854

stikker ikke blot i Danmark, og ikke blot i Protestantismen, og ikke blot i Christenheden, men at den stikker i Menneske-Naturen og dermed i det Tyve-Sprog, som ‹vi› Mennesker tale.

Det christelige Sprog bruger de samme Ord som vi Mennesker, i den Henseende vil den ingen Forandring, men den bruger dem qvalitativt forskjelligt fra som vi bruge dem, bruger Ordene omvendt, fordi Christendommen udviser een Sphære mere eller en høiere Sphære end den i hvilken vi Mennesker naturligt leve, og i den reflekterer det almindelige menneskelige Sprog sig omvendt. Exempel Christendommen siger at miste, at tabe det Jordiske er Vinding, at besidde det er Tab. Ordene Tab og Vinding bruge vi jo ogsaa. Men vi tage slet ikke Aandens Sphære med, og forstaae derfor ved Tab og Vinding lige det Modsatte af hvad Christendommen forstaaer. Og saa lade vi Christendommen snakke — præke det bag efter ind i vort Sprog, og det kaldes Christendom.

Som man i Musiken taler om at transponere et Partie for en anden Stemme end det oprindeligen er skrevet for: saaledes er det christelige Sprog heelt og holdent paa ethvert Punkt en Qvalitet forskjellig fra vort Sprog, skjøndt vi dog bruge de samme Ord — og det Kunststykke Christenheden har gjort er at transponere det christelige Sprog tilbage i den gamle Jammerlighed — og paa den Maade er det at vi Alle ere blevne Christne.

Og saa venter man nye Apostle, thi nu er vel Menneskeheden færdig med og perfect i den Lectie, som blev sat for ved Apostlene: hvor det er uforskammet!

#

At der skulde være Epocher i Christenheden.

38
U. D.

Da man har faaet det nye Testamentes Christendom gjort til et simpelt Historisk, da man dernæst har faaet sig selv indbildt, at Christendommen er perfectibel, saa fulgte da deraf ganske ligefrem, at man ogsaa hittede paa, at der vare forskjellige Epocher.

Christendommen siger] se Fil. 3,7.

1854

Sønnens Epoche var det nye Testamentes Christendom, og nu forestaaer — Aandens Epoche.

Nei, nei, nei! Christendommen i det nye Testamente er: Christendommen. Og Christendommen er: Livets Examen. Gud vil være elsket det er Prøven. Men summa summarum bliver nok at Christenheden er at betragte in corpore som at være reject.

Til Gjengjeld har saa Christenheden været uudtømmelig i at opfinde Galimathias og Gavtyvestreger.

En Aandens Epoche! Skulde der være Mening i at tale derom, saa maatte den da begynde med Apostlene. Men at lade den begynde senere, i Christenhedens Fremgang — ja der har vi det, Christenhedens Fremgang, christeligt er der aldeles ikke Mening i at tale om nogen Fremgang fra Slægt til Slægt. Hver Slægt begynder forfra, Examen er den samme. Og naar saa den Slægt er gaaet i Graven, saa seer Evigheden efter, hvor mange der vare i den, som toge den guddommeligt forordnede Examen. Og saa kan den næste Generation begynde.

Men Menneskets Gavtyvestreeg stikker altid i at faae anbragt det Numeriske for at skjule sig i Numerus. Den Enkelte skjuler sig ved at flygte ind i de Samtidiges Mængde, den samtidige Slægt. Og for endnu bedre at skjule sig saa lader man den enkelte Slægt skjule sig i Slægternes Slægts-Følge. Og naar man saa er skjult, saa bliver man, som altid den Feige, naar han mener sig sikker skjult, man bliver fræk, fripostig, uforskammet nok til at tale om Christendommens Fremgang, om en ny Epoche — Aandens Epoche. I Sandhed dette seer ogsaa ud som lignede det Aand: den feigeste Sammenstimlen i Silde-Stime eller Dyre-Flok, Upersonlighed fra først til sidst. Skal denne Periode, vor Tid, være Aandens Periode, saa maa den have sit Navn (ad modum lucus a non lucendo) af at den er aldeles aandløs, saa Aandens Periode bliver den, der udmærkede sig ved at være ganske fri for Aand. Blandt alle disse Millioner af Publikums-Mennesker er der ikke en Eneste, der har Mod til eensomt at indlade sig med Gud, neppe

Aandens] sml. 36.41. Numeriske] sml. 29.46. Enkelte] sml. 19.51. indlade sig med Gud] sml. 26.51.

1854

Mange, der endog blot have Forestilling om Sligt — og denne Samling skal være Aandens Periode.

#

Det skjulte Angreb paa Christendommen

39
U. D.

Hvad der har skadet Christendommens Sag meget, er at paa Grund af den hævdede Respekt, Christendommen nu engang nød, i lange Tider Angrebene ere gjorte underfundigt.

Jeg vil anføre et Exempel, og vælger dertil et Exempel af Lessing, hvem man dog ikke kan frikjende for at have gjort sig skyldig heri.

I en for nylig udkommen Bog af Prof. Schwarz: Lessing als Theologe, er det atter fremhævet, især i Anledning af Nathan der Weise, at det Lessing afskyede var alt hvad der var Fanatisme. Derimod var han naturligviis ingen Fjende af Christendommen.

See her er Exemplet. Man opstiller Begrebet Fanatisme — det ivrer man imod, og Menneskene synes det er prægtigt. Men Christendommen, den lader man vederfares Ret.

Bie nu lidt. Naar saa Begrebet Fanatisme bestemmes, saa faae vi at vide, at Det, der egl. constituerer Fanatisme er: det Exclusive, at der er eet bestemt Vilkaar for Salighed, eet eneste, exclusivt, at udenfor dette Vilkaar er der ikke Frelse. Fremdeles faae vi at vide, at Fanatisme kjendes paa sin Iver for at ‹ville› frelse Andre, og sin Fordømmen af Andre.

Men naar saa er, er jo dog virkelig Christus den største af alle Fanatikere. Hvorfor saa ikke angribe saaledes: Christendommen er Fanatisme, Christus en Fanatiker.

Dette har skadet uberegneligt, man har i dybe Buk hævdet Christendommen en intetsigende Respekt, imidlertid frataget alle dens charakteristiske Mærker og stemplet dem som Vildfarelse og det Fordærvelige. Dette har saa igjen givet Anledning til, at Christendommens Forsvarere ere traadte ud af Charakteren og

[39] I en ... Theologe] Carl Schwarz, Gotthold Ephraim Lessing als Theologe dargestellt (Halle 1854. — Ktl. Nr. 622), S. 211 ff.

1854

have forandret Christendommen. Havde Angrebet været gjort lige paa Christendommen, saa var Sagen blevet kjendeligt, og det havde tvunget Forsvarerne ind i Charakteer. Forholdet blev: at De, der angrebe den, bukkede ærbødigst for den, og De, der forsvarede den, egentligen angreb den. Lessing angriber Fanatisme — men Christendommen, ih bevares, nei den har han Respekt for. Forsvarerne for Christendommen bevise saa yderligere, at det er som Lessing siger, at Christendommen ikke er Fanatisme. Og naar Du seer nærmere til, skal Du see, at Resultatet er blevet at Christendommen ikke mere er Christendom, at der under Navn af Christendom efterhaanden er sat noget ganske Andet end det nye Testamentes Christendom. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Sagen er den, at den Vending Forsvarerne skulde have givet Sagen lige overfor Lessing var, at de skulde have sagt: nei mange Tak, Christendommen er Fanatisme. Det havde en Tertullian gjort. Men nu syntes det altfor høit og dristigt; naar Angriberen er saa høflig at yttre Respekt for Christendommen, saa at afvise den og nøde ham ind i Angrebet, Sligt falder man i vore Tiders Christenhed ikke paa, hvor alle de Mange, der pecuniairt ere interesserede i Christendommen, takke Gud til, at man ikke angriber den.

#

#

40 U. D. .... Naar jeg saa ofte har sammenlignet mig selv med en Spion, en dømt Person, der har overordentligt Kjendskab til alle Falskneriер men selv sættes under den strengeste Control: saa er dette ganske sandt og ganske betegnende.

Men fra en anden Side seet er jeg dog Intet mindre end en Gavtyv. Tværtimod det jeg repræsenterer er: en menneskelig Redelighed, der ikke har villet benytte sig af eller deeltage i at Christenheden har faaet, behageligt for Kjød og Blod, noget ganske Andet ud af Christendommen end den er i det nye Testamente.

i Charakteer] sml. 33.46. [40] Sml. 36.

1854

Mit Forslag er jo bestandigt: lader os være ærlige, ligefremme sige, hvor vi ere, men ikke forfalske Christendommen. Og saaledes forstaaet er saa Gud mig behjælpelig i at forhindre mig fra at slippe ind i noget Sandsebedrag. Det er ikke just i Retning af mit Forhold til Christendommen at jeg sammenligner mig med en dømt Person, nei det er i Retning af mit personlige Liv, og hvad jeg personligt kan have paa min Samvittighed. Og min Redelighed i Forhold til Christendommen hænger just sammen med dette derved, at jeg saa gjerne ønskede at gjøre, om muligt, noget Gud Velbehageligt, just fordi jeg personligt kan have Meget at bebreide mig.

#

„Ild er jeg kommen at kaste paa Jorden."

41
U. D.

Hvor ere Christendommens Udtryk saa frygteligt sande. At kaste Ild paa Jorden. Ja, thi hvad er en Christen? En Christen er et Menneske, i hvem der er gaaet Ild.

Dette kommer saa igjen paa Pintsefesten — Aand er Ild; Ildsluer satte sig paa dem.

Aand er Ild. Saaledes er det endog Sprogbrug. Et Exempel fra en ganske anden Verden, der jo netop derfor oplyser almindelig Sprogbrug. I Kruses Bearbeidelse af Don Juan, siger Don Juan om Elvira: „i hendes Øie luer der en Ild, som var den ‹fra› en anden Verden" og derfor er det at „hans Hjerte slaaer tungt ved Synet af hende."

Aand er Ild. Derfor er Sprogbrug at udbrænde til Aand (hos Baggesen: „udbrændt til Aand"). Ak, men i den Brand, Christendommen vil antænde, er det ikke Alle, der udbrænde til Aand, nogle udbrænde til Aske ɔ: de blive ‹ikke› i Ilden: Aand.

Aand er Ild, Christendommen Ildspaasættelse. Og denne Ildløs gyser Mennesket naturligt mere for end for hvilken somhelst

[41] Ild er jeg osv.] sml. 15.206. Aand] sml. 38.340. I Kruses... siger Don Juan] sml. S.V. I, S. 78, og se Note dertil. hos Baggesen] sml. S.V. VI, S. 274, og se Note dertil. — Om Udg. se til I C 78.

1854

Anden. Thi om En og ti Gange blev brandlidt, naar blot Livs-Lysten i ham ikke uddøer, saa kan han maaskee dog blive en holden Mand og komme til at nyde Livet. Men den Ild, Christendommen vil antænde er ikke beregnet paa at svie nogle Huse af, men just paa at svie: Livslysten af — at udbrænde til Aand.

Aand er Ild. Derfra den stadige Sprogbrug, som Guldet luttres i Ilden saaledes luttres den Christne. Ved Ilden maa man saa ikke blot tænke paa „Trængslers" Ild ɔ: hvad der kommer udenfra. Nei, der er tændt en Ild i den Christne, og ved denne eller i denne Forbrænden er Luttrelsen. Derfor var det djævelsk Sindrighed i den rædsomste oprørende Grusomhed, som blev øvet mod nogle af de første Christne: at lade dem brænde som Fakler paa Veien. Man næsten hører disse umenneskelige Keiseres Haan som sagde de: Christus har jo villet kaste Ild paa Jorden, saa lad de Christne gjøre Tjeneste som Fakler.

#

42 U. D.

Christendom — Christenhed.

Tænk et Lægemiddel, om hvilket det er bekjendt, at det ganske specifik virker paa een bestemt Maade f. E. en Laxans.

Saa er der en Læge, der ypperligt veed Besked om dette. Han kommer nu til et andet Land og her — man tænke sig hans Forbauselse — her bruger alle Læger dette Middel mod Diarrhoeer; enhver Apotheker veed Besked derom, og enhver Læge ordinerer det saaledes.

Lægen siger: men hvorledes er dette muligt; og man maa jo, hvis Patienten ellers faaer dette Middel, strax opdage, at det virker lige modsat. Hertil svares: Patienten faaer endog en rigelig Dosis deraf, og det virker standsende — og saaledes har vi praktiseret i umindelige Tider.

Saa siger Lægen: maa jeg da ikke see det. Man bringer ham det. Han undersøger det — ja, das ist was anders, det er jo slet ikke Det, jeg taler om, men er ganske rigtigt et noksom bekjendt Middel som virker standsende. Men hvor i al Verden er man faldet paa at kalde Salep engelsk Salt.

1854

Saaledes med Christendommen i Christenhed. I det nye Testamente er Christendommen den intensiveste Uro, der er muligt — Gud i Himlene har ikke formaaet at udfinde en intensivere. Og i Christenhed bruges Christendommen — beroligende.

„Men hvor er dette muligt", maa Lægen sige, „hvor er det muligt, naar En indtager endog blot en lille Dosis af det nye Testamentes Christendom vil han strax mærke, at det ikke virker beroligende." „Ja, dertil kan ikke svares Andet end hvad Sandhed er, at saaledes bruge vi Alle hersteds Christendommen, og vi spore alle den samme Virkning: den beroligende." „Maa jeg da ikke faae lidt nærmere at vide, hvad de forstaae ved Christendom?". Han faaer det at vide. „Aha" svarer han „ja nu er Gaaden løst, at Sligt virker beroligende benegter jeg ikke, men vel, at det er Christendom."

#

#

Menneskens Søn skal komme som en Tyv om Natten.[48]

43
U. D.

I den lille Piece af Prof. Jacobi om Irwingianerne seer jeg, at de forklare dette saaledes, at Christus skal komme saa ubemærket, at Ingen mærker det, Ingen mærker, at han har været der.

Det er ikke uden Sindrighed — en Tyv kommer jo heller ikke saaledes, at han gjør Allarm. Og fra en anden Side er der noget Majestætisk i den Strenghed, at lade Dommen overgaae Menneskene saaledes, at de leve lystigt hen og ikke engang mærke, at det Hele er afgjort.

Hvad jeg andetsteds har bemærket kan man ikke noksom advare mod. Menneskene ere saa tilbøilige til at gjøre sig en temmelig pøbelagtig og næsten kameratlig Forestilling om den guddommelige Majestæt, at Gud skulde (ligesom Kamerat mod

[48] Menneskens Søn osv.] sml. Matth. 24,44. 1. Thess. 5,2. Piece... om Irwingianerne] sml. XI[1] A 591, og se Note dertil. andetsteds] ɔ: XI[1] A 439, S. 337.

1854

Kamerat) gjøre stor Allarm for at faae sin Ret og derfor komme med Støie. Nei, det Guddommelige er saa uendelig ophøiet, at just derfor behøves den meest aarvaagne Opmærksomhed for at Gud ikke overlader os Mennesker til sig selv. Man glemmer bestandigt, at det er os Mennesker der trænge til Gud, ikke Gud til os, man glemmer, at Gud, majestætisk, slet ikke lider ved vor jordiske og timelige Travlhed. Derfor er denne saa usande ja næsten saa bestialske Trøst saa almindelig i Christenhed, at man troer, naar Gud ikke griber forhindrende straffende ind, at saa staaer man sig prægtigt med ham. Man glemmer, at den guddommelige Majestæt har en Straf, hvilken han selv naturligviis anseer for den forfærdeligste: at ignorere, majestætisk at ignorere, at overlade Menneskene til sig selv.

Dette i Anledning af hiin Irwingianernes Fortolkning, hvilken jeg forresten lader staae hen.

#

44 U. D. .... Naar der etsteds i disse Journaler staaer om mig selv, at jeg aldrig har følt Trang til Socialitet, da er dette vistnok ganske sandt, men maa dog forstaaes paa en egen Maade.

I een Forstand er der maaskee faae saa sociale Naturer, som jeg var det. Ak, men den qvalfulde Jammer, som fra tidlig Tid var mit Lod, den har gjort, at jeg saa foretrak det og som en stor Lindring at jeg usocialt kunne fjerne Alle fra mig, skjulende min Smerte. I den Betydning er det sandt, at jeg ikke har følt Trang til Socialitet.

For virkelig at skulle have med Christendommen at gjøre, maatte vistnok de fleste Mennesker først styrtes i Lidelser, som de nu neppe ane. Mit Liv var fra tidlig Tid Lidelse. Det der tilsvarende til hvad man ellers kalder Livs-lyst var min Livs-lyst var: at kunne skjule det.

Straf] sml. 3.79. "etsteds] ɔ: XI¹ A 439, S. 337. qvalfulde Jammer] sml. 46. XI¹ A 569 og Sammenvisninger.

1854

#

At forkynde sand Christendom, det nye Testamentes Christendom

45
U. D.

er i een Forstand dog over et Menneskes Kræfter, dertil fordres guddommelig Myndighed eller rettere en guddommelig Fortabthed i det Ubetingede.

Lad mig tage mig selv. At jeg virkelig er opmærksom paa hvad Christendom er: Intet er vissere. At jeg menneskelig talt maatte i dybeste Grund blive ulykkelig, for at blive opmærksom: Intet er vissere.

Men idet jeg nu skulde vende mig mod Menneskene for at forkynde dem Christendommen, stiller ‹Sagen› sig anderledes, strax kommer min menneskelige Sympathie mig paa tvært — thi dette staaer engang fast, at at blive Christen er at blive, menneskelig talt, ulykkelig.

Her kommer det, kan jeg da bringe det over mit Hjerte at gjøre Mennesker menneskelig talt ulykkelige? See der har vi det! At jeg maatte blive det, det vedkommer jo kun mig. Men Andre — og at jeg skal gjøre det. Saa vender Alt sig om, og det er ikke langtfra, at jeg idet jeg skulde til at forkynde Christendommen, vilde sige: tilgiver mig, o tilgiver mig, at jeg gjør Eder menneskelig talt ulykkelige. Noget Lignende siger jeg ogsaa paa en anden Maade, naar jeg siger: „I ere selv Skyld i, at Prisen paa det at være Christen maa trykkes saa høit," thi her tales jo, som var det ikke et Gode jeg talte om, men næsten et Onde, hvilket atter hænger sammen med dette, at sand Christendom ‹maa gjøre et Menneske› menneskelig talt ulykkelig.

Anderledes med Apostelen, han er ubetinget fortabt i det Ubetingede, blind for alt Andet, seer i en vis Forstand slet ikke hvad han blot menneskelig talt gjør, at han nemlig menneskelig talt gjør os Mennesker ulykkelige.

Forresten sees her atter Sphærens Skjelne-Mærke: det Positive kjendeligt paa det Negative, Kristus er Verdens Frelser (det Positive) kjendeligt paa det Negative, at han, just han, blot menneskelig

[45] Myndighed] sml. 250. XI[1] A 475 og Sammenvisninger.

1854

talt gjør os Mennesker ulykkelige. Dette er, som let sees, hørende hjemme i det Paradoxes Sphære, og naturligviis noget ganske Andet end det Galimathias om Verdens Frelser som Christenheden excellerer i.

#

46 U. D.

Man maa tage Verden som den er,

dette eller: Verden er som man tager den, vel at mærke forstaaet saaledes: man maa tage Verden som den er, er Gehalten af disse Millioner, Exemplar-Menneskets Liv og Levnet. De forefinde Alt givet, Begreber, Forestillinger, Tanker, ligesaa Skik og Brug kort alt er givet — Exemplar-Mennesket bringer Intet med sig. Altsaa Alt er givet — og nu haste de travlt hver til Sit for at samle Formue, blive til Noget, gifte sig o: s: v: o: s: v:

At disse Millioner ere til, mærker Tilværelsen egl. ikke, de berøre den ikke, denne hele Existeren er for ubetydelig til at berøre Tilværelsen, der er lagt an paa en anden Art Existeren, saa det gaaer Exemplar-Mennesker i Forhold til Tilværelsen ligesom Hundesteiler i Forhold til Garnet som er sat for større Fisk, Garnet er vistnok et Garn (og saaledes er Tilværelsen ogsaa et Garn) sat for at fange Fisk — men Hundesteilerne have fri Passage. At Exemplar-Menneskene blive Masse hjælper ikke, derfor tynge de ikke mere: et Exemplar-Menneske og 1 Million berøre lige lidt Tilværelsen, som øser ud af den Sort som af et Overflødighedshorn.

Saasnart der derimod kommer et Menneske, som fører en Primitivitet med sig, saa han altsaa ikke siger man maa tage Verden som den er (dette Tegn til som Hundesteile at passere frit) men som siger, hvordan Verden saa end er, jeg forholder mig til en Oprindelighed, som jeg ikke agter at forandre efter Verdens Forgodtbefindende: i samme Øieblik dette Ord er hørt, foregaaer der som en Forvandling i hele Tilværelsen. Som i Eventyret — naar Ordet siges, det i hundrede Aar fortryllede Slot, aabner sig og Alt bliver Liv: saaledes bliver Tilværelsen idel Opmærksomhed.

[46] Masse] sml. 38.51.

1854

Englene faae travlt, see nysgjerrige efter, hvad dette vil blive til, thi dette beskjeftiger dem. Paa den anden ‹Side› mørke, skumle Dæmoner, som længst have siddet uvirksomme og gnavet paa deres Fingre — de springe op, rette Lemmerne — thi her bliver Noget for os, sige de, og det have de længst ventet paa, thi Exemplar-Menneskene give dem Intet at bestille, dem lige saa lidet som Englene.

Det er Dette Apostelen taler om, naar han siger at den Christne har Kamp ikke blot med Kjød og Blod men med Fyrstendømmer og Magter. Dette vil sige, en Christens Existeren griber saa dybt at den berører Tilværelsen, og derved faaer den den uendelige Idealitet at sætte baade Himmel og Jord i Bevægelse.

En Christens Existents berører Tilværelsen. Vistnok kan han ikke siges at bringe en Primitivitet med sig i Betydning af Genialitet men han overtager primitivt Christendommens Fordring til det at være Christen [*I Marginen:* Og ethisk Primitivitet er, som andetsteds paaviist, at sætte Alt ind, vove Alt, først Guds Rige.], lystrer derfor paa ingen Maade denne Jammerlighed: man maa tage Verden som den er, men holder sig til, hvad Christendommen vil have Verden til at være, Christendommen, der derfor just ikke er et Rige af denne Verden, fordi den aldrig vil respektere dette: man maa tage Verden som den er.

* *

Hvor veemodig jeg i en vis Forstand er naar jeg skriver Sligt; thi visseligen jeg var aldrig blandt disse hovmodige Aander, som oversaae andre Mennesker, og hvem det kan lyste at omgaaes slige Tanker. Ak, nei, i sympathetisk Tungsind elskede jeg Menneskene, alle disse mange Mennesker jeg saae, Tjenestepigen og Tjenestekarlen og Vægteren og Droskekudsken o: s: v: jeg fandt en saa stor Glæde i at tale med dem at hilse dem o: s: v:.

Apostelen taler om] Ef. 6,12. Genialitet] sml. 86. XI¹ A 460 og Sammenvisninger. ethisk] sml. 39.51. andetsteds] saaledes XI¹ A 386. Tungsind] sml. 44.92. Tjenestepigen] sml. 19.149.

1854

I een Forstand maa jeg dog sige: o, hvorfor var Biskop Mynster dog en Pialt! Havde der blot været Noget ved ham, saa var jeg ikke bragt saa langt ud som jeg er. Der vilde jeg have svinget ind, og jeg, just jeg var kommet til i sympathetisk Tungsind at repræsentere hvad man maatte kalde Christendom i Menneskets Interesse.

Men maaskee just derfor (fordi det ikke var af egoistisk Grund at jeg vilde repræsentere Christendom i Menneskets Interesse) maaskee just derfor er det at Styrelsen er blevet opmærksom paa mig, lader mig føres længere og længere ud, saa det vel ender ‹med at› jeg tvinges ind i at skulle forkynde Christendom i Guds Interesse.

Og hvilket ganske andet Syn paa Sagen faaer man saa end man ellers har! Jeg kunde (i sympathetisk Tungsind) fristes til at tilraabe Menneskene: I tale om Verdens Frelser; men vogter Eder vel just for ham. Sandt han vil frelse, evig sandt, sandt, evig sandt, han vil frelse Alle, Alle — men seer Eder vel for, dette er hans majestætiske Sprog, Alle — og paa samme Tid anlægger han en Maalestok saa der maaskee ikke i Aarhundreder er Een, som kan bære den. Alle, ja ganske vist Alle, men see Dig vel for, betænk med hvilke uhyre Tal det Guddommelige rutter som var det Intet. Og Du derimod, naar Du hører tale om at ‹frelse› Alle saa tænker Du paa det Par Mennesker her i Kjøbenhavn, og mener, at det da kun undtagelsesviis kan være en Enkelt der fortabes. — I tale om „Apostelen"; men vogter Eder vel for „Apostelen"! Apostelen han er ubetinget fortabt i det Ubetingede, han seer slet ikke, at han gjør os Mennesker, menneskelig talt, ulykkelige. Nei, selv grebet ubetinget af det Ubetingede taler han om Salighed og Glæde — men seer Eder vel for, passer nøie paa, han taler et Gude-Sprog, det han kalder Glæde og Fryd det vil et Menneske vride og vaande sig under. Seer Eder vel for; I troe, at Apostelen offres paa Eder, nei, han offres paa Gud, det er Gud, der for at komme til, træder Apostelen ned, dræber ham menneskelig talt, hvad Apo-

Mynster] sml. 31.57. Guds Interesse] sml. 266. XI¹ A 309 og Sammenvisninger. offres] sml. 36.47.

1854

stelen tilbedende forstaaer som den høieste Salighed, og takkende udbryder: uendelige Kjerlighed, uendelige Kjerlighed!

Og dog er det saaledes, ja Gud være lovet, at det er saaledes, at Christendommen ikke som Genialitet forholder sig til Enkelte, men at det er muligt for ethvert Menneske at blive Christen. Det er forfærdeligt at see efter hvilken Maalestok der spildes Tilværelser; men det er dog alligevel en trøstfuld Tanke, at ikke en eneste spildes uden Skyld. Derfor har jeg altid gyset for dette frygtelige Genialitets-Hovmod, thi Genialitets-Hovmod mener, at Tusinder og Tusinder ere spildte ‹—› men uden Skyld. Frygteligt, naar saa er, har altsaa et Genie og andre Mennesker ikke Slægts Fællesskab. Afskyeligt! Nei, jeg slipper ikke Menneske-Lighedens Tanke — saa umenneskelig kunde jeg aldrig blive, jeg finder det dog Trøstende, at Ingen spildes uden ved egen Skyld.

Men Det jeg nok seer gjøres fornødent, er at Christendommen faaer dog tilnærmelsesviis sin Idealitet igjen. Det uendelig Trivielle med dette Nonsens af Millioner Christne, har ganske bogstaveligt gjort det at være Christen til den største Nullitet. Og dog er det, at der bliver en Christen til, den største af alle Begivenheder, langt større end en europæisk Krig, ført maaskee af Tusinder og Tusinder, som dog alle væsentligen lystre den Lov. man maa tage Verden, som den er, ɔ: af Exemplar-Mennesker, i hvilke der intet Evigt er. Nei, at ‹der bliver› en Christen til, det er en Begivenhed. En Christen, ɔ: En, der ubetinget forholder sig til det nye Testamente, der primitivt søger først Guds Rige, En der med det nye Testamente i sin Haand, vovende Alt og villig til at lide Alt siger: nei min gode Verden, jeg agter ikke at tage Dig som Du er, nei her er Instruxen for hvordan Du skal være. See det er en Begivenhed, en Begivenhed der rører Tilværelsen, bemærkes af den — en ‹tilsigtet› Verdens Forandring, hvad en europæisk Krig kun i meget overfladisk Forstand kan kaldes, nemlig en Forandring af Landkaartet, nei en Verdens Forandring, saa Tilværelsen selv bliver opmærksom, Englenes Hærskarer, og Dæmonernes Legioner sætte sig i Bevægelse.

1854

Kun naar Christendommen anbringes saaledes, at den netop ikke lystrer dette: man maa tage Verden, som den er, kun da er det det nye Testamentes Christendom, kun da er Christendommen anbragt — i Virkelighed. Christenhedens Gavtyvestreeg er, at manouvrere paa Fælleden, istedetfor paa Valpladsen, Christendommen anbringes saaledes, at man lystrer dette: man maa tage Verden som den er ɔ: man anbringer Christendommen saaledes at man leger Christendom som man leger Soldat.

#

47 U. D.

Sanguis martyrum est semen ecclesiæ.

Vil dette sige, at for hvert Blodvidne kommer der Flere og Flere til — som ikke ville lade Livet, saa er jo Sætningen egl. usand christeligt bedømt. Just Martyrerne ere den sande Kirke, det Andet bliver Convoluten. Men saa voxer altsaa ikke Kirken men Convoluten.

Allerede i dette Ord er Udbredelsens Tanke egentligen for overveiende. Det seer dog ud, som var Christendommen en menneskelig Sag, der forholdt sig til Udbredelse, istedetfor at den er en guddommelig Sag, som forholder sig til Intensitet.

Men hvor uendelig let løber det ikke af med et Menneske, saa han ikke fastholder at det at offres har Værd i og for sig, men bestemmer det teleologisk, at det har Værd for at forebygge at Andre blive offrede, at der saa maa komme Flere og Flere til, saa man vel endog tilsidst istedetfor at offres faaer Penge til for at være Christen — saa er Christendommen ganske sat over i det blot Menneskelige og lige det Modsatte af det nye Testamente.

#

#

48 U. D.

... Men saa er der en Evighed, og der ikke Vinter-Kulde, eller Sommerhede, eller Krampe-Storme, eller de tusinde Plageriers

[47] Sanguis ... ecclesiæ] se Tertullian, Apologeticus 50. martyrum] sml. 46.56.

1854

utallige Myggestik: ei heller, hvad der maaskee piner lige saa meget, Menneskenes Misundelse og Smaalighed og Piat og Jammerlighed; ei heller hvad der ⟨maaskee⟩ piner endnu mere velmenende Misforstaaelse, nei, der er det ikke saaledes, at hvad Du gjorde af Kjerlighed seer ud som Grusomhed, nei der er det forstaaet, klart, det var Kjerlighed — salige Fred; der er det ikke saaledes, at hvad Du gjorde i Ydmyghed, seer ud som Hovmod, nei der er det forstaaet, klart, det var Ydmyghed — Gud være lovet; der er det ikke saaledes, at hvad Du gjorde i Selvfornegtelse seer ud som Forbrydelse og straffes som Forbrydelse, nei der er det forstaaet, afgjort, klart, det var Selvfornegtelse — salige Løn, jeg forlanger ingen større.

Ja, saaledes er det; men hvis Nogen kommer til at læse dette, siig det nu selv, er det ikke to aldeles forskjellige Ting, at opflammes ved det digtersk Skjønne i saadan Tale, og at varmes ved Tanken selv. Hvad jeg saa ofte har sagt, det Digterske er en farlig Gave baade for Mennesket selv og for Andre, at hvad der skulde være Charakteer-Forvandling ikke bliver en æsthetisk Opblussen.

Og dog er Forholdet i Christenhed saaledes, at det vilde man ansee for næsten overgaaende enhver Fordring, hvis det var saa, at hver Præst i Landet var saa veltalende — og om saa var, deraf fulgte endnu ingenlunde at der var en eneste Christen.

#

At være Christen

49
U. D.

er en Idealitet ja den høieste.

Er det nu ikke som Galskab, at man har hittet paa at alle Mennesker i millionviis skulle være Christne.

Tag en langt lavere Idealitet det at være Digter — hvad vilde man dømme, hvis det var blevet det Almindelige i Verden at antage, at Alle vare Digtere.

Selvfornegtelse] sml. 86.XI¹ A 555 og Sammenvisninger. digtersk] sml. 49.XI¹ A 538 og Sammenvisninger. [49] Digter] sml. 48.76.

1854

Og dog lod det sig maaskee gjøre paa lignende Maade som det er skeet med Christendommen. Lad Staten gagere 1000 Embedsmænd, hvis Næringsvei er at bilde Menneskene det ind, at sige, at forkynde, at de ere det, og sige til dem: troe det blot, saa er Du det, troe det blot, befat Dig ikke med at forsøge om Du er det ved f. E. at ville frembringe Digter-Værker, nei nei, troe det blot, ‹ɔ:› indbild Dig det, saa er Du det og pas endelig paa, at Du afholder Dig fra ethvert Forsøg paa at prøve om Du er det, slige Tanker ere Anfegtelse, som ville forstyrre Troen.

Og saaledes forkyndes jo Christendommen. Tro blot at Du er Christen — udfyld Dit Liv med jordisk Travlhed, forsøg Dig aldrig i Noget, hvorved Du kunde faae at vide, om Du ‹virkelig› troer, nei, nei, forsag, afskye slige Tanker, det er Anfegtelse; troe blot ɔ: indbild Dig, at Du er Christen —, og anvend al Magt for at sætte Dig fast i den Indbildning og den i Dig.

Paa den Maade er dette Høie: at troe, i christelig Forstand at troe blevet at indbilde sig Noget — og paa den Maade ere vi alle blevne Christne.

#

50 U. D.

Falskneriet.

Man har til forskjellige Tider gjort Anskrig at Læren var forfalsket, paa nogle Punkter, paa mange, saa godt som paa alle. Vel muligt. Men Christenhedens Falsknerie er langt farligere, stikker langt dybere: man har forfalsket Begrebet: Christen.

I det nye Testamente forstaaes ved en Christen: en Svømmer, der for at udtrykke den guddommelige Fordring som er ham forkyndt, springer ud paa Dybet ɔ: træder lige lukt ind midt i Virkeligheden, for nu at faae at vide, om han har Troen, og for saa at indøve lære det at være Christen. See, saadan er det Gud vil have. Saasnart En gjør det, saa siger Gud i Himlene: vel, det er jo det jeg venter paa, og troe Du kun mig, jeg skal ikke slippe Dig.

Men i Christenhed er fra Slægt til Slægt i stedse voxende Millioner det at være Christen: en Ærtekjelling af en Svømmer, en

Næringsvei] sml. 31.50.

1854

Svømmer af den Sort som ikke ville gaae i Vandet, et Samfund af saadanne Svømmere, der paa Landjorden indbilde hinanden at de ere Svømmere, men at det at springe ud vilde være en gruelig Formastelse, vilde være at friste Gud, hvad Præsterne af al Magt forepræke dem, som naturligt er, det er jo deres Nærings-Drift af Vigtighed, at Ingen springer ud paa Dybet.

Og imidlertid har Gud siddet og ventet i Himlen; han hverken kan eller vil indlade sig med Nogen, som ikke springer ud paa Dybet, han indlader sig ikke med Nogen, der høist alvorligt — leger Christendom.

Christenhedens Skyld er ret egl.: at gjøre Nar af Gud, at holde ham for Nar, at lade ham sidde og vente i Himlen og saa lege Christendom paa Fælleden eller i dertil byggede Theater-Bygninger, hvilke man kalder Guds-Huse, og ret passende, hvis det er i samme Forstand som naar man vilde kalde et Huus, beregnet paa at holde Storm ude, et Storm-Huus.

Nei, Gud behøver intet Huus — Virkelighedens Verden det er der han vil være med, Virkelighedens Verden, hvor endnu det nye Testamente tiltrods, Loven er: man maa tage Verden som den er.

See dette Falsknerie er af alle det dybeste, langt farligere end al Forfalsken af Læren. Og atter derfor vil Ingen røre ved det; thi Falsknerie i Retning af Læreren vil man hellere have med at gjøre, da Kampen her dog bliver i Forhold til det Objektive. Og det Objektive, det Objektive det skjuler dog altid over det Subjektive.

Nei Falskneriet stikker i det Subjektive.

#

Aand — Tilsyneladelse (Phænomen) 51
Guds Nærhed — Guds Fjernhed. U. D.

Gud er Aand. Som Aand forholder Gud sig paradox til Tilsyneladelse (Phænomen), men paradoxt kan han saa igjen komme

Nærings-]sml. 49.

1854

Virkeligheden saa nær, at han staaer lige midt i den, midt paa Gaden i Jerusalem.

Ligefrem Kjendelighed er for Gud en Umulighed. Hans Majestætiskhed er saa stor at den aller aller allerdristigste Phantasies dristigste Opfindelse af Udtryk for Majestætiskhed som ligefrem Kjendelighed dog ikke ville passe sig for Gud, hvis Majestætiskhed er en Qvalitet høiere, derfor kun paradox, ja han vilde i ligefrem Kjendelighed egl. blive latterlig. — Hvis jeg var en tydsk Professor vilde jeg vel her udbryde, at jeg var den Første der havde gjort opmærksom paa, hvorved Gud kunde blive latterlig, item at Hedenskabet egl. er latterligt, forsaavidt man i Forhold til Gud i ligefrem Kjendelighed maa sige: enten er Det jeg seer ikke Gud, eller er det Gud, er det latterligt. — Det Menneskelige har naturligviis ingen Analogie til den Majestætiskhed, hvis Høihed just er at ingen ligefrem Kjendelighed kan udtrykke den, men at den kun paradoxt er til at kjende. Skulde jeg foreslaae en svag Analogie, saa vilde jeg sige. Til visse Tider i Menneskehedens Historie, just naar Alt er Forvirring er der opstaaet Herskere, som have befalet, om jeg saa tør sige, i Skjorte-Ærmer. Dette er en langt høiere Majestætiskhed end en Keisers ligefremme Kjendelighed, her er noget Paradoxt: at Herskeren kjendes paa at gaae i Skjorte-Ærmer. Deraf kommer det ogsaa — for at tage dette med — at hvis man tænkte sig en saadan Hersker senere etablere sig som Keiser med den ligefremme Kjendelighed, saa maatte man lee (det Comiske ved ligefrem Kjendelighed) hvis han troede at være blevet mere, thi han var blevet mindre.

Altsaa Gud kan kun paradoxt forholde sig til Tilsyneladelse, men saa ogsaa komme den saa nær, at han kan staae midt i Virkeligheden lige for Næsen af os.

Loven for Guds Nærhed og Fjernhed er nu denne:

Jo mere Phænomenet, Tilsyneladelsen udtrykker, at her kan Gud da umuligt være tilstede, desto nærmere er han; omvendt,

en tydsk Professor] sml. XI[1] A 537, S. 407.

1854

jo mere Phænomenet, Tilsyneladelsen udtrykker her er Gud ganske nær, desto fjernere er han.

Jo mere Phænomenet, Tilsyneladelsen udtrykker at her kan Gud da umuligt være tilstede, desto nærmere er han. Saaledes i Christo. Og just i det Øieblik, da Tilsyneladelsen udtrykte, at dette Menneske da ikke blot ikke umuligt kunde være Gud-Mennesket, nei, da Tilsyneladelsen udtrykte, at Menneskene endog benegtede ham at være et Menneske (see, hvilket Menneske!): da var Gud Virkeligheden det nærmeste han nogensinde har været.

Loven for Guds Fjernelse (og denne Historie er saa Christenhedens Historie) er saa den: Alt hvad der styrker Tilsyneladelsen, fjerner Gud. Den Gang der ingen Kirker vare, men de faae Christne samledes som Flygtninge og Forfulgte i Katakomber: da var Gud nærmere ved Virkeligheden. Saa kom der Kirker, saa mange Kirker, saa store, pragtfulde Kirker: i samme Grad fjernes Gud. Thi Guds Nærhed forholder sig omvendt til Phænomenet, og denne Stigen (Kirker, mange Kirker, pragtfulde Kirker) er en Voxen i Retning af Tilsyneladelsen. — Da Christendommen ikke var Lære, da den var et Par fattige Sætninger men som man udtrykte i Livet: da var Gud Virkeligheden nærmere, end da Christendommen blev Lære. Og for hver Forøgelse og Udpyntning o: s: v: o: s: v: paa Læren, i samme Grad fjernes Gud mere. Thi Lære og dens Bredelse er en Voxen i Retning af Tilsyneladelse og Gud forholder sig omvendt. — Da der ingen Præster var, men de Christne vare alle Brødre, da var Gud Virkeligheden nærmere, end da der blev Præster, mange Præster, et mægtigt Præsteskab. Thi Præster er en Voxen i Retning af Tilsyneladelse og Gud forholder sig omvendt til Phænomen.

Og saaledes er det naaet at Christenheden er den successivt naaede vel saa omtrent størst mulige Fjernhed fra Gud, alt under Paastand paa, at Christendommen er perfectibel, at det gaaer

see, hvilket Menneske] Joh. 19,5. udtrykte i Livet] sml. 46 (ethisk). 60.

fremad. Og dette er Christenhedens Historie, ved at styrke Tilsyneladelsen at fjerne sig fra Gud, eller (som man i visse Forhold taler om paa en fiin Maade at faae En fjernet) Christenhedens Historie er: paa ⟨en⟩ fiin Maade at fjerne Gud mere og mere ved at bygge Kirker og Pragtbygninger, ved et Uhyre af en Lærebygning ved en uoverskuelig Præste-Skare.

Saaledes er Christenheden vel saa omtrent den største Fjernhed fra Gud.

Og naar jeg nu vil sige dette til Nogen, jeg veed det, der er Ingen af dem, som dog synes at bryde sig om Sligt (thi de der ikke bryde sig om Sligt vilde naturligviis give mig en god Dag) uden han vilde sige: saa maae der gjøres Noget; der er bestemt i Forhold til Folke-Mængden for faae Præster, lad os faae et tusind Præster endnu (fortræffeligt, for at komme længere fra Gud!) og en Deel flere Kirker (fortræffeligt, for at komme længere fra Gud!) og Læren gjøres endnu nøiagtigere ved Hjælp af en stadigt hensiddende Comitee af Præster og Professorer — fortræffeligt for at komme længere fra Gud.

Nei, nei, nei er det virkelig Din Alvor med at faae Gud nærmere, saa giv Du dem Døden ⟨og⟩ Djævelen hele dette Løgne-Compagnie af Præster og Professorer, der en masse afgive en fortræffelig Commentar til det Bibel-Ord: søger først Guds Rige, vov lige midt ind i Virkeligheden, vov — i samme Secund er Gud paa Pletten, o troe det, vær forvisset, at ganske anderledes sikkert end at en Læge, der bliver ringet paa ⟨om⟩ Natten, staaer op, ganske anderledes sikkert, er det at i samme Secund En virkelig vover for Guds Skyld, han er der, strax paa Pletten, han, den uendelige Kjerlighed.

Saa villig er han, den uendelige Kjerlighed, saa villig til at indlade sig med et Menneske, derfor er det han har skrevet os til Kjerligheds-Breve i sit Ord, og friet til os, og sagt kom kom. Og nu sidder han og passer paa, om der dog ikke skulde være en Eneste, der vilde vove.

Og vove kan ubetinget ethvert Menneske, og villig til at ind-

Bibel-Ord] Matth. 6,33. indlade sig med] sml. 38.65.

1854

lade sig med ubetinget ethvert Menneske, som vover, er Gud. Men det forstaaer sig, han den uendelige Kjerlighed, han er ogsaa Majestæten og han er ‹—› en Kjender, han kan med frygtelig Skarpsynethed see, om man vil have Profit af ham eller man vover. Naar derfor en Fløiels Pialt vil med dette fede Flæsk af høitidelige Talemaader om at elske Gud tøre ham Næsen, saa seer Gud jo rigtignok med frygtelig Klarhed, at en saadan Mand paa en ganske egen Maade forstaaer det Sted om at søge først Guds Rige.

Men hvor fandtes En, som virkelig vil vove, medens der fandtes Præster og Professorer i hundredetusindeviis som ville profitere höchstens vove saadan en lille bitte Smule saa Profiten dog var at beregne og blev desto større. Dog dette er ikke christeligt at vove. Men hvor fandtes der En, som virkelig vil vove, vove i Tillid til og i Kraft af at Gud forholder sig omvendt til Tilsyneladelse, hvad Christenheden som sagt ikke synes at antage, den synes at antage, at Gud forholder sig ligefrem til Tilsyneladelsen, hvor Tilsyneladelsen er størst, der er Gud nærmest. Derfor bygger den aandige Christenhed store rummelige Kirker for Gud, formodentlig for at han ret kan faae Plads. Men christeligt forholder Sagen sig saaledes, at selv det mindste Rum er for stor Plads for Gud, i den Grad forholder han sig paradoxt, omvendt Rum og Sted.[†] Et enkelt, fattigt, forladt, eenfoldigt Menneske, som i Tillid til Gud vil vove ubetinget: der er Gud tilstede, gjør ham saa menneskelig talt end ulykkeligere, det maa Gud gjøre for at kunne være der — i den Grad forholder Gud sig negativt til Phænomen — — og saa bygger man uhyre Bygninger for ham; og man stævner hundreder ja tusinder af Præster og Bisper, Provster og Professorer sammen til et uhyre Kirkemøde, forvisset om, at naar et saadant Kæmpe-Legeme er samlet og hensidder kostende Staterne utrolig mange Penge — saa er Gud der tilstede, der er han nærmest, der fremmes hans Sag: og Gud forholder sig omvendt til Phænomen.

profitere] sml. 32.57. [†]] se 52. Et enkelt] sml. 38.52.

1854

Til 51, i Marginen:

52 U. D. [†] Det mindst mulige af Sted eller af Phænomen: et stakkels enkelt fattigt forladt Menneske — det er Stedet for Gud, i den Grad forholder han sig negativ til Phænomen; og dette Menneske maa Gud saa gjøre menneskelig talt end ulykkeligere, hvis han skal være tilstede i ham — — i den Grad forholder Gud sig negativt til Phænomen; han maa have det mindst mulige af Phænomen, og dette maa han saa ovenikjøbet negere.

#

53 U. D.

Gud — Tilsyneladelse.

At antage at Gud forholder sig ligefrem til Tilsyneladelse (hvis det ikke streed mod at Gud er Aand, og forresten mod hele Christendommens Anskuelse) vilde ogsaa føre os ind i den Vanskelighed at maatte antage at denne Verden er en rar Verden. Det sandselige Menneske, som mener at denne Verden er en rar Verden, mener derfor ogsaa at Guds Nærhed forholder sig ligefrem til Tilsyneladelse: jo mere Phænomen, jo nærmere er Gud. Men Christendommen lærer, at denne Verden ligger i det Onde, ogsaa dermed hænger dette sammen, at Gud paradoxt forholder sig til Tilsyneladelse, kun tangerende, ligesom til Noget, man kun kan røre ved, dog alligevel afgjørende gribende ind, men ikke i Continuitet med det.

#

#

54 U. D.

Guds Majestæt.

Det er hvad jeg oftere har sagt: hermed hænger hele Forvirringen i Christenheden sammen, at man har tabt Forestilling om Guds Majestæt, hvad Aands Majestæt er. Ogsaa saaledes er Christenhedens Skyld Majestæts-Forbrydelse, man har virkelig degraderet Christendommens Gud til dog at have en menneskelig

[52] enkelt] sml. 51.54. [53] Christendommen lærer] sml. 2, og se Note dertil. [54] oftere har sagt] saaledes XI[1] A 5.

1854

Sag, eller i menneskelig Forstand en Sag, hvorved han saa igjen dog kun bliver et Superlativ af menneskelig Majestæt, og hvorved saa igjen Dyrkelsen han kan fordre og vil have, bliver en anden, en, der bedst convenerer det Menneskelige: Travlhed i Endelighed, i endelig Forstand Kæmpen for hans Rige dog som et Rige af denne Verden — istedetfor den Dyrkelse, som forholsig til det Ubetingede, hvilken unegteligt er den meest anstrengende for Kjød og Blod.

Gud er den rene Subjektivitet, idel, puur Subjektivitet, har slet ikke en Væren af det Objektive i sig; thi Alt hvad der har en saadan Objektivitet kommer derved dog ind i Relativiteterne.

Dette har man saa ganske glemt. Deraf kommer det saa, at det i Christenheden er den almindelige Tankegang, (noget nær den gamle hedenske) at Smaa-Ting ikke beskjeftige Gud, men paa den anden Side, at der ogsaa er Noget saa vigtigt, at det i og for sig, ved sig selv maa beskjeftige Gud, tildrage sig hans Opmærksomhed, interessere ham, om man saa vil, enten han vil eller ei.

Begge Forestillinger ere lige uchristelige. Men det er især den sidste jeg vil dvæle ved forsaavidt den er Majestæts-Forbrydelsen, den anden bliver saa biløbigt oplyst og belyst.

Hedningen meente, Ubetydeligheder ere for lidt til at beskjeftige Gud; et enkelt Menneske beskjeftiger ikke Gud, men f. E. et Folk, et Folks Foretagender og Deslige, altsaa der er Noget, som ved sin Betydningsfuldhed i sig maa beskjeftige Gud — istedetfor at christeligt er Gud saaledes uendelig Majestæt, at Intet i og for sig kan beskjeftige ham, men kun forsaavidt det behager Hans Majestæt, hvoraf følger igjen at den største Ubetydelighed kan beskjeftige ham lige saa meget som hvad vi Mennesker ville kalde det Allerbetydeligste, fordi om det beskjeftiger ham ikke ligger i Gjenstanden men i hans Behag, — han er uendelig Subjektivitet.

At hiin lavere Opfattelse af Guds Majestæt er ‹christeligt› Majestæts-Forbrydelse sees let ved at tage en menneskelig Majestæt. Tag den mægtigste Keiser, der nogensinde har levet. Det er ganske rigtigt, for ham er der en stor Mængde Ting, om hvilke man maatte sige, at de kunne ikke beskjeftige ham i og for sig,

1854

ved sig selv, nei beskjeftige de ham, afhænger dette af, at det saa behager hans Majestæt. Men da selv den mægtigste Keiser dog ikke er den rene Subjektivitet, men har et Objektivt i sin Verden, saa er han underlagt den Lov, at der maa kunne indtræde Forhold, Begivenheder og Deslige saa betydningsfulde og afgjørende, at det maa beskjeftige hans Maiestæt enten han vil eller ei. See her Grændsen for hans Majestæt, og see her Majestæts-Forbrydelsen i at anbringe dette i Forhold til Gud.

Og dog lever Menneskene i Christenheden aldeles i denne Forestilling. Den Enkelte fortvivler aldeles om at være til for Gud — men lad os forene os, blive Mange, et heelt Folk, et uhyre Foretagende — — saa, ja det beskjeftiger Gud aldeles ikke mere i og for sig eller ved sig selv end det meest forladte, fattigste, dummeste Menneske — beskjeftiger det Gud, er det kun fordi det saa behager ham. „Forsaavidt", maatte man sige, „kunne I Mennesker gjerne spare Eder Uleiligheden med disse ‹store› Foretagender beregnede paa at interessere Gud deri — thi Gud interesserer kun hvad der behager ham, han den rene Subjektivitet, idel Subjektivitet har aldeles ingen anden Interesse end: hvad der behager ham.

Om der udbrød ikke blot en europæisk Krig, men om Europa kom i Krig med Asien, og Afrika America Australien fandt sig nødsagede til at deeltage: i og for sig selv, ved sig selv beskjeftiger det Gud aldeles ikke — men at et fattigt Menneske sukker til ham, det beskjeftigede ham, thi saaledes behager det hans Majestæt, og dette berørte ham subjektivt.

Men sæt nu at samtlige Europas Keisere og Konger ved Rescript befalede samtlige Tusinder af ordinerede Leie-Tjenere (jeg mener Præsterne) **officielt** at nedbede Himlens Bistand; sæt der blev foranstaltet en uhyre, forenet Guds-Tjeneste med 100,000 Musikanter 50,000 Bælgetrædere og en Million ordinerede Leie-Tjenere til **officielt** at nedbede Himlens Bistand: det beskjeftiger aldeles ikke den himmelske Majestæt — men at et fattigt Men-

Den Enkelte] sml. 52.63. Mange] sml. 46.92. **officielt**] sml. 67.XI[1] A 584 og Sammenvisninger.

1854

neske, som gik paa Kjøbmagergade, i Hjertets Inderlighed sukkede til Gud: det beskjeftiger ham, beskjeftiger ham ubeskriveligt, uendeligt, thi saaledes behager det hans Majestæt og dette berørte ham subjektivt.

Og hvorfor beskjeftigede det Andet ham ikke, den uhyre officielle Larm, der kunde høres paa flere Miles Afstand, og selvfølgeligt da maatte kunne trænge op i Himlen — hvorfor beskjeftigede det ham aldeles ikke, hvorfor? Min Ven, hvad Forestilling Du end forresten har om Gud, Du betvivler dog vel ikke, at han er, hvad man kunde kalde „Kjender", en fiin Kjender — han der er idel Subjektivitet, og just det at være Subjektivitet forholder sig til det at være Kjender. Deraf kommer det jo, at man i Almindelighed anseer Fruentimmer (som sammenlignet med Manden er overveiende Subjektivitet) for fine Kjendere, Kjendere, som strax veed at skjelne mellem det Officielle og det Personlige, veed, at det Officielle egl. er en Uforskammethed, en høitidelig Maade at gjøre Nar af En paa. Hvilken uendelig Afstand derfor fra Gud: en Keiser der ≤ved et Rescript som en Stats-Minister har conciperet≥ befaler 10,000 ordinerede Leie-Tjenere at vræle officielt til Gud, hvilken uendelig Afstand i Sammenligning med et fattigt Menneske, der i Hjertets Inderlighed sukker til Gud.

Men dette sande christelige Guds Begreb det smager slet ikke Verden, uforskammet som den er, vil den til al anden Nydelse ogsaa have den, at Verdslighed staaer i ligefrem Proportion til Gud, den vil ikke vide af at sige, hvad Christendommen vil, at Verdslighed forholder sig omvendt, at der kun er Adgang til at interessere Himlens Majestæt, at være et stakkels enkelt Menneske, — men kun Gud veed, hvorvidt den jordiske Keiser kan taale denne Døds-Stilhed, han som maaskee er forvænt med at troe paa at 10,000 ordinerede Leie-Tjeneres ‹officielle› Vræl har noget ganske Andet at betyde, hvad de naturligviis bestyrke Keiseren i, det er jo deres Næringsvei.

Thi saaledes er da Christendommen blevet forkyndt i Christen-

Næringsvei] sml. 50.71.

1854

hed — og dette hænger saa sammen med, at Guds-Majestæt er blevet degraderet. Penge, Magt o: D: det er hvad der gjør Udslaget i Verden. Kunst og Videnskab og alt saadant Høiere maa finde sig i at bukke for Pengene; er En Pengemand, vil han spæde Penge til, saa bukkes der for ham, han feteres som Kunstkjender og Digter-Beskytter, skjøndt han Intet forstaaer af begge Dele. Men paa et Sted skulde man dog synes at Pengenes Almagt maatte strande: paa Christendommen, som jo forkyndt i Armod, prisede Armod salig, og lærte, at en Rigmand vanskelig indkommer i Himmeriges Rige. Ja, saaledes var det oprindeligt; men da de ordinerede Lejetjenere og de eedfæstede Næringsdrivende, Christendommens Vexelerere fik fat i Sagen, da blev Christendommen praktisk forbedret og udbredte sig saa seierrigt over Riger og Lande — og Guds Majestæt blev degraderet.

#

55 U. D.

Guds Majestæt — Guds Sag.

Som sagt, Christenhedens Skyld er Majestæts-Forbrydelse, man har degraderet Gud til et superlativ af en menneskelig Majestæt, det har man gjort ved den Maade paa hvilken man har betjent Christendommen.

Eller hvorledes betjenes Christendommen i Christenhed? mon ikke ganske simpelt som Politik? Klog Brug af menneskelige Midler det er Betjeningen — ergo har Gud i menneskelig Forstand en Sag, ergo er Gud degraderet, kun en menneskelig Majestæt.

Men hvor er der i denne Art Betjening det Mindste, som ligner Christi Forskrift i Bjergprædiken! Er her Tanke om, at det skulde være saligt at forfølges, saligt? nei, just det at lide undgaaer man paa enhver Maade, og det prises som christelig Viisdom, det at lide undgaaer man paa enhver Maade, saa slipper man hellere Christendommens Sag eller man forandrer den for at undgaae at lide. Er dette Commentaren til det: det er sa-

[55] Christi Forskrift] sml. 84. XI[1] A 588 og Sammenvisninger.

1854

ligt at lide; thi der staaer ikke: I maae finde Eder i at lide, nei der staaer: glæder Eder, fryder Eder, — det er saligt. — Hvor er der det Mindste som erindrer om Christi Forskrift: naar En tager Din Kappe giv ham Kjortelen med, eller er Christenhedens Commentar til dette Sted ikke snarere: naar Du har taget Kappen fra En, saa tag Kjortelen med — Hvor er der det Mindste, som erindrer om Christi Forskrift at være aldeles ligegyldig ved den Dag imorgen som Lilien og Fuglen; eller er dette ikke Christenhedens Commentar: at det at studere Theologie er den sikkreste Vei til Brød!

Nei ganske som var Gud en menneskelig Majestæt, der higede efter at udbrede sig og blive den mægtigste, ganske saaledes, altsaa som Politik, har man betjent Christendommen.

Men Gud i det nye Testamente, Christendommens Gud er uendelig Majestæt, har ikke den mindste Trævl af en Sag i menneskelig Forstand. See derfor er det, at han forlanger at betjenes paa en anden Maade, nemlig: ved at forsmaae Brugen af menneskelige Midler, ved at foragte menneskelig Klogskab, ved ikke at ville tage menneskelig Hjælp. Sligt kan naturligviis jordisk Forstand ikke begribe, det er en Ophøiethed, som den ikke aner, en Ophøiethed, den uendelige Ophøiethed, der ikke ‹i› menneskelig Forstand har Sag.

Men just fordi Gud saaledes er uendelig Majestæt, i menneskelig Forstand ikke har Sag, derfor har han aldeles ingen Brug for det Slæng af Politikere i Fløiel og Silke, der godhedsfuldt have villet betjene Christendommen og tjene Gud ved at tjene sig selv. Nei, Politikere har Gud ingen Brug for, ham kan kun Tilbedere tjene. Tilbedere, ja og just dette er at tilbede, at forsmaae menneskelig Klogskab fordi det er saligt at lide for Gud.

Naar Christendommen betjenes paa den Maade, saa bliver den ogsaa noget qvalitativt Andet end den er blevet i Christenheden, hvor den er blevet en flad triviel almindelig Sag ligesom al anden Politik.

---

der staaer] Matth. 5,12. naar ... Kjortelen med] Matth. 6,40. at være ... Fuglen] Matth. 6,26 ff.

Som Christendommen blev betjent i den allerførste Tid, forstod man, at Christendommen er noget saa uendelig Ophøiet, at hele Tilværelsen, Engle, Djævle o: s: v: ere interesserede i denne Begivenhed. Derimod en Sag, som betjenes ved menneskelige Midler, hvor man ikke vover længere ud end Politikere vover, den synker naturligviis ned til Bagatellerie ad modum en europæisk Krig o: D:, noget Vrøvl vi Mennesker har mellem hverandre.

Det Overmenneskelige fremkommer først, naar en Sag betjenes i Foragt for menneskelige Midler og menneskelig Klogskab. Men denne Betjening er atter Udtrykket for, at den Sag, man tjener ikke er i menneskelig Forstand en Sag.

Nei Gud har slet ikke menneskelig talt nogen Sag, spar Din Uleilighed, Gud er slet ikke i Vinden, saa det er af Vigtighed at Du klogt virker for ham og hans Rige, han higer slet ikke efter at udvide sin Magt, thi den kan ikke udvides. Nei, Gud vil tilbedes. Og at tilbede, det er just at dyrke ham saaledes, at Du seer ene paa ham, forsmaaende menneskelige Midler. At tilbede ham er just, at Du ikke ved menneskelig Hjælp vil undgaae at lide, nej at Du seer ene paa ham og finder det saligt at lide.

Men dette Høie, som er det nye Testamentes Christendom, det convenerede ikke os Mennesker, og see derfor er det vi har faaet Gud trukket ned i Skidtet, faaet bygget pragtfulde Kirker for ham, Lande og Riger af Christne, hvilket er at trække ham ned i Skidtet, thi han er uendelig mere ophøiet, saa ophøiet, at kun det at forsmaae menneskelige Midler svarer til hans Ophøiethed, det at forsmaae menneskelige Midler, hvilket er det samme som at ville offres. Christenheden derimod forsmaaer ikke blot ikke de menneskelige Midler, nei, den paadutter Gud, at han er af samme Mening, at han mener, at det er Det der skal bruges, selv en Pialt har Christenheden gjort Gud til en almindelig menneskelig pialtet Majestæt.

Gud har menneskelig talt aldeles ikke Sag. Evig uforandret sidder han og skuer ud over Tilværelsen og seer efter, om der er Nogen, som vil tilbede ham. At tilbede ham er at forholde sig ubetinget til ham. Men Alt hvad der vil forholde sig ubetinget,

1854

maa eo ipso støde an i denne Verden, collidere, thi denne Verden er just det Betingedes Verden. Saaledes bliver eo ipso det at tilbede at lide — og at finde det saligt det er at tjene Gud.

Den der derimod ikke vil tilbede, ikke vil lide, ikke vil tjene Gud, han hitter paa, at Gud har en Sag i menneskelig Forstand, saa det altsaa gjælder om at faae den til at passe ind i Relativiteternes Verden, hvortil bruges Klogskab og menneskelige Midler — og det kalder man at tjene Gud.[†] Derved er det man har degraderet Gud, og tillige gjør man derved Christus til en Phantast, thi han forsmaaede Brugen af menneskelige Midler, Brugen af menneskelig Klogskab til at undgaae at lide (det at lide er nemlig uadskilleligt fra det Ubetingede og fra det ubetinget at tjene Gud — menneskelig Klogskab undgaaer derfor Lidelse ved at forandre det Ubetingede til et Betinget) og han var phantastisk nok til at foreskrive sine Disciple det Samme.

Til 55, i Marginen:

[†] Anm. Dette er et Axiom: i Forhold til et Ubetinget, eller ved ubetinget at tjene et Ubetinget er Lidelse uundgaaelig i denne Verden der er det Betingedes Verden. Dette maa man vel fasthold. Klogskaben vil saa gjerne give det Udseende af, at Sagen er den samme, kun at Klogskaben veed at undgaae Lidelse. Men det er Løgn, Sagen er ikke den Samme, er ikke det Ubetingede, thi ingen Klogskab kan opfinde en Maade, paa hvilken Lidelse lader sig undgaae, naar man virkelig skal forholde sig ubetinget til et Ubetinget.

56 U. D.

#

#

Det Nærende — det Tærende.

57 U. D.

Naar et Sandheds-Vidne forkynder Christendommen, da er dette tærende — paa Sandsebedragene, borttager Noget deraf, er derimod nærende ved at afsætte Næring, Aands-Næring.

[†]] se 56. [56] Lidelse] sml. 47.65. [57] Sandheds-Vidne] sml. 209. XI[1] A 391 og Sammenvisninger.

1854

Naar et af Sandsebedragenes Redskaber forkynder Christendommen, er dette tærende — paa hvad Christendom der tidligere var, og nærende i Retning af Sandsebedragene.

Der gives Sandheds-Vidner saa intensive, at hele Legioner af Professorer og Præster kunne med Familie leve af at tære paa dem. Paa den anden Side der gives blandt Sandsebedragenes Redskaber Saadanne, som gjerne kunne opæde en halv Snees Sandhedsvidner i den Grad ere de Virtuoser i det Tærende, Virtuoser i at omsætte Aand i Sandsebedrag, Lidelse i Nydelse o: s: v:. Den afdøde Biskop Mynster var ikke daarlig i denne Retning.

#

#

58 U. D. „Menings-Udleierne Journalisterne:“ (A. Schopenhauer).

Dette Udtryk af Schopenhauer er virkeligt værdifuldt, og selv har han ogsaa forstaaet dets Værd.[†] Han viser, at medens i udvortes Forhold, de Fleste vilde undsee sig for at gaae med en Hat, Frakke o: D:, som en Anden har aflagt: saa er dette aldeles ikke Tilfælde i Aands-Forhold. Der gaae de saa godt som Alle med aflagde Klæder. Menneskenes Mængde har naturligviis ingen Mening, men — nu kommer det! — Savnet afhjælper Journalisterne, som leve af at udleie Meninger. Naturligviis er, som han rigtigt tilføier, Det de faae derefter — af samme Bonitet som de Dragter gjerne ere, hvilke Maskerade-Udleiere udleie.

Sagen er forresten ganske naturlig. Efterhaanden som der rives stedse Flere og Flere ud af den Uskyldighed, at de aldeles ikke ere forpligtede til at have en Mening, og ind i den „Skyldighed“ (det er ethvert Menneskes Skyldighed, siger Journalisten) at skulle have en Mening: hvad skal saa de stakkels Mennesker gjøre! En Mening bliver en Nødvendigheds Artikel for hele det

leve af] sml. 51.72. Mynster] sml. 46.78. [58]Journalisterne] sml. 26.78. Schopenhauer] sml. 20.59. Udtryk af Schopenhauer] Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til XI[1] A 75). 2. Bd., 7. Kap., Slutn. [†]] se 59.

1854

store Publikum — og saa er det at Journalisten tilbyder sin Bistand ved — at udleie Meninger. Han virker paa en dobbelt Maade, først indøver han af al Magt, at det er nødvendig for ethvert Menneske at have en Mening — og saa, saa anbefaler han sit Assortiment.

Journalisten gjør paa dobbelt Maade Menneskene latterlige. Først ved at indbilde dem at det er nødvendigt at have en Mening — og dette er maaskee den latterligste Side af Sagen, saadan en ulykkelig skikkelig Borgermand, der kunde have det saa godt, og hvem saa Journalisten indbilder at det er nødvendigt at have en Mening. Og dernæst ved saa at leie dem en Mening, der trods sin luftige Bonitet dog anlægges og bæres som — en Nødvendigheds-Artikel.

Til 58, i Marginen:

59 U. D.

[†] Anm. I en Henseende er det mig næsten ubehageligt, at jeg er kommet til at læse Schopenhauer. Jeg har en saa ubeskrivelig scrupuløs Angest for at benytte Udtryk o: D: af en Anden uden at gjøre det kjendeligt. Men hans Udtryk er stundom mit Udtryk saa beslægtet, at jeg maaskee ender med af overdreven Ængstelighed at tilskrive ham, hvad der dog er Mit.

#

#

60 U. D.

Den ubetingede Begyndelse.

Vistnok er det for et stakkels Menneske det meest Anstrængende: at ‹begynde› ubetinget, som Alt hvad der forholder sig til det Ubetingede er det; men saa er der igjen den Trøst, som kun den ubetingede Begyndelse har, at man kan begynde i ethvert Øieblik. Det der plager Menneskene, Det hvormed de deels kleinmodigt deels vel ogsaa gavtyveagtigt underfundigt plage sig selv eller besmykke sig selv, er, at man siger: ja, for et Aar siden, eller for 1 Maaned siden, eller hvis Det ‹og Det› ikke var skeet,

59 Schopenhauer] sml. 58.202.

1854

saa kunde jeg have begyndt men nu kan jeg ikke. Og heri er noget sandt, naar Begyndelsen forholder sig til Betingelser. Men som Strudsen kan fordøie Jern og Steen, saaledes har det Ubetingede denne Magt i sig til at assimilere sig Alt — og saa begynde. Hvad det saa end er, Du mener maa forhindre Dig — begynd ubetinget, saa hører dette med til Begyndelsen, er ikke mere Det, der kan forhindre Begyndelsen, men er Det, hvormed Du begynder. Det Ubetingede blinker ikke med Øiet, seer ei heller feil af Noget, men forvandler hvad det saa end er til Begyndelsen, naar Du ubetinget vil begynde.

Det er med denne ubetingede Begynden som med hvad jeg andetsteds har paaviist: det altid at see Opgave. Den der øver denne Kunst han seer just Hindringen at være Opgaven. Og vist er det ogsaa, Hindring og Opgave er Eet og det Samme, blot seet fra forskjellig Side.

#

61 U. D. ..... Naar En, som havde lært at skrive, som vi lære det, fra Venstre til Høire, og aldrig hørt Tale om Andet, saae en Anden skrive fra Høire til Venstre, hvor skulde han faae dette i sit Hoved? Ak, og saaledes forholder mit Liv sig til de Flestes Leven, det er i almindelig Forstand som reent forkeert — hvor skulde jeg saa vente at blive forstaaet.

#

62 U. D.

Aands Magt — Sandselig Magt.

At blive og at være Aands Magt er saare møisomt, derhos farefuldt. Saa foretrækker man det Lettere og Profitablere: at blive sandselig Magt ved simpel Addition. Denne Kunst øves nu almindeligere og almindeligere, og gjør saa den Skade, at det fremtidigen bliver vanskeligere og vanskeligere for Aands Magt at trænge igjennem. Dersom Menneskene som i en ældre Tid levede hen hver skjøttende sig selv i naivt Tummerumme, saa er det lettere for Aands-Magten at faae fat paa dem. Men nu er der over-

andetsteds] ɔ: XI¹ A 456. — Sml. 73. see Opgave] sml. 51. 63.

1854

alt Partie, Numerus, sandselig Magt. Som Krudtets Opfindelse forandrede Krigens Førelse, saaledes vil ogsaa denne Forandring, at man overalt faaer med sandselig Magt at gjøre, om muligt forandre Aandens Kæmpen. Dog dette lader sig ikke gjøre; thi hvis Aand forandrer sig i Lighed med sine Modstandere, er det ikke mere Aand. Følgen kan altsaa kun blive, at det bliver vanskeligere for Aand at trænge igjennem; thi som sagt, Krudtet forandrede Krigen, afskaffede det personlige Mod, den personlig Tapperhed, og saaledes tenderer ogsaa Menneske-Slægten til i Aands Forhold at ville afskaffe Personlighed ɔ: afskaffe Aand, og gjøre Personlighed umulig ɔ: umuliggjøre Aand.

I de sandselige Forhold var Forandringen uimodstaaelig. Naar een Nation fører Krig med Kanoner, det hjælper ikke, saa maa ogsaa den anden Nation skaffe sig Kanoner, eller give tabt. Det Samme stoler man paa, vil blive Tilfældet i Aandens Verden. Hvis saa, vil dette betyde, at Aand ikke mere er til.

#

At forholde sig til Begreberne.

63
U. D.

Plato lærer, at kun Ideerne have sand Væren.

Saaledes kan man ogsaa, og sandere sige, at kun den menneskelige Existeren, som forholder sig til Begreberne, ved primitivt at overtage disse, ved at revidere, ved at modificere, ved at frembringe nye, kun den Existeren interesserer Tilværelsen. Al anden menneskelig Existeren er blot Exemplar-Existents, en Rumsteren i Endelighedens Verden, som sporløst forsvinder, og som aldrig har interesseret Tilværelsen. Og dette gjælder lige saa fuldt som om en Spidsborgers Existeren, om f. E. en europæisk Krig, hvis den ikke sættes i Forhold til Begreber, i hvilket Tilfælde da den virkelige Existeren dog kun tilkommer den Enkelte, ved hvem det skeer.

Men medens hvad der forholder sig til Begreberne derved interesserer Tilværelsen, saa bliver naturligviis ogsaa en saadan

Numerus] sml. 54.68. [63]Existeren] sml. 60.71. Enkelte] sml. 54.65.

1854

Existeren en Kamp med Dæmoner og Magter, som ellers slet ikke vise sig at være til. Saaledes forstodes ogsaa det at være Christen oprindelig, men nu er det blevet noget ganske Andet og selvfølgeligt har det at være Christen vundet den Lethed og Ugenerethed og Magelighed som er forbeholdt al Ubetydelighed, hvilket saa Ubetydeligheden igjen anseer for et Fremskridt uden at ane, at just Anfægtningerne og Dæmonernes Kæmpen mod Noget, og hele Tilværelsens Modstand er en indirecte Indrømmelse — thi Tilværelsen er for gammel og for klog til at gjøre sig Uleilighed for Ingenting.

#

#

64 U. D.

Det Intensive — det Extensive.

Istedetfor selv at holde ud til det Yderste i Retning af intensivt at blive Christen (og det at blive Christen forholder sig til det Intensive; det Intensive er det Gud vil) faaer man travelt med som det hedder at virke paa de Andre. Og det kalder man saa Kjerlighed, skjøndt, som oftere viist, det er Selvkjerlighed, nemlig for at skaane sig selv. Og man kalder det christelig Alvor skjøndt det er — Adspredelse, en Adspredelse, hvori man søger at glemme, at man selv intensivt svigtede, en Adspredelse, ved hvilken man søger at bringe Gud til at glemme, at man intensivt svigtede, et Surrogat hvormed man hjælper sig selv og vil blende Gud.

#

#

65 U. D.

Det Dobbelttydige.

Alt Christeligt er Dobbelttydigt, Fordoblelse. Og dette er det Anstrengende, ogsaa ved at gjøre Forstaaelsen med Andre saa vanskelig.

I Enkelttydighedens Forstand at være lykkelig eller lidende, hvor ligefrem, hvor let er Forstaaelsen med Andre.

1854

Men at Lidelsen betyder Salighed her er et Dobbelttydigt. Man kan jo ikke ligefrem klage over Lidelsen, naar den ‹dog› betyder Salighed — og forstaaet kan man ikke blive, hverken naar man taler om Saligheden eller om Lidelsen, fordi det Ene bestandigt underforstaaes i det Andet og kun det Eenstydige er ligefrem at forstaae.

Heraf sees forresten ogsaa, at det Christelige er beregnet paa U-Socialiteet, beregnet paa at spærre af i Enkelthedens Forhold til Gud.

#

Guds Forholdet.

66 U. D.

Sophisterne lære naturligviis, at det at have med Gud at gjøre er idel Salighed. Sagen er den, Verden mener, at det dog for en Sikkerheds Skyld bliver bedst, at den ogsaa paa sin Maade tager Gud med — thi han er jo dog en stor Magt, og det kunde være farligt ganske at slaae en Streeg over ham. Men at det at have med Gud at gjøre, at det skulde være Lidelse (hvad forresten Sophisterne lønligt have en Formodning om, hvorfor de altid have en ond Samvittighed betræffende deres Sirups-Løgne om Gud) det vil Verden ikke vide af, man kan have Plage nok endda, og saa var man da gal, hvis saa var, at indlade sig med Gud.

Den høieste Tale om Forholdet til Gud er Apostelens. Han er saa fuldendt, at han forkynder det at have med Gud at gjøre at være idel Salighed — uagtet dog Apostelens Liv er idel Lidelse.

En sand Tale om Forholdet til Gud er den, som forkynder det at være Lidelse.

Sophisterne lave Sirups-Vrøvl til Menneskene, om idel Salighed og idel Salighed, lade sig det brillant betale — det Hele er naturligviis Løgn og Gavtyvestreger.

Men Skriget fra Marterkamret (Operations-Stuen) hvor den Religieuse lider det at afdøe — det vil Verden ikke høre, den

Lidelsen] sml. 56.66. Enkelthedens] sml. 63.69. Forhold til Gud] sml. 51.66. [66] Guds Forholdet] sml. 65.69. Lidelse] sml. 65.67. afdøe] sml. 34.86.

1854

forbander en saadan Religieus. Sophisten laver det saa om til idel Sødt, og det behager Verden særdeles.

#

#

67 U. D.

Den sande christelige Collision

fremkommer ganske simpelt saaledes: Verden vil paa ingen Maade have Christendommen bort, nei saa ærlig er Verden ikke, har ei heller saa megen Charakteer (og Fritænkeren er saaledes forstaaet en farlig Mand sammenlignet med den officielle Christendom) nei den vil have den falsk forkyndt, forkyndt som Epicuræisme, i Retning af raffineret Epicuræisme, forkyndt til ved Hjælp af Evigheden ret at give Smag paa at nyde dette Liv.

Dette tør nu naturligviis den sande Religieuse for ingen Priis.

Han maa først selv lære, at Christendommen er Lidelse, Qval, Døds-Kamp.

Og saa beordres han til at forkynde det, hvilket saa Verden bliver saa rasende over som var han den største Forbryder.

Saaledes er han tvungen ind i dette Dobbelte: Gud, som tvinger eller rører ham — og Verden som mishandler ham fordi han er Gud lydig.

#

68 U. D.

En Kirkefader i det 4de Aarhundrede

(vistnok Basil eller een af Gregorerne, i ethvert Fald findes Stedet bemærket i mit Exemplar af Böhringer)

siger: og et Martyrium er umuligt — thi Fienderne hedde ogsaa Christne.

Ja, ganske rigtigt. Der har vi det. Ulykken stikker i den usande Art Udbredelse. Allerede den Gang maatte man jo med et halvt Øie kunne see: vi ere ikke Salt mere, vi er Masse.

---

[67] officielle Christendom] sml. 54. Epicuræisme] sml. 119. XI[1] A 552 og Sammenvisninger. Lidelse] sml. 66.68. [68] Sml. 120. En Kirkefader ... siger] sml. X[4] A 147, og se Note dertil. Martyrium] sml. 67.72. Masse] sml. 62.88.

1854

Nu at have christeligt Mod til at convertere Forholdet og see at der bliver at udvise Martyrier i Retning af at falde for Christenhedens Haand, det havde man ikke Frimodighed til.

Saa gik det videre og videre, og med hvert Aarhundrede bliver det jammerligere og jammerligere, meningsløsere og meningsløsere med den nonsentialske Udbredthed som Christenheden har.

Men Ingen vil see, hvor Ulykken stikker. Nei Tak, siger den kløgtige Verdslighed, som nu rigtigt har faaet Lyst til og Smag paa Christendommen, siden den er blevet lige det Modsatte af hvad den er ‹i› det nye Testamente, nei Tak, vi ere nok ikke gale, dette er jo herligt fast guddommeligt.

Og de Faae, som see med Redelighed, hvorledes det hænger sammen, de ere forsagte, mistvivle om, at turde vove et saa afgjørende Skridt som at vende sig — mod Christenheden, mod hvad der dog, christeligt, er Christendommen uendeligt langt farligere end hele Hedenskabet. Men christeligt er det dog vel Ordren at vende sig derhen, hvor Faren er.

#

Guddommelig Politie-Forsigtighed

69
U. D.

Der gives Mennesker, som (rigtignok hænger det oftest sammen med deres Ubetydelighed) have en lykkelig Gave til at komme prægtigt ud af det med alle Mennesker; de have ingen Kanter, hvorved de støde an o: D:.

Slige Mennesker bruger Gud aldrig. Skal han bruge et saadant Menneske, krydser han ham først hans Liv saaledes, at han faaer idel Misforstaaelse med Menneskene. Thi Menneske-Biddet det hører med som tjenende, hvis En skal have med Gud at gjøre. Gud er ingen Ven af dette gemütlige Menneske-Slæng, nei, hvad han skal bruge spærres der strax af for.

[69] have med Gud at gjøre] sml. 66.70.

1854

Hvad der oprindeligen har en Betydningsfuldhed i sig, behøver Gud i Almindelighed ikke senere at spærre af for; thi det Betydningsfulde er i Almindelighed oprindeligt saa forskjelliggjort fra det Almindelige, at det er som beregnet paa at komme i Misforstaaelse med Menneskene.

Dette er Politie-Forsigtighed, men ogsaa Kjerlighed, ja fas som Forelskelse — saaledes gjøres det jo i Forelskelses Forhold, naar en ⟨overlegen⟩ Mand bliver forelsket i en Pige, der har en saadan lykkelig Gave til at leve i god Forstaaelse med en Mængde Cousiner og Cousiner o: s: v: — saa krydser han hende strax det Forhold, sætter Misforstaaelse for at den Elskede ikke skal blive Piat.

Hvad mig angaaer, da ⟨er⟩ Udsondrings-Akten, hvorved et Menneske isoleres, indtraadt ⟨først⟩ maa jeg troe med min Fødsel, Isolation er mig som et Medfødt, og jeg har selv instinktivt praktiseret i denne Retning, saa min Isolation ikke er Noget, Gud maa paatage sig med et Menneske, som allerede er blevet ældre, nei min Isolation er taget itide og i een Forstand mit eget Værk.

#

#

70 U. D.

Mand og Qvinde i Forhold til det Religieuse

I en vis Forstand egner naturligt en Qvinde sig bedre til den egentlig religieuse Tjeneste; thi en Qvindes Natur er ganske at give sig hen. — Men paa den anden Side: hun forklarer ikke Noget. — En mandlig eminent Intellectualitet, betjent i qvindelig Underkastelse: det er det sande Religieuse. — Qvindens Hengivelse forholder sig væsentligen til Interjektioner, og det er uqvindeligt om det bliver mere. Men paa den anden Side en eminent mandlig Intellectualitet forholder sig umiddelbart til en uhyre Selviskhed, som maa dræbes i Underkastelse.

Isolation] sml. 65.89. [70] Qvinde] sml. 192. XI[1] A 469 og Sammenvisninger. det Religieuse] sml. 69.86.

1854

#

Charakteer-Betjening — den almindelige Forkyndelse. 71 U. D.

Den første er den sande, men naturligviis ogsaa den farefulde — derfor er den ganske afskaffet. Den gaaer nemlig lige løs paa de Mennesker, iblandt hvilke man lever, paa den Verden, i hvilken man lever, henvender sig directe til dem, angriber dem. Den anden Forkyndelse forvandler sig til en Talen om. See Forskjellen: sid i privat Samtale med en Mand og tael om, hvor ussel Verden og Menneskene ere — han faaer et yderst behageligt Indtryk af Dig, thi han undtager naturligviis sig selv og vil derfor gjerne høre Dig tale om. Men reis Dig op, vend Sigtelsen mod ham: og Du skal see, det bliver noget Andet. — Det Gavtyveagtige ved Christenheden er nu, at f. E. her i Danmark Staten har engageret 1000 costumerede Leie-Tjenere, der hver især til sin Menighed tale om, maaskee om alle de andre Menigheder, men ikke om sin — og saaledes Landet rundt. — Stricte taget er denne Art Forkyndelse egentligen Formelen for Bagvaskelse: at tale ilde om Dem der ikke er tilstede. Hvad Under da, at denne Art Christendoms Forkyndelse gjør saa megen Lykke. Forsaavidt en saadan Prædikant indlader sig paa at bekæmpe Noget, kan man altid være sikker paa, at det er Noget, som ikke er tilstede. Hvad Under saa, at det er en behagelig Mand at høre.

#

Forandringen, som er foregaaet med Christendommen i Christenhed; det at nyde — det at lide. 72 U. D.

Et Billede. Engang var det at skulle lære at læse en streng Sag for et Barn; det gik yderst strengt til. Men efterhaanden opfandt man, at Alt bør gaae til med det Gode. Saa indførtes, at for hver Qvarteer der blev læst, blev der spiist Kage, og A. B. Cen

[71] Charakteer-Betjening] sml. 63.73. engageret] sml. 54.289.
[72] lide] sml. 68.86.

blev udstyret med Billeder o: s: v: Tilsidst faldt hiint Qvarteer ogsaa bort, og A. B. C. blev blot en Billedbog. Men dog vedblev man at tale om at lære at læse — uagtet Barnet slet ikke lærte at læse; men ved at lære at læse forstod man at spise Kage og see Billeder, hvad der blev endnu engang behageligere just fordi det heed: at lære at læse.

Saaledes med Christendommens Forvandling i Christenhed, kun at her, hvad ikke er Tilfældet i Billedet, „Læreren" tillige er interesseret i denne Forvandling, der convenerer ham allermeest.

Man har sat Christendommen fra det at lide over i det at nyde — og raffinerer saa just denne Nydelse ved — at det skal være Christendom, med det Anstrøg af Hellighed og Alvor denne Nydelse faaer.

Man har sat Christendommen over i det Kunstneriske — i kunstnerisk Nyden for Tilhøreren. Og „Læreren" har sat Forkyndelsen over i Kunst-Præstation (i Kunst-Bygninger — Theatere ɔ: Kirker) og i Profiten.

Men lidende at tænke paa Gud, at det kan være at elske Gud, det lader sig forstaae. Men nydende at tænke paa Gud, at det skal være at elske ham — er egl. at gjøre Nar af ham. At nyde er at tænke paa sig selv, dvæle ved sig selv, er Selviskhed — og at gjøre det med Paastand paa at det er til Ære for Gud, er enten at nedsætte Gud til et Menneske, som maa nøies med at feteres ved Fest-Maaltider, eller det er at gjøre Nar af Gud, hvis man antager, at han er Aand.

#

73 U. D.

At see Opgave.

Hvor forskjelligt det at forstaae er fra det at handle, sees maaskee allerbedst deraf, at just i det Øieblik et Menneske beslutter ved sig selv, at han fremtidigen vil i Alt see Opgave, ikke lade sig forstyrre af Noget — at han da er allermeest bange for, at der just i samme Øieblik skulde skee Noget, som vilde give ham Leilighed til at exseqvere sin Beslutning.

Profiten] sml. 57.117. [73]Sml. 60. at handle] sml. 71.76.

1854

Beslutningen, Tanken om fra nu af fremtidigen at ville, er som et stort Penge-Papir — man vil saa nødigt til at bytte det, især fordi man lønligt har en Bekymring for en Mistanke om, at det Hele vil gaae istykker for En, og Beslutningens store Rigdom opløse sig i mindre end Intet.

#

1854

74
Novbr. 9.

NB.[33]

d. 9. Novbr. 1854.

#

75
U. D.

Evighedens Priis (Kjøb og Salg).

. . . . Deri har jo dog „Studenstrup" fuldkommen Ret, at Raad- og Domhuset er en meget anseelig Bygning, og for den Slik, som disse brave Mænd vilde sælge den, det brillanteste Kjøbmandskab som næsten er mulig. Det Eneste „Studenstrup" har overseet, er, hvorvidt hine brave Mænd staae i det Forhold til Raad- og Dom-huset, at de kunne sælge det — ellers er dog ogsaa om det saa kun var 10rd meget for dyrt.

Saaledes med Christendommen, og den evige Salighed. At en evig Salighed er et ubeskriveligt, uvurdeerligt Gode er jo vist — og nu til den Priis, som Præsten vil afhænde den: ja, derom kan aldeles ingen Tvivl være, det er endnu brillantere Kjøbmandskab end Studenstrups vilde være.

Men det som gjør mig betænkelig, er om „Præsten" ogsaa staaer i det Forhold til den evige Salighed at han kan afhænde den, eller om han i denne Henseende forholder sig til den som de to Gaudiebe forholde sig til Raad- og Dom-Huset — thi saa er ogsaa 10rd meget for meget.

Saa bliver det dog nok bedre, at man ikke lader sig narre af Præstens Spot-Priis, men henvender sig til Den, som virkelig eier og raader over Evighedens Salighed — men som rigtignok ikke sælger ud.

#

---

[33] Studenstrup] sml. S. V. XIII, S. 420. XIV, S. 74, og se Noter dertil.

1854

#

Timeligheden — Evigheden. 76
U. D.

Timeligheden er det Sinkende, det sig bredende, forholder sig derfor væsentlig til Snak; Evigheden er idel Hasten, det Intensive, forholder sig væsentlig til Handling, Charakteer-Forvandling.

I Timelighedens Verden kommer det egl. an paa at kunne snakke, at have et Satans Snakketøi. — Dette gjælder saa hele Rækken igjennem, lige fra Kjøbmanden som snakker for sine Varer, og En som snakker for Qvindfolk og Agitatoren som snakker for Publikum lige op til det at være Digter, Taler, Lærd — thi ogsaa dette er at snakke, er ikke Charakteer-Forvandling.

Men Evigheden seer paa Handling, Charakteer-Forvandling. Enhver Forandring i Retning af Snakken hjælper ikke ind i Evigheden. Om En, som før har ført liderlig Snak, nu fører hellig Snak: hjælper ikke, er ikke væsentlig Forskjel.

Men efter Timelighedens Begreb er det just Feilen ved Handling, at den er saa kort — der bliver slet ikke Noget at snakke om, intet Sinkerie. See, derfor elsker Timeligheden det Digteriske, thi det er det Dvælende som ikke bliver til Handling, og Lærdom, som hjælper til at skulke fra Handling. Maatte Evigheden raade blev der slet ingen Vidtløftigheder, hvilke just Timeligheden elsker — den elsker Skinnet, og Sinkeriet og Snakken.

#

#

Hyklerie — det hjertelige Vrøvl. 77
U. D.

I en ældre Tid, da Christendommen var en horreur for Menneskene, da var Falsknerierne i Retning af Hyklerie. Man frembragte det Skin, at man indfriede den christelige Fordring — men det var Hyklerie.

---

[76] Handling] sml. 73.81. Digter] sml. 49.97.

1854

Nu da Christendommen i Menneskenes Forestilling er sat ned til at være Intet mindre end horreur, nu den er blevet saadan en bekjendt, godmodig skikkelig Fyr — nu er Falsknerierne i Retning af det hjertelige Vrøvl, man omgaaes den christelige Fordring saadan ganske gemytlig, kluddrer den ned til saadan omtrent at være en Spidsborgers Existents.

Dette Falsknerie er naturligviis det allerfarligste — mon nogen af hine Kirkelærere, der kæmpede for Troen mod Kjættere, mon nogen Kjætter-Dommer egl. har endog blot anet, at Sligt kunde blive Rettroenhed.

#

78 U. D.

Biskop Mynster

Det hvorved Mynster kan siges at have været for mig saa uheldig en Figur som muligt, var ikke, at han ikke var hvad jeg behøvede, men var, at han fremkoglede et Skin af at være hvad jeg behøvede. En Charakteer paa Sjellands Bispestol havde jeg behøvet — Ulykken for mig var ikke, at Mynster ikke var det, det vil kun lidt sige, nei, Ulykken var, at han listigt og raffinerende al sin øvrige Nydelse, havde taget den med at gjælde for et Charakteer-Menneske, en Regjeringsmand, uagtet han kun var en Søndags-Declamator og forresten en verdslig klog Eudaimonist.

Saa længe han levede, var det saa gjort umuligt for mig at angribe ham. Thi min Sigtelse gik jo just ud paa: han regjerer ikke, det er Øienforblendelse, han er en Journalist, Publikums Træl trods Nogen. Men til hvem skulde jeg henvende denne Tale? Og paa den anden Side, jeg fægtede jo paa Regjeringens Side, altsaa kunde jeg ikke godt svække ham. Privat sagde jeg ham det — men hvad brød han sig om det Private, han var kun bange for Publikum, thi han var feig.

#

[78] Mynster] sml. 57.89. Journalist] sml. 58.88.

1854

#

Christenhed.

79
U. D.

Dersom det forholdt sig rigtigt med dette, at vi Alle ere Christne, at idet jeg gaaer ud paa Gaden, den Første der gaaer mig forbi er en Christen kort Enhver: saa er det nye Testamente den latterligste af alle Bøger, og Gud i Himlene saa upraktisk som vel er muligt. Thi kan der vel tænkes noget Latterligere end for at frembringe denne Virkning at sætte saadanne Motiver i Bevægelse som Evighedens Straffe, Himlens Salighed. Kan der tænkes noget Latterligere end at ville bruge en Dunkraft til at tage en Knappenaal op med — og saaledes at anbringe Helvedstraffes Evighed for at bringe Menneskene til det halvt demoraliserede halvt skikkelige Nittengrynerie, som saadan er omtrent det at være Menneske.

Og at dette kan gaae hen saaledes, at det Ingen falder paa Sinde, at Ingen gjør Anskrig, ja det er atter et Beviis for, hvor ubetydeligt Menneskenes Liv er.

#

Christendommen er et Rige ikke af denne Verden.

80
U. D.

Dog vil det have Plads i denne Verden — just deri ligger Paradoxet og Collisionen, det vil have Plads, men atter ikke som et Rige af denne Verden.

Saaledes er det i det nye Testamente. Christenheden har naturligviis ikke kunnet gaae ind herpaa, det var altfor anstrengende, saa har man enten gjort det til et Rige af denne Verden (Katholicismen) hvorved de christelige Collisioner falde bort og den ligefremme Kjendelighed, som behager Menneskene, bliver Loven; eller man har forlagt Christendommen ind i skjult Inderlighed en om man saa vil adæqvat Form til ikke at være et Rige af denne Verden, men dog ikke den christelige Form, ikke den paradoxe, og de christelige Collisioner slap man igjen for. Det er

[79] Straffe] sml. 43.88.

1854

let nok at see, at til et Rige som ikke er af denne Verden svarer nærmest som adæqvat Form: skjult Inderlighed, thi skjult Inderlighed er en Negativitet ligesom det: ikke af denne Verden. Men saa seer man igjen det Paradoxe ved det Christelige, at nemlig et Rige som ikke er af denne Verden dog vil have Plads, synlig, kjendelig Plads, altsaa paradox vil have Plads i denne Verden, bestandigt vaagende over, at det kun er paradoxt, at det ikke forvandles til at blive et Rige af denne Verden.

Man seer tillige her et Exempel paa, hvorledes det hænger sammen med alle Christenhedens saakaldte Fremskridt. Thi alt Dette om den skjulte Inderlighed som det sande Christeliges sande Tilværelses-Form, alt Dette der vel endog er blevet udraabt som et Høiere et Sandere end det første Christelige, er ganske simplement et Lavere. Christendommen, som den er i det nye Testamente har dog vistnok skjult Inderlighed trods nogensinde i Protestantisme, men det vil den ikke nøies med, den vil have paradox Kjendelighed, og herved er det først at alle de christelige Collisioner fremkomme.

#

#

Christendom — Gjenfødelse.

81 U. D.

Christendommens Mening er, at det det dreier sig om er en qvalitativ Forvandling en heel Charakteer Forvandling (ligesaa qvalitativ som den Forandring fra ikke at være til at være, hvilken er Fødselen) i Tid. Alt, hvad der kun er en Udfoldelse af hvad Mennesket oprindeligt er: er ikke christelig Existeren.

Christenheden, hvis Interesse bestandigt er at faae det Paradoxe bort (thi dette er det Paradoxe: som Ældre at fødes) og derved Anstrengelserne. Til den Ende har man forlagt Scenen for det at blive Christen til den spædeste Alder. I sig selv er det nu latterligt, hvis det skal være at undgaae Paradoxet, thi om et Barn kun har levet 5 Minuter, blot det er født, en anden Fødsel eller at et

[81] Charakteer Forvandling] sml. 76. 89.

1854

Født fødes anden Gang bliver lige saa paradox som at en Mand paa 40 Aar fødes anden Gang.

Men hvad Christenheden har tilsigtet og naaet er at faae Anstrengelserne bort. Man rykker Gjenfødelsen saa langt tilbage i Tid, at som man maa sige om sin Fødsel, jeg veed ikke hvorledes det gik til, saaledes ogsaa med Gjenfødelsen — man veed ikke, hvorledes det gik til. Og saa er man lykkelig og vel alle Christendommens qvalitative Anstrengelser qvit.

Det forstaaer sig, man er saa ogsaa alle Christendommens Forjættelser qvit; og Christendommen lærer dog egl., at Gjenfødelsen er det evige Liv, er Udødelighed.

Ved at forrykke Paradoxet er det naaet, at Christenheden er ganske simpelt det gamle Hedenskab — pyntet ud med christelige Udtryk og Talemaader.

Confirmationen hjælper kun lidet, thi ogsaa denne Alder er dog en Barne-Alder, og det er fast latterligt at høre Præsterne paa slige Dage titulere Drenge: smaae Christne. Mit Forslag er, at man indførte den Skik ved Confirmation, at Drengene havde forlorent Skjæg og Knebelsbart — for at see ud som Mænd.

#

Menneskelig Deeltagelse.

82
U. D.

En Lidende vil maaskee være af den Tanke: mine Lidelser og Qvaler ere saa frygtelige, at hvis Menneskene fik dem at vide, da vilde Alt være Deeltagelse. O, min Ven, vogt Dig for Menneskene. Var det sandt, at Dine Lidelser og Qvaler ere af den Art, da vogt Dig for at Menneskene faae dem at vide, Du er i det Tilfælde, at Menneskene vilde blive saa angest og bange for Dig, at de istedetfor Deeltagelse, grusomt værgede sig mod Dig, grusomt søgte paa enhver Maade at blive Dig qvit, for ikke at ængstes af Sligt, grusomt gjorde Dine Lidelser til Din Skyld, saa det maaskee endog var „Pligt" at være haard mod Dig.

Mit Forslag] sml. X⁵ B 29,9, og se Note dertil.

1854

Ja, Anti-Climacus har Ret i hvad han taler om menneskelig Deeltagelse!

Menneskelig Deeltagelse! Subtraheer fra denne Rubrik menneskelig Deeltagelse, subtraheer Alt, hvad der dog maaskee ikke egl. er Deeltagelse men Egoisme, Deeltagelse med hvad man er egoistisk interesseret i eller egoistisk interesseret i at afhjælpe, forebygge, oprette ≷, bære; ≷; subtraheer fra denne Rubrik Alt, hvad der dog maaskee ikke er Deeltagelse men forklædt Misundelse; sæt ved denne Rubrik et uhyre NB. for, at just i det Pinligste og Qvalfuldeste forvandler Deeltagelsen sig endog til Grusomhed: og see saa efter, hvor megen Deeltagelse der er i Verden.

#

#

83
U. D.

Mc: 12,34: Du er ikke langt fra Guds Rige.

Det var efter at den Skriftkloge havde forklaret det om Kjerligheds-Budet, at Christus taler saaledes.

Man seer deraf: at det at elske Gud det er at forholde sig til Guds Rige.

Dette kan tjene til Modvægt mod den gavtyveagtige Lære om Tro som nu høres i Christenheden.

#

84
U. D.

„Lærer dem, at holde Alt hvad jeg haver befalet Eder."

Med disse Ord forlader Christus Jorden. Hvis det nu var, som man lærer i Protestantismen, især i Danmark, saa maa det jo være paafaldende, at Christus taler om at holde Alt, hvad han haver befalet — det ligner ikke ganske Det som vi tale om Troen alene.

Man seer deraf, at Christus maa forbinde en ganske anden Tanke med det at troe end det Christenheden har hittet paa.

Anti-Climacus . . . taler] S. V. XII, S. 17. [84]Lærer dem osv.] Matth. 28,20. — Sml. 55.86.

#

Tilstanden i det Bestaaende.

85
U. D.

Just dette viser, hvor grundfordærvet det Hele er, at Enhver mere eller mindre tydeligt veed det — men at Ingen vil sige det, at de Alle, i forskjellig Grad skyldige, som Sammensvorne redeligt holde sammen i, at forhindre, at det bliver sagt, hvor usandt det Bestaaende er.

Deraf kommer det saa igjen, at eet eneste Menneske er nok; der behøves blot En, — der ganske lige ud siger det. Det er den Nemesis der hviler over saadan Uredelighed, at En er nok — blot det er sagt, hørt, saa er Alt forandret, saa er der sat Ild paa Philisternes Leier.

Men derfor kan det naturligviis være farefuldt nok at skulle være Den, som siger det, ja maaskee er just derfor Faren den allerstørste.

Hvor der kæmpes mellem: klarere Indsigt og mindre klar, men redelig, Indsigt — den Kamp bliver sjelden saa heftig. Nei men hvor man selv veed, at det er galt fat, hvor man gjør Alt for at skjule og for at forhindre at faae det sagt — der bliver det maaskee den frygteligste Forbrydelse at sige det.

Tag et Billede: gaae til en Kjøbmand, som mener, at han sidder meget godt i det — men Du veed, at han er fallit; siig ham det... nu ja, det er jo ikke glædeligt at høre Sligt, men han giver nok efter. Gaae derimod til en Kjøbmand, der længst selv veed, at han er fallit, længst selv har paa enhver Maade, listigt og underfundigt, gjort Alt for at skjule at han var fallit — viis ham, at han er fallit: det bliver nok paa Liv og Død.

Forholdet er, at hvor Erkjendelse er Det der mangler, der bliver jo det Sande ikke en Sigtelse mod Charakteren; men hvor Erkjendelsen er givet, der bliver det Sande criminelt.

De farlige Collisioner i Verden ere aldrig fremkomne der, hvor det blot var Erkjendelse der manglede; men bestandigt der, hvor de egentligen Vedkommende meget godt selv vidste, at de forfægtede noget Usandt; og blive disse Collisioner de allerfarligste,

1854

naar saa de egentligen Vedkommende rive en Mængde Mennesker med dem, om hvilke det dog til en hvis Grad gjælder, at de mangle Erkjendelse og forsaavidt ikke ere ganske uredelige.

Mit eget Liv har allerede givet et Bidrag til at oplyse dette. Da jeg i sin Tid tog mig af „Corsaren" — var der en Eneste i Kongeriget uden at han mere end een Gang, gjentagent havde i privat Samtale sagt: det er skammeligt med det Blad, der bør gjøres Noget? Men — offentligen maatte det ikke siges. See her et Studium i Retning af det Gavtyveagtige ved den menneskelige Demoralisation. Man vil hykkelsk i privat Samtale sige: „det er skammeligt", naar det da vel at mærke, sikkres, at offentligen vedbliver Misundelsen at have sit seierrige Organ — og derfor bliver man opbragt, naar En gaaer hen og siger det offentligen. Fra en anden Side; der gives jo i enhver Generation Mænd, som ved deres Stilling, ved hvad de gjælde for i Samfundet, ere forpligtede til at vidne mod en Demoralisation. Men see disse havde svigtet — og derfor blev det en Forbrydelse, en Galskab, at jeg sagde det offentligen.

Men overalt hvor det ikke er Erkjendelse der mangler, men hvor det er Sammensværgelse (i hvilken de Forskjelligste paa forskjellig Maade kunne være interesserede) der gjælder det, at Een er nok, En, som siger det. Men det er ogsaa den farefuldeste Art Forretninger.

#

86 U. D.

Villie — Erkjendelse (Christenhed).

Christendommen som den er i det nye Testamente er i Retning af: Villien i Mennesket, Alt dreier sig derom, om at forandre Villien, alle Udtryk (forsage Verden, fornegte sig selv, afdøe o: s: v: o: s: v: item at hade sig selv, at elske Gud o: s: v:) Alt er forholdende sig til denne Christendommens Grund-Tanke, hvorved den er hvad den er: Villies-Forandring.

tog mig af] sml. 19. [86]forsage] sml. 48.117. afdøe] sml. 66.110.

1854

I Christenheden har man sat hele Christendommen over i Intellectualitet; den bliver saa Doctrin, og Det der beskjeftiger er Alt i Retning af det Intellectuelle.

Er dette ikke en Gavtyve-Streeg saa veed jeg ikke hvad en saadan er! Enhver der har blot den mindste Menneske- item Selv-Kundskab veed meget godt, at det det kniber paa for et Menneske: er Villies-Forandring. Og herpaa er det Christendommen dødbringende sigter. Men Christenheden eviterer behændigt Slaget — og sætter Alt over i Intellectualitet.

Men hvilken Afskyelighed! Og tænk dette exseqveret af Millioner, tænk saaledes opdrages Børnene, saa altsaa en Fader i Christenheden forelyver sit Barn betræffende det Høieste og Helligste.

Det er frygteligt! Naar En der ikke er Læge, skal være tilstede ved et Liigs Dissection: faaer han ondt; ligesaa Studenten første Gang han selv skal dissecere — men den gamle Prosector hænder Sligt ikke: og dog kan ‹det› stundom skee, at et Liig kan være saa modbydeligt, at ogsaa han faaer ondt. Naar en Mand af den Slags som Folk er fleest skulde faae den Viden om Forbrydelse som en Politie-Agent har, vilde han blive benauet — den gamle Politie-Agent kjender ikke til Benauelser i Anledning af det Criminelle: og dog kan det stundom hænde, at Sagen kan være saa frygtelig og saa rædsomt omsiggribende, at ogsaa han føler en Benauelse. — Jeg kan med Sandhed sige at jeg har medfødt Genialitet i Retning af det Criminelle; jeg er jo ogsaa nu ældet, hærdet: men i Sandhed, dette med Christenheden det overvælder mig ved sin Rædsel. Kun et svagt Billede er hiin Corruption i Rusland, hvor hver Embedsmand var bestukken, kun et svagt Billede paa dette Frygtelige, at i alle mulige Forhold denne Løgn er blandet ind med, at vi ere Christne, at vi have Christendommen, medens vi løgnagtigt kalde lige det Modsatte af det nye Testamente Christendom.

Hvor afskyeligt, at det paa den Maade maa skee, at hvis et

det Criminelle] sml. 121. XI[1] A 335 og Sammenvisninger. Genialitet] sml. 46.91.

Menneske i Christenhed virkelig skal blive Christen, maa han først tage det Stød, at det seer ud en Tid for ham næsten som var Gud i Himlene den afskyeligste Bedrager — fordi man nemlig fra Barn af har bildt ham en Løgn ind om hvad Christendommen er. Saaledes sendes Barnet ud i Livet: Gud i Himlene han vil nok hjælpe Dig; hvorledes det end gaaer, Gud vil nok hjælpe Dig. Og see, i det nye Testamente staaer Sagen saaledes: det Gud vil er, at Du skal elske ham, og heri ligger, at Du menneskelig talt kommer til at lide frygteligt — just fordi Du har indladt Dig med Gud. Thi hvad er det nye Testamente? en Haandbog for dem, der skulle offres. Hvilken Nederdrægtighed saa, at opdrage et Barn i denne Christendom, som er den almindelige i Christenhed, og derved bevirke, enten at Barnet tosser Livet hen i samme Vrøvl, eller engang maa gjennem den Rædsel, at Gud seer ud som en Forfører, der i det afgjørende Øieblik, just naar et Menneske meest behøvede ham, forvandler sig og bliver lige det Modsatte af hvad man har foreløiet Barnet.

Men, som sagt, jeg faaer ondt, i den Grad overvælder Indtrykket mig, at i de meest forpligtende Forhold, Forhold mellem eedsvorne Lærere og Menighed, i de inderligste Forhold, Forhold mellem Forældre og Børn, overalt, overalt er denne Løgn med. Her er altsaa ikke Tale om nogle Slyngler af Præster, nei, nei, hvad jeg baade vil og maa kalde retsindige og alvorlige Forældre, de ere med indviklede i denne Criminal-Historie, det er en Løgnagtighed den Art Christendom i hvilken Barnet oplæres, og ganske uden Skyld kunne de ikke være; thi det sande Sammenhæng er dog, at Den der i Sandhed blev opmærksom paa det nye Testamentes Christendom, han lod sandeligen nok være at gifte sig. Det falske Begreb af Christendom hænger derfor paa saa mange Maader sammen med, at vi Mennesker have villet have denne Verden igjen, i jordisk Forstand.

Men hvis den Art Christendom, i hvilken et Barn opdrages var det nye Testamentes, saa maatte Sagen staae saaledes i det nye Testamente, at Christus overveiende talte om sin Død som

lide] sml. 72.101. indladt... Gud] sml. 70.87.

1854

Offer, forskaanende Andre, og yderst sparsomt og forsigtigt om Efterfølgelse. Men i dets Sted er Forholdet lige omvendt, om hans Død som Offer taler han kun en ganske enkelt Gang og saa dog betingelsesviis; men det han egl. lærer er: Efterfølgelse.

#

Situationen for mig i Christenhed.

87
U. D.

At hele Christendoms Forkyndelsen især i Protestantismen, især i Danmark, er som min afdøde Fader vilde sige, pinegal, det seer jeg godt.

Men det jeg bestandigt har sigtet paa, er at faae det Problem bragt frem, om jeg saa maa sige for Gud og Mennesker,: kan man være Christen uden at være Discipel. Det er dette Problem jeg ønsker saaledes frem, at, hvis det maatte behage Gud, han kunde komme til at gribe ind, for at vi kan faae lidt Sandhed ind i Sagen.

I een Forstand er jeg nemlig ganske godt enig med den almindelige Christendoms-Forkyndelse, jeg mener, at den Art Religion var ganske ønskelig for os Mennesker.

Men, men, men siger jeg — og her begynder min Sag, men siger jeg: at opnaae dette paa den Maade som nu, at man forandrer det nye Testamentes Christendom for at faae den til at passe bedre for os Mennesker: nei, det vil jeg ikke.

Dog forstaaet bliver jeg vel ikke, og selv dette ‹mit›, i mine Tanker, saa billige og beskedne Forslag kan maaskee komme mig dyrt nok til at staae. Thi Menneskene tænke som saa: Gud er en saa stor Magt, at i Forhold til ham, er det det eneste Sikkre, at see om man behændigt kunne narre ham og saa at holde Ørene stive og lade som Ingenting; redeligt, ærligt, oprigtigt, uforbeholdent at indlade sig med Gud, er eo ipso det Samme som at have tabt, thi han er i den Grad den Overmægtige, at blot den lille Finger er nok at give ham.

Efterfølgelse] sml. 84.136. [87] Fader] sml. 7.306. indlade ... Gud] sml. 86.110.

1854

Og heri kan der være noget ganske sandt. Men dog bliver jeg ved Mit. Vil Gud ikke samtykke i, at der redeligt og ærligt og uforbeholdent forkyndes en Tilnærmelse til Christendommen, hvilken saa nøiagtigt angiver sig selv at være en heel Qvalitet forskjellig fra det nye Testamentes Christendom, ei heller løgnagtigt udgiver sig for at være en Stræben i Retning af det nye Testamentes Christendom, (begge Dele er Løgnen i Christenhed, at man kalder Christendom hvad der ikke er Christendom, og kalder en Stræben i Retning heraf hvad der er qvalitetsforskjellig og altsaa aldrig i al Evighed vil naae det, da dets Stræben er i en anden Retning) vil Gud ikke det, kan jeg forstaae at det vil Gud ikke, saa bliver kun Eet af to muligt: at opgive Christendommen eller at ville ganske som Gud vil.

#

88 U. D.

At leve comparativt.

Loven for det Numeriskes Existeren er: de leve comparativt. Man seer ogsaa heraf, at det Numeriske er det Sophistiske, et sig Bredende, som nærmere beseet, opløser sig i Intet.

At have det lige saa godt som de Andre — det kaldes at være lykkelig; om denne de Samtliges Væren er idel Jammer eller den virkelig er en værdifuld Tilværelse, Sligt beskjeftiger det Numeriske aldeles ikke, nei, naar man blot har det som de Andre.

At bære sig ad lige som de Andre — det er det Rigtige. Om det er saa forkeert som muligt, gjør det Numeriske Intet til Sagen, naar det blot er som de Andre, saa er det det Rigtige. — At have den samme Religion som de Andre, er at have den sande Religion; o: s: v: o: s: v: altid dette som de Andre.

„Som de Andre". I dette Udtryk er ogsaa indeholdt de tvende charakteristiske Mærker paa det at være Menneske i Almindelighed 1) det Sociale, Dyre-Skabningen, der forholder sig til Flokken: som de Andre; 2) Misundelsen, hvilken Dyrene dog ikke have.

[88] Numeriskes] sml. 68.89.

1854

Denne Misundelse er ganske charakteristisk. Dyret har nemlig ikke Misundelse, fordi hvert Dyr kun er Exemplar. Mennesket derimod er den eneste Dyre-Art, hvor hvert Exemplar er (κατα δυναμιν) mere end Slægten, er Individualitet, lagt an til Aand. Numerus bliver nu naturligviis ikke Aand, men beholder dog dette Særkjende fra andre Dyre-Skabninger: Misundelse. Dersom Mennesket blot var Exemplar, vilde han ikke have Misundelse. Men selv det Menneske, der dybest degraderer sig selv i Retning af at naae det ophøiede Formaal, hvorefter Slægten især ved Hjælp af Dag-Pressen, stræber: at blive Exemplar, selv han vil dog have saa megen Forskjellighed i sig fra de Andre, at han vil fremfor Dyret udmærke sig ved — Misundelse.

Jeg siger at især Dag-Pressen arbeider i Retning af at degradere Menneskene til Exemplarer, og Intet er vissere. Som i Papir-Fabrikken Klude arbeides sammen til Masse, saaledes tenderer Dag-Pressen til at afgnide af Menneskene al Individualitets Forskjel, al Aand (thi Aand er Forskjellighed i sig og selvfølgeligt ogsaa fra Andre) for saa at lyksaliggjøre dem qua Numerus ved denne Leven der er det Numeriskes: i Alt ligesom de Andre; heri finder Dyre-Skabningen Fred og Hvile, i Flokken, og heri finder Misundelsen sig beroliget.

Hvis Dag-Pressen naaede sit høie Formaal, er det et Spørgsmaal, om dog ikke pludseligen det Numeriske vilde føle en Trang til, at der dog vare Nogle, som ikke vare ganske lige som de Andre — at Misundelsen dog kunne faae lidt at leve af.

I en vis Forstand kunde jeg ønske denne Straf over Menneskene, at Dag-Pressen naaede sit Formaal og gjorde alle til Exemplarer — frygtelige Straf: en Million Mennesker hvor Enhver var ganske som de Andre. Man kunde fremstille dette i en moralsk Fortælling og kalde den: straffet Misundelse. Straffen vilde naturligviis blive den qvalfuldeste Kjedsommelighed.

#

Dag-Pressen] sml. 78.117. Straf] sml. 79.96.

1854

#

89 U. D.

Det christelige Mod

er (hvilket jo ogsaa svarer til at Sandheden var i eet Menneske, i Christo, lige overfor hele Slægten) i Retning af ‹ene, som Enkelt at› udholde det Numeriskes Modstand, Begrebs-Ueensartethed, Charakteer-Ueensartethed med det Numeriske, og rangerer i Forhold til jo større Numerus, jo længere det udholdes, jo inderligere det forholder sig til En.

Dette moralske Mod i Retning af Begreber, i Retning af Sandhed, Aand er en Qvalitet forskjelligt fra alt andet Mod. Som tapper Kriger ene modig at gaae mod om det saa var 1000 Mand, eller mod Kanoner, i den visse Fare o: D: alt sligt Mod har slet ikke Begrebs-Collisionen i sig.

Først der begynder det christelige Mod, hvor Begreber ere med i Kamp.

Hedenskabet kjendte derfor egl. ikke dette Mod. Hedenskabet, som overhovedet det blot Menneskelige hviler i: det Numeriske constituerer Begrebet. (Socrates gjør en Undtagelse, den Eneste, der forstod, at Opgaven var: som Enkelt mod Numerus).

Christendommen anbragte Begrebet Aand, og nu sattes Collisionen: den Enkelte mod Numerus, at Sandheden kan være i een Eneste, ubetinget een Eeneste lige overfor, i Modsætning til Alle, ubetinget Alle.

Denne Collision er den intensivest mulige. Deraf kommer det ogsaa, at overalt hvor denne Collision er, der er Tilværelsen selv interesseret; thi et Begreb er jo en Rummelighed, som for den Sags Skyld kan rumme Millioner, ja Alle. Den der derfor kæmper i Retning af Begreberne, vil forandre Begreberne, han kæmper jo med Millioners Mulighed.

Og denne Collision er saa frygteligt anstrengende: at disse utallige, i mange Henseender elskværdige Mennesker, alle, alle skulle være i Usandhed. Ak, hvor menneskeligt, saa hellere at ville give efter, og selv være Den, der er i Usandheden. Men her

[89] Enkelt] sml. 69.111. Numeriskes] sml. 88.90. Charakteer-] sml. 81.98. Socrates] sml. 32.89.

1854

ligger den christelige Kamp, det christelige Mod, baade i Retning af Frygtens og Medlidenhedens Indskydelser.

Hvis jeg turde tale hedensk, vilde jeg sige Tilværelsen er som en uhyre Kæmpe, der ligger ganske stille og morer sig over Menneskene, som vi Mennesker kunne more os over at see paa Fugle, eller Husdyr — saaledes ligger han ganske stille og morer sig over at see Menneskene lege deres Leeg, at Ludvig og Maria see hinanden, elske hinanden, blive gifte, Forældre til en talrig Flok, Alt skjønt og nydeligt: Tilværelsen forholder sig ganske roligt. Ja selv om Nogen var saa meget fremmeligere, at det behagede ham at ville lege den Leeg, at ansees af de Andre som Den, der virkelig havde med Begreberne at gjøre (som f. E. Biskop Mynster legede Christendom) Tilværelsen ligger ganske rolig; thi det berører den egl. ikke, er dog kun Leeg.

Men i samme Secund En for Alvor rører ved Begreberne — saa reiser Tilværelsen sig. Og for at værge sig, item for at examinere dette Menneske, er der Collision. Collisionen som Enkelt med det Numeriske.

Og blandt alle Dem, der virkelig have indladt sig med Tilværelsen, og virkelig rørt ved Begreberne: der er Ingen uden, at han, selv om han var den Modigste, et Øieblik har gyset ved denne tete a tete med Tilværelsen selv, og ved denne Collision med det Numeriske i Begrebs Kamp.

#

#

Regnestykket.

90
U. D.

„100,000 Millioner, af hvilke Enhver er: ligesom de Andre“ er = een.

Først naar der kommer En, som er forskjellig fra disse Millioner eller denne Ene, først da er det: to.

I Tallets Verden tæller: Eenheden; i Aandens Verden tælles der ikke, eller der tæller: Forskjelligheden, altsaa der tælles ikke.

Mynster] sml. 78.106.

1854

Men dette maa indøves, ligesom en Hest lærer at staae for Skud. Det maa indøves. Og især er denne Øvelse vigtig for vordende Christendoms Officianter. Man maa lære ikke at blive bange for det Numeriske, lære, at det er Intet, ligesom Barnet lærer ikke at være bange for Spøgelser: see mit Barn, det er ikke Noget at være bange for, det er Intet, der er Ingen, eller, det er Intet, det er blot Natte-Taager — saaledes maa man lære ikke at være bange for det Numeriske, lære denne omvendte Selskabs-Regning, ved Hjælp af hvilken man kan regne hele Selskabet sammen til at være hverken mere eller mindre end Een, et Kunststykke ligesom naar den lange ‹tynde› Mand i Schlemihl tager hele Teltet og putter i sin Lomme.

I „Aand" er Alting omvendt. Sandseligt tæller man sammen og saa bliver det et stort Tal, aandeligt tæller man sammen og det store Tal svinder ind som en Mystification. Thi Numerus er en Mystification, den Mystification, at der er mere end Een. Denne Art Mystification tænker man sjeldnere paa, at mystificere ved at klæde sig ud som Mange.

#

91 U. D.

Ydmyghed — Ubetydelighed.

Fordi Christendommen bestandigt lægger Beslag paa Ydmyghed, sætter Alt i Forhold til Ydmyghed og Ydmygheds Opgaver, saa tænker den middelmaadige Ubetydelighed strax: det er Noget for mig, og betænker ikke, at den christelige Ydmyghed, som alt Christeligt, har et Dialektisk hos sig, saa dens Ydmyghed har til Forudsætning en Stolthed, der kneiser stoltere end den stolte menneskelige, men som saa ydmyger sig.

Exempler. „Tragter ikke efter de høie Ting, men holder Eder til det Lave." Prægtigt siger Middelmaadigheden, det er noget for mig, jeg begjerer ikke at blive Konge, jeg nøies med at blive

Numeriske] sml. 89.92. i Schlemihl] sml. A. v. Chamisso, Peter Schlemihl's wundersame Geschichte (sml. I C 102, S. 276, og se Note dertil), 1. Cap. — Sml. ogsaa II B 10; S. V. II, S. 10. [91] middelmaadige] sml. 1.98. Tragter ikke osv.] Rom 12,16.

1854

Cancelliraad, eller en velhavende Borgermand, en sand Christen, som ikke tragter efter de høie Ting. Ja, god Nat! See nøiere efter, hvad Christendommen forstaaer ved det Lave, og Du skal see, at i en anden Forstand vil en saadan Tragten, naar En ret gjør Alvor med den, blive udraabt af Menneskene som den rædsomste Stolthed, som Hovmod, som en Tragten efter Noget, der er høiere end baade at være Konge og Keiser. — „Sæt Dig ikke øverst tilbords." Prægtigt siger Middelmaadigheden, jeg higer ikke efter slige Ting, jeg nøies med saadan at sidde midtveis ved Bordet eller vel endog nærmere ved den nederste Ende — jeg er en sand Christen, som ikke sætter mig øverst til Bords. Atter forkeert. Hvis et Menneske virkelig gjør Alvor med den Ydmyghed der fornedrer sig ubetinget, Du skal see, det vil blive udraabt som den rædsomste Hovmod, meget værre end den at ville sidde øverst tilbords. Som i Eventyret den dumme Gottlieb altid tager feil, saaledes vil Middelmaadigheden i al Evighed forfeile Christendommen.

Men bestandigt maa dette erindres, at Christendommen dog paa ingen Maade forholder sig i Retning af Differentsen mellem Menneske og Menneske, Differentsen: Begavethed. Nei, nei, nei, ubetinget ethvert Menneske tilbyder den sig. Men den fordrer den Lidenskab i ham: at sætte Alt ind. „Gjør Du blot det!" siger Gud, „Resten gjør jeg." Derfor siger Apostelen Jacob: mangler Nogen Viisdom, han bede om den. Og derfor brugte Christus til Apostle ganske simple Mennesker, blot for ikke at foranledige den Confusion som var Christendommen væsentlig forholdende sig til Genie og Talent.

Men „Mennesket" som er en udlært Gavtyv eller har et medfødt Instinkt for Gavtyvestreger, han har naturligviis ladet som forstod han ikke dette om Christendommens Ligelighed for alle, thi det om Villiens Forandring eller om Villies-Forandringen det behager ikke.

Christendommens Ligelighed for alle har man saa igjen for-

Sæt Dig ikke osv.] Luk. 14,8. den ... Gottlieb] sml. S.V. XIII, S. 26.155, og se Note dertil. siger ... Jacob] Jak. 1,5. Genie] sml. 86.121.

1854

vandlet til: Ubetydelighed. Nei, tak! Visseligen er Christendommen saaledes ligelig for Alle, at Genie og Talent her ere rene Narrestreger — men desuagtet er den saa langt fra at være Middelmaadighed og Ubetydeligheds Ligelighed for Alle, at det Christendommen fordrer (og som ethvert Menneske kan, hvis han vil, deri Ligeligheden) er saa stort, og fuldkommen saa sjeldent, at der for Snese Talenter ikke findes een Christen, medens dog Alle have den Mulighed at kunne være sande Christne.

#

92 U. D.

Det Numeriske.

Lad mig tale billedligt. Sæt det var saa, at — lad os ikke knibe paa Tallet — at der var i det latinske Sprog 100,000 Ord, som gik efter mensa; sæt, at disse hittede paa at lade fabrikere et uhyre langt Papir hvorpaa de bleve skrevne det ene under det andet — Alt for at imponere en Gramatiker: vilde dette imponere ham end det mindste? Nei, ikke det allermindste. Mensa, vilde han sige, er Declinationen, Resten og sammes Tal aldeles ligegyldigt, for mig endog Tidsspilde at stifte Bekjendtskab med hele denne Liste — først dominus er den anden Declination; men dominus gaaer heller ei efter mensa. Lexicalsk, vilde han sige, kan det have sin Betydning med disse 100,000 Ord, som Gloser — men gramatikalsk, nei aldeles intet. — Eller hvis (for at vende Billedet lidt anderledes) hvis mensa hittede paa at stille sig i Spidsen for disse 100,000 Ord, — for at imponere en Grammatiker: vilde det imponere ham? ikke det mindste. Min gode mensa, vilde han sige, det der beskjeftiger mig er Declinationen, og Du miskjender Dig selv og Din Betydning ved at mene at Du bliver betydningsfuldere i Spidsen for 100,000 Gloser, som bøies efter Dig. Egentligen er Du gal, min gode mensa, naar Du mener at man kan stille sig i Spidsen for hvad der er Intet; thi de 100,000 ere grammatikalsk = 0. Du er derfor heller ikke i Spidsen for Nogen, det er blot Noget Du indbilder Dig selv og de 100,000 eller de Dig.[†]

[93] Numeriske] sml. 90.108. [†]] se 93.

1854

Saaledes med det Numeriske. Kun er det ikke udtrykt i Billedet, og forsaavidt passer Billedet ikke, at i Glosernes Verden er det tilfældigt, hvilket Ord der bliver Paradigmaet, hvilket blandt disse 100,001 Ord. I Aandens Verden er det ikke tilfældigt, hvo der er: Declinationen; men Gloserne, De, der bøies efter denne Declination, Efterabelserne betyde aldeles Intet.

Ja, saaledes er det. Og dog, hvor veemodigt, ak, at jeg skal være Den, der maa sige Sligt, jeg som elskede tungsindigt Menneskenes Mængde saa høit, og ak, at det er den selv, der har tvunget mig, under Styrelsens Medvirken, ind i denne Ubøielighed. Men vist er det, skal der holdes Justits, det det kommer an paa, er Øie for Qvaliteterne, Øie for, hvo der er: Declination, og aldeles Ligegyldighed for Glosernes Numerus, ‹det maaskee uhyre Tal, som gaaer efter denne Declination.›

Til 92, i Marginen:

[†] At mene at staaae i Spidsen for hvad der er Intet, er jo aldeles den samme Art Galskab, som naar gale Meier gik med Lommen fuld af Stene og meente det var Specier, brystende sig af sine mange Penge, altsaa stolt af at eie hvad der er Intet. *93 U. D.*

#

#

Latterlig Lærdom. *94 U. D.*

Peer Degn siger . . . . „og naar den indbindes i Skindbind, hedder den Aurora og declineres efter mensa.“ Dette: og declineres efter mensa, det er Lærdom — og aldeles paa urette Sted, blot for at forraade lærd Viden.

Og dog, hvis man tog en Blyantspen og gjennemgik endog en saa dygtig Mand som Dr. Rudelbachs Bøger, hvor idelig vilde man støde paa den Art Lærdom: og declineres ligesom mensa.

tungsindigt] sml. 46.118. [93] gale Meier] sml. XI[1] A 412, og se Note dertil. [94] Peer Degn siger] se Erasmus Montanus. Act 1, Sc. 4 (og sml. Sc. 2). Rudelbachs] sml. 311. X[4] A 606 og Sammenvisninger.

1854

Ja, christeligt, er egl. den hele lærde Theologie et Pendant til dette: og declineres ligesom mensa.

#

95 U. D.

Mc: 15,39.

Høvedsmanden siger: sandelig var dette Menneske Guds Søn. Han har aabenbart hørt feil ligesom alle de Omstaaende og troet, at Christus kaldte paa Elias. Og dog siger Christus jo noget ganske Andet.

Men er dette ikke underligt, gribende, at just det meest lidende Ord af Christus, hvor de Omstaaende, hvis de havde hørt ret maatte sige, see der opgav han sig selv — at dette Ord høres feil af de Omstaaende. De Omstaaende høre Ordet saaledes, at de just deri see Beviset for at han var Guds Søn.

Der er et dybt, gaadefuldt Sammenhæng i dette; thi just det at have holdt Lidelsen ud indtil dette Yderste, just dette var, for Gud, Udtrykket for, at han var Guds Søn. Men det Vidunderlige er, at Omgivelsen hører feil — og saa dog i en langt dybere Forstand hører rigtigt. Det er som talte Gud gjennem dem — ved Hjælp af at lade dem høre feil.

#

#

96 U. D.

Den guddommelige Straf: at ignorere.

At dette efter Guds Forestilling (han som jo er ideel, uendelig Subjektivitet) er den høieste Straf, den frygteligste Straf, har jeg andetsteds viist, item, at det at man ikke er opmærksom herpaa, gjør, at man kommer ind i det Galimathias, at naar Noget lykkes saa er det Gud ikke imod, hvisaarsag f. E. hele Christenheden (der just er Affaldet fra Christendommen) er Gud velbehageligt — „thi ellers greb han vel nok straffende ind.“ Man har ingen Anelse om Guds Majestæt, og er (skjøndt Christen) aldeles fremmed for

[96] Straf] sml. 88.122. andetsteds] saaledes XI[1] A 381.554. Affaldet fra Christendommen] sml. 100. X[4] A 515 og Sammenvisninger.

1854

den christelige Grund-Tanke, at kun Dem han elsker straffer han, kun hans Elskede blive ulykkelige i denne Verden o: s: v:

Dog derom har jeg talt noksom paa andet Sted. Det jeg her vil oplyse er, noget Vidunderligt, hvis jeg saa tør sige, ved Gud. Man kunde nemlig sige: en Allestedsnærværende, hvor er det muligt for ham at ignorere Noget end det Mindste.

Men see her atter, hvor det slaaer til, at Gud er idel Subjektivitet. Selv i Forhold mellem Menneske og Menneske sees jo let, at den Kunst at ignorere En, man ikke seer, den er ikke stor. Og derimod, naar Opgaven bliver at ignorere En — som staaer for En: ja saa kunde kun udmærkede menneskelige Subjektiviteter øve dette Kunststykke. Og Intet er egl. saa dræbende som naar En maa udholde, at han skjøndt Nærværende, maa finde sig i at ignoreres ‹af den overmægtige Subjektivitet.›

Saaledes ogsaa med Gud. Skjøndt Allestedsnærværende har han dog sig selv i den Grad i sin Magt, at han kan forholde sig ignorerende som var han uendelig langt borte. Men forsaavidt den menneskelige overmægtige Subjektivitet der straffende ignorerer en Nærværende, forsaavidt han dog egl. maa siges at trænge til den Selvtilfredsstillelse at vise at han kan ignorere: saa er atter Gud i den Grad uendelig Subjektivitet, at han straffende ignorerer i den Grad, at den saaledes Straffede ikke engang ret faaer det at mærke, hvad atter fra Guds Synspunkt er den høieste Straf, endnu høiere end om Synderen fik det at fornemme. Thi efter Guds Forestilling (og det kan man da egl. ikke fortænke ham i) dreier Alt, Alt, Alt sig om at være saa lykkelig at være til for ham. Den frygteligste Straf er derfor den, hvor det endog skjules for Synderen at han lider Straf.

O, men i hvilken ussel Jammerlighed har Christenheden draget Din Majestætiskhed, Du eneste Majestæt. Fast altid er det næsten som var det Dig, der trængte til os Mennesker, eller dog Dig, der som Souverain trængte til os Mennesker — og saaledes er det glemt i hvilken Grad Du ikke trænger til os Mennesker, og dermed da igjen, hvor uendelig ‹Din› Kjerlighed er, naar Du indlader Dig med Menneskene.

1854

#

97 U. D. At forholde sig objektivt til sin egen Subjektivitet.

De fleste Mennesker ere afstumpede Jeg'er; hvad der af Naturen var lagt an som Mulighed af at kunne tilspidses til et Jeg, afstumpes hurtigt til en tredie Person. [*I Marginen:* Som Münchhausens Hund en Mønde der sleed Benene af og blev Grævling.]

Noget ganske Andet er at forholde sig objektivt til sin egen Subjektivitet.

Tag Socrates! Han er ikke i den Forstand tredie Person, at han, hvad man ellers gjør naar man er tredie Person ikke Jeg, unddrager sig for at gaae i Farer, at udsætte sig, vove Livet. Paa ingen Maade. Men i Faren selv forholder han sig objektivt til sin egen Personlighed, taler i det Øieblik han selv dømmes fra Livet om Domfældelsen aldeles som tredie Mand. Han er Subjektivitet i anden Potens, han forholder sig med den Objektivitet som en sand Digter vilde forholde sig til sin digteriske Frembringelse, med den Objektivitet forholder han sig til sin egen Subjektivitet. See, dette er et Kunststykke. Ellers faaer man eet af to enten et objektivt Noget, et objektivt Møbel som skal være et Menneske, eller man faaer et Sammensurium af Tilfældigheder og Vilkaarligheder. Men at forholde sig objektiv til sin egen Subjektivitet det er Opgaven.

Hvad saa i denne Henseende nogensinde i Maximum er naaet af noget Menneske, det kan saa som en uendelig svag Analogie tjene til at ane hvorledes Gud er uendelig Subjektivitet.

Han har ikke et Objektivt i sin Væren, som jeg andetsteds har viist, thi dette vilde begrændse ham og sætte ham ned i Relativiteterne, men han forholder sig objektivt til sin egen Subjektivitet, dog er atter dette kun en Fordoblelse af hans Subjektivitet, thi i hans væren subjektiv er der jo intet Ufuldkomment som skulde borttages eller noget Manglende som skulde tilføies, hvilket den menneskelige Subjektivitets Tilfælde er, og hvorfor det at for-

[97] Münchhausens Hund] sml. S. V. XIV, S. 249, og se Note dertil. Socrates] sml. 89.125. Digter] sml. 76.98. andetsteds] 54.

1854

holde sig objektiv til sin egen Subjektivitet ogsaa er et Corrigerende.

Gud er uendelig Fordoblelse, det kan naturligviis intet Menneske være, han kan hverken ganske blive sig selv saaledes overlegen, at han fuldkommen forholder sig objektivt til sig selv, ei heller blive saaledes subjektiv, at han ganske kan fuldkomme hvad han i objektiv Overlegenhed over sig selv har forstaaet sig selv betræffende, han kan ikke ubetinget, fuldkomment objektivt see sig selv, og kunde han det, kan han ikke ubetinget subjektivt gjengive dette Syn af sig selv.

#

#

Et Synspunkt for Menneske-Slægtens Historie. 98 U. D.

Hvis jeg skulde yttre mig derom — skjøndt jeg ellers ikke befatter mig med Sligt, og antager det for u-ethisk[98] at beskjeftige sig med Slægtens Historie, istedetfor med sin egen Existeren: vilde jeg udvise dette Synspunkt.

Gud har kun een Lidenskab: at elske og at ville være elsket. Det der saa har behaget ham er: existentielt med Menneskene at gjennemgaae alle de forskjellige Maader paa hvilke der kan elskes, at gjennemgaae det at elske.

Han tager saa naturligviis selv Partes og lægger saa Alt an i Forhold til det. Snart vil han være elsket som en Fader af sit Barn, snart som Ven af Ven, snart saaledes elsket som Den, der blot bringer En gode Gaver, snart saaledes som Den, der frister og prøver den Elskede. Og i Christendommen er, om jeg saa tør sige, Ideen den: at ville være elsket som en Brudgom af sin Brud, og saaledes at det bliver idel Prøvelse. Snart forvandler han sig næsten til Lighed med Mennesket, i Accommodation, for paa den Maade at blive elsket, snart er Ideen den, som Aand at blive elsket af et Menneske — den meest anstrengende Opgave. o: s: v: o: s: v:

[98] u-ethisk] sml. 89.106.

1854

Mine Tanker er: Gud er som en Digter. Deraf forklares det saa ogsaa at han finder sig i baade det Onde og alt Vrøvlet og Ubetydelighedens Jammerlighed og Middelmaadighed o: s: v:. Saaledes forholder jo en Digter sig ogsaa til sin Digter-Frembringelse (der ogsaa kaldes hans Skabning) han lader det komme frem. Men som man jo i høi Grad feiler, naar man troer, at hvad den enkelte Person i Digtet siger eller gjør, er Digterens personlige Mening: saaledes feiler man jo ogsaa ved at antage, at hvad der skeer, derved at det skeer, er af Gud samtykket. O, nei, han har sin Mening for sig. Men digterisk tillader han alt Muligt at komme frem, selv er han overalt tilstede, seer til, digter videre, i een Forstand, digterisk upersonlig, ligeligt opmærksom paa Alt, i en anden Forstand, personligt, sættende den frygteligste Forskjel som den mellem Godt og Ondt, mellem det at ville som han vil og ikke at ville som han vil. o: s: v: o: s: v:

Det Hegelske Sludder om, at det Virkelige er det Sande, er derfor aldeles ligesom den Forvexling, at paanøde en Digter, at hans dramatiske Personers Ord og Handlinger ere hans personlige Ord og Handlinger.

Kun det maa fastholdes, at hvad der, om jeg saa tør sige, bestemmer Gud til at ville saaledes digte, ikke er, som Hedenskabet meente, for Tidsfordriv, nei, nei, just deri ligger Alvoren, at det at elske og at ville elskes er Guds Lidenskab, ja fast — uendelige Kjerlighed! — som var han selv bunden i denne Lidenskab, i denne Lidenskabs Magt, saa han ikke kan lade være at elske, fast som var det en Svaghed, medens det jo dog er hans Styrke hans almægtige Kjerlighed, i den Grad er hans Kjerlighed ikke underlagt Forandring.

#

99 U. D.

Gud er Kjerlighed.

Dette er Christendommens Sætning.

Der ligger saa et Dobbelt i den: Gud elsker — og Gud vil være elsket.

Digter] sml. 97.127. Middelmaadighed] sml. 91.132.

1854

Dette i Ligevægt giver sand Christendom: lige saa megen Forjættelse som Forpligtelse bestandigt lige saa megen Forjættelse som Forpligtelse.

Dersom En kunde efter den størst mulige Maalestok fastholde at Gud er Kjerlighed i Betydning af at Gud elsker ham — og han nu pludseligt kom til at see den anden Side: Gud vil være elsket — saa maatte han vel blive angest og bange. Som det for en ringe Pige kan være herligt nok at være blevet Gjenstand for en almægtig Mands Elskov, som elsker hende af hele sin Sjel — som det dog i en anden Forstand er ‹en› uhyre discrimen naar hun seer, hvilken Alvor det har med hans Lidenskab at ville være elsket: saaledes for den Christne. I een Forstand: Intet er saligere end denne Vished, at Gud elsker ham, samt i hvilken Grad Gud er Kjerlighed, at det er hans Væsen — i en anden Forstand Intet er forfærdeligere end at være draget ind i dette Tilværelsens høieste Optrin, hvor det i een Forstand er saa frygtelig Alvor med at Gud vil være elsket.

Christenheden har naturligviis behageligst villet lege den Leeg at tage Gud ved Næsen: Gud er Kjerlighed i Betydning af at han elsker mig — Amen!

#

„Christenheden. 100 U. D.

Christenheden er saa langtfra at være et Samfund af Christne, at den, som jeg andetsteds har viist, er just Affaldet fra Christendommen.

Og Christenheden vil, naar man seer nøiere efter, vise sig at være en saadan Demoralisation, at alle de andre Religioner præsterer en bedre Tilstand.

Dette er imidlertid ikke saa uforklarligt, thi Christenheden er demoraliseret ved Hjælp af det Milde, Naaden, Forjættelsen, Gud er Kjerlighed o: s: v:. De andre Religioner have ikke denne Mild-

[100] Affaldet fra Christendommen] sml. 96. Naaden] sml. 175. XI[1] A 492 og Sammenvisninger.

1854

hed i sig, de have mere af Lovens Strenghed, og derfor er Demoralisationen aldrig saa dyb.

Nei den Demoralisation ved Hjælp af det Milde, det er den dybeste. Lad mig sammenligne det med Noget. Naar En bliver tyk og feed af stærk Føde — nu, det er i Grunden en usund Fedme; men naar En bliver feed af Kage, Lækkerier, bleeg-feed — det er frygteligt. Saaledes med Christenhedens Demoralisation.

Selv paa Hyklerie er der Forskjel. Lige overfor Lovens Strenghed at hykle — det er Hyklerie; men at hykle lige overfor Naaden: er uendelig afskyeligere.

At være opsætsig mod hvad der tager haardt paa mig, nu vel det er Synd; men at narre Kjerlighed det er afskyeligt.

#

101
U. D.

At lege Christendom.

Som jeg seer af Aviserne er den nu afdøde russiske General-Adjutant for Marinen, hans Enke af Keiserinden optaget iblandt Damerne af Stormartyrinden Chatarines Orden anden Classe.

See engang her! For det første: Chatarine har man altsaa ladet avancere til: Stormartyrinde. Stormartyrinde hvad vil det sige? Det er Nonsens — men naturligviis beregnet paa at faae Rubrikken: Martyr saaledes udvidet, at Allehaande kan komme ind under den. Saa lader man en virkelig Martyr avancere og kaldes: Stor-Martyr, maaskee er der endnu en Classe ‹høiere› af: geheime, general ober hof Stormartyrinder.

For det Andet. At en Orden stiftes en Orden for fornemme Damer — som vel at mærke ikke blive Martyrer, lige tvertimod, som pynte sig med en vis Art Baand o: D:, og derved med mere Prætension kunne træde frem i de fornemste Saloner.

For det Tredie. „I anden Classe“ Altsaa der er flere Classer!

[101] af Aviserne] se Berl. Tidende 1854, Nr. 267 (15. Novbr.). Martyr] sml. 86.103.

1854

See der er et Exempel paa det at lege Christendom (som da hele Christenheden ikke er Andet).

Det der beskjeftiger Menneskene er bestandigt at udvide Begreberne saaledes, at de blive til Barnagtighed, til lige det Modsatte af Alvor, til Raffinement.

O, hvor det er frygteligt sandt, hvad Christus siger, at De, som bygge Propheternes Grave, ere lige saa skyldige som De der slog dem ihjel — mig synes de ere værre, mig synes der er mere af det Menneskelige i den Hidsighed, der farer op og slaaer ihjel, end i denne bestialske Legen-bagefter, der i Anledning af en Martyrs Død hitter paa at pynte sig ud, og i denne sin Pynt bliver feteret, distingveret i Samfundet. Martyrens Skrig i Døds-Øieblikket — det maa lyde forfærdeligt over hans Mordre, men mig synes dog, at det lyder forfærdeligere ind i dette nederdrægtige Barne-Vrøvl, der saa skammeligt tager ham til Indtægt.

#

At lege Christendom.

102
U. D.

Jo mere jeg seer derpaa, jo tydeligere bliver det mig, at Christenhedens Skyld egl. er denne: at den istedetfor hvad det nye Testamente forstaaer ved Christendom har hittet paa — at lege Christendom, naturligviis som menneskelig Phantasie kan være det, dristig, uudtømmelig.

Alt hvad der leger Christendom er kjendeligt paa, at dele saaledes, at man i det praktiske Liv, i den virkelige Verden, lader det gaae som det der gaaer — og saa er man Christen.

Det Gud ved Christendommen vilde var en Verdens Forandring, dog vel en Forandring af den virkelige, den praktiske Verden.

Til den Ende lod han sin Villie forkynde, og sagde lige som: begynder nu, jeg sidder og venter, villig til at indlade mig med Eder.

Enhver der nu er saaledes Christen, at han siger: i skjult Inderlighed, eller om Søndagen i Kirken der fremkalder jeg disse

Christus siger] Matth. 23,29-32.

1854

høie Forestillinger — men i det praktiske Liv, det veed jeg meget godt, der gaaer det ikke saaledes til — og saa i det praktiske Liv gjør ligesom den praktiske Verden: han leger Christendom, og han gjør Nar af Gud. Thi det er at gjøre Nar af Gud at lade ham sidde og vente villig til at gribe ind — naar vel at mærke, den Christne virkelig vover ud.

O, men naar der stundom siges om et Barn, han gaaer for længe hen og leger, — saa er der da kun i Maximum Tale om maaskee eet Aar eller to, og Barnet er jo kun Een: men at det kan gaae saaledes hen, at der i Aarhundreder, af Millioner er blevet leget Christendom: det er frygteligt. Tilværelsens Proportioner ere saa frygtelige, at det svimler for En — heldigviis har Individet derfor ogsaa just christeligt: at passe sig selv.

#

#

103 U. D.

At lege Christendom.

Det der gjør Udslaget for det at være Christen er: i hvilket Medium er Du det.

At være Christen i Phantasie-Mediet (skjult Inderlighed — den kunstneriske Søndags-Høitidelighed o: s: v:) er: at lege Christendom.

At være det i den Verden, som Christendommen kalder den onde, syndige Verden, denne virkelige Verden: det er at være Christen i det nye Testamentes Forstand.

Hvad Følgen deraf vil blive, forudsiger jo det nye Testamente: at lide. Men paa den anden Side: saa er Gud jo ogsaa, ifølge det nye Testamente, villig til at gribe ind, hjælpe, rigtignok efter den storartede Maalestok, som han altid bruger, og som gjør det saa anstrengende for os Mennesker.

Men Gud vil ikke holdes for Nar, og vil mindst, at det at holde ham for Nar skal kaldes Christendom. Gud som selv er Virkelig-

[108] lide] sml. 101.108.

1854

lighed, vil at Scenen for det at være Christen skal være denne virkelige Verden.

Et Billede; naar en Svømme-Lærer selv springer ud paa Dybet og nu siger til den Lærende, at han nok skal hjælpe ham, han skal ikke være bange — saa venter Læreren Eet: at den Lærende springer ud paa Dybet. Hitter han derimod paa, at gaae ud paa Lavden og lege at svømme — saa er dette at gjøre Nar af Svømme-Læreren, som ligger og venter paa Dybet.

#

At vove.

104
U. D.

Man indbilder sig at det at lade være at vove er Beskedenhed, maa tækkes Gud som Ydmyghed. Nei, nei det ikke at vove er at gjøre Nar af Gud — thi han venter blot paa at Du skal vove. Det er jo dette han har ladet Dig forkynde ved Christendommen — at han venter.

#

Gud er Kjerlighed.

105
U. D.

Naar jeg har sagt, at deri ligger det Dobbelte: at han elsker et Menneske, og at han vil elskes, da maa, betræffende denne sidste Bestemmelse, vel erindres, at den jo atter er en Bestemmelse af hans Kjerlighed til et Menneske, fordi Gud veed, at det er den høieste Salighed for et Menneske ret at komme til at elske Gud.

I Elskovs Forhold mellem Menneske og Menneske kan dette naturligviis ikke være saaledes, deraf det Egoistiske i at ville være elsket, thi det er jo ikke sagt, at det for den anden Part er den høieste Lykke og Velgjerning at komme til at elske dette Menneske.

[105] Sml. 99.

1854

#

106 U. D.

Mediet for det at være Christen
Situationen.

Bugtalerie bestaaer jo i, at tale saaledes at det ikke kan bestemmes, hvo den Talende er, saa Talen vel høres, men som havde den intetsteds hjemme, som var der ingen Talende.

Men i en langt dybere Forstand er al Talen med Munden ogsaa — en Slags Bugtalerie, et Ubestemmeligt. Det man lader sig skuffe af, er at der jo er en bestemt synlig Skikkelse, som bruger Munden. Men pas vel paa. Sproget er et Abstraktum.

For at Talen virkelig skal blive i dybere Forstand menneskelig Tale, eller i Aandens Forstand Tale: maa der i Forhold til det at være den Talende et Andet, der maa to Punkter bestemmes. Det ene er Talen, Ordet, det andet er: Situationen.

Situationen gjør saa Udslaget i at bestemme, om den Talende er i Charakteer af hvad han siger eller ikke, eller Situationen afgjør, om Talen er en Talen hen i Veir og Vind, en Talen som intetsteds har hjemme, hvad i dybere Forstand al Talen er som er: situationsløs.

Og dog er det just denne Situationsløshed som negativt charakteriserer hele Christenheden og gjør al dens christelige Bekjenden til Indbildning, Bugtalerie, saa man virkelig lige saa godt kunde bruge en Maskine.

Men det er dette Skulkerie som er saa almindelig blandt Mennesker: at sige hvad der skal siges — — men at undflye Situationen. Jeg har kjendt en Mand, som levede med i det offentlige Liv, var Medlem af Folke-Forsamlinger, men næsten aldrig talte. Han hjalp sig paa den Maade, at han sagde til sin Nabo hvad der skulde være sagt i Forsamlingen. Det er Charakteerløshed ved Situationsløsheden.

Og saaledes med Christenheden. At bekjende Christum er, christeligt, at gjøre det i den Situation som Christendommen anviser dertil: den virkelige Verden. At bekjende Christum er ikke:

[106] i Charakteer] sml. 98.107.

1854

at sige det om Søndagen i en stille Time, eller i privat Samtale i den trygge Dagligstue o: s: v: o: s: v: Og hvad der ikke gjør Sagen bedre, er den uforskammede Paastand: at man jo objektivt siger det Christelige.

At sige det objektivt dette er atter et Forsøg i Retning af Bugtalerie, thi det er at tale saaledes, at det bliver ukjendeligt hvo den Talende er, ‹er› at mystificere sit Jeg i Forklædning af at være tredie Person, eller et abstrakt Jeg.

Et Billede. Der er et bestemt Ord — at sige det til Tyrannen er livsfarligt. Hvad gjør man saa? saa leger man den Leeg — at sige Ordet, ja ganske rigtigt — — — men ikke til Tyrannen. Saaledes leger Børn — og saaledes ere disse dybe Alvors-Mænd som Biskop M. o: s: v: Christne.

#

Bugtalerie

107
U. D.

Det falder mig ind, hvis Mennesket drev ‹det› til at engang Enhver var Virtuos i Bugtalen: hvor vilde denne Opfindelse behage Mennesket — — hvor har ikke Anonymiteten tilfredsstillet ham!

Det er dog saa, at de Opfindelser, der ret behage Mennesket enten ere i Retning af Slægtens Opsætssighed mod Gud (Babylons Taarn, Jernbaner, det Masseagtige) eller forsaavidt Opfindelsen forholder sig til den Enkelte, de Opfindelser, der tilfredsstille det Drengeagtige.

Det Drengeagtige. Ja, saaledes finder jo Drengen i Skolen at det er uhyre Commerce at kunne faae Noget sagt, uden at det er Læreren muligt at opdage, hvo den Talende er.

Det Drengeagtige forholder sig til det Upersonlige. Og det Upersonlige det er det der behager Mennesket, det vil da sige, personligt at være upersonlig, at være Person men uden al Fare eller Ansvar, at være en arrig malitieus Person maaskee, at faae al sin Arrigskab udtømt — men anonymt eller ved Bugtalerie.

Biskop M.] sml. 89.231.

1854

Og Frelsen for et Menneske ligger just i at blive Person. Ja, som Regel kunde man vel opstille: at Den der bliver Personlighed, Den hvem det lykkes En at faae saavidt, eller der kommer saavidt, han er ordentligviis frelst. Og hvorfor? Fordi der bliver saa lyst om ham, at han ikke kan skjule sig for sig selv, ja saa lyst, som var han gjennemsigtig. Og i det borgerlige Liv mener man jo allerede, at Gasbelysningen om Aftenen hjælper til at forebygge meget Ondt, fordi Lys, at det er lyst skrækker Ondt bort: og tænk nu den Gjennemlysning at være Personlighed, overalt Lys.

Men Mennesket elsker naturligt Skumringen, det Upersonlige, naar det bliver altfor lyst bliver det ham let altfor høitideligt, især da hvis dette ikke skal være vexlende men staaende, ikke visse Timer lyst og saa Skumring og Mørke men uafbrudt lyst og med den høieste Grad af Klarhed. [*I Marginen:* „Personlighed" er dannet i Retning af Lyden (personare); i en anden Forstand kunde man kalde Personlighed: Gjennemsigtighed.]

#

108 U. D.

Staten.

At det ⟨christeligt⟩ skulde være saaledes som det af Hegel blev doceret, at Staten var af moralsk Betydning, at kun den sande Dyd kan vise sig i Staten (hvad ogsaa jeg barnagtigt prækede ham efter i min Disputats) at Statens Maal er Menneskets Forædling o: s: v: er naturligviis Galimathias.

Staten er snarere af det Onde end af det Gode, snarere et nødvendigt, et i en vis Forstand gavnligt, hensigtsmæssigt Onde end et Gode.

Staten er den menneskelige Egoisme i sine store Proportioner og Dimensioner, saa langt er det fra, at Plato har Ret i for at blive opmærksom paa Dyderne at studere dem i Staten.

Personlighed] sml. 106.108. [108] moralsk] sml. 107.113. i min Disputats] S. V. XIII, S. 306 ff. — Sml. X[3] A 477. Plato . . . i Staten] se Platon, Staten II, 368 cff.; i Heise's Overs. (Kbh. 1851. — Ktl.-Nr. 1167) 1. Deel, S. 94 f.

1854

Staten er den menneskelige Egoisme i sine store Dimensioner, ret hensigtsmæssigt og sindrigt sat saaledes sammen, at de Enkeltes Egoisme krydser corrigerende hinanden. Forsaavidt er Staten vistnok et Værn mod Egoismen — ved Hjælp af at udvise en høiere Egoisme der magter alle de enkelte Egoismer, saa disse egoistisk maae forstaae, at det dog egoistisk er det Klogeste at leve i Staten. Som man taler om det Uendeliges Calcule, saaledes er Staten: Egoismernes Calcule, men bestandigt saaledes, at det egoistisk viser sig at være det Klogeste at gaae ind i, at være i denne høiere Egoisme. Men dette er jo noget ganske Andet end den moralske Opgiven af Egoismen.

Og videre rækker Staten ikke; saa at forbedres ved Hjælp af at leve i Stat er lige saa tvivlsomt som at forbedres i Forbedringshuset. I Stat bliver man maaskee meget ‹meget› klogere paa sin Egoisme, paa sin velforstaaede Egoisme ɔ: paa sin Egoisme i Forhold til andre Egoismer, men mindre egoistisk bliver man ikke, og hvad værre er, man forvænnes med at ansee denne statsborgerlige officielle ‹autoriserede› Egoisme for at være — Dyd, forsaavidt demoraliserer jo endogsaa Statslivet, idet den beroliger En i at være klog Egoist.

Høiere rækker Staten ikke; og det maa man virkelig kalde — som moralsk Opdragelse og Udvikling betragtet — en meget betænkelig.

Og saa er Staten i eetvæk underlagt det Sophistiske, som de græske Sophister jo ogsaa havde saa travlt med, at Uret i det Store er Ret, at Begreberne paa en ganske egen Maade vende sig eller slaae om, at det det kommer an paa er at drive det i det Store. Fremdeles er Staten i eetvæk underlagt den Skepsis, at det Numeriske bestemmer Begrebet, at det største Antal det er Sandheden.

Og saa skulde Staten være beregnet paa moralsk at udvikle Menneskene, være det rette Medium for Dyden, Stedet hvor man ret kan blive dydig! I Sandhed dette Sted er ‹for den Hensigt› lige saa besynderligt, som hvis man vilde paastaae, at for en Uhr-

Numeriske] sml. 92.109.

1854

mager eller En der skal punktere er det bedste Sted til at arbeide: ombord paa et Skib i stærk Søegang.

Christendommen er jo derfor heller ikke af den Mening, at det er for moralsk at forædles, at den Christne skal blive i Statssamfundet — nei den forudsiger ham jo, at det betyder at han kommer til at lide.

Men i Gavtyvesproget hedder det naturligviis, at Staten er moralsk forædlende — saa er man da fuldkommen betrygget mod, at Nogen skulde fatte Mistanke til den autoriserede Egoisme som var den ikke Dyd.

Overhovedet kan det aldrig noksom indskærpes, at det Umiddelbare, det Raae, det Ukloge o: s: v: aldrig er saa fordærvet som det Kloge. En umiddelbart Liderlig, der raser tøilesløst er maaskee ikke nær saa fordærvet som En, der er Liderlig med Iagttagelse af — Decorum. En Snyder, der, som det hedder, flaaer et andet Menneske, er maaskee dog ikke saa fordærvet som En, der nøiagtigt veed, hvor meget man tør snyde, naar man vil bevare Agtelse og Anseelse som en høist respektabel Mand.

#

109 U. D.

Det Numeriske.

Som Mennesket ikke kan udholde uafbrudt Arbeiden men trænger til Adspredelse: saaledes er det Numeriske Adspredelse, Lettelse.

Det Bagvendte ligger i, at man har gjort — Adspredelse til Alvoren.

#

#

110 U. D.

Problemet.

Saaledes kunde jeg fristes til at stille Problemet: er det overhovedet muligt for et Menneske, uden at han paa een eller anden

lide] sml. 103.111. [109] Numeriske] sml. 108.116.

1854

Maade forulykkes at udholde den Udsondrings-Akt, som er Betingelsen for det at blive Christen i det nye Testamentes Forstand, er det muligt for et Menneske, uden at han paa een eller anden Maade forulykkes, at udsondres endnu stærkere end Døden udsondrer, udsondres i det at afdøe og saa leve; er det muligt at udholde i ethvert Øieblik at være for Gud?

Og saa har man Christne i Millionviis!

#

Stat. Stats-Kirke.

111
U. D.

Da Staten, som sagt, er den høiere Egoisme, eller de enkelte Egoismers Calcule og Reflexion i Egoisme: saa sees let, at det var i gode Hænder Christendommen kom ved at overtages af Staten. Og hvor comisk, at Det, hvis Pointe er: de Enkelte, det paatager Det, hvis Pointe er Tallet, sig at varetage.

Idet nu den høiere Egoisme overtog Christendommen, har den vel anskuet Sagen saaledes.[†] Forsaavidt der i Samfundet gives Enkelte, som stridigen paastaae at være de sande Christne i Modsætning til Andre: da maae dette betragtes som strafværdig Egoisme, hvad det er min Statens Opgave at forfølge, thi jeg er en Hader af al Egoisme og stræber at udrydde den (ved Hjælp af en høiere.). Paa den Maade at ville være Christen er Mangel paa Borgersind og Borgerdyd, den gode Borger vil ikke have Noget for sig, men Alt fælles. Selvfølgeligt blive slige Mennesker at betragte som Forbrydere. Men da dog deres Skyld ikke er i Retning af det høieste Gode i Samfundet: Penge og Eiendoms-Sikkerhed, saa behøves ikke den høieste Grad af Strenghed. Imidlertid straffes bør de. Overhovedet er og bliver det en Uorden og Unode i Staten, at de Enkelte ville have travlt med særlige personlige Anliggender, alene det er Forbrydelse. Staten overtager Christendommen, og fordrer ‹nu› (til Undersaatternes sande Bedste, hvil-

afdøe] sml. 86.113. for Gud] sml. 87.118. [111]Stats-Kirke] sml. 67.137. som sagt] se 108. [†]] se 112.

ket Staten altid varetager) ogsaa for Ordens Skyld, at Alle ligeligt ere Christne, hvad den agter med Eftertryk at overholde.

Saaledes Staten. Men Egoismerne, som fandt Hvile i og ganske samtykkede dette med at Staten overtog Christendommen have vel raisoneret som saa.

Paa stridende Vilkaar, ɔ: paa Vilkaar af at skulle lide for Læren, at ville være Christen, er en misforstaaet Egoisme. Vistnok er der for Egoismen det Tilfredsstillende, at de Andre jo saa blive fordømte, men alligevel er det en misforstaaet Egoisme. Man kan ogsaa kjøbe Guld for dyrt. Nei ved et fornuftigt Overslag af Forholdet mellem Egoisme og Egoisme sees, at den klogeste Egoisme for os Alle er: vi ere Alle Christne. Og saa er det ‹for at forebygge al yderligere Kævl det› ene Rigtige at Staten overtager det med Christendommen. Dertil har man jo Staten. Naar den overtager det, saa er der gjort Ende paa Kævleriet, og saa bliver tillige Alt bedre besørget. Det seer man jo i alle mulige Forhold. Skal Gaderne oplyses om Aftenen — nu hver Huseier eller to og to i Forening kunde jo have en Lygte og selv besørge den: men det bliver skidt; nei lad Staten overtage det, og saa svarer vi noget Vist. Og saaledes er det ogsaa det Rigtige, at Staten overtager Christendommen overtager det med Evighedens Salighed, og saa svarer vi noget Vist. Dertil kommer, at det ogsaa afgiver en Betryggelse og derfor har noget Beroligende. Evigheden det er jo som en anden Verdensdeel — og nu som enkelt Person at skulle komme anstigende der, nei, det er ikke Noget for enkelt Person at komme i Kast med en Verden. Det seer vi jo ogsaa ellers. Lad en Mand her i Danmark være saa uheldig at have en Sag i Italien: det er omtrent det Samme som at tabe den, thi det er Enkeltmand mod heelt Land. Noget Andet er det, naar han kan være saa heldig, at faae Danmark til ad diplomatisk Vei at interessere sig for Sagen saa gaaer det, og hvorfor? fordi det er Land mod Land. Og saaledes med Evighedens Salighed; den Sag er for alvorlig, til at varetages af Enkeltmand (Christendommens Mening er rigtignok, at Alvoren just er, at den skal varetages af Enkeltmand,

lide] sml. 108.118

1854

at Sagen er for alvorlig til at kunne varetages af et Abstraktum) nei lad Staten overtage Sagen, den indestaae os for at vi ere Christne, at Saligheden er os vis nok: det er dog en Beroligelse. Det Andet er saa rædsomt, at tænke sig et enkelt Menneske, en Mand her fra Byen som Enkelt — og nu dette uhyre: en anden Verden — det er ikke til at tænke paa at trænge igjennem. Men Staten det er Noget, det er en Magt — naar den garanterer, saa finder man nok ud af det.

Til 111, i Marginen:

[†] Anm. Saa blev det af Staten etableret som en Slags evig Grundsætning, at ethvert Barn saa omtrent fødes som Christen. Som Staten paatog sig for de Christne (si placet) at besørge det med Evighedens Salighed, saa paatog den sig, for at gjøre det Hele complet, ogsaa at præstere: Christne. Og som der paa Maskine kan arbeides efter en langt større Maalestok og tillige endog akuratere end ved Haandkraft: saaledes leverede Staten fra Slægt til Slægt et Sortiment af Christne, alle med Statens Fabrik-Stempel, og saa akurat den ene Christen aldeles lige som alle de Andre, saa akurat, at Hjertet maatte hoppe i enhver Fabrik-Entrepreneur ved at see til hvilken mageløs Høide af Akurathed Kunsten er drevet. Pointen i Christendommen er, at Mennesket er Aand, og Aand er Forskjellighed i sig; Christendommens uendelig ophøiede Tanke er, at enhver Christen paa forskjellig Vei og Maade bliver Christen — altid Forskjellighed, hvad Gud just vil, han der (en Hader af al Efterabelse som er Aandløshed) er uudtømmelig i Forskjelliggjørelse. Saa overtog Staten Christendommen, og Pointen i det at være Christen blev: Fabrik-Arbeides størst mulige Eenshed. Forunderligt nok forresten, een Tanke har paa en Maade Christendommens Gud og Staten tilfælleds: begge ønske de at holde Oversigten — det er jo ogsaa det Regjerendes Opgave. Men Sagen er, at Gud, som den uendelige Concretion, uendeligt let holder Oversigten, ikke er bange for at skulle tabe Oversigten,

112 U. D.

Enkelt] sml. 89.125.

1854

naar han tillader Forskjelligheden, nei just udtrykker sin majestætiske Sikkerhed paa at kunne holde Oversigten, ved overalt at ville Forskjellighed. Staten som ikke er ganske sikker, ønsker den størst mulige Eenshed — for Oversigtens Skyld.

#

113 U. D.

At see Gud er at døe (at afdøe).

Hvad Hedenskabet ogsaa Jødedommen talede om, at det at see Gud er at døe, eller dog at blive blind, stum o: D: det udtrykker Christendommen ethisk som Opgave: at afdøe er Betingelsen for at see Gud.

I begge Forhold er Majestæts-Udtrykket, at man ikke kan see Gud i den Forstand som alt Andet, ikke leve hen og see Peer og Povel — og tillige Gud. Nei at see Gud (umiddelbart) er at sættes: in pausa. Og ethisk er Opgaven at afdøe for at see Gud.

#

114 U. D.

Det at troe Gud.

At det at troe Gud er umuligt uden at slippe sin Forstand, sees let. Thi Forstand forholder sig til Endelighedens Dialektik. Naar jeg kan forstaae, at Noget er mig godt, saa synes jeg sagtens jeg kan troe — men, ja her kommer det.

Nei, at troe Gud er væsentligen altid at være lige glad over og i Gud, væsentligen lige glad. Thi det der er Troens Glæde er, at Gud er Kjerlighed, hvad saa — naar jeg blot slipper min Forstand — lige saa godt er naar det Glædelige efter mine Begreber møder mig, som naar det Sørgelige. Alt, Alt, Alt er Kjerlighed.

[113] afdøe] sml. 110.132. Hedenskabet . . . talede om] sml. S. V. IV, S. 198. VI, S. 117. VII, S. 421, og se Noter dertil. Jødedommen] sml. 116. XI[1] A 585 og Sammenvisninger. ethisk] sml. 108.117.

1854

#

Livets Værd.

115
U. D.

Først naar et Menneske er blevet saaledes ulykkelig, eller saa dybt har fattet denne Tilværelses Jammer, at han maa sige med Sandhed: for mig har Livet intet Værd — — først da kan han byde paa Christendommen.

Og saa kan Livet faae i høieste Grad Værd.

#

Menneske-Slægtens Kæmpen mod Gud.

116
U. D.

Ifølge det nye Testamente er der Strid mellem Gud og Mennesket — og den Maade paa hvilken man i Christenhed er Christen kan da ikke have forandret Sagen, man har jo gjort den end værre, der er i „Christenhed" eller „Christenhed" er langt alvorligere Kamp mod Gud end nogensinde i Hedenskab Menneskets Kamp mod Gud.

Det Uforholdsmæssige i denne Kæmpen er nu endda ikke det, at Mennesket kun er en lille Magt sammenlignet med det Guddommeliges uendelige Magt. Nei Misforholdet er langt større, et ganske andet, og forsaavidt er der noget saare comisk ved denne Kæmpen. Det „Mennesket" nemlig altid styrker sig ved, hans Taktik er i Retning af — at blive Masse, Flere og Flere, og endnu Flere o: s: v:. Men for Gud trækker Masse fra, jo større Masse jo mindre Betydning for Gud.

Menneske-Slægtens Taktik er derfor lige saa besynderlig, som hvis En, der skulde løbe Veddeløb, vilde styrke sig til denne Kamp ved at hugge sit ene Been af, og derpaa mistvivlende om, at han dog ikke var blevet stærk nok endnu, ogsaa hugge det andet Been af.

Saa uforholdsmæssig er denne Kæmpen, saa sikker er Gud i sin Majestætiskhed.

Forsaavidt har Kampen objektivt aldeles ingen Realitet for Gud; og heri laae Hedenskabet og Jødedommens forkleinende

[116] Masse] sml. 109.127. Jødedommens] sml. 113.131.

1854

Forestilling om Guds Majestæt, at man meente, at denne Kamp objektivt var en Gjenstand, saa Gud i menneskelig Forstand dog havde en Slags Sag.

Nei det der giver denne Kæmpen Interesse for Gud og da igjen den høieste er et Subjektivt — Gud er idel Subjektivitet, er at det behager Gud i Kjerlighed at bekymre sig om Mennesket. Herved faaer Sagen Interesse for Gud, ja i allerhøieste Grad — hvad skulde ogsaa formaae at give Noget for Gud uendelig Interesse uden: hans egen Subjektivitet, eller Bestemmelsen af hans egen Subjektivitet.

Hedenskabet og Jødedommen ubetydeliggjorde enten Gud, som havde en Sag lige overfor Mennesket, eller de eleverede Gud i abstrakt Majestætiskhed, saa det hele med Menneskene aldeles ingen Interesse havde for ham. Christendommen løfter Gud i uendelig Majestætiskhed over Alt Objektivt, over enhver Bestemmelse af at have Sag; men interesserer ham saa igjen uendelig pathologisk — fordi han selv i Kjerlighed saa har villet det.

#

117 U. D.

Theorie — Praxis, Doctrin — Existeren

Det er saa langt fra, at Theorie, det at have travlt med Theorien, forholder sig understøttende til Praxis paa det ethiske Gebeet (ɔ: paa det Gebeet, hvor Opgaven er i Retning af Selvfornegtelse, at tvinge Kjød og Blod o: s: v:, thi noget Andet er f. E. Læge-Praxis og slig Praxis, der ikke forholder sig til Charakteer-Omdannelse) som hjalp det at beskjeftige sig med Theorie En til at praktisere desto bedre, det er saa langtfra, at just Theorien her er — en Gavtyvestreeg. Hvad Talleyrand har sagt om Talen, at den er givet Menneskene for at skjule Tanker, det kan man langt sandere sige om Forholdet mellem Theorie og Praxis paa det ethi-

[117] Existeren] sml. 113.127. Selvfornegtelse] sml. 86.133. sagt om Talen] sml. XI[1] A 512, og se Note dertil.

ske Gebeet. Theorien, Doctrinen er — for at skjule over, at det Praktiske mangler.

Gjør det Ethiske saa kort som muligt — saa kommer Opmærksomheden strax til afgjørende at fæste sig paa dette: om man gjør det eller man ikke gjør det, man er blottet i sin hele Nøgenhed hvis det er saa at man ikke gjør det.

Men Theorien, Doctrinen frembringer en Skuffelse, som havde man et Forhold til det Ethiske — ved at tale derom. Theorien, Doctrinen er — Figenbladet, og ved Hjælp af dette Figenblad seer saa saadan en Professor eller Præst saa gravitetisk ud at det er forskrækkeligt. Og som det ogsaa er sagt om Pharisæerne, at de ikke blot ikke selv gaae ind i Himmeriges Rige, men endog forhindre Andre deri: saaledes forhindrer Professoren den Ustuderede, ved at bibringe ham den Tanke, at det kommer an paa Doctrinen, at han altsaa ogsaa maa see saa smaat at komme med. Dette er naturligviis Professorens Interesse, thi jo vigtigere Doctrinen bliver, jo vigtigere bliver ogsaa Professoren, og desto brillantere bliver Næringsveien og desto større hans Anseelse. Professorens og Præstens Sjelesorg er ordentligviis en Mystification, da den er beregnet paa at — forhindre Folk fra at indgaae i Himeriges Rige.

Som det i Natur-Videnskaber og andre hvor Apparatet er stort, er saa vanskeligt at trænge igjennem med det Dialektiske, fordi Opmærksomheden i eetvæk distraheres af den i sig selv interessante Viden om Enkeltheder: saaledes søger man ved Hjælp af at anbringe Doctrin at gjøre det vanskeligt for det Ethiske at trænge dømmende igjennem for at eftersee, om man gjør det eller man ikke gjør det.

Affaldet fra det Ethiske gjøres, hver Gang det bliver Doctrin; anbragt af en Personlighed i personlig Existeren, overtages det gjerne af en Schüler som gjør det til Doctrin.

Naar saa dette Affald er skeet, saa varer det ikke længe, førend Affaldet avancerer op til at tituleres som „Fremskridt", det skeer gjerne af Schülerens Schüler. Fra det Øieblik gaaer det

sagt om Pharisæerne] Matth. 23,13. Næringsveien] sml. 72.122.

1854

lysteligt — i idel Fremadskriden. Tilsidst tage de sande Fremskridts-Mænd Journalisterne sig endog af Doctrinen — og nu er det utroligt, med hvilke Kæmpeskridt der gaaes fremad.

Det er forunderligt med denne Tale om at gjøre Fremskridt. Som Naturen kjerligt har skjult det for Krøblinge og Vanskabte at de ere Krøblinge og Vanskabte, idet de ansee sig selv for Skjønheder: saaledes opkommer gjerne først ret tilgavns Talen om en Sags Fremskridt, naar den afgjort er paa Retour — og bliver saa mere og mere indbildsk og høirøstet i samme Grad som det ubetydeligere og ubetydeligere Kram af Mennesker faae fat i den.

#

#

118 U. D.

Guds Majestætiskhed.

Et stærkere Udtryk for, hvorledes ophøiet Gud er i sin Majestæt, i hvilken Grad han ikke, menneskelig talt, har Sag, kan ikke tænkes end dette: at Dem, som vilde holde sig til ham, de Elskede gjør han — ulykkelig, just dem og de blive det i samme Grad, som de redeligere, inderligere hengive sig til ham. Uendelige Majestæt! Men atter her, Mærket af det Paradoxes Sphære, Omvendthedens Kjender.

I en vis Forstand er dette Overmenneskeligt for et Menneske at lide. Imidlertid maae erindres at Gud jo er Kjerlighed, uendelig er Kjerlighed, og lider med, ja lider mere end den Elskede, uden at Gud forandrer sig. Nei, han er ikke som en jordisk Majestæt, der har det i sin Magt, om man saa vil, at tilsidesætte Etiquetten, sin Majestætiskhed for den Elskedes Skyld — har det i sin Magt, det vil sige, det er just hans Afmagt, thi han har det i sin Magt, fordi hans Fornemhed og Majestætiskhed, og altsaa som Følge deraf Etiquetten her er en Narrestreeg, ingen Væsens Bestemmelse, thi en jordisk Majestæt er jo dog kun et Paahæng en Omklædning om et sølle Menneske ligesom vi Andre.

Journalisterne] sml. 88.177. [118] hengive sig til] sml. 110.125. lide] sml. 111.120.

1854

Men hvilken Majestætiskhed, blot at udvise den er til at blive angest og bange over!

O, naar jeg betænker, hvorledes jeg fra tidligste Tid har været udsondret i særlig Qval bestemt til Extraordinair, naar jeg betænker, hvorledes jeg senere har maattet lide, hvorledes mit Liv maatte forbittres, naar jeg betænker, hvor haardt i en vis Forstand (thi det er jo dog Kjerlighed, der tager dette haarde Tag) hvor haardt der er blevet taget paa mig — — — og at jeg da først ret bliver opmærksom paa Christendommen og Guds Majestæt: naar jeg betænker dette og saa tænker paa dette Vrøvl med Millioner og Millioner, og Aarhundreder efter Aarhundreder med Millioner Christne! Ja Menneskene forstaae virkelig at fordærve enhver Ting!

Altsaa saa høit oppe ligger Guds Majestætiskhed.

Og til syvende og sidst er vel ogsaa just Det, der først og fremmest maa indøves i Christenhed: hvad der forstaaes ved Guds Majestæt, hvad den vil sige. Det er klart nok, at den idelige Tale om, at Gud er Kjerlighed, har i Vrøvlets Officialitet draget Gud saaledes ned i Vrøvlet, at det mildest talt ordentlig er uanstændigt med den Forestilling om Gud der er den almindelige i Christenhed.

Man veed ikke om man skal lee eller maa græde, naar man ved at gjennemløbe Hedenskabet, seer, hvilke latterlige og besynderlige og barokke Forestillinger Mennesker kan danne sig om Gud — — men Christenheden bærer dog næsten ‹, pessimistisk,› Prisen i Retning af Opfindelse. Der er dog altid noget Salt i Hedenskabets Guder, men noget Ferskere, Flauere, Fadere lader sig neppe tænke end at gjøre (thi som Mennesket er saa er hans Gud, „han skaber Gud i sit Billede“) Gud til et hjerteligt Vrøvl, et Nittengryn, hvem enhver Præst kan sluddre Noget for. Man bliver i den Grad flau ved dette Gudsbegreb, i den Grad flau, at jeg ikke veed bedre at udtrykke det, end ved at sige: det er saa flaut at det er uanstændigt. At forvandle Gud til en saadan Flau-

særlig Qval] sml. 92.125. Extraordinair] sml. 139. XI¹ A 541 og Sammenvisninger.

1854

hed er meget værre end at forvandle ham, som Hedenskabet sin Gud, til en Oxe o: D:. At forvandle Gud til en saadan Flauhed, at man næsten maa blive flau paa hans Vegne, er naturligviis uendeligt langt værre end alt Religionsspotterie.

#

119 U. D.

Fritænkeren (det vender sig om)

Det er ikke langt fra, at Fritænkeren i vore Tider kan siges at lide Forfølgelse af Regjeringen — fordi han forkynder Christendommen.

Hvor det slaaer til, at Maalet er naaet, at Alt er vendt om. Den orthodoxe Kirke forkynder ikke Christendommen, men tillader sig at forfuske den ind i Epicuræisme. Saa paatager Fritænkeren sig, rigtignok af Chicane, at forkynde Christendommen eller hvad Christendom er — og derfor bliver han saa straffet af Regjeringen.

#

120 U. D.

Et Martyrium

Antaget, at den Kirkelærer, som i det tredie eller 4de Aarhundrede sagde: et Martyrium er umuligt, thi Fjenderne hedde Christne — antaget, at han blev Martyr i Retning af Hedningerne, faldt for Hedningerne: jeg mener, at han har forfeilet Opgaven, at hans Martyrium faaer et NB; thi allerede den Gang burde Martyriet været i Retning af Christenhed, for at bøde paa den aandløse Udbredelse. Han siger jo selv: Fjenderne hedde Christne. Men altsaa bør dog vel ogsaa Martyriet være hvor Fjenderne ere.

#

121 U. D.

..... Medfødt Genialitet har jeg for to Ting: at være Politie-Agent, og at være Hofmand. Sandeligen hvad vi kalde Hofmænd de have ingen Anelse om hvad det er at marquere Majestæt i

[119] Epicuræisme] sml. 67.136. [120] Martyrium] sml. 118.122. den Kirkelærer] sml. 68, og se Note dertil. 428. [121] Genialitet] sml. 91.146.

1854

høieste Forstand, at bukke for den sande Majestæt; al deres Festlighed er jo dog kun den ligefremme Scalas. Men den Scala, som hedder Omvendthedens, at bevæge sig i den, at udtrykke sig i den, det er noget ganske Andet. — Og hvad vi kalde Politie lever dog i den Begrændsning, at stort Tal hæver eller forandrer Begrebet, at det store Tal gjør at man ikke tør forfølge en Sag, ja at det store Tal gjør Uret til Ret. Men i det Politie hvor jeg tjener, ansees Tallet selv for en Forbrydelse, og der kan være Criminal-Sag, hvori Aarhundreder ere skyldige.

#

Forskjel mellem Menneske og Menneske. 122 U. D.

Der gives mangen Forskjel — ja vel egl. al anden Forskjel kan Evigheden borttage. Men een Forskjel mellem Menneske og Menneske kan Evigheden ikke borttage: Evighedens Forskjel — levede Du saa, at det var Sandhed i Dig, at der var et Høiere til, for hvilket Du virkeligen leed, eller levede Du saa, at det dog var Profiten det dreiede sig om. At Du maaskee gjorde det fiint, gjør jo Sagen blot værre.

Denne Forskjel kan Evigheden og vil den ikke borttage, den vil ikke modsige sig selv; saadanne to Mennesker kunne i Evighed aldrig komme i Forstaaelse med hinanden.

Al anden Forskjel, Evnernes, Vilkaarets, Skjebnernes, Kjønnets, Alderens o: s: v: maa Evigheden kunne borttage og tilveiebringe Forstaaelse og Lighed mellem det i det Timelige saa Forskjellige; men hiin anden Forskjel ikke.

Hvor satirisk derfor, naar En hvis Liv dog var Profiten, en Præst eller Deslige, i sværmeriske Udtryk taler om at samles med Christus og de Hellige, ja næsten bilder sig selv ind, at han med Længsel imødeseer denne Forening: hvor satirisk, thi det vil jo være den strengeste Straf over ham at skulle leve i det Selskab.

Criminal-Sag] sml. 86.128. [122]leed] sml. 120.124. Profiten] sml. 117.130. Straf] sml. 96.157.

1854

#

123
U. D.

Timelighed — Evighed (omvendt).

I ædel Forstand at blive til Ingenting i denne Verden er Betingelsen for at kunne blive til Noget i den anden Verden.

Saaledes forholde de sig omvendt til hinanden. Men Idealerne ere da aldeles afskaffede — især i Protestantismen, især i Danmark. Katholicismen er dog en Deel mindre idee- og aandløs, christeligt talt, end Protestantismen. Katholicismen har dog Begreb og Forestilling om den christelige Idealitet: at blive til Ingenting i denne Verden. Protestantismen er Endelighed fra Ende til anden, Alt dreiende sig om endelige Formaal i endelig Hensigt, og det Christelige høist anbragt som en Stemning, en Stemning, man for ikke at overdrive, endog kun har om Søndagen, eller, for ikke at overdrive, maaskee kun hver anden Søndag. Intet er Protestantismen især i Danmark mere bange for end: Overdrivelse. Nu det kan man heller ikke sige den forskylder, det skulde da være at den extravagerede i overdreven Frygt for Overdrivelser.

#

#

124
U. D.

Sands for det Majestætiske.

Stricte taget kan man sige, at intet Menneske driver det til noget Større, naar han ikke har medfødt, afgjort Sands for det Majestætiske.

Men disse saaledes udstyrede Individualiteter, om hvilke det gjælder at de ere erectioris ingenii (thi som Menneskets opreiste Gang er hans Fortrin for Dyret, saa er Sands for det Majestætiske en Opreisthed, der er Adskillende en Saadan fra de almindelige Mennesker lige saa meget som den opreiste Gang fra Dyret): dele sig saa i to Classer.

Den ene er higende, vil selv være det Majestætiske. Her bliver det altsaa, selv om det stolteste Maximum naaedes, dog kun til en

1854

begrændset Majestætiskhed, siden Individet selv skal udfylde den. Imidlertid ansees en saadan Higen af de almindelige Mennesker for at være aldeles upraktisk (Loven for det Upraktiske i almindelig Menneske-Forstand er altid: at sætte Alt ind paa Eet). Kun i det sjeldne Tilfælde at det lykkes, beundres det som en Slags høiere Praktiskhed, man ikke ret kan blive klog paa.

Den anden Classe er lidende, vil selv lidende blot udvise det Majestætiske, beundrende, eller — thi her bliver det Høieste muligt — saligt tilbedende, udvise det Majestætiske, den guddommelige Majestæt. Her kan det blive det sande Majestætiske, thi en saadan Individualitet vil ‹jo› ikke hindre det Majestætiske ved selv at ville være det, nei, han vil lide blot for at udvise det, eller han vil ene og alene det Majestætiske, ganske glemmende sig selv. En saadan Existents erklæres ubetinget og til alle Tider af alle Practici for: upraktisk; thi hvordan man end vender og dreier det, og hvad enten det Individualiteten vil, lykkes ham eller ikke: bestandigt viser det sig, at der ingen Profit kommer ud af det, intet Endeligt — — og det Iogforsigværende er ‹og› bliver ifølge alle Praktiskes eensstemmige Vidnedsbyrd — „ubetinget upraktisk." „Saa der er altsaa dog noget som er ubetinget, det var dog godt, jeg var bange for at Praktiskheden reent vilde afskaffe det Ubetingede — ved ogsaa til en vis Grad at indlade sig paa det."

Den hele praktiske Verden med samt dens Millioner og dens Praxis ligger i: Interessen, hvor skulde den saa have nogen Forestilling om eller Respekt for Uinteresserethed, Interesseløshed, end sige, naar vi komme op i den Scala, at Uinteresserethed endog positivt udtrykkes (altsaa ikke blot negativt ved: ikke at ville have Profit) ved at ville lide.

#

Den Enkelte (det at være Christen) — Slægt. 125 U. D.

Qvalitativt forskjellig fra Arten man tilhører forsaavidt man jo tilhører Art, at skulle vedblive at være i Arten: dette er Forme-

lidende] sml. 122.127. [136]Enkelte] sml. 111.134.

len for den intensiveste Qval, tillige den piinligste baade autopathiske og sympathetiske Collision — og er tillige Formelen for det at være Christen.

Lad mig oplyse dette Noget nøiere og knytte en Deel Bemærkninger hertil.

Tag en Dyre-Slægt. Det at tilhøre Arten er for Exemplaret Trøsten, Lindringen, Tilfredsheden. Hvis man overhovedet vilde sammenligne det at være til som enkelt, enkelt Dyr, eller qua Menneske som Individuum med det at bære ‹et vist› Tryk (og saaledes bærer jo det Levende et bestemt Luft-Tryk) saa kunde man sige, at Arten er det der hjælper til at bære Trykket, eller det at man ikke er Enkelt bogstaveligt men sorterer under et Abstraktum, der, saa at sige, afbøder Trykket.

Lad mig tale saaledes, der gives jo Dyre-Skabninger, som ere saa væmmelige og modbydelige, at Synet af dem ækler ikke blot Menneskene men næsten ethvert Levende. Tænk nu at en saadan Skabning sagde til Skaberen: „hvorfor blev jeg dog et saadant væmmeligt Væsen, det er jo en frygtelig Qval saaledes blot at vække Modbydelighed“, saa maatte dertil vel svares den: at den blev til, fordi ogsaa dens Tilværelse hørte med. Men tillige maatte der siges noget Andet: ved at tilhøre en Slægt af samme Art, er Dit Vilkaar lindret. Ja det er jo vel saaledes, at Alt hvad der tilhører en Art, er ved at være eensartet med den: tilfreds, Tilfredsheden ligger i at være eensartet med sin Art, den Enkelte kan ikke have nogen Forestilling om noget herudover eller om, at det ikke skulde være herligt at være som Arten, man tilhører. Og saa er den Enkelte tillige tilfredsstillet ved Synet af de mange andre, som hører til samme Art.

Vilkaaret vilde allerede blive anderledes og tungere, hvis et saadant Dyr var ganske eneste, var — hvis Sligt forekom — baade Exemplar og Slægt in uno. Imidlertid vilde det jo altid have den Hvile i sig selv som er at være eensartet med sin Art, og vilde ikke have Noget at lide af andre af samme Art.

Men see her begynder Collisionerne: naar indenfor een og

Qval] sml. 118.127.

1854

samme Art der udvises en Qvalitets-Forskjel, uden at dette dog bliver en ny Art, men skal blive indenfor Arten, der saa naturligviis paa Liv og Død hader og afskyer denne Bastard. En Bastard! I Dyre-Verdenen er det jo ogsaa saa, at de Arter af hvilke Bastarden ere dannede have Afskye for Bastarden. Men saa kommer det igjen, Bastarden bliver saa en Slægt for sig selv, og har saa igjen Tilfredsheden i at være eensartet med sin Slægt.

Det at være Christen (saaledes som Sagen staaer i det nye Testamente) forholder sig nu som en Qvalitets Forskjel fra det at være Menneske dog indenfor det at være Menneske.

Og dette er den intensiveste Qval og piinligste Collision. I det at være Christen er (ifølge det nye Testamente) det Guddommelige sat saaledes sammen med det at være Menneske, at en saadan Sammensætning er en Qvalitet forskjellig fra det at være Menneske, og dog er han Menneske, skal leve blandt Mennesker.

Christenheden har som bekjendt løst Collisionen paa følgende yderst simple Maade: den gjør det at være Christen til Arts-Bestemmelse, saa falder alle Collisioner bort.

Dette er naturligviis Nonsens eller Gavtyvestreger. Pointen i det at være Christen er i det nye Testamente just denne: qvalitativ Ueensartethed fra det at være Menneske og ‹dog› — blandt Mennesker og Menneske, forsaavidt den Christne tilhører Art.

At dette er den qvalfuldeste Lidelse sees let.

At det er den piinligste Collision baade autopathisk og sympathetisk, er ikke saa vanskeligt at see, og det er kun det Sidste jeg vil dvæle ved.

I Alt hvad jeg har læst om Omvendelser, Overgange til at blive Christen, selv i de meest berømte og historisk renomerede, jeg har i ingen af dem seet den Smerte betegnet, den Betænkelighed ved at blive Christen udviist, som synes mig at være den allergyldigste: Sympathie. Er det ikke umenneskeligt paa den Maade at bryde med sin Art, at blive saaledes salig, at Andre, alle Andre maaskee blive usalige! Thi det Blendværk der er fremkoglet ved at faae Riger og Lande og Stater til Christne, er na-

Qvalitets Forskjel] sml. 11.165.

turligviis intetsigende. Nei, at blive Christen i den Betydning hvori det nye Testamente tager det, er virkelig for evigt at skilles fra hvad der menneskelig talt kaldes det Menneskelige og derved da fra Menneskene. I det nye Testamente er (det dølges heller ikke) Christendommen: Menneske-Fjendskab — saaledes opfattede ogsaa det samtidige Hedenskab og Jødedom den. Der er paa Liv og Død Strid og Fjendskab mellem det at være Gud og det at være Menneske. Og som naar to Nationer føre Krig med hinanden, den ene opfanger nogle af den anden Nation for at bruge dem mod denne: saaledes er den Christne (som det nye Testamente stiller Sagen) optaget af Gud — og bruges mod Menneskene og det Menneskelige. Sandt, Gud gjør det af Kjerlighed — — men man maa jo erindre, at denne Opfattelse ikke hjælper den som ikke forstaaer Sagen saaledes, som ikke er Christen, saa de andre Mennesker ifølge deres Synsmaade maae i den Christne see deres Døds-Fjende, et U-Menneske, En, der qvalitativ forskjellig fra Arten dog vil være indenfor Arten.

Til det at være elsket af Menneskene fordres, at Dit Liv udtrykker: til en vis Grad, eller at Dit Liv udtrykker: ligesom de Andre. Det Menneskelige ligger i Relativiteten. Vil Du være mere egoistisk end de Andre, saa erklæres Du for Egoist. Men, men, pas vel paa det, vil Du ikke være lige saa egoistisk som de Andre, saa bliver det igjen en anden Art Egoisme, thi Du kommer til at gribe forstyrrende ind i hele den menneskelige Existeren om Dig. Saaledes leve egl. Menneskene med hinanden. Vi gjøre hinanden gjensidigen den Tilstaaelse, det er en taus Overeenskomst, som vi derfor ikke videre tale om, men vi vide det meget godt med hinanden, vi ere alle Egoister. Men lad os være fornuftige, Enhver ved et vist Hensyn til de Andre begrændse sin Egoisme, saa kunne vi dog Alle føre et mere eller mindre glædeligt Liv her paa Jorden. Men Egoister kan vi ikke taale, Egoister, som ville være mere egoistiske end hvad vi omtrent alle ere — og Egoister, som ville være mindre Egoister end vi alle ere.

Og nu en Christen med sin Idealitet, der (som jo ogsaa det nye

1854

Testamente lærer) er Had til Verden, Had til sig selv, Had til Menneskene, Had til alt Det, hvori Menneskene have deres Liv: hvor skulde de kunne taale ham!

Dog derom taler jeg nu ikke, jeg taler om den Betænkelighed i Forhold til det at blive Christen som er Sympathiens, eller, om det ikke er umenneskeligt at bryde med sin Art.

Forgjeves har jeg søgt Oplysning herom, et Menneske der dog havde været opmærksom herpaa.

I Samtiden er det naturligviis forgjeves at søge, der er det overalt dette Mylder af Millioner Christne, der naturligviis ere Christne, naturligviis ligesom alle de Andre, og i fuld Fart med at avle flere Christne. Hos dem finder man virkelig ikke Oplysninger. Deres Tilværelse som Besvarelse paa Det, jeg spørger om, er lige saa meningsløs som hvis En der beskjeftigede sig med, hvordan det hænger sammen med „det Valuta, som Banken eier", modtog allevegne fra tilsendt i Masseviis Seddel-Penge — til Oplysning. Det jeg søger er en Primitivitet; jeg raaber ligesom ud i Verden, og fra Samtiden ned igjennem Aarhundrederne, hvor er den Primitivitet, som primitivt indestaaer for dette Hele, hvor er den Primitivitet, der saa primitivt har op- og gjennemlevet det at blive Christen, saa primitivt som jeg kan udvise det. Findes en saadan, saa maa jeg ogsaa finde denne Betænkelighed, denne Collision udviist, og altsaa Svar paa det jeg spørger om.

Men jeg finder det ikke. Fast bliver jeg mismodig! Selv berømte Kirkefædre — naar man seer ganske nøie til, seer det virkelig ud som vare ogsaa de ikke ganske frie for det menneskelige Sqvadronerie, at tale i stærkere Udtryk end hvad bogstavelig er Sandhed om hvad de opleve.

Til en sand Primitivitet (og uden den er det umuligt at blive Christen) hører at det er bogstaveligt at man er ene, ene med Gud. Kun naar man er det, kan ogsaa ret Sympathiens Collision komme frem, thi saa faaer man ret egl. Slægten paa sin Samvittighed. Men naar Du nu seer nærmere efter ved selv de berømteste Omvendelser til det at være Christen, saa skal Du see,

ene med Gud] sml. 118.127.

1854

at det med at være ene for Gud ikke tages saa ganske nøie. Som man i det daglige Liv taler om en Pige, at hun er i høi Grad forelsket og saa mener, at hun da i det Høieste har en Søster og een Veninde med hvem hun taler om sin Elskov — — det er hun har ikke i dybeste Forstand Inderlighed: saaledes ogsaa med Overgangen til det at blive Christen. En Hedning gaaer over til Christendommen — men han tager sin Moder med sig, maaskee sin Hustrue, sine Børn. En Hedning gaaer over til Christendommen men han har Venner med hvem han taler om den inderligste Bestemmelse af sin Inderlighed. Paa den Maade kan Collisionen egl. ikke fremkomme. For det Første Den, der i Forhold til sin Inderlighed med Gud har Medvider, een eneste, hans Inderlighed er 50 Procent for slap. For det Andet Den der idet han gaaer over til at blive Christen tager den Elskede med sig, han gjør det derved lettere for sig at slippe de andre Mennesker. Men Socrates (o, Socrates Du eneste!) ikke sandt, Den, der egl. beskjeftiger sig med Idee, han frygter meest af Alt for at være i en Vildfarelse. Han søger derfor paa ingen Maade at lægge Forholdene saaledes til Rette, at han kan undgaae Collisionerne, nei, nei, han anvender maaskee allerstørst Iver i Retning af at passe paa at Collisionerne kunne komme. Hvad der beskjeftiger sig med Idee, lader sig paa een Gang examinere af Tilværelsen, men er tillige examinerende. Det Examinerende ligger i, at han ikke vil kjøbe til muligt billigere Priis, fordi han forstaaer at i Ideen seet er hele denne Tale om billigere Priis Galimathias; i Ideen seet er der kun een Priis: den dyreste. Til den Priis faaer man Ideen, eller det brister; til billigere Priis faaer man sig selv ved Næsen. Den, der da han vilde til at blive Christen, sagde til sig selv: jeg kan ikke gjøre denne Overgang, naar jeg ikke faaer den Elskede med — og nu var saa heldig at faae hende overtalt til ogsaa at blive Christen: han undgik den sande christelige Collision, og blev saa ogsaa Christen derefter.

See deraf, at Overgangen til det at blive Christen, ikke er efter de sande christelige Proportioner, deraf kommer det at jeg ikke

Socrates] sml. 97.128. frygter . . . Vildfarelse] sml. S. V. IX, S. 222. XI, S. 155. XIV, S. 225, og se Noter dertil.

1854

finder den sandeste Betænkelighed ved det at blive Christen udviist, om jeg ikke menneskelig talt gjør Uret mod Menneskene, baade ved at lade dem blive skyldige i at hade mig, forfølge mig, maaskee ihjelslaae mig, hvad der maa følge med og af det at blive Christen i det nye Testamentes Forstand (dette Punkt har H. H. i de to ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger især fremhævet; og senere har jeg dog seet det antydet etsteds hos Clemens Alexandrinus troer jeg, bemærket i mit Exemplar af Böhringer) og ved for evig at skille mig fra dem, fra deres Begreber, deres hele Væren, for evig, saa at evig Salighed venter mig og evig Fordømmelse dem.

Den der her bærer sig saaledes ad, at han siger: for at jeg desto lettere kan gjøre Overgangen til at være Christen, maa jeg have den Elskede med mig — han er egl. en Egoist mod det at være Menneske. Den der høihjertet elsker det Menneskelige, han siger, ogsaa for Ideens Skyld, nei, just for ret at gjennemprøve dette, vil jeg holde den Elskede udenfor mig, svævende, saa jeg ved at slippe de Andre, slippe Menneskene ogsaa slipper hende, at jeg ikke skal for let kjøbe dette, der bør være det Tungeste.† Den der i Overgangen til at blive Christen tager den Elskede og Moderen og Faderen og Børnene og nogle Venner og saadan Det og Det med sig, han tager saa saare let feil, og mærker slet ikke at Overgangen til det at være Christen er at slippe det Menneskelige. Han tager med sig, hvad der for ham omtrent er Slægten. Dette vil sige en Saadan hverken stiller eller besvarer Problemet — og det Sidste kommer nok, naar det Første blot skeer,

Til 125, i Marginen:

†Anm. Fra en anden Side seet vil Den, som er grebet af Gud, gjøre ligesaa, men af Kjerlighed til Gud for ikke at træde, om jeg saa tør sige, Gud for nær ved at ville have noget andet Menneske, som var det Betingelsen. 126 U. D.

i de to . . . . Smaa-Afhandlinger] S. V. XI, S. 81 ff. — Sml. X³ A 598. etsteds hos . . . Böhringer] det til X⁴ A 109 anf. Skr. 1. Bd., 1. Abth., S. 83 f. evig Fordømmelse] sml. 157. XI¹ A 573 og Sammenvisninger. †] se 126.

1854

#

127 U.D. Menneske-Slægtens dybeste Fald

er dog forbeholdt de senere Tider.

Der er en Opdagelse „Mennesket" har gjort, glad ved sin Opdagelse: Veien til at gjøre Livet let er at gjøre det ubetydeligt.

Bliv personligt, i Retning af Charakteer, existentielt en Pialt, eller rettere en klog Dyre-Skabning, der vel lever for de endelige Formaal — og bliv saa Dig selv og Andre vigtig og interessant ved interessant Viden om det Høieste, at kunne skildre det, fremstille det, besynge det, declamere det, systematisere det o: s: v:

Hermed hænger det ogsaa sammen, at Martyriet for det at være Christen — naar en Saadan engang viser sig igjen, vil blive i Retning af Latteren. Der var i een Forstand dog noget Bedre i hine blodige Forfølgelser, thi det var dog en vis Art Kraft og det var Lidenskab. Men Grinets er Usselhedens usle Magt eller Feighed.

Deraf kommer det ogsaa, at i nyere Tid Taktiken som bruges mod al Charakteer er at faae Manden erklæret gal. Sagen er: ligeoverfor Charakteer at skulle have Mening er selv at tvinges ind i at maatte være Charakteer. Saa opfandt Ubetydeligheden og Feigheden Slægtens Affald, som de senere Slægter ere det, den opfandt at erklære alt Sligt for Galskab; thi ligeoverfor Galskab eller Afsindighed har man jo ikke fornøden at træde i Charakteer af selv at have en Overbeviisning.

Slægtens dybe Fald er, at der ikke mere er Individualiteter, men at i en vis jammerlig Forstand Enhver er blevet To; som naar en Bog bliver gammel og slidt, Bindet løsner sig og Bladene falde løse fra hinanden: saaledes ere Menneskene nu tildags opløste, Deres Forstaaen, Deres Phantasie forpligter dem ikke i Charakteer, nei Tak. Nei man er existentielt en Pialt, som lefler lærd, rhetorisk, digterisk, systematisk o: s: v: med det Høiere.

Men slige Væsener maa naturligviis denne høie Tale, som dog engang hørtes, denne høie Tale om at det at have med Gud at gjøre

[127] existentielt] sml. 117.128. Martyriet] sml. 124.130. digterisk] sml. 98.271. have . . . gjøre] sml. 125.130.

1854

i een Forstand er idel Qval, den intensiveste Qval, denne høie Tale, eller rettere, at naar saa er, Nogen vil have med Gud at gjøre: Sligt maa forekomme Saadanne som det latterligste Galskab.

Og hvad denne Masse af forresten ganske skikkelige endog rare Mennesker, jeg mener Menneskenes Mængde, angaaer indbildes den jo af Præsterne, at de ere Christne — hvad naturligviis interesserer Præsten for Besætningens Skyld. Naar man da vil sige dem, at de ikke ere Christne: blive de rasende, kunne med deres bedste Villie ikke faae i deres Hoved Andet end at det er ⟨en⟩ Fornærmelse og blive saa uforskammede og uforskammede. Men dette er Mængden af Mennesker egl. ikke. De blive ikke uforskammede, fordi En siger dem, at de ikke ere Digtere. Nei, men at de ere Christne, har jo Præsten bildt dem ind, item slaaet saa rædsomt af paa hvad der skal forstaaes ved at være Christen, at det kan i en vis meningsløs Forstand være sandt at de ere det. See derfor blive de uforskammede. Og saa bruges denne skikkeligere Menneskenes Mængde til at hidses paa den Christne. De blive saa Skyldige og ere dog i een Forstand ikke skyldige forsaavidt de nemlig handle efter deres bedste Overbeviisning; men Ulykken er, at denne deres bedste Overbeviisning er en dem af Præsterne indprændet og paaprakket Løgn.

#

Kjød og Blod — Sproget.

128
U. D.

Der er nu ofte nok talet om, at i Kjød og Blod er det at Mennesket har sin Fjende, jeg bliver mere og mere tilbøielig til at antage, at en endnu farligere eller dog lige saa farlig Fjende har ethvert Menneske i Sproget, i det at kunne tale.

Der var dog noget saare sandt i hiin gamle Anskuelse at Charakteer-Dannelse begynder med Taushed (Pythagoras).

idel Qval] sml 125.135. Mængde] sml. 116.145. [128]hiin gamle Anskuelse] sml. I A 75, S. 59.175; S. V. XIII, S. 63, og se Note dertil. (Sml. Diog. Laert. VIII 10). Charakteer-Dannelse] sml. 127.133.

1854

Det er saa forførerisk for et Menneske, maaskee endnu mere eller i ethvert Tilfælde lige saa forførerisk som Kjøds og Blods Indskydelser — at kunne bruge de høieste Udtryk, sluddre dem op, og saa derved give det Udseende af som var man selv noget Saadant eller som forholdt Ens Liv sig dog dertil.

Naar jeg saaledes seet sammenligner f. E. Luther med Pythagoras saa falder Sammenligningen ikke ud til Fordeel for Luther, med sin Paastand: at det det kommer an paa er at Læren uforfalsket forkyndes, nemlig objektivt.

Nei Misbrug af Sproget — ak, og naar der saaledes sees ganske nøie efter, maaskee blive de berømteste historiske Skikkelser ikke at fritage, Socrates dog altid undtagen — Misbrug af Sproget i Retning af dog at synes mere end man virkelig er, i Retning af ikke at tage det aldeles nøie med, om man ikke bruger et for høit Udtryk: Misbrug af Sproget, denne Synd er vel endnu udbredt, endnu mere, om muligt, omfattende alle Mennesker end Kjød og Blods Synder.

Politiet visiterer de mistænkelige Personer paa Kroppen — hvis saaledes disse Masser af Talere, Lærere, Professorer o: s: v: o: s: v: skulle visiteres paa Kroppen: det blev nok en vidtløftig Criminal-Sag. At visitere dem paa Kroppen — ja at afklæde dem Sprogets Paaklædning, Omklædning, Forklædning; at visitere dem paa Kroppen ved at paabyde dem Taushed, sigende: hold Din Mund, og lad os saa see hvad Dit Liv udtrykker, lad det engang være det Talende, der siger os hvo Du er.[†]

Man anfører det som Exempel paa afskyelig Forbrydelse: at forgifte Brøndene i et Land eller en Bye — men denne Synd uredeligt at bruge Sproget er ligesaa farlig, ak, kun er Forskjellen den, at her skal det ene Menneske dog nok ikke lade det andet stort høre.

See derfor er Slægten sjunket, synker mere og mere i Uredelighed — og selv verdensberømte historiske Skikkelser, der just fremhæves i Retning af Sandheds-Tjeneste, naar man seer gan-

Luther] sml. 130. XI¹A 572 og Sammenvisninger. Socrates] sml. 125.159, Criminal-Sag] sml. 121.163. [†]] se 129.

1854

ske nøie efter, man finder dog ogsaa de ikke tog det aldeles nøie med hvorledes de brugte Sproget.

Og derfra det hele Nonsens med Christenheden. Havde man taget det nye Testamente bogstaveligt, saa er denne Forvirring umulig.

Thi hvad er Christenheden? det er denne Licitation fortsat fra Slægt til Slægt, hvor der først slaaes lidt af paa det at kalde sig Christen, og saa den næste Generation igjen slaaer lidt af paa det allerede skete Afslag, og saa igjen den næste lidt af paa hvad der var blevet slaaet af paa det allerede gjorte Afslag o: s: v: alt ved Misbrug af Sproget, idet man vedblev at bruge de høieste og meest afgjørende Udtryk bestandigt tænkende mindre og mindre derved, bestandigt forpligtende sig mindre og mindre til hvad Ordene lyde paa.

Til 128, i Marginen:

[†] Man raaber vee over at flytte Veiskjellet — men Den der uredeligt omgaaes Sproget forfalsker jo Veimærkerne. *129 U. D.*

#

Guds Majestæt. *130 U. D.*
En Side af den lutherske Lære.

Alle Lidelser, Anfægtelser, alle Bryderier og Forfølgelser o: s: v: forklarer Luther af, at det kommer fra Djævelen; var han der ikke, saa vilde det at være Christen være Slaraffenleben.

Denne Opfattelse er ikke sand christelig,[†] og hænger sammen deels med, at Luther dog egl. antager Christendommen for at være Optimisme, Modgang og Lidelser kun i et tilfældigt Forhold til det at være Christen, og derfor ogsaa hidrørende fra en udvortes Magt, saa hvis den ikke var, vilde det at være Christen være idel Fryd og Gammen, thi i sig selv, i og ved sig selv forholder det at være Christen sig ikke til at lide;

130 lutherske] sml. 128.161. Lidelser] sml. 127.132. Anfægtelser] sml. 33.132. [†]] se 131.

Deels hænger det sammen med, at Luther ikke løfter den guddommelige Majestæt høit nok i Majestætiskhed. Naar Forholdet er dette, at Gud er en Majestæt saaledes, at der lige over for ham er en saadan Majestæt som Satan, saa mægtig lige over for Gud, at Gud med sin bedste Villie dog ikke kan afværge Lidelse fra sine Troende: saa bliver summa summarum, at Gud dog har menneskelig talt en Sag, og saa er Gud degraderet.

Men det at Gud skulde have en Sag, det vil Menneskene saa gjerne indbilde sig, thi saa begynder strax den menneskelige Travlhed — og saa regner man paa, at Prisen paa det at være Christen bliver betydeligt nedsat. Naar En — han være nok saa ophøiet en Majestæt, naar han menneskelig talt har Sag, hvad saa? Saa skal han bruge Mennesker. Han skal bruge Mennesker. Tag nogle Analogier. Naar En paa Børsen skal kjøbe, saa forstaaer Mægleren strax, her er Noget at tjene, thi han skal kjøbe; naar hos Boghøkeren En skal sælge, saa forstaaer Høkeren strax, her er Noget at tjene, thi han skal sælge. Og saaledes ogsaa naar En skal bruge Mennesker.

Det er denne Tanke som saa Christenheden dog især Protestantismen har fulgt, og paa den Maade er Gud, fra at være den uendelige Majestæt som ikke har menneskelig talt Sag, blevet en Majestæt, der skal bruge Mennesker. Og tilsidst har man i at skaffe ham Mennesker omtrent fulgt det Princip som Vespasian i Forhold til Penge: man maa ikke lugte til Penge. Fortræffeligt Christendommen kom ind i Verden for at hæve Menneskene til den høieste Idealitet; men Menneskeheden fik Sagen vendt anderledes — Fordringen til det at være Christen blev i den Grad nedsat at den blev Nul omtrent, thi Gud skal bruge Mennesker.

Man sammenholde hermed Christi Svar til Dem, der vilde være Disciple. See det er at udtrykke, at Gud menneskelig talt ikke har Sag. Klædt i en ringe Tjeners Skikkelse, uden at have det hvortil han kan helde sit Hoved, vidende, hvilket uhyre Maskinerie der er sat i Bevægelse mod ham — — man skulde troe, at

man maa . . . Penge] sml. S. V. IX, S. 306, og se Note dertil. Christi Svar] saaledes Luk. 14,26 f. 33.

en saadan Mand havde Brug for Mennesker, skulde bruge Mennesker, og tilmed naar de dog byde saa høit som De Talen er om. Men nei, Christus holder uforandret det Ubetingedes Priis. Som han lige overfor Pilatus og Folkehoben siger: jeg er dog en Konge: saaledes er hans Svar her Majestætiskhed det er som sagde han: min Ven, jeg er en Majestæt som ikke skal bruge Mennesker. O, Miraklet er ikke nær saa majestætisk som et saadant Svar i Charakteer.

* *

Den senere Protestantisme har ganske opgivet det om Djævelen i den Forstand som medspillende Magt. Derved gik saa den Dosis Pessimisme som dog var i Luthers Christendom ud, og Christendommen blev reent og bart sød Sirups Slik, Idyl med Børneavlen o: s: v:

Det Nederdrægtige ved den hele senere Protestantisme er, at lade en saadan heel, for Luther saa afgjørende Side falde bort, uden at være betænkte paa at sætte en anden Forklaring isteden, en Forklaring af det, som dog Luther rigtigt fastholdt efter Skriften, at det at være Christen er forbunden med Lidelse — at lade en saadan heel Side falde bort, lade som Ingenting og vedblive, som de paastaae, det Lutherske.

Dog en protestantisk Præst i vore Tider især i Danmark er saa omtrent en Privatmand, der lader sig lønne for om Søndagen at declamere næsten saa omtrent hvad han selv kan hitte paa.

* *

Det med at den Christne maa lide kommer ikke fra Djævelen.

Og just her begynder de høieste Aands-Anstrengelser i Forhold til det Christelige — at Lidelsen kommer fra Gud. Naar et Menneske skal tænke sig et Væsen som idel Kjerlighed saa er dette for hans Hoved og for hans Sjel den frygteligste Anstrengelse, at denne Kjerlighed skulde i een Forstand være som Grusomhed. See denne Fordoblelse har Mennesket ikke kunnet bære, saa har man deelt saaledes: Gud er Kjerlighed — fra ham kommer alt

Som han . . . siger] Johs. 18,37. lønne] sml. 122.145.

Godt og ikkun godt; alt det Onde, alle Plager o: s: v: er fra Djævelen. Anderledes kunde man ikke fastholde at Gud er Kjerlighed, høist da, at der fra ham dog kom Straf over Ens Synder.

Men denne Modsigelse, at Kjerlighed gjør den Elskede, menneskeligt talt, ulykkelig, dog af Kjerlighed, men dog, menneskelig talt, ulykkelig: denne Tanke er som dræbende for det Menneskelige. Saa hjalp man sig ved det om Djævelen, ligesom man jo hjælper et Barn paa en lignende Maade, ved Talen om en slem Mand, der gjør, hvad man ikke vil sige Barnet, at Gud har gjort, fordi man vil opelske i Barnet denne Tanke, der kun forbinder Forestillingen om Godt og Glæde med Gud.

Dog hidrører Lidelsen fra Gud. Ei heller staaer den i et tilfældigt Forhold til det at være Christen. Nei den er uadskillelig derfra.

Lidelsen, at den maa være, hænger sammen med Guds Majestætiskhed. Hans Majestætiskhed er saa uendelig, at kun det Paradoxe kan betegne den eller være Udtrykket for den, og det Paradoxe er: at være saa majestætisk, at maatte gjøre den Elskede ulykkelig. [*I Marginen:* Smaae-Majestæter kendes paa: at gjøre den Elskede lykkelig (det Ligefremme)] Uendelige Majestæt! Dog aldrig glemmes det, at denne Majestæt er Kjerligheden.

Lidelsen hænger sammen med at Gud og Menneske er qvalitetsforskjellig, og at Timelighed og Evigheds Sammenstød i Timelighed maa give Lidelse.

Lidelsen hænger sammen med, at Gud er Examinator. Men skal det være Alvor med Examen, saa maa Examinator lade det komme til det Yderste. Og saaledes maa Gud, der examinerer i Tro og i om et Menneske elsker ham, han maa (selv lidende i Kjerlighed mere end Examinanden) lade det komme til det Yderste. Hvad et Menneske saa gjerne vil, er, at det ligefrem skulde være kjendeligt, at han var elsket af Gud. Kun sjeldent, ganske sjeldent En, der har i den Grad Inderlighed i sig, at han ikke ønskede det. Men saaledes maa og kan i Sandhed Forholdet ikke være, naar Gud er Aand. Der maa ⟨examinando⟩ gaaes lige til

Forholdet] sml. 127.132.

1854

den modsatte Yderlighed, at just den Elskede seer ud som den af Gud Forladte. Dette er Examinationen, i hvilken der kan være Grads-Forskjel men som dog væsentligen er eensmærket.

Gud er Examinatoren. Dette er en meget betegnende Terminus. ‹En› Examinator har dog virkelig ikke det Mindste tilfælles med En, der menneskelig talt har en Sag. Dog det forstaaer sig i vore Sludder-Tider ere da alle Begreber vendte om, og man har tilsidst ikke et Ord, der betegner Ophøiethedens Forhold. En Skolemand betyder i vore Tider En, der trænger til Børnene; en Læge En, der trænger til de Syge; en Forfatter En, der trænger til Læsere; en Lærer En, der trænger til de Lærende — saa betyder vel ogsaa en Examinator En, der trænger til Dem, som underkaste sig Examen.

Til 130, i Marginen:

[†] Det er denne Art Christendom (raffineret Jødedom) som saa især gjør Lykke som „den barnlige Christendom"; thi det forstaaer sig et Barn kan dog alligevel ikke assimilere Pessimisme, saa kan Du gjerne tylde Optimisme i det, og saa selv slikke med — og saa forskylde, at Barnet i en moden Alder enten tosser hen i den Indbildning at være Christen, eller fortvivler naar han ret skal forstaae, hvad Christendom er, fortvivler, just fordi man har tyldet denne Christendom i ham som Barn. *131 U. D.*

#

#

Anfægtende Tanke. *132 U. D.*

Naar jeg siger, at den Forklaring at det at lide i Forhold til det at være Christen kommer fra Djævelen ikke er den sande christelige, men at Lidelsen kommer fra selve Guds-Forholdet, saa maa dette naturligviis forstaaes med den Tilsætning, at i een For-

[131] Jødedom] sml. 116.154. [132] Anfægtende] sml. 130.303. lide] sml. 130.133. Guds-Forholdet] sml. 130.135.

1854

stand kommer ogsaa Lidelsen fra Individet selv, fra at hans Subjektivitet ikke strax og ikke ganske kan give sig hen i Gud.

I de ældre, betydeligere Opbyggelsesskrifter læses meget, om anfægtende Tanker, som Individet kan lide under, hvilke saa beskrives som gloende Pile og tilskrives Djævelen. Men denne Forklaring er ikke den sande christelige; man maa sige at slige Tanker, dog uskyldigt, komme fra Individet selv.

Sagen er den. Naar Gud skal elske et Menneske, og et Menneske elskes af Gud, maa dette Menneske qua selvisk Villie aldeles tilintetgjøres. Dette er det at afdøe, den intensiveste Qval. Men om nu end den Religieuse efter den bedre Villen i sig er villig nok hertil, saa kan han hverken strax eller ganske faae sin Villie, sin Subjektivitet saaledes i den bedre Villies Magt, at jo denne, efter først at have gjort den meest fortvivlede Modstand, dog bestandigt lurer paa, at forstyrre den hele Omvæltning, ved hvilken den blev dethroniseret.

Ingen Religieus, ikke den reneste, er saaledes luttret, purificeret Subjektivitet, reen Gjennemsigtighed i ene at ville som Gud vil, at ‹der› ikke er et Residuum af hans oprindelige Subjektivitet, et endnu ikke ganske Gjennemtrængt, et endnu ikke Erobret, et endnu maaskee ikke engang ret Opdaget i hans Sjels Dyb: herfra komme Reaktionerne.

Men som de gamle Opbyggelsesskrifter rigtigt lære, Individet er aldeles uskyldigt deri, det er saa langtfra at det tilregnes, at just disse anfægtende Tanker ere Beviis for, at han tilgavns har grebet Sagen an. Politiet er aldeles uskyldigt i, at det, ved ret at gribe en Sag an for Alvor, opdager mere og mere Forbrydelse, tværtimod er Politiet skyldigt, naar det ved at forholde sig uvirksomt foranlediger det Skin, at der er ingen Forbrydelser. Saaledes kjenderden sandselige Tryghed, Middelmaadigheden aldeles ikke til anfægtende Tanker — det er just dens Brøde og Skyld, ny Forbrydelse, Beviis for, at den aldeles ingen Anelse engang har om, hvad der christeligt er Opgaven, thi at afdøe, at dræbe

afdøe] sml. 113.172. Middelmaadigheden] sml. 98.138.

1854

sin Villie er sandeligen af den Art Operationer som ikke kunne gaae af — umærkeligt, som var det Ingenting.

#

#

Gud — og Djævelen.

133
U. D.

Naar jeg paa flere Steder har gjort Indvending mod den Opfattelse, der overalt anbringer Djævelen som Den, fra hvem det hidrører at den Christne maa lide: saa er det hermed ikke min Mening at ville bortforklare denne Magt. Det nye Testamente fremstiller jo ogsaa selv Sagen saaledes, at Christus blev fristet af Djævelen.

Nei, det jeg sigter paa er at afværge den Tanke, som saa let her indsmugles med, at Gud dog menneskelig talt har en Sag — og i samme Øieblik er Maalestokken saa let nedsat for det at være Christen.

Dersom Sagen paa nogensomhelst Maade forholder sig saaledes, at Gud vil have Christne, fordi han paa nogensomhelst Maade har Brug for Christne, har Noget han skal bruge dem til: saa vil strax Idealiteten af det at være Christen være truet, forstyrret, ligesom ogsaa Guds Majestæt er degraderet. Er Sagen saaledes, at Gud er en Majestæt, som ligger i Kamp med Djævelen en anden Majestæt, og til denne Kamp vil have Christne, for at bruge dem i denne Kamp: saa er det umuligt at opretholde Idealiteten i Forhold til Bestemmelsen af det at være Christen.

Idealiteten for det at være Christen er i det nye Testamente lagt saa høit an — at om saa Gud ikke fik een eneste Christen, der skal ikke tages en Tøddel fra Fordringen. See det er Idealitet og det er uendelig Majestætiskhed.

Opstanden fra neden derimod speider bestandigt efter, om det ikke var muligt at udfinde, at Majestæten paa nogen Maade skulde være i det Tilfælde, at han havde Brug for Christne, maaskee skal bruge Christne. Og i samme Secund det er opdaget, i samme Se-

[138] paa flere Steder] saaledes 130. XI[1] A 2. lide] sml. 132. 136.

cund har Endeligheden egl. taget Magten fra den uendelige Majestæt — og nu begynder det Pruttende.

Tag et Billede som oplyser, hvad det skal, naar Du da ikke glemmer, at i Gud er der intet Vilkaarligt (den Idealitet han har lagt an for det at være Christen er ikke noget Vilkaarligt, et Lune). Tænk en Konge fik den Idee, at han kun vilde have Soldater af en bestemt Høide og bestemt Førelse og med en bestemt Farve Haar og Øine — — dersom hans Majestæt er i det Tilfælde, at han skal føre Krig med en anden Majestæt, og — skal bruge Soldater: hvad saa? Saa siger denne lille pukkelryggede Skakker-Jøde: Endeligheden, han siger: „ja deres Majestæt bliver virkelig nød til ikke at staae altfor stivt paa den opgivne Fordring, thi det er umuligt at skaffe et blot nogenlunde fornødent Antal Soldater efter de Forskrifter — og Deresses Majestæt skal jo bruge Soldater".

See derfor er det, at Endeligheden saa uendelig gjerne vil paadutte Gud, at han, menneskelig talt, har en Sag, gjøre ham travl, ja vel endog som En der er i Vinden — thi saa maa Gud give Kjøb, slaae af paa Fordringen til det at være Christen „han skal jo bruge Christne." .

Det Ubetingede, det Iogforsigværende er saa frygteligt anstrengende for et Menneske, derfor vil man saa gjerne see at faae det bort, paanøde Gud at han har en Hensigt — og i samme Secund bliver han egl. afhængig af Endeligheden; den der har en Hensigt maa ogsaa ville Midlet, og maa han ville Midlet, saa maa han læmpe sig — — og saa har vi det igjen, saa kan Gud ikke opretholde Idealiteten i Forhold til det at være Christen, maa give lidt efter — thi „ellers faaer han slet Ingen" — — — og han har jo en bestemt Hensigt, hvorfor han vil have Christne: ergo nedsættes Fordringen.

See derfor siger jeg saa gjentaget Gud er idel Subjektivitet, har intet af et objektivt Værende i sig — som kunde foranledige, at han har eller maa have Hensigter. Hvad der ikke er idel gjennemsigtig Subjektivitet har i det objektivt Værende, som det har

siger . . . gjentaget] sml. 96.97.

paa eet eller andet Punkt, et Forhold til en Omverden, et Forhold til Andet, og har derfor, maa have Hensigt. Kun hvad der uendelig subjektivt har sin Subjektivitet uendelig i sin Magt som Subjektivitet, kun det har ingen Hensigt.

Men det Ubetingede, det Iogforsigværende er saa dræbende for et Menneske. Tænk den ubetingede Fordring, og tænk saa at det dog tillodes et Menneske at opkaste det Spørgsmaal: hvorfor, hvorfor skal jeg saaledes ubetinget opgive Alt — og tænk saa, at Svaret derpaa var: fordi Gud vil bruge Dig som et Redskab til at virke paa andre Mennesker: saa er dette en Lindring, det Ubetingede er noget formildende, noget mindre dræbende, fordi der blev skudt dette hvorfor og dermed en Hensigt mellem det Ubetingede og dette Menneske. Men see ganske nøie til, og Du skal see, det er saa heller ikke mere ubetinget det Ubetingede, det Iogforsigværende; og inden Du veed af det, skal Du see der lurer Noget her, som lidt efter lidt vender hele Forholdet om og summa summarum bliver at Gud er en Majestæt, der har en Sag, menneskelig talt, og altsaa ikke kan staae ubetinget paa det Ubetingede.

Derfor har jeg ogsaa en Mistanke til den Maade, paa hvilken man bruger det Udtryk at tjene Gud. Thi Gud kan man ikke tjene som man tjener en anden Majestæt, der, menneskelig talt, har en Sag, har Hensigter. Nei, det eneste tilsvarende Udtryk til Guds Majestæt er: at tilbede ham. I Almindelighed gjør man vel den Forskjel, at man ved at tilbede Gud nærmest tænker paa Ens Følelser, Stemninger og disses Udtryk i Ord, ved at tjene ham tænker man paa Ens Handlinger. Nei, Din Handling den er just den sande Tilbedelse, og er det, naar den er frigjort fra al Travlhed, som havde Gud en Hensigt. Tilbedende at forsage Alt, altsaa ikke fordi Gud skal bruge dig til Redskab, nei, paa ingen Maade, i Egenskab af den meest ubetingede Overflødigheds og Luxus-Gjenstand at forsage Alt: det er at tilbede.

Naar saa er, er det vist at Du „tilbeder"; og det er ogsaa vist, at Guds Majestæt ikke er degraderet.

Saaledes er denne uendelige Majestæt, som dog er Kjerlighed,

opgive Alt] sml. 117.154. Handlinger] sml. 128.146.

1854

er Kjerligheden, lidende, som jeg oftere har sagt, lidende i Kjerlighed med den Elskede, men uden dog at forandre sin Majestætiskhed.

Men man maa ikke som Christenheden har gjort det, for at opretholde Forestillingen om Gud som Kjerlighed slaae af paa Majestætiskheden.

#

134 U. D.

Christenheden.

Et Billede. Tænk et Land — der lever Undersaatterne glade og fornøiede, den ene siger til den anden, i vort Land have vi det store, uskatteerlige Gode, at, hvis Nogen paa nogen somhelst Maade skeer Uret, eller paa anden Maade har Noget paa Sinde saa kan han personligt henvende sig til Kongen, det er vitterligt for os alle, at ubetinget Enhver staaer Adgang aaben til Hans Majestæt. Saaledes leve de. Men see, naar det kom til Stykket, tænkte Hver især som saa: det er dog nok det Klogeste at lade være personligt at henvende sig til Majestæten det er en ganske egen Sag at staae ligeoverfor en Majestæt, dertil kommer, at man udsætter sig for alle mulige Bryderier med Embedsmændene og mange Andre bagefter. Kort summa summarum blev, at Ingen henvendte sig personligt til Majestæten.

Saaledes er Christenheden omtrent et Samfund af Mennesker, der ere lykkelige med hinanden i den Forvisning, at hver Enkelt ubetinget og til enhver Tid kan ‹reent› personligt ‹ganske som Enkelt› henvende sig til Himlens Majestæt — — men det Klogeste . . . . . .

#

#

135 U. D.

Christenheden.

Som Enkelt, ganske bogstaveligt som Enkelt at forholde sig til at henvende sig til Gud personligt er Formelen for det at være Christen.

oftere . . . sagt] saaledes 8, S. 10.118. [134] Enkelt] sml. 125.135. [135] Enkelt] sml. 134.149. forholde . . . Gud] sml. 132.137.

1854

Christenheden bestaaer saa, disse Millioner af Mennesker, der, som sagt, sige hver især, og til hinanden indbyrdes: hvor herligt, at Enhver af os, ubetinget Enhver af os, og til hvilken somhelst Tid o: s: v: kan personligt henvende os til Himelens Majestæt. Saaledes tale de, derom prædikes der. Men naar det kommer til Stykket, saa siger hver især: det Klogeste er dog nok ikke ganske bogstaveligt som Enkelt at indlade sig med denne uendelige Majestæt, saa summa summarum bliver, at slet Ingen gjør det.

Men phænomenalt seer det jo ud, som var det Noget Enhver gjør, vi ere jo alle Christne, alle disse Millioner, og Enhver kan gjøre det, og det er saligt sige vi at Enhver kan gjøre det og til enhver Tid paa Dagen o: s: v:. Phænomenalt seer det altsaa ud, som var det at Mennesket som Enkelt personligt henvendte sig til Gud en saa idelig og idelig forekommende Begivenhed hver evige Dag, at det fast er noget lige saa ubetydeligt som det at springe ind hos Urtekræmeren ved Siden og kjøbe for 4 Skilling.

Sandheden er noget anderledes. Sandheden af al den Vrøvl om hvor saligt det er, at Enhver o: s: v: var: at Ingen gjorde det. Og Sandheden af dette, at det skulde være en ved sin idelige Forekommen ubetydelig Begivenhed at En personligt qua Enkelt henvendte sig til Gud: er at naar dette skeer engang, da er det en Begivenhed aldeles uden Sammenligning vigtigere end baade en evropæisk Krig og en Krig mellem de 5 Verdensdele, er en Katastrophe, der bevæger Tilværelsen fra den dybeste Grund.

Intet er vissere. At nærme sig Gud giver Katastrophe; ganske bogstaveligt qua Enkelt at henvende sig til Gud giver Tilværelsens intensiveste Katastrophe. Blot endog en dog betydningsfuld Tilnærmelse (altsaa et lille Tal — thi Tallet trækker fra) giver allerede en relativ Katastrophe. Intet er vissere. Saa sikkert som en Naturforsker, der veed, at en Draabe af den og den Essents i et Glas Vand frembringer en Brusning, saa sikkert som han, naar En bringer et Glas Vand, gyder en Draabe af en Flaske deri men der kommer ingen Brusning — saa sikker som Naturforskeren

siger „ja saa var det ikke den Essents“: saa vist er det, at det at nærme sig Gud giver Katastrophe.

Ja, Gud være lovet, saaledes er det. Man kan dog, uden at være Hjertekjender, controllere denne nederdrægtige Løgn af disse modbydelige, ækle, hykkelske Talere, som forsikkre og forsikkre. Enhver, hvis Liv ikke giver relativ Katastrophe, han har ikke, ikke engang tilnærmelsesviis som Enkelt henvendt sig til Gud, det er, som sagt, lige saa umuligt, som at berøre en Elektriseermaskine uden at faae et Stød.

Paa den Maade opløser det Hele med Christenheden sig i Galimathias — det kunde man i en vis Forstand vente. Som Politiet overalt hvor det seer en af deres øvede Tyve ved et Opløb, strax siger: er han tilstede saa er der formodentligen ogsaa blevet stjaalet Noget, saaledes kan man sige: overalt hvor „Mennesket“ er med, der er ogsaa Vrøvl.

Men i een Forstand, eller fra een Side seet, hvor uendelig skjønt, at det ikke er den himmelske Majestæt der har trukket sig tilbage, ikke har villet indlade sig med Menneskene — nei han (uendelige Kjerlighed!) han bliver uforandret ved sit Ord, sidder i Kjerlighed og venter — — — — og saa skeer det alligevel ikke, men det er Mennesket selv der forhindrer det, det er Mennesket, som istedetfor at gjøre Alvor med det, forvandler det til Vrøvl indbyrdes, Selskabs-Vrøvl, eller til en Legen at man gjør det: hvor charakteristisk er ikke dette!

Sandt det er et forfærdeligt Vovestykke som Enkelt, endog blot tilnærmelsesviis som Enkelt, eller som Enkelt tilnærmelsesviis at skulle henvende sig til Gud. Hvilket Vovestykke det er ganske bogstaveligt som Enkelt at gjøre det, viser Gud-Menneskets Liv. Det bliver nemlig for dette Liv idel Jammer og Elendighed, indtil endog det, hvad der hører med, at være forladt af Gud, som dog uforandret er Kjerlighed, i Kjerlighed lider med.

Dette har jeg aldrig negtet. Men hvorfor har saa Christenheden ikke længst vendt Sagen sandt, gjort Tilstaaelsen: vi due ikke til at være Christne. Her er Punktet, jeg bestandigt stiler efter. Man

Jammer og Elendighed] sml. 127.156.

1854

har i Christenhed enten gavtyveagtigt ladt som Ingenting, holdt Ørene stive, freidigt trodset paa at være Christne, skjøndt Ens hele Existeren ikke havde den fjerneste Lighed med hvad det nye Testamente kalder at være Christen, men var lige det Modsatte, eller man har gavtyveagtigt forklaret, at man var for ydmyg til at begjere noget saa Høit som at være en Discipel, en Apostel (hvilke Ord da bruges af Christus selv aldeles eenstydigt), hvilket var en Løgn, thi det var ikke Ydmyghed der var i Veien, Ydmyghed er just Veien til at blive Apostel, og ikke i Veien for at blive det.

Dette er og bliver Christenhedens Skyld og Brøde: den har sat Uredelighed mellem Gud og sig, saa Gud ikke har kunnet komme til at indlade sig med Menneskene.

#

Lidelse.

136
U. D.

At følge efter det er at have det sande Indtryk af at Sandheden har maattet lide. At kunne fremstille det, eller at høre at læse det fremstillet er saa langt fra at være det sande Indtryk deraf, at det jo lige modsat er: Epicuræisme. Lucrets, i det ofte nok citerede Sted, siger jo ganske rigtigt, at det er en Nydelse at see en Anden i de Lidelser, for hvilke man selv er fri.

#

#

Christenhed.

137
U. D.

Dersom der gives nogen Drik, som er den modbydeligste af alle, noget Syn som er det ækleste af alle — dette er kun et svagt Billede paa denne Modbydelighed med Christenheden.

[136] Lidelse] sml. 133.161. følge efter] sml. 86.192. Epicuræisme] sml. 119.223. Lucrets ... siger] T. Lucretius Carus, De rerum natura II ff. ofte ... citerede] saaledes af Kant i Anthropologie § 66; af Schopenhauer i Die Welt als Wille und Vorstellung, 1. Bd. § 58.

1854

At det saaledes er gaaet, Aar efter Aar disse Millioner, Millioner Christne, der alle hver især siger det er saligt, den høieste Salighed at henvende sig til Gud — medens hver især dog naar det kommer til Stykket finder det klogest ikke at indlade sig paa den Salighed men see at hjælpe sig paa anden Maade! Og „Præsten" declamerer rørt: saligt, hvilken Salighed, hvilken uskatterlig Salighed — men selv vil han dog helst være fri for denne Salighed, derimod mener han, at det er hans Pligt at indynde Christendommen hos Menneskene, item at det maa ‹være› Gud velbehageligt, at der saaledes tales forherligende om ham, som var det ikke det Gud Velbehagelige, at dog Nogen for Alvor indlod sig med ham. Men „Præsten" declamerer rørt, at det er saligt; og Menigheden græder rørt over denne Salighed — men hver især vil dog helst betakke sig for denne Salighed. Og Faderen siger rørt til sit Barn: det er saligt at henvende sig til Gud; thi det er saa rørende med denne Salighed, men forresten regner han vel paa, at Barnet til den Tid vil faae Forstand nok til helst at betakke sig for den Salighed, dog at han atter rørt siger til sit Barn: det er saligt.

Beviis, at hvert Menneske er utugtigt, beviis, at hvert Menneske er en Tyv, beviis at hvert Menneske har Fnat, beviis, at ubetinget hver Mand og hver Qvinde er venerisk smittet: Du kan ikke faae et modbydeligere Udtryk af Menneskeheden end ved at see dette med Christenheden, hvis Sandhed kun altfor let lader sig bevise.

Havde der været Sandhed, Redelighed, Alvor i Menneskene, saa havde Christendoms Forkyndelsen længst seet ganske anderledes ud, været dog idetmindste som jeg foreslaaer den, udvisende, at det har et eget Sammenhæng med denne Salighed. Men den længst længst hævdede Christendoms Forkyndelse er saa forskjellig herfra som Fiirkanten fra Cirkelen. Loven for den officielle Christendoms Forkyndelse er: jo mere opskruet Talen kan blive, om hvor saligt og saligt, jo sødere og sødere Sludderen kan blive om denne Salighed, desto bedre — om Nogen virkelig ind-

henvende sig til Gud] sml. 135.142. officielle] sml. 111.148.

1854

lader sig med Gud, er det aldeles ligegyldige. Og det er disse Millioner Christne der saa engang efter Døden skulle befolke Stjernerne, gjøre Tjeneste som Engle!

#

Christenhedens Uredelighed.

138
U. D.

Og hvorledes forklarer jeg saa denne Millionernes Uredelighed, hvoraf forklarer jeg den? Som Hyklerie og i den Forstand af det Onde? Nei, nei. Jeg forklarer den af Mangel paa menneskelig Frimodighed og af Middelmaadighed.

Tag det Billede: en mægtig Fyrste som han var i de Tider da det betydede Noget at være Konge eller Keiser — Du skal see Menneskene ville finde det Klogest at bære sig saaledes ad: det Klogeste er, at tale idel godt om ham — men saa tillige, ikke at indlade sig med ham. Dette er Middelmaadighedens Livs-Klogskab.

Og dette er Mønsteret, hvorefter den hele officielle Christendoms Forkyndelse er fabrikeret: at tale godt om Gud, trompetende og basunende og sødligt — jo mere jo bedre: men klogt ikke at indlade sig med ham.

Der er Intet som Middelmaadighed er saa bange for som det virkelig Ophøiede, det Uendelige — men den er da ikke gal til at sige det ligefrem, nei, nei, Middelmaadigheden er klog: den taler i de herligste Udtryk derom — — men indlade mig nei tak. At sige ligefrem jeg er bange for dette Ophøiede, derom vilde Middelmaadigheden sige, det er ikke klogt, thi det er dog at indlade sig med det. Nei, idel idel, idel Lovprisning — og saa klogt ikke at indlade sig med det.

#

„Mennesket."

139
U. D.

Alle de Extraordinaire, der sparsomt spredte have levet gjennem Tidernes Løb, have vel hver afgivet sin Dom om „Menne-

[138] Middelmaadighed] sml. 132. 152. [139] Extraordinaire] sml. 118. 154.

1854

sket". Eens Rapport har lydt paa: Mennesket er et Dyr; en Andens paa: han er en Hykler; han er en Løgner o: s: v:.

Maaskee træffer dog jeg ikke uheldigst, naar jeg siger: Mennesket er et Vrøvl — og det er han ved Hjælp af Sproget.

Ved Hjælp af Sproget participerer ethvert Menneske i det Høieste — men ved Hjælp af Sproget, i Betydning af at snakke derom, at participere i det Høieste er lige saa ironisk som fra Galleriet at være Tilskuer til det kongelige Tafel.

Var jeg en Hedning vilde jeg sige: at en ironisk Guddom havde skjenket Mennesket Sprogets Gave for at have sin Morskab af at see dette Selvbedrag.[†]

Ved Sproget udmærker Mennesket sig for Dyret, det Umælende — men maaskee har dog det Umælende Fortrinnet, idetmindste er det ikke — narret eller narrer sig ‹ikke› selv for det Høieste.

Til 139, i Marginen:

140 U. D. [†] Christeligt er det naturligviis af Kjerlighed at Gud har skjenket Mennesket Sproget, og derved gjort det muligt for Enhver virkelig at gribe det Høieste — ak, med Sorg maa Gud see Resultatet.

#

[†]] se 140.

NB[34]. 141
Novbr. 24.

d. 24 Novbr. 1854.

#

Guds-Forholdet (Taushed) 142
U. D.

Selv i menneskelige Forhold er det jo saa, at hvis en forresten, som vi Mennesker grusomt sige det, ubetydelig Pige, har den Egenskab i Forholdet til den Elskede, at hun er ubetinget taus, ikke taler til noget eneste andet Menneske om deres Forhold: saa giver dette hende dog et Værd, gjør hende tækkelig i den Elskedes Øine.

Og saaledes elsker Gud Taushed.[†] Han vil ikke denne Vrøvlen med andre Mennesker om Ens Guds Forhold. At gjøre det, er maaskee Forfængelighed — og dette mishager Gud. Eller det er af Feighed og Mangel paa Tro, fordi man ikke ret stoler paa, fordi man er bange for maaskee engang, om jeg saa tør sige, at komme til Uleilighed o: D: — hvilket Alt mishager Gud. Vil En sige: at naar eet Menneske er fremmeligere end et andet, saa er det dog saa hjerteligt, at lade et andet Menneske participere i sit Guds-Forhold, da er atter dette Gud imod, thi det er Indbildskhed. Hvilken Indbildskhed, siger Gud, har jeg ikke ladet forkynde, at ethvert Menneske ubetinget ethvert Menneske kan henvende sig til mig — saa kan jo hiint andet Menneske gjøre det.

Til 142, i Marginen:

[†] Taushed betræffende Forholdet til Gud er Styrkelse; den ubetinget Tause vilde være som en Donkraft, eller som Punktet 143
U. D.

[143] Guds-Forholdet] sml. 137.144. [†]] se 143.

1854

udenfor Verden, hvilket Archimedes taler om. Talen betræffende sit Forhold til Gud er en Udtømmelse, der svækker.

#

144 U. D.

Guddommelig Fornemhed.

Hvor rørende, hvor ubeskriveligt rørende: det meest Ophøiede er altid just Det, man allerdristigst kan uden Omsvøb og Vanskeligheder henvende sig til — — som jo ogsaa naar Sproget har udtømt sig i alle mulige Gradationer af Titulaturer — idet vi komme til Gud, Forholdet vender sig om, og ham sige vi udenvidere „Du" til.

Hvor ironisk derimod, at det saa er Mennesket selv der skaber sig alle Vanskelighederne, og gjør sig Adgangen til Gud saa vanskelig, fordi, fordi — ja fordi Mennesket er smaalig.

Guds Fornemhed er paa en besynderlig Maade omvendt. Ligefrem Fornemhed sikkrer sig ved allehaande Midler mod ligefrem Tilnærmelse. Gud derimod siger: kom kjere Menneske, kom, aldeles uden Ceremonier — — men see Mennesket producerer selv Ceremonierne, og Gud bliver bragt paa uendelig Fornemheds Afstand fra Mennesket.

Det er med Guds Fornemhed som med at tage paa Brendenælden. Tag rask, deri ligger det. Men naar det kommer til Stykket, saa finder Mennesket det dog klogest ikke at tage altfor rask, Forsigtighed er en Borgermesterdyd o: s: v: — og han brænder sig. Saaledes siger Kjerlighedens Gud: „henvend Dig lige lukt til mig", ja saaledes siger Gud, han den uendelige Kjerlighed. Men Mennesket tænker som saa, Forsigtighed er en Borgemester-Dyd, det Klogeste er, om man kunde faae en Kammertjener hos Gud til at interessere sig for En, og om muligt ad den Vei at faae Majestæten i Tale. Saa bliver Resultatet: at Gud bliver i ligefrem Forstand den Fornemste af Alle.

Archimedes taler om] sml. IX A 115, og se Note dertil. [144]komme til Gud] sml. 142.148.

#

Christenheden.

145
U. D.

I en vis Forstand kan man — men det bliver naturligviis i en anden Forstand et indirecte Angreb — til Forsvar for Gjennemsnittet af Menneskene betræffende denne Uredelighed at kalde sig Christne og saa at være saa forskjelligt derfra som vel muligt — man kan sige: Sandheden er egl. den, at ved det at være Christen forstaaes i Christenhed saa omtrent Ingenting, forsaavidt ere Menneskenes Mængde i deres gode Ret at de kalde sig Christne.

Dersom En kom til et Land, hvor alle Indvaanere bildte sig ind og paastode at være Prindser — saa vilde det jo i en vis Forstand forandre Sagen adskilligt, naar han opdagede at ved Prinds forstod man Ingenting.

Hvad Præsterne, der ere eedsvorne paa det nye Testamente, angaaer, da er det jo en anden Sag.

Men med Menneskenes Mængde maa man gaae lidt forsigtigt frem, især maa man saavidt muligt undgaae at stride med dem om Ord, thi kun altfor ofte er hele Ulykken den, at de forbinde en falsk Forestilling med Ordet. Denne kan man nu nok faae fra dem; men Ordet ikke saa let. Vilde jeg fremstille, hvad det er at være Christen ≤dog fortiende Navnet Christen≥ — og nu foreholde Menneskenes Mængde det sigende: er Du nu dette? saa vilde jeg let faae dem til at tilstaae, at det ere de ikke. Saasnart jeg siger til dem: saa er Du altsaa ikke Christen, saa forandrer Alt sig. Det har nu engang „Præsten“ præket dem fast i, det er hans Næringsvei, som En der lever af Faare-Avl, saaledes er det ham af Vigtighed, at Faareflokken er talrig. Derfor er det ham magtpaaliggende, at Enhver kalder sig Christen — at han Ingenting forstaaer derved, eller at han forstaaer derved, at det er omtrent Ingenting, Noget Enhver naturligviis er, gjør Præsten hverken fra eller til.

[145] Mængde] sml. 127. 146. Næringsvei] sml. 130. 148.

#

146 U. D.

Det Populaire.

Hvad ‹der› skal blive populairt maa forholde sig i Retning af det Extensive, det Mangfoldige, det Intensive bliver aldrig populairt. Det Intensive er kun for Charakteer-Mennesker, og disse ere endnu sjeldnere end Genier og Talenter, kun at ogsaa den eenfoldigste kan være et Charakteer-Menneske.

Dersom jeg saaledes vilde gjøre et Angreb paa den nuværende Tilstand i Christenhed hos os, og sige: den Christendom, som vi lære, er en anden Art af Christendom end det nye Testamentes Christendom: saa vilde dette Angreb kunne blive populairt og hvorfor? fordi der er blandet skjult en Dosis Galimathias deri, som var der Tale om flere Arter af Christendom. Det kan saa blive populairt, Sligt kan Folk faae i sit Hoved: der er flere Arter Christendom, ligesom der er extra fiint Herregaards-Smør og der er godt Smør og simpelt Smør og Madfedt der er næsten ligesaa godt som Smør. Dette er Loven for det Populaire, altid en vis Dosis Vrøvl maa der sættes.

Stram derimod i Retning af Enten—Eller: det bliver aldrig populairt.

Det Mangfoldige, det Extensive, det sig Bredende, og fra en anden Side det Numeriske det er hvad der kan blive populairt. Er jeg f. E. i Spidsen for et i Forhold til Landets Proportioner passende Antal Tilhængere — at jeg saa kunde have Ret: det kan blive populairt, og jeg kan faae Ret; men at jeg som ene Menneske skulde have Ret, det kan aldrig blive populairt. Forsaavidt vilde det allerede være en Accommodation fra min Side, om jeg anskaffede mig et passende Antal af blot figurerende Tilhængere, saa det dog saae ud som var jeg Flere.

---

[146] Charakteer-Mennesker] sml. 133.163. Genier] sml. 121.263. Numeriske] sml. 145.149.

1854

#

Sproget 147 U. D.

er en Idealitet, som ethvert Menneske har gratis. Hvilken Idealitet: at Gud kan bruge det til at udtrykke sine Tanker, saa Mennesket altsaa ved Sproget har Fælledsskab med Gud.

Men i Aandens Forhold er aldrig Noget saadant ganske udenvidere Gave som det Sandselige kan være det; nei i Aands Forhold er altid Gaven tillige et Dømmende — og ved Sproget, eller ved hvad denne Idealitet bliver i hans Mund dømmer Mennesket sig selv.

Og i Aandens Forhold er der altid Ironie med. Hvor ironisk, at just ved Sproget kan Mennesket degradere sig selv under det Umælende — thi et Vrøvlehoved er virkelig en lavere Bestemmelse end et Umælende.

#

„Præsten" 148 U. D.

Som der i saa meget af det Peer Degnske er noget Typisk saa ogsaa i denne Replik „vil Du have fiint Sand koster det saa meget, vil Du have grovt Sand koster det saa meget".

I Grunden er det Forklaringen af alt officielt Præstedoms Tilværelse.

Forgjeves lader Gud forkynde, at han er Kjerlighed, at Enhver, ubetinget Enhver, kan ganske udenvidere henvende sig til ham, at det er Gud saa uendeligt kjert, at han vil gjøre det, forgjeves.

Forgjeves. Dette er Mennesket for høit, han kan ikke faae det i sit Hoved, tør ikke troe derpaa. Saa kommer „Præsten" ham til Hjælp, og afhjælper, tilfredsstiller Menneskets dybe Trang til at blive narret — det var det Peer Degn praktiserede i. „Præsten" anbringer Melleminstantser, og Gradationer, et heelt Cancellies besværlige Gang — og overalt bliver der Penge at betale. Og see, dette kan Mennesket faae i sit Hoved. Nu finder hans Sjel

[148] denne Replik] sml. S. V. III, S. 157, og se Note dertil. officielt Præstedoms] sml. 137.197. Penge at betale] sml. 145.149.

1854

Hvile og Tilfredsstillelse, hans Tanke Ro, først nu er han fuldkommen vis paa, at han har en Gud — og Visheden staaer i Forhold til hvor dyrt han betaler for Præsten. At det skulde være saaledes, at Himlens Majestæt skulde, om jeg saa maa sige, sidde og vente i Himelen, om dog Ingen vil henvende sig til ham, sørgmodig næsten, at Ingen vil forstaae hans Kjerlighed: det faaer Gjennemsnittet af Mennesker aldrig i deres Hoved. „Nei", siger Morten Frandsen „nei, det er Hjernespind, saaledes kan det ikke hænge sammen. Blot at faae Cancelliraaden i Talen, og han er dog kun et Menneske, kan være vanskeligt nok — og saa skulde man saa let kunde faae Gud i Tale! nei, nei Sligt er Hjernespind." Naar „Præsten" derimod forklarer, at det koster en 100rd og 10rd til Præsten saa siger Morten Frandsen: „see, det kan man begribe, det er der Mening i. Sandt nok det er mange Penge; men saa har man ogsaa en Vished for, at man har med Gud at gjøre, naar man har givet 100rd derfor."

Just Det som Gud vil have bort, just Det anbringer Mennesket selv, og „Præsten" er det som i denne Henseende tilfredsstiller Menneskets dybe Trang.

Gud i Himlene kan rigtignok med Sandhed sige om Menneske-Verdenen: mundus vult decipi.

#

#

149 U. D.

Menneske-Tilværelsen.

Det er de to Poler i det at være Menneske: Dyre-Bestemmelsen — Aands-Bestemmelsen.

Dyre-Bestemmelsen forholder sig til det at forplante Slægt — — og i denne Retning er nu alle villige til at være Menneske.

Følgen heraf bliver (og dette er Ulykken for Tilværelsen) at Numerus voxer aldeles uforholdsmæssigt til de Enkeltes Tal, som virkelig forholde sig til Aand.

henvende sig til ham] sml. 144.156. [149] Numerus] sml. 146.150. Enkeltes] sml. 135.156.

1854

Dog er Ulykken hermed endnu ikke nøiagtigt angivet. Nei, Misforholdet mellem Numerus og de ‹faae› Enkelte, som skulle contrabalancere, er saa stort, at der mellem hine faae Enkelte og Menneskenes Mængde indskyder sig en heel Mellem-Instants et Medium: Præsterne, Folke-Lærere o: D: som leve af at snakke Mængden efter Munden, leve af at omsætte det Sandere i et Usandere.

Naar blot hine faae Enkelte, der virkelig forholde sig til Aand, kunde komme til at virke paa den menige Mand, var der vundet meget. Men just Mellem-Instantsen er Menneske-Tilværelsens Ulykke. Og en himmelraabende Løgn er det da, naar denne Mellem-Instants giver det Udseende af at de hjælpe Menneskene saa smaat nærmere og nærmere det Sande. Nei, Mellem-Instantsen er og bliver Halvhed, og hjælper Menneskenes Mængde ind i Halvhed.

#

#

Slægts-Forplantelsen. Christendommen vil spærre af.

150
U. D.

Saaledes maatte vel Christendommen tale til et Menneske, der vil gifte sig. I hvilken Egenskab er det Du vil forplante Slægt, er det qua Dyre-Skabning — eller qua Aands-Menneske. I Egenskab af det første er jo Sagen kun altfor simpel.

Men er det i Egenskab af det andet saa bliv lidt. Synes det Dig ikke, at til at være Fader maa fordres, at Du havde naaet den Modenhed, at Du virkelig eiede en Livs-Anskuelse, for hvilken Du turde indestaae, saa Du turde overgive den til Dit Barn, naar det, med den Berettigelse der ligger i at være Barn, i at skylde Dig Livet, spurgte Dig om Livets Betydning? Eller hvis det var saa, at hvad Naturen sørger for, at det var Qvindens egen Op-

leve af] sml. 148.155. menige Mand] sml. 46 (Tjenestepigen).179.
[150] Slægts-Forplantelsen] sml. 151. XI[1] A 289 og Sammenvisninger.

1854

gave at sørge for, at sørge for, at der var Mælk i Brystet o: D: — vilde det ikke være afskyeligt, at ville være Moder, tilfredsstille Lysten — men ikke have det Fornødne for Barnet i Beredskab. Men af en Fader har Barnet Ret at fordre: en Livs-Anskuelse, at Faderen virkelig har en saadan.

Dog skal et Menneske naae denne Modenhed, saa vil der gaae lang Tid hen inden han gifter sig, de Aar ville gaae hen, just de Aar, hvor Lysten er størst. Naaer han saa endelig Modenheden, og bliver hans Livs-Anskuelse Christendommen, saa kunde det da vel aldrig falde ham ind at ville sætte et Barn ind i Tilværelsen. At sætte et Barn ind i Tilværelsen. Barnet fødes jo i Synd efter at være undfanget i Overtrædelse, og denne Tilværelse er en Jammerdal — — er det dette Du vil sige Barnet, er det Dette, der giver Dig Frimodighed ligeoverfor Barnet, som skylder Dig sin Tilværelse.

O, min Gud, jo mere jeg seer derpaa, jo mere seer jeg, hvor Protestantismen har grundforvirret Christendommen.

Naturligt centraliserer Mennesket Tilværelse: paa Slægtens-Forplantelse, her ligger hele hans Egoisme qua Dyre-Skabning, eller her culminerer den. Christendommen vilde decentralisere dette Forhold — og hvilke Kampe har det ikke kostet. Alene i Forhold hertil, hvor frygteligt sandt, naar Christus siger til Apostlene: jeg sender Eder som Faar blandt rivende Ulve — ja rivende Ulve, det bliver Menneskene nok, saasnart En for Alvor skal røre ved det Punkt, gjøre Alvor af at ville fravriste dem hvad for dem er Livets Alt.

Og saa kommer Protestantismen og anbringer Christendommen — just i Forhold til Ægteskab, Ægteskabet bliver just det Gud Velbehagelige. Hvilken Afskyelighed med denne Løgne-Christendom der lyver for Menneskene, deels fordi det er det nemmeste at snakke Menneskene efter Munden, og deels fordi „Præsten" jo i Egenskab af Stut-Mester og Opdrætter er egoistisk interesseret, at Flokken forøges, at Børne-Avling drives saa grossartig som muligt.

Christus siger] Matth. 10,16.

1854

Feilen i Katholicismen er ikke, at Præsten er ugift — nei Feilen er, at man har indført en qvalitativ Forskjel mellem Læg og Præst, hvilken er lige mod det nye Testamente og en Svaghedes-Concession i Retning af Numerus. Nei Feilen er ikke, at Præsten er ugift — en Christen bør være ugift.

„Men naar det skal fastholdes faaer Du slet-ingen Christne" hvis saa, aldeles ligegyldigt! „Dersom Du derimod gjør Ægteskabet til Christendom, saa faaer Du Millioner Christne" aldeles ligegyldigt!

#

Christendommen spærrer af for Forplantelse af Slægt. *151 U. D.*

Et Billede. Naar Brand-Majoren kommer til Ild-Stedet — det Første han gjør, hvis det ikke er gjort, er, han siger til Politiet: spær af, spær Nabo-Gaderne af, vi kan have Mylder nok endda af Mennesker.

Saaledes fæster Christendommen sit Blik paa Tilværelsen, og seer strax: det Onde stikker i og hænger sammen med det Numeriske, Dyre-Bestemmelsens Overvægt over Aands-Bestemmelsen, altsaa: spær af. Det er: det følger naturligviis af sig selv, at ingen Christen gifter ‹sig› — Ulykken er jo just, at der er rædsomt for mange Mennesker, og alle travlt i Virksomhed for at skaffe nye Leverancer af Millioner.

En Christen er Salt — det vil sige: det følger naturligviis af sig selv, at ingen Christen gifter sig. Massen, som skal saltes, Massen — ja Gud bedre os, det er et rædsomt Corpus og alle ere travlt i Virksomhed for at producere Masse. Salt behøves der, Salt: en Christen er naturligviis ugift.

Ja, her ligger det. Disse rare Mennesker, som have hittet paa, at gifte sig og saa — ved fra Barndommen at opdrage et Barn i Christendom, at befolke Jorden med saadanne sjeldne rare Christne, rigtigt tilgavns Christne: disse rare Mennesker ere Sludder-Masser eller Gavtyve. I Sandhed Christenheden præsterer en herlig Be-

Numerus] sml. 149.151. [151] Forplantelse] sml. 150.154. Numeriske] sml. 150.154.

folkning af Christne ved Hjælp af disse rare Mennesker, som godhedsfuldt have villet belære Gud i Himlene, hvorledes man faaer Christne bragt tilveie, at det gaaer bedst, naar de avles og saa opdrages fra Barndommen i Christendom. Fortræffeligt! Christendommen er just det Guddommeliges qvalitative Brud med det Menneskelige i det Gjennembrud som er at blive Christen, at blive Salt — og saa vil man fra Barn opdrage Christne ɔ: man vil see at undgaae Bruddet med denne Tilværelse, Bruddet med denne Verden.

Nei Tak I rare Mennesker! Denne Opdagelse er ikke af Christendommen, men er af — Vetrinairer! Det hjælper her slet ikke at forsikkre, at man mener det godt og ærligt og helligt og dyrebart med Christendommen: nei, nei! Husk paa Billedet med Brandmajoren! Ved enhver Ildløs stormer der ogsaa en Mængde Mennesker til, rare, hjertelige Mennesker, som vil hjælpe til at slukke, Nogle med en Strippe, Andre med et Glas Vand, Andre med en Pibe-Sprøite — kort, rare inderlig hjertelige Mennesker. Men hvad siger Brand-Majoren? han siger: skaf de Mennesker bort, og vil de ikke med det Gode saa bank dem.

Altsaa ved en Ildløs er Sagen saa alvorlig, at det hjertelige Sludder ikke bliver budt hjerteligt Velkommen, nei, det hjertelige Sludder behandles som en Slags Forbrydelse, det bliver ingen Retssag, nei, Politiet gjør det Hele af, ved at banke det hjertelige Vrøvl hjem — hvor det egl. hører hjemme. Men Christendommen skulde være en saa ubetydelig Sag, at den end ikke havde Alvor som en Ildløs, Christendommen skulde være noget saa Ubetydeligt, at her bydes det hjertelige Vrøvl, det velmeente Piank hjerteligt Velkommen, tages med paa Raad.

Sandeligen, sandeligen Det, der længst har ødelagt Menneskeheden i Christenheden er, at der mangler en Myndighed, som formaaer og vover, at forvandle hjerteligt Vrøvl og velmeent Piank til — Skyld, til Gade-Uorden o: D:

#

#

Det for Christendommen Farligste

152
U. D.

er — det er min Paastand — ikke Kjætterier, Vranglære, ikke Fritænkere, ikke den profane Verdslighed, nei men den Art af Rettroenhed som er: det hjertelige Vrøvl; Middelmaadighed sødt tillavet.

Der er Intet, Intet Christendommens Væsen saa frygteligt imod som dette, hvori den ikke saa meget omkommer som den forkommer.

Just denne Art Rettroenhed er Majestæts-Forbrydelse mod Christendommen; thi trods al dens Hjertelighed og Skikkelighed og Velmenen har den dog ikke i sidste Grund Respekts-Indtrykket af Majestæten.

Der er Intet, som saa lumsk tager det Majestætiske bort, som just dette Hjertelige. Bestandigt hjerteligt, saa smaat, saa smaat, lirkende, og pillende, og atter lirkende — — bliver Facit dog, at det Majestætiske besviges en lille Smule. En lille Smule — just det er det Farlige; thi det Majestætiske forholder sig meget mere til et gevaltigt Angreb, end til at blive en lille Smule degraderet — i Hjertelighed.

Den Art Rettroenhed hænger atter sammen med Familie-Livets hjertelige Vrøvl, har væsentligt sit Tilhold i Familielivets Hjertelighed. Og atter Dette er det for Christendommen Allerfarligste, ikke vilde Lyster og Udsvævelser og frygtelige Lidenskaber o: D: er Christendommen saaledes imod som dette jævne Middelmaadige, denne qvalme Dunst, denne Nærhed paa hinanden, hvor vistnok store Forbrydelser, vilde Udskeielser, kraftige Vildfarelser ikke godt kunne fremkomme — men hvor ogsaa det Majestætiske endnu vanskeligere kan finde hvad det maa fordre: Underkastelsens Majestæts-Udtryk; der er ingen større Afstand fra at lystre Enten — Eller, end det jævne, hjertelige Familie-Vrøvl.

[153] Middelmaadighed] sml. 138.183.

1854

#

153 U. D.

En Grund mere til at gifte sig!

Christendommen siger: lad være at gifte Dig, det er det Gud Velbehagelige, og følger ganske af sig selv, naar Du virkelig er Christen.

Herpaa svarer Menneske-Slægten: men hvis vi Alle gjøre det, saa maa jo Slægten uddøe.

Og at Slægten skulde uddøe anseer naturligviis Slægten for den største Ulykke.

Saa bliver Følgen heraf, at man ikke blot ‹ikke› lader være at gifte sig, nei, men at man faaer een Grund mere til at gifte sig — for at forhindre dette Frygtelige (som jo ligger saa ganske nær!) dette Frygtelige (som noget nær Alle ere ifærd med at forhindre!) dette Frygtelige, at Slægten skulde uddøe.

Dette er een Grund mere til at gifte sig!

#

154 U. D.

Eenlig Stand.

At skabe er forbeholdt Gud; og er dette, hvis man tør tale om Sligt, den høieste autopathiske Tilfredsstillelse.

At give Liv er en svag Analogie hertil, er Mennesket indrømmet — og heri culminerer den menneskelige Egoisme.

Som Nervetraaddene ligge under Neglen — saaledes samles den menneskelige Egoisme i dette om Kjøns-Forholdet, Slægtens Forplantelse, at give Liv.

Ifølge Christendommens Lære vil Gud kun Eet med os Mennesker, han vil være elsket. Men for at et Menneske skal elske Gud, maa han opgive al Egoisme, først og fornemlig den potenserede Egoisme: Slægts Forplantelsen det at give Liv.

At dette med det Sexuelle er Centrum for den menneskelige Egoisme, veed Gud naturligviis kun altfor vel og derfor var det derpaa der blev sigtet. Og den allermindste lagttagelse kan og-

[154] Sml. 163. Forplantelse] sml. 151.157.

1854

saa let forvisse En om at her ligger den menneskelige Egoisme totaliter.

Saa fordrede Gud — at forsage denne Egoisme — og saa udviste Gud Udødelighed. Thi, hvad jeg oftere har omtalt i disse Journaler, Slægts-Forplantelsen var (hvad jo baade Plato og Aristoteles udtrykkelig udtaler) jo Hedenskabet var ogsaa Jødedommen Surrogatet for Udødelighed.

Det Sexuelle det er den menneskelige Egoismes Culmination. Derfor føler, blot menneskeligt taget, ikke blot Qvinden, men ogsaa Manden sit Liv som tabt, forfeilet naar han ikke bliver gift. Kun den Gifte er ret Borger i denne Verden, den Eenlige en Fremmed (det er jo just det Christendommen vil at den Christne skal være — og hvad Gud vil at den Christne skal være, for at elske ham). Derfor ansaaes Ufrugtbarhed blandt Jøderne (der ret tilgavns forstod sig paa Slægts-Forplantelsen) som Vanære for en Qvinde. Derfor ømmer et Menneske sig maaskee i ingen Vanheldelse saa smerteligt som i hvad der forholder sig til Slægts-Forplantelsen, alt Andet (at være blind, døv, halt o: D:) krænker ham ikke, det berører ikke hans Egoismes ømme Punkt. Selvfølelsen qua Dyre-Skabning forholder sig til at forplante Slægt, at give Liv. Derfor beskjeftiger det Mennesker, som ved naturlige eller unaturlige Udsvævelser have tabt Avle-Dygtighed det beskjeftiger dem saa overordentligt at faae den igjen, for at ⟨faae⟩ Selvfølelsen igjen. o: s: v: o: s: v: o: s: v:

Altsaa Gud vil eenlig Stand, fordi Gud vil være elsket.

Men Mennesket siger som saa: „dette Offer kan jeg ikke bringe Dig — men lad Du mig gifte mig, saa skaffer jeg med Din Bistand 10 Andre til at elske Dig.“ Fortræffeligt. Men see nærmere til, disse 10, hvis denne Børne-Avler og Menneske-Leverandeur nu endelig leverer 10, disse 10 blive de da eenlige Mennesker, som forsage den potenserede Egoisme? Nei, disse 10 bære sig ad aldeles paa samme Maade og hver især præsterer maaskee atter 10, bestandigt under den Formel, at Gud istedetfor een skal faae

i disse Journaler] se XI¹A 150, og se Noter dertil. Jødedommen] sml. 131.155. forsage] sml. 133.161.

10 — medens Sandheden er at Gud faaer slet Ingen, men i eetvæk bliver taget ved Næsen.

I Protestantismen har man da sat alle Omsvøb tilside i denne Henseende, her docerer man „sens phrase“ at Ægteskabet just er det Gud Velbehagelige — og jeg imødeseer, at den lærde Theologie engang opdager, at de Christnes Gud hverken hedder Jehova eller Adonai, ikke engang er neutrius generis men et Fruentimmer og hedder: Kirsten Giftekniv.

Hvad dog Christendommen i Aarhundredernes Løb er blevet til! I den gamle Bearbeidelse af Don Juan siger Elviras Tjener til Don Juan om Elvira: i en afsides Vraa, i et Mandfolks halvforslidte Dragt traf jeg min afdøde Herres Datter: hvilket skrækkeligt Gjensyn. Saaledes med Christendommen! Denne eneste Souverain, det Guddommeliges Majestætiskhed — den maa nu gjøre Musik ved Bryllup og Barsler.

Eenlig Stand! siger Christendommen. Nei, svarer Mennesket: men jeg vil bestille Vielsen hos Dig. Charmant, det er ad modum: lad være at myrde! nei, men jeg vil lade Dolken indvie hos Dig.

Eenlig Stand, siger Christendommen. Nei, siger Protestantismen, just Ægteskabet er Guds Velbehag, han springer af Glæde, jo flere han kan faae til at gifte sig.

Har vi saa ikke naaet, at Christendommen er blevet lige det stik modsatte af hvad den er i det nye Testamente. Det er „naaet“ — thi der er længe arbeidet derpaa, hvad er nemlig Christenhedens 1800 Aar andet end Historien om, den fortsatte Stræben fra det Numeriskes Side paa at faae Christendommen omredigeret, og Historien om hvorledes det Christelige, svagere og svagere betjent, bestandigt har gjort det Numeriske flere og flere Indrømmelser, givet Kjøb, indtil Alt er blevet vendt om. Dette er de 1800 Aars Historie — i hvilken Studenten oplæres grundigt for ikke at forfeile ‹—› hvad sand Christendom er.

I det nye Testamentes Christendom staaer Sagen saaledes. Gud

I den ... Don Juan] den til I A 275 anf. Udg., S. 19. det Numeriskes] sml. 151.155.

1854

vil være elsket, og vil derfor at Mennesket skal opgive den Egoisme som er at give Liv.

Synde-Faldet er Tilfredsstillelsen af denne Egoisme — og her begynder saa egl. Timelighedens Historie, som er den bestandige Repeteren af den samme Skyld, bestandigt modarbeidende eller forhindrende hvad Gud tilsigter, at faae dette Feiltrin standset — ved eenlig Stand. Hver Gang der vises eenlig Stand af Kjerlighed til Gud er dette i Retning af at efterkomme Guds Tanke.

Men fast gyser jeg, naar jeg tænker paa, hvor langt jeg har været henne ad denne Vei, og hvor forunderligt jeg blev standset og viist tilbage til eenlig Stand, og hvorledes jeg, vistnok forstaaende mig selv, men forstaaende mig selv som en Undtagelse, har vidst at skjule, hvad jeg vidste, for Samtiden, indtil jeg langt om længe seer, hvorledes atter her Styrelsen har været med mig, og vil have noget ganske Bestemt frem.

Du uendelige Majestæt, selv om Du ikke var Kjerlighed, selv om Du var kold i den uendelige Majestætiskhed: jeg kunde dog ikke lade være at elske Dig, jeg trænger til noget Majestætisk at elske. Hvad Andre have talet om, at de ikke fandt Kjerlighed i denne Verden, og derfor følte Trang til at elske Dig, fordi Du er Kjerlighed (hvad jeg ganske billiger) det vil jeg ogsaa sige i Forhold til det Majestætiske. Der var og er i min Sjel en Trang til det Majestætiske, et Majestætisk som jeg ikke kan blive træt eller kjed af at tilbede. I Verden fandt jeg Intet, nei, af det Majestætiske fandt jeg ikke mere end af Skjæg paa en ung Piges Kind, eller endnu mindre, thi jeg fandt det latterligt.

#

Christenheden.

155
U. D.

Det er egl. disse to Momenter der have samvirket til at frembringe dette Nonsens med Christenheden: paa den ene Side et i Tidernes Løb voxende Numerus, som ogsaa vilde være

Undtagelse] sml. 139.247. [155]Numerus] sml. 154.159.

1854

Christne, ogsaa saadanne Christne — men som naturligviis ikke vilde være det i det nye Testamentes Forstand (en Iver for at blive Christen lig den som Jøden hos os, der var saa ivrig for at faae den norske Constitution indført, hvilken udjager Jøderne — „det vidste jeg sku ikke") — — og dette Numerus imponerede ved sit Tal saaledes, at man gav efter derfor og falskmøntede mere og mere Begrebet Christen. Paa den anden Side en egoistisk Præstestands Egoisme, der rigtigt saae, at Profiten jo hænger sammen med det Numeriske.

#

156
U. D.

Den Religieuse — Millionernes Christendom.

Den Religieuses Liv er den intensiveste mulige Qval — ikke den fødende Qvindes Skriig, ikke Skriget fra Hospitalets Operations-Stue, er saa forfærdeligt — en saa intensiv Qval er det at have virkelig med Gud at gjøre. Det kan ikke være anderledes, skjøndt det dog staaer uforandret at Gud er Kjerlighed — medens dog, for at tage det Høieste, just Forbilledets Liv efter den frygteligste Maalestok viser, hvad det har at betyde at indlade sig med Gud, at blive ham tro.

Saaledes den Religieuse. Af saadanne findes der sparsomt spredte ganske Enkelte.

Imidlertid opføres uafbrudt af flere og flere Millioner det religieuse Divertissement: at det at have med Gud at gjøre er idel Salighed, sødt og sødt og deiligt, hvad Tusinder af Præster fedt leve af at declamere.

Og begge Dele er Christendom! ≤Dog er Fordelingen Intet mindre end ubillig; thi da disse Millioner dog kun have den Ind-

Jøderne] sml. 154.158. Profiten] sml. 149.156. [156]Qval] sml. 135. med Gud at gjøre] sml. 148.157. Enkelte] sml. 149.167. leve af] sml. 155.165.

1854

bildning at have med Gud at gjøre, altsaa ere narrede, saa synes det billigt at de finde det sødt og idel sødt, item at Præsterne, der ere i samme Tilfælde, faae det fedt.»

#

#

Fader — Søn — det nye Testamente. 157 U. D.

Saaledes taler i Christenhed en Fader til sin Søn: gaae Du ganske rolig ud i Verden, der er en Gud, han sørger nok for Dig, stoel blot paa ham, han hjælper Dig nok, har altid Udveie, altid Hjælp og har alle gode Gaver — — og der giver jeg Dig en Bog med, det nye Testamente, hvori Du yderligere kan læse om hvor lyksaligt det er at have med Gud at gjøre.

Undtagelsesviis — det er naturligviis undtagelsesviis, hænder maaskee ikke een Gang for Millioner Gange — undtagelsesviis hænder det, at der er en Søn, som virkelig læser i det nye Testamente.

Oprigtigt talt min Pen formaaer ikke at udtrykke denne Forandring, det ganske Andet som Sønnen faaer at vide.

Han faaer sig selv betræffende at vide, at han er undfanget i Synd, født i Overtrædelse — at hans Tilværelse altsaa er en Forbrydelse, at det altsaa er saa langtfra at hans Fader har gjort noget Gud velbehageligt ved at skjenke ham Livet, saa langt derfra som muligt. Han faaer altsaa ikke just noget Fordeelagtigt at vide om Faderen, der formodentlig ved Hjælp af — det nye Testamente!!!!!! — har styrket sig selv i den Forvisning, at det at avle Børn er ikke Noget man gjør for Lyst, nei, det er den største Velgjerning man kan øve.

Saa faaer Sønnen at vide, at Døden venter ham — som Straf, som Straf, fordi hans Tilblivelse er Skyld og Overtrædelse. Han

[157] med Gud at gjøre] sml. 156.167. avle Børn] sml. 154.158. Straf] sml. 122.166.

1854

faaer at vide, at dette Liv skal være en Jammerdal, en Straffe-Anstalt, at Verden ligger i det Onde, at Gud vil han skal hade sig selv, ‹og› at hvis han ikke vil som Gud vil, venter Evighedens Straffe ham.

O: s: v: O: s: v: O: s: v:

Er der noget Afskyeligere, er det muligt at udtænke noget Afskyeligere end dette, som er den ganske simple Følge af denne Løgn med Christenhed — — naar engang det Tilfælde indtræffer, at en Søn virkelig læser i det nye Testamente.

At Tilfældet er sjeldent, negter jeg ikke, det er vel muligt, at der kan leve Millioner Christne, Tusinder af Præster og Professorer, hvem det ikke hændte.

#

#

158 U. D.

Latterligt.

Det er dog i Grunden latterligt — mig synes Enhver maatte see det, saasnart det blot siges — med den Alvor og Vigtighed med: at avle Børn, som var det Livets Betydning.

Dog er jeg vis paa, at der leve Mennesker saa fordybede i at det er Alvoren, at de vel endog regne det med blandt Menneskets Fortrin for Dyrene: at han kan avle Børn!

Nei, det gamle Hedenske spøger dog endnu i de Flestes Hoved: de troe en god Dag paa Udødeligheden — de holde dem til Surrogatet: Slægts-Forplantelsen, og ere derfor saa forgabede i — ægte jødisk! — Slægts-Registere og Personal-Historier, om hvor mange Gange En var gift, og hvor mange Børn i hvert Ægteskab, om han havde Trillinger, eller ‹var› mærkelig ved at have lutter Drengebørn — og Præsten spiller Stutmesteren.

Straffe-Anstalt] sml. 161. X[1] A 423 og Sammenvisninger. Evighedens Straffe] sml. 125.182. [158]avle Børn] sml. 157.163. det... Hedenske] sml. 154, S. 167. jødisk] sml. 155.163.

1854

#

Umiddelbar Begeistring i Forhold til at forkynde Christendommen; Reflexion; Menneskets instinktive Underfundighed. 159 U. D.

Umiddelbar Begeistring i Forhold til det at forkynde Christendommen forholder sig til: om muligt at vinde Alle.

Dette prise saa Menneskene som roesværdigt, denne Iver, de prise det som Kjerlighed saaledes at vinde Alle. Meget godt; men pas vel paa, om ikke gavtyveagtigt (dog kun ubevidst) den instinktive Underfundighed, som er i Mennesket, er med i denne Lovpriisning. Thi de forstaae maaskee instinktivt, at naar man blot kan faae en Idealitet rigtigt ud i det Numeriske, saa faaer man nok Magt med den — og man faaer det at blive Christen for bedre Kjøb. Det Numeriske er Livsfaren for Idealiteten. Maaskee bliver Forkynderen som bedaaret ved Synet af, at han vinder saa mange Christne — dette er farligt for hans Idealitet. Eller han bliver overvældet ved Indtrykket af det Numeriske, og tænker: hvad skal det blive til, denne Masse og saa langt fra at forholde sig til Christendommen: jeg maa slaae lidt af — for at vinde desto Flere. Og saa er jo Idealiteten tabt.

O, Socrates Du saae dog rigtigt. I Reflexion vil Opgaven blive at staae lige midt iblandt Menneskene og saa udtrykke: det dreier sig om, at jeg selv bliver Christen. Her kan det Numeriske ikke komme til at narre; og tillige udtrykkes her ret, at Gud ikke er en travl Majestæt, der skal have Tilhængere, men at Gud er det Ubetingede.

#

Brylluppet i Cana. 160 U. D.

Christenhedens idelige og idelige Fremhæven af dette med, at Christus var tilstede ved et Bryllup og gav Viin til — beviser indirecte, at Menneskene selv have en Mistanke om, at Christen-

[159] Numeriske] sml. 155.162. Socrates] sml. 128.189.

1854

dommen stemmer mod Ægteskabet og derfor er denne Historie dem saa vigtig, som deres Argumentation ‹fra den› er latterlig.

#

#

161 U. D.

Martyriet — Askesen.

At Luther har altereret Christendommen ved at forandre Forestillingen om Martyriet som havde det ikke Værd i og for sig, har jeg andetsteds viist.

Saa har jeg andetsteds kaldet Middelalderens Askese: situationsløs.

Herved maa bemærkes. Det er ganske sandt, Middelalderens Askese er situationsløs, og den Christne skal ud i Verden for at blive offret.

Men den Tanke: at offres kan saa fra en anden Side let blive gjort sophistisk, som maatte det overlades til et Menneskes Forstand at see, hvor der behøvedes et Offer.

Nei, den christelige Anskuelse er egl., at der altid behøves Offere, og Askesen er egl. den Livs-Anskuelse som svarer til at Gud er det Ubetingede, og at for Gud ligger denne Verden i det Onde, er ikke en Glædens Tumleplads, men en Straffe-Anstalt, hvilken Guds Tanke Askesen frivilligt stræber at udtrykke.

Det der gjorde Middelalderens Askese situationsløs var egl. at man havde faaet anbragt den ligefremme Kjendelighed, at man vilde æres og blev æret i Forhold til sin Askese. Ja, das ist was anders! See derfor lod det sig ypperligt forene, hvad ellers synes umuligt at tænke sammen: en Asket, som er bange for at blive slaaet ihjel, bange for Martyriet. Hans Askese var nemlig ikke pessimistisk, men en listig Opfindelse: paa den Maade at naae Udmærkelse blandt Mennesker, at leve beundret næsten tilbedet. Asketen var derfor saa langt fra at forholde sig fjendtligt

[161] Martyriet] sml. 136.163. Askesen] sml. 154.163. Luther] sml. 130.163. andetsteds viist] XI[1] A 193. andetsteds kaldet] X[5] A 99. Straffe-Anstalt] sml. 157.223. frivilligt] sml. 248. XI[1] A 558 og Sammenvisninger.

1854

(i Kjerlighed til Gud) fjendtligt mod Menneskene, at han meget mere forholdt sig til dem som en anden Jongleur til sit Publikum, og skjøndt Asket maaskee hang fast ved dette Liv trods nogen Gøgler, elskede Menneskenes Beundring med en Lidenskab trods nogen Skuespiller.

#

#

Protestantismen

162
U. D.

er aldeles uholdbar. Den er en Revolution, afstedkommet ved at proclamere „Apostelen" (Paulus) paa Mesterens (Christi) Bekostning.

Som Correctiv i given Tid og Situation kan den have sin Betydning.

Skal der ellers være Tale om at holde Protestantismen, maatte det gjøres saaledes: vi tilstaae, at denne Lære er en Formildelse af Christendommen, hvilken vi Mennesker have tilladt os, henstillende til Gud om han vil finde sig deri.

Og istedetderfor udbasunes Protestantismen som et Fremskridt i Christendom! Nei den er den maaskee meest marquerede Indrømmelse der er gjort det Numeriske, dette Numeriske der er Christendommens Arve-Fjende, som vil være Christen men vil have Idealiteten bort eller nedsat og som trodser paa at være saa Mange.

#

Christendom omsat i Optimisme.

163
U. D.

Forsaavidt det ikke er enten den completteste Tankeløshed eller en simpel Gavtyvestreeg at forvandle Christendommen til Optimisme maa vel Tanken være denne.

For Gud ligger vistnok denne Verden i det Onde — det lærer jo Christendommen — vi tilstaae jo ogsaa, at saaledes var Hedenskabet og Jødedommen. Men naar nu vi Christne ville føre os godt op, være rare Mennesker, saa kunde det jo dog blive en rar

[162] Numeriske] sml. 159.165. [163] Jødedommen] sml. 158.172.

1854

Verden, og vi glæde os ved dette Liv, Christus har jo ved sin Lidelse gjort Fyldest for Arvesynden.

Det der beskjeftiger „Mennesket" er bestandigt at faae denne Verden gjort til en rar Verden, at komme bort fra den Guds criminalistiske Betragtning, at den ligger i det Onde, for ham er en Forbryder Tilværelse.

Jeg skal nu ikke opholde mig ved, om virkelig Christenheden da kan siges paa nogensomhelst Maade at have præsteret noget i Retning af at føre sig vel op og være rare Mennesker, eller om ikke, ethisk, Tilstanden i Christenheden er eens med den i Hedenskab, Jødedom, Muhamedanisme. Men er dette ikke saa, saa behøves det jo endnu uforandret, at den Christne — hvis der ellers findes Nogen i denne rare Christenhed!!! — blev Offer, faldt som Offer, for at fremme Christendommens Sag.

Dog dette skal jeg ikke opholde mig ved. Nei, det der gjør at Gud ikke forandrer sin Anskuelse af denne hele Tilværelse er, at for ham har Tiden ingen Betydning, det længst Forbigangne er ham bestandigt nærværende, saaledes dette længst Forbigangne med — Synde-Faldet.

Denne hele Menneske-Tilværelse, der daterer fra Synde-Faldet, og som vi Mennesker ere saa opblæste af som et Satans Stykke-Arbeide — denne hele Tilværelse er ham imod, er blot Conseqventser af et Feiltrin, hvilket vi over Conseqventsernes uhyre Masse, behageligst glemme, hvad Gud ikke gjør.

Denne hele Menneske-Tilværelse er Gud imod, er et Affald fra ham, et Feiltrin bort fra ham, og han vil nu paa een Gang (thi han er jo Kjerlighed) forbarme sig over den, men han vil den ogsaa tillivs.

Dertil Christendommen — som desaarsag strax spærrer af for Forplantelsen. At Christendommen spærrer af for Forplantelsen betyder: stop nu, jeg har længe nok taalt denne verdenshistoriske Proces, vistnok vil jeg forbarme mig, men jeg vil ikke have mere af det Feiltrins Conseqventser.

Christus...gjort Fyldest] sml.14.242. criminalistiske] sml.128.425. ethisk] sml.146.172. Offer] sml.161.177. Forplantelsen] sml.158.164.

1854

Om da En blev Christen, selv døde ugift, han er jo dog en Forbryder, thi hans Tilværelse ved Forplantning var en Forbrydelse.

Paa den Maade kan denne Verden aldrig blive en rar Verden for Gud; thi enten er der en given Slægt — men i saa Fald er dens Tilværelse ved Forplantelse, eller ogsaa — — ja saa falder det Spørgsmaal, om det er en rar Verden eller ikke bort.

Tag et Billede. Sæt der var en Familie, hvis Stamfader havde forsyndet sig mod Kongen i Landet — hvis dette nu skulde opretholdes fra Slægt til Slægt af de respektive Thronfølgere: denne Slægt tilgives aldrig: der vilde derimod være meget at indvende. For det Første ere jo dog Konger kun Mennesker, og altsaa har Tiden her sin Betydning. Dernæst, det er jo dog virkelig i anden, i syvende o: s: v: Slægt ikke mere de samme Personer, saa lidet som den tilsvarende Konge er den samme, maaskee ere de der nu leve af hiin Familie virkelig rare Mennesker, Intet mindre end Kongens Fjender.

Tag derimod Guds Forhold til Slægten. For det første for Gud har Tiden ingen Magt til at forandre, for Gud er dette med Stamfaderens Fald væsentlig passeret „idag". Og dog vil han glemme — men da naturligviis paa Vilkaar af, at man da ikke vil iterere culpa. I Billedet var jo Forbrydelsen ikke den, at hiin Families senere Slægter ved Forplantelsen nedstammede fra Stamme-Faderen. Men naar culpa just stikker deri, saa er det dog virkelig for meget forlangt, at forlange Tilgivelse med Tilladelse til at iterere culpa.

Og dog er dette denne Omredaktion af Christendommen, som florerer især i Protestantismen. Christenheden har ligesom sagt til Gud: lad Du os blot raade, Du skal see, Du vil faae Fornøielse af os, Du skal see, hvilke nogle rare Børn vi skulle opdrage, sande Christne, thi det maa tages itide (Christendommen er rigtignok af den Mening, at da det at blive Christen er et Brud, gjælder det om at man da ikke tager det saa tidligt, at det er Nonsens at tale om at bryde med Verden, som hvis man vilde sige: at det spæde Barn i Daaben bryder med Verden, saa altsaa Bruddet undgaaes,

bryde med Verden] sml. 161.183.

ɔ: det at blive Christen undgaaes, ɔ: det bliver en Indbildning, lidt Sentimentalitet og lidt Barneløier).

Nei, Christendommen staaer fast paa eenlig Stand — den har ikke behøvet empiriske Beviis, men Christenhedens storartede Præstation med at skaffe christne Børn rigtige Christne fra Barndommen af, denne storartede Præstations Resultat har tilstrækkelig godtgjort hvad det fører til, ved Hjælp af en behændig Vending at begynde igjen paa en Frisk paa det Gamle: det er en rar Verden, og det vilde da være himmelraabende Synd, ved at spærre af for Forplantelsen at standse denne Tilstrømmen af Legioner rare Mennesker.

Nei, Christendommen staaer fast paa eenlig Stand — og ikke skal jeg som Luther (det vogte jeg mig vel for!) ikke skal jeg som han, hvis det synes, at Paulus ikke stemmer med Christus, ikke skal jeg da sige: Christus maa til Siden, Paulus det er Manden. Nei, skulde det være saa, at Paulus ikke stemmer med Christus, saa vil jeg sige: ja saa maa Paulus have mig undskyldt.

Guds Rige er ikke af denne Verden, en Fremmed og Udlænding skal den Christne være i denne Verden, i denne Verden, der for Gud ligger i det Onde, Følgen af en Skyld, som dog for Gud er begaaet idag.

Men cardo rerum i denne Verden er just: Slægts-Forplantelsen, først den bliver rigtigt indcorporeret i denne Verden, Den som paatager sig at forplante Slægt. Det hjælper ikke med alle Beslutninger og Forsikkringer og Forsætter og alle mulige Forholds- og Forsigtigheds-Regler, Enden bliver, at Christendom dog bliver Eensartethed med denne Verden. Skaf en Mand Kone og Børn, det veed denne Verden meget godt, saa skal vi snart bearbeide ham saaledes, at han skal blive saa eensartet med denne Verden saa det er en Lyst — for denne Verden at see paa. Christendommen veed det ogsaa, og spærrer derfor strax af.

Om jeg havde 10 Hurtigskrivere og kunne dictere Forskjelligt til hver især og vedblev saa uafbrudt at dictere i 10 Aar: jeg betvivler dog at jeg skulde kunne faae beskrevet alt det Galimathias og Nonsens al den Masse af Sandsebedrag og Løgn og Uredelig-

Luther] sml. 161.194.

1854

hed og velmeente og gavtyveagtige Paafund, der skjuler sig i dette ene Ord: Christenhed. Men dette indestaaer jeg for, det hænger Alt Alt paa een eller anden Maade sammen med, at man oversaae, annullerede, at det at være Christen er eenlig Stand, at ikke blot det at være Præst — denne Distinktion er uchristelig — nei det at være Christen er eenlig Stand.

Denne Verden, denne hele Tilværelses Selviskhed er concentreret i culminerer i: Slægts-Forplantelse, en Selviskhed der (som jeg andetsteds har viist) da den nu ikke kan skabe (hvilket er Guds Majestæts Ret) dog idetmindste vil: give Liv. Denne Selviskhed vil Gud ikke, han vil have den standset — derfor spærrer Christendommen ‹strax› af, Guds Rige er ikke af denne Verden, den Christne er en Fremmed og Udlænding.

#

#

Lader de smaae Børn komme til mig

164
U. D.

Ja, ganske rigtigt — Christus er jo Verdens Frelser, og ogsaa det spæde Barn hører jo ved sin Tilværelse til den fortabte Slægt.

Men at fortolke dette Sted saaledes, at man saa million × trillionviis har sagt: lader os nu blot skaffe smaae Børn tilveie — thi Christus siger: lader smaae Børn komme til mig: dette er enten bæstisk dumt eller uforskammet ‹frækt.›

Man har i Christenheden faaet Christus gjort om til en Godmand, En der giver Viin til ved Gjestebudder, fast som var Christus ikke kommet til Verden for at frelse en fortabt Slægt, men for at staae Fadder til al Verdens Børn.

Sagen er dog saa simpel: at frelse Slægt, det vil sige Slægten er fortabt, det har vi kun altfor meget af, det gjælder om at frelses ud af Slægt, og selvfølgeligt maae der da begyndes med at spærre af for Slægt.

Christus er ikke kommet for at blive Stamfader til en ny Slægt, nedstammende fra ham. Dog er det hertil Christenheden egl. vil omredigere Christendommen, istedetfor at lade det staae som

andetsteds[ɔ: 154. [164] Lader ... mig] Matth. 19,14. skaffe ... tilveie] sml. 163.172.

1854

det staaer i det nye Testamente: Slægten er fortabt Christus vil frelse, ikke: Christus vil blive Udgangspunktet for en ny Slægt.

#

165 U. D.

Eenlig Stand.
(Christenhed.)

Altsaa Christendommen fordrer eenlig Stand. Dette synes saa let at see, naar man vil see, er saa indlysende, naar det er seet, at man saa vel maa spørge: men hvorledes er det saa muligt, at det uhyre Nonsens med Christenhedens Millioner kan være afstedkommet.

Forklaringen er endda ikke saa vanskelig, det ligger i, at man ikke har kunnet eller af egoistiske Grunde ikke villet holde Stand mod det Numeriske.

Den christelige Fordring er Guds Fordring, den lægger Sagen saa høit som Gud vil det, og det forstaaer sig, den convenerer ikke ganske Kjød og Blod.

Da nu denne Tale om Himlens Salighed var trængt noget igjennem, da blev bestandigt Tallet af dem, som stormede til og ville være Christne større og større. Men den christelige Fordring convenerede dem ikke ret, var dem for høi.

Da skete det at Forkynderne maaskee ledede af en menneskelig Godmodighed, der vil kluddre istedetfor at lystre, meente at man maatte give lidt efter — og saa gik det hyp i Gallop.

Efter det skete, at der mellem den guddommelige Fordring og Menneskenes Mængde, som nok saadan for lidt billigere Priis vilde være Christne, trængte sig en Mellem-Instants, nogle Gaudiebe (cfr. Historien med Studenstrup med Raad- og Domhuset) der paatage sig (som var det dem, der raadede over Himlens Salighed) at slaae lidt af paa Fordringen — og saa gik det hyp i Galop, aldeles som ellers i Kjøbmandsverdenen, den Ene underbød den Anden.

Men Christendommen staaer fast paa Sit: eenlig Stand. Chri-

[165] Numeriske] sml. 162.167. Gaudiebe] sml. XI[1] A 463, og se Note dertil. Studenstrup] sml. 75, og se Note dertil.

1854

stendommen vil Ueensartethed med denne Verden — og Den, der af religieus Grund forblev ugift, han er radikalt ude af Trittet (som man siger i Militair-Sproget) med denne Verden.

Ja, selv om eenlig Stand ikke havde den dybere Grund, som jeg tidligere har paaviist, alene derfor maatte Gud fordre eenlig Stand for at have Mennesker disponible til at kunne lystre enhver Ordre. Det at være Christen er og skal være en anstrenget Existeren; men enhver saadan er gjerne (hvad Livet jo saa almindelig udviser) eenlig. Sandeligen det har gjort uberegneligt Skade det hykkelske Skjul, at Menneskene, at Præsterne forsikkre at de var villige til Alt — naar de blot ikke havde Kone og Børn. Altsaa først forfalsker man Christendommen og faaer Kone og Børn, og naar saa Christendommen vinker ad dem og vil bruge dem lidt anstrenget eller vil bruge dem (thi at avle Børn og mæskes i et Levebrød kan dog vel ikke kaldes en Brug Christendommen gjør af dem) saa svares: ja, naar vi blot ikke havde Kone og Børn.

#

Guds Majestætiskhed.

166
U. D.

Som Dracontiske Love bevirke, at slet Ingen bliver straffet, saaledes kan man ogsaa løfte Gud op i en saadan Art Majestætiskhed, at man gavtyveagtigt bliver ham aldeles qvit.

Det er denne Art Majestætiskhed, i hvilken Christenheden har faaet Gud bortfjernet.

Ogsaa derfor er det saa fornødent at indskærpe, at Gud er idel Subjektivitet saa i en Forstand, hvis det behager ham saa, den største Ubetydelighed kan tildrage sig hans Opmærksomhed. Noget Andet er det naturligviis, at han, hvad jeg oftere har omtalt, i sin Majestætiskhed straffer ved at ignorere Menneskene og deres hele Stræben; men dette er sandeligen ikke fordi han er saaledes fjernet i sin Majestætiskhed, at han ligesom ikke kan øine det. Dog er han naturligviis heller ikke Subjektivitet i den Betydning, at Noget skulde have det, om jeg saa tør sige, i sin Magt at afficere ham, nei dette formaaer det Største lige saa lidt som det

Ueensartethed] sml. 125.172. Levebrød] sml. 156.171. [166]straffer] sml. 157.175.

1854

Mindste; men, som sagt, det meest Ubetydelige kan tildrage sig hans Opmærksomhed, naar det behager ham. Naar det behager ham. Derom er det det dreier sig. Thi han seer jo Alt, veed Alt, det Største og den største eller den mindste Ubetydelighed. Ingen bedrage sig derfor selv. Om et Menneske dynger Forbrydelse paa Forbrydelse og det gaaer ustraffet ja hans Liv er idel Held og Triumpher, han bedrage ikke sig selv, Gud seer det, Gud er ganske nær, men han overseer ham, han straffes med den frygteligste af alle Straffe: at ignoreres af Gud. Om den Religieuse mener, at een eller anden Ubetydelighed kunde være saa ubetydelig, at den ikke bemærkedes af Gud, han bedrage sig ikke, thi Gud seer Alt, og hvis det behager ham, kan han lægge Mærke dertil.

Lærebogens Categorie: Gud er i Himlen og gjør Alt hvad ham behager, er ganske rigtig, naar den forstaaes saaledes som jeg her har fremsat det: Gud er idel Subjektivitet, Alt er for ham Intet, hvis det saa behager ham, og Intet er Alt, hvis det saa behager ham. Men denne Mellembestemmelse: om det behager ham er den uendelige Distance som Gud har, han som dog i en anden Forstand uendeligt er den Nærmeste. Overalt i ethvert Øieblik tilstede er han nemlig den Nærmeste, men uendeligt sikkret mod al Nærgaaenhed, thi, om han vil lade mærke hvor nær han er eller ikke, eller, om han subjektivt vil være nær eller ikke afhænger ene af Dette: om det behager ham.

#

Det Numeriske.

167 U. D.

Ogsaa saaledes virker det Numeriske (som mere og mere er, altsom Numerus voxer blevet Menneske-Tilværelsens Lov) demoraliserende, at Synet af disse Tusinder og Tusinder gjør, at Menneskene blot leve comparativt, at hele Menneske-Tilværelsen opløser sig i dette comparative Vrøvl, det Numeriskes Mudder, som saa endog sminkes op til at skulle være Noget under Navn af Historie og Politik, hvor Pointen dog bestandigt er

Gud er i . . . behager] Ps. 115,3. [167] Numeriske] sml. 165.168.

1854

(Aandsløshedens Kjende) at Det, som gjør at det skal betyde Noget er, at et stort Tal deeltog deri, saa Antallet giver Betydning, fast som var Idee liig en Tæller i Banken, der reflecterer paa Tal.

Ak, i Oldtiden var det dog saa, at der levede Mennesker, som tænkte primitivt over det at være Menneske, hvad det overhovedet vil sige at være Menneske, hvilken Betydning det har i sig, og i hele Tilværelsen. Sligt falder Ingen paa at tænke over, fortabt som nu Enhver er fra tidligste Tid i dette det Numeriskes Menneske-Vrøvl.

Deraf kommer det ogsaa, at der vel ikke lever et Menneske, som endog blot aner efter hvilke Dimensioner Christendommen er lagt an, at Christendommen er lagt an af Gud og har hele Tilværelsens Dimensioner eller Proportioner, Verdens-Alts Proportioner. At Christendommen er en Begivenhed der bogstavelig interesserer Himmel og Jord som ogsaa Christus altid fremstiller det, cfr. f. E. hans Taler i Luc. 21 om sin Gjenkomst. Men atter her har Vrøvlet med „Christenhed" disse Millioner × Trillioner af Christne sluddret Christendommen ned i en Jammerlighed, saa det at være Christen ansees for Ingenting, Noget vi Alle ere — for saa at begynde paa Vrøvleriet med hinanden indbyrdes, hvor Pointen atter bliver, hvor stort Tal der er sat i Bevægelse — altid Tallet.

Men hvor ironisk, Loven er denne: Alt hvad der for at blive betydeligt behøver Tallet er eo ipso det Ubetydelige og i samme Grad mere som det større Tal behøves; Alt hvad der kun kan exseqveres, arrangeres, fuldkommen ved Hjælp af det store Tal, hvad saa Menneskene studse beundrende over, som var Det det Vigtige, just Det er det Uvigtige. Det sande Vigtige forholder sig omvendt, behøver bestandigt mindre og mindre Tallet for at kunne fuldkommes, og til det Vigtigste af Alt, hvad der sætter Himmel og Jord i Bevægelse behøves blot eet Menneske, behøves der Flere trækker det fra. Europæiske Krige og Revolutioner og Kunst Udstillinger og Kæmpe-Aviser o: s: v: kan rigtignok ikke arrangeres af eet Menneske. Saa troer man, at Sligt er det Vigtige,

eet Menneske] sml. 156.168.

1854

istedetfor at det just er dets Uvigtighed der gjør, at der maae være Mange, dets Mangel paa Vigtighed der gjør at Tallet maa give det Vigtighed. Men det Vigtigste af Alt, hvad der interesserer Engle og Dæmoner, at et Menneske virkelig indlader sig med Gud: dertil er eet Menneske nok.

Og gys saa, naar Du tænker, hvordan vi leve — og at Sandheden er, at hvert Menneske kunde være dette ene Menneske.

#

168 U. D.

Kæmpe-Foretagender.

Ak, hvilken Forandring! Engang var det dog saa, at man ved et Kæmpe-Foretagende tænkte paa: at det da var Een, eet Menneske — en Kæmpe.

Nu brouter man i vore Tider af Kæmpe-Foretagender og saa ere disse Kæmpe-Foretagender ret egl. Dværge-Foretagender, et Par Millioner Dværge forenede, Pointen er just Tallet.

#

#

169 U. D.

At Christendommen slet ikke er til.

Denne min eneste Thesis kan ogsaa belyses ved følgende Synspunkt.

Just fordi Christendommen er ubetinget det Betydelige forholder den sig, ifølge Loven for det Betydelige, til, at eet Menneske er nok.

Nu derimod har man faaet sat Christendommen over i det Ubetydeliges Væren, hvor Loven er: Tallet, Antallet giver det Betydning. For at det dog skal være Noget nutildags med Christendommen maa der Folk, Stater, Millioner Mennesker eller som de kalde sig Christne.

indlader ... Gud] sml. 157.171. [168] Een] sml. 167.169. Tallet] sml. 167.169. [169] Christendommen ... ikke er til] sml. 30.181. eet Menneske] sml. 168.171. Tallet] sml. 168.174.

1854

Man vilde formodentligen i vore Dage bona fide briste i Skoggerlatter, naar det blev sagt, at, christeligt, er eet Menneske nok. Fra Christendommens Synspunkt er (hvis ellers Christendommen brugte den Categorie det Latterlige) christne Riger og Stater, en christen Verden lige saa latterlig.

Det Menneskene altid søger i det Numeriske er hvad Adam søgte blandt Træerne: Skjul. Lønligt gyser man dog maaskee for den Sandhed, at man selv ikke er Christen, at Christendommen slet ikke er til — saa skjuler man sig i „christne Stater, Nationer, Riger." flygtende for den Sandhed: at Christendommen slet ikke er til.

#

Den guddommelige Styrelse.

170
U. D.

Styreren er jo en Allestedsnærværende, saaledes i een Forstand den Alt Allernærmeste. Men i een anden Forstand er han uendelig langt borte. Dette vil sige: gribe ind med Magt vil han ikke, han almægtigt tvinger sin egen Almagt, fordi det nu engang saa har behaget, at ville see hvad denne hele Tilværelse kan blive.

Han er i en vis Forstand som en Naturforsker, der forholder sig til sit Experiment: denne har det jo maaskee let nok i sin Magt paa en anden Maade at faae Det, han vil see, om det lader sig frembringe paa Experimentets bestemte Maade; men han tvinger sig, for at see Experimentet, venter taalmodigen — dog uendelig interesseret. — Eller Gud er som en Majeutiker i Forhold til den Lærende. Han har det jo i sin Magt strax at sige den Lærende det Rette, men istedetderfor tvinger han sig, holder taalmodigen ud maaskee Aar, at den Lærende udtømmer sig i, opfinder nyt Galimathias.

Men som Experimentatoren og Majeutikeren er Intet mindre end en ligegyldig Mand: saaledes er Gud ogsaa uendelig interesseret.

Dog hvad der gjør Tilværelsen saa frygteligt overvældende for et stakkels Menneske seet fra dette Synspunkt, er, at Gud har og

1854

bruger saa uhyre Proportioner, hvilket just atter her er det Majestætiske (ligesom, svag analogt, en Experimentator og en Maieutiker rangerer efter, hvor længe han kan holde ud og efter hvor stor Maalestok han kan anlægge Experimentet). Gud bruger, eller lader Aarhundreder tosse hen i Galimathias og Vildfarelser: denne Proportion er saa uhyre for et stakkels Menneske.

I en vis Forstand kan man nemlig sige, at der jo slet ingen Styrelse er, ligesom det jo og er som var der ingen Experimentator eller var Experimentatoren Ingen, da han jo ikke griber ind men just overlader de sammen satte Kræfter at udfolde sig. Og dog er Experimentatoren idel Opmærksomhed og i eet væk med, hvad kun er et svagt Billede paa Guds Værenmed, medens han dog i en anden Forstand ganske tvinger sig fra almægtigt at gribe ind.

Kun engang har Styrelsen almægtigt grebet ind: i Christo.

#

171 U. D.

At forholde sig til Gud.

Gud er paa een Gang uendelig nær og uendelig fjern fra Mennesket.

At komme til at forholde sig til Gud er en Opdagelses-Reise der svagt kunde sammenlignes med Nordpols Expeditionen — saa sjeldent er nogensinde et Menneske virkeligt trængt frem ad den Vei, til den Opdagelse. Men indbildt sig det: ja det have alle Aarhundreder og næsten Enhver.

Dog er denne Opdagelses Reise efter Gud en Indenlands-Reise, Pointen i den er netop at bevare sig selv i Enkeltheden, og saa indefter blot at skaffe til Side, skaffe Hindringer bort.

Her er Grændsen for en menneskelig Travlhed og Indbildskhed. Om en Keiser tog Spender-Buxerne paa og gav 2 Millioner Specier om Aaret til at lønne 10,000 fede Præster for — at opdage Gud: dette er naturligviis latterligt, er endnu taabeligere

[171] forholde sig til Gud] sml. 167.179. Enkeltheden] sml. 169.174. lønne] sml. 165.231.

1854

end at smide Pengene bort. Om hele Christenheden aabnede en 4 Skillings Subscription for at lønne 10,000 Præster i den Hensigt at faae fat i Gud: det er Nonsens. Ja, Gud være lovet, Penge formaae dog ikke Alt, ei heller Associationer.

#

Christendommen som Doctrin.

172
U. D.

Var det virkelig Guds Mening, at Christendommen kun er en Lære, nogle Læresætninger: saa er det nye Testamente en latterlig Bog — at sætte saaledes Alt i Bevægelse, at lade Christus saaledes lide for at anbringe: nogle Lære-Sætninger. Menneskeheden maatte jo sige: ih bevares er det ikke Andet Du vil, kan det beskjeftige Dig saa meget: vi skulle med Fornøielse antage hvadsomhelst, det gjør vi lige saa let som hvis Du vil at vi skal gaae med Trekantethat istedetfor rund.

I Sandhed hvis Christendommen efter Guds Tanke blot skal være en Doctrin: saa røber hele det nye Testamentes Maskinerie, Christi Liv, at Gud er, for at sige det reent ud, qua Menneske-Kjender en complet Trompeter.

Nei, men Gud som kjender Gavtyven „Mennesket" han sigter efter noget Andet: Charakteer Forvandling.

Og derfor sigter Gud først og fremmest efter Cardinal-Punktet: eenlig Stand.

Ueensartethed er det Gud vil have, Ueensartethed med denne Verden. Det at afdøe istedetfor: Livs-Lyst; eenlig Stand istedetfor Bryllup og Barsler.

Engang var det og saaledes, at den Christne kun prydede sit Hjem med: et Dødningehoved. Nu er ⟨en⟩ Venus hvad man seer i ethvert Huus, nu er det (christelig?) Dannelse i Alt at kunne anbringe en fiin Hentydning til det Sexuelle, Qvindens Dannelse det fine Coquetterie.

[172] Charakteer Forvandling] sml. 163.177. Ueensartethed] sml. 165.206. afdøe] sml. 132.212. Sexuelle] sml. 164.176.

1854

Ja enten en Venus som Sindbillede, eller ogsaa det Jødiske om at Børne-Avling er Velsignelse for dette Liv: Eet af to er Pointen i Christenhedens Liv eller Livet i Christenheden.

Herlige Resultat af — at gjøre Christendommen til Doctrin: i „Christenhed" er Livets Alvor: Forholdet til det andet Kjøn — og dette er Christendommen, det nye Testamentes Christendom.

#

173 U. D.

Hedenskab — „Christenhed"

Hedenskabet har bestandigt eet Fortrin for Christenheden ikke at have consumeret saa frygtelig megen Løgn. Tænk blot paa den Løgn med Præsterne, som ivrige i deres Gjerning saa Aar ud og Aar ind præke — Løgn; thi Løgn er det, at det de prædike er det nye Testamentes Christendom.

Maaskee var i Hedenskabet ogsaa hvert Menneske en Løgner; i Christenheden er han det, foruden i samme Forstand som i Hedenskabet, tillige ved at kalde sig Christen, en General-Løgn, der gjør hver Time han lever til en himmelraabende Løgnagtighed.

#

#

174 U. D.

„Christenhed" en Sammensværgelse

„Christenhed" er en Sammensværgelse mod det nye Testamentes Christendom.

Derom gjælder det, at see dette; thi det sees ikke saa let, om det end, naar det er sagt, sees uendelig let. Men det sees ikke saa let, fordi Ingen falder paa at tænke sig en Sammensværgelse i det Mønster. Men dog er det en Sammensværgelse, og, som andetsteds viist, Respekts-Udtrykket i en vis Forstand for Christendommen, at man nemlig ikke har vovet en Sammensværgelse i Retning af aabenlyst at gjøre Oprør, men listigt sammensvoret

Jødiske] sml. 163. [174]andetsteds] ɔ: 39.

1854

sig ved at forfalske Begrebet Christen, gjøre Verden (den Verden man skulde ifølge det nye Testamente ligge i Kamp med, og forfølges af) til Christen.

„Christenhed" er en Sammensværgelse mod det nye Testamentes Christendom. Jeg veed det vel, Christenheden vil bilde os ind, at de ere rare Christne, at Fritænkerne derimod, Sektmagerne o: s: v: at de ere de Sammensvorne. Nei, nei, det er et gammelt Kneb, at f. E. en Tyv naar han forfølges hitter paa selv at raabe: stop Tyven, for at bortlede Opmærksomheden fra sig. Og saaledes er „Christenhed" i travl Virken for at værne om Rettroenheden mod Sekter og Fritænkere o: s: v:, men det narres man ikke af, Christenheden er selv Sammensværgelsen mod det nye Testamentes Christendom, og langt farligere end alle Fritænkere og Sekter.

Christenhed er Sammensværgelse mod det nye Testamentes Christendom. Og hvad var Catilinas og hvad var nogen historisk bekjendt Sammensværgelse, og hvad vare de alle tilsammen mod denne Sammensværgelse.

Men nu det Næste — hvad bruges der mod denne uhyre Sammensværgelse, hvor findes der Mandskab nok til at tage det op med disse Masser? Ja dette Næste det er, især for Publikum og slige moralske Personer til at blive rasende over, det Næste, det der bruges er: den Enkelte, en Enkelt.

Frygteligt! Og dog det eneste Sande, det eneste Conseqvente. Thi bruges der en Forening af To, saa er Sammensværgelsen ikke radicalt sprængt; bruges der en Forening af To, saa er i Det, som brugtes mod Sammensværgelsen, Spiren indeholdt til en ny Sammensværgelse mod det nye Testamentes Christendom; thi hvor der er To er ogsaa Ti, og saa Hundrede o: s: v: — og naar der saa er Million: saa har vi Sammensværgelsen. Det Numeriske er egl. Sammensværgelsen, thi det Numeriske qvæler lumskt Pointen i Christendommen. Under Skin af Iver for Christendommen qvæler det Numeriske Christendommen, ligesom hvis

den Enkelte] sml. 171.176. Numeriske] sml. 169.184.

1854

en Moder under Skin af Omsorg for Barnet ligger det ihjel — saaledes ligger det Numeriske Christendommen ihjel.

Det Numeriske er Sammensværgelsen. Som i Staten, naar der paa Gaden er samlet en Masse Mennesker — Politiet udenvidere hugger ind, uden Hensyn til om her er begaaet en Forbrydelse eller ikke, thi denne Sammenstimlen af Mennesker er en Forbrydelse: saaledes, og med en ganske anden Art Ret, gjør det høiere Politie udenvidere Angreb over alt hvor der viser sig Millioner Christne — jo større Antallet er, desto vissere at det er Løgn, desto vissere at her er en Falsation.

Dette kan ansees som Contra-Sætningen til hvad nu længst har lyksaligggjort Præsterne: Christendommens Udbredelse.

#

175 U. D.

En personlig Gud.

Derom er det Professorer og Præster vrøvle, de søge at bevise, at Gud er personlig, og det er dette, som Menigheden lyksaliggjøres i.

Jeg vil nu ikke tale om, at det er latterligt at ville bevise det, thi det lader sig ikke „bevise" det maae troes. Men det jeg egl. vil tale om er at Menneskene her som allevegne spilde deres Tid og deres Liv paa at løse Vanskeligheder de selv skabe. Ja Gud gjør dog altid de Vise til Nar.

Antag, at En ‹, en Professor,› anvendte hele sit Liv, lærd og videnskabeligt, paa at bevise Guds Personlighed — antag at det endelig lykkedes ham, hvad saa? Saa vil han have naaet ved Enden af sit Liv at staae ved Begyndelsen, eller at staae ved Enden af Indledningen til Begyndelsen. Og denne hele Indledning er Noget Mennesket taabeligt selv har skabt, Vanskeligheder Mennesket selv hitter paa. Men som sagt, saaledes er det i alt Religieust, alt Christeligt, Menneskene opfinde en Art Vanskeligheder for an, Indledningen til Sagen selv: herpaa spilde ‹de› deres Tid og Kraft og Liv og saa døe de, komme altsaa aldrig til at begynde paa Sagen selv.

1854

Nei Gud er personlig, den Sag er vis nok.

Men hermed er Du indtil videre ikke kommet videre. Atter her ligger en menneskelig Vildfarelse, man bilder sig ind, at naar nu Professoren endelig faaer beviist, at Gud er Personlighed, saa er han det udenvidere for os alle. Maaskee er det ogsaa derfor at man saa gjerne sætter Sagen over i en anden Sphære end Troens i Bevisernes, for nemlig hurtigt og sikkert, engang for alle at være dette qvit, eller have Vished.

Nei, Gud er vistnok personlig, men deraf følger endnu ikke, at han udenvidere er det for Dig. Tag et menneskelig Forhold: en overlegen Personlighed er dog vel Personlighed, men har han det ikke i sin Magt lige overfor den Underordnede at være Personlighed i Forhold til ham, eller at forholde sig objektivt til ham, medens det dog staaer fast, at den Overlegne er og bliver Personlighed.

Saaledes med Gud. Han er visselig Personlighed, men om han lige overfor den Enkelte vil være det beroer paa, om det saa behager Gud. Det er Naade af Gud, at han i Forhold til Dig, vil være Personlighed; og hvis Du forspilder hans Naade, straffer han Dig ved at forholde sig objektivt til Dig. Og i den Forstand kan man sige, at Verden ikke (trods alle Beviser!) har en personlig Gud; thi Verden behager ikke Gud, og hans Straf er at forholde sig objektivt til den, medens han dog vel lige fuldt bliver Personlighed.

Men medens der vrøvles af Professorer og Præster for Millioner om Beviser for Guds Personlighed, er Sandheden den, at der længst ikke mere lever Mennesker, som kunne bære Trykket og Vægten af at have en personlig Gud. Der er Noget rystende og gribende i den Sandhed med hvilken en Patriarch eller en Apostel taler om at døe træt af Livet; thi sandeligen at have haft med en personlig Gud at gjøre, det kan vel gjøre et Menneske træt. Billedligt: en Bondehest, om den end har arbeidet strengt for Ploven — den har ikke engang Anelse om, hvad det vil sige, at være saaledes træt som den ‹kunstigt redne› Hest er det, hvilken Beri-

Naade] sml. 100.181. Straf] sml. 166.181.

1854

deren har redet. — Ak, men selv om mit Liv forresten ikke havde Plage og Lidelser, alene dette var nok, denne Modbydelighed, som paakommer mig, hver Gang jeg tænker paa det Vrøvl, som Menneskene spilde Tiden og Livet i. Det vil jo dog være modbydeligt at tænke sig at Menneskene ikke spiste Mad men levede af Snavs, spiste Utøi o: D: — men lige saa modbydeligt er det at tænke sig, at Menneskene i dyre Domme ‹til Præster og Professorer,› kjøbe og finde sig lykkelige ved at leve af — Vrøvl.

#

176 U. D.

Ægteskabet.

At Slægtens Forplantelse hænger sammen med den menneskelige Egoisme eller rettere er den, sees paa utallige Maader, her blot et Par Træk.

De fleste Mennesker have ikke Selvfølelse nok til at leve som Enkelte, saa kræver deres Egoisme at drage den Hjælpelinie, at deres Selvfølelse potenseres ved: at der ere De, som skylde dem Livet. Nu synes det dem, at deres Liv dog har Betydning. Og er dette tillige (som oftere bemærket) dem Surrogatet for Udødelighed.

De fleste Mennesker mangle Selvfølelse til at kunne hævde sig selv lige overfor andre Mennesker, saa behøver deres Selvfølelse, at de have Nogle, som ubetinget maa adlyde dem, Nogle, som de ganske have i deres Magt, saa de dog ogsaa føle at Mennesket er Hersker. Dette er saa Børnene. Gud forbarme sig over, hvad i denne Henseende Familielivet skjuler for Raahed og Egoisme, da det destoværre kun er altfor vist, at Forældrene som oftest trænge mere til Opdragelse end Børnene.

#

177 U. D.

Menneskelig Dannelse.

Af Styrelsen er ethvert Menneske skjenket Eiendommelighed. Livets Betydning skulde saa just være at gjennemføre denne

[176] Forplantelse] sml. 172.202. Enkelte] sml. 174.184.

1854

Eiendommelighed, styrkes og modnes i de Collisioner, som den maa frembringe med en Omverden.

Den menneskelige Dannelse derimod er et Demoraliserende, beregnet paa at lære et Menneske det Kunststykke ikke at have en Mine, ikke at bruge et Ord, ikke at foretage sig det Mindste uden at have den Garantie, at da før ham mange Andre have baaret sig ligedan ad. Derved mener man saa at opnaae at undgaae alle Farer, alle Collisioner, al den Anstrengelse, som er forbunden med at være Eiendommelighed.

Som i Meningernes Verden Journaler demoralisere Menneskene, fordi de afvænne dem med selv at have en Mening og at udvikles ved at gjennemføre denne i Modsætning til Andres, afvænne dem dermed og derimod vænne dem til betræffende enhver Mening de have, at have den Garantie (som Journalens Udbredelse giver) at et betydeligt Antal Mennesker have samme Mening: saaledes demoraliserer den saakaldte menneskelige Dannelse.

En saadan smagfuldt Dannet er ret egl. en Tærende. Medens enhver Eiendommelighed (hvad jo Enhver oprindeligt er) som saa gjennemføres i Livet, er et virkeligt Berigende, et Mere, der kommer ind i Verden, er en saadan Dannet en tærende Efterabelse.

Og en saadan Dannet, en saadan tærende Efterabelse, mener saa vel ogsaa at blive udødelig — ved at have den Garantie, at han nøiagtigt bærer sig ad som han veed at mange Andre før ham have baaret sig ad.

Al Frelse for et Menneske ligger i at blive Personlighed — men der er ingen større Afstand fra Personlighed end en saadan Dannet. Det er sandt, han er ordentligviis fritagen for Alt hvad der kan vederfares Eiendommelighed, at komme til at staae ene, at anstrenges i Primitivitet, maaskee at komme betydeligt paa tvert i Livet, maaskee at blive latterlig, maaskee at blive forfulgt, maa-

Journaler] sml. 117.438. Personlighed] sml. 172.196. forfulgt] sml. 163.181.

1854

skee ihjelslagen; men han er i dybeste Grund Demoraliseret, et U-Menneske, en Vanskabning, han er paa en Maade ophørt at være en Guds Skabning og er blevet en Skabning, som – modbydeligt! – har Menneske-Slægten til Skaber. Kun Gud kan skabende give Eiendommelighed, naar Mennesket skal gjøre Gud det Kunststykke efter, bestaaer det i: at tage Eiendommelighed bort. En saadan Dannet er saa omskabt til en Menneske-Skabning, der ogsaa bærer sin Skabers (Menneskets) — ikke hans Billede, nei hans Stempel, at han er ligesom de Andre, den ussleste af al Væren, ja det ringeste Dyrs Væren er mere værd end en saadan Væren, hvilken jo derfor heller ikke skyldes Gud men ved Skyld er Menneskets eget Værk.[†]

Til 177, i Marginen:

178 U. D. [†] Denne rene Usselhed at være ligesom de Andre forekommer ogsaa kun i Menneske-Verdenen, er ikke et Oprindeligt, men et Senere, en Demoralisation — Skaberen udstyrede intet levende Væsen saa knebent.

#

179 U. D.

Den menige Mand — Den Dannede.

Som den menige Mand fjerner Gud, eller selv anbringer de Betænkeligheder og Vanskeligheder, som fjerner Gud, fordi den menige Mand nemlig ikke vil lade sig opløfte, men hellere bliver i Sit, at Gud er saa uendelig Ophøiet, at det da ikke kan hænge rigtigt sammen, at man saadan ganske simpelt og ligefrem kunde henvende sig til ham: saaledes opfinder den Dannede lignende Vanskeligheder, som ligeledes fjerne Gud. Den Dannede siger (og det er egl. endnu Dummere end den menige Mands Tale): Gud kan man ikke saadan udenvidere nærme sig, nei, ad videnskabelig Vei maa man see at trænge frem til Gud.

Ak, og imidlertid sidder Kjerlighedens Gud i Himlen og venter, om dog Ingen vil indlade sig med ham — medens Menne-

[†)] se 178. [179] menige Mand] sml. 149. henvende sig til ham] sml. 171. 208.

1854

skene ere paa forskjellig Maade i travl Virksomhed med at fjerne Gud fra sig og vel at mærke under Paastand paa, at hvad de foretage sig just er for at: nærme sig Gud.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Altsaa under Paastand paa at nærme sig Gud fjerner man Gud fra sig. Men til syvende og sidst er det dog ikke egl. det man, instinktivt-underfundigt vil?[†] Er det sande Forhold ikke egl. dette, at Mennesket er ligesom Barnet der helst vil være fri for at være under Forældrenes Øine, er det ikke saaledes Det Menneskene vil: være fri for at være under Guds Øine. Og til den Ende har deres instinktive Underfundighed opfundet, at det lader sig sikkrest gjøre under Skin af at man gjør store Anstrengelser for at nærme sig Gud, medens det just er disse Anstrengelser, der fjerne Gud fra En. Især gjælder dette vistnok om den Dannede.

Til 179, i Marginen:

[†] Er det ikke med hele Menneske-Livet i Verden som med Prindsessen i 1001 Nat, der frister Livet ved at fortælle Eventyr — er det ikke derfor, at der, under Paaskud af at nærme sig Gud, gjøres alle Anstrengelser for at fjerne Gud, fordi man lønligt veed, som Børnene vide, at deres Commerce og Gavtyvestreger faae en Ende, naar Forældrene komme hjem, at saaledes Indtrykket af Guds virkelige Nærhed vilde standse dette hele Comerce, en Comerce som kun afstedkommes derved, at man underfundigt bestyrker hinanden i, at Gud er fjern, fjernende ham under Skin af at arbeide for at nærme sig ham.

180 U. D.

#

#

Christendommen.

181 U. D.

Det der gjør det for os Mennesker saa uendelig vanskeligt at blive endog blot ret opmærksom paa hvad Christendommen er,

[†] se 180. [180] Prindsessen i 1001 Nat] sml. III A 113. VIII A 485. IX A 411. X[1] A 442.

er, at vi, naturligt, have aldeles den modsatte Synsmaade af den der er det nye Testamentes, lige den modsatte Art Øine, om man saa vil.

Det nye Testamentes Synspunkt er ene og alene: Evigheden. Dette er Gjenstanden, hermed er det det beskjeftiger sig — og siger det da, som sandt er, naar der er Tale om en evig Fortabelse, saa er hvad Du end skulde lide i disse Par Timelighedens Aar Intet, ja idel Naade, om Du slap med at lide det meest mulige i disse Par Aar og saa evigt blev salig. Det er, det nye Testamente er i den Grad ene fortabt i det Evige, at det behandler dette Liv ganske en bagatelle.

Omvendt med os Mennesker, vi ere i den Grad beskjeftigede med dette Liv, med at have det godt i dette Liv, med at slippe fra at lide i dette Liv — at vi egl. helst lade det om Evigheden staae hen, eller ønske paa den nemmeste Maade at faae en Vished af den Art, at vi ganske kan faae travlt med at nyde dette Liv.

Altsaa for Christendommen er det evige Liv det ene Vigtige — for os noget nær det nærværende Liv.

Atter fra dette Synspunkt kan jeg naae at belyse min Thesis: Christendommen er slet ikke til.

Naar Christendommen nemlig er til i Sandhed, saa betyder dette, at det Evige i den Grad er et Menneske vigtigt, at dette Liv er ham en Bagatelle, dette Liv med alle mulige Lidelser dog kun en Bagatelle i Sammenligning med at undgaae evig Fortabelse.

Ergo er Christendommen da saaledes forfalsket, at den slet ikke er til, naar omvendt det Timelige er blevet det Vigtige, ja naar endog, det Evige er taget til Indtægt af det Timelige, maa gjøre Tjeneste i Retning af at give — Lyst til at nyde dette Liv!

Christendommen i det nye Testamente vender Sagen saaledes: for Gud er Menneske-Tilværelsen saaledes strafskyldig, at ganske slippe for Straf kan der ikke være Tale om. Altsaa vælg, vælg

Naade] sml. 175.182. lide] sml. 177.182. Christendommen ... ikke til] sml. 169.192. Straf] sml. 175.186.

1854

at lide i dette Liv — bliv Christen i det nye Testamentes Forstand, og haab saa en evig Salighed, hvilket Tilbud dog er idel Naade.

I Christenheden har man faaet vendt Sagen saaledes, at den Christne benytter Evighedens Salighed som Raffinement ind i Nydelse af dette Liv.

#

Naaden. (Paradox).

182
U. D.

For dog at forhindre, om muligt, det Vrøvl med Naaden, hvilket i „Christenhed" har forfalsket Christendommen og demoraliseret Menneskene: saa lad mig blot med to Ord vise Forholdet.

Sagen er saare simpel, naar man blot husker paa, at „Naaden" som alt Christeligt ligger i Paradoxets Sphære. Forfalskningen af Naaden er derfor som Forfalskningen af alt andet Christeligt ved at rykke Naaden ned i det Ligefremmes Sphære.

Naade paradox hvad vil det sige? Det vil sige Naade med negativt Kjende: Lidelse, saa just Naaden negativt kjendes paa at den giver Lidelse. Saa høit oppe ligger det christelige Begreb af Naade, hvilket kommer af, at det Guddommeliges Majestætiskhed aldeles ikke reflecterer paa dette Liv, men ene paa det Evige, saa naar dette nu anbringes i dette Liv, kommer Alt til at stille sig omvendt.

Altsaa Naade. Naaden er at frelses fra evig Fortabelse — efter Guds Forestilling en uendelig Naade.

Men i ethvert svagt Øieblik kommer Forholdet til at see ganske anderledes ud for Mennesket. Hvad vil det sige et svagt Øieblik? Det er et Øieblik, hvor det Evige ikke er ham nærværende. Og naar det Evige ikke er ham nærværende, saa bliver det Timelige ham vigtigt — — og naar det nu i Timelighed viser sig, som jo det nye Testamente lærer, at det at være Christen giver Lidelse for dette Liv, Lidelse man altsaa kunde være fri for, hvis man ikke er Christen: saa vender hele Forholdet sig om, og Naaden

[181] Naaden] sml. 181.183. Lidelse] sml. 181.192. evig Fortabelse] sml. 157.202.

1854

bliver Det, der bringer Lidelse, Qval — — saa langt er det fra ligefrem at være „Naade."

Hav Guds Forestilling om Evigheden, om Menneskets Skyld og om en evig Fortabelse: og Christendommen er idel Naade, dette med at lide i dette Livs Par Aar er uendelig, uendelig Naade. Hav Din Forestilling om dette Liv — og Naaden er Intet mindre end Naade, er en Plage, den største Plage, da det at være Christen er den intensiveste Lidelse i dette Liv.

Salig Den som ikke forarges! See, saaledes hænger det sammen; just fordi alt Christeligt er i det Paradoxes Sphære, just derfor ligger Forargelsens Mulighed saa uendelig nær. Dette Majestætiske at Naade i en lavere Forstand just er Lidelse, Plage — hvor uendelig nær ligger nu ikke Forargelsen, hvis man da ikke foretrækker den Udvei, som er Christenhedens, den Udvei at forvandle alt Christeligt til ligefrem Vrøvl — hvorved i en vis Forstand Forargelse jo undgaaes, om jeg end i anden Forstand mener den maatte fremkomme, naar man betænker, at sligt Vrøvl skal være — det Guddommelige. Dette vil sige, man maatte i en dybere Forstand siges at savne Kjendet „Forargelsens Mulighed", saa man om dette Vrøvle-Christelige maatte sige: det kan umuligt være det Guddommelige, her er jo ikke Noget at forarges over.

#

#

183 U. D.

Christendom (Ironie)

Vilde Nogen sige: „Christendommen er jo ‹af Gud› en Ironie over os Mennesker," saa vil jeg svare: nei, min gode Mand, men vi Mennesker have det i vor Magt ‹at› forvandle Christendommen til en Ironie, en bidende Ironie.

Sagen er ganske simpel. I sin Majestætiskhed tager Gud Tonen saa høit, at hvis et Menneske ikke vil slippe sin endelige Forstandighed, ikke vil forsage den jævne, nydelsessyge Middelmaadighed — saa er Det Gud kalder Hjælp, Frelse, Naade o: s: v: den

[183] forsage] sml. 163.252. Middelmaadighed] sml. 152.205. Naade] sml. 182.192.

1854

meest bidende Ironie, saa man forsaavidt ikke kan fortænke den endelige Forstand i at sige: nei, Tak, den Hjælp, Frelse, Naade vil jeg dog helst være fri for.

Saasnart derimod et Menneske vil som Gud vil, vil lade sig belære af Gud, om Forholdet mellem Timelighed og Evighed, vil see, at tilegne sig Guds Forestilling om Evigheden, vil troe Gud — saa er naturligviis Gud idel idel idel Kjerlighed og Forbarmelse.

Men Christenhedens Udvei at lade Gud være et Snøvl, der vrøvler Noget om en Frelse, Naade o: s: v: saaledes, at al Verdslighed finder at der dog er god Mening i denne Tale, denne Udvei er Majestæts-Forbrydelsen.

Som jeg andetsteds har bemærket, der gives intet Hedninge-Folk, der har dyrket en saa latterlig og saa modbydelig Guddom, som „Christenhed", der dyrker og tilbeder — et Vrøvlehoved; saa passede dog selv den raaeste Hedning bedre paa, at hans Gud dog ragede Noget op over det at være Menneske, stod lidt høiere, medens Christenheden har excelleret i at gjøre Gud ganske menneskelig.

Maaskee vil man sige, at dette er en Overdrivelse. Men det er ikke Tilfældet, tværtimod lader Sagen sig forklare deraf, at Christendommen jo i sin Sandhed har det høieste Gudsbegreb, Gud er Aand, Kjerlighedens Majestæt — men saa vil ogsaa just Demoralisationen af dette Høieste give det allerlaveste Guds Begreb.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

At sigte „Christenheden" for Løgn, Hyklerie o: D: er derfor dog egl. for høit, er at gjøre den til mere end den er. Nei, den meest passende Sigtelse er: det Hele er en Uanstændighed. Det er en Uanstændighed for en voxen Mand at ride paa Kjephest — og saaledes er det virkelig ogsaa en Uanstændighed at kalde noget Saadant, som det man declamerer under Navn af Christendom, at kalde det Christendom, hvor alle det Guddommeliges Mærker længst ere udviskede og hvor alle Begreber længst ere omstemplede til det menneskelige Vrøvl.

andetsteds] o: 8, S. 10.

1854

184 U. D.

#

Verden er som man tager den (det Numeriske)

Andetsteds har jeg viist, hvorledes denne Talemaade egl. er at forstaae; men jeg kunde ogsaa ville sige, at den lod sig give en anden Forklaring eller dog sætte i Forhold til en anden Opfattelse. Verden er som man tager den ɔ: hvordan Du end er, Du vil altid finde et Numerisk af samme Art som Du, Du vil aldrig komme til at staae ene, altid Fællesskab, altid Verden; det beroer derfor paa Dig selv, hvilken Verden Du vil have.

Just dette hører nemlig med til Begrebet Verden (hvad Styrelsen derfor vaager over[†], ligesom en Bademester over at Vandet behørigt blandes) at da i ethvert Øieblik alle mulige Gradationer og Nüancer ere repræsenterede og numerisk repræsenterede; dette hører med for at Verden kan være Examinationens Medium. Overalt hvor Du seer hen, overalt alle mulige Gradationer af Vildfarelser og Afveie o: s: v: i alle mulige Nüancer og altid numerisk repræsenterede. Saa uendelig let er det gjort at fare vild i Verden, og dog saaledes at man er dækket af at være som de Andre.

Kun det at ville det Gode er aldrig numerisk repræsenteret. Dette hænger atter sammen med Examinationen; thi til at ville i Sandhed det Gode hører just den Anstrengelse at være ene. Derimod hører det omvendt just med til Vildfarelse, Afvei, Fordærvelse o: D: at være numerisk repræsenteret just for at kunne lokke ved Hjælp af Tallet.

Til 184, i Marginen:

185 U. D. [†] Anm. Naar jeg siger, at Styrelsen sørger derfor, maa naturligviis ikke oversees, at det dog tillige er ved Menneskenes egen Skyld, at i ethvert Øieblik alle mulige Gradationer af Vildfarelse, Fordærvelse o: s: v: ere numerisk repræsenterede.

[184] Numeriske] sml. 174.196. Andetsteds] ɔ: XI[1] A 301-302. [†]] se 185. ene] sml. 176.206.

#

Det oplyste 19de Aarhundrede.

186 U. D.

I Grunden er det dog skrækkelig jammerligt: for de Fleste er Christendommen egl. Mythologie, Fabel, Digt, Andet ansee de den ikke for — og saa er den tillige deres Religion! Det vil sige, de have dog ikke Mod til at frasige sig den, have ikke i Forhold til det vigtigste Anliggende Energie nok til at bryde med den for saa enten at være aldeles uden Religion eller see sig om en anden.

Saaledes er Tilstanden i det oplyste Nittende-Aarhundrede — thi de i een Forstand Redelige, de erklærede Fritænkeres Tal er ingenlunde større i vor Tid end i en ældre.

Det oplyste nittende Aarhundrede — nu ja, Gasbelysningen er jo ogsaa en Opfindelse fra vor Tid, og det er vel deraf at Aarhundredet har sit Navn. Thi det med Christendommen er dog virkelig det Jammerligste der er muligt. Ikke den crasseste Overtro naar den dog udfylder disse Menneskers Liv er dem deres Tro, ikke den meest forhærdede Vantro, naar den dog er Charakteer er Noget i Sammenligning med denne Jammerlighed, at Det man selv anseer for Fabel at det tillige er Ens Religion. De lade deres Børn døbe, undervise i Christendommen, confirmere; naar de selv skulle døe lade de Præsten kalde, ønske at blive begravede som Christne — og tillige anseer de Christendommen dog i Grunden for Fabel. I een Forstand kan man sige, er det en frygtelig Straf over dem: at være en saadan Jammerlighed. Man ynker en Mand, der finder sig i at være Hanerei, lever hen vidende derom, men ikke har Mod eller Energie til at forandre Forholdet, saa han lever med sin Kone tillige vidende, at han stadigt væk er Hanerei — men uendeligt langt ynkeligere og jammerligere og modbydeligere er det: at leve hen og have Det, man selv anseer for Fabel, dog alligevel til sin Religion, det er ret egl. i dybeste Grund at gjøre Nar af sig selv, at foragte sig selv.

186 Straf] sml. 181. 201.

1854

#

187
U. D.

Børn og Fruentimmer; Manden; Christendommen Alvoren.

Christendommen er Alvoren. Selvfølgeligt er derfor ogsaa Maalestokken lagt an paa: Manden; den christelige Fordring forholder sig til: Manden, endog til Guds Forestilling om hvad det har at betyde; Manden er Mennesket.

Men Enhver der har den mindste Praxis i Livet, i Forretnings-Livet, veed, at altid naar det gaaer løs paa at skulke sig fra Noget, saa bruges denne Taktik: at anbringe Fruentimmer og Børn.

Og her kommer en ny Forklaring af dette ene Samme, hvorledes Christendommen er blevet ved en Bagvendthed, som Menneskene behageligst kalde Perfectibilitet, blevet lige det Modsatte af hvad den er oprindelig.

Christendommen, hedder det, er jo for Mennesker; et Barn er jo ogsaa et Menneske — ergo er Barnet Maalestok for hvad Christendommen er.

Dette er nu i den Grad Løgn, at det meget mere ligefrem er Samvittighedsløshed at opdrage et Barn i Christendom; thi Barnet kan umuligt tilegne sig hvad Christendommen egl. er (eller kan vel Barnet have nogen Forestilling om Arvesynden, Barnet, som jo opdrages til i Faderen og Moderen at see sine Velgjørere, at takke dem for den store Velgjerning at være blevet til o: s: v:?) Altsaa maa man enten gjøre Christendommen til noget Andet end den er for at Barnet kan tilegne sig den — og har man vel Lov til at bilde et Barn Noget ind under Navn af at undervise det; eller Barnet forvandler selv Christendommen, fordi det ikke kan det anderledes — men har man Lov til at foranledige et Barn til at sætte sig fast i Indbildninger, og har man Lov til at gjøre det under Navn af at undervise og belære.

Nei, men det Hele med Barnet i Forhold til Christendommen er en Gavtyvestreeg. Aldeles som i Forretningslivet, naar f. E. Øvrigheden kommer og spørger efter Manden, som da, han seer at skulke bort og anbringer Fruentimmer og Børn, der skal see

1854

at røre og formilde: saaledes er Christenhedens senere Historie denne Gavtyvestreeg, at Manden er skulket fra det, har faaet Christendommen gjort til Noget for Børn og Fruentimmer. Og naar saa det er lykkedes, og Religionen er blevet Barne-Slik, saa kommer Manden hjem denne Skulke-Peer, og saa slikker han med, og taler sentimentalt om, at Religionen, Christendommen er især for Børn og Fruentimmer.

Hvilken Uforskammethed og hvilken nederdrægtig Løgn, at Religionen er Noget for Børn og Fruentimmer, formodentlig fordi dens Opgave er for let for den Stærke: Manden. Jo jeg takker, især for saadanne Mænder, som nu leve.

Nei, Religionen, Christendommen er en Idealitet, en Opgave, som den største Idealitet af det at være Mand skal fast segne under. Saaledes er Christendommen oprindelig. Fra Østen kommer den. Og hvorledes var Forholdet der? Der var Manden Mennesket, Fruentimmer og Børn omtrent et Slags Husdyr. Men som hele den verdenshistoriske Proces er det Kunststykke at forkluddre alle Guds Anlæg og faae lige det Modsatte ud, saaledes er det ogsaa forbeholdt den romantiske protestantiske Christenhed at gjøre Børn og Fruentimmer til „Mennesket" og Manden til et Nummer Nul. Jeg imødeseer, at Perfectibiliteten naaer: Fleer-Mænderiet, Modstykket til: Fleer-Koneriet, som der begyndtes med. Men denne Forandring at Børn og Fruentimmer ere blevne „Mennesket" har atter forandret Christendommen til lige det Modsatte af det Oprindelige: den er blevet idel Præsent — den var idel Opgave.

188
Decbr. 3.

NB[35].

d. 3 Dec: 1854.

189
U. D.

Ironie.

Min hele Tilværelse er egl. den dybeste Ironie.

At reise til Syd-Amerika, at stige ned i underjordiske Huler for saa at opgrave Rester af en forsvunden Dyre-Formation, antediluvianske Forsteninger: deri er intet Ironisk; thi de Dyr, som nu findes dersteds udgive sig jo ikke for at være de samme Dyr.

Men midt i „Christenhed" at udgrave Formationerne af det at være Christen, hvilke omtrent forholde sig til de nuværende Christne, ligesom Knoklerne af hine Dyr til de nulevende: det er den intensiveste Ironie. Det Ironiske ligger i, at Christendommen paa samme Tid antages at være til, at der er 1000 af Fløiels og Silke og Klædes Præster, Millioner Christne, som avle Christne o: s: v:

Hvori laae egl. Socrates[s] Ironie? Mon i Udtryk og Vendinger i Talen o: D:? Nei slige Bagatellerier, maaskee Virtuositet i at snakke ironisk, Sligt constituerer ikke en Socrates. Nei, hans hele Tilværelse er Ironie og var den: Medens den hele samtidige Befolkning af Avlskarle og Forretningsmænd o: s: v:, kort disse Tusinder, medens de Alle da vare fuldkommen sikkre paa at være Mennesker og at vide, hvad det er at være Menneske, laae Socrates underneden (ironisk) og beskjeftigede sig med det Problem: hvad det er at være Menneske. Han udtrykker saaledes egl.

[189] reise til Syd-Amerika] sml. X[2] A 239, og se Note dertil. Socrates[s]] sml. 159.190.

1854

at al de Tusinders Treiben er en Indbildning, et Gøglespil, en Tumult, en Støi, en Travlhed o: D:, som i Ideen seet er af Værd = 0, eller mindre end Nul, forsaavidt jo disse Mennesker kunde anvende deres Liv til at besinde sig paa Idealiteten.

Ironien i Forhold til Christenhed har eet Moment mere i sig end den Socratiske, forsaavidt nemlig Menneskene i Christenhed ikke blot indbilde sig at være Mennesker (her standser naturligviis Socrates) men tillige indbilde sig at være noget historisk Concret som det er at være Christen. Socrates betvivlede at man ved Fødselen er Menneske, man slipper ikke saa nemt til at blive Menneske eller til at være vidende om, hvad det er at være Menneske; thi Idealiteten af det at være Menneske var det jo der beskjeftigede Socrates, Det han søgte. Men hvad vilde vel Socrates tænke, naar man fortalte ham, at nu er Menneskene længst blevne saa perfectible, at have gjort saadanne Fremskridt i Nonsens, at der nu er Mening i, at et Barn omtrent fødes Christen, ja „endog af en ganske bestemt Confession."

#

Velgjørenhed (Christendommen.)

190 U. D.

Paulus siger: om jeg gav al min Formue til de Fattige, men jeg havde ikke Kjerlighed, hvad gavnede det mig.

Dette „mig" er saa charakteristisk for Christendommen. Vi vende Sagen saaledes, det er jo de Andre der skal have Gavn af Ens Velgjørenhed, ergo kommer det an paa Velgjørenheden selv.

Ak, nei saa travl er det Christelige ikke. Christendommen er ikke som Verden i Forlegenhed for Penge, saa det blot kommer an paa at faae Pengene, og man derfor gjør Velgjørenhed i og for sig til en Dyd. Nei, Christendommen har slet ingen saadan Brug for Penge. Derfor siger Apostelen: hvad gavner det mig.

Her seer man forresten et Exempel paa, hvor nær Ironien altid ligger ved det Christelige, saa det egl. blot er Sindslidenska-

[190] Paulus siger] 1. Kor. 13,3.

1854

ben, der gjør at Ironien ikke høres. Apostelen taler med Evighedens Bekymring: hvad gavnede det mig. Socrates vilde drillende kunne sige ganske det Samme: hvad gavnede det mig, blev jeg bedre, visere derved at jeg uden Kjerlighed gav Alt til de Fattige.

#

191 U. D.

Christelig Kundskab.

Det tales der da nok om i Christenhed, det brouter man af, det virker man for: at der er christelig Kundskab i Landet.

Jeg vil nu ikke tale om, at dette dog nok turde være Løgn, at den Art Kundskab der haves om Christendommen ikke egl. er — om Christendommen, men om Noget, Menneskene selv have opfundet, saa at broute af den christelige Kundskabs Tilstedeværen, er lige saa misligt som hvis en By vilde broute af en ganske udmærket Vand-Forsyning, der virkelig ogsaa førte Vand nok til Byen men Rendesteens-Vand o: D:

Dog dette vil jeg ikke tale om; men christelig Kundskab er, christeligt, af en tvetydig Betydning. Sæt der virkelig var megen og sand christelig Kundskab i Landet, naar Livet saa ikke bedre svarer dertil end nu, saa er det, at der er christelig Kundskab, Noget, som forværrer Skylden.

Men paa denne Tale om christelig Kundskab seer man atter, at Menneskene dog egl. behandle Christendommen som en Erkjendelses Sag, saa christelig Kundskab i og for sig har Værd i samme Betydning som f. E. mathematiske, historiske o: d: Kundskaber, der ikke forholde sig til hvorledes det Liv er, man lever, Charakteren, medens, som sagt, christelig Kundskab gjør, i samme Grad som den er større, uden at forbedre Livet, Sagen værre, altsaa trækker fra, ikke anbefaler som Noget, man dog idetmindste kan beraabe sig paa, nei, omvendt, gjør, at man saa meget desto mindre har Noget at undskylde sig med eller at beraabe sig paa.

Socrates] sml. 189.230.

1854

#

Manden; Qvinden; Barnet. 192
Christendommen. U. D.

I Grunden er det dog frygteligt, men sandt er det, og Udtrykket for, efter hvilken rædsom Maalestok det er sandt, at Christendommen slet ikke er til.

Saaledes er egl. Forholdet i Christenhed, især i Protestantisme.

Mændene — og det endda saadanne usle Skrællinger og Spytteklatte, som det der nu kaldes Mænd, sammenlignet med Østens Idealitet af det at være: Mand — Mændene vende sig med en vis Stolthed og Selvfølelse fra Religionen og sige: Religionen (Christendommen) er Noget for Fruentimmer og Børn.

Og see saa hvad Sandheden er, Sandheden er, at Christendommen, som den er i det nye Testamente, er lagt an efter saadanne Proportioner, at den stricte taget ikke kan være Religion for Fruentimmer, høist paa anden Haand, og for Børn umuligt.

Dette er mit Vidnedsbyrd som Psycholog: ingen Qvinde kan udholde en dialektisk Fordoblelse, og alt Christeligt har et Dialektisk i sig.

For at skulle kunne forholde sig til den christelige Opgave fordres der at være Mand, der behøves Mandens Haardhed og Styrke for endog blot at kunne bære Trykket af Opgaven.

Et Gode, der er kjendeligt paa, at det gjør ondt; en Frelse, der er kjendelig paa, at den gjør mig ulykkelig; en Naade, der er kjendelig paa Lidelse o: s: v: o: s: v: alt Sligt, og saaledes er alt Christeligt, kan ingen Qvinde bære, hun vil gaae fra Forstanden, hvis hun skal spændes i denne Anstrengelse.

Hvad Barnet angaaer er det naturligviis aldeles Vrøvl at det skal være Christen.

En Qvinde, og fremfor Alt et Barn, forholder sig til, aander i det Ligefremme. Er Noget et Gode, ja saa maa det være kjendeligt paa, at det gjør godt: det hjælper ikke; at ⟨ville⟩ tvinge en

[192] Christendommen . . . ikke er til] sml. 181.218. Qvinde] sml. 70.193. Naade] sml. 183.223. Lidelse] sml. 182.205.

Qvinde (Barnet vil jeg slet ikke tale om) ind i: et Gode, som gjør ondt er at sprænge hende.

Læg blot Mærke til, hvoraf det vel kan komme, at ingen Qvinde kan taale Ironie, at Ironie i Forhold til hendes Lidenskab er at dræbe hende. Kommer det ikke deraf, at hun ikke kan bære et Dialektisk.

Jeg har i denne Henseende sandeligen taget store Philosophicum. Forsøg det: gjør en Pige ulykkelig og siig saa til hende: ja, men det er af Kjerlighed jeg gjør det — og Du sprænger hende, det brister for hendes Forstand. Lemp Dig saa efter hende, siig: jeg er en letsindig Slyngel — saa kan hun bære det, og hun vil kjerligt tilgive Dig. Men hun slap jo ogsaa for den dialektiske Fordoblelse.

Og saaledes med alt det Christelige. Kun Manden har fra Styrelsens Haand Haardførhed til at kunne bære et Dialektisk.

At skulle bære et Dialektisk er den intensiveste Qval er den intensiveste Qval der er muligt. Barnet, den lille Skjelms-Mester, er fuldkommen betrygget derimod, han kan ikke engang komme det saa nær, at han kunde gaae fra Forstanden derover, om Du end vilde tylde det af al Magt i ham. Qvinden kan komme det saa nær, at hun segner under det, eller at Forstanden, for at hjælpe hende ud af det, lister bort ɔ: hun gaaer fra Forstanden.

At skulle bære et Dialektisk er den intensiveste Qval der er muligt. Det sees da ogsaa let, at langt intensivere end det f. E. at blive ulykkelig, er den Lidelse: at blive ulykkelig og at det tillige skal betyde just Ens Lykke, og saaledes paa ethvert Punkt. Derfor vil ogsaa Enhver (dersom der ellers lever Nogen, som duer til at forstaae sig paa Sligt) der forstaaer sig paa Sligt, naar han tænker denne Figur: en dialektisk Fordoblelse han vil (som man ved Synet af Marter-Redskaber uvilkaarligt ligesom hører en Martrets Skrig) han vil naar han tænker en Qvinde i Forhold dertil, uvilkaarligt høre dette Skrig: o, frels mig, frels min Forstand.

Saa er altsaa Sandheden af dette med Christenheden denne: at dette Høie, som er det Christelige, dette Høie, som ingen Mand

1854

end ikke den Gang da det at være Mand var en Idealitet og end ikke den af saadanne der havde meest Idealitet, som end ikke han overtog eller løftede paa, uden at det satte i Knæerne, dette Høie under hvilket (at jeg skal tage det stærkeste Udtryk) under hvilket selv Verdens Frelser segner, at Gud som er Kjerlighed dog kan forlade ham og gjøre det af Kjerlighed: dette Høie har man i Christenhed saa jævnt og hjerteligt sluddret ned i det Gade-Skidt der er den almindelige menneskelige Tanke-Gang, saa dette Høie nu endog er blevet for let og for lidt for den Art Paaklædninger, man nu kalder Mænd, og overlades til Qvinder og Børn, for hvem egl. Religionen er.

I det nye Testamente er Forholdet dette: Manden er det lagt an paa; Religionen forholder sig til Manden; Qvinden participerer secundairt i Religionen per Manden; selv bære et Dialektisk kan hun ikke, men ved at være Vidne til hvorledes Manden løfter paa den Opgave, faaer hun dog et Indtryk mere end af det ganske Ligefremme. Barnet skjøtter sig selv, til hans Tid kommer. At ville tylde sand Christendom i et Barn er (hvis det ellers var muligt, hvis Barnets Natur ikke gjorde det umuligt at tilegne sig dette) er lige saa bestialsk som at ville (hvilket dog ofte nok gjøres) tylde Brændeviin i Barnet, fordi Forældrene selv drikke Brændeviin og den søde Glut skal have det lige saa godt som Forældrene. Og under Navn af Christendom at ville tylde Noget i Barnet som ikke er Christendom er jo uforsvarligt.

Men, som sagt, Christenheden har faaet Alt sat over i det Ligefremme — og derfor ganske rigtigt er ‹„Barnet“› blevet Maalestokken for det at være Christen! Fortræffeligt! Christenheden synes slet ikke at have mærket, at den just ved „Barnet“ er stødt paa et ironisk Problem, et Problem, som saa godhedsfuldt er blevet besvaret, det Problem, hvad skal vi gjøre med Barnet, kan Barnet blive Christen — et Problem, til hvis Besvarelse det nye Testamente Intet indeholder, da det antog, at den Christne — ikke gifter sig. Lige saa ironisk som det er hvad Peer Degn siger om Saxo

Peer Degn siger] sml. XI¹ A 237, og se Note dertil.

1854

Grammaticus at han berigede det latinske Sprog med en Mængde Udtryk, lige saa ironisk er den Berigelse, hvorved Christenheden har beriget Christendommen: alt det meget Lærde og Dybsindige om Barnet, Barnets Christendom, Barnets Daab, Tro o: s: v: Vær i Forhold til et Barn kun Trediemand, og Du skal see, at Alt stiller sig som det nye Testamente tænker sig det. Men da de rare Christne hittede paa, selv paa en Frisk at ville begynde paa, hvad just Christendommen spærrede af for: saa fik Barnet en anden Betydning. Og paa „Barnet" blev saa — ja det er ganske i sin Orden — Christendommen aldeles endevendt, blev lige stik det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente, Barne-Slik, saa forsaavidt Mændene som de nutildags ere, havde Ret i at vende sig bort fra dette, betragtende det som Noget der kun var for Qvinder og Børn, Noget der ækler en Mand ligesom Snakken og Jav'et og Temperaturen i en Barselstue.

Nei, lad det blive igjen som engang, lad det sætte Manden i Knæerne at overtage og bære Opgaven, lad Qvinden gyse ved at see, hvor tung den er — og Barnet? ja, lad det blive som engang, lad os blive fri for Børne-Avlen af Christne: saa er det muligt at Christendommen kan sees igjen. Men ellers er det umuligt; og jeg for mit Vedkommende begriber ikke, hvorledes det er muligt, at Nogen med Indtrykket af Christi Liv og hvad Evangelierne forstaae ved at være Christen, og med Indtrykket af Christi Fordring om Efterfølgelse, er kunnet falde paa — at gifte sig.

#

193 U. D.

Qvinden.

At sige, at da jo Christendommen gjør Mand og Qvinde lige, saa maa Qvinden paa samme Maade forholde sig til det Christelige som Manden, er en Tale, der intetsteds har hjemme. Christendommen gjør vistnok Mand og Qvinde lige, men forandrer dog vel ikke Natur-Bestemmelsen, ellers kunde man ad den Vei ogsaa komme til det Resultat, at Christendommen maatte bevirke,

Efterfølgelse] sml. 136. 197. [193] Qvinden] sml. 192. 202.

1854

at Qvinden blev lige saa høit voxen, lige saa muskelstærk som Manden, eller vel endog (hvis Christendommen ellers forholdt sig dertil) at Christendommen bevirkede, at det i Christenhed blev i Flæng og Spring med Barnefødsel, at snart var det Qvinden, snart Manden, der fødte Børn.

At sige, at Qvinden endog væsentligere forholder sig til det Christelige end Manden er en Gavtyvestreeg i Retning af at faae Christendommen redigeret tilbage i det Ligefremme. Nei i Scalaen det Ligefremme har vistnok Qvinden Fortrinnet baade i Fiinhed, Dybde og Inderlighed; men saasnart et Dialektisk kommer med, saa er Qvinden i samme Tilfælde som sydlige Nationer naar de skulle udtale et Ord af den slaviske Sprogstamme med 5 a 6 Consonanter foran een Vokal.

#

Det Ubetingede; Luther

194
U. D.

Den Vending Luther gav Sagen: Christendommen maa først og fremmest berolige er dog egl. Revolutionens Sprog om end i den størst mulige Underkastelses Sprog.

Den christelige Fordring driver det til den yderste Yderlighed, saa reagerer det blot Menneskelige: vi kan ikke, det er idel Dødsangest — Christendommen maa først og fremmest virke beroligende.

Men i denne Tale paalistes egl. det Ubetingede et Hensyn. Og saasnart det Ubetingede faaer et Hensyn, eller saasnart Noget antages at kunne stille sig i det Forhold til det Ubetingede, at dette tager et Hensyn, saa er det ikke mere det Ubetingede.

Til Grund for ⟨det⟩ Lutherske ligger dog egl. dette, at det om Menneskene kunne befinde sig vel derved eller ikke, er i sidste Grund det Afgjørende for hvad Christendommen er; men saa er Christendommen ikke det Ubetingede, Gud dog kun en relativ Majestæt.

Loven for det Revolutionaire er angivet i det Lutherske.

[194 Luther] sml. 163.238.

1854

#

195 U. D.

Sygelighed.

Den sande religieuse Idealitet, der, just fordi den stadigt er for Gud, kan tage sig, hvad vi Mennesker kalde en Ubetydelighed, lige saa nær som den største Forbrydelse, vil man gjerne fremstille som Sygelighed. Fortræffeligt, ja det er en Sygelighed; saaledes vil Stoppenaalen ogsaa finde at det er en Sygelighed, naar den fineste engelske Naal ikke kan taale hvad Stoppenaalen kan taale, førend den mærker Noget, eller Bordkniven vil ansee det for en Sygelighed, at den finest slebne skarpeste chirurgiske Kniv „ikke kan taale det Allermindste" uden at det virker paa den.

Nei, denne Sygelighed er en Sundhed, en høiere Sundhed. Kun da er det en Sygelighed, naar det ikke bliver til Andet end Vrøvl. Det er dog vel ingen Sygelighed, at Mikroskopet, om jeg saa tør sige, kan see den mindste Ubetydelighed. Nei, kun da er det en Sygelighed at kunne see det Ubetydelige, naar dette betyder, at see ubestemt; men er Synet lige saa bestemt, saa er det dog vel en Sundhed et Fortrin at kunne see selv det Ubetydeligste. Det er dog vel heller ikke en Sygelighed af et Uhr at det angiver baade Minut og Secund, hvad Stueuhret maaskee vil kalde en Slags Pusilanimitet, en sygelig Uro; nei, naar Uret aldeles nøiagtigt viser Minut og Secund saa er det jo et Fortrin.

#

196 U. D.

Christendommen

forholder sig til Existents. Ogsaa saaledes kan Ordet, Sandheden er nøgen, forstaaes: for i Sandhed at forholde sig til Sandhed, maae alle Sandsebedrags Omklædninger og Overklædninger bort, og Du bringes i den Nærhed til det Sande, at dette Sande selv er selve Dit Existentielle.

Men i Christenhed er dette med de Millioner Christne idel Sandsebedrags Overklædninger og Omklædninger, Distance, høist er Christendommen en Doctrin, men deres Existents er i ganske andre Categorier.

[196] Existents] sml. 177.204.

1854

Det der saa skuffer er det Numeriske. Vi Mennesker have saa ondt ved at faae det i vort Hoved, at det Numeriske i Forhold til Idee betyder aldeles Intet, det have vi saa ondt for at faae i vort Hoved, fordi i denne timelige og sandselige Verden er det Numeriske Almægtigt.

En Million eller 10 Millioner Mennesker, som ikke ere Christne, mene saa at det Numeriske skal bevirke, hvad det jo bevirker i denne Tallets Verden, at Begrebet Christen gjøres om, og at det disse Millioner ere, det er saa det at være Christen.

Og i denne Tro paa det Numeriskes Magt betyrkes Menneskene mere og mere, Alt indøver dem i denne Forvisning, thi Alt er jo Politik.

#

Gavtyvestreger.

197
U. D.

At det Hele med Christenhed er Gavtyvestreeg, sees ogsaa saaledes, at Forkyndelsen, den officielle Forkyndelse forholder sig til Livet saaledes: om Søndagen læres, at Christus er Enhvers Forbillede — og hvis En om Mandagen vilde tale om, at Christus er hans Forbillede, sige de, at det er Formastelse, rædsom Hovmod o: s: v:

Altsaa Christendoms Forkyndelsen er en: Søndags-Jargon. Saaledes har ogsaa Kongens Hoffoureer den Dag han rider Herre Dage ind, Stads paa — men til daglig Brug vilde det være latterligt at gaae i den Stads!

Dette skal være Troja! og dette skal være Christendom!

#

Den nulevende Menneske-Slægt

198
U. D.

er i den Grad aandløs, at Menneskene aldeles ingen Selvfølelse mere have i Retning af at være „Aand", den eneste Selvfølelse der haves er omtrent i Retning af Dyre-Skabning.

Numeriske] sml. 184.201. [197] officielle] sml. 148.229. Forbillede] sml. 192.218. Dette ... Troja] sml. XI[1] A 391, og se Note dertil.

1854

Tænk hine afdøde Christendoms Officianter der meente at knuse Menneskene ved at kalde dem Hyklere, Ugudelige o: D: — Sligt vilde aldeles ikke afficere vor Tids Mennesker.

Det billedlige Udtryk „Hoerkarle" som Skriften bruger, vil heller ikke afficere, thi Hoerkarle forholder sig jo endog til Selvfølelse qua Dyre-Skabning.

Nei, der maa skiftes med Talen. Jeg har andetsteds antydet en Vending der kan pirre, viis at de aandeligt ere Hanereier — og det er just svarende til det at være en Hanerei, der lever hen med sin Kone i ægteskabeligt Samliv, skjøndt han veed at han stadigt væk bliver gjort til Hanrei — det er just svarende dertil: at have en Religion, man selv anseer for Fabel, men at være en saadan Ynkelighed, der ikke har Mod hverken til det Ene eller til det Andet. Den Art Sigtelser pirre, og har tillige den gode Egenskab, at den prostituerer dem i Qvindernes Øine, hvad de ere saa angest for, da, som sagt, Selvfølelse qua Dyre-Skabning er den eneste de have, som jo ogsaa Forholdet til det andet Kjøn er blevet gjort til Livets Betydning og Alvor og til — sand Christendom.

#

199 U. D.

Livets Indgang og Udgang.

Hør den Fødendes Skrig i Fødselstimen — see den Døendes Kamp paa sit Yderste: og siig saa, om hvad der begynder og ender saaledes kan være lagt an paa at skulle være Nydelse.

Sandt nok, vi Mennesker gjøre Alt for saa hurtigt som muligt at komme bort fra hine to Punkter, vi haste saa stærkt som muligt med at glemme Fødsels-Skriget og med at forvandle det til Lyst at have givet et Væsen Liv. Og naar En er død, strax hedder det: mildt og blidt sov han hen, Døden er en Søvn, en stille Søvn — hvad vi Alt sige ikke for den Afdødes Skyld, thi ham kan vor Tale jo ikke hjælpe, men for vor egen Skyld, for ikke at tabe Noget af Livslysten, men for at forvandle Alt til at tjene Forøgelsen af Livs-Lysten i det Mellemrum mellem Fødsels-Skriget og

andetsteds] ɔ: 186.

1854

Døds-Skriget, mellem Moderens Skrig og Barnets Gjentagelse deraf, naar Barnet ‹engang› døer.[†]

Sæt der var etsteds en uhyre pragtfuld Sal, hvor der gjordes Alt for at frembringe idel Fryd og Gammen — men Opgangen til denne Sal var en ækel, sølet Hønsetrappe, og det var umuligt at komme op ad den uden modbydeligt at rakke sig til, og Entreen betaltes med at prostituere sig, og naar det gryede ad Dag, saa var Lystigheden forbi, og det endte med, at man blev foset ud igjen —- — men Natten igjennem gjordes Alt for at vedligeholde og opflamme Lystigheden og Glæden!

Hvad er Eftertanke? dog vel just at betænke de to Spørgsmaal: hvorledes er jeg kommet ind i Det og Det og: hvorledes kommer jeg ud igjen deraf, hvorledes ender det. Hvad er Tankeløshed? At opdrive Alt for at drukne dette om Indgangen og Udgangen i Glemsel, at opdrive Alt for at omforklare og bortforklare Indgangen og Udgangen, ene fortabt i Mellemtiden mellem den Fødendes Skrig og Gjentagelsen af dette Skrig, naar den da Fødte udaander i Døds-Kampen.

Til 199, i Marginen:

[†] **Anmærkning** 200 U. D.

Fødsels-Skriget — Døds-Skriget.

Det er Moderen, der skriger, men Spørgsmaal er, om Barnet ikke havde mere Grund. Moderen er jo til, altsaa hendes Smerte kun en Smerte i Tilværelse; men Barnet bliver til, bliver til til Tilværelsens Smerte. Men skriger Barnet ikke strax, saa kommer det nok — Døds-Skriget er jo Skriget over at være født.

#

Menneske-Slægten. 201 U. D.

Ja, saaledes hænger det sammen, saaledes forklarer jeg mig det Hele med dette Nonsens som Christenhed er, samt at Chri-

[†] se 200.

stendommen er blevet lige det Modsatte af hvad den oprindeligt var.

Christendommen er Guds Tanker. For Gud var det at være Menneske en Idealitet, som vi nu neppe ane; Syndefaldet var saa en Skyld, der paadrog en Degradation, som man for ret at føle det Smertelige i, maa have Indtrykket af den Idealitet der gik forud.

Alt Dette tabtes mere og mere i Slægternes Følge. Man vænte sig efterhaanden til, at den Usselheds Tilstand, hvori vi leve, at det er den naturlige Tilstand, hver Slægt begyndte med den nærmest foregaaendes Jammerlighed, for saa at gjøre det endnu jammerligere, og der begyndte saa den nye Slægt.

Derfor maa Christendommen blive Meningsløshed, og der er i en vis Forstand for at redde en Slags Mening ikke Andet for end at forvandle den til det Modsatte af hvad den er.

Den Idealitet, hvilken tabtes og hvorved Degradationen til Dyre-Skabning blev desto følelligere, den er, ja den er, som havde den aldrig været. Slægten er længst længst i umindelige Generationer og i fortsat Synken, yderst fornøiet med at være: Dyre-Skabning, finder Livets Betydning og Lyst og Alvor deri, og maa tilsidst finde det aldeles grinagtigt, om Nogen vilde falde paa at vende tilbage til de christelige Forestillinger og disses nødvendige Forudsætninger.

Tænk en fyrstelig Slægt til Straf for en Forbrydelse degraderet til Trælle — tænk den 10de Generation fra hiin første, saa altsaa nu 9 eller 8 Generationer før den nulevende havde levet som Trælle, Sønnen ligesom hans Fader — saa vil Resultatet formodentligen være blevet, at den 10de Generation er meget godt fornøiet med sit Livs Vilkaar, føler sig paa sin Plads som hvad han er født til, hvad hans Fader var før ham, og Bedstefaderen før ham o: s: v: — og hvis En kom og vilde forklare denne 10de Generation, at den var af fyrsteligt Blod: saa vilde han vel blive udgriint og finde, at de Vedkommende vare de, der allermindst brød sig derom, ja som vel endog bleve forbittrede, at Nogen vilde forstyrre dem deres Tummerumme, hvor de nu længst havde

Straf] sml. 186. 224.

1854

levet tilfreds Sønnen som Faderen og denne som Bedstefaderen o: s: v:

Saaledes med Christendommen. Med Evighedens Urokkelighed, ubevægeligt som Polar-Stjernen sigter Christendommen efter Synde-Faldet, det er Det, hvortil den forholder sig som sin Forudsætning. Men imidlertid er Synde-Faldet ved Gjentagelsens Conseqventser svulmet op til en saa rædsom Vidtløftighed, at den er som en saa uhyre Parenthes, at intet Menneske kan magte at holde Overskuelsen og see at det er en Parenthes. Og indenfor denne Parenthes der gaaer Livet lystigt, Degenerationen fortsættes og i stedse voxende Proportioner fra Slægt til Slægt, den næste Slægt bliver stedse ubetydeligere end den foregaaende, med hvis Ubetydelighed den begyndte, og tillige talrigere, og saaledes forene de to store Magter: Ubetydeligheden og Tallet sig om at bringe Mennesket ned til en saadan Bagatelle, at det nye Testamentes Christendom anbragt i Forhold hertil ligefrem maa blive Nonsens.

Saa hittede man paa — hvilket uhyre Afslag! — at Christendommen ikke forholder sig til Mennesket, til Individet men til — Slægten. „Det er skidt med os Mennesker" har man vel tænkt „det indrømme vi, det er Nonsens at bringe Christendommen i Forhold til een af os, men 100,000 Millioner af dette — opsummeret det maa passende kunne forholde sig til Christendommen."

Hjælper ikke; selv om denne Forandring at substituere Slægt for Individ ikke var radikaliter at forvirre Christendommen, det hjælper alligevel ikke, thi Slægten er saa degenereret, at den dog ikke passer for det nye Testamentes Christendom, ikke har de Forestillinger, som ere Christendommens Forudsætninger.

Dog Guds Hukommelse den strækker til at kunne overskue alle Parentheser.

Menneskene derimod have længst, længst, længst, totalt glemt, at det er en Parenthes vi ere komne ind i, at Christendommen just blev anbragt som det guddommelige Claudatur. Nei, vi leve

Tallet] sml. 196.205.

1854

lysteligen indenfor Parenthesen, forplante Slægt og arrangere Verdenshistorie — og saa er det Hele en Parenthes.

Spørgsmaal: er et Parenthes-Menneske udødeligt?

#

202 U. D.

Slægtens Forplantelse

At give Liv det er dog vel, som det jo kaldes den største Velgjerning mod Barnet, saaledes er det vel ogsaa at berige Tilværelsen, en Berigelse.

Lad os see, om Christendommen ikke snarere er af den modsatte Mening, at det at forplante Slægt er tærende.

Saaledes vilde vel, selv om Christendommen forresten Intet havde at indvende mod Slægts-Forplantelsen, en af de gamle Kirkelærere tale: afholder Eder dog fra at forplante Slægten, behersker Driften og Lysten, thi betænker, at for hver Gang denne Drift tilfredsstilles maa Styrelsen til den Dyre-Skabning, som blev Frugten, føie en udødelig Sjel, saa I altsaa drage en udødelig Sjel mere ned i denne Jammer, ned i den uhyre Fare, af hvilken han vel, muligt, kan frelses ved Christendommen, men hvor han ogsaa kan fortabes evigt.

See dette var en noget anden Forklaring end den gesvinde og lystelige og fornøielige om Børne-Avlens Berigelse for Tilværelsen. Den tærer, den fortærer, den trækker flere og flere Sjele ned i denne Tilværelse. Seet efter hvad der ligger foran seer det ud som var Forplantelsen Berigelse, der bliver jo bestandigt flere og flere; men seet efter hvad der ligger bag ved er det Minus der trækkes bestandigt flere og flere ned i Fordærvelsen.

Men paa dette Punkt om Slægtens Forplantelse ligger Løgnen concentreret; er Synden kommet ind derved, saa kom ogsaa Løgnen ret tilgavns i Gang ved samme Leilighed. Blot det at faae Tilfredsstillelsen af den heftigste Lyst, der er de fleste Menne-

[202] Forplantelse] sml. 176. 203. fortabes evigt] sml. 182. 211.

1854

sker omtrent Livet, blot det at faae Tilfredsstillelsen af den sminket op til tillige at være den største Velgjerning, Velgjerning mod Barnet, mod Samfundet, en Berigelse for Tilværelsen, kort en saa udmærket ophøiet moralsk og yderst fortjenstfuld Gjerning som vel muligt — blot dette viser hvilken Gavtyv, eller hvilken Drabant et Menneske er. Jo jeg takker, det er som man siger dobbelt Courage, det er sød Suppe ikke blot med Syltetøi i men med Syltetøi til. Fast bliver det en himmelraabende, en utilgivelig Brøde, at et Menneske ikke ganske offrer sig til, hvis det var muligt, Dag ud og Dag ind ikke at bestille Andet end at avle Børn, hvilket jo er den største Velgjerning mod Barnet, mod Samfundet, mod Menneskeheden, mod Tilværelsen maaskee endog <—> imod Gud, der siger: jo Flere jo bedre.

Ja her ligger Løgnen i Hovedqvarteer. Derfor maa saa Barnet tyldes fuld med alt dette om, at det er en rar Verden, at Livet er bestemt til at glædes, at nyde o: s: v: o: s: v:, hvilket jo vistnok Barnet naturligt er disponeret til at antage (hvorfor Schopenhauer har Ret naar han siger, at der er en Vildfarelse medfødt ethvert Menneske, den at indbilde sig at dette Livs Bestemmelse er at være lykkelig) men som dog ogsaa hænger sammen med at Forældrene jo, hvis de skulde forklare, at det er en ond Verden, at Livets Bestemmelse er at lide, item at Barnets Tilblivelse var Tilfredsstillelse af en Lyst o: s: v:, at Forældrene da maatte komme i Forlegenhed, hvis Barnet faldt paa at spørge, hvorfor blev jeg da til.

Det Sexuelle er ikke blot et Tvetydigt men et hundredetydigt, der kan omforklares paa de forskjelligste Maader, og altid lidt Løgn med; det er et Skjult som just derfor er saa uhyre farligt, ganske beregnet paa Løgn, og Qvindens Element er jo ogsaa Løgn.

#

Schopenhauer] sml. 59. Schopenhauer . . . siger] Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til XI[1]A 75). 2. Bd., 4. Buch, Kap. 49. Qvindens] sml. 193.

203
U. D.

Verdenshistorien.
et Spørgsmaal.

Vi Mennesker smigre os jo med, at Verdenshistorien er noget uhyre Vigtigt, Noget der derfor ogsaa maa i høi Grad tildrage sig Guds Opmærksomhed:

Spørgsmaal — jeg paatager mig ikke at besvare det, jeg opkaster det blot og det gjør jeg atter kun i Betragtning af, at Christendommen jo lærer at Slægts-Forplantelsen er et Feiltrin, men Historiens Personale disse Millioner tilveiebringes jo paa den Maade — Spørgsmaal: mon dette Hele med Verdenshistorien, de 4 Monarchier, Hegel, Grundtvig, ‹Geert Westphaler ≷Anm. Han statuerer jo ogsaa 4 Monarchier.≷› Jernbaner og Telegrapher, mon det beskjeftiger Gud eller behager ham mere end alt det Mudder og Comerce som Børnene kunne gjøre i Legestuen istedetfor, hvad der vilde behage Forældrene, at sidde stille og læse deres Lectier? Er denne Tro paa hvilken uendelig Vigtighed Historien har, ikke en af de menneskelige Indbildninger sigtende til at opretholde og animere Livslysten, Lysten til at støie med opflammet ved Fortællingen om hvad disse forskjellige Konger og Keisere har gjort for et Satans Commerce og Spektakel medens de levede?

Da Moderen vil forbande Richard III vender han sig, for ikke at høre hendes Forbandelser, til Tambourerne og siger, slaaer paa Trommerne: er dette ikke egl. Tilfældet med alle os Mennesker, der er Noget i os vi ikke ville høre, og derfor ønske vi Larm, og et saadant Larmende er ogsaa Verdenshistorien; men er det mere end en selvbehagelig Indbildning at Sligt skulde beskjeftige Gud, er det ikke at paadutte ham en af vore Misforstaaelser? ≷er det ikke en „Feiler“ naar visse Seere mene at kunne med yderste Anstrengelse skimte, at Gud er item hvorledes han er

[203] Slægts-Forplantelsen] sml. 202.223. Grundtvig] sml. 300.X[1] A 248 og Sammenvisninger. Geert Westphaler ... 4 Monarchier] sml. IV B 128, og se Note dertil. Da Moderen osv.] sml. VIII B 157,5, og se Note dertil. (Stedet er i 4. Akt, 4. Sc.).

1854

med i alt dette Historiske, og er det ikke en endnu større Feiltagelse, naar de mene, engang hisset at skulle see ganske klarligen, hvorledes Gud var med i alt dette historiske — Commerce?≥

Og er det ikke som Menneskeden selv mere og mere tenderede til at vise at dette Hele med Historien har slet Intet at betyde, er de Voxnes Mudder og Spektakel og Commerce, slet ikke Andet? Thi saa længe der dog var en vis Udsondring, saa længe det kun var det Betydeligere, det mere Fremragende der opbevaredes for Historien, medens hele Ubetydelighedens Masse sank i Glemsel, saa kunde det dog synes som forholdt dette sig til at være en Gjenstand for Guds Opmærksomhed, hvor meget han forresten end er en Ven af Stilhed; men nu arbeides der jo ogsaa i denne Henseende hen til Ligelighed, Alt opbevares for Historien, det Ubetydeliges uhyre Masse slæbes med, saa hvad der dog engang begeistrede Mennesker til at ville være noget Betydeligere, nu ikke mere kan begeistre, hvad atter bidrager til at Ingen bliver noget Betydeligere, hvorved da Begrebet Historie reent hæves, thi Massen af indtil de ubetydeligste Efterretninger om hvad Ubetydelighedens Masse har foretaget sig for en Masse Ubetydeligheder det giver da ikke: Historie, end sige: Historie, som maatte kunne tildrage sig Guds Opmærksomhed.

#

Den Christne.

204
U. D.

Her en Definition, noget moderniseret.

Den Christne er: den ubetingede Majestæts Pager.

Deres eneste Kunst, som ‹de› øve er ogsaa ‹ubetinget› den eneste Kunst: ubetinget at tilbede — ikke i Ord og Vrøvl, opskruet Prosa eller klangfulde Vers, nei i ubetinget Lydigheds Handling.

Som en Linie-Dandsers Barn gjøres fra tidligste Tid smidig i Ryggen og i hver en Muskel, saa han, derpaa øvet daglig, tilsidst

[204] Handling] sml. 196.205.

er idel Smidighed, og kan gjøre enhver Bevægelse, ubetinget enhver, i de for Mennesket meest radbrækkende Stillinger dog altid let og smilende: saaledes er det at tilbede den ubetingede Majestæt, at tilbede ham ubetinget, saa der ikke er Tanke om nogen Grund eller noget Hvorfor, at tilbede ham ubetinget i Alt, altid glad, taknemlig, smilende. Man forstaaer nu, hvad den gamle Kirke talte om, at den Christne efter Døden blev optaget blandt Engle — dette er jo som Skole-Øvelsen dertil.

Men Sagen er, Begrebet af det Ubetingede, og Forestillingen om den ubetingede Majestæt er længst forsvundet af Christenheden. Man har degraderet Gud, trukket ham ned i Relativiteternes og den endelige Teleologies Usselhed, paanødt Gud, at han dog ogsaa havde, menneskelig talt, en Sag, behøvede Mennesker, maatte være glad at Nogen vilde tjene ham, paanødt ham, at Verdens-Historien var en Sag af Vigtighed for ham, saa han vel havde fuldt op at bestille med at passe paa og med at magte den, og ordentligen maatte til den Ende see at holde sine Tanker samlede, som man siger.

Nei, en saadan Majestæt er Himlens Majestæt ikke. Og deraf kommer det, at een eneste Christens Tilværelse, hvis der var nogen Saadan, beskjeftiger ham mere end alle 4 verdenshistoriske Monarchier, og alt det Commerce, vi Mennesker have fundet paa og fundet paa at tillægge Vigtighed.

Som en i eminent Forstand „Tænker" seer ene og alene paa Tanke-Bestemmelser, og ‹lægger› Masser af Folianter, om disse saa indeholdt den interessanteste Viden, roligt fra sig, sigende: finaliter lærer jeg af alt Dette Intet; og saa urokkeligt som „Mathematikeren" siger om Digterens Tragedie „hvad beviser saa det": saa ubevægeligt seer Gud ‹kun› paa Eet, den ubetingede Tilbedelse, og siger om de 4 Monarchier og det hele Trods af Professorer og Docenter, der ved Hjælp af at tale om dem søge selv at blive Gjenstand for Omtale, ved Historiens Hjælp selv at blive Historie — han siger: hvad beviser saa det?

#

„Mathematikeren" siger] se Schopenhauer, Die Welt a. W. u. V. (om Udg. se til XI¹A 75). 1. Bd., 3. Buch § 36.

#

Christenheden. (Protestantismen). uden Gud.

205
U. D.

Eet af to maa man sige: enten tilbeder Christenheden som Gud et Vrøvlehoved, eller Christenheden har slet ikke nogen Gud trods al deres christelige Præken og Præken.

Sagen er denne. I Generationernes Løb er Slægten mere og mere degenereret, blevet ubetydeligere og ubetydeligere, bestandigt mere og mere trøstende sig med extensivt numerisk at erstatte, hvad der intensivt tabes. Dette er i en vis Forstand ogsaa gjældende for: Dyre-Slægten. Thi da i Dyre-Slægten der ikke er Individer men blot Exemplarer, har det Extensive her en Betydning, en Dyre-Slægt bliver i en vis Forstand betydeligere ved dens store numeriske Udbredelse. Men da Pointen i Menneske-Slægt just er Individet er høiere end Slægt, saa sees, hvor fortvivlet det er, her at ville bøde paa det Intensive ved det Extensive.

Slægten er i Generationernes Løb blevet ubetydeligere. Dette hænger sammen med, at den i en anden Forstand kan siges at gjøre Fremskridt. Den er nemlig voxet i Retning af: Forstandighed, endelig Forstandighed. Men dette Fremskridt er i dybere Forstand saaledes tvetydigt, at det er et Tilbageskridt, det er nemlig et Tilbageskridt fra det Ubetingede, fra Indtrykket af, Forestilling om det Ubetingede, og et Fremskridt i Retning af at faae mere og mere Forstand paa det Relative, det Middelmaadige, det til en vis Grad. Saaledes sees ogsaa let, at dette Fremskridt er et Affald fra det Evige; thi denne Verdens Liv er: til en vis Grad, Alt til en vis Grad. Naar det er naaet, at Alt kun er til en vis Grad, saa har denne Verden naaet at frigjøre sig ganske fra al Forbindelse med det Evige, hvad denne Verden naturligt tenderer til, og hvad saa skeer under Jubel af Menneskene, som beundre sig selv og Slægten for de mageløse Fremskridt der gjøres.

---

[205] Vrøvlehoved] sml. 183. numerisk] sml. 201. 206. Middelmaadige] sml. 183. 265.

1854

Det Ubetingede, det Iogforsigværende — ja, man vise mig, hvis det er saa, men jeg betvivler, at der lever noget eneste Menneske, der i fjerneste Maade har noget Indtryk af en saadan Væren, eller kunne falde paa at ville forholde sig til en saadan Væren, hvad man da selvfølgeligt kun kan ved at lystre ubetinget, ved at ville lade sig tilintetgjøre, om man saa vil, thi det Ubetingede er jo dræbende for den relative Væren, og kun gjennem denne Dræben belivende.

Men naar det Ubetingede ikke er til for Menneskene, hvad hjælper det saa, at man har Noget man kalder Gud det er jo saa blot et Navn, thi Gud er dog vel den ubetingede Væren.

Altsaa Eet af To enten er Christenheden uden Gud — eller den har et Vrøvlehoved til Gud.

Det Sidste er vistnok det Sandeste. Tag det nye Testamente, der er ingen, ingen Bestemmelse af det Christelige, uden at den er mærket af det Ubetingede. Hold ved Siden heraf den almindelige Christendoms-Forkyndelse eller rettere den existentielle Forkyndelse (thi lidt Declamation afgjør jo dog Intet, og forresten er selv Declamationen ikke nøiagtigt mærket af det Ubetingede) og Du skal see Alt er „til en vis Grad", eller hvad der atter er det Samme, overalt er der Grunde, overalt et Hvorfor, som besvares ɔ: det Ubetingede er der ikke.

Blot et Exempel, som jeg oftere har anført. Tag Martyriets Tanke. Tænk saa, hvad der forresten er kun altfor smigrende for Gjennemsnittet af Christenhed, tænkt at der var En, som besluttede sig til at blive Martyr — Du skal see, han hviler ikke i den ubetingede Forestilling om Martyriets ubetingede Gyldighed, nei han har Grunde — kort han er dog i sidste Grund en Politiker, dog i sidste Grund eensartet med denne ‹Relativiteternes› Verden.

#

existentielle] sml. 204.217. oftere har anført] saaledes 47.161. Martyriets] sml. 192.207.

1854

206
U. D.

#

Problemet.

Saa fjernt er Christenhedens (Protestantismens, især i Danmark) dens Afstand fra det nye Testamentes Christendom, at jeg dog bestandigt maa indskærpe: jeg kalder mig ikke en Christen min Opgave er: at stille Problemet, den første Betingelse for at der igjen kan være Tale om Christendommen.

Det var en Ildspaasættelse (saaledes kalder Christus jo selv sit Ærende) det var en Ildspaasættelse, at sætte Ild paa Menneskene, ved at anbringe en Lidenskab, der gjorde dem ueensartet med hvad der naturligt forstaaes ved det at være Menneske, ueensartet med hele denne Tilværelse, en Ildspaasættelse, der maatte bringe Tvedragt mellem Fader og Søn Datter og Moder, kort i de inderligste de dyrebareste Forhold; en Ildspaasættelse beregnet paa at rive „Slægt" fra hinanden for at faae „Enkelte", hvad Gud vil, hvorfor ogsaa Lidenskaben der anbragtes var: at elske Gud, og dens negative Udtryk: at hade sig selv.

Det var en Ildspaasættelse. Men til at slukke en Ild bruges ikke altid Vand — imidlertid kan jeg, hvis man saa vil, gjerne blive i Billedet og sige: at Christenheden er det Vand, der har slukket Ilden. Men, som sagt, man bruger ikke altid Vand, stundom bruger man f. E. Sengeklæder, Madratser og Deslige for at — qvæle Ilden. Og saaledes vil jeg sige, er Christenheden den Masse, der har qvalt hiin engang antændte Ild, har den nu saaledes nede under sig under et saa uhyre Lag af det Numeriske, at man tryg og rolig gjør Christendommen til lige det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente.

Hvo Du end er — er det nu Din Agt, Din Tanke at ville bidrage Dit til yderligere at qvæle Ilden, saa faae travlt med lad Dig engagere ved den masseagtige Udbredelse, gjør det under Navn af at tjene Christendommen, og Du gjør den største Skade som det er Dig muligt at gjøre. Vil Du derimod have Christen-

[206] kalder Christus] sml. 41.220. ueensartet] sml. 172.247. Enkelte] sml. 184.221. Numeriske] sml. 205.214.

dommen frem igjen, Ilden, saa gjør Alt, hvad Du formaaer for at faae Dynerne og Sengeklæderne og Madratserne, det Masseagtige bort — saa er vel Ilden der.

I denne Retning er Ordren: væk, væk med Abstraktionerne: Statskirker, Folke-Kirker, christne Lande — dette er Dynerne, Sengeklæderne, enhver Arbeiden i denne Retning et Forræderie mod den Ild, hvilken man saaledes bidrager til yderligere at qvæle. Derimod arbeid i Retning af at splitte ad, „den Enkelte" det er Løsnet.

Det var en Ildspaasættelse. Glem nu det, glem at dette er Christi egen Opfattelse af Christendommen. Tag saa Protestantismen, især i Danmark, siig saa, vil Du af hvad Du her seer at være Christendom, i fjerneste Maade falde paa, at det var for at sætte Ild at denne Religions Stifter kom til Verden, vil Du ikke overalt og i Alt faae det Indtryk, at det maa have været for at: slukke Ild han kom til Verden.

Det var en Ildspaasættelse — og nu er Christendommen Beroligelse, Beroligelse Evigheden betræffende, for at vi desto bedre kunne glæde os ved og nyde dette Liv.

Man kan som bekjendt faae ondt af Stank, der gives forskjellige andre ækle Uddunstninger, som et Menneske ikke kan taale, hvoraf han faaer ondt — o, men man kan ogsaa faae ondt af Vrøvl. Og som Lægen i Pest eller Cholera o: D: gaaer og tykker paa Noget for at forhindre Indaandingen, saaledes kan man godt behøve, aandeligt, Noget i Munden, naar man ieetvæk skal praktisere mod Vrøvl. Imidlertid er dog Forskjellen den, at for Lægen er Indaandingen muligt virkelig farlig, for den anden Praktikant er den ikke skadelig, vel endog gavnlig. Thi medens Mennesket naturligt ønsker hvad der kan give Livs-Lyst, saa behøver den religieuse Officiant omvendt en behørig Dosis Livs-Lede for ret at blive duelig til sin Gjerning; Livslede rigtigt indtaget (thi Brugsmaaden er afgjørende) sikkrer bestemt mod selv at gaae med i — Vrøvl.

#

Problemet.

207
U. D.

Mit Livs Betydning er i Retning af at stille Problemet, og er derfor ogsaa mit Livs Lidelse forholdende sig hertil.

Men at der behøves saadanne Anstrengelser og Lidelser og i saa lang Tid er ikke saa vanskeligt at forstaae, naar man betænker, hvilke uhyre Anstrengelser der i Tidernes Løb ere gjorte for, under Navn af Rettroenhed og Iver for Christendommen, tankeløst eller gavtyveagtigt at tilsløre hvad Christendommen er, at bortforklare eller omforklare det i og for sig ganske Simple som Christendommen er. Vidtløftigheden kommer sandeligen ikke fra Christendommen men fra Menneskene, der have faaet Christendommen saadan convoluteret i Sandsebedrag, at de paa en behændig Maade have faaet den praktiseret bort. [*I Marginen:* ‖og faaet den saaledes overdøvet ved deres Præken og Præken og Doceren, at den ikke høres mere end hvad en Brystsvag siger i et Stormveir under en Canonade vendt mod Vinden.‖]

See derfor maa jeg holdes i den uhyre Spænding, bestandigt blot i et Tangent Forhold til Tilværelse, paa Taaspidsen berørende Timeligheden, og i en Zarthedens Tilstand, at den mindste Berøring af Ideen virker som Dommedagsslag paa mig — saaledes maa jeg holdes, for i denne Sprællen at faae Sandsebedragene bort. Ja, dersom Menneskene vidste, hvorledes de, naar man seer hen til Sandsebedragene, i hvilke de leve, hvorledes de i denne, som de kalde overjordiske Verden, egl. leve i en underjordisk Verden — dersom de vidste det: ja, saa vare de hjulpne, ja dersom de blot ville vide det, vare de hjulpne.

Men denne Svæven, og dette altid kun lige med det Yderste af Taaspidsen ved Jorden er en uhyre Anstrengelse. Man taler om det Frygtelige for Damocles i at et Sværd hang over hans Hoved i et Hestehaar — nu men at være et Sværd der hænger i et Hestehaar. Et Sværd har dog vel altid nogen Tyngde — og saa at hænge i et Hestehaar. Og saaledes har ogsaa ethvert Menneske nogen

[207] Lidelse] sml. 205.208.

1854

Tyngde — og saa at hænge svævende i et Hestehaar, hvert Øieblik Livsfare. Dog for at udrydde Sandsebedrag for at blive opmærksom paa dem og at kunne magte dem, dertil bruges ikke Glubskhed, ikke Kraftanstrengelse men intensiv Attention, Spændthed, intensiv Vaagen, hvilket bevirkes ved at holdes svævende.

#

208 U. D.

Guds Forholdet idel Glæde
Apostelen, de Christne af 1ste Lectie

Naar Apostelen og hvad jeg vilde kalde de Christne af 1ste Lectie fremstille Guds Forholdet eller det at forholde sig til Gud som idel Glæde, da har det jo vistnok, som oftere bemærket, sin Grund i at de vare saa fremmelige vare Mestere i den Kunst at omsætte Lidelse i Salighed, Mestere i at see bort fra Lidelsen for at see det Salige at det er Guds-Forholdet o: s: v:; men det har dog maaskee ogsaa en anden Grund. Maaskee er hvad der bestemte dem til at tale saaledes ogsaa en forsigtig Omsorg for Menneskene, de have maaskee befrygtet, at de ved at tale om, at Forholdet til Gud er Lidelse skulde skrække Menneskene bort.

Men nu spørger jeg, har Christenhedens Historie ikke tilstrækkelig viist, hvad en saadan Accommodation fører til. Nei, naar det forkyndes, at Forholdet til Gud er Lidelse, saa foranlediges Menneskene lettere til at blive opmærksomme paa, hvorledes det staaer sig med dem. Og derimod gaaer det kun altfor let, at faae dette om idel Glæde forvandlet til en Phrase, som Millioner Løgnehalse declamere medens ikke en Eneste indlader sig med Gud.

Nei, forkynd, at Christendommen er Lidelse — skulde En naae saavidt, at han virkelig ret fornam, at det er idel Glæde: nu saa har han jo dog ikke Noget at klage over. Men forkynd, at Christendommen er Lidelse, og glem ikke, at af Apostle fandtes der kun 12, saa Menneskene just ikke synes synderlig at egne sig til at være Apostle (Udsendinge), medens de derimod alle egne sig

[208] Guds Forholdet] sml. 179.212. Lidelse] sml. 207.211.

1854

fortræffeligt at faae en Vind at rende med, en Sludder, en Phrase. Nu det forstaaer sig, at Christendommen er Lidelse, kan ogsaa blive en Phrase; men hverken saa let som det om idel Glæde, der just ved sit høie Sving egner sig saa ganske for Phraseelskeres Forfalskning, og bliver det Phrase, denne Phrase er ikke nær saa farlig; under idelig Tale om at Christendommen er Lidelse dog ikke at indlade sig med Christendommen er ikke nær saa farligt som under idelig Tale om at Christendommen er idel Glæde og Salighed ikke at indlade sig med den, det Første ligger dog bestandigt en virkelig Begynden nærmere end det Sidste som i Dobbelt-Afstand er fjernet fra at komme til virkelig at begynde.

#

„Christenhed"

209
U. D.

er den største Uforskammethed, den skamløseste Frækhed mod Gud.

Eller er ikke alle vi Mennesker, hele Menneske-Slægten eet Vilkaar undergivet, ligeligt forpligtet i Lydighed lige overfor den guddommelige Fordring? Hvilken grændseløs Uforskammenhed da, at dele saaledes: at man sætter sig ned og bliver Professor i hvad Andre have lidt for at efterkomme Guds Fordring. En saadan Professor-Slyngel han docerer saa, hvorledes f. E. et Sandheds-Vidne har levet og virket. Her, siger Professoren, her var det mærkeligt at see, hvor lang Tid han gik i de forfærdeligste Kampe med sig selv, inden han besluttede sig til at vove; eller her, hedder det, kunne vi ikke billige hans Adfærd, der var noget Svagt deri, eller der var noget Overilet, eller noget Heftigt o: s: v: Og dette Professor-Vrøvl det skal være Aandighed. Et saadan Asen mærker slet ikke, at istedetfor at staae og vrøvle paa et Catheder og criticere, item at avle Børn paa den Conto, at istedetderfor er han jo selv forpligtet i Lydighed mod Guds-Fordringen.

[109] Sandheds-Vidne] sml. 57.216.

1854

210
U. D.

#

Den tamme Gaas
en opvækkende Betragtning.

Tænk, at det var saa at Gjæssene kunde tale —

saa havde de da indrettet det saaledes, at de ogsaa havde deres Gudsdyrkelse, deres Gudstilbedelse.

Hver Søndag kom de sammen og en Gase prædikede.

Prædikenens væsentlige Indhold var: hvilken høi Bestemmelse Gaasen havde, til hvilket høit Maal Skaberen — og hver Gang dette Ord nævnedes neiede alle Gjæssene og Gaserne bukkede Hovedet — havde bestemt Gaasen; ved Hjælp af Vingerne kunde de flyve bort til fjerne Egne, salige Egne, hvor den egl. havde hjemme, thi her var den blot som en Udlænding.

Saaledes hver Søndag. Og derpaa skiltes Forsamlingen ad, hver vraltede hjem til Sit. Og saa igjen næste Søndag til Gudstjeneste og saa igjen hjem — derved blev det, de trivedes og fededes bleve buttede og delicate — og derpaa spiste Mortensaften — derved blev det.

Derved blev det. Thi medens Talen lød saa høit om Søndagen, vidste Gæssene om Mandagen at fortælle hinanden, hvorledes det var gaaet en Gaas, der havde villet gjøre Alvor ved Hjælp af Vingerne, som Skaberen har givet den, bestemte til det høie Maal, der sattes den, hvorledes det gik den, hvilke Rædsler den maatte døie. Det vidste Gjæssene indbyrdes klogt med hinanden. Men naturligviis at tale derom om Søndagen det var jo upassende, thi, sagde de, saa blev jo ‹det aabenbart at› vor Gudsdyrkelse egl. er at gjøre Nar af Gud og af os selv.

Ogsaa fandtes der blandt Gjæssene nogen enkelte, som saae lidende ud, bleve magre. Om dem heed det blandt Gæssene: der seer man hvad det fører til at gjøre Alvor af at ville flyve. Thi fordi de omgaaes i deres stille Sind med den Tanke at ville flyve, derfor blive de magre, trives ikke, have ikke Guds Naade, som vi have den, derfor blive buttede, fede, delicate, thi af Guds Naade bliver man buttet, feed og delicat.

[210] Sml. XI[1] A 195.

1854

Og næste Søndag gik de saa igjen til Gudstjeneste, og den gamle Gase prædikede om det høie Maal, hvortil Skaberen (her neiede Gæssene og Gaserne bukkede med Hovedet) havde bestemt Gaasen, hvortil Vingerne vare bestemte.

Saaledes med Christenhedens Gudsdyrkelse. Ogsaa Mennesket har Vinger, han har Phantasien. Bestemmelsen af den er, at han virkelig skal hæve sig ved dens Hjælp — men vi lege, at lade Phantasien forlyste sig i en stille Time i en Søndags Sværmen, og saa forresten at blive hvor vi ere, og ansee saa om Mandagen det at blive buttede, fede, delicate, faae Flommefidt ɔ: det at samle Penge, at blive til Noget i Verden, at avle mange Børn, at have Lykke med sig o: s: v: det ansee vi for Beviis paa Guds Naade. Og De, der virkelig indlade sig med Gud, og som derfor maae blive — anderledes kan det ikke være og er det heller ikke ifølge det nye Testamente — lidende, see bekymrede ud, have Plage og Møie og Græmmelse — om Dem sige vi, at deraf seer man, at De ikke have Guds Naade.

* *

Og naar saa Nogen læser dette, saa siger han: det er skjønt — og saa bliver det derved, saa vralter han hjem til Sit, bliver, eller stræber dog af al Magt at blive buttet, delicat, feed — men paa Søndag saa præker Præsten og han hører til — — aldeles ligesom Gæssene.

#

#

Gud — „Mennesket"

211
U. D.

„Ligesom de Andre" dette er „Menneskets" souveraine Tanke, det er Dyre-Bestemmelsen.

Alt hvad der ‹ikke› er ligesom de Andre er enten Galskab eller Hovmod. Om det er i Frygt og Bæven for Gud, i Skjælven for Evighedens Regnskab og Helvedesstraf, om det er i den frygte-

[311] Evighedens ... Helvedesstraf] sml. 202.315.

1854

ligste Selvplagelse om det er ved den høimodigste Selvopoffrelse — saasnart det ikke er lige som de Andre, saa er det enten Galskab eller Hovmod. Dette er Regelen i Samtidighed.

Gud staaer derimod ikke blot lige saa fast men endnu fastere paa Sit: ikke ligesom de Andre. Nei, „først Guds Rige". Ved Hjælp heraf har Gud paa en forunderlig Maade sikkret sig. Dette „først Guds Rige" kan nemlig in concreto af hver vedkommende Enkelte forstaaes paa hans concrete Maade, og Tilværelsens Concretion er saa stor, at den strækker til for de Utallige. Altsaa hver paa sin Maade. Derimod er det vist, at Ingen der virkelig gjorde Alvor med først at søge Guds Rige, kan blive „ligesom de Andre" det er evig umuligt. Det er i en vis Forstand som i Lotterie ‹eller Lodtrækning› kun at Tallet af Lodder er langt større: hver kan trække sit eller hver er anviist sit betræffende hvorledes han in concreto skal for Gud forstaae „først Guds Rige" men det kan aldrig hænde, at f. E. To faae No 99 ‹ɔ: at To faae det samme Nummer.›

Altsaa: „ikke ligesom de Andre" og herved forstaaer Christendommen atter ikke sentimentalt Vrøvl om lidt Forskjel i Farveblanding nei, Christendommen forstaaer derved: at maatte lide af de Andre, at maatte lide fordi man ikke er som de Andre.

#

212 U. D.

Begrebs-Omslaget er Kjendet paa den nye Qvalitet.

Overalt hvor der indtræder en ny Qvalitet slaaer ogsaa Begreberne om.

Tag nu det Guddommeliges Qvalitet. Mennesket befatter sig jo ogsaa med at tænke over det Guddommelige. Men al saadan menneskelig Tænken fører ikke videre end til, at det Guddomme-

lide] sml. 208.212.

1854

lige er et Superlativs superlativeste Superlativ af det Menneskelige. Dette er let at see. Qvantiteren — det Guddommeliges Qvalitet er derfor heller ikke her.

Christendommen anbringer det Guddommeliges Qvalitet og see, Kjendet er der ogsaa strax, at alle Begreber slaae om, det Guddommelige og Forholdet dertil bliver just lige det Modsatte af hvad det er i det Ligefremme. Istedetfor som Hedningen tænkte sig det, og som det er ligefrem Tænken, at det at have med Gud at gjøre at være hans Yndling betyder idel Lykke, betyder det, christeligt, idel Lidelse, ‹istedetfor det Ligefremme: at nyde Livet betyder det: at døe, at afdøe;› istedetfor det Ligefremme at den af Guden Elskede bliver den Mægtige, betyder det, christeligt, at han bliver den Fornedrede o: s: v: o: s: v: jeg har jo paa de mangfoldigste Maader efterviist dette. Men her seer man at alt det Christelige er paradox, og at just det Paradoxe er Formen for det Guddommeliges Qvalitet.

Christenhedens store Fortjeneste af Christendommen (der jo ifølge Professorens Ord er perfectibel) er at sluddre det Christelige tilbage i det Ligefremme, at afspænde det Paradoxe i det Ligefremmes hiatiske superlativeste Superlativ, dog med Forsikkring om, at Qvalitets Forandringen er indtraadt.

#

#

Christeligt Vaabenmærke.

213
U. D.

Som alt Christeligt er omvendt af det ligefrem Menneskelige, saa ogsaa dette. Ligefrem opbevares som Vaabenmærke Mindet om Ens Bedrift, christeligt, Mindet om Ens Skyld — saaledes er jo paa en Maade Hanen blevet Peders Symbol — — zum Andenken.

med Gud at gjøre] sml. 208.239. Lidelse] sml. 211.214. afdøe] sml. 172.239.

1854

214 U. D.

Det Numeriske

I alt Menneskeligt lurer dette: Tallet forandrer Begreberne.

Det er Loven for Mytteriet: Tallet forandrer en Capital-Forbrydelse til at blive straffet mildere.

Og dette gaaer nu igjennem mange Gradationer, indtil at Tallet (i Revolution) forandrer Uret til Ret Forbrydelse til Stor-Daad, som lønnes med alle jordiske Goder.

Saaledes ogsaa med „Christenhed.“[†] Tallet har forandret Bestemmelsen af at være Christen, fra at betyde: at lide at offres er det at være den sande Christen blevet den stærkeste og meest raffinerede Nydelse af dette Liv, i Besiddelse af alle Goder og saa tillige dyrket og tilbedet som From.

Alt Menneskeligt er derfor i Grunden Vrøvl, eller er Sophistik. Det seer ud som var det Noget — der kan gaae lang Tid hen, hvor det synes saa, men til Grund for det Hele ligger: Tallet forandrer Begrebet.

Kun sand Christendom gjør Begrebet fast, Begrebet staaer saa fast at man bliver — Martyr derfor.

Til 214, i Marginen:

215 U. D. [†] Christenheden er derfor et Mytterie mod Christendommen; men der hører et ganske eget Art Politie-Blik til for at kjende at det er Mytterie, thi Mytteriet bestaaer jo ikke i, at Ingen vil kalde sig Christen, nei Mytteriet stikker just i, lad os Alle kalde os Christne — og saa ved „Tallet“ forandre Begrebet: Christen.

216 U. D.

Den sande Religieuse.

Som man i Kogekunsten veed, at f. E. den og den stærke Essents vilde være det Modbydeligste hvis den skulde nydes alene

[214] Numeriske] sml. 206.215. [†]] se 215. lide] sml. 212.216.
[215] Tallet] sml. 214.220.

1854

eller i stort Qvantum, medens en Draabe giver den lifligste Smag: saaledes virker den sande Religieuse i Samtidighed for stærk, han maa først slaaes ihjel — og saa indslagtes af Docenterne, der derpaa tillave de delicateste og kosteligste Retter ved draabeviis at benytte ham og hans.

Dette er dog det Væmmeligste af Alt. Og at en Saadan saa skulde i en bedre Verden saligt leve sammen med — Docenterne: nei, det er dog afskyeligt. Tænk det at være død paa den Maade at man blev spiist af Kanibaler — saa at skulle leve saligt sammen, saligt samles med Dem, der — aade En: det er dog oprørende. Og dog er den anden Art Kanibalisme endnu væmmeligere især paa Grund af sit hykkelske Skin. [*I Marginen:* ‹Anm.› Og hvis en Docent kommer til at læse dette, saa docerer han det med.]

Jeg holder bestandigt paa, at De der slaae et Sandhedsvidne ihjel ikke kan være ham saa modbydelige som Docenterne, der gjøre hans Lidelse i Profit.

#

Betydeligt — Ubetydeligt

217
U. D.

Just i samme Grad som En er betydelig Personlighed, i samme Grad er Intet ubetydeligt for ‹ham.› Dette ligger i, at han i Alt har Indtrykket med af sin Person. At feile i en Ubetydelighed betyder for en ubetydelig Personlighed Intet — men for en betydelig Personlighed betyder det ham strax, at saa kan han jo ogsaa feile i det Betydelige, ligesom f. E. en Øltapper ikke bryder sig stort om engang at tage feil i et lille Tal, medens den eminente Astronom strax faaer Indtrykket af, at han jo saa ogsaa kunde feile i det Allervigtigste, og derfor kan tage sig en saadan Feiltagelse meget nær, fordi han løfter i Alt paa Indtrykket af sig selv.

Dette ret forstaaet er meget releverende med Hensyn til Guds Begrebet, at for Gud er Intet Ubetydeligt.

slaaes ihjel] sml. 214.218. Sandhedsvidne] sml. 209.218. [217] Personlighed] sml. 205.222.

#

218 U. D.

„Docenten."

Ogsaa saaledes sees, hvad jeg bestandigt taler om, at Christendommen slet ikke er til, at lige det Modsatte af hvad Christendommen er, kaldes Christendom — dette sees ogsaa derpaa, at „Docenten" nu er Repræsentanten for Christendommen, nu er Christendommens Lærer og Betjent. Men „Docenten" er just Contrapunktet i Forhold til hvad det nye Testamente forstaaer ved at være Christen.

„Docenten" er egl. et U-Menneske, næsten kunde jeg fristes til at kalde ham et U-Dyr ≤forsaavidt han jo i Forstand, Intellectualitet o: D: staaer uendeligt over Dyret, som, til sin Undskyldning, mangler alt Sligt, heller ei forskylder at raffinere — maaskee kaldes han derfor rigtigst: en U-Ting.≥. Paa „Docenten" gjør ubetinget ingen Lidelse det Indtryk: nu saa vil jeg lide i Lighed hermed, jeg vil lide. Nei, Docenten er ubetinget (som en stokdøv er sikkret mod at høre) sikkret mod Det, Christus egl. sigter efter, Det han har forlangt: Efterfølgelse.

Nei, det Indtryk gjør ingen Lidelse paa „Docenten". Derimod er han paafærde, yderst virksom for at studere Andres Lidelser, sætte sig ind i dem — thi deraf er det jo han lever, fedes, med Kone og Børn og Familie smagfuldt nydende Livet ved Hjælp af — Andres Lidelser, hvilke han veed at præparere saaledes, at Staten, et høistæret Publikum villigt betaler denne Videnskab i dyre Domme.

Og ikke blot lever „Docenten" saaledes — væmmeligt! — af de Herliges Lidelser, men han frastjæler dem tillige deres Livs Alvor. Naar Folket, naar Menneskenes Mængde kunde faae det umiddelbare Indtryk af et Sandheds-Vidnes Lidelse, saa er hermed meget vundet. Men denne Virkning der dog lovligt tilhører den Afdøde, den frastjæler Docenten ham. Docenten trænger sig ind mellem de Herlige og Menneskenes Mængde, og demorali-

[218] Christendommen . . . ikke er til] sml. 192.244. Lidelse] sml. 216.223. Efterfølgelse] sml. 197.284. Sandheds-Vidnes] sml. 216.245.

1854

serer disse ved at forvænne dem med, at servere Andres Lidelser som interessant Viden, der er tilfals aldeles som andre Delicatesser.

#

Vrøvl.

219
U. D.

Naar et Barn fødes, saa hedder det: hvilken Glæde at en Verdensborger er blevet til o: s: v: Og naar en Mand døer hedder det: han har det godt, han er sluppen ud af denne Verden.

Det er som Prof. M. Nielsen sagde: Sludder og Vrøvl.

#

Vogter Eder for Menneskene.

220
U D.

Blot menneskeligt gjælder det: søger Hjælp hos Menneskene. Christeligt hedder det: vogter Eder for Menneskene.

Christendommen var jo en Ild, som af Christus blev antændt, og som skulde bevares; men sandseligt er det saaledes, at Vand slukker Ild, og aandeligt er det saaledes, at Masse Mængde af Mennesker, slukker Ild — vogter Eder for Menneskene!

#

Christendommen er Ild.

221
U. D.

Og som hiin Ild bevogtedes af Jomfruer — saaledes hørte det med til Ildspaasættelsen, som Christus fuldkommede, at den Christne er — eenlig.

#

Blot Mennesket ikke kunde tale!

222
U. D.

Derfor er i Dyrelivet Alt saa let at forstaae, saa simpelt — fordi Dyret har det Fortrin for Mennesket, at det ikke kan tale. Det

[219] Prof. M. Nielsen] sml. VII A 11, og se Note dertil; X[5] A 40, S. 44. [220] vogter ... Menneskene] Matth. 10,17. Ild] sml. 206.221. Masse] sml. 215.237. [221] Ild] sml. 220.241. eenlig] sml. 206.223.

Eneste, der i denne Tilværelse taler er: dets Liv, dets Handlinger.

Naar jeg da seer f. E. en Hjort i Brynde, saa seer jeg hvad dette betyder, den er i en heftig Drifts Magt og derom er jo ikke videre at sige. Hvis den kunde tale, da skulde man vel høre en Sludder om, at det var Pligtfølelse der bestemte den, at den vilde forplante Slægt af Pligtfølelse mod Samfundet og Arten, samt fordi det var at øve den største Velgjerning o: s: v:

Naar jeg seer Edderkoppen spinde sin fine Væv, et sandt Kunstværk, da seer jeg — thi Ederkoppen har det Fortrin for Mennesket, at den ikke taler, jeg seer, hvad det betyder, at det er Udkommet den søger. Hvis Ederkoppen kunde tale, skulde jeg vel — medens den sulten sad og passede paa i Væven om ikke en Flue vilde komme — høre en lang Tale om, at det var af Kunstbegeistring at den frembragte dette fine Væv, der virkelig er et Kunstværk.

Og saaledes overalt i Dyre-Livet.

Gjør Mennesket umælende — og Du skal see, Menneske-Tilværelsen vil endda ikke blive saa vanskelig at forklare.

Men Det der forvirrer Alt, er dette Menneskets Fortrin for Dyret, at kunne tale. Saa lader det sig gjøre, medens Ens Liv udtrykker det Laveste, med Munden at vrøvle om det Høieste, og forsikkre, at det er det der bestemmer En.

Sproget, Talens Gave omtaager Menneske-Slægten i en saadan Sky af Vaas og Gavtyvestreger, at det er ‹og› bliver dens Ruin. Kun Gud veed, hvor mange der findes i hver Generation, hvem ikke Talen blev hans Ruin, forvandlede ham til et Vrøvl eller til en Hykler. Kun Menneskehedens betydeligste Personligheder kunne bære det Fortrin: at kunne tale.

Saa misligt er det med dette Menneskets Fortrin for Dyret, et Fortrin der oftest, ironisk, betyder, at han er, hvad Dyret ikke er: et Vrøvl eller en Hykler.

#

Handlinger] sml. 217.258.

1854

223
U. D.

#

Denne Verden en Straffe-Anstalt.

Men som, hvad jeg andetsteds har udført, som i en Straffe-Anstalt man vil finde det baade klogest og tillige ogsaa finde Tilfredsstillelse deri som en Frækhed: at give det Udseende af at man har det meget godt, og som, hvis der i en saadan Anstalt findes nogle Enkelte, der foretrække at ydmyge sig under Øvrighedens Tanke, og vedgaae, her er just ikke godt at være, men det skal jo heller ikke være saa, da vi ere ‹her› til Straf, som disse vilde blive ilde lidte og spottede af de andre Fanger: saaledes med hele denne Verden.

Den er ifølge Christendommens Mening en Straffe-Anstalt. Men det der beskjeftiger Verden er naturligviis baade, fordi det er det klogeste, og fordi det tilfredsstiller Trodsen, at opdrive Alt for at give det Udseende af at være en rar Verden. Findes der nogle Enkelte, (det er de Christne) som ydmyge sig under Guds Tanke og sige: „her er ikke godt at være, men det skal der jo heller ikke være, da det er en Straf“ saa blive disse hadede, afskyede af Verden.

Ifølge Christendommens Lære ere alle Mennesker dømte Personer. Men den himmelske Øvrighed griber endnu ikke ind, overlader os paa en Maade til os selv. De der saa frivilligt melde sig for at lide deres Straf — det er de Christne. Naaden er saa, at lide sin Straf i dette Liv og at frelses evigt. Men Naaden er ikke, at dette Liv skal være en Epicuræisme. Naar saaledes En, der var dømt paa Livstid, benaades med Fangenskab paa 5 Aar, saa er dette jo Naade, men Naaden betyder jo dog heller ikke, at han strax sættes paa fri Fod.

Dette er den christelige Betragtning af denne Tilværelse — forsøg det saa, om det harmonerer hermed at avle Børn.

At forvandle Christendommen til Nydelse af dette Liv er Bestialitet.

#

[223] Straffe-Anstalt] sml. 161.224. andetsteds] XI¹A 243. Enkelte] sml. 221.250. lide] sml. 218.242. Naaden] sml. 192.226. Epicuræisme] sml. 136.305. avle Børn] sml. 203.242.

1854

#

224 U. D.

At takke Gud for de gode Dage.

Det er da det man i Christenhed kalder Christendom, det man ved at være fra Barn oplært i Christendom, er foranlediget til og forvænt med at kalde Christendom: at takke Gud for de gode Dage, for Glæden og Nydelsen af Livet.

Men maal nu engang her Afstanden fra hvad der er sand Christendom.

Om dette med at takke for de gode Dage er sand Christendom, beroer nemlig paa, hvorvidt det, christeligt, hænger rigtigt sammen med de gode Dage og den Livs Nydelse, for hvilken der takkes. Men naar nu Christendommens Tanke er, at denne Tilværelse er en Straffe-Anstalt, at Guds Tanke er, at dette Liv er Strafslidelse, hvad han har ladet forkynde — naar saa vi Mennesker, fordi Gud ikke tvinger os (han vil jo tværtimod see, om vi frivilligt ville komme hans Tanke imøde) benytte os deraf til at sætte Alt i Bevægelse for at faae Glæde og Nydelse ud af dette Liv — saa at takke Gud derfor, er jo saa langt fra at være Fromhed at det egl. er at gjøre Nar af ham.

Tænk en Straffe-Anstalt hvor det var saa, at det til en vis Grad stod i Fangernes Magt at indrette deres Liv som de selv vilde det — men det var dem bekjendt, at Øvrighedens Tanke var at deres Liv skulde være Strafslidelse: dersom de da gjorde Alt for at gjøre dem Livet nydelsesrigt og beqvemt og behageligt — og saa vare villige til at takke Øvrigheden for de gode Dage, de havde: saa var jo det at gjøre Nar af Øvrigheden, thi det var jo lige det Modsatte af dens Tanke.

#

#

225 U. D.

Det Halve er mere end det Hele.

Dette Ord af Hesiodus er vel nærmest svarende til hvad Asaph siger: giv mig ikke Overflod. At ville have det Hele er farefuldt, det Sikkreste er: det Halve.

---

[224] Straffe-Anstalt] sml. 223.420. Strafslidelse] sml. 201.239.
[225] Ord af Hesiodus] Værker og Dage, Vers 40; i S. Meisling, Digte fra Oldtiden, 1. Hefte (Kbh. 1827), S. 7. Asaph siger] ɔ: Agur, Ordspr. 30,8. (Sml. X[8] A 188).

1854

I Aandens Forhold gjælder det omvendt: Halvhed er at tabe det Hele.

Men i den sandselige Verden gjælder det at det Halve er at foretrække, og al endelig Klogskab forholder sig til Halvhed.

#

Himlens Salighed

226 U. D.

Saaledes forstod man det engang: det var en Opgave, en Anstrengelse, som vi vel nu neppe engang kunne danne os en Forestilling om.

Saa blev Sagen vendt saaledes: nei, det er idel Naade, ingen Anstrengelse kan gribe den, det er idel Naade — men saa er ogsaa Ens Liv idel Taknemlighed efter en Maalestok, som vi nu neppe kunne danne os en Forestilling om.

Nu er det sande dybsindige Udtryk for Naade vundet: det er i den Grad Naade, i den Grad — at det ikke er værd at tænke derpaa.

Engang solgte man Alt for af Himlens Majestæt at kjøbe Himlens Salighed, nu faaer man den som man nutildags naar man køber i Kramboden faaer en smuk Æske eller et pynteligt Kræmmerhuus gratis. Og ikke blot dette, men man har gjort det til Majestæts-Forbrydelse at ville gjøre det Mindste, endog blot tænke paa sin Salighed — det er jo at fornærme Majestæten, naar han selv vil give det i den Grad gratis, ligesom det jo er at fornærme Urtekræmmeren, om man vilde betale for Det, han giver gratis. Gud vil at Naaden i den Grad skal være gratis, at han ikke engang vil have Tak derfor. Nei, som sagt, Himlens Salighed faaes ikke engang som Tilgift men som Kræmmerhuset i Forhold til Sukkeret eller Kaffen.

#

Sandheden er nøgen.

227 U. D.

For at svømme klæder man sig nøgen af — for at tragte efter Sandheden maa man i langt inderligere Forstand trække ud, af-

[226] Naade] sml. 223.284.

føre sig en langt inderligere Paaklædning af Tanker, Forestillinger, Selviskhed o: D:, inden man bliver nøgen nok.

#

228 U. D.

Talent — Aand

Hvis et Menneske der har Talent, virkelig skal blive Aand, maa han først faae Afsmag paa alle Talentets Tilfredsstillelser — ligesom en Dreng, der kommer i Conditorlære faaer Lov til strax at spise lige saa mange Kager han vil — for at faae Afsmag paa Kager.

#

229 U. D.

Kirken.
Falskneriet.

Saaledes er Christendommen lagt an: den forholder sig til Individ. Just deri den uhyre Idealitet men ogsaa Anstrengelse af det at være Christen, som Individ at forholde sig til Gud, ikke dækket af noget Abstraktum, der, hvis Du vil tale saaledes, tager Stødet af, eller, hvis Du vil tale saaledes, som det farvede Glas formilder Solstraalens Ild.

Men det alt Menneskeligt tenderer til er: at blive Gud qvit.

Dette er det Fælles. Methoden er saa en dobbelt (ad modum som man taler om det fine og det grove Selvmord). Den ene er: at gjøre Oprør mod Gud, eller at negte at der er en Gud til. Den taler jeg ikke om.

Den anden den finere, er, og netop under Paaskud af Iver for Gud og Guds Sag, at faae et Abstraktum mellem Gud og sig

Et saadant Abstraktum er nu „Kirken." Den har man saa hittet paa at gjøre til Person, og ved først aandrigt at tale om den som Person, om dens Fødsel, dens Levnetsløb o: s: v: tilsidst vænt sig til at betragte Kirken som den Christne — i anden Forstand gives der ikke Christne.

[339] Kirken] sml. 197.291.

1854

Bag dette Abstraktum ferierer saa den Christne. Høitideligt, dybsindigt, aandeligt tales der om Kirken — men enkelte Christne, dem er der ingen af, eller om Du saa vil, dem er der nok af, i Millionsviis saa en Million Christne mere eller mindre ikke betyder mere end som man siger en Pølse i Slagtertiden. Vistnok er det som Sleiermacher etsteds siger, at det jo ikke er Menneskets Tanke med Opdagelsen af Tordenaflederen at sidde tryg bag den og lee ad Gud, som lyner og tordner, og saaledes er det vel heller ikke de Vedkommendes Hensigt at gjøre Nar af Gud ved denne Opdagelse med Kirken, ved, ligesom Peer Mikkelsen gjorde, at substituere en Straamand istedenfor sin Person: men faktisk er det dog at gjøre Nar af Gud og af Christendommen. Kirken, dette Abstraktum er det Skiermbræt, bag hvilket den Christne unddrager sig den egl. Anstrengelse af at være Christen.

#

Tanke-Experiment.

230
U. D.

Tænk at Socrates var blevet udkomanderet til at være Apostel — og tænk saa, at en af Apostlene kom til ham og sagde: „idag have vi i Løbet af en Time fanget 3000 Sjele“: mon Socrates ikke vilde være blevet betænkelig, om det ogsaa kunde hænge rigtigt sammen, at man af en saadan Idealitet som det at være Christen kunde fange 3000 i een Time.

#

#

Christendom — Christenhed.

231
U. D.

I det nye Testamente staaer Sagen saaledes, at hvis En blot med den allermindste Oprindelighed læser Evangelierne, vil han

Sleiermacher . . . siger] sml. S. V. VI, S. 445, og se Note dertil. — Ktl. Nr. 271: Ueber die Religion (5. Aufl. Berl. 1843). Peer Mikkelsen] skulde være: Morten Frederiksen, se X⁴ A 515; sml. ogsaa I A 11. XI¹ A 529. 531. S. V. V, S. 22. [230] Socrates] sml. 190. 272.

faae det Indtryk, at selv om der fra Christendommens Side ikke var Andet til Hinder for Ægteskabet: den Christne har ikke Tid til at gifte sig; en Christen er i den Grad forpligtet mod Gud at der ikke kan være Tanke om Tid til det Sinkerie at gifte sig.

I Christenheden staaer Sagen saaledes, at naar en theologisk Candidat er naaet saavidt, at der kunde være Tale om, nu ret at besinde sig paa hvad Christendommen er, saa viser det sig, at dertil har han ikke Tid — han er nemlig forlovet og maa see saa snart som muligt at blive gift, han har altsaa ikke Tid til at besinde sig paa hvad Christendommen er — fordi han skal giftes. Og det er for Christendommens Regning han gifter sig, af den han skal leve med Familie!!!!

Saa bliver han da gift ≤bliver Præst og — glem det ikke hvad saa let kan skee, thi det betyder naturligviis ikke Noget — eedfæstet paa det nye Testamente, hvilken Eed han vel forstaaer saaledes: at han sværger ligesom de Andre.≥; faaer saa nogle Bøger ud med paa Landet avler derpaa nogle Børn — og saa kan man være sikker paa, at hos ham og hans Kone kan man faae at vide, hvad Christendommen er.

Og paa den Maade er det, at Christendommen udbredes, som salig Mynster talte om, „trindt i Landene"!

O, gid det var Hyklere, frække Løgnere, fripostige Karle man havde med at gjøre! Men dette Ynkelige, at det er Piank, Ubetydelighed, ‹endog› en vis skikkelig Villighed, der vel at mærke er lige saa uheldig som hvis en Synaal uden Øie vilde erstatte Manglen af Øie ved Villighed, og hvorved da maa bemærkes, at Synaalen uden egen Skyld kan mangle Øie men denne ubetydelige skikkelige Villighed er Synd er Charakteerløshed, hidrørende fra aldrig tilgavns at have villet — og man tænke sig at det skal være Christendom.

Overalt dette Mylder af skikkelig Ubetydelighed, der kun er fræk i Flokken, men forresten villig nok. Er dette Din Tanke, at faae Menneskene iførte en ny Mundering — en saadan Reforma-

af den . . . leve] sml. 171.246. Mynster] sml. 106.251. Reformation] sml. 266. XI¹A 193 og Sammenvisninger.

1854

tion den lader sig let praktisere — der ere villige nok. Men see Dig vel for, en saadan Reformation er en Illusion, thi det bliver det gamle Vrøvl eller det samme Vrøvl i den nye Mundering.

#

Boniteten af Menneske 232 U. D.

var det Christendommen vilde forandre.

Mennesket bruger altid Surrogatet: at forandre Mønsteret, — Boniteten bliver den samme.

Paa den Maade har Menneskeheden antaget Christendommen; men det er at gjøre Nar af Christendommen og af sig selv.

Jo længere saa Christendommen bestod i Christenhed jo mere opkom der et større og større Udvalg af forskjellige Mønstre, en lærd Viden om alle disse mange Mønstere og deres Forhold indbyrdes: Alt tjenende til at bortlede Opmærksomheden fra hvad Christendommen er, at den er: Bonitets-Forandring.

Christenheden gjør Alt for at henlede Opmærksomheden paa Mønsteret — Christendommen samler Alt paa: Boniteten.

Derfor har Christenheden gjennem Aarhundredernes Løb præsteret Millioner × Millioner af Christne i alle mulige Mønstere, og har stadigt tusinder af Mænd og Qvinder i Virksomhed for at avle Smaae-Christne i de forskjellige Mønstere — Christenheden betragtes bedst som et uhyre Fabrik-Etablissement. Evigheden, der kun spørger om Boniteten, kommer (hvis det var muligt at Evigheden kunde komme i Forlegenhed) kommer i Forlegenhed midt i denne Overflod.

Christendommen tilsigtede en Bonitets-Forandring. Resultatet af Christenhed viser sig at være, at i Christenhed er Boniteten af det at være Menneske blevet endnu ringere end den var, førend Christendommen kom ind i Verden, hvad dog skjules ogsaa ved den gavtyveagtige Vigtighed Spørgsmaalet om Mønsteret har faaet. Det er nemlig let at see, at Intet saa godt sikkrer mod den Examination, der vil see efter Boniteten, som at faae Opmærksomheden henledet paa Mønster-Forskjelligheden og sand Christen-

1854

dom sat i Iver for her at vide Beskeed, her at være paafærde i Kamp og Strid, altsaa ikke just mod Kjød og Blod (hvad Christendommen foreslaaer, da den tilsigter en Forandring af Boniteten) men mod Meninger og Videnskabeligheder, hvorfor ogsaa just de religieuse Stridigheder i Christenheden bedst bevise, at hvad Boniteten af Menneske angaaer, da er Alt det Gamle, det Hedenske, Jødiske, eller vel ogsaa værre.

#

233 U. D.

Oplysnings eller kunstig Dumhed.

Som man (til Forskjel fra atmosphærisk Varme, Dagslyset, naturlige Blomster, naturlig Skjønhed o: s: v:) taler om en ved Kunst tilveiebragt Varme, Belysning, kunstig Natur: saaledes gives der ogsaa en ved Kunst tilveiebragt Dumhed.

Saa dum er Ingen, ikke den Dummeste blandt alle andre Mennesker, saa dum paa Christendommen er Ingen som „Professoren". Hans Dumhed er en ved Kunst og megen Studeren tilveiebragt Dumhed.

For at bevares i denne Dumhed behøves deels fortsat stadig Studeren af andre Professorers Skrifter†, deels et stærkt Opiat, den Indbildning: at Christendommen er perfectibel. Enhver der er saa lykkelig at hans Øie oplades for denne Viisdom han er paa gode Veie til at blive Professor.

†*I Marginen:* Anm. Dette siger jeg dog ikke, som meente jeg, at det væsentligen vilde gavne Professoren at læse andre Skrifter, han vil dog forvandle Alt ind i sin Dumhed.

#

234 U. D.

Christendommen — Christenhed.

Christendommen er: Berøringen mellem det Guddommelige og det Menneskelige.

Jødiske] sml. 172.241.

1854

Og det er dette der er blevet til Historie, og vel at mærke saaledes, at hver følgende Generation — bestandigt forøgende Afstanden — er blevet Historien om ‹at› den foregaaende var Historien om at den foregaaende o: s: v: baglænds.

Og dette er Christendommens Perfectibilitet!

Man har gjort Christendom til — Historien om Christendommen, uden at mærke at det just er at holde sig udenfor Christendommen, og naturligviis med hver Generation mere og mere.

Naar man modtager en Pakke, saa løser man Convoluterne af for at komme til Indholdet. Christendommen var en Gave af Gud; men istedetfor at modtage Gaven, har Christenheden paataget sig at convolutere den, hver Generation har leveret eller afgivet en ny Convolut uden om de andre — og det er paa den Maade man har meent at komme Christendommen nærmere og nærmere.

Christendommen er blevet Historie. Ja, hvis ikke den Vanskelighed var der, at de første Generationer dog holdt over eenlig Stand, saa er jeg vis paa, at det i Christenheden, hvis Religion skal være Aandens Religion, længst var blevet Rettroenhed, at det det især kom an paa, ikke blot var den apostoliske Succession men — Vetrinairbetragtningen — den genuine Nedstammen ved Avling.

Den største Forskjel mellem Menneske og Menneske er den: at føle Gud sig saaledes nær, at det er som stod han lige ved Siden af ham, nær i ethvert Øieblik — og at leve hen lyksaliggjort i den Forestilling, at Gud paa en Afstand af 1800 Aars Historie er fjernet fra En, og at det om Guds Nærhed er et historisk Spørgsmaal.

#

‹Christenhed. —› Aandløshed. 235 U. D.

Christendommen er, eller det at blive Christen er: at underkaste sig den af Gud forordnede Tilværelses Examen.

Christenhed er et Samfund af Mennesker, der kalde sig Christne, fordi de sysselsætte sig med at vide Beskeed om, at Andre for lang

1854

Tid siden have underkastet sig denne Examen, samt hvad der vederfores dem i denne deres Examinations Tid — aandløst glemmende, at de jo selv ere til Examen.

#

236 U. D.

Vidtløftigheder.

Vi har en egen Sprogbrug, vi sige om en Mand eller om et Fruentimmer: det er nok en vidtløftig Person, og betegne saa dermed noget Ondt.

I saadan Forstand kan man sige at med Christenheden kom Vidtløftighederne i Forhold til Christendommen, der er Sandheden og kort. Det er utroligt hvad Christenheden har præsteret i Retning af: Vidtløftigheder.

#

#

237 U. D.

Menneskeslægtens Demoralisation

gaaer fremad med voxende Hastighed.

Individerne (sit venia verbo) blive ubetydeligere og ubetydeligere. Derimod perfectioneres de mere og mere i sandseligt at blive Magt ved at danne Masse, og frækt at trodse herpaa, hvorved deres mulige Frelse mere og mere umuliggjøres.

Imidlertid declamerer Professor-Snøvlet og Præsterne at Mennesket er udødeligt, og bevise det. Aah, ja, — men beviis saa ogsaa, at de Væsener, som nu kaldes Mennesker, ere Mennesker.

Udødelighed! Hvad Betydning kan den ogsaa egl. have for Mennesker, der i Forhold til Alt ere vante til selv betræffende det meest Ubetydelige at være Partie, nogle Stykker, og for hvem det at være Partie og nogle Stykker er — Alt.

[287] Masse] sml. 220.243.

1854

#

Eenlig Stand.

238
U. D.

Alt dette Høie om, at det Sexuelle sandelig ikke er Menneskets Fortrin, at Menneskets Idealitet ligger bag ved, det Sexuelle var Degradation, at altsaa Opgaven just er, hvis Idealiteten skal naaes, at forsage det Sexuelle, at spille Stykket baglænds som man maa mod Trolddom: alt dette er da i Christenheden, især i Protestantismen, saaledes tabt som havde det aldrig været til.

I Aarhundreder gaaer det især i Protestantismen for fulde Seil ind i dette Lave, nedefter: at Ægteskabet er Livets Betydning, Forholdet til det andet Kjøn Livets Alvor, o: s: v: saa man i Protestantismen er tilbøieligst til at opfatte et eenligt Menneske som noget paa samme Maade Latterligt som en eenlig Støvle, ɔ: Noget som forfeiler sin Bestemmelse, Noget som egl. ikke er, naar der ikke er To.

* *

Luther paastod, at det var umuligt at leve kydsk udenfor Ægteskab — den gamle Kirke paastod, at det var umuligt at leve kydsk i Ægteskab, der derfor var „tolereret Utugt."

* *

Og imidlertid ere vi alle Christne, Christendommen florerer „trindt i Landene".

* *

Er Luthers Mening, at fordi Menneskene nu ere blevne saa liderlige og sandselige som de ere, er det umuligt at leve kydsk udenfor Ægteskab. Det lader sig høre. Men saa bliver Reformationen en egen Ting, især naar der idelig skal basunes om det store christelige Fremskridt den siges at være. Den bliver jo saa meget mere en Concession gjort Liderligheden ‹eller› det Sandselige.

#

[288] spille . . . baglænds] sml. II A 65, og se Note dertil. Luther] sml. 194.243. trindt i Landene] sml. 231, S. 244.

1854

239 U. D.

To Villier i Verden

kan ikke taales. Gud er den ene.

Nu har Gud vistnok givet Mennesket og Menneske-Verdenen Magt til at have en Villie. Men den Verden der saaledes vil sin Villie, maa saa til Straf finde sig i, at den egl. ikke er til for Gud, at han overgiver den.

Saasnart derimod en Villie vil indlade sig med Gud, saa maa denne Villie bort. Dette er Betydningen af det at afdøe. At en Villie vil indlade sig med Gud, er just det han vil; men det Næste følger saa af sig selv, hvis Gud og denne Villie skulde spændes sammen.

Den gudforladte Verden synes ganske anderledes fri end den Christne er det — dette ligger i at den gudforladte Verden har Gud overgivet, den er fri fra Gud.

[289] Straf] sml. 224.398. indlade ... med Gud] sml. 212.255. afdøe] sml. 212.279.

NB.[36]

240
Decbr. 13.

d. 13 Decemb. 1854.

#

„Barnet."

241
U. D.

Som den hvide Prik i Ligtornen og som den sorte Prik i Skiven, saaledes er dette Punktet i Christenhedens Forvirring, her ligger det Hele paa een eller anden Maade.

Hvor i al Verden fik ogsaa Christenheden „Barnet" fra — thi det er jo let nok at see, at Christus er ubetinget af den Anskuelse at det at være Christen da naturligviis er eenlig Stand.

Men saa fik man Barnet.

Og nu begynder det. Først hedder det, det vilde da være grusomt, uudholdeligt for Forældre, at troe sig selv frelste og ikke vide ogsaa deres Barn frelst.

Saa maatte man (tiltrods for at det nye Testamente ingenlunde løser slige Collisioner ved at give efter, da Christendommen jo spænder Collisionen til at hade Fader og Moder og Hustrue og Børn) hitte paa Noget for at berolige Forældrene.

Saa hittede man paa Barnedaaben — at naar Barnet fik Vand over Hovedet saa var alt afgjort, Barnet Christen, evig frelst.

Saa skulde Barnet opdrages i Christendom. Til den Ende maatte Christendommen gjøres om til lige det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente, da det er aldeles umuligt for et Barn at fatte punctum saliens i Christendommen: Arvesynden, og da Forældrene vilde komme i høist besynderligt Lys, hvis Barnet kunde det.

Saa blev altsaa Christendommen lavet om til Optimisme, Fryd

[241] Fryd Dig ved Livet] sml. X[6] B 105, og se Note dertil.

1854

Dig ved Livet, Jødedom med Tilsætning af forfalskede christelige Ingredientser.

— — Og saa demoraliserer igjen, christeligt, Familien ved Hjælp af Barnet.

Det begyndte med, at man gav efter for Forældrene og slog ind paa det at lege at Barnet er Christen. Men snart fandt Forældrene, at da det jo dog var vist og sandt, at Barnet blot ved Daaben blev evig saligt, saa var det i Grunden den allerfornøieligste Maade at være Christen paa, at være det som Barnet.

Og saa blev det gjort til sentimental Troessætning: Barnet er den sande Christen.

Christenheden fik et Barn at lyve for og benyttede sig saa deraf til ogsaa at lyve for sig selv: og saa blev Christendommen lige det Modsatte af hvad den er i det nye Testamente.

Man seer, hvor nødvendigt det er at holde paa eenlig Stand. Saasnart vi faae Barnet af christelige Forældre, saa endevendes hele Christendommen — og saa vælder det ud af Professorer og Præster, Fruentimmer og Mandfolk som af et Overflødighedshorn, det vælder ud dybsindigt Galimathias, og sentimentalt, spekulativt Nonsens.

Og denne Grund-Forvirring af Christendommen, og dette uoverskuelige Læs af theologiske Spørgsmaale og Problemer og Kampe og Forkiættrelser, dette Alt hviler paa disse to — Hvilepunkter!, hvis man ‹kan› kalde dem saa, at Christus var tilstede ved et Bryllup (ergo skal den Christne gifte sig, Ægteskabet er Livets Betydning, sand Christendom umulig uden Ægteskabet) og Christus sagde en passant, da Apostlene vilde støde dem tilbage, til nogle Qvinder: lader smaae Børn komme til mig (ergo er Betydningen af Christi Komme til Verden at stifte Ægteskaber, for at faae smaae Børn).

En Ild var Christus kommet for at antænde; derfor blev ogsaa Virginiteten fordret af den Christne for at bevare Ilden. Christenheden blev et Stutterie, hvor, jødisk eller hedensk, Børne-Avlingen blev — sand Christendom.

Jødedom] sml. 232.268. Ild] sml. 221.

1854

#

Arvesynd—Christendommen.

242
U. D.

Just naar et Menneske i Alder er naaet saavidt, at der kunde være Tale om at naae den Modenhed, som kan blive opmærksom paa det Christelige om Arvesynden, at Forplantelsen af Slægt er Synd, at det at være til som Dyre-Skabning er for Aand et tvetydigt Gode o: s: v: just da ved den Tid, eller nogle Aar iforveien er han selv, i Egenskab af Fader, i fuld Fart med at indbanke sine Børn, hvilken Velgjerning det er, at han har skjenket dem Livet, eller han er i fuld Gang med at glæde sig ved Barnets Glæde i Tilværelse, hvilken jo Christendommen aldrig har benegtet, thi Barnet er kun Dyre-Skabning, og Christendommen forstaaer, at for Aand er det at være til som Dyre-Skabning Lidelse, hvorfor Christenheden ganske klogt har afskaffet Bestemmelsen Aand i Forhold til det at være Menneske, saa faaet Livet gjort let, Ægteskabet til Livets Alvor og Betydning (hvad Forplantelsen er for Dyre-Skabninger) — og saa dog vedbliver at kalde sig Christne.

Som i Folke-Sagnet Skovens Feer unddrage sig, og give Den, der vil forske efter Dem, noget Galimathias isteden: saaledes unddrager Tilværelsen sig, skuffer Menneskene ved at narre dem ind i Slægts-Forplantelsen, hvorved deres Liv kommer ind i en Parenthes, og denne Parenthes breder sig saa i Millioner og dette Parenthetiske fortsættes fra Slægt til Slægt, medens Tilværelsen bliver lige lidt forklaret og Christendommen aldeles puffet udenfor.

Al Tale om at Christus har gjort Fyldest for Arvesynden beviser jo Intet for at Christendommen vil Slægts-Forplantelse. Thi al Forsoning og Fyldestgjørelse er dog vel bestandigt baglænds ikke forlænds. Som i Forhold til actuel Synd, hvis Ens Synd var at stjæle, da gjør Forsoningen fyldest for det Forbigangne, men betyder dog vel ikke, at han nu fremtidigen kan stjæle saa meget han vil. Og saaledes med Fyldestgjørelsen for Arvesynd, den betyder dog vel ikke, at nu kan Mennesket fremtidigen gjøre sig

[242] Forplantelsen] sml. 223. Lidelse] sml. 223.346. Forsoning] sml. 163.295.

1854

lige saa lystig han vil i Henseende til Slægts-Forplantelse. Nei, Christendommen spærrer af paa eenlig Stand. Din Faders Skyld, siger den, ved hvilken Du blev til, for den er der fyldestgjort — men stop nu, Fyldestgjørelsen betyder ikke, at Du skal nu gaae hen og gjøre ligesom han, Fyldestgjørelsen betyder ikke, at Du i denne Henseende skulde have ganske Frispas.

#

243 U. D.

Det Numeriske — Christendoms Forkyndelse.

Til sand Christendoms Forkyndelse fordres: luk Dit Øie for Tallet, om der er Millioner, 10 Millioner det maa kun betyde 1 Menneske.

Men for 1 Menneskes Skyld skal dog vel Christendommen ikke forandres — og, christeligt, er Millioner af samme Bonitet kun 1 Menneske.

Om derfor en Frants Knivsmed eller hvo det er i collegium politicum, om han, i Anledning af en paatænkt Straf over Konerne ved at afholde sig fra dem, om han erklærer, at han kan ikke holde sig — derfor skal dog vel Christendommen ikke forandres, og det om eenlig Stand gjøres om. Nei, for een Frants Knivsmeds Skyld forandrer Christendommen sig ikke. Men 10 Millioner Frants Knivsmede er, christeligt, kun een.

Enhver Forkyndelse af Christendommen, som indrømmer det Numeriske det Allermindste, glemmer, hvilken Majestæt, den Christne har den Ære at tjene, item hvilken Hader denne Majestæt er af — just det Numeriske.

Og derfor min gode Luther, Du var dog ikke ganske ædru, men noget bedunstet, eller Din Hjerne noget omtaaget af det Numeriske, af dette med Millioner Frants Knivsmede, den Gang Du forandrede Christendommen og erklærede at det var umuligt at leve kydsk udenfor Ægteskab. Sligt vedkommer slet ikke Christendommen, den er for ophøiet til paa den Maade at lade sig im-

[348] Numeriske] sml. 237.262. en Frants ... politicum] der sigtes til Gert Bundtmagers Replik i Den politiske Kandestøber. 2. Akt, 3. Sc. Luther] sml. 238.266.

1854

ponere af een eller Millioner Knivsmede. Og i ethvert Fald, kjere Luther, Du burde dog have gjort det kjendeligt, at her altsaa da ikke var Tale om et christeligt Fremskridt men om at slaae af.

#

#

. . . . Hvor langt det er fra at Christendommen er til, sees bedst paa mig. 244 U. D.

Thi med den Klarhed jeg har — jeg er dog ikke en Christen. Bestandigt stiller det sig dog saaledes for mig, at trods det Dyb af Nonsens hvori vi stikke, vi blive dog lige fuldt alle salige.

Dette er Følgen af som Barn at have faaet en lige modsat saakaldet Christendom i sig.

Men min Stilling er dog ogsaa vanskelig nok. Jeg er ikke som en Hedning, for hvem en Apostel saa kort og fyndigt forkynder Christendommen, nei, jeg er Den, der selv maa, saa at sige, opdage Christendommen arbeide den ud af den forgjorte Tilstand hvori den er bragt.

#

#

Sandheds-Vidnet 245 U. D.

Og naar saa et Sandheds-Vidne døer, saa siger han til Gud: tak, tak for alle Lidelserne, Du uendelige Kjerlighed. Og saa siger Gud igjen: tak min Ven, tak for hvad Brug jeg har faaet af Dig.

#

Ironie i Forhold til Aand og hvad Aands er. 246 U. D.

Der er ingen Bestemmelse af Aand, uden der ogsaa er et Moment af Ironie med.

Den sandselige Betragtning vil saaledes være af den Mening,

[244] langt . . . fra at Christendommen er til] sml. 218.268. alle salige] sml. 322.XI[1] A 261 og Sammenvisninger. [245] Sandheds-Vidnet] sml. 218.252.

1854

at det der maatte bestemme et Menneske til at ville tænke over Livet, er, at jo mere han tænker over det, desto lettere bliver Livet ham. Aand er: at jo mere et Menneske tænker over Livet, desto tungere og mere anstrenget bliver det ham. „Den der forøger Kundskab forøger Græmmelse" ja og Anstrengelsen af at være til.

„Men saa er det jo Galskab dette med Aand" ja, ganske rigtigt. Men just dette er det negative Kjende paa Aand, at Aandløshed er Veien til at gjøre Livet let — saa fornem er Aand.

Penge, jordisk Magt o: D: det forstaaer det sandselige Menneske sig paa; han eftertragter det, fordi Besiddelsen deraf maa, som han mener, og tildeels vel ogsaa med Rette, gjøre ham Livet lettere. Hvis det at samle Penge utvivlsomt skulde betyde, for hvert Tusind mere Lidelse og Besvær: ja, saa vilde det sandselige Menneske nok entholde sig — som han derfor gjør det i Forhold til Aand, glad ved den i Aarhundredernes Løb mere og mere befærdede og som den eneste sande anpriste Vei: at blive saa omtrent blot Dyre-Skabning er Veien til at gjøre sig Livet allerbeqvemmest.

Aand sat sammen med en Tilværelse som Dyre-Skabning giver Lidelse, jo mere Aand jo mere Lidelse. Christenheden har derfor ogsaa paataget sig (ved Hjælp af dens Perfectibilitet!) at forbedre Christendommen. Man lader Bestemmelsen „Aand" reent gaae ud (det var for at anbringe den, at Christus kom til Verden) og saa er man Christne, Christendommen florerer trindt i Landene, der er rigeligt 1000 Levebrød for Lærere (men ifølge Christendommen maa det at være Lærer netop ikke være Levebrød), Ægteskaberne indvies for Alteret (men Christendommen er netop eenlig Stand) Børnene avles i Christendom og opdrages i Christendom og døbes som Christne o: s: v: o: s: v:, overalt Christendom ɔ: overalt just Det, som er Christendommen lige stik imod.

Men lettere, ja det indrømmes, lettere er Livet rigtignok blevet, Christenhedens, især Protestantismens Scenerie er: Idyl, Børne-Avlen, fede Levebrød, Travlhed i denne Verden, Politik.

#

Den der ... Græmmelse] Præd. 1,18. Lidelse] sml. 242.250. Levebrød] sml. 231.276.

1854

#

De sande Extraordinaire dem af første Classe. 247 U. D.

de føle sig ikke saa lykkelige i denne Verden, at de skulle kunne ville indrette sig i den. Nei, de ere Reisende, i Ærende, haste det snarest muligt bort igjen, hjem.

Naar de saa mærke, at det lakker mod Enden, naar de have omtrent fuldkommet deres Ærende, i den kortest mulige Tid frembragt den intensiv muligste Virkning: saa trykke de paa en lille Springfjeder, som kun de vide Beskeed om — saa virker deres Liv katastrophiske, og paa den Maade stødes de saa ud af Verden.

Her er Alt Ueensartethed fra først til sidst, i Katastrophe at forlade denne Verden er den største Ueensartethed fra en jævn rolig Leven og en stille Hendøen.

#

For tre Ting takker jeg Gud 248 U. D.

1) At intet levende Væsen skylder mig Tilværelse.

2) At han forhindrede, at jeg ikke tankeløst blev Præst i den Forstand som man nutildags hersteds er Præst, hvilket er at spotte Christendommen.

3) At jeg frivilligt udsatte mig for at blive udskjeldt af Corsaren.

#

Forfalskningen af Christendommen 249 U. D.

Det man har forfalsket er Begrebet af at være Christen.

Og man har forfalsket, ikke saa meget Læren, som: det at forkynde Christendom, det at være Lærer i Christendom. Det er hermed som hvis Vand, der i Beholdningen ikke var fordærvet, ved at ledes gjennem Rør, som vare fordærvede, inficeredes heraf — som hvis ‹man› da vilde føre En ‹hen› til Vandbeholdningen

[247] Extraordinaire] sml. 154.436. Ueensartethed] sml. 206.252.
[248] frivilligt] sml. 161.299. Corsaren] sml. 296. XI[1] A 570 og Sammenvisninger.

1854

og sige: „Vandet er jo ufordærvet.“ „Ja, men Det fordærves ved Mediet, gjennem hvilket det ledes til Menneskene.“ I ethvert Forhold, hvor Noget kun gjennem et Medium kan blive til Deel, er det omtrent lige saa vigtigt, hvorledes Mediet er, som hvorledes Det er, som gjennem Mediet meddeles. Man seer heraf, hvor mislig ‹den er› denne Tale om en objektiv sand Christendoms Forkyndelse.

#

250 U. D.

Min Opgave: at skaffe Plads.

Jeg er ikke en Apostel, der fra Gud bringer Noget, og med Myndighed.

Nei, jeg er tjenende Gud, men uden Myndighed. Min Opgave er: at skaffe Plads at Gud kan komme til. [*I Marginen:* Min Opgave er ikke: befalende at skaffe Plads, men lidende at skaffe Plads.]

Deraf sees let, hvorfor jeg maa være ganske bogstaveligt et enkelt Menneske, item holdes i stor Svaghed og Zarthed.

Thi hvis Det, der skal skaffe Plads, kom i Spidsen af f. E. et Par Batailloner — ja, menneskeligt talt, synes dette jo prægtigt til at skaffe Plads, det Sikkreste. Men saa kunde jo Det, der skal skaffe Plads, selv tage Plads, det kunde tage saa megen Plads, at Gud ikke ret kunde komme til.

Min Opgave er at skaffe Plads — og Politie er jeg, om man saa vil. Men i denne Verden ‹er det saaledes, at Politiet› kommer med Magt og arresterer de Andre — det høiere Politie kommer, lidende, og forlanger snarere at blive arresteret.

#

251 U. D.

Mynster og Jeg

er Collisionen mellem det Gamle og det Nye.

I Almindelighed kommer det Nye med Selviskhed, der jo før jo hellere vil det Gamle tillivs, have det styrtet.

---

[250] Myndighed] sml. 45.266. lidende] sml. 246.252. enkelt] sml. 223.275. [251] Mynster] sml. 231.252.

1854

Jeg kom med den Resignation, at jeg endog har villet spille Mynster det Nye i Haanden som hans Sidste, skjulende mig selv og alle mine Lidelser og Offere for Sagen i det dybeste endog det Grinagtiges Incognito medens hele Samtiden, jeg i Spidsen, havde bukket for Mynster som Manden.

Styrelsen dømte: det har Mynster aldrig fortjent.

Og det har jeg ogsaa nok seet; men Ukjendelighed er mit Liv, mit Element; at lide, at bringe Offere o: s: v: det er jeg villig nok til, men Ukjendelighed er min Lidenskab.

#

#

Latterligt.

252
U. D.

At begrave en Mand, der ⟨endog⟩ ved at forkynde Christendom har naaet og nydt, efter den største Maalestok alle mulige jordiske Goder og Fordele at begrave ham som Sandhedsvidne er lige saa latterligt som at begrave en Jomfrue, der rigtignok efterlod sig 3 Børn og var frugtsommelig med det fjerde. Slige Jomfruer finder man latterlige, og det hjælper slet ikke, man forøger kun Latteren, om Præsten maaskee for Penge (da der er bestilt „fiint Sand") tilføier skærpende: de rette Jomfruer, de sande Jomfruer.

Men Sagen er, Alt hvad der angaaer Dyre-Bestemmelsen som nu hvad det er at være Jomfrue og Deslige det veed man ypperligt Beskeed om i Verden. Men hvad et Sandhedsvidne er veed man ikke, blandt Andet ogsaa just fordi man har faaet Christendommen og Verden til at løbe i Eet, istedetfor at „Sandhedsvidne" netop forholder sig til Christendommens Ueensartethed med denne Verden og derfor altid er at lide, at forsage, at gaae Glip af denne Verden.

---

[252] Sandhedsvidne] sml. 245.265. lige saa latterligt . . . en Jomfrue] sml. S. V. XIV, S. 16. fiint Sand] sml. 148, og se Note dertil. Ueensartethed] sml. 247.255. lide] sml. 250.262. forsage] sml. 183.281.

1854

I Grunden har Martensen gjort Mynster latterlig, men de Medlevende mangle christelige Forudsætninger til at see, at han er gjort latterlig.

#

#

253 U. D.

Min Samtidighed med Biskop Mynster.

Betydningen heraf er egl. denne: det Spørgsmaal: var det ikke muligt, at jeg, der vistnok er lagt an paa det Katatrophiske, var det ikke muligt, at jeg istedetfor Angrebet kunde blive det sidste Forsvar for det Bestaaende.

Dette Spørgsmaal skulde jeg have Tid til at besinde mig dybt paa. Og derfor var det af Styrelsen ordnet saa, at jeg samtidigen havde den Mand til ‹det› Bestaaendes Hoved, den Mand, for hvis Skyld jeg saa uendelig gjerne vilde lempe mig paa enhver Maade.

Hvor vilde jeg — af saa mange Grunde — gjerne være blevet: det sidste Forsvar. Men egl. er det Mynster, der, ved hvad jeg har udholdt med ham og ved hvad jeg har paa ham seet, at Hans fører til, har forvandlet mig, eller vel rettere bidraget til at gjøre mig klarere over mig selv.

#

#

254 U. D.

Mynster og Jeg.

Jeg har frelst Mynster for hvad han var mere bange for end det meest overtroiske Menneske for at gaae ene ved Midnat over en Kirkegaard: religieus Bevægelse.

Og jeg har hjulpet ham til at naae, hvad han var mere forhippet paa end det forfængeligste Pigebarn paa at fordunkle Alle i Kongens Club: at døe usvækket.

#

Martensen] sml. 256. XI¹ A 439 og Sammenvisninger. Mynster] sml. 251. 253. [253] Mynster] sml. 252. 254. [254] Mynster] sml. 253. 256.

1854

#

Jesuitisme.

255
U. D.

Der har aldrig levet nogen eminent Primitivitet, uden at han af de Samtidige er blevet beskyldt for Jesuitisme.

Sagen er let forklaret. Det at han har Fremtiden i sig giver ham i at handle den Ueensartethed, hvilken de kalde Jesuitisme. Han handler i Kraft af Fremtiden medens de Samtidige bestandigt gjøre deres Omsætninger i det Hævdede.

I denne Spænding ligger saa hans Guds-Forhold.

En saadan Ueensartethed har saa ogsaa igjen fra een Side seet noget Comisk, eller dens uhyre Pathos er indhyllet i noget Comisk. Thi at En, der efter den givne Rangforordning er Minister o: D: handler som saadan deri er jo intet Comisk; men at En i Kraft af at bære Fremtiden i sig handler mere energisk end nogen Minister er jo i een Forstand comisk; at En, der er proclameret af Millioner handler i Kraft deraf, er jo ikke comisk, men at En handler i Kraft af, at han selv bærer Fremtidens Millioner i sig, har noget Comisk; hvor Millionerne sees er der intet Comisk deri, men det Comiske er, selv at have Millionerne i sig.

#

#

Mynster

256
U. D.

var dog en Egoist; selv saaledes: jeg holder mig temmelig overbeviist om, at han ikke (for det mulige Tilfældes Skyld at Martensen engang skulde blive Efterfølgeren) har givet ham en Avis om, at jeg egl. var et Menneske af en ganske anden Betydning end det syntes.

En saadan Avis kunde Martensen godt have behøvet. Men paa den anden Side Mynster kunde rigtignok ikke godt give den, uden at blotte sig en lille Smule.

---

255 Ueensartethed] sml. 252.273. Guds-Forhold] sml. 239.273.
256 Mynster] sml. 254.257. Martensen] sml. 252.257.

1854

Derfor er jeg af den Mening, at han ogsaa her har været egoistisk nok til ikke at gjøre det. Dog er det kun en Mening.

#

#

257 U. D.

Mynster — Martensen.

Mynsters Klogskab bestod just i aldeles at afholde sig fra at dømme om mig; thi han mærkede nok, hvor fangende Alt er her. Tillige har saa ogsaa min Pietæt for ham gjort, at jeg paa enhver Maade søgte at hjælpe ham godt igjennem.

Martensen buser nok paa; at sige om ham at han styrer Kirken er ligesaa besynderligt som at sige om en Mand, der i eetvæk render Næsen mod Stuedøren at han styrer, hvorvel jo ogsaa dertil hører en vis Styren.

#

#

258 U. D.

Det Interessante — Handlings Afgjørelse.

Dersom jeg turde ledsage mine Handlinger med Comentar, oplysende den sindrige Hensigtsfuldhed der er i det Hele: saa vilde jeg gjøre glimrende Lykke — — men aldeles forfeile min Opgave. Man vilde saa slet ikke faae Indtrykket, Braaden af Handlingens Afgjørelse men fortrylles af det Interessante i Reflexionen, som bærer denne Handling.

Imidlertid er det Resignation for et Menneske, at sætte en Handling saaledes ind, at den — just derpaa beregnet — maa see ud som en Slags Galskab (thi uden den faae vi ikke Lidenskaben sat i Bevægelse, Ilden paasat) medens han ved at ledsage den med udførlig Commentar vilde blive beundret af Alle for sin Klogskab, undgaae alle Farer og Uleiligheder, thi nu kom Handlingen slet ikke til at virke som saadan, men som et Motiv for det Interessante.

[257] Mynster] sml. 256.258. Martensen] sml. 256.258. [258] Handlings] sml. 222.271.

1854

Dersom jeg vilde vise, hvad jeg forstaaer endnu bedre i dette Øieblik end i Begyndelsen, hvor sindrigt Angrebet paa Martensen eller paa Mynster per Martensen forholder sig til hele min Opereren og til at bevirke just hvad det skal bevirke: jeg troer, man vilde over dette Interessante aldeles glemme at forbittres paa mig. Men dette vil jo egl. sige, det Hele ophørte at være Handling og have Handlings Afgjørelse. Derimod er just den abrupte, reflexionsløse Maade, paa hvilken det med Charakteer-Impetus er sat ind, beregnet paa og har ogsaa naaet at give Lidenskab. Deraf vil man saa bevise, at jeg maa have gjort noget Forkeert, men jeg just deraf seer, at det er rigtigt, uden dog atter at vise Menneskene det, thi i saa Fald slap vi igjen ind i det Interessante.

Men der hører Resignation til at arbeide paa den Maade, eller vel rettere ingen menneskelig Resignation formaaer at arbeide saa resigneret, der maa en høiere Magt tvinge En baade med det Gode og det Onde.

#

Providentia specialissima.

259
U. D.

At være Christen er at troe paa en providentia specialissima ikke in abstracto men in concreto. Kun Den der har denne Tro in concreto, er Individualitet, enhver Anden nedsætter egl. sig selv til ‹som› Exemplar i Forhold til Art, har ikke Mod og ikke Ydmyghed, er ikke piint og ikke hjulpet nok til at være Individualitet.

#

Samvittighed.

260
U. D.

Naar Alt kommer til Alt rækker nok det at have Samvittighed for Menneskene ikke længere end til at have Samvittighed (Samviden) med: Mennesker. Saaledes selv det at aflægge en Eed —

Martensen] sml. 257.265. Mynster] sml. 257.265.

1854

see nærmere til og Du skal see, der underskydes: ja, jeg sværger ligesom, i samme Forstand som alle de Andre.

Hvor mange Mennesker have egl. Samvittighed med Gud?

#

261 U. D.

Sandheden, Christendommen,
vil gjøre Eder frie!

Men Sagen er, den Art Frigjørelse, som Gud og Christendommen tænker paa, vil Mennesket nok helst være fri for, ja for enhver Priis værge sig imod. Det er ligesom man vilde sige til en Kindtand: jeg vil frigjøre Dig, løsne Tandkjødet, overskære Nerven o: s: v: Dertil maatte vel Kindtanden sige: nei Tak, jeg har det saa godt som jeg har det. Og saaledes det sandselige Menneske i Forhold til den Frigjørelse som Christendommen taler om. — Gud og Menneske forstaae ikke hinanden eller tale ikke det samme Sprog.

#

262 U. D.

„Vi kan jo dog ikke Alle blive Martyrer."

Hertil maatte Gud vel svare: „lad Du mig om det." [*I Marginen:* thi Indvendingen er egl. en næsviis Skarpsindighed.]

Men Mennesket narrer sig selv ved Hjælp af det Numeriske. I dette Liv er det ganske rigtigt det Klogeste altid at være, om muligt, som Alle. Men Evigheden splitter ad, og fordrer derfor hvad i en vis Forstand, ganske sandt, umuligt Alle kunne blive.

#

#

263 U. D.

Katastrophe.

Hvorledes frembringes Katastrophe i Aands Forhold? Ganske simpelt: ved at udelade nogle Mellemleed, ved at anbringe en Con-

[261] Sandheden . . . frie] Johs. 8,32. [262] Martyrer] sml. 252.263. Numeriske] sml. 243.275.

1854

clusion og ikke give Præmisserne, ved at drage en Conseqvents og ikke først udvise det hvoraf det er Conseqventsen o: D: saa vil Sammenstødet mellem den saaledes Handlende og de Samtidige kunne blive en Katastrophe.

Lad f. E. Den der egentligen bærer hvad Idee der er i Tiden, lad ham arbeide taust i nogle Aar. I al den Tid vil han saa selv udvikles mere og mere, derved blive mere og mere fremmedgjort for de Samtidige; lad ham saa tage det Allersidste og i den intensiveste Korthed og begynde med det: saa kan det blive Katastrophe. Derimod var det ikke blevet Katastrophe dersom han successive havde meddeelt det Tidligere, og vil vel heller ikke blive Katastrophe, hvis han begynder med det Ældste.

Det er jo oftere forekommet, at et Individ er collideret med en Samtid, saa det er blevet Katastrophe. Men dette har saa været umiddelbart. Det paagjældende Individ har egl. ingen Forestilling haft om, i hvilken Grad de Samtidige vare fjernede fra at kunne forstaae ham, manglede Mellemleed, Præmisser.

Dette er Geniernes Collision i Katastrophe.

Noget ganske Andet er denne bevidste Arrangeren af Katastrophe, at være saaledes klar, at man kan maale med Øiet, at Afstanden nu maa være saa stor, at det maa blive Katastrophe i Sammenstødet, bevidst at anlægge det Hele. Dog er denne Bevidsthed egl. først det Christelige, det egl. christelige Begreb af at offres, et frivilligt Offer.

Men her staaer jeg igjen og fristes til at spørge har et Menneske Lov dertil? er det ikke en Haardhed mod de Andre?

I Christenhed søger man forgjeves Oplysning. Og hvad det nye Testamente angaaer, da er dette jo dog Gud-Mennesket, og Gud-Mennesket er jo dog en Qvalitet forskjellig fra ethvert Menneske.

Paa den anden Side er det ikke muligt at gjøre en Ende paa Charakteerløshed, Sophistik, Reflexions Vrøvl uden Katastrophe. Katastrophe er den egl. μεταβασις εις αλλο γενος; hvad Korsets Tegn er for Fanden, er for Reflexionen Katastrophen.

Men at begynde med Conclusionen, udeladende Præmisserne

Geniernes] sml. 146.300. offres] sml. 262.284.

1854

eller Deslige, — og saa at sige at man gjør det, for at frembringe Katastrophe, er atter at forhindre Katastrophe; thi i denne Given Forklaring ligger igjen en Tilnærmelse, som mindsker de Samtidiges Afstand, saa Collisionen ikke bliver katastrophisk.

#

#

264 U. D.

Idealerne — den borgerlige Retfærdighed.

Hvad den borgerlige Retfærdighed er for Forbryder-Verdenen, er Idealerne for den Verden, som iagttager den borgerlige Retfærdighed.

Det der beskjeftiger Forbryder-Verdenen er at blive den borgerlige Retfærdighed qvit, det være nu ved at gjøre Oprør mod den eller paa listig Maade: aldeles paa samme Maade er det Det der beskjeftiger den Menneske-Verden, som dog iagttager den borgerlige Retfærdighed, at blive Idealerne qvit, ved ligefrem at gjøre Oprør mod dem, eller paa listig Maade, eller ved hykkelsk Skin af at tage dem med o: s: v: o: s: v:

Evigheden forpligter paa Idealerne aldeles ligesom denne Verden forpligter paa Iagttagelsen af den borgerlige Retfærdighed. Christeligt er derfor En, som ved at forkynde Christendommen naaer at faae 20,000 om Aaret, at gaae i Fløiel, bestjernet o: s: v: han er en Tyveknegt, aldeles i samme Forstand som En der stjæler i denne Verden er en Tyveknegt; thi alle disse Tusinder og Fløielet og dette Hele naaet ved at forkynde Christendommen er: stiaalet, kan ogsaa kun naaes ved under Navn af Christendom at forkynde Noget som ikke er Christendom.

Men Sagen er i denne syndige Verden anseer man det allerede for store Ting om man kan drive — dette Egoistiske igjennem, at overholde den borgerlige Retfærdighed. Og saa lader man Iagttagelse af borgerlig Retfærdighed gjælde for christelig Dyd: og saa ere vi alle Christne.

#

#

At virke katastrophisk.

265
U. D.

Hvor angest end Menneskene vilde blive for mig, hvis de fik det at vide, hvor fremmed det vilde være dem: vist er det, at det der i al den sidste Tid har beskjeftiget mig, er, om det ikke var det Gud vilde jeg skulde gjøre, at jeg skulde sætte Alt paa at faae en Katastrophe tilveiebragt, paa at blive arresteret, dømt, om muligt, henrettet. Og der er i min Sjel en Bekymring, om jeg, ved at lade det være, ikke evigt vil fortryde det, en Bekymring mod hvilken jeg ikke veed at sætte Andet end den Tanke, i hvilken jeg bestandigt betroer mig til Gud, at han vil vaage over, at jeg Intet kommer til at forsømme som jeg evigt vilde fortryde at have undladt.

Skulde der være virket katastrophisk, havde jeg tænkt mig, ganske uventet efter den fuldkomneste Taushed at gjøre „Anskriget" at den offentlige Gudsdyrkelse er Guds Forhaanelse, at deeltage i den er Forbrydelse.

Men førend jeg endnu ret her var klar, kom jeg allerede til at gjøre noget Andet nemlig at sætte Artiklen mod Martensen om Mynster ud. Allerede derved var der svækket i Retning af ‹det› Katastrophiske.

Fremdeles naar jeg seer hiin Artikel „Anskriget" efter, seer jeg, at den bestandigt har været fra min Side lagt an saaledes, at der skulde følge nogle Følgeblade med; men disse Følgeblade ville atter svække i Retning af det Katastrophiske.

Saa har jeg den store Betænkelighed mig selv betræffende, om jeg nu ogsaa duer til at gaae — hvis det lod sig naae — i Fængsel, at blive, om muligt henrettet, om ikke hele denne Art Fægten vilde virke forstyrrende paa mig, saa jeg ikke kunde tage mig deri.

Dog dette maatte jeg jo i ethvert Tilfælde henstille til Gud.

---

[265] Anskriget] S. V. XIV, S. 83 ff. — Sml. 22. Artiklen ... om Mynster] Fædrelandet 1854, Nr. 295 (18. Dec.), S. V. XIV, S. 5 ff. Martensen] sml. 258.307. Mynster] sml. 258.283.

1855

Men betræffende det at virke katastrophisk er der en ganske anden Betænkelighed. Paa den Maade som jeg havde tænkt mig det, lader det sig virkelig ikke naae. Det Bestaaende er i den Grad demoraliseret, at man kan spytte det lige i Øinene, og det foretrækker at skulke af, hytter sig nok for at anlægge Sag o: D:. Det har jeg jo Erfaring for; ja egl. har jeg allerede opereret i Retning af det Katastrophiske, thi var der mindste Tanke ‹i det Bestaaende› om at ville gaae retslig tilværks, da er jo min sidste Artikel mod Martensen saa afgjørende som vel muligt.

Men naar Forholdet er dette, at det Bestaaende i den Grad er sjunken i Jammerlighed, demoraliseret, vidende med sig selv at det er en Løgn, at det for ingen Priis vover at bruge den Art Fremgangsmaade: at actionere, arrestere, henrette: saa er det uendelig farligt at have marqveret i Retning heraf, om saa Contra-Parten er en Snotte-Klat, man umuliggjør let hele sin egen fremtidige Opereren. Ja og det er fast Synd mod Menigheden; thi det er dog frygteligt, at tænke sig at det skeer (hvad der jo forresten nu skeer) at Alt bliver ved om Søndagen som sædvanligt, efterat der med det Eftertryk som jeg har sagt dem at det er at gjøre Nar af Gud. Den Martensenske Taushed er en rædsom Prostitution ja er egl. en Blasphemie, og Menigheden maatte egl. sige ‹til Martensen› ligesom Grevinde Orsini til Marinelli forbarm Dem dog og siig en lille Løgn, det er dog altid bedre end den Art Taushed.

Skulde der da virkes katastrophisk maatte Sagen lægges ganske anderledes an end jeg hidtil har forstaaet det.

Fremgangsmaaden maatte blive i denne Stiil.

Man begyndte med at vise at Sagen var saa alvorlig, at al lærd Kamp er en Barnagtighed. Man maatte derfor forlange af det Bestaaende, forlange af det, i Christendommens Navn, at det brugte de Midler, det var i Besiddelse af til at værge sig.

Man maatte altsaa ‹selv› forlange at der blev anlagt Sag, selv

sidste . . . mod Martensen] Fædrelandet 1854, Nr. 304 (30. Dec.), S. V. XIV, S. 15 ff. Grevinde . . . til Marinelli] Lessing, Emilia Galotti. 4. Aufz., 5. Auftr.; sml. S. V. XIV, S. 95. — Ktl. Nr. 1763: Lessing, Emilia Galotti, Trauerspiel (Leipz. 1844).

1855

forlange at blive arresteret, selv forlange at der blev gaaet frem med den størst mulige Strenghed indtil paa Liv og Død.

Sigtelsen mod det Bestaaende maatte saa være, at det Hele er en Løgn, Gudsdyrkelse Gudsbespottelse, at deeltage deri Forbrydelse; men tillige maatte Sigtelsen skærpes ved, at man efterviste, at det Bestaaende selv veed, at det er en Løgn, og at det er derfor at man undgaaer at anlægge Sag.

Og selv paa denne Maade troer jeg atter ikke, at det blev muligt virkelig at blive arresteret, end sige henrettet.

O, men rædsomt at tænke sig i hvilket Dyb det Bestaaende er sjunket hvilket Dyb af Jammerlighed og Spidsborgerlighed og Middelmaadighed og Løgn.

Dog just derfor, hvor vil det lyse i Tidernes Løb, dette uforlignelige Epigram over det Bestaaende: at Biskop Mynster skulde begraves som Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner.

#

Luther — Reformationen.

266
U. D.

Luther er lige Modsætningen til „Apostelen".

„Apostelen" udtrykker Christendom i Guds Interesse, kommer med Myndighed fra Gud og i hans Interesse.

Luther udtrykker Christendom i Menneskets Interesse er egl. det Menneskeliges Reaktion mod det Christelige i Guds Interesse. Derfor ogsaa Luthers Formel: jeg kan det ikke anderledes, hvilket aldeles ikke er Apostelens.

See nu alene her, hvilken Confusion, naar man har gjort Luther til Apostel.

Overhovedet hvad har altid Christenheden manglet: en Diagnostiker i Retning af Sygdommen, og en Dialektiker.

Middelmaadighed] sml. 205.278. Sandhedsvidne] sml. 252.295.
[266]Luther] sml. 243.301. Reformationen] sml. 231.344. Guds Interesse] sml. 46. Myndighed] sml. 250.297.

1855

#

267
U. D.

Om Slægten ikke er saaledes degenereret, at der ikke fødes mere Individer, som kunne bære Christendommen?

At „Fritænkeren" i en vis Forstand gjør stor Gavn i Christenheden, lader sig ikke negte. Han opretholder nemlig den Side af det Christelige, hvorved det er til Forargelse.

Og her staaer jeg ved det, jeg mener med Slægtens Degeneration.

Alt Christeligt har et Dialektisk foran, eller er lagt saaledes an, at Individet maa kunne udholde en Fordoblelse i sig. At kunne see skarpt og tydeligt, at det Christelige er Forargelsens Anstød, at kunne see, at det Christelige gjør mig, menneskelig talt, ulykkelig: og saa dog at gaae ind paa Christendommen: dette er en Bygning af Mennesket, som jeg betvivler nu mere forekommer.

Nu tildags maa Alt gjøres ganske ligefrem, hvis Menneskene skulle gaae ind paa det, man maa ganske ligefrem kunne see, at Det er til Fordeel, maa i endelig Forstand kunne give Grunde o: s: v: kort Menneskene ere sjunkne ned til en reen Ubetydelighed, som staaer i intet Forhold til den Idealitet, som er Christendommen.

Og svarende til denne ‹Individernes› Ubetydelighed har man saa ogsaa faaet Christendommen lavet om til noget erbarmeligt Sirups-Slik, der som andet Slikkerie faldbydes af Kagekjellinger (Præster i Silke og Fløiel), ‹og› som yderligere fordærver Mennesket.

#

268
U. D.

Christendom — Menneske-Had
Christendom i Christenhed.

Det nye Testamente hviler aabenbart i den Betragtning: at elske Gud er at hade sig selv, og Kjerlighed til Gud er Menneske-Fjendskab. Derfor ogsaa den aldeles sande Opfattelse af Christendommen i det samtidige Hedenskab, at den er Menneske-Fjendskab;

1855

just til det at elske Gud hører et Modsætnings-Forholds Strammen, og det er umuligt at elske Gud i dette hjertelige Sammenholds Vrøvl med et heelt Folk o: D:.

I Christendommens første Tid repræsenterede nu det den omgivende Hedenskab og Jødedom Modsætningen, og Kjerlighed til Gud var Menneske-Fjendskab.

Men i samme Grad som Flere og Flere blive Christne, i samme Grad forandres aabenbart dette Afgjørende, og istedetfor Bestemmelsen at elske Gud i Menneske-Fjendskab faaes at elske Gud i Sammenholds-Kjerlighed — og saa er Christendommen forandret, totalt, grundforandret, afskaffet.

I „Christenhed" maa derfor den Christne selv passe paa at udtrykke Menneske-Fjendskabet, at vogte sig for Sammenholds-Forholdet.

Man seer atter her, at det virkelig at være Christen i Christenhed vil blive en Potensation i Forhold til det oprindeligen at være Christen, thi i Christenhed maa den Christne selv frembringe Menneske-Fjendskabet. Den sande Christen siger jeg, thi for Øieblikket er da Christendommen slet ikke til men omkommet i dette Vrøvl af Millioner Christne.[†]

Til 268, i Marginen:

[†]Ved at lade 11 Skjolde eftergjøre meente Romerne at sikkre sig at have det 12te det himmelfaldne: ved Millioner eftergjorte Christne har Christenheden sikkret sig ikke at have een sand Christen, Bestemmelsen af det at være Christen er gjort ukjendelig. *269 U. D.*

#

Christendommens Alvor. *270 U. D.*

Det er aldeles umuligt at forhindre, at ikke i samme Øieblik som man har anbragt en yderligere Skærpelse af Kjendet paa det

Jødedom] sml. 241. Christendommen . . afskaffet] sml. 244. 282. [†]] se 269. [269]meente Romerne] se Beckers Verdenshistorie (om Udg. se til XI[1] A 393, sml. 446). 1. Deel (Kbh. 1822), S. 491.

1855

Christelige, at ikke i samme Øieblik Docenterne, Gavtyvene, Vrøvlet bemægtige sig den — og docere den.

Det er umuligt at forhindre det; og saaledes skal det være. Hvis det var muligt at bestemme det Christelige saaledes at de Docerendes Falsknen var umuligt, saa var Christendommen noget Andet end den er.

Nei, Falskneriet er bestandigt muligt; Alvoren ligger paa et andet Sted: Evigheden; og Evigheden kan Docenterne ikke narre. At docere er unegteligt hvad der betaler sig bedst i Tiden men man docerer sig ikke ind i Evigheden.

#

271 U. D.

Idealet.

Idealet er Menneske-Fjendskab. — Det Mennesket naturligt elsker er: Endeligheden. At Idealet anbringes er ham den rædsomste Qval. Ja, naar det høist digterisk anbringes som et fortryllende Phantasie-Syn: ja, saa tager han: den Nydelse med.

Men naar Idealet anbringes som Fordringen, ethisk-religieust, er dette for Mennesket den rædsomste Qval, det paa den qvalfuldeste Maade dræber ham alt Det, hvori han egl. har sit Liv, det paa den qvalfuldeste Maade viser ham hans egen Jammerlighed, det paa den piinligste Maade holder ham i søvnløs Uro, istedetfor at Endeligheden dysser ned i Nydelse.

See, her hvorfor Christendommen blev kaldet og er Menneske-Fjendskab.

* *

Saaledes forholder det Menneskelige sig til Idealet. Den unge Pige rødmer af Begeistring, naar hun hører om det; Ynglingens Hjerte banker heftigt; den ugifte Mand respekterer det; den gifte Mand vender sig dog ikke ganske bort fra det: men den største Afstand fra Idealet er: Mutter, Madamen. Den egl. Rasen mod Idealet udgaaer fra Familie-Livet, fra Løvinden, eller, for at

[1] digterisk] sml. 127. 280. ethisk-] sml. 258. 280.

1855

sige det paa en anden Maade, som ogsaa stundom er sandt, fra Grise-Soen.[†]

* *

Enhver der mener at have anbragt Idealerne — hvis han ikke er blevet hadet, forbandet af Menneskene: han har paa en svigefuld Maade anbragt Idealet, anbragt det saaledes, at det kun blev Phantasie-Nydelse, omtrent som naar Heiberg bekæmpede „Publikum“ og paa samme Tid arrangerede „et dannet Publikum“, hvilket er Spilfægterie.

Til 271, i Marginen:

[†] Alle der i Sandhed have lært det om Idealerne have derfor ogsaa anpriist eenlig Stand. At gifte sig er at gjøre sig Forholdet til Idealet saa vanskeligt, at det ordentligviis er eenstydigt med at opgive Idealet. *272 U. D.*

(At være gift paa den Maade som Socrates er noget Andet end hvad man ellers forstaaer ved et Ægteskab; S. saae jo netop i Ægteskabet en Hindring og det var — derfor, at han giftede ‹sig›, derfor, at han var lykkelig med: Xantippe, eller priste sig lykkelig — nemlig for Vanskelighedens Skyld).

#

Et særligt Guds-Forhold i Umiddelbarhed og i Reflexion. *273 U. D.*

I den hellige Skrift er det altid saaledes, at Gud umiddelbart siger Den, som har det særlige Forhold til ham, hvad han har at gjøre.

[†]] se 272. bekæmpede „Publikum“] saaledes i „En Sjæl efter Døden“ (1841); Intelligensblade, Nr. 6 (1. Juni 1842); „Nøddeknækkerne“ (1845). et dannet Publikum] sml. S. V. V, S. 25, og se Note dertil. (Sml. ogsaa S. 35 ff.). [273] Socrates] sml. 230. 355. [273] Guds-Forhold] sml. 255. 274.

1855

Dette forstaaer jeg ikke, det vil sige, det lader sig ikke tænke, det er for Tænkning utilgængelig Umiddelbarhed; men derfor kan den jo være lige virkelig.

I Reflexion kan i ethvert Tilfælde dette Forhold umuligt forekomme. I Reflexion bliver der et Dialektisk. Gud maa overlade det til Den, som skal have det særlige Forhold til ham, selv at vove at tage det.[†] Gud kan indirecte paa mangfoldig Maade pirre ved ham, at han dog vover; men det umiddelbare Forhold kan jo ikke haves i Reflexion. Altsaa beroer det dog tilsidst paa, at den Paagjældende vover særligt at indlade sig med Gud, i hvilken Voven saa dog altid er indeholdt Muligheden af at han kunde have forstaaet alle de indirecte Paavirkninger forkeert. Men paa den anden Side alle de indirecte Paavirkninger afgjør Intet, der maa voves; og naar der er vovet, er dette en heel Qvalitets Forandring.

Den, der umiddelbart har særligt Forhold til Gud, har altsaa kun den Fare, som kan være forbunden med at efterkomme det ham umiddelbart af Gud Befalede. I Reflexion er der en qvalitativ Fare mere, Muligheden af at have forsømt at vove og Muligheden af at have vovet forkeert.

Til 273, i Marginen:

274 U. D. [†]Om et særligt Forhold til Gud i Reflexion vil i een Forstand gjælde, at det kun lader sig vide bagefter; det er ikke Noget et saadant Menneske umiddelbart kunde beraabe sig paa, thi i ethvert Øieblik er der en Voven, altsaa i ethvert Øieblik Mulighed af den Fare at forsømme at vove eller at vove forkeert.

#

275 U. D.

Eet Menneske.

I „Aand" er eet Menneske mere end 10, 10 mere end 100 o: s: f:, Tallet trækker fra, eet Menneske er den høieste Magt; der sees

[†]] se 274. [274] Forhold til Gud] sml. 273. [275] Tallet] sml. 262. 291.

1855

heraf, hvor dumt det er alt dette Vrøvl, der i Aands-Anliggender mener at styrke sig ved at blive flere, hvilket er at svække sig, og kun sandseligt at styrke sig; men maaskee er det egl. det man vil, og i ethvert Tilfælde vil man spare sig selv for den Anstrengelse at blive Ene, og det vil man atter skjule ved at give det at forene sig Udseende af at det er for at styrke sig.

I ethvert Øieblik er eet Menneske nok. Men Sagen er, der kan gaae Aarhundreder inden et saadant Ene-Menneske kommer.

Og naar saa han er død, saa behøvedes der atter kun eet Menneske for at holde Sagen, hvor han slap den. Men dette skeer ikke. Saa skal hvad der er avanceret, indøves. Og saa begynder dette Vrøvl med Docenterne, som leve af at skildre, docere, fremstille o: s: v: Og saa gaaer Aarhundreder hen i dette Vrøvl — og der behøvedes bestandigt kun eet Menneske.

#

#

Med Familie at leve af at Christus blev korsfæstet

276
U. D.

er ikke blot bestialsk, forsaavidt den er bestialsk denne Aandløshed, der — værre end Jødernes Raahed, som slog ham ihjel — trygt og confortabelt ernærer sig og Yngel af at en Anden bliver martret; men den er ogsaa bestialsk, fordi jo Christi Fremtræden just var i Retning af at standse Slægt, at frelse hvad der nu engang var fortabt, og saa at spærre af — og saa tænke man sig, at det nu er blevet Christendom med Familie at ernære sig af Christi Liv og Død.

#

Min mulige Navnkundighed.

277
U. D.

At jeg vil faae en vis Navnkundighed, vilde vel neppe min arrigste Fjende negte. Men jeg begynder nu at blive opmærksom

Ene] sml. 250.299. [276]leve af] sml. 246.289.

paa, om jeg ikke vil blive navnkundig i en ganske anden Genre end jeg hidtil havde tænkt mig, om jeg ikke egl. vil blive navnkundig som Naturforsker, idet jeg har opdaget eller dog leveret et meget betydelig Bidrag til Snylte-Dyrenes Naturhistorie, Snylte-Dyrene jeg mener Præster og Professorer, disse graadige og stærktynglende Parasiter, der endog have den Uforskammethed (som dog andre Snylte-Dyr ikke have) at ville gjælde for Deres sande Venner og Tilhængere, hvis Lidelser de leve af.

#

#

278 U. D.

Middelmaadigheden.

Indbyrdes mod hinanden ere Middelmaadighedens Enkelte vistnok ikke ubeskedne, forskylde ingen Uforskammenhed, de respektere jo gjensidigen hinandens Middelmaadighed.

Men denne de samtlige Middelmaadige, hele Middelmaadighedens Masse, eller Middelmaadigheden en masse er en Uforskammenhed mod Gud, thi den vil opkaste sig til at være det Høieste, vil opkaste Idealet. Som man indbyrdes assurerer for Ildebrand, saaledes vil Middelmaadigheden totalt sikkre de Enkelte i Middelmaadigheden, at Middelmaadigheden er det Sande.

#

#

279 U. D.

Hvorledes gik det til, at Christus blev ihjelslaaet?

Dette kan jeg besvare saaledes, at jeg med det Samme viser hvad Christendommen er.

Hvad er „Aand"? (og Christus er jo Aand, hans Religion Aandens.) Aand er: at leve som død (det at afdøe).

Denne Tilværelsesmaade ligger nu i den Grad det naturlige Menneske fjernt, at det ganske bogstavelig er for ham værre end slet og ret at døe.

[278] Middelmaadigheden] sml. 265.294. [279] afdøe] sml. 239.284.

1854

Med stor Forsigtighed anbragt paa Phantasie-Afstand i en Times Tid kan det naturlige Menneske taale det, ja saa behager det ham endog. Men skal det rykkes ham nærmere, saa nær at det for ramme Alvor stilles som Fordringen til ham: saa reiser det naturlige Livs Selvopholdelsesdrift sig i den Grad i ham, at der formelig indtræder en furor, ligesom ved Drik, eller som man taler om en furor uterinus. Og i denne Tilstand, hvori han er ude af sig selv, fordrer han Aands-Menneskets Død, eller styrter ind paa ham for at slaae ham ihjel.

#

LØSE PAPIRER

1853—55

#

Hyklerie.

280
U. D.

En Psalme er jo Frembringelse af en Digter, og det gaaer vel saaledes til med Frembringelsen: han gribes i Stemning, han giver sig hen

Lad os nu antage, at en saadan Psalmes Indhold er: Kjerlighed til sin Frelser, hvorledes Sjelen elsker ham, giver hele Verden op for at have ham o: s: v: og dette er fremsat i de meest glødende Udtryk.

Det kan nu være nok. Men denne Psalme skal nu synges af Menigheden. Der staaer bestandigt: jeg, i Psalmen, det er altsaa mig, der synger. [*i Marginen:* f. E. 595 i Mynsters Tillæg. v. 2.] Kan jeg nu ‖vel‖ i fjerneste Maade med Sandhed sige noget Saadant om mig selv? Nei. Enten maa jeg altsaa sidde tankeløst, saa jeg slet ikke mærker Noget, eller det er som skulde jeg tvinges ind i ⟨et⟩ Hyklerie.

Overhovedet er Loven for al gudelig Meddelelse: at det er sandt. hvorfor er dette saa? fordi gudeligt skal der svinges af i Retning af at handle, at gjøre derefter, og just at dette Sving er adskiller det Gudelige fra det Æsthetiske. Det Æsthetiske fører ins Blaue hinein, kommer som en Nysen og gaaer som en Nysen. Det Æsthetiske er Øieblikket og i Øieblikket, gudeligt er just det næste Øieblik det Afgjørende, thi saa skal jeg til at handle, og passer jeg ikke paa det, saa har jeg forvandlet hiint Øieblik i Kirken eller under Psalmesangen til æsthetisk Nydelse.

---

[280] Digter] sml. 271.283. i Mynsters Tillæg] Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog (Kbh. 1845), S. 38. handle] sml. 271.289.

(1853-54)

Derfor er det saa vigtigt, at Alt hvad der siges og synges i Kirken, er sandt, ikke at det er skjønt, stort, herligt, henrivende o:s:v:, ikke at jeg kommer til at græde medens mit Hjerte banker heftigt, nei, det gjælder om, at det saa nær som muligt forholder sig til at handle derefter.

Man tale kun ‹i Kirken ganske› ligefrem om hvorledes det gaaer til i Virkeligheden. „Men det er upassende." Hvilket, at det gaaer saaledes til i Virkeligheden, det indrømmer jeg; men just derfor er det jo der skal tales derom i Kirken, for at det kan gaae anderledes til. Bestandigt er Loven: jo sandere, jo sandere, jo bedre, ikke jo høitideligere jo bedre. Gudeligt er det nemlig Høitideligheden, at der gjøres derefter, den Høitidelighed paa Basun og Trompet, ell. den Høitidelighed i Silke og Fløiel er gudeligt en Misforstaaelse en Høitidelighed, der heller ikke synes at være baaret af eller befordre den Anskuelse: Gud er Aand.

Saasnart man bevæger sig i den Retning, at man faaer et eget Ceremoniel for hvad der er passende at tale om i Kirken eller rettere hvilke Udtryk der passe sig i Kirken, hvilke Udtryk der ere høitidelige nok til at bruges i Kirken, kommer man saa let ind i det at fægte i Luften, eller i Hyklerie. Thi det veed Gud, i Livet der udenfor gaaer det ingenlunde høitideligt til, og det er dog Det, der skal tages Sigte paa.

#

281
U. D.

At sye uden at slaae Knude paa Traaden

[*overstreget med Blyants-Streger paaskraa:* eller „det er Mængden der skal gjøre det"]

Det var som bekjendt Uglspil der sammenkaldte alle Skræddere, for at meddele en yderst vigtig Lærdom. De kom. Derpaa steeg han op i et Træ og sagde, at de maatte ikke glemme at slaae Knude paa Traaden, thi ellers gik de Glip af det første Sting.

Dette er det ikke jeg vil, at sammenkalde Skræddere og Sy-

[281] Uglspil . . . Skræddere] sml. S.V.V, S. 47. — Sml. ogsaa I A 51. Ktl. Nr. 1469: Historie om Tiile Ugelspegel (Kbh. u. A.).

Jomfruer med. Nei! Ei heller er jeg ganske af Uglspils Mening, at man ved ikke at slaae Knude paa Traaden blot gaaer Glip af det første; men hvis man saa ikke slaaer Knude, saa gaaer man ogsaa Glip af det næste o: s: v: og det Hele bliver Vrøvl.

Det jeg vil tale om er at forkynde Chrstd. <—> uden at slaae Knude paa Traaden.

Tænk en i alle Henseender udmærket udrustet Taler, han prædiker over dette ægte christelige Thema: Selvfornegtelse Forsagelse af Verden. Herligt, Mageløst. Han river hen og henriver og henriver ganske mageløs. I Forsamlingen var der blandt Andet en riig Mand; han gaaer rørt, rørt, rørt, grebet, dybt grebet hjem han siger til sin Kone: det var mageløs; jeg vil ogsaa gjøre Taleren til Tak en Foræring: en yderst kostbar Frugtopsats. Ligesaa en anden greben Rigmand, ogsaa han griber, dybt greben, dybt i Lommen: en Guld Snustobakdaase o: s: v: o: s: v: — og Taleren tager derimod, takker forbindtligst.

See, her blev der ikke slaaet christelig Knude paa Traaden. Efter Chrstds Mening kommer „Prædikenen" om Mandagen, naar Taleren sender Foræringerne tilbage og siger: jeg lærer jo Selvfornegtelse — ergo kan jeg ikke modtage Sligt, ellers løb jeg jo ogsaa let Fare for, at det der næste Gang begeistrede mig til at tale om Selvfornegtelse var Udsigten til en Wienervogn.

See paa den Maade syer man uden at slaae Knude paa Traaden — og paa den Maade bliver det Vrøvl.

Og paa den Maade er vi nok alle Chrstne, hver Enkelt er det ikke, men alle ere vi det, et christent Folk.

„Det er Mængden der gjør det". Forunderligt vi lee Alle, naar vi høre den Fortælling om en Øltapper, der solgte Øllet en Skilling under Indkjøbsprisen, at han, da En spurgte hvor det kunde svare Regning, sagde: det er Mængden der skal gjøre det. Altsaa at een Flaske Øl, der koster ham selv 4 Skilling, solgt for 3 Skilling, at det er Tab, det mener han ogsaa; men at 100,000 Flasker Øl hver kostende ham 4 Skilling, solgte for 3 Skilling at det er

Selvfornegtelse] sml. 252.284. om en Øltapper] sml. S. V. IV, S. 337. XIV, S. 42.

(1853-54)

Profit, det er hans uforgribelige Mening. Saaledes med det at være Chrsten. Hver Enkelt er maaskee endda ikke uvillig til at tilstaae, at han just ikke er Chrsten — men „Mængden gjør det."

Man passe vel her paa, for ikke at gjøre mig Uret ved Misforstaaelse. Mon det er paa nogen Maade min Mening at misunde hiin Taler Frugt-Opsatsen, Gulddaasen, de broderede Lænestole, de mange Skilpaddegilder, hvor han sidder øverst til Bords (til Tak for sin Prædiken om Selvfornegtelse), Wienervognen, Silke, Fløiel, Guld og Sølv: nei, nei, saaledes tager jeg ikke Chrstd.

Jeg for mit Vedkommende skulde, hvis jeg havde Raad dertil, med Fornøielse gjøre et rigtigt Skilpadde-Knald, hvor der blev drukket 10 Sorter Vine o: s: v: — men Eet der beskjeftiger mig uendeligt. Idet jeg da med Gjesterne traadte ind i Salen for at gaae tilbords, og idet jeg — thi jeg vilde ogsaa have Taffelmusik — med Jeppe raabte: blæs op Musiken: saa vilde jeg ganske sagte sige ‹ved mig› selv: Gud i Himlene dette er ikke i Chrstd., eller jeg vilde sige til Gjesterne: mine Venner tillader ‹mig› blot Eet. I gamle Dage var det Skik at læse til Bords — kunde I have Noget imod, at jeg, istedetfor en Bordbøn, blot siger disse Ord: mine Venner, dette er ikke Chrstd.

Saaledes troer jeg, at det lader sig gjøre. ‹Jeg troer, at Gud vil bære over med vor Skrøbelighed, fordi vi engang ere forkjelede ved fra Barn af at være opdæggede ved christeligt Slikkerie og sød christelig Barnemad med Syltetøi i.›

Derfor er der især to Ting, jeg maa fordre af en saadan Taler. 1) At han ikke seer saa skrækkelig alvorlig ud. Thi at faae Sølv-Opsatser o: s: v: o: s: v: er da ikke saa skrækkeligt alvorligt. Ei heller det at tale 3 Qvarteer, naar det lønnes saaledes. 2) At han ikke græder endnu mindre hulker. Thi der er dog virkelig ikke Noget at græde over. Ja fik han ingen Foræringer, kom han til ingen Gilde, skulde han i det Sted, leve i Armod og Fattigdom (og det har Gud ifølge det N. T., som jo Taleren altid lægger til Grund for sin Tale, forbeholdt sig Ret til at kunne fordre): nu, en Mand vilde det vel ikke anstaae, at græde over Sligt; men jeg

med Jeppe] sml. Holberg, Jeppe paa Bierget. 3. Akt, 1. Sc.

(1853-54)

synes dog at der var en Slags Grund dertil. I det andet Tilfælde er der derimod virkelig ingen Grund dertil, og derimod er der saa uendelig let Grund for Tilhøreren til at komme til at lee.

Tænk en Fader og et Barn. Barnet vilde saa gjerne ud paa Fredriksberg og lege Røver med sine Kamerater. „Gaae Du med Gud mit Barn, og fornøie Dig godt, og der har Du 1 Mark til at kjøbe Frugt for eller hvad Du ‹selv› vil.“ Men dersom Barnet vilde, at det at gaae paa Fredriksberg, skulde ‹være› at læse Lectie, være Alvor, ikke Leeg, saa vilde vel Faderen ‹sige›: hid med Marken Din Slubbert, Du bliver hjemme, Du kan sulte og læse udenad Registeret i Riises Geographie.

Nei, dersom der christeligt skal fæstes Ende, for at det Hele ikke skal blive Vrøvl, saa maae vi enten have Charakterer igjen, der virkelig forsage Verden, eller vi maae dog idetmindste have Tilstaaelser, og fremfor Alt maae vi ud af det Skalkeskjul: det er Mængden der gjør det.

#

Den Guds-Mand — og den Guds-Mand.

282
U. D.

Ifølge det N.T.s Chrstd. er den Guds-Mand Den, som hades af Mskene, om hvem det derfor hedder: han skal skee al Landsens og Verdsens Ulykke.

I „Christenhed“ er den Guds-Mand Den, om hvem det hedder: den Guds-Mand han skal saamænd have det bedste Stykke af Stegen, det delicateste, og øverste Plads ved Bordet o: s: v:

Naar dette er naaet, er saa Chrstd. ikke blevet lige det Modsatte af hvad den er i det N.T.? Er det saa Chrstd.? Eller er det ikke saa snarere: Chrstd. er slet ikke til? ‹Eller maaskee endnu rigtigere: Chrstdommen er slet ikke til, men endog det Modsatte af Chrstd. er det der er til — den størst mulige Afstand fra Chrstd.›

[282] Chrstd. er slet ikke til] sml. 268.287.

283
U. D.

Biskop M.

Dersom Biskop M. var en ubetydelig Personlighed, dersom — ja, det skulde snart være bestilt at vise, at Det han repræsenterer dog egl. ikke er Chrstd.

Men — gudelig forstaaet — Ulykken er just den, at Det han sætter istedetfor det afgjørende Christelige, er ≤— blot msklig forstaaet —≥ saa fortryllende — o, saa fortryllende, saa beundringsværdigt — o, saa beundringsværdigt. Og atter er det — gudeligt forstaaet — mig betræffende Ulykken, at der i mig er saa meget af det Æsthetiske, det Digteriske, at jeg kun altfor fangen forholder mig fortryllet og beundrende til dette Fortryllende og Beundringsværdige, at jeg ikke skal tale om, hvor inderligt jeg i sønlig Pietet føler mig dragen til denne betydelige Personlighed.

Ak, hvis dette var blevet min Opgave at fremstille det Udmærkede, det Herlige, det Beundringsværdige hos denne Mand, ≤at turde ligesom sætte mig hen og brodere≥ hvor vilde jeg aande let og føle mig lykkelig. Nu derimod da det Modsatte (at vise, at alt Dette dog ikke egl. er det afgjørende Christelige) blev min sørgelige Opgave, er jeg mig selv som en bedraget Aand, og atter bedraget, fordi jeg veed, jeg vil bedrøve Mange, om end dog maaskee ikke en eneste af disse Mange kunde blive vred paa mig derfor, da han mere eller mindre tydeligt vil forstaae, at her er en Styrelse med i Spillet, og mere eller mindre klart vil være ‹eller blive› opmærksom paa, at Biskop M. ogsaa har Skyld i dette Sammenstød, saa selv om det endte med den fuldstændigste Seier for Biskop M. og mit fuldstændigste Nederlag [*rettet fra:* min fuldstændigste Undergang], saa var der dog skeet en Uret mod mig fra Biskop M.s Side, forsaavidt han har Skyld i dette Sammenstød.

Dog til Sagen.

Biskop M. anbringer ikke det Christelige i Virkelighed men paa Phantasie-Afstand fra Virkeligheden (det Digteriske); han

[283] Biskop M.] sml. 265.288. Digteriske] sml. 280.294.

(1853-54)

anbringer istedenfor det afgjørende Christelige det Kunstneriske; istedenfor christelig Værdighed anbringer han den deiligste og meest fortryllende Udgave af msklig Fornemhed, istedenfor christelig Hensynsløshed, den fineste Klogskabs fineste Hensyn-Tagen, istedenfor christelig Ueensartethed med denne Verden den smagfuldeste Verdens-Dannelse, istedetfor Afkald og Forsagelse en sjelden, sjelden forædlet Nydelse af denne Verden og dette Liv.

#

„Naaden."

284
U. D.

Vi frelses Alle af Naade. Vel! Men om Gud nu end er nok saa uendelig naadig, o, saa uendelig naadig som kun guddommelig Naade er det: mon der dog ikke er Eet han vil, ja, fordi det ligger i Sagen selv, maa fordre: at Den, hvem Naaden bliver til Deel dog har idetmindste en nogenlunde sand Forestilling om, hvor stor Fordringen var?

Men nu vil det være let at vise, at den officielle Forkyndelse af Chrstd. fortier for en Deel hvor uendelig stor Fordringen til det at være Chrsten er (at der fordres, at følge Chrstum efter, at forsage Verden, at afdøe, og hvad saa deraf igjen følger, at maatte lide for denne Lære — hvorimod den officielle Forkyndelse anbringer „Naaden" paa Basis af høist: borgerlig Retfærdighed, som var denne omtrent Fordringen).

Dog naar En ikke har den sande Forestilling om Fordringens Størrelse, saa kan han heller ikke have den sande Forestilling om Naadens, han tager egl. Naaden forfængelig. Frelses han saa ogsaa af Naade? Eller maa der dog ikke bestandigt, selv om Sætningen lyder „Alle frelses ved Naaden" blive een Undtagelse: undtagen Den, som tager Naaden forfængeligt. Eller hvis man siger om en riig Mand, at han bespiste alle sine Folk, bespiste han saa ogsaa Den, der lod Maden staae og ikke spiste af den?

[284] Naaden] sml. 226.285. følge Chrstum efter] sml. 218.332. forsage] sml. 281.287. afdøe] sml. 279.375. lide] sml. 263.295.

#

285 U. D. „Naaden.“

Man taler om, at en Regjering kan holde sig endnu en 20 a 30 Aar ved at fire — tænk Dig, da Fordringen til det at blive Chrsten sattes ind som den findes i det N.T., denne uendelige Fordring, der uendeligt fordrer Alt: det skulde man da troe, at derved havde Gud sikkret sig, at der var nok til at slaae af paa, saa længe som Verden skulde staae.

Og dog hvor længe varede det, inden Fordringen var betydeligt, betydeligt nedsat.

Og nu ere vi saaledes Chrstne, at det Eneste vi høre Noget om er om Naaden, men om hvad der fordres, hvor uendeligt meget, det høre vi ikke, ikke engang saaledes, at vi høre det for at blive opmærksomme paa, hvor uendelig meget der blev os skjenket.

Snart er det vel naaet, dette ganske Omvendte, at vi betragte „Naaden“ som vor Rettighed, at vi vende Forholdet reent om, maaskee endogsaa forfølge vor Ret lige overfor Gud, lægge Proces an imod ham betræffende Naaden.

#

286 U. D. „Naaden.“

Der var en adelig Slægt, som eiede store Strækninger.

Bønderne vare forarmede — og en af denne adelige Slægts Forfædre havde ikke blot eftergivet dem al Gjeld men ogsaa eftergivet dem Afgifterne for Fremtiden, ja han endog sendte Tjenere til dem, der skulde berolige dem ved at forsikkre dem, at Gjelden og Afgifterne vare dem eftergivne.

I Begyndelsen var det da saaledes at Bønderne jo selv godt vidste, hvor meget der var dem eftergivet. Senere mindede dog den adelige Herres Tjenere dem derom.

Men tilsidst fattede man sig ganske kort, man vidste, i al mulig Dvaskhed, at det var eftergivet — hvor meget det var, vidste Ingen, og Ingen bekymrede sig derom.

[285] Naaden] sml. 284.286. [286] Naaden] sml. 285.295.

(1853-54)

Saaledes var det gaaet fra Slægt til Slægt. Da var der en af hiin adelige Slægt som sagde: nei, dette bør ikke taales. Som mine Forfædre vil jeg med Glæde eftergive dem Alt, men dette uforskammet saaledes at tage Ens Godhed hen næsten som en Rettighed.

#

Aflad.

287 U. D.

Det første Exempel paa Aflad er vel under Cyprian, de Afladsbreve, som de fik, hvilke tillod dem at unddrage sig fra Forfølgelse.

Tænk Dig hvor meget Chrstd. var allerede den Gang sagtnet i Forhold til dens Første — — -- og tænk Dig nu, da Chrstd. anbringes saaledes, at den, som det hedder, giver Glæderne deres rette Smag, altsaa som understøttende os i at nyde Livet.

Ergo er Chrstd. slet ikke til. Naar den Lære, der kom saaledes ind i Verden at den fordrede af Msket, at han for den uendeligt skulde offre Alt, naar den Lære er bragt dertil at den nu maa gjøre Tjeneste for at understøtte Msket i at nyde Livet: saa er det ikke mere den Lære, eller saa er hiin oprindelige Lære slet ikke mere til.

Biskop Mynster.

288 U. D.

‹Saaledes maatte Anklagen blive mod hele hans Liv.›

I en forvirret, verdsliggjort, irreligieus Tid lever en meget klog Mand.

Hvor forvirret, demoraliseret, verdsliggjort, irreligieus end en Slægt er, der vil dog altid være nogen Forestilling om det Alvorlige, det Ædle, det Ophøiede, det Gudelige.

Dette forstaaer den Kloge — og han udbyder nu det Ophøiede, det Ædle, Religionen for saa billig en Priis — at det bliver det

[287] Chrstd. . . . ikke til] sml. 282.299. offre Alt] sml. 284.295.
[288] Mynster] sml. 283.296.

(1853-54)

Taknemligste af Alt, det fineste Raffinement at være den Alvorlige, den Ædle eller at være den Alvorlige, der fremstiller dette Ædle o: s: v: Dette vil sige, han benytter sig af Tidens Fordærvethed til for halv ja for Spot Priis at kjøbe Anseelse som den Alvorlige, den Ædle — dette er omtrent det meest demoraliserende, og den Paagjældende ikke den mindst Demoraliserede.

Det er let at see, at en virkelig Alvorlig maatte i en saadan Tid collidere paa Liv og Død.

289 U. D.

At lege Chrstd.

Hvad det er at lege Krig veed jo Alle, at det er saa skuffende som muligt at eftergjøre Alt, Alt, som det gaaer til i Krigen: Tropperne stille, man rykker i Marken ≤Alvor sees i Alles Blikke men ogsaa Mod og Begeistring≥, Ordonantser fare ≤uforfærdede≥ frem og tilbage, de Kommanderendes Stemmer høres, Signalerne, Kampskriget, Geværsalver, Kanonernes Torden . . . . . Alt, Alt ganske som i Krigen, kun Eet mangler: Farerne.

Saaledes ogsaa med det at lege Chrstd., det er at eftergjøre den christelige Forkyndelse saaledes at Alt Alt Alt er taget med saa skuffende som muligt, kun Eet udeladt — Farerne.

Som Forkyndelsen er i det nye Testamente falder hele Eftertrykket paa det Personlige, heraf kommer Farerne — naar man skal lege Chrstd. gjælder det derfor om — men forsigtigt, skuffende — at faae narret hele Opmærksomheden bort fra det Personlige — saa udeblive ogsaa Farerne.

Forkynderen er da — Embedsmand! Aha, saa det er maaskee ikke hans personlige Overbevisning han forkynder, men det er paa Embedsvegne! — Forkyndelsen er hans Levebrød ≤for sig og Familie≥, hans Carriere! Aha, saa er Det han siger maaskee hverken mere eller mindre end en egen Jargon ligesom Juristerne Lægerne o: s: v: — Og Læren forkyndes ikke paa Gaden, nei, i en Kirke, en Kunstbygning, hvor Alt er opdrevet for at sikkre den kunstneriske Ro og Nydelse og den Art Illusion som Theateret

[289] det Personlige] sml. 280.293. Embedsmand] sml. 71.298. Levebrød] sml. 276.291.

(1853-54)

fordrer! Aha, saa er vi maaskee egl. i Theateret naar vi er i Kirke. — Og Talen henvender sig ikke personligt til de Tilstedeværende, nei, nei, det var Mangel paa Dannelse, den holder sig paa sømmelig Afstand fra dem, taler ganske i Almdl. om om, o: s. v: Forresten er Alt hvad der hører med til Chrstds Forkyndelse saa skuffende som muligt: Blikket vendt op ad for at paakalde Gud, Hænderne opløftede til Bøn, Stemmen næsten qvalt i Taarer, Røsten mægtigt opløftet, trodsende al Verdens Modstand ... Draderat, draderat! ≷Og uden for de stille Timer vilde det da være høist upassende, Mangel paa Dannelse, at erindre „Præsten" om hvad han sagde i de stille Timer, det vilde jo være lige saa taabeligt, som naar en Skuespiller efter at Tæppet var faldet [trak Kaarden] vilde vedblive at være det han var i Stykket.≷

Dette kaldes at lege Chrstd. Naturligt har ethvert Msk. sit Liv i Tragten efter det Jordiske. Chrstd. vil løfte Mskene til et Høiere. Til den Ende lønner Staten 1000 Præster som hver især — aldeles lige som den øvrige Verdslighed — tragter efter det Jordiske. Paa den Maade er det lykkedes at indføre Chrstd. i Staterne: Det er ikke saa meget Chrstd. der er blevet indført som det er en ny Næringsvei: det at være Præst.

Tænk engang efter!

290
U. D.

Som der nu arbeides, arbeides der saa i Retning af at gjøre Menneskene til Christne, eller mon ikke i Retning af at bestyrke dem i den Indbildning, at de ere det, altsaa i Retning af at forhindre dem i at blive det, thi mere end Kjød og Blod og de heftigste sandselige Lidenskaber og det meest fordærvede Sind er til Hinder for at blive Christen, endnu mere den Indbildning, at man er det, og allersikkrest, sikkrere end om den slet ikke var til, er man sikkret mod Christendommen, naar man frembringer og opretholder et Skin af, at man jo har Christendommen, medens dog det man kalder Christendom er baade i den ene og i den anden Forstand deri forskjelligt fra hvad det nye Testamente kalder Christendom, at det er lige det Modsatte?

(1853-54)

Tænk engang efter! Indføres der ved den Art Christendoms „Forkyndelse“ (dette Ord taget baade i den ene og i den anden Forstand) som er den officielle ‖i Landet‖, indføres der ‹ved den› Christendom i Landet, eller mon der ikke snarere ved den udføres — og paa den allerfarligste Maade nemlig under Navn af indføre — udføres, bortskaffes hvad af Christendom der fra tidligere Tider ≷(da den officielle Christendoms Forkyndelse, skjøndt officiel, dog var sandere)≷ kan være i Landet?

291 U. D. Ifølge det N. T. er der Strid mellem Gud og Msk. Selvfølgeligt er Alt hvad der stræber i Retning af at arbeide Mskene sammen til en compact Masse lige overfor Gud, Chrstd. imod — derfor Alt hvad der hedder Statskirke, Folkekirke, christeligt Folk o: s: v: o: s: v:

Men i denne Retning er al Stræben ordentligviis, det er altsaa ikke en svag Stræben i Retning af det Christelige, men en Stræben Chrstd. imod.

Dog det forstaaer sig, naar man ikke faaer Statskirke, Folkekirke, christeligt Folk o: s: v: saa faae vi ikke de store Levebrød, den høie Embedsrang, vi faae heller ikke det hele Læs af Udflugter og Undskyldninger og Sandsebedrag, hvori vi leve aldeles hedensk — og vel at mærke det kalder vi Chrstd.

292 U. D. Skal „Præsten“ være bundet ved Eed paa det N. T. saa kan han ikke forsvare at lade sig lønne saaledes som nu, thi det er en aldeles uchristelig Maade, at en tredie Magt trænger sig mellem Præst og Menighed, tvinger Menigheden til at betale noget Vist, inddriver det ved Politie o: s: v: — dette kan Præsten ikke forsvare, hvis han med Eed skal forpligte sig paa det N. T.

Men hvis han ikke ved Eed vil forpligte sig paa det N. T. saa vil Staten vel ikke lønne ham.

---

[291] Masse] sml. 275.294. Statskirke] sml. 229.356. Levebrød] sml. 289.331. [293] ved Eed] sml. 293. XI[1] A 452 og Sammenvisninger.

(1853-54)

Enten maa overhovedet Præsten fritages for Eed paa det N.T., og der i Statens Navn og paa dens Ansvar forkynde Noget, som maa kaldes Tilnærmelse til Chrstd. omtrent Det som nu forkyndes under Navn af Chrstd. — eller Præstens Forkyndelse (Ordet) og hans Forkyndelse (Existentsen) maa ganske anderledes være i det N.T.s Charakteer og Aand; ganske anderledes, thi det Nuværende er ikke, om man saa vil, svagt og mangelfuldt, ‹men› er det N.T.s Charakteer og Aand stik imod. *293 U. D.*

Hvilke Egenskaber maa Den have, der i Aands-Forhold skal virke „standsende"? *294 U. D.*

Han maa have Veemod til at røre ved Hjælp af Idealerne ‖ De Tusinder og Tusinder, der i Middelmaadighedens Tjeneste ere travlt virksomme — de kunne kun standses ved Idealerne.‖ ≷; Veemod til ‹indtagende› at kunne røre Dem, som dog have Modtagelighed og ville give sig hen — standsede.≷

Han maa have Satire atter ved Hjælp af Idealerne ≷; Satire for ‹dræbende› at kunne ramme [*rettet fra:* standse] Middelmaadighedens ustandselige Travlhed — standset.≷

Det er den Magt han maa have, et Dobbelt, dog dybere seet det Ene og Samme.

Men selv maa han ikke være nogen Magt; thi da kunde han maaskee komme til, istedetfor blot at virke standsende, at begynde noget Nyt, eller at gjøre begge Dele halvt.

Nei, som Veemod og Satire, dette ene og samme Dobbelte er Standsningens Magt, saa maa Den i hvem denne Magt er, den Standsende, ikke være en Magt men en Afmagt ≷, en Svaghed≷ — en Digter, og da naturligviis uden Forbindelse ikke blot med noget Partie men med noget eneste Menneske.

Og naar saa en saadan Digter ‹er›, gudeligt forstaaet, en Svaghed, saa han tvinges enten han vil eller ei; og naar han tillige,

[293] Eed] sml. 292.345. Existentsen] sml. 289.299. [294] Middelmaadighedens] sml. 278.323. Digter] 283.321.

(1853-54)

gudeligt forstaaet, er en Svaghed nemlig i ubetinget Lydighed mod den Magt, som tvinger ham: saa er han Standsningen.

* *

Og „Standsningen“ er det Første der vil forestaae Christenheden; som naar ved Solens Frembrud i Morgen alle Nattespøgerierne og Troldfolket og hele det phantastiske Mylder forsvinder: saaledes vil Idealerne lyse ind i dette ikke mindre phantastiske Vrøvl med disse Millioner og Millioner Chrstne ≤som avle Chrstne,≥, dette Mylder af Chrstne, der rende mellem hinanden og hvor vi alle ere Chrstne — Idealerne ville lyse ind: og see ‹det forsvandt› der var slet ingen Chrsten.

Gud er interesseret i Idealerne; Mennesket mener — det er nemlig Mennesket det Beqvemmeste — at kunne være ham til Behag ved Hjælp af Surrogatet, det Numeriske, at skaffe ham flere og flere Millioner af — Ikke Chrstne; istedetfor selv at stræbe indtil det Yderste i Retning af Idealet, foretrækker man, efter som Ens Vilkaar er, at skaffe Gud 10 ell. 100 ell. 1000 ell. 100000 ell. en Million af Ikke Chrstne, der ere blevne — hvor fortjenstligt — Ikke Chrstne ved den Mands Virken, som fritog sig for sit eget Vedkommende fra at stræbe til det Yderste.

295 U. D.

At det Videnskabelige er det Allerfarligste for det Christelige, maa blive Opløsningen.

Saaledes er vel Forholdet. Der forkyndes Dig i Chrsto Jesu Dine Synders Forladelse, Naade, evig Salighed — troe det blot. Føler Du saa ikke dybere Trang til at have med Chrstd. at gjøre: i Guds Navn, saa see at komme ud i Verden, udfyld Din Dag og Tid med eet ell. andet gavnligere msklig Foretagende, arbeid, erhverv, gift Dig o: s: v:.

Numeriske] sml. 291.324. [295]Synders Forladelse] sml. 242. Naade] sml. 286.299.

(1853-54)

Føler Du derimod dybere Trang til at have med Chrstd. at skaffe: vel, saa ud i Charakteer af det Chrstlige, i strengere Forstand i Charakteer: ≷at vidne for Læren som Missionair blandt Hedninger eller i „Chrsthed"≷ at lide for Læren, at blive Martyr.

I begge Tilfælde forvanskes den hellige Skrifts guddommelige Korthed i Bud og Befaling i Forjættelser og Tilsagn ikke; thi den menige Chrsten udfylder sin Tid og Dag med Andet og faaer altsaa ikke Tid til at belæmre den hellige Skrift med Vidtløftigheder; og Sandheds-Vidnet faaer heller ikke Tid dertil.

Men da skyder der sig et Tredie frem: det videnskabeligt at beskjeftige sig med det N.T. Og i en ældre Tid iagttoges dog den Sømmelighed, at Den, der saaledes beskjeftigede sig med det N.T., dog forsaavidt var strengere i Charakteer af det Chrstlige som han var Asket o: s: v:

Men i vore Tider er Professoren aldeles en Verdensmand ligesom Prof. i Historie, Mathematik, Græsk o: s: v: — ikke i nogen Maade i strengere Forstand (end den menige Chrsten, der jo ikke er i strengere Forstand i Charakteer af det Christelige) i Charakteer af det Christelige. Men han forsker lærd i det N.T.

Og see, Ordets guddommelige Korthed i Bud og Befaling i Forjættelse og Tilsagn, opløser sig i en uendelig Vidtløftighed af pro und contra; ≷Tvivlsmaalenes uoverskuelige Skare reiser sig og afføder nye Tvivlsmaal; som „Prokuratoren" skaffer Sager, saaledes udvikler „Professoren" Trang til flere, flere Professorer, for at kunne holde Overskuelsen, ‹tilsidst› maaskee vel endog blot for at kunne holde Overskuelsen over Dem, hvis Forretning er at holde Overskuelsen. I Sandhed er det guddommeligt at være kort: dette, ja det er vidtløftigt!≷ Og dog gjør dette Videnskabelige Fordring paa, christeligt at staae høiere ikke blot end den menige Chrsten (hvilket dog er Usandhed, da det just er, christeligt, det Gode hos ham, at han, naar han ikke vil i strengere Forstand træde i Charakteer af det Chrstlige, idetmindste

lide] sml. 284.297. Sandheds-Vidnet] sml. 265.297. Asket] sml. 287.298.

(1853-54)

ikke bebyrder det med Vidtløftigheder) men endog end de — ulærde — Sandheds-Vidner.

Følgen af dette Videnskabelige bliver saa, at den menige Christen ogsaa faaer et Nys om det Lærde, og nu ikke mere er nøiet med Sit uden dog at kunne blive lærd — med ham bliver det altsaa Skidt. Paa den anden Side bliver Følgen den, at Den, der føler Trang til dybere at have med Chrstd. at gjøre, og saa altsaa skulde ud i Charakteer af det Christelige, at han foranlediges til dog først at ville sætte sig ind i det Videnskabelige, dette vil sige, han kommer aldrig ud i Charakteer af det Chrstlige, men omkommer i det videnskabelige Vrøvl.

Dette er det Christeliges Forraadnelse. Men et hykkelsk Skin hviler over det Hele som var dette just den dybe alvorsfulde Interesse for det Chrstlige. Og man passer vel paa, at sikkre sig Forraadnelsens Vedbliven, saa hvis Nogen vilde see at faae den taget bort, ved at vise det Videnskabelige udenfor, da raaber man: hvilken Ugudelighed, tag for Gud i Himlens Skyld ikke det Videnskabelige bort, dette sande Christelige, vor Tids Stolthed.

296 U. D.

Virkelighed — det ikke at naae Virkelighed

Hvorledes naaes Virkelighed? Ganske simpelt, derved, at Du taler bestemt, og saa taler til de bestemte Msker, med hvilke Du lever.

Tag et Exempel. Der er i enhver Tids-Alder Forbrydelser, som Øvrigheden straffer. Der er ogsaa — og alt som Verden mere og mere fordærves, synes just disse at tage Overhaand — saadanne, som Øvrigheden ikke straffer. Saaledes hersker der især i vore Tider ≤fornemlig≥ i enhver større Stad en Last som hedder Bagvaskelse.

Tænk nu en Præst. Skal en Saadan gjøre Gavn, saa har han ogsaa at vidne mod Tidens Laster. Dog vilde vel de fleste Præster unddrage sig — Enhver der gjør dette, ja han naaer ikke Virkelighed.

[296] Virkelighed] sml. 33.

(1853-54)

Men saa var der En, det var den nidkjære Mand, han synes heller ikke at have Noget imod at man ærer ham saaledes. Han vil vidne mod denne Last.

Bie nu lidt. Naar Bagvaskelsen har taget saa almdl. Overhaand, saa maa der jo være nogle Bestemte, der ere Ophavsmændene. For at naae Virkelighed gjælder det da om at faae Sigte paa disse bestemte og saa udenvidere at rette sit Angreb mod dem, derved udsættende sig for, hvad naturligviis ikke vil udeblive, at disse Bestemte saa til Vederlag paa det Bestemteste rette hele Bagvaskelsens Magt mod denne bestemte Mand: saaledes naaes Virkelighed.

Men vor Høiærværdige bar sig ikke saaledes ad — thi lad mig nu vise hvorledes man kan frembringe et Skin, som blev det til Virkelighed, og dog blive paa den længst mulige Afstand fra ⸤at naae⸥ Virkelighed.

Der var i den Bye — og det er ⟨et⟩ sjeldnere Tilfælde, hvilket netop maatte have kunnet hjælpe den Høiærv., hvis han i Sandhed havde villet naae Virkelighed — netop een bestemt Person, om hvem det var almdl. bekjendt, at her er Ophavsmanden. Saa er jo Sagen let nok? ja, hvis man virkelig vil naae Virkelighed.

Hvad gjør nu vor Høiærværdige? Denne bestemte Person smigrer den Høiærværdige for, siger ham offentligen Complimenter — og saa prædiker den Høiærværdige „om Bagvaskelse". Det var fiint, og tillige var det en frygtelig Afstand fra „at naae Virkelighed". Den Høiærværdige vinder, at ansees som den nidkjære Mand, der vidner mod Tidens Laster, uforfærdet, endog mod den, som det vistnok er farligst at vidne mod „Bagvaskelse". Paa samme Tid sikkrer han sig Bagvaskerens personlige Venskab, og er da altsaa sikker nok paa, at han da ikke faaer i Sinde at angribe denne Høiærværdige.

See det er, ikke at naae Virkelighed! Betragt det som atter et Exempel paa: den objektive Forkyndelse af Chrstd.

bestemte Person] sml. 248.307 (Goldschmidt). den Høiærværdige] sml. 288.299.

297
U. D.

Overslag.

. . . . Du er nu 30 Aar gammel; maaskee har du altsaa endnu 40 Aar at leve, maaskee ogsaa kun 10, maaskee ogsaa kun en Dag,

Du kan udfylde denne Tid med at blive ganske som de Andre, ret et elskværdigt Msk., med over Alt hvor det gjælder om at have Fordeel i Livet, med hvor Nydelsen vinker, ogsaa med, nemlig flygtende med, hvor Faren skrækker de Andre bort — lad os antage, at et saadant Liv lykkes for Dig (thi muligt er det vistnok, at det trods al Din Iver og Anstrængelse ‹alligevel› kunde mislykkes for Dig): saa døer Du.

Du ønsker jo, at blive salig. Langtfra mig, som er uden Myndighed, være det, at betvivle det. Jeg antager det altsaa. Men har Du aldrig tænkt over dette, mon det dog virkelig er saa, som klinkende Præster forsikkre, at „i Evigheden er idel Fryd og Glæde“ — saa langt kan jeg ikke tvivle, at Præsten har Ret — „enhver Lidelse og Smerte glemt“: troer Du ogsaa det? Jeg troer det ikke. Det N.T. gjør paa det allerbestemteste Undtagelse med een Lidelse: den at have lidt for Sandhed. Eller troer Du, at det i Evigheden er glemt, hvad Christus leed. Og saaledes er det heller ikke glemt, hvad hans Vidner have lidt (frygtelige Uretfærdighed om det var saa!) nei det er just erindret og Erindringen derom (guddommelige Retfærdighed!) er jo just de Herliges Glorie.

Og med disse Herlige skal Du altsaa leve sammen en Evighed, Du som vistnok var forsøgt i Handel og Vandel, forfaren i Nydelser og Lyster, behændigt undgaaende Fare og Tab (hvad de Medlevende ikke noksom kunde beundre) — og derved ogsaa undgaaende dette: at have lidt, om end en nok saa lille bitte Smule, at have lidt for Sandhed!

Altsaa: en Evighed i dette himmelske Selskab, høist 70 Aar, maaskee kun 10, maaskee kun en Dag i dette jordiske Selskab: er det saa ifølge et fornuftigt Overslag valgt, at vælge, at indrette sig i Lighed med dette jordiske Selskab, for da ikke her at skulle

[297] Myndighed] sml. 266.403. Lidelse] sml. 295.299. Vidner] sml. 295.307.

gaae og være en Afstikker — og derved naae, en heel Evighed igjennem at maatte være afstikkende.

Charakteerbetjeningen — Respekt for Chrstd. *298 U. D.*

Dette er det Christelige: at give Afkald paa Verden, at forsage Verden, denne Lære.

Naar saa En forkynder dette saaledes, at han virkelig giver Afkald paa denne Verden: saa er dette Chrstdom.

Tænk Dig en Saadan, han giver virkelig Afkald paa Lønnen, Profiten: det er jo dog herligt! „Det vil vistnok ogsaa blive paaskjønnet.“ Nu dersom det endelig blev paaskjønnet, saa maatte han vel selv passe paa og see, at undgaae denne Paaskjønnelse, at da ikke her dog viste sig en Fordeel, en Løn, som han ikke gav Afkald paa. Imidlertid vil der vistnok ikke behøves at gjøres Noget fra hans Side, thi det virkelig at give Afkald paa Lønnen og Profiten, er saare langt fra at prises i Samtidighed, det er just derved, at et Msk. volder sig alle mulige Bryderier i levende Live. Naar nemlig Det om at Chrstd. er at give Afkald paa Verden, foredrages saaledes — og ellers er det da ikke Chrstd. — at Forkynderen virkelig giver Afkald, saa bliver Chrstd. en foruroligende Magt, som man maa værge sig imod, om ikke ved Andet, saa dog idetmindste ved at dømme ufordeelagtigt derom, at dette er uchristelig Overdrivelse o: s: v: ≷„ ... og ved en saadan latterlig Overdrivelse forskylder naturligviis en saadan Forkynder selv, at man, endog med sin bedste Villie, hverken kan faae Respekt for ham eller for Chrstdommen“.≶

Forkyndes derimod det Christelige (at forsage Verden) saaledes, at det betaler sig brillant for Forkynderen: das ist was Anders! Nu kommer Chrstd. til Anseelse, man faaer Øinene op, Respekt for Chrstd., Flere og Flere gaae ind paa, føle sig dragne til Chrstdommen ≷, ønske ganske at slutte sig til Chrstd.≶ o: s: v:

Tænk Dig nu, at denne Art Forkyndelse lykkes en Forkynder i ganske sjelden Grad: tænk Dig, hvad Fremgang Chrstd. derved

[298] forsage] sml. 295.299.

(1853-54)

vinder, hvilken Respekt og Anseelse! Selv den nærigste af alle Næringsdrivende selv han siger: „den Mand bibringer En dog Respekt for Chrstd.! Det er mig saa klart, og jo mere jeg tænker derover, jo klarere, at hverken Korn, eller Smør, Flesk, Sild, Salt, Brændeviin, kort ingen Artikel, at heller ikke det at speculere i Stats-Papirer svarer saa brillant Regning, kaster det af sig, som Chrstd. Det maa man lade den Mand, han veed at skaffe Chrstd. Respekt. Og saa er det ikke blot Penge-Fordelen, men den Ære og Anseelse. Herom er det nemlig min Mening, at hvis man skulde kjøbe Anseelsen og Værdigheden ved at give Afkald paa Penge-Fordelen: det er meget for dyrt kjøbt. Men, men, naar man kan have den tillige, saa er jeg, som vel kaldes Smør-Jensen, fordi jeg gjør i Smør og gjør store Forretninger i Smør, jeg er ikke saa fittet eller saa dum, at jeg ikke gjerne tog Anseelsen med. Hvis jeg f. E. kunde faae det indrettet saaledes, at jeg kom til at drive min Smør-Handel i vor Herres Jesu Chrsti Navn, saaledes, vel at mærke saaledes, at jeg da havde den samme Penge-Fordeel, jeg nu har, maaskee lidt til — saa kunde det jo være prægtigt nok, at have den Behagelighed, at det ikke som nu noget nær er mig der maa bukke for Høkerne, som afkjøbe mig Smørret, men at de kom i dybe Buk med deres Penge, undseelige ved at tale om Penge i min høiærv. Nærværelse — naturligviis, det maa vi sku ≤passe paa,≥, at jeg da faaer Pengene! — bukkende for mig denne høiærv. Guds Mand. — Saaledes ogsaa med det i Selskab at sidde øverst tilbords. Jeg er ganske i Forstaaelse med Holbergs Henrich, at naar det at være den Fornemste der sidder øverst tilbords, blot betyder at man faaer først, det daarligste Stykke af Stegen, Prøvekoppen af Caffeen, ja, saa foretrækker jeg langt, at være den Velhavende, der sidder langt nede ved Bord-Enden, men faaer det bedste Stykke af Stegen og den bedste Kop Kaffe. Men naar det kan forenes: naar man som Velhaver faaer det bedste Stykke og saa tillige faaer først: saa er jeg ikke saa fittet eller saa dum paa det, at jeg ikke veed at vurdere Æren — naar man, vel at mærke, tillige har Profiten.“

Næringsdrivende] sml. 289.307. Holbergs Henrich] i Henrich og Pernille. 2. Akt, 9. Sc.

(1853-54)

„See derfor er det jeg har Respekt ≤og bibringer mine Børn Respekt≥ for denne Mand og for Chrstd.; der er saa mænd Ingen, for hvem jeg tager Hatten saa dybt af, som for den Mand, og for hvad han igjen lærer mig at respektere: Chrstdommen".

#

Følgen af den Mynsterske Christendoms-Forkyndelse. *299 U. D.*

Naar en Operateur har trukket Kniven, saa er der ikke mere Tid til Complimenter. Maaskee har han forud gjort Alt for at forhindre at det kom dertil; gjort det maaskee for sin egen Skyld, fordi han veed, at denne Operation er et yderst anstrængende Arbeide, saa han uendeligt nødigt gaaer til ‹den›, maaskee ogsaa for den Andens Skyld, da det er en farligere Operation. Det har været forgjeves. Den Anden, som man ikke altid kan kalde den Syge, da man ikke ‹altid› behøver at være syg for at ville underkaste sig en chirurgisk Operation, den Anden vil det nu ikke anderledes, han formelig tvinger Operateuren — maaskee, (vi kunde jo tænke os dette forviklede Tilfælde) maaskee ogsaa, fordi han paa en skjult Maade vil Operateuren tillivs, og han antager at han ikke kan fuldkomme denne Operation, saa det gjælder blot om at faae ham til at begynde ‹paa den›, da vil hans Renomee være fløiten. Maaskee er det ‹saaledes› maaskee. Men i ethvert Tilfælde, fra det Øieblik Operateuren har trukket Kniven, er der ikke mere Tid til Complimenter. Nu gjælder det blot om at flænge løs, det gjælder om, at Kniven er skarp, og han sikker i Anlægget, smidig i Haandledet, heel i Snittet der gjøres, rolig i Sindet, hvormed det gjøres.

Følgen af Biskop M. Chrsts F. er: at naar virkelig Chrstd. skal anbringes i Danmark maa den finde sig i at udholde først at blive latterlig.

Og hvorfor er dette Følgen? Fordi Bisk. M. charakteerløst har betjent Chrstd., ikke har ≤christeligt≥ været i Charakteer af Forkyndelsen. Det at forkynde Chrstd. er blevet eensartet med alt

[299] Mynsterske] sml. 296.300.

1853-54)

Andet Verdsligt, en Carriere, en glimrende Carriere, Vei til at nyde Livet trods Nogen, Noget, hvorved man som ved alt Andet stræber at komme frem i Verden at naae endeligt Formaal o: s: v:

Det hans Forkyndelse ‹saa› har lagt Eftertrykket paa, hvad han kan siges at have bibragt os Respekt for er: Talent, Gaver, skjøn Form, fiin Dannelse, ≷Gestus, Mimik, Skikkelse, Holdning,≷ kunstnerisk Virtuositet o: D: ‹benyttet til klogt at gjøre sig Livet fordeelagtigt og nydelsesrigt›

Dette er Det, hvorpaa Eftertrykket er faldet, og derved er dette blevet „Alvoren", et ganske andet Begreb af Alvor, end det christelige, at Alvoren er: i Virkeligheden at forsage Verden, ikke ved et synderligt Uheld trods al anvendt Klogskab at gaae Glip af det Jordiske og Timelige, men at ville gaae ad den Vei, om hvilken Evangeliet forudsiger, hvad han altsaa veed, at han ad den Vei vil gaae Glip af det Jordiske og Timelige.

Naar ‹nu›, efterat hiint Andet er blevet „Alvoren", dette skal gjøres kjendeligt og gjældende, endog blot i den milde Form som jeg foreslaaer: at vi dog tilstaae os selv det sande Sammenhæng, og saa henflye til Naaden: maa Enhver, der kun er dannet ved det Mynsterske, uvilkaarligt komme til at lee. Thi er det M. Alvor saa er det Andet kun en latterlig Overdrivelse; og at det M. er Alvor er jo det almdl. Antagne.

[*I Marginen:* Fremdeles har Bisk. M.s Chrstds F. gjort det Objektive til Alvoren, den objektive Lære, istedetfor at det sande Christelige er, at Personligheden er Alvoren, den Mynsterske Alvor er: at unddrage sin Personlighed, det sande Christelige er: at skulle maatte træde aldeles personligt frem, uden en eneste Omklædning, som Enkelt.]

Altsaa den sande Chrstds F. vil blive latterlig.

Altsaa den vil blive latterlig. Dette ønsker jeg nærmere oplyse. Overhovedet kan jeg ikke noksom indskærpe, at Enhver, der i vore Tider skal udrette Noget, maa kjende fra Grunden Latteren og det Latterlige, maa have Mod og Sikkerhed til at omgaaes det,

forsage] sml. 298.301. Naaden] sml. 295.342. Personligheden] sml. 293.309. Enkelt] sml. 275.360.

(1853-54)

endog efter den Maalestok, at han nøiagtigt seer, hvor han selv skal udsætte sig for Latteren, og saa roligt gjør det. I en Forstands Tid er Latteren egl. det Vaaben der bruges, det gjælder derfor baade at kunne bruge det, og ubetinget ikke at være bange for det. Den, der ≤naar Ideen fordrer det≥ ikke selv tør udsætte sig for Latteren, han er kun halvbefaren. Saaledes har jeg forstaaet det fra første af. Jeg har ogsaa gjort derefter. Jeg turde derfor, hvis jeg maatte tale hedensk, sige et Slags stolt Ord om mig selv, at Guderne vilde sagt: „det Msk. forstaaer dog at haandtere det Latterlige . . . og dog, det er jo ikke hans Fortjeneste, det er jo fordi vi have holdt ham hvad vi oprindeligen lovede ham“ (cfr. Enten-Eller sidste Diapsalm).

Nok herom. Nu til den her fornødne Belysning af det Latterlige. Det Latterlige forholder sig til Sammenstødet mellem: det Almindelige — og det Særlige. Exempler. En Ko af en bestemt om end kun lidet udbredt Race er ikke latterlig, hvorfor? fordi den, uagtet den ikke er som Køerne almdl. dog tilhører et underordnet Almdl. ɔ: den er ikke det Særlige; thi det Særlige er: det enkelte Exemplar eller Individ fremmedgjort fra ethvert om end nok saa lille Almindeligere, hvorunder det kan skjule sig. Dersom saaledes en Ko fødes med en Hestehale; dette er det Særlige, man leer ogsaa uvilkaarligt. — I msklige Forhold er atter det ikke ‹at› være som andre Msk. det er som Signalet til at blive latterlig. Derfor leer man af Legems-Feil, Tilfældigheder o: s: v:, og paa den anden Side, derfor er man saa tilbøilig til altid at ville være om muligt nogle Stykker om alt hvad man gjør og lader for at undgaae dette farlige Sammenstød: det Almdl. det Særlige, thi „nogle Stykker“ er jo allerede ifærd med at danne et lille Almdl. Naar ≤(for at blive ved Aands-Forhold)≥ til en vis Tid Noget er blevet det Almdl. og da en Enkelt vil gjøre det dermed Ueensartede gjældende, og som Enkelt (ikke dækket af at de ere nogle Stykker): saa vil dette især i Forstands-Tider forholde sig til Latteren; især i Forstands-Tider, thi i lidenskabelige Tider bliver det maaskee Kamp paa Liv og Død.

Enten-Eller sidste Diapsalm] S. V. I, S. 27.

(1853-54)

Nu til min Sætning, at, naar, efter den Ms Chrstds Forkyndelse, virkelig Chrstd. skal anbringes maa den udholde at blive latterlig. Lad os gjøre Contra-Prøven først. Dersom ‹der› i hine Christendommens første Tider, da Martyrerne blødte, da det at forkynde Chrstd. egl. var at lade sig slaae ihjel, kastes for Vilde-Dyr o: s: v:, dersom der da havde levet en Mand, som først havde gjort et grundigt Studium af den classiske Oldtids Veltalenheds Mønstere, dernæst strengt dannet sig selv i Henseende til Mine, Gestus, Skikkelse, Udtale o: s: v:, endeligen nøiagtigere havde gjort sig bekjendt med det gamle Testamentes Skrifter og hvad Skrifter af de Chrstne han kunde faae fat — dersom han nu var kommet til dem, og havde tilbudet sig i en stille Time, i et skjønt udarbeidet Foredrag, der skulde blive udmærket holdt, at ville foredrage dem den objektive Lære ≤(den objektive, thi han betingede sig et vist Honorar og tillige betingede han sig at holdes uden for) den objektive Lære≥, menende at dette var Chrstds Forkyndelse: mon da ikke hine Herlige vilde — at jeg skal sige det saa satirisk som det er — vilde — dersom det ikke var skeet paa anden Maade — være døde af Latter over den Art Chrstds Forkyndelse, der unegteligt i den Tid vilde have forholdt sig som det noget Særlige til det Almindelige.

Nu det Omvendte. Ved den Ms Chrstds F. er naaet, at det at nyde Livet er blevet den sande christelige Alvor, endog det at forkynde, at Chrstd. lærer Selvfornegtelse og Forsagelse, endog det er blevet Veien til Nydelse, ja ikke blot dette, men det at det er blevet Veien dertil just det er blevet gjort til den christelige Alvor. Saaledes er Sagen vendt, medens derimod Opmærksomheden er rettet paa og ‹vi› fordybede i alt dette om hvilke høie Gaver der fordres for saaledes at kunne skildre, saaledes at kunne være Taler, hvilken Dannelse, hvilken videnskabelig Dannelse, ja Videnskaben, ja uden Videnskab er det da aldeles umuligt at forkynde Chrstd. o: s: v: o: s: v: Dette er den almdl. Forestilling, hvor latterligt nu, naar En skal anbringe det sande Christelige, at det at forkynde Chrstd. er at ville lide i denne Verden, ikke at

Martyrerne] sml. 297.330.

have Fordeel af at forkynde Selvfornegtelse men at fornegte sig selv, naar han skal anbringe det om end i den mildeste og svageste Form, som jeg Svage foreslaaer det, lader os dog idetmindste tilstaae os det sande Sammenhæng. – Fremdeles M. har faæt gjort det at forkynde Chrstd. objektivt, den objektive Lære til den sande ‹christelige› Alvor, saa man har, som Juristerne sige, sin Personlighed „extraderet til fri Raadighed", ≤og tillige ikke forskylder at genere Andre≥ saaledes har ikke blot Biskop M. forkyndt Chrstd., nei, han har faaet det at forkynde den saaledes gjort til den christelige Alvor. Hvor latterligt nu, naar En — ak, og det kan dog for Satan ikke gjøres objektivt ≤det maa gjøres af en Enkelt, og lige saa lidet kan det, uden meningsløst, gjøres af nogle Stykker, ≥ — skal anbringe det sande Chrstlige, at christelig Alvor just er at forpligte sig selv, sin egen Personlighed, at være den Enkelte, hvor latterligt maa det ikke blive, naar dette skal anbringes, endog blot i den milde, milde Form, som jeg Svage foreslaaer: lader os dog tilstaae os selv det sande Sammenhæng. Her er Sammenstødet mellem det Almindelige og det Særlige, og den Særlige forstaaer ikke Sagen saaledes, at han maa see at skulke af, og saa haabe paa, at man ikke er saa grusom at lee af hans Særlighed, nei, han maa netop holde lidt fast paa sin Særlighed; lidt fast, naar han f. E. er saa svag som jeg er, thi den sande Stærke maa holde uendelig fast paa sin Særlighed.

Forsaavidt nu jeg kan have den Opgave at anbringe det sande Chrstlige, om end i den mildeste Form, hvilken Lykke da for mig, at jeg itide har været opmærksom paa Latteren, og som forsynlig Mand taget mine Forholds-Regler. Tænk en Anden, lad ham have ganske anderledes Evner, være en ganske anderledes ædel og høimodig Sjel — men han vil udenvidere bekjende: o, kjere, Du har overseet Eet, at Du først vil blive sinket maaskee en to tre Aar indtil Alle faae leet af Dig; og til den Tid er Du maaskee gaaet af Kog, og det bliver ikke til Noget. Nei, saa er dog jeg — men det trænger jeg ogsaa til, da jeg ikke har hans Evner eller hans ædle og høimodige Sjel — jeg er dog heldigere, thi jeg har iforveien absolveret Latter-Prøvens store Philosophicum.

(1853-54)

Det er jo ‹bekjendt for› det ganske Folkefærd, at jeg for en Deel Aar siden har frivilligt forlangt at blive udskjeldt eller latterliggjort af Biskop M. nuværende Protegee, Corsarens G. Jeg blev det af al hans Formue. Jeg har saa min Tid gjort Tjeneste som Carricatur i Kiøb., kjendt under Øgenavn, selv i Bøger forekommer jeg saaledes nævnt, jeg er ogsaa spilt i Comedie. De har leet Alle af mig, nogle godmodigt, Andre ondskabsfuldt, kort paa yderst forskjellig Maade, men Alle have de leet. Man skulde troe at det aldrig fik Ende, men Alting faaer en Ende. Naar Vægterne pibe og raabe Brand, og man hører denne Lyden over hele Byen, det er som skulde det aldrig faae ‹Ende›, dog kommer der et Øieblik naar den Vægter, der var længst borte fra Brandstedet, han Vægteren der langt ude i Søndervoldsstræde, der kommer et Øieblik, naar han sidste Gang har stødt i Piben — saa er det forbi |; og naar han saa har beskikket sig til Hvile, hvis saa en Times Tid derefter, En vækker ham og spørger: hvor var Ilden, saa vaagner han fortumlet op, og siger: Ilden, er der Ildløs, hvor er den — i den Grad har han glemt, at der var Ildløs.| Saaledes ogsaa med Latteren. Naar den sidste Mand længst ude fra Amagerbro, naar ogsaa han har forvisset sig om ≤— hvad der staaer i Bladene er jo ogsaa tilforladeligt —≥, at der var Grund til at lee, ‹har seet› og har leet ≤og naar saa han er gaaet hjem ‹til› Sit, glad ved at leve i en Tid, da man har Bladene til at sige Sandhed≥: saa hører det op. ≤Eller om det ikke hører op, saa forandres dog Latteren, den kommer til at betyde noget Andet, maaskee rettere, den kommer til ikke at betyde Noget, eller den bliver maaskee endogsaa det Msk. til Gode, saa Samtiden siger: det skal ikke være hans Skade, at vi have leet af ham, men snarere tjene ham til Gode; og i Grunden var det dog ogsaa noget Piatterie vi loe af, som vi næppe kunne være bekjendt, derimod havde han dog maaskee i Grunden Ret.≥

frivilligt] sml. 248.432. forlangt . . . udskjeldt[sml. X⁴ A 33, og se Note dertil. Biskop . . . Protegee] sml. X⁴ A 195, og se Note dertil. X⁶ B 171 ff. i Bøger] sml. X³ A 260, og se Note dertil. spilt i Comedie] sml. X¹ A 177, og se Noter dertil. X⁵ A 104, S. 119.

(1853-54)

Og nu er det ‹vel› omtrent naaet, at Latteren er ophørt eller dog kommet til at betyde noget Andet saa det endog kan komme mig til Gode, just samtidigen med, at dette skulde anbringes at Chrstd. egl. ikke er til, at Følgen af Biskop M.s Christendoms Forkyndelse er at naar ‹det› sandere Christelige skal anbringes maa det først blive latterligt. Der er maaskee Ingen tilbøilig til at lee, imidlertid maa man jo ogsaa erindre, at mit Forslag er det Mildeste: lader os tilstaae hinanden det sande Sammenhæng.

Men dersom jeg ikke havde heldigt nok absolveret Latterens Examen iforveien, og dersom jeg ikke valgte — hvad min Svaghed da nøder mig til — den mildeste Form: saa havde vel Latteren været uundgaaelig. Biskop M. selv synes at have været opmærksom paa noget Saadant. Det var vel derfor, som man taler om at indkalde Tropperne, at han indkaldte G. for at have En, der kunde bringe Latteren i Gang, naar det viste sig som det Latterlige: det sande Christelige — seet fra dette Alvorlige: Biskop Ms christelige Alvor. Det maa nu vise sig, om dette skulde forsøges, lykkes, ell. om det skulde ende med, at Biskop M. fik G. hængende ved sig — til en Erindring, en Slags Decoration, som han fremtidigen kommer til at bære.

Dog hvad der end skeer, og skulde det end være lykkedes mig, heldigt at have styret om ‹det› Latterliges skarpe Hjørne, ‹nu› at undgaae Latteren og derimod at vinde Pathos for Mit derved, at jeg itide var opmærksom paa det Latterlige: derfor bliver det lige sandt, at Følgen af den M. Chrst. F. er, at naar det sande Christelige skal anbringes maa det først blive latterligt.

Og ikke mindre sandt er det, at Følgen af den M. Chrst. F. er, at der først og fremmest maa arbeides for at skaffe Chrstd. Anseelse. „Hvorledes, primer Du, det maa dog vel det meest rasende Msk. indrømme, at hvad Anseelse angaaer er M. eneste i Danmark?“ Ganske vist; idetmindste er det min Mening, at jeg Ingen veed, der har nydt og nyder den Anseelse som Biskop M., og det er tillige min Mening, at det er, msklig talt, fortjent. Men derom talte jeg ikke, jeg sagde ikke, at Biskop M. ikke havde Anseelse,

Chrstd. . . . ikke er til] sml. 287.306.

jeg sagde, at der ≤som Følge af den Ms Ch. F.≥ maatte arbeides for at skaffe Chrstd. Anseelse, hvori ligger at Biskop Ms F. ikke har skaffet Chrstd. Anseelse. Lad os forstaae hinanden. Det gaaer med Chrstd som med alt Andet; man kan tjene en Sag saaledes, at man selv faaer Anseelse, og saaledes, at Sagen, det Andet, Gjenstanden faaer Anseelsen. Tag et Exempel. Tænk En, der — hvor underlig end denne Tale kunde synes — er saaledes forelsket, at man seer, hvor uendelig klogt det var ‹af› ham at vælge just den Pige, af den Familie, af de Forbindelser o: s: v:, hvorledes derfor vistnok dette Ægteskab vil bane ham Veien til at gjøre en glimrende Carriere. Lad ham nu være gift, der er gaaet en Deel Aar, ja, han har naaet det: naturligviis bliver han Gjenstand for en vis Beundring. Pigen derimod foranlediges Ingen til at fatte høie Tanker om, ei heller foranlediges Nogen af hans Ægteskab til at fatte høiere Tanker om Ægteskabet end hvad man saadan almindeligviis har. Tænk Dig derimod En, der bliver saaledes forelsket, at han, saadan siger man jo, bærer sig ad som om han var gal ≤og selv efter at han er blevet gift overvælder det ham endnu saaledes, at han bærer sig ad som om han var gal≥: ja, han bliver saamænd ikke Gjenstand for nogen Beundring — men derimod faaer man maaskee en Forestilling om Pigen; thi, siger man, da det Msk. dog ellers er et fornuftigt Msk., saa maa det vistnok være en sjelden, en ualmdl. Pige, siden Forelskelsen kan virke saa stærkt paa ham. Maaskee foranlediges ogsaa Een eller Anden til at faae lidt høiere Tanker om Elskov og om Ægteskabet end han hidtil har haft.

Saaledes ogsaa med Chrstd. Naar En forkynder Chrstd. saaledes, at man seer, hvor uendelig klogt han veed at gjøre det at forkynde Chrstd. til sin Carriere og ad den Vei at naae Alt: bevares, man beundrer; men Chrstd. beundrer man ikke, man kommer egl. til at tænke ringe om Chrstd. derved, man kommer næsten til at betragte Chrstd. som enhver anden Vei i Livet, der kaster Noget af sig, og selv om man til Forskjel maa sige, at Chrstd. er den Vei, der kaster brillantest af sig: o, just dette er jo at tænke ringe om Chrstd. Hvis derimod En forkynder Chrstd. saaledes, at En-

(1853-54)

hver kan see, han har ingen Fordeel deraf, bliver til Ingenting, naaer Intet derved undtagen det, at Enhver kan see, at han er gal: nu han bliver vistnok ikke Gjenstand for Beundring. Derimod bliver dog maaskee Een eller Anden opmærksommere paa Chrstd. fatter en høiere Forestilling om den end han tidligere havde og siger: Chrstd. maa dog være en stor Magt, siden den virker saaledes paa et Msk. — Eller lad En forkynde Chrstd. saaledes, at man seer, hvor klogt han veed at benytte Alt for at skaffe Chrstd. Anseelse: ja, man beundrer hans Klogskab; men vinder Chrstd. egl. derved i Anseelse? Mon man ikke snarere dog kun faaer den Forestilling om Chrstd., at den er en Magt, ligesom en jordisk Magt, der trænger til at protegeres af kloge Mænd og Koner — o, og dette er at tænke uendelig ringe om Chrstd.! Men lad En forkynde Chrstd. saaledes, at han som i Raserie forsmaaer Alt, hvad der hedder Klogskab, hvilket de Kloge med Føie finde latterligt: nu, han bliver ikke Gjenstand for Beundring; men derimod bliver dog maaskee Een eller Anden opmærksom paa Chrstd., thi siger han: det Msk. bærer sig jo ad som en Tilbedende.

#

Den Mynsterske Regjerings Klogskab

300 U. D.

Den Tid er længst forbi, da Magten var saaledes sikker paa sig selv, at det kunde være klogt at bruge Magt. Taktiken maatte forandres, Kunsten blev: klogt at forhindre Bevægelse.

Som Biskop M. forunderligt har haft Lykken med sig i Alt, saaledes ogsaa deri, at den Mand, egl. den eneste, der har repræsenteret Bevægelse, i den Tid M. har staaet ved Magten, at den Mand (hvad der end kan siges til hans Priis især i en tidligere Tid) just havde de Gaver og gav Sagen den Vending, som maatte lade M. slippe godt derfra. Thi Grundtvigs Styrke var i ligefrem Heftighed, og det han vilde stride om var Læren. O, lykkelige Træf for en klog Mand; thi ligefrem Heftighed kan Klogskab godt tage det op med, især i kloge Tider, hvor den ligefremme Heftig-

[300] Mynsterske] sml. 299.306. Grundtvigs] sml. 203.307.

hed ingen Understøttelse finder i Samtidens Forestilling. Og Strid om Læren er det næsten umulig at faae med en klog Mand.

Som nemlig Klogskab byder, ikke at være anderledes Ven med Nogen, end at man, hvis fornødent gjordes, kunde være Uven i Morgen; og, om muligt, ikke at være anderledes Uven med Nogen, end at man, hvis fornødent gjordes, kunde være Ven med ham imorgen: saaledes byder Klogskab ogsaa, aldrig at gjøre den Læres Sætninger man foredrager, hverken alle, eller nogen enkelt, saaledes fast, at man ikke, hvis fornødent gjordes, imorgen kunde optage om ikke Modsætningen, saa dog $^2/_5$ af Modsætningen som Sit.

Lad os tage et sandseligt Billede. Hvorved fremkommer Træk? Derved, at to Luftstrømninger krydses; een Luftstrømning giver ikke Træk. Men hvor der ikke er Træk der bliver heller ikke Flamme; og hvor der ikke er Flamme, der bliver heller ikke Ildebrand, og hvor der ikke bliver Ildebrand, bliver det heller ikke Kjøbenhavns, store Ildebrand.

Lad nu den ene Part tage et bestemt Punkt af Læren og med al mulig Heftighed gjøre dette gjældende, – det giver ikke Træk; kun naar den anden Part tager lige Modsætningen, saa bliver der Træk, men gjør den ikke det, saa bliver der ikke Træk, og naar der ikke bliver Træk, saa bliver der heller ikke Flamme, og naar der ikke bliver Flamme bliver der heller ikke Ildløs, der bliver ikke klemtet, Borgerskabet kommer ikke paa Benene, Sprøjterne blive i Ro, kort det bliver saa langt som muligt fra Kiøbenhavns store Ildebrand, at det ikke bliver til Ildebrand, tværtimod den Bevægelse kommer til at virke animerende i den animerede L'ombre man faaer den Aften.

Klogskab er aldrig hidsig, har aldrig Hastværk, nei, nei, lad os først sove paa det, lad os see, om det bliver til Noget, at vi da ikke ere saa tossede, ved at gjøre Noget, selv at gaae hen og gjøre det til Noget. Et bestemt Punkt af Læren fremhæves polemisk med ligefrem Heftighed. „Vækker det nogen Opmærksomhed, fremfor Alt nogen deeltagende Opmærksomhed?“ „Nei, endnu synes det ikke.“ „Ja, saa er jo Alting godt, saa bliver det jo vel til Ingen-

ting, og det Kloge er slet Intet at gjøre.“ Thi om Sagen selv havde Rigtighed eller ikke, det gjør Klogskaben hverken fra eller til, hvad reen Sandheds-Interesse kunde falde paa, naar den saae en Indvending maaskee ikke stærkt nok gjort gjældende, saa selv at gjøre den gjældende, sligt falder da ikke Klogskab ind, det er jo ogsaa Galskab.

Dog det vedbliver, Opmærksomheden synes virkelig at henledes derpaa, desuden er der ogsaa kommen et Par Talenter til. Nu, eh bien, saa maa der gjøres Noget.

Hvad gjør saa Klogskaben? Den tager $^2/_5$ af Indvendingen og gjør til Sit og siger nu: men Herre Gud, vi ere i Grunden enige, vi sige i Grunden det Samme, jeg siger jo ogsaa, det er til en vis Grad saaledes som den Mand, Enhver kan jo see, at det er blot Stridighed af den Mand, da vi ere enige.

Det blev ikke Træk. Hvad var det Klogskaben vilde forhindre? At Stridspunktet blev populairt. Naar En stiller Troesbekjendelsen som Princip, og en Anden lige stik imod stiller Skrift-Princip, saa kan Stridspunktet blive kjendeligt, Menigmand blive opmærksom, der kan saa blive Træk, maaskee Flamme, maaskee Ildløs, maaskee kan det blive Ks store Ildebrand. Men naar den anden Part istedetfor at stille Modsætningen lige stik imod, tager $^2/_5$ af den Andens og siger: ogsaa Troes-Bekjendelsen hører til en vis Grad med: saa bliver det saa tilspidset, at det ikke kan blive populairt, at det virkelig maa forekomme Folket saaledes, at de to dog væsentligen ere enige, men at den ene er en Fromhedens og Fredens Mand, den Anden en heftig og stridig Natur. Tag et Spørgsmaal, der allerede i sig selv langt vanskeligere bliver populairt: lad En stille den Sætning: Troen er et Paradox — dersom den Anden stiller Modsætningen og holder den lige stik derimod, det var ikke umuligt, at det kunde blive populairt, Stridspunktet kjendeligt. Men Klogskaben byder at den anden Part tager $^2/_5$ af den Førstes og siger det som Sit — saa kan jo Enhver see, at vi i Grunden ere enige, at Troen er til en vis Grad et Paradox, at vi egl. sige det Samme, men at den anden Part er en Ven af Kunster og Overdrivelser, vi derimod af den sunde og sande Lære.

(1853-54)

Thi dette „til en vis Grad" det er altid det Populaire; og paa den anden Side Klogskab har just sin Styrke aldrig at gaa længere end til en vis Grad. Det er den Kunst at qvæle Bevægelse.

For at komme ind paa M., maa man bære sig ganske anderledes ad, ikke bruge ligefrem Heftighed, og fremfor Alt passe paa, at det ikke bliver Strid om Læren, thi deels ligger hans svage Side egl. ikke der, og deels har han ikke gjort sin Læres enkelte Sætninger fastere end at han bestandigt kan, hvis der skulde blive Sensation, tage Modsætningen op til en vis Grad.

Nei, det maatte begynde saaledes, at han neppe aner, at dette er Præliminarierne til Striden — medens der dog vindes Terrain, medens der ‹dog› ganske fjernt anbringes en Bevidsthed, en Belysning. Derpaa maa der rykkes frem, men bestandigt saaledes, at Klogskaben maa sige, det her skeer, kan lige saa godt tjene mig, være mig til Gavn, som det kan skade mig, netop lige saa godt, det er lige klogt, netop lige klogt, at gjøre Noget derimod, og at lade være at gjøre Noget. En Mand, i hvem der er Charakteer standses ikke herved, thi for ham bliver det jo bestandigt tilbage, hvad Charakteren byder at gjøre. Men er der blot Klogskab i en Mand, vil dette være beregnet paa, at lade ham qvæles i sin egen Klogskab.

Saaledes maa der gaaes frem Skridt for Skridt. Og det Enkelte maa bestandigt være indrettet saaledes, at det skjøndt et Faktum, trykt og forsaavidt uforandret, dog ligesom seer ganske anderledes ud et Aar efter, saa den Kloge nu maaskee i Forhold til Det vilde sige: det havde dog været det Klogeste at handle derimod — medens det Næste igjen er saaledes beregnet paa at det er lige klogt at gjøre Noget og ikke at gjøre Noget, hvorfor der Intet gjøres, medens der et Aar efter sees, det havde dog været det Klogeste at gjøre Noget — |thi, det er som Djævelskab, denne Belysning kommer bestandigt nærmere.|

Saaledes maatte det gjøres. Den Kloge maatte vel sige: „jeg har en fatal fjern Fornemmelse af ligesom at blive gjennemsigtig. Fjernt, fjernt begynde Sandsebedragene at gjennemlyses; hvad jeg for 15 Aar siden kunde vove med den fuldkomneste Sikker-

(1853-54)

hed, nu lader det sig ikke saaledes gjøre, selv om ingen Anden seer Noget, jeg er ligesom berørt af Noget. Hvad der forresten er forunderligt ved Sagen er den uendelige Ærbødighed og Veneration, som det Msk. virkelig har for mig — man kunde fristes til at lee; thi det er virkelig latterlig, naar man har det Kjendskab til Sandsebedragene, som han, saa at have den uendelige Ærbødighed og Veneration for mig, som han virkelig har. Ja, han har den virkelig; thi han er ikke undgaaet min Opmærksomhed, jeg har seet paa det Msk., jeg har seet skarpt paa ham, og det veed jeg, jeg er dog den fineste Iagttager blandt os; men det er ganske vist, han har virkelig i al Oprigtighed denne uendelige Ærb. og Veneration for mig. Nu, skal han være et Slags Genie, i ethvert Tilfælde, har han altsaa Det, der jo skal være uadskilleligt fra ethvert Genie: Galskaben. Det sande Sammenhæng seer Ingen uden jeg: for ham er det skjult i Galskaben, Mængden seer Intet; og det med Gjennemsigtigheden er saa fjernt, at det da naturligviis er det Klogeste: Intet at gjøre."

Saa maatte der gaaes videre. Men atter saaledes, at det for den Kloge maatte vise sig, at der var lige saa meget, aldeles accurat netop lige saa meget der taler for at gjøre Noget, som for Intet at gjøre, eller, at man lige saa godt kan sige: det Msk. forsvarer mig, som: det Msk. angriber mig.

Den Kloge har maaskee sagt til sig selv: Hvad der — hvis jeg ellers mod Sædvane her skulde komme til den Erkjendelse, at det var det Klogeste at gjøre Noget — vilde gjøre mig det saa saare vanskeligt at komme til at handle, saa det dog er det Ukloge: er, at i den almdl. Forestilling antages, at dette Msk. forsvarer mig, endog begeistret forsvarer mig. Hvis jeg da vilde sige: nei, jeg vil ikke blive forstaaet, især da han formdl. saa vil samstemme med den almdl. Forestilling og sige: jeg forsvarer ‹jo› den Mand. Jeg trænger altsaa ikke igjennem, thi det er kun min overlegne Klogskab der kan see, at i den Forstand, som man almdl. mener det, forsvarer han mig ikke. Men naar jeg i denne Henseende ikke kan gjøre mig forstaaelig, fordi der til at forstaae det hører en

Genie] sml. 263.306.

saadan Klogskab, som jeg er i Besiddelse af, saa vil jeg jo ≤, hvis jeg gjorde Noget i den Retning,≥ komme i den for en klog Mand forkeerteste Situation, at frembringe Virkning af En, der seer Spøgelser om Dagen. Altsaa bliver det Klogeste: Intet at gjøre.

Saa maatte der gaaes videre, men atter saaledes, at det for den Kloge maatte stille sig saaledes: der er lige saa meget, netop lige saa meget der taler for at gjøre Noget som for Intet at gjøre.

Og saaledes videre, Skridt for Skridt. Saa kom der maaskee et Øieblik hvor den Kloge maatte sige til sig selv: „Det er dog noget forunderligt Noget, det er som havde det Msk. lagt Beslag paa min Tanke, medens det er, som bringes jeg ‹til› lige det Modsatte. Hvad jeg bestandigt har sagt til mig selv: det Kloge er, Intet at gjøre, at hindre Bevægelse — det seer jo næsten ud som var det det Ledende i dette Mskes Fremrykken. Og jeg derimod bringes vel snart til det Punkt, at jeg maa sige: blot jeg kunde faae Bevægelse, blot det kunne komme til Afgjørelse, og det Kloge bliver at jeg gjør Noget, det Desperateste, naar der dog bliver gjort Noget, bliver klogere end dette uhyre Kloge „Intet at gjøre". Et ligefrem Angreb, det var ikke saa farligt i dette Øieblik. Men det faaer jeg ham ikke til. Selv at angribe ham, ja, der er meget der taler for Det, men dog er der i Grunden lige saa meget der taler imod det. Thi Spørgsmaalet bliver det, om hvad min Klogskab kan see, om det almdl. er seet. Men er det ikke almdl. seet, saa er det uklogt af mig at angribe ham, thi saa vil endnu den Forestilling være almdl., at han forsvarer og jeg kommer i en forkeert Stilling. Saa det er og bliver dog det Klogeste."

Saaledes maatte det gjøres Skridt for Skridt.

Men hvo skulde nu gjøre det? Det seer jo ud, som maatte dertil fordres en større Klogskab end den Kloges. Ja, saaledes seer det ud. Men saaledes troer jeg dog alligevel ikke det lod sig gjøre, jeg kan tænke mig en langt simplere og dog sikkrere Maade. Dette andet Msk. er ikke den Kloge. Nei, han er virkelig hiin Kloge hengiven, han anseer det christeligt for sin Pligt, og det er ham uendelig kjært at gjøre, og han er maaskee ogsaa foranlediget til

i hiin Kloge at see noget ganske Andet end den Kloge, han troer, at hiin Kloge foruden at være den Kloge tillige er den ædle, ophøiede Charakteer, det troer han, det begeistrer ham, denne Tro vil han ikke slippe. Saaledes rykker han ganske sorgløs, ja glad, frem Skridt for Skridt; er det saaledes som han troer, saa gavner han virkelig den Kloge, thi hvad Fare er der vel ved, om saa var at blive gjennemsigtig, naar man saa faaer den ædle ophøiede Charakteer at see! Ja, er den Kloge blot klog, ja det forandrer Sagen; men dette troer det andet Msk. ikke, det vil han ikke troe. — Saaledes med dette andet Msk. Han er altsaa ikke den Kloge. Derimod tænker jeg mig, at der er en Klogskab med i Spillet, Styrelsens Klogskab. Denne har i sin Klogskab maget det saa, at disse Tvende komme til at forholde sig saaledes til hinanden, at hvis den Kloge blot er den Kloge bliver det ham det Farligste — og dog er det andet Msk. ikke det Kloge. Den Kloge seer da, hvor fatalt dette kan blive ham, men han har ikke Charakteer ≤her tales ikke om ædel og ophøiet Charakteer, thi saa er jo Alt i hans faveur, men blot om at have Charakteer≥ til — jo tidligere, jo bedre — at lade det komme til Afgjørelse. Det andet Msk. vil for ingen Priis slippe sin Tanke, at denne Kloge er i skjult Inderlighed den ædle og ophøiede Charakteer.

Og hvorfor maatte det gjøres saaledes? Fordi Misligheden ved det Mynsterske ingenlunde ligger i Læren, men i at han har indhyllet sig og sin Chrstds Forkyndelse og os i Sandsebedrag. Men mod Sandsebedrag maa der gaaes forsigtigt frem. Umiddelbart at begynde med et ligefremt Angreb: saa vil Modparten værge sig ved at producere nye Sandsebedrag, og det i et Øieblik, hvor der endnu ikke kunde være Tanke om at have faaet Tid og Ro til at afkræfte blot eet af hans oprindelige Sandsebedrag. Derfor maa der rykkes saaledes frem: med $^2/_3$ af Kraften afværges Afgjørelse, og $^1/_3$ bruges til at fortære et lille Stykke Sandsebedrag. Saa igjen $^2/_3$ af Kraften til at afværge Afgjørelse og $^1/_3$ til at fortære atter et lille Stykke Sandsebedrag. Naar det er gjennemført, saa vil der være naaet, at der for det Første ikke er sat nye Sandsebedrag i Circulation derved at man lod det komme til Afgjørelse, hvor-

(1853-54)

imod det Indbegreb af Sandsebedrag der ved Begyndelsen blev som Status overtaget, vil nu være fortæret. Naar det er skeet er der ikke videre at strides om. Vil Nogen nu bruge Sandsebedragene, det kan han gjerne — men de ere gjennemsigtige, at skjule sig i et saadant Sandsebedrag er ligesaa fatalt som at „bæres i en bundløs Portechaise", bæres i en bundløs P. er at gaae, at skjule sig i et gjennemsigtigt Sandsebedrag er at blive aabenbar.

#

301 U. D. At Gjernings-Principet er eenfoldigere end Troes-Princip et.

Idet jeg nævner „Gjerninger" hendrages Tanken til Katholicismen. For da ikke at misforstaaes, vil jeg bemærke, hvad dog maaskee ikke behøves og i ethvert Fald ikke burde behøves, at naturligviis Alt, hvad K. har hittet paa om Gjerningers Fortjenstlighed er ubetinget at forkaste.

Men saa siger jeg, at Gjernings-Principet er eenfoldigere end Troes-Princip et. Og hvorfor?

Fordi Gjernings-Principet begynder med Begyndelsen, og begynder med hvad der er det Almdl. blandt os Msk.; Troes-Principet begynder saa langt henne, at der i hver Generation ikke ere Mange, der komme saa vidt, saa dette Princip da maa blive reent meningsløst naar man vil udenvidere begynde dermed.

Gjernings-Principet begynder med Begyndelsen og med hvad der i Almdl. er det Sande, at vi derfor bør, ja, at det er os selv det Tjenligste at vi behandles som saadanne.

En Slyngel behandler man saaledes — ganske eenfoldigt — maa jeg see Dine Gjerninger. Naar han kommer og vil forsikkre, at han i skjult Inderlighed er villig til at offre Alt, i skjult Inderlighed længes efter at sidde og synge Psalmer og faste i Klosterets Stilhed, medens han i synlig Udvorteshed tager Profiten og er første Cavaleer i Selskaberne: saa siger man til ham — dette er det Eenfoldige — nei, min gode Morten Fredriksen, Du maa

[301] offre Alt] sml. 299.304. Morten Fredriksen] sml. XI[1] A 529, og se Note dertil.

have os undskyldt, vi siger, ligesom Hummer siger til Klister, da denne forsikkrer at han har Pengene: har De dem her, og da Klister svarer: jeg har dem just ikke her, saa svarer Hummer: ja (et meget langttrukken ja) ja, saa!: saaledes siger vi: maae vi see Gjerningerne. Ak, det gjøres os Msker saa saare fornødent!

O, kjere Luther! Er det dog ikke to ganske forskjellige Ting: en Lærd, der efter at have anvendt sine tyve kraftfuldeste Aar (de Aar, i hvilke man ⟨vel⟩ egl. studerer) paa det meest anstrængte Studium, naar han i det 48de Aar staaende paa Videnskabens Høieste, dog ikke har fundet den Tilfredsstillelse han søgte, naar han nu pludseligt ligesom bragt til det Yderste og dermed til lige det Modsatte, lukker Bøgerne og siger: nei, det er dog ikke Videnskaben det kommer an paa — er dette ikke noget ganske Andet end naar en Vertshusholder, som just i det samme gik forbi og hørte den Lærde sige det (thi han boede i Stuen, Vinduerne stode aabne, og den Lærde sagde det meget høit, i Lidenskab) en Vertshusholder, der ikke engang kan skrive sit eget Navn, neppe læse det naar en Anden skriver: er det ikke noget ganske Andet, naar han nu gaaer sin Gang ≶, tager hiint Udsagn som et Resultat ≷, og siger: det er ikke Videnskaben det kommer an paa.

Just den Optugtelse, som Luther havde gjennemgaaet, og den var jo endog dreven indtil Overdrivelsens Yderste, just den afgiver jo Garantien for, at hvad han siger om sin Inderlighed kan være Sandhed. Dog er det uendeligt høit, og saaledes ikke det Eenfoldige, thi det er uendelig høit, at turde ⟨være⟩ saaledes sikker paa sin Inderlighed, at det at beholde det Jordiske ikke betyder, at man vil beholde, nei men at man vil gjøre noget endnu høiere end at bortgive det. Dog hvor der er saadanne Garantier, ja, det er en anden Sag, en saadan Mand veed hvad det er at give Afkald paa denne Verden, han har forsøgt det, han veed med sig selv og med Gud, at han kan gjøre det: ja, det er noget Andet.

Men er det dog ikke noget ganske Andet, naar En udenvidere vil begynde (ikke der hvor L. begyndte, thi L. var mange

Hummer siger til Klister] J. L. Heiberg, De Uadskillelige, II. Sc. Luther] sml. 266.303.

Aar iforveien ganske simplement begyndt med Begyndelsen, Gjerningerne) der, hvor, saa at sige, L. endte for at begynde den ny Begyndelse, denne nye Begyndelse, der, hvis den paa nogen Maade skal være sand, altid maa forudsætte ‹at› den simple Begyndelse er gaaet forud.

Og ligesom jeg da, hvis jeg var en Øltapper, der hverken kunde læse eller skrive, ligesom jeg da, fordi jeg var mig bevidst at jeg ikke havde de Forudsætninger, som hiin Lærde, hvilke Forudsætninger jo dog just var Det, der berettigede ham til at sige „Videnskaben er det ikke det kommer an paa“ ikke vilde vove at tage det hen som et Resultat og sige det bag efter, saaledes vil jeg endnu meget mindre (thi denne Sag er langt vigtigere) tage det Lutherske hen som et Resultat, da jeg veed med mig selv, at jeg aldeles ikke er forsøgt i Det, der maatte kaldes den Forudsætning, som kan give det Lutherske Sandhed i mig.

Naar Evangeliet fordrer at forsage denne Verden (at det skulde være noget Fortjenstligt staaer der Intet om i Evangeliet, det er en løgnagtig Opfindelse, men det er ogsaa en svigefuld Opfindelse, at man af Iver for at faae det indskærpet at det Fortjenstlige er et ugudeligt mskligt Paafund, faaer det glemt, at det at forsage denne Verden ganske bogstaveligen, er fordret i Evangeliet) saa er det det Eenfoldige: at gjøre det. Næst dette, er det det Eenfoldige, naar man ikke gjør det, da at tilstaae, at det er fordi man er for svag dertil, ‹endnu› for meget hænger ved denne Verden. Men det er uhyre høit, at beholde det, at erhverve det, og saa turde paastaae, at man er som Den, der ikke besidder det, at dog Fasteren, Asketen kun er et lavere Standpunkt.

≲Og er det ikke ogsaa saaledes det Eenfoldigere, at vi, i Betragtning af at vi ere som vi vistnok almindeligviis ere, paa vor Vei til Evigheden standses ieetvæk af det controllerende Spørgsmaal om Gjerningerne, istedenfor at faae Lov til at vandre afsted som var hver af os en saadan Heros, der sig betræffende tør troe paa dette uendelig Høie: i skjult Inderlighed o: s: v: Og er det dog ikke egl. derfor, at man er lidt bange for Gjernings-Principet, fordi det vil forhindre os — o, men i Sandhed er det jo dog just

(1853-54)

det Farlige, om vi faae Lov dertil — vil forhindre os i aldeles uforstyrrede at indbilde os selv allehaande betræffende vor Inderlighed, medens vi uforstyrrede leve for det Jordiske.≥

Det er ikke min Agt, hvis jeg ellers formaaede det, at foranledige Nogen til at forsøge sig i bogstaveligen at forsage Alt, nei, jeg ønsker blot at bidrage til, at vi ved Tilstaaelser maatte om muligt komme i Forhold til Sandheden, jeg holder paa No 2, dette Eenfoldige: at naar man ikke gjør det, saa tilstaaer man, at det er fordi man ikke har Kraft dertil, er for svag, hænger for meget ved det Jordiske.

Til uendelig dyr Priis kjøbte L. et taknemligt Vilkaar: uendelig høi Priis; thi saadan Frygt og Bæven og Anfægtelse er jo rædsom dyrt; et taknemligt Vilkaar, forsaavidt Verdsligheden ≤(om dette end var en Misforstaaelse)≥ med aabne Arme toge imod ham som den Velkomneste. Til langt billigere Priis kan vistnok den kjøbe, hvis Opgave det bliver at bringe den christelige Fordring i Erindring; til langt billigere Priis, thi han behøver ikke saaledes at være forsøgt i Anfægtelse; men saa faaer han igjen det utaknemligere Vilkaar, at ‹han› ikke vil være saaledes velkommen, at man, uagtet dette dog nok er en Misforstaaelse, vil ansee dette for Strenghed, medens det kun er, hvad ethvert Msk., der ikke indbilder sig og vil lade sig indbilde at han er en Heros, maa ønske sig.

#

Søndag — Mandag. 302 U. D.

Det er noget Historisk jeg vil fortælle.

Der levede i Middelalderen en berømt Theolog Anselm, Erkebiskop af Canterbury. Han geraadede i Strid med Kongen af Engeland.

Lad mig først med et Par Ord lægge til Rette. Den Gang var jo Engeland allerede længst christnet. Der var vel — ja jeg veed

det saa vist aldeles ligegyldigt, saa jeg tager aldeles paa Slump, — der var vel 150 Biskopper i Engeland. Biskopperne prædikede formdl. ikke selv, men hver Biskop repræsenterede vel — lad os tage dette Tal — 70 Præster. Det giver 10500 Præster. Hver af disse Præster har saa i sin Menighed om Søndagen foredraget (formanende, belærende, rørt, gribende, henrivende, opløftende, deiligt, vidunderligt, stille-henaandende, frimodigt-jublende o: s: v:) dette, at det er saligt det er saligt at stole paa Gud alene, og ‹at› det er hvert Msk. Pligt at gjøre det, ‹og› at den Christne gjør det.

Nu tilbage til Anselm. Han kommer som sagt i Strid med Kong Wilhelm. Det seer betænkeligt ud, han vover Noget. Saa sammenkalder han Biskopperne for at forhandle med dem. Disse sige: „dersom Du, som hidtil, vil holde Dig alene til Gud ... saa kunne vi ikke holde med Dig." [*I Marginen:* cfr. Böhringer 2det Bind 1ste Afdl. p. 295.]

Paa Gud alene
jeg bygger al min Lid o: s: v:

denne Psalme findes i vor auctoriserede Psalmebog. Maaskee fandtes den ogsaa i den engelske Psalmebog. Den synger vi alle mand; og 10,500 Præster forkynde, paa Gud alene jeg bygger al min Lid, saligt, saligt saligt er det, saligt, saligt, saligt —

— om Mandagen (ja, for det Andet var om Søndagen, det glemte jeg at sige) om Mandagen sige Biskopperne: dersom Du, som hidtil vil holde Dig til Gud alene, saa kunne vi ikke holde med Dig. Noget sandt kan der nu vistnok være heri, thi Anselm kunde jo ikke i Sandhed ret komme til at holde sig til Gud alene, naar alle Biskopperne vilde holde med ham.

Men hvorledes forholder det sig med, at det var et christen Land og et christent Folk, hvor der er den Forskjel mellem Søndag og Mandag.

Böhringer] det til X⁴ A 109 anf. Skr. i vor ... Psalmebog] Evangelisk-christelig Psalmebog (Kbh. 1845. — Ktl. Nr. 197), S. 213 ff. (Nr. 297); Psalmens Begyndelse lyder: „Paa Gud alene Jeg sætter Haab og Lid" (saaledes ogsaa i Roskilde-Konvents Psalmebog, Kbh. 1850, S. 34).

(1853-54)

Gjør saa Anvendelsen — men, hvad jeg bestandigt foreslaaer, kun for ved Tilstaaelser at komme i Forhold til Sandheden.

#

Luther.

303
U. D.

Som man kan blive vant til at gjøre Noget, vant f. E. til hver evige Dag at gaae for at spadsere ad den samme Vei — man er kjed deraf, man siger til sig selv „Du skal dog engang gaae en anden Vei" — man faaer Frakke og Hat paa, og inden man veed et Ord deraf, er man afsted ‹igjen› ad den samme Vei: saaledes ogsaa i aandelige Forhold. Der er Noget man har tænkt over; først har man leilighedsviis tænkt derover, saa har man ordentlig taget det frem og det har faaet sin behørige Tid, saa lægger man det igjen til Side, men man kan ikke blive det qvit, man siger til sig selv „Du maa virkelig lade være bestandigt at komme hen paa det Punkt" det hjælper ikke.

Saaledes er det gaaet mig med Hensyn til Luther en bestemt Tanke betræffende.

Er der egl. ikke ved L. afstedkommet en uhyre Forvirring, hvor uskyldig, som denne redelige Mand, end i en vis Forstand var deri?

Lad os see, hvorledes det gik til med L.! Efter en Snees Aars Frygt og Bæven og Anfægtelse, saa rædsomt at der — pas vel paa det! — at der i hver Generation neppe er eet Individ, der saaledes oplever det: reagerer, om man saa vil Msk.-Naturen i ham, og denne Frygt og Bæven forklarer sig til den livsaligste, den saligste Frimodighed og Glæde: Vidunderligt!

Men hvad skeer nu? Dette Princip gjøres saa i Protestantismen til det Almdl., saaledes, kun saaledes (thi kun det er sand Chrstd.) skal Chrstd. foredrages, det i Retning af Beroligelse uhyre stærkt virkende Middel, hvilket den i Frygt og Bæven og Anfægtelse indtil Døden kæmpende Luther opdagede i sin yderste Angest, det er det der skal forkyndes ‹som det Eneste og› for Alle — og dog

[303] Luther] sml. 301. 304. Anfægtelse] sml. 132. 305.

(1853-54)

er der ‹ikke› i hver Generation eet Individ, der er saaledes forsøgt — — og dog bliver det kun altfor let Usandhed, frygtelig Usandhed, naar vi tage denne Forudsætning bort, dette frygtelige Forudgaaende: denne Frygt og Bæven og Anfægtelse. Thi sandt, naar denne Frygt og Bæven og Anfægtelse er der: saa er det Vidunderligt denne Frimodighed til at kunne glædes ved dette Liv. Men sæt nu, at denne Frygt og Bæven og Anfægtelse (og ikke i hver Generation er der eet Individ, der oplever dette saaledes som Luther) er det saa noget Vidunderligt i — at ville nyde dette Liv; og kan det saa ikke let blive rædsomt Beskupperie, naar Enhver, der behager at nyde dette Liv, faaer Lov til (og vi kan ikke controllere) at tillyve sig denne lutherske Inderlighed?

Kan det hænge rigtigt sammen, at hvad der i den Grad er beregnet paa særlig Tilstand (thi det er Frygt og Bæven og Anfægtelse, især i den Grad som L. oplevede det) bliver gjort til Princip for Alle?

I L. var det Sandhed; men var det derfor ogsaa rigtigt, at det blev gjort til det Almdl.? Mon man dog ikke — lader os være ærlige — kommer Virkeligheden adskilligt nærmere, ved at antage, at den oprindelige Tilstand (Forgrunden ell. Baggrunden hvordan Du vil) er: Dvaskhed, Sandselighed, Mangel paa Frygt og Bæven — men dette forandrer jo Sagen uendelig; saa bliver altsaa just Opvækkelse Det Forkyndelsen almindeligviis skal repræsentere. Videre, mon vi dog egl. ikke komme Virkeligheden adskilligt nærmere, ved at antage, at ‹almindeligviis er› den oprindelige Tilstand (og dette betinger jo hvorledes Forkyndelsen almdl. skal gribe Sagen an) ikke blot er Dvaskhed, Sandselighed o: s: v: men at den — ja, det er saaledes med os Alle, maaskee Luther undtagen — er forsat med en vis Tilbøilighed til Hykleri, men er det saa ikke uhyre farligt, at gjøre det Lutherske til det Almdl., at give denne Gavtyv i vort Indre saadant Medhold, at det han trænger til er at beroliges aha!, er det ikke uhyre farligt — og det skeer let, naar det L. bliver det almdl. Princip — næsten at friste os Msk. til at hykle, at det vi trænge til er Bero-

sæt nu, at ... Anfægtelse] man kunde tilføje: ikke er der

(1853-54)

ligelse — fordi det, efter en Snees Aars Anfægtelse, som ikke i hver Generation En oplever den, var det som Luther trængte til? Var Samfundet virkelig tjent med, at en Mand, der var saa redelig ja som Redeligheden selv, saa redelig, at det ikke kunne falde ham ind at Nogen kunde ville stjæle, var Samfundet — eller kun blot Tyvene? — tjent med, at han kom til at skrive Lovene, der naturligviis bare Præg af, at han antog, at Tyverie ikke forekommer — saaledes som det Lutherske gaaer ud fra den Tanke, Frygt og Bæven, Anfægtelse det er det Mskene lider under, trøster, trøster dem derfor, beroliger, beroliger dem, at ikke et saadant stakkels Christen-Msk. sidder i Dødsens Angest og fortvivler om sin Salighed, o, jeg veed det, hvad det har at betyde, derfor beroliger dem: o, kjere Luther, hvor ere disse Christen-Msker som Du taler om. Og om der end ganske sjeldent findes en saadan Enkelt, kan og bør dette dog gjøres til det almdl. Princip, som vi Gavtyve have gjort det ved at benytte os af L.

Til 303:

Til Slutning eller i Anmærkning svarende til Overskriften „Luther" skal staae: Det er ikke min Agt med Dette at anbringe Klosteret igjen, hvis jeg end formaaede det, mit Forslag er blot, at vi blive os hvad Sandt heri kan ligge bevidst, at vi see at komme i Forhold til det Sande ved Tilstaaelser. *304 U. D.*

#

Katholicisme — Protestantisme. *305 U. D.*

Forholder dog K. og P. sig ikke egl. til hinanden som — det kunde synes forunderligt, men det er dog virkelig saa i det Sandselige — som i sandselige Forhold: en Bygning, der ikke kan staae forholder sig til en Stiver, der ikke kan staae alene, hvorimod det Hele kan staae endog meget sikkert og fast, naar det bliver sammen, Bygningen og Stiveren, som stiver det af. Med andre Ord

[304] Luther] sml. 303.305. Klosteret] sml. 301.305.

er Protestant. ‹eller det Lutherske› egl. ikke et Correctiv, og er der ikke afstedkommet en stor Forvirring, at det er blevet i Protest. gjort til Regulativet?

Saa længe L. levede kunde det ikke godt sees, ‹thi› han stod bestandigt ‹deels› i Kampens Spænding, anstrænget som Polemiker, deels i Slagets Røg ‹og› Damp, thi det gjælder ogsaa om Aands-Kampe, at saa længe der kæmpes er der noget Tilsvarende til Røg og Damp, som gjør, at man ikke saa ganske kan faae hverken Tid, Ro eller Klarhed til at see, om nu Det, man sætter isteden lader sig gjennemføre. L. kæmpede, det hedder bestandigt polemisk mod K.: saaledes lader det sig ikke gjøre, saa vises det, hvorledes det da skal gjøres, men der er ikke Tid til at dvæle, thi nu skal vi til det næste Punkt, vi kæmper: saaledes kan det ikke gjøres, o: s: v: og dette bliver ved.

Saa kommer der da Ro. Og nu skal det vise sig, om Protestantismen kan bestaae for sig selv. Om eller om ikke, kan maaskee endda ikke saa nøie sees i et Land, hvor K. bestaaer ved Siden af P., thi skjøndt de ikke stride men hver passer Sit, vil ‹der› dog paa mange Maader være et Vexel-Forhold. For ret at blive opmærksom paa, om og hvorvidt P. kan bestaae alene, var det ønskeligt, at der var et Land, hvori der ikke er K. Der maa det vise sig, om ikke P. — antaget at den vanslægter — fører til en Fordærvethed, som K. — antaget at den vanslægter — dog ikke fører til, og om dette ikke tyder paa, at P. ikke er skikket til at staae alene.

Lad os gjøre ‹os› det nærværende. Det var efterat der længe, længe havde hvilet et tungt Aag paa Mskenes Skuldre, efterat man ‹fra Slægt til Slægt› havde ængstet dem med Døden og Dommen og Helvede, og saaledes ængstet dem ved at sulte, at hudflette sig selv o: s: v:: da var det Buen brast. Fra en Kloster-Celle bryder han ud Msket Luther. Lad os nu passe paa, at vi ikke adskille hvad der dog hører sammen, Baggrunden og Forgrunden, at vi ikke faae et Landskab uden Baggrund, eller at vi ikke faae det Meningsløse.

Lutherske] sml. 304.326. hudflette sig selv] sml. 304.307.

(1853-54)

Hvad nemlig L. vovede det var, under den Forudsætning, Sandhed; thi Modsætningen var bragt til usand Overspændthed.

Saa brød da L. ud af Klosteret. Men til med msklig Besindighed at see, hvorvidt der ogsaa ligger Sandhed i Modsætningen, naar den ikke overspændes, det var der just ikke saa god Leilighed. L. vidste sig jo neppe sikker, og det jo gjaldt vel derfor ogsaa snarere om at benytte Fordelen af at han var brudt ud, ‹for› at bibringe Modsætningen et saa ulægeligt Saar som muligt.

Tag nu Tingenes Orden som den var, da L. brød ud: det var Usandhed; tag Forudsætningen for L. ‹ganske› bort, og det Lutherske er aldeles meningsløst. Tænk Dig saaledes, at Det som L. i den yderste Spænding, greb som det Yderste, at Det bliver et Slags Resultat saaledes, at man aldeles udelader Spændingen: og det Lutherske er complet Vrøvl. Tænk Dig et Land langt borte fra al Kath., hvor man har bragt det Lutherske Resultat hen — der lever en Slægt, som aldrig har hørt eet eneste Ord om den Side af Sagen, hvilken Klosteret og Askesen o: s: v: udtrykker og som Middel-Alderen overdrev, men derimod fra Barn af er opdægget og forkjælet fra Barn ved det Lutherske om Beroligelse for den ængstede Samvittighed — men der er, vel at mærke, Ingen som end i fjerneste Maade har ængstet denne Samvittighed: hvad er saa det Lutherske? Er der Mening i: Beroligelse for ængstede Samvittigheder, naar Forudsætningen de ængstede Samvittigheder ikke er tilstede? Bliver saa det Lutherske ikke meningsløst, ja hvad værre er, bliver det ikke et Raffinement, der vil betegne den vanslægtede Protestantismes Forskjellighed fra den vanslægtede K.s Fordærvelse.

Og det var just Det, jeg vilde vise, samt, at dette tyder paa, at Protest. ikke er skikket til at staae alene.

Naar K. vanslægter, hvilken Form af Fordærvelse vil saa vel vise sig? Svaret er let: Skinhellighed. Naar P. vanslægter, hvilken Form af Fordærvelse vil saa vise sig? Svaret er ikke vanskeligt: aandløs Verdslighed.

Lad saa Det gaae op mod hinanden: Skinhellighed mod aandløs Verdslighed; men saa paastaaer jeg, at der da ovenikjøbet vil

vise sig et Raffinement der ikke kan fremkomme i K., og dette er Følgen af at Protestantismen er beregnet paa en Forudsætning. ‹Dette Raffinement er det jeg vil vise.›

Lad os gjøre det ganske simpelt. Tænk en katolsk Prælat, aldeles verdsliggjort; naturligviis det er ikke til den Yderlighed, at Lovene kan straffe det eller at Naturen selv hævner det, nei dertil er han altfor verdslig til at være saa dum, nei, det Hele er saa mskligt klogt udspeculeret paa ⸗— og det er just det Aller-Verdsligste —⸗ klog Nydelse, og saa igjen paa at nyde sin Klogskab — og saaledes er hans hele Liv trods den verdsligste verdslig-kloge Epicuræer, al mulig Nydelse: hvad vil saa vel Katholiken dømme om ham? Nu jeg antager, (det er jo sømmeligt) at han siger: mig tilkommer det ikke at dømme om den høie Geistlighed; men forresten vil Katholiken jo let see, at dette er Verdslighed. Og hvorfor vil han let see det? Fordi K. paa samme Tid seer en ganske anden Side af Chrstd. udtrykt — hvis Aarsag ogsaa den høie Prælat maa finde sig i, at Side om Side med ham gaaer En, der lever i Armod, og at Katholiken har en pathetisk Forestilling derom, som det Sandere end Prælatens, ak thi det er kun Verdslighed.

Tænk Dig nu derimod et protestantisk Land, hvor der ikke er Tanke om K., hvor man længst, længst har taget det Lutherske men ikke hans Forudsætning, hvor man længst længst har skilt sig af med Asketer og Fastere og Klosterbrødre og De, som i Armod forkynde Chrstd., skilt sig af med dem, og ikke blot dette, men skilt sig af med dem som det Latterlige det Taabelige, saa hvis en Saadan kom, man da vilde briste i Latter som over et udenlandsk Dyr, skilt sig af med dem som det Lavere, det Ufuldkomnere — tænk Dig i dette protestantiske Land lever der en protestantisk Prælat, ganske et Sidestykke til den katholske: hvad saa? Ja, saa har den protestantiske Prælat et Raffinement, oh, et Raffinement, som den katholske forgjeves slikker sine Fingre efter. Da der nemlig i den omgivende Samtid ikke er en Kjæft, der har en

Epicuræer] sml. 223.353.

(1853-54)

pathetisk Forestilling om det at forsage Verden (den Art Gudelighed der jo dog vel forresten ogsaa har sin Sandhed, selv om den overdreves i Middelalderen) da hele det Lands Religieusitet er opført og hvilende paa det Lutherske Resultat (uden hans Forudsætning), at Gudfrygtighed just er Frimodighed til at glædes ved Livet (hvilket ogsaa er vidunderligt, naar man har L.s Frygt og Bæven og Anfægtelse): saa nyder denne protestantiske Prælat et Raffinement — Død og Pine vilde maaskee den katholske Prælat sige, Død og Pine! — det Raffinement, at Samtiden forstaaer hans Verdslighed og verdslige Livs-Nydelse som — Gudelighed! See, siger i Samtiden den Ene til den Anden (thi i K. var for Prælaten Forholdet det, at den Ene sagde til den Anden, lad os ikke see derpaa eller opholde os derover, det er nu engang Verdslighed) see denne lutherske Frimodighed, see ham ved et Skilpadde-Gilde, der er Ingen der saadan kan gjøre Skjel som han, see, hvor han kan suge Nydelse af ethvert Forhold i Livet, og saa hvor klog han er paa sin egen Fordeel, og beundre saa denne lutherske Frimodighed! Høit svæver han — i luthersk Frimodighed — høit over dette Lavere og Ufuldkomnere, at gaae i Kloster, at faste, at forkynde Chrstd. i Armod, høit svæver han derover i Aandsfrihed og luthersk Frimodighed! Det Store er ikke at vandre ud af Verden, at flygte, nei, det ægte Lutherske, ja det er som Prælaten, thi dette er Gudelighed, Samtiden ikke blot finder sig deri, eller gjør sig Umage at see bort derfra, nei den seer beundrende derpaa og som paa — Gudelighed.

Luther har sat det høieste aandelige Princip ind: blot Inderlighed. Det kan blive saaledes farligt, at vi kan synke til det allerallerlaveste af Hedenskabet (dog det Høieste og det Laveste ligner jo ogsaa hinanden) hvor sandselig Udsvævelse æredes som Gudsdyrkelse, saaledes kan det naaes i Protestantisme, at Verdslighed æres og høiagtes som — Gudelighed. Og dette — det paastaaer jeg — kan ikke skee i K.

Men hvorfor kan det ‹ikke› skee i K.? fordi K. har det Almdl.

Anfægtelse] sml. 303.375.

(1853-54)

som Forudsætning, at vi Msker ere nogle Slyngler. Og hvorfor kan det hænde i Protestantisme? fordi P.s Princip forholder sig til en særlig Forudsætning: et Msk., der sidder i Døds-Angest i Frygt og Bæven og megen Anfægtelse — og af dem er der i hver Generation ikke mange.

Det er ikke min Agt hermed at anbringe Klosteret, hvis jeg formaaede det; mit Forsøg er blot at bidrage til at vi maatte komme i Forstaaelse med Sandhed ved Hjælp af Tilstaaelser.

306
U. D.

Det om Biskop Mynster.

Kjendt er jeg af saare Mange, og jeg kjender Mange; jeg er mig ikke bevidst at have nogen Fjende, men er paa forskjellig Maade de Mange hengiven og velvillig: men der er kun een Mand i Samtiden, en eneste, angaaende hvem jeg i dette Øieblik føler Trang til særligen at tale: den høiærv. Olding, Sjellands beundrede Biskop. Lad mig tale, som jeg føler det!

· Sjeldne, sjeldne Lykke, at være saaledes ung, naar man er saaledes gammel som Biskop M. er det! Hvor lærerigt, at see en Mand saaledes bevare sig selv; thi hvad er det at bevare sig selv? det er i Ungdommens Dage, naar Blodet o: s: v:
Ja, i Sandhed [gjennem mere end en Msk-alder er han *rettet fra:* han var og er] en Lærer; thi naar skal en Pige giftes? Oldtiden svarer: naar hun er en Pige i Alder, og en Kone i Forstand; og naar skal en Mand være Lærer? naar han er Mand i Alder, men Olding i Besindighed; og naar staaer han paa sit høieste? naar han er Olding i Alder og Besindighed, men hjertefrisk som en Yngling, som han er det, denne Gamle, der aldrig har givet sig Mine af at have haft noget Nyt at bringe, nei det var fra først af det gamle Bekjendte, der dog i ham fandt et saa friskt, saa riigt,

[306] Mynster] sml. 300.307. bevare sig selv] sml. X[6] B 163. Oldtiden svarer] se IV A 237.

(1853-54)

saa mægtigt, ‹saa veltalende,› saa indtrængende et Udtryk, at han gjennem et langt Liv bevæger Mange ved dette Gamle, og at naar han engang er død, Mange ville længes efter dette Gamle og denne Gamle, som man i Sommerens Hede kan længes efter Kildens Kjølighed. Ære være ham denne Gamle!

Hvad denne Mand vil dømme om min Stræben er mig af yderste Vigtighed. Dersom det var muligt, at han af ganske Sjel, fuldt og heelt ud, kunne erklære sig enig: giv mig et Kongerige, at jeg kan skjenke det til Den, som bringer mig dette Budskab! Saa vigtig er Biskop M. mig paa egne Vegne, saa dyrebar paa en afdød Faders Vegne. Men skeer dette ikke, dersom dog Biskop M. vil forholde sig aldeles rolig, taus, jeg skal ikke forlange mere. I begge Tilfælde antager jeg, at min Stræben har berørt ham i Retning af hvad der vistnok er i ham den dybe religieuse Inderlighed.

Men berører min Stræben Biskop M. paa en anden Maade, i Retning af hans verdslige Klogskab, hvilken jeg, for den Sags Skyld, meget gjerne kan beundre om jeg end for ingen Priis turde ⸗, gudeligt,⸗ lade den gjelde: da vil der vel skee noget Andet. Biskop M. vil vel omtrent ‹tale› saaledes med sig selv: „I en vis meget høi Forstand kan det være ganske sandt, hvad dette Msk. siger, det erkjender jeg, men, men, det er for høit, det passer ikke ind i denne Verden, maatte han raade saa skrækker han Mskene bort fra Chrstd. istedetfor at drage dem til den. Der maa lempes i denne Verden for at faae Mskene til at gaae ind paa Chrstd., og jeg forstaaer just dette som religieus Pligt, tør derfor ikke lade det gaae af ‹i› Stilhed, men maa vidne mod dette Msk. — i denne Verden; thi jeg erkjender, at i en vis høi Forstand er det ganske sandt, hvad han siger.“

Skeer dette, — og var det saa end kun i en lille lille bitte, næsten tilfældigt henkastet Yttring af Biskop M., hvoraf det dog sees at han misbilliger denne Vending: i samme Øieblik er Alt forandret, og jeg vil forstaae det som min Opgave at gaae til det yderligst Modsatte. Ja, hvis det Vaaben, jeg fører, dog allerede

Faders] sml. 87.419.

(1853-54)

er skarpt, jeg vil bede Gud, at skjenke mig et endnu skarpere Vaaben, og hvis det Stød, jeg fører, dog allerede er sikkert, jeg beder til Gud, at føre dette mit Stød endnu sikkrere, naar det retter dette endnu skarpere Vaaben mod Biskop M.; thi verdslig Klogskab, der forsvarer Chrstd., er, ja det er det for Chrstd. Allerfarligste. Just dette er det der skal bringes til Bevidsthed; thi just verdslig Klogskab der forsvarer Chrstd. er det der føder Sandsebedragene. Det skal bringes til Bevidsthed, at 10 Talenter og fem Genier, der af yderste Evne, om det saa var med dæmonisk Lidenskab angribe Chrstd. ikke er den nær saa farlig som en Mand, der bruger verdslig Klogskab til at forsvare Chrstd., da han, just han begaaer Majestæts-Forbrydelse mod Chrstd. Thi Chrstd. er Guds Sag. Den er ikke i Forlegenhed, den skal ikke seire, thi den har i ethvert Øieblik uendeligt seiret, og, at jeg skal tale luthersk, vor Herre blæser af baade Talenter og Genier, og Keisere og Paver og Publikum. Ei heller var det saa, den Gang da det, for at tale ret som vi Msker tale, da det kneb, da Chrstd. skulde ind i Verden, det var ikke saa, at der gik Bud til kloge Mænd og Koner, Diplomater, nei, et Par Fiskere bleve beordrede til at gjøre den Sag af. Lad os aldrig glemme dette, det er saa afgjørende. Var Chrstd. Mskenes Sag, en msklig Sag: ja, da er det rigtigt at den betjenes af msklig Klogskab, verdslig Klogskab — og hvis Biskop M. var den klogeste Mand i Verden, saa vilde han, dersom han her anbragte al sin Klogskab, være den af denne Sag meest fortjente, og jeg være den af alle Narre største Nar, hvis jeg, istedetfor at juble i Beundring, tossede ham i Veien med Indsigelser. Er derimod Chrstd. Guds Sag, saa er — det er let at see — saa er, hvis den ganske betjenes af verdslig Klogskab, saa er — ja, her staaer vi ved min Thesis — saa er Chrstd. slet ikke til.

Genier] sml. 300. Chrstd. . . . ikke til] sml. 299.308.

1854
307
U. D.

Et ganske simpelt Regnestykke.

At Chrstd. i det nye T. er Intet mindre end en Næringsvei, et Noget i Retning af „Profiten leve“, at tværtimod, Chrstd. ifølge det nye T. er det lige stik Modsatte, er Forsagelse af denne Verden og hvad denne Verdens er: kan vel endog et Barn see.

Men naar nu Staten finder paa at at anbringe til at forkynde Chrstd. 1000 kgl. Embedsmænd, hvis Næringsvei og Carriere Forkyndelsen er: er dette saa ikke paa den allerfarligste Maade at gjøre Chrstd. umulig. Thi disse Msker, hvis Næringsvei Chrstd. er, de kan jo dog for Satan ikke forkynde, at Chrstd. ikke er en Næringsvei.

Saa bliver det altsaa derved, at Chrstdom er en Næringsvei. Men dette er, christeligt, uendelig langt farligere end om der aldrig hørtes Ord om Chrstd.; thi Taushed, ubetinget Taushed forfalsker ikke Chrstd., men dette forfalsker Chrstd. Ethvert Msk. er naturligt kun altfor tilbøiligt til at forstaae sit Liv saaledes at han stræber paa tilladelig Maade, at gjøre sig sit Liv saa fordeelagtig og nydelsesrigt som muligt. For at opvække, for at minde om noget Høiere, skulde saa Chrstd. være med — aber, den repræsenteres saaledes, at den bestyrker i Det, just Det, hvilket den skulde modarbeide. Og imidlertid opretholdes Skinnet, at vi er et christent Folk, et christent Land, har christne Præster. Mon den meest fortvivlede Opstand mod Chrstdommen er saa farlig for den som denne Tingenes Orden. Snigmord pleier jo altid at være anseet for det Farligste, og dette er om muligt endnu farligere end et Snigmord, thi Chrstd. er myrdet saaledes at den — bliver ved at bestaae, det vil sige Skinnet. Vold foranlediger strax at der bliver gjort Anskrig, derfor er Vold ikke saa farlig, Snigmord er farligere; thi det søger at undgaae, at der bliver gjort Anskrig: men denne Art Snigmord, der jo i en vis Forstand næsten gjør Mirakler, gjør det Ord sandt „slaae mig nu ihjel og lad mig leve“, dette Snigmord, der slaaer Chrstdommen ihjel, men dog lader den leve, hvad jo ogsaa er af

[307] Næringsvei] sml. 298.319. Forsagelse] sml. 305.320. det Ord] sml. Böhringer, det til X[4]A 109 anf. Skr. 1. Bd., 1. Abth., S. 403 f.

yderste Vigtighed, da Præsterne ‹igjen› skal leve af den — dette Snigmord har gjort Alt for at forhindre Anskriget.

At denne er Tilstanden her i Landet, har jeg forlængst været opmærksom paa. Men just fordi jeg har en Forestilling om hvilken christelig Redelighed og Aabenhed jeg har med at gjøre, just derfor har jeg maattet gaae saa uhyre forsigtigt tilværks, at Anskriget ikke kommer saa tidligt, at Redeligheden kan qvæle det strax i dets Tilblivelse.

Imidlertid har jeg gjort Tilstanden her i Landet kjendelig — og jeg blev ogsaa forstaaet f. E. af den nu afdøde Biskop Mynster. Det er ganske vist han var en Virtuos i den Kunst at omklæde dette „Profiten leve“ med Værdighed og Høitidelighed og Høitidelighed, ja han var Virtuos. Han blev ogsaa saa arrig paa mig, som jeg dog aldrig havde troet, at Biskop M. kunde blive. Han blev saa arrig — nu, ligefrem at gaae ned paa Gaden og række Tunge af mig, og opmuntre Gadedrengene til at gjøre det, fandt han, hvor meget det end maaskee har fristet ham, fandt han lod sig ikke gjøre. Saa hittede han paa at gjøre det Samme paa en finere Maade: ved at proklamere Corsarens Goldschmidt, og sætte mig paa Linie sammen med ham. O, dybe, inderlige christelige Alvor! Hvad Under derfor at Biskop Martensen i sin Ligtale begraver Biskop Mynster som Sandheds-Vidne, et af de rette Sandhedsvidner, hvis Tab er uerstatteligt, hvor nær det end kunde synes at ligge, at Biskop Martensen alene ved denne Tale viser sig capabel til at kunne erstatte Biskop M. som Sandheds-Vidne.

Men, vil maaskee Nogen sige, hvad Du siger om Landets christelige Tilstand, er i det Hele taget kun altfor sandt, det hele med Chrstd. er Spilfægterie, er forklædt Verdslighed — dog maa man ikke ganske skjære alle over een Kam; vi har jo en christelig Opposition, hvis dybe, alvorsfulde Røst vistnok ikke er trængt igjennem, men som dog bør respekteres.

Ah, jeg forstaaer det! Ja vi har: Grundtvig. Og det er en Mand;

Mynster] sml. 306.308. Corsarens Goldschmidt] sml. 296.311. Martensen] sml. 265.308. Sandheds-Vidne] sml. 297.393. Grundtvig] sml. 300.309.

1854

han har med dyb christelig Alvor reist den apostoliske Indsigelse mod dette hele U-Væsen med Statskirken — hvilket i Retning af Charakteren udtrykkes saaledes, at Pastor G. for sit Vedkommende har sikkret sig det mageligste, og meget fordeelagtige Præstekald i Statskirken, hvor man har meget lidt at bestille, store Indtægter, og hvor man saa i Sommertiden holder Capellan, for ret at kunne nyde Sommerens Glæde. Og imidlertid proklameres man som den dybe Alvors-Mand en Apostel i Norden, saaledes proklameres man af yngre Theologer, der, gifte eller forlovede, med Længsel imødesee den Tid, da ogsaa de kunne forene et fedt Embede med apostolisk Værdighed. I mine Tanker er dette med Oppositionen endnu meget værre end hele den øvrige Verdslighed, forsaavidt Oppositionen endogsaa har taget den Profit med: at <ville> respekteres som Apostel.

Skal jeg tage endnu et Exempel? Nu vel, lad mig tage en Mand, der paa forskjellig Maade har qvalificeret sig til at drages frem: Lic: theol. Pastor Kierkegaard. Der er for Øieblikket en Professor-Plads ledig ved Universitetet. Pastor K. hører til Grundtvigianerne, der kunde ønske at faae ham anbragt ved Universitetet. Strax faae vi derfor en ledende Avis-Artikel af Dr. Rørdam, ogsaa en Grundtvigianer. Dr. Rørdams Artikel er som Hr. Dr. selv dyb Alvor, hvilken Alvor i Livet udtrykkes derved, at Hr. Dr. har passet paa at faae et godt Levebrød (for at forkynde at Chrstd. er Forsagelse) og vistnok uden min Opmuntring vil vide at passe paa, om der skulde blive et federe Embede ledigt. Men til Sagen. Det er, ifølge Dr. R.s Artikel et meget alvorligt Spørgsmaal, hvo der bliver Professor — og Pastor K. (denne Alvorens Mand, hvad yngre Theologer og Grundtvigianere altid have haft travlt med) han er af samme Mening, han anseer Sagen for saa alvorlig, at han maa betinge sig 2000rd i Gage, ellers vilde det formdl. være Mangel paa Alvor af ham at tage Pladsen — saa alvorlig er Sagen.

Og saaledes er det overalt; overalt under Navn af Chrstd.: Profiten leve.

Pastor Kierkegaard] sml. XI[1] A 48 og Sammenvisninger. Professor-Plads ... Rørdam] sml. XI[1] A 48, og se Note dertil.

1854

Og det er ikke blot dette, at man tager denne Profit; men der afstedkommes en langt farligere Forvirring. Gjennemsnittet af Msker er naturligt saaledes Verdslighed, at de Ingen forstaae, naar han ikke gjør sig Profit; og det at gjøre sig Profit stiller sig for dem som det Respektable det Agtværdige. Naar En arbeider uden Løn ansee Mskene det for Galskab, og paa den anden Side jo mere Profit han har af hans Stræben, jo mere respektere de ham.

Just denne Verdslighed er det Chrstd. vil tillivs — men det bliver aldeles umuligt, idet Præsterne ikke blot tage Profiten, men conspirere med Verdsligheden mod Chrstd., blive respekterede og agtede just fordi de gjøre Det, som er Chrstd. meest imod.

Dette kan mit Liv oplyse. Jeg har Aar efter Aar og meget anstrenget arbeidet uden at have den mindste Løn. Dette betragtes derfor ogsaa som en Slags Galskab. At jeg har det nye Testamente paa min Side: ih, Gud bevares det gjør slet Intet til Sagen. At jeg er letsindig, mangler Alvor, eller som Pastor K. fremstillede det i sit, senere trykte, Foredrag i Conventet, at jeg repræsenterer Extasen — medens Biskop M. repræsenterer Besindigheden (der skal ogsaa være meget betydelige Tiender til Sjellands Bispestol [*i Marginen:* ‖hvad Pastor K. nok forstaaer sig paa.‖]): det kan Enhver see. Vil jeg blive forstaaet, maa jeg see at gjøre mig Profit, og i samme Grad jeg gjør mig mere Profit, i samme Grad vil jeg blive bedre forstaaet.

308 U. D.

En Billet til Sjellands Biskop.

Det kan naturligviis ikke falde mig ind at betvivle, at De, kjere Biskop M., har Blik nok til at see, at Chrstd. slet ikke er til, at dette Hele med 1000 kongelige Embedsmænd og Rangspersoner, hvis ‖Embede‖ Levebrød og Carriere Forkyndelsen er, hvoraf de leve med Familie, at dette ikke har den fjerneste Lighed med det

Foredrag i Conventet] sml. X² A 256.273, og se Noter dertil. [308]Sjellands Biskop] sml. 307 (Martensen).310. Chrstd. . . . ikke er til] sml. 306.329.

1854

nye Testamentes Chrstd., eller i fjerneste Maade kan kaldes en Stræben med mindre man vil tilføie „bort fra det nye T.s Chrstd.“

Saaledes mener jeg at være ganske i Forstaaelse med Dem. Men nu er det jeg vilde spørge Dem, mener De ikke, som jeg, at det Simpleste, det ene Rigtige, det eneste Gud Velbehagelige er, at vi ærligt og ligefrem tilstaae det sande Sammenhæng. Mig synes det er saa uværdigt for os Msker, naar det nu engang ikke er det nye T. Chrstd. vi have saa lidet som vi stræbe i denne Retning, at vi saa dog ikke have Frimodighed til at tilstaae det. Og Gud maa det, synes mig, være meest imod, at vi ikke ville tilstaae Sandheden men hellere skulke, skjule, skule eller holde ham for Nar.

Svar nu ganske uforbeholdent, er dette ikke ogsaa Deres Mening. Hvis saa er, glæder det mig meget, at De er blevet Biskop. Thi det var dette Punkt betræffende, at jeg i Skjulthed var ‹saa› uenig med den afdøde Biskop. Min Mening var, at den Religion, han forkyndte, den Art Chrstd. (sit venia verbo) var ganske passende for os Msker, men at det naturligviis ikke i fjerneste Maade var det nye Testamentes Chrstd. Det jeg ikke kunde være enig med ham i, var at han gjorde alle mulige Anstrengelser for at give det Udseende af at det ganske var det nye T.s Chrstd. Ja jeg veed det, hvis jeg vilde have rørt ved ham betræffende at gjøre denne Tilstaaelse, da vilde han have sagt: for Gud i Himlens Skyld lad os aldrig begynde paa Sligt, det var det Allerfarligste og det Allerfordærveligste. Ubegribeligt, at det skulde være det Allerfarligste og Allerfordærveligste at ‹gjøre en sand› Tilstaaelse, og at det skulde være Chrstd.: at skjule hvad Sandhed er.

Var Mynster et Charakteer Msk.?

309 U. D.

Jeg skal lægge Sagen til Rette for Enhver saa kan han selv besvare sig det.

afdøde Biskop] sml. 307.309. [309] Mynster] sml. 308.310. Charakteer Msk.] sml. 299.319.

1854

1) Vil Nogen negte, at Biskop M.s Prædiken er i Retning af at anprise at have Grundsætning Charakteer, eller at han i den Henseende baade mundtlig og skriftligt har gestikuleret meget stærkt som var han et Charakteer Msk.?

2) Hans mangeaarige Liv ligger nu for os: man vise deri en eneste Handling, der endog blot fjernt ligner en Charakteer-Handling.

Vil Nogen sige: maaskee gav Omstændighederne ikke Anledning dertil, da vilde jeg svare, deels at dette er Nonsens, i en saa jammerlig og syndig Verden som denne er der hver Time Anledning til en Charakteer-Handling, hvis man er en Charakteer; deels: [1]) M. var samtidig med den største religieuse Bevægelse vi have haft (Grundtvig 1825.26.27.): fik vi der en Charakteer-Handling — thi Anledning var der dog vel? [2]) M. blev samtidig med Katastrophen 1848 hvor hele hans System gik i Madskabet, fik vi der en Charakteer Handling? og Anledning var der dog!

3) Man gjøre Contra Prøve (skjøndt dette er overflødigt, det Foregaaende er nok) men man gjøre den, man, om jeg saa tør sige, chemisk analysere enhver Handling af Biskop M. og man skal finde i Alt Klogskabens Tvetydighed, ≷altid en mystificerende Forvexling af Endeligt og Uendeligt,≷ altid med Forbehold altid kun til en vis Grad (Prof. Hiorth har valgt som Motto det Ord af Mynster „uden Forbehold og ganske“ — og satirisk nok sat Mynsters Navn under, et complet Epigram over Misforholdet mellem Mynsters Søndag og Mandag).

Til 309:

310 U. D. Mynster var i den Grad løbet fast i et Sandsebedrag, at han egl. tilsidst var af den Mening at sand Chrstd. kun kan forkyndes

Grundtvig] sml. 307.311. Hiorth har valgt osv.] sml. XI[1] A 531, og se Note dertil. [310]Mynster] sml. 309.311.

1854

af kgl. Embedsmænd og Rangspersoner — istedetfor at det Hele maa vendes om, og dette med Embedsmænd og Rangspersoner er kun muligt ved Indulgents.

og til sand Alvor i H: t: at forkynde Chrstd. troede han det hørte at have Profit deraf (da Martensen blev Hof-Prædikant).

A. Har jeg haft nogensomhelst Fordeel af Forholdet til Biskop Mynster? *311 U. D.*

B. Har derimod ikke Biskop Mynster haft endog betydelige Fordele af mit Forhold til ham.

a) jeg har dækket ham i Literaturen (Systemet — Martensen) gjorde ham det muligt at vælge Martensen.

b) kæmpet mod hans Fjender (Grundtvig Rudelbach)

c) paataget Opgaver, han skulde have løst (Corsaren).

d) forvandlet min Forfatter-Virkens Anerkjendelse til Triumph for ham.

e) fundet mig i, at min Chrstds Forkyndelse, der er langt sandere end hans, gjaldt som Overdrivelse thi hans var christelig Viisdom, fundet mig deri, ja selv bidraget dertil, jeg som var den Eneste, der kunde protestere Mynster.

Er det saa mig, der er utaknemlig mod ham ved at holde alt Dette ud de mange Aar jeg levede med ham, og nu endelig, da han er død, maa for Sandhedens Skyld sige et sandt Ord?

Martensen blev Hof-Prædikant] se til VIII A 277. — Sml. 308.311. [311] Mynster] sml. 310.312. Martensen] sml. 310.411. Grundtvig] sml. 309.334. Rudelbach] sml. 94.334.

1854

eller er det ham der har været utaknemlig mod mig, han som gjennem alle de mange Aar, i privat Samtale maaskee smigrede mig, men officielt fragik mig, protegerede Martensen, tilsidst endog Goldschmidt.

312 U. D.

Saaledes forholder det sig med Biskop M.

Han var, som Charakteer, en svag Mand; han havde tillige en meget stor Sands for og Smag paa at |ville| nyde Livet, og ikke ‖blot‖ de simplere Nydelser, men de finere, ja den allerfineste, just den: at hædres, at agtes, at respekteres som Alvorens Mand, Charakteer-Msk. Manden af Grundsætninger, som staaer fast naar Alt vakler o: s: v:.

Nu var han i Besiddelse af store intellectuelle Evner, som Taler vel den Sjeldne, og endeligen var han i Besiddelse af en eminent [*rettet fra:* enorm] Klogskab.

Denne Forening er Biskop M., og denne Forening har afstedkommet: christeligt at forvirre en heel Generation. Thi hans Charakteersvaghed, den fik man aldrig at see, den blev dækket af hans eminente Klogskab; hans Lyst til at nyde blev aldrig seet, den gjaldt — nyt Raffinement! —- som gudelig Aands-Frihed i Modsætning til pietistisk Ængstelighed.

Hvad er det Farligt af være saa eminent klog som han var det, hvilket |atter| hver hans Prædiken ⟨beviser⟩, ja der er maaskee ikke i hver Generation et Msk. med et saa afgjort ≼christeligt≽ Politie-Blik, at han med Bestemthed kan see og vise Misligheden. Det er saa skuffende, den rene Lære, og dog er der, ja der er maaskee ikke ⟨eet⟩ Punktum af ham, uden paa een eller anden Maade Klogskaben — velmenende — har været med og forandret det Christelige, eller Maaden at tale om det Christelige en lille bitte Smule, saa dog, naar Alt kommer til Alt, ⟨det⟩ egl. ikke er det Christelige. Det er velmenende, det kunde jeg ikke ville betvivle, det er velmenende, nemlig for at vinde os Msker for Chrstd., men paa den anden Side det tjener dog ogsaa til at skjule,

Goldschmidt] sml. 307.419. [312]Biskop M.] sml. 311.314.

1854

man er mere skjult bag ved denne Forkyndelse end bag ved en christelig correct Forkyndelse, der er saa uhyre farlig at have med at gjøre, baade fordi den ≤, som i Had til ham,≥ belyser Taleren selv, og fordi den saa let opbringer Mskene mod Taleren.

Saaledes var hans Forkyndelse i Betydning af Ordet, Talen, ‖christeligt forvirrende‖; men i Henseende til den anden Side af Forkyndelse Talerens Liv, hjalp hans eminente Klogskab ham atter. Mellem „de stille Timer" (hvor han var Taler, Rhetor og her dristigt vovede meget) mell. de stille Timer og sit ‹personlige› Liv befæstede han et svælgende Dyb, og vidste saa at bruge hele sin eminente Klogskab for objektivt at parere enhver Berøring, for at fjerne om muligt Alt, ‹enhver Situation,› enhver Begivenhed o: D:, der kunde foranledige, at det maatte blive aabenbart, hvorvidt han nu virkelig var den Alvorens Mand, den ophøiede Charakteer som de stille Timer foranledigede En til at respektere ham for. Og var han i denne Henseende Virtuos; jeg kunde skrive en heel Bog, og dog maaskee ikke faae dem alle optalte og beskrevne, alle de Former og Midler han i den Henseende raadede over, og altid med afgjort Virtuositet.

Saaledes var Biskop M. Jeg gjør ingen Røverkule af mit Hjerte: jeg har været forgabet i den Mand, ak, saaledes ere vi Msker. Paa den anden Side har min Dom fra det første Øieblik væsentligen været den samme som den er nu. Derimod er det faldet i mit Lod i en sjeldnere Grad at maatte blive opmærksom, og ved hele min Stræben at maatte gjøre aabenbart i Forhold til Biskop M., hvem jeg — thi jeg gjør ingen Røverkule af mit Hjerte — bestandigt har været forgabet i, og i Grunden er det endnu.

#

At hade sig selv.

313
U. D.

Blot det at ville have Idealerne frem er allerede i Retning af at hade sig selv. Den, der elsker sig selv, vil ikke have Idealet frem, at det ikke skal forstyrre ham i selvtilfreds Nydelse.

* *

1854

Har Du en Vane o: D: som Du selv misbilliger, men som Du dog ikke kan ret beslutte Dig til at opgive: vel saa gjør dette. Dersom Du hidtil har skjult det for Andre, saa forandre dette, tving Dig selv til at lade Andre blive vidende derom — dette er i Retning af at hade sig selv. Thi en ond Vane vil gjerne i den Grad gjøre sig til Eet med et Menneske, at han vil skjule den, naar derfor den Paagjældende siger til den onde Vane: vel, kan jeg end ikke modstaae Dig, er jeg endnu for svag dertil, Eet kan jeg, jeg kan plage Dig, drille Dig ved at lade det blive aabenbart for Andre. Den onde Vane veed ogsaa meget godt, at kun naar den Paagjældende elsker den saa høit, at han skjuler den, kun da har den ‹ret› Magt over ham‹.› ‖tilgavns‖

#

314 U. D.

Uenigheden mellem Mynster og mig.

Ms Mening var, (maaskee endog at det var Gud velbehageligt): der maa gjøres Alt for at skjule sand Status, thi ellers falde Alle fra; min Tanke er: der maa gjøres Alt for at faae sand Status gjort aabenbar.

Tænk et Malerie; der hænger et Tæppe for det, men dette Tæppe er ifærd med at gaae istykker, saa er der to Mænd, den ene siger: der maa gjøres Alt for at faae lappet Hullerne; den Anden siger nei, Tæppet skal rives bort, at vi kan faae Maleriet at see. Maleriet gjøres der ingen Forandring ved, men den Ene vil skjule det, den Anden vil have det at see. Saaledes er det, idetmindste indtil videre, ikke min Opgave at forandre Status, men at faae den gjort op, Ms var det af al Magt at skjule den.

#

315 U. D.

Har Du seet Mskene ved en Ildebrand? hvorledes see de ud? ikke sandt, Enhver tænker blot i Døds-Angest paa at frelse sig selv.

---

[314] Mynster] sml. 312.319.

1854

Men efter Chrstdommens Mening er der i ethvert Øieblik et Msk. lever endnu større Fare end i den voldsomste Ildebrand, Fare for at forspilde en Evighed: see Mskene saaledes ud?

#

„Veien er trang, kun Faae finde den“ saaledes i det N.T. 316
I Chrsthed gaae vi Alle ad een og samme Vei som dog skal være den rette Vei. U. D.

#

Aand er Uro; Chrstdom er Tilværelsens dybeste Uro — saaledes i det N.T. 317 U. D.

i Christenhed er Chrstdom Beroligelse „at vi ret kan nyde Livet.“

#

Christendommens Tanke er: disse 70 Aar, eller 30 Aar, kort Timeligheden er den critiske Tid, er Crisen, i hvilken det skal afgjøres om Du er Chrsten eller ikke og derved igjen Dit Vilkaar for en Evighed afgjøres. 318 U. D.

I „Christenhed“ vendes Sagen saaledes: saa tidligt som muligt, — kunde man sige det til Barnet endnu i Modersliv gjorde man det — siger man: vær Du rolig, Du er Chrsten, og disse 70 Aar er kun et allerførste lille bitte Stykke af en Evighed, der ligger for Dig, en uendelig Udvikling, saa de 70 Aar neppe er mere end 5 Minutter — derfor overanstreng Dig ikke, om Du spilder disse 70 Aar, nu hvad gjør 5 Minutter fra eller til.

#

Til en Tale, et Ord hører ogsaa: Situationen, hvorunder eller i hvilken det sagdes. Dersom Situationen er en anden, saa siger 319 U. D.

forspilde en Evighed] sml. 211.331. 316 i det N. T.] Matth. 7,14.

1854

man dog ikke det Samme, men noget Andet maaskee endog det Modsatte selv om Ordet Talen er den samme.

I Forhold til det Christelige er i Christenhed Situationen totalt forandret i Forhold til det N.T. Naar vi da lade som Ingenting og benytte de pathetiske Udtryk af det N.T. i Retning af det Existentielle især det polemisk Existentielle: saa bliver det enten Nonsens eller Hyklerie <— og paa den Maade bliver Gudstjenesten at gjøre Nar af Gud, idet det i hans Ord aabenbart forstaaes anderledes, medens vi enten vrøvlet eller skinhelligt sige de samme Ord.>

Exempel. „Den, som ikke bekjender mig for Verden o: s: v:". I det N.T. er Situationen, at der er Verden som staaer i et polemisk Forhold til det at være Christen, at bekjende Chrstum er derfor Udtrykket for den høieste Voven. I Christenhed ere vi alle Christne, Goderne forbundne med det at være Christen, Embede og Carriere og Levebrød forbunden med det at være Præst — og saa blive vi ved pathetisk at tale om at bekjende Chrstum for Verden, og det siger Præsten han gjør: dette er enten Vrøvl eller Hyklerie.

I en lille Artikel af Brammer (i den Hiorthske Kirketidende) udhæves det især som et af Biskop Mynsters Bibelsteder: den som ikke bekjender o: s: v:

O, det er afskyeligt, paa den Maade at lade som Ingenting, og egl. bruge Guds Ord til at gjøre Nar af Gud.

320
U. D.

Religieuse Garantier.

Vistnok gives der ingen Garantie for det Ubetingede; dette ligger i Sagen selv, thi hvad der ikke er det Ubetingede selv, er eo ipso et Ringere, og altsaa er Garantien et Ringere, altsaa er der ikke Garantie.

Existentielle] sml 309.334. Den, som ikke bekjender osv.] se Matth. 10,32 f. Embede] sml. 307.320. i den . . . Kirketidende] Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark . . . udg. af J. L. M. Hjort. 3. Bd. (Kbh 1854), S. 117 ff. Mynsters] sml. 314.337.

1854

Dog er der Forskjel. Naar saaledes et Msk. for at forkynde, at der er noget Høiere til, giver Afkald paa al jordisk Løn, Fordeel, Nydelse — nu, hvo veed det ikke, deraf følger endnu ikke ‹at› dette er det Sande, thi det kan jo være Hovmod o: s: v: men dog er det en Slags Garantie, thi selve Det han gjør er jo et Høiere, altsaa ‹idetmindste› Garantie for, at der er noget Høiere til.

Men naar En vil garantere at der er noget Høiere til derved, at hans Forkyndelse af, at dette Høiere er til, skaffer ham selv, og aldeles trivielt, jordisk Profit o: s: v: o: s: v: om muligt endnu triviellere end den trivielleste Næringsdrivende der ikke engang har Profiten saa betrygget: da er dette Nonsens, er |egl.|, hvis ellers noget, Latterligt, ja af alt Latterligst det Latterligste, er› mellem voxne Msker en Uanstændighed.

Eet af To derfor, enten — eller: enten slippe det Jordiske — eller tilstaae, ‖at det Jordiske er det Du søger,‖ ≤vi ere kun Digtere, Talere, eller hvordan man nu vil udtrykke det, ikke Præster;≥ men ikke dette Forvirrende, Meningsløse, for ikke at sige Hykkelske, at det er det Høieste man [*rettet fra:* vi] vil — men tillige det Jordiske, thi dette er jo en himmelraabende Selvmodsigelse; naar Du tillige vil det Jordiske er det jo eo ipso ikke det Høieste Du vil.

Maal engang Afstanden!

321
U. D.

Tænk hvad der engang beskjeftigede den Christne med en Lidenskab, med en Frygt og Bæven og Skjælven, som vel nu neppe en Digter engang kan gjøre sig Forestilling om: Evighedens Afgjørelse, Regnskabet, Dommen; tænk dette, og husk paa, at just det at det beskjeftigede |dem| saaledes just det var det at være Christen!

Og nu — nu er det med Evigheden blevet en Phantasie, Digterne sidde og pille dermed, digte apokalyptiske Comedier

---

giver Afkald] sml. 307. 331. Næringsdrivende] sml. 319. [321] Digter] sml. 294. 331. Evighedens Afgjørelse] sml. 322. apokalyptiske Comedier] sml. IV B 46, S. 203, og se Note dertil. — Der kan desuden være tænkt paa Paludan-Müller, Adam Homo, 12. Sang (udk. 1848).

1854

— — men Christne ere vi Alle. Hvilken Afstand mellem det i hiin Forstand at være Chrstne og det nu tildags at være Chrsten — hvis man ellers paa den sidste Maade kan være Chrsten, hvilket forøvrigt er lige saa besynderligt som hvis En var Violinspiller derved — at han ikke kunde spille paa Violin.

322
U. D.

Jeg bliver vel ‖lige saa‖ salig ‹lige› som alle ‹de› Andre.

Det seer jo ret tilforladeligt ud; vi leve her i Kjøbenhavn 120,000 Msker ≷paa enhver Maade beqvemt og godt indrettede, opfinde selv eller optage villigen efter Udlandet Alt hvad der kan tjene til at forskjønne Livet eller til at ‹gjøre det› beqvemmere, nydelsesrigere;≷; vi ere ‹tillige› alle Chrstne — og jeg bliver naturligviis ‖lige saa‖ salig ‹lige› som alle de Andre.

O, min Ven ≷har Du ingen anden Vished for Dit Vedkommende end denne: lige som alle de Andre?≷ betænk dog: allerede paa Danmarks Kort er Kiøbhvn ikke noget stort Punkt; paa Europas Kort er den et lille Punkt; paa Globen er den en Prik; i Verdens Altet hvor Dimensionerne ere saa store, at de uhyre Afstande forvandler Stjernerne til Punkter — i Verdens-Altet ≷(og det er jo Guddommens Maal)≷ er K. ‹som› slet ikke til at opdage ≷og i det uhyre Tal af Millioner Msker som have levet er jo disse 120,000 Msker, ‖som et Intet,‖ ja de ere det Samme som Kiøbhv. i Verdens-Altet≷: kan Du saa egl. være beroliget ved [*rettet fra:* nøiet med] at blive salig lige som alle de Andre, med hvem Du lever her samtidigt.

Kan Du, naar Du vil see Dig for — og mig synes at det Spørgsmaal om en evig Afgjørelse indeholder Opfordring nok til at see sig for! — kan Du være tjent dermed, kan Du være tjent med ‹—› at lade det Hele [*rettet fra:* Sagen] staae hen uafgjort; thi det er just at lade det staae hen uafgjort dette: jeg bliver salig ligesom alle de Andre. Og kan Du, naar Du vil see Dig for, være tjent med,

[833] bliver . . . salig osv.] sml. 244.323. evig Afgjørelse] sml. 321.331.

1854

at Nogen paa den Maade beroliger Dig, at han, maaskee endog under Navn af at forkynde Chrstd., hjælper Dig til at lade det Hele staae hen.

Middelmaadighed.

323
U. D.

Det der i vor Tid gjør det saa uhyre vanskeligt, at faae Chrstd. slæbt igjennem er, at det er Middelmaadighed ≤Lidenskabsløshed, Aandløshed≥, i hvilken den er standset, Noget langt farligere end alle Kjætterier og Schismaer, hvor der dog er Lidenskab.

Og denne Middelmaadighed omklæder sig paa forskjellig Maade. Nu som Beskedenhed, Ydmyghed, der mener, at vi blive Alle salige lige som vi jo ere Alle Chrstne. Nei, det er Satan ikke Beskedenhed, Ydmyghed, nei, det er Dvaskhed, Indifferentisme, der ikke gider uleiliges af den Sag, og saa, for Mageligheds Skyld, antager, at vi Alle ere Chrstne, og derpaa forlanger denne Mageligheed agtet som Ydmyghed, Beskedenhed.

Og Middelmaadigheden omklæder sig som Hjertelighed, det er saa Hjerteligt at dømme saa mildt om alle Andre. Nei, det er Satan ikke Hjertelighed, det er Selvkjerlighed, der meget rigtigt forstaaer, at det bliver nok det Sikkreste, hvis man vil spare sig selv, saa ogsaa at spare Andre, især i disse Tider, som neppe roligt ville taale, at En antog at han, i Modsætning til Andre, blev salig.

Hvilket er det? er „Tallet" beroligende eller er det ængstende?

324
U. D.

Vi leve nu tildags vel omtrent i den Beroligelse: da vi ere saa mange Millioner, som kalde os Chrstne, hvor langt det end er fra at vi ere det, men da vi ere saa mange Millioner, saa maa dog Gud (som enhver anden Potentat) give Kjøb, slaae lidt eller meget af paa Chrstd., kort og godt antage os for gyldigt.

[333] Middelmaadighed] sml. 294.364. blive Alle salige] sml. 322.342.
[334] Tallet] sml. 294.346.

1854

Mig synes, omvendt, at just det med de mange Millioner er saa langt fra at være det Beroligende at det just er det Ængstende og i Angest Opvækkende. At der er en saa utallig Mængde, Billioner, Trillioner Chrstne; at der alene af Blodvidner maa være Millioner — sandeligen Gud kommer ikke i Forlegenhed ved at cassere hele Slægter. Nei, dersom jeg var det eneste Msk. i Verden, eller dersom vi da i det Høieste var to, saa synes det mig, at det — om jeg saa tør sige — var tænkelig, at Gud i Betragtning af, at han nu engang ikke havde mere end disse to Msker, som langt fra ikke fuldkommede hans Fordring, slog lidt af paa Fordringen.

Vi Msker ville berolige os ved Hjælp af Tallet (og ganske rigtigt Tallet imponerer ogsaa alle relative Souverainer). Men see for Gud er Tallet saa stort, at omvendt, just Tallet bliver det Ængstende for os Msker.

325 U. D.

Methoden maa forandres ‹; thi Sandheden er ikke, at det, christeligt, gaaer fremad ‹(til denne Antagelse svarer den hidtil brugte Methode)›, men Sandheden er, at det, christeligt, gaaer tilbage — **følgeligt maa Methoden forandres.**›

Et Sted hos en nyere Forfatter (vistnok Boehringer) har jeg læst omtrent følgende Bemærkning. Talen er om et af de critiske Punkter i den christelige Kirkes Historie og siger nu Forfatteren: her var for Kirken kun Eet af to at gjøre, enten maatte den lige frem tilstaae, at den ikke var den christelige Kirke, (men dette var jo et Selvmord) eller ogsaa maatte den holde Ørene stive og staae paa, at den var den sande christne Kirke.

Altsaa det var et Selvmord — ja, i Sandhed, et Selvmord og dog en gudvelbehagelig Gjerning, at der dog er Sandhed nok

[325] Et Sted . . . Boehringer)] der sigtes til Böhringer, det til X⁴ A 109 anf. Skr. 1. Bd., 3. Abth., S. 342 f.

1854

til saaledes at dræbe sig selv for at give Sandheden Plads istedetfor at qvæle den ved at dække den med sin bestialske Udbredelse, der frækt udgiver sig for at være Chrstd.

Men dette havde Kirken ikke Mod og Sandhed til, dette heroiske Selvmord — den foretrak ved sin Løgn at dræbe Chrstdommen.

Men just Det, som hiin Forfatter saa skjødesløst bortkaster som noget Urimeligt, Noget det da ikke kunde falde Kirken ind at gjøre, just det er det der skal gjøres.

Methoden maa forandres, istedetfor General-Løgnen om, at Chrstd. er perfectibel (dette er aldeles at negere Chrstd. og ligefrem at gjøre Nar af Gud), ‹altsaa› istedetfor den Uforskammethed der mener at gaae videre; istedetfor den List og Kløgt, der ikke mindre uforskammet, Intet forsmaaer for at skjule det Sande, hvorledes det gaaer tilbage med Chrstd.: istedetderfor maa fremtidigen Tilstaaelser anbringes, hver Generation gjøre sin Tilstaaelse, for ved Hjælp af den at forholde sig til Chrstd.

Den listige Ydmyghed.

326
U. D.

Den Art Religieusitet som er den Lutherske især naar det er i anden o: s: v: Generation er unegteligt den som behager os Msker allermeest, den er nemlig den: at klynke for os og for Gud — og saa er det godt. „Hvad er et Msk., en sølle Stakkel, han formaaer Ingenting o: s: v:“ O, men naar jeg læser i det nye Testamente faaer jeg snarere det Indtryk, at Msket er ‹efter Guds Mening› en Gigant — men han skal anstrenges, ikke spares.

Er eller bliver det Lutherske ikke let en listig Gavtyvestreeg. Lad mig tage en Analogie. Tag Fæsterne, Husmændene, Indsidderne o: s: v: paa et Gods i Forhold til Herremanden: er der nogen eneste af dem, og var han end nok saa velhavende, uden han klynker. Det anseer man for det Klogeste. Og naar saa Herremanden en Dag møder Morten Frandsen og siger: „naa, hvordan

[326] Lutherske] sml. 305.346.

1854

gaaer det ham" saa svarer M. F.: „aah, det er kun smaat" (og det er Løgn han har Tusinder). Men M. F.s Fader har sagt ham paa Dødsleiet: lad Dig aldrig mærke med, at Du eier Noget — og allermindst for Herremanden.

327
U. D.

Christendom.

Den tilforladelige Dom om hvad Chrstdom er, er og bliver det med Chrstds Indkomst samtidige Hedenskab og Jødedom. At Chrstd. er Mskhad sees ogsaa let deraf, at Chrstd. fordrer at et Msk. skal hade sig selv. Overhovedet er det ubetingede Forhold til det Ubetingede dræbende for det hvad man naturligt tænker paa ved det Menneskelige.

I „Christenhed" faaer man da aldrig sandt at vide hvad Chrstdom er; thi Christenhed er et Samfund af Msker, der hverken have Tro til i Sandhed at blive Chrstne, eller Mod til at bryde med Chrstd., og som til den Ende selv have lavet en Chrstd.

Det er yderst træffende hvad Pascal siger om Chrstheden, at det er et Samfund af Msker, som ved nogle Sacramenter — fritage sig for den Pligt at elske Gud.

Christenheden er aldeles nøiagtigt Det, just Det, som Chrstus vilde have bort, just Det, han kom til Verden for at tilintetgjøre.

328
U. D.

Videnskab.

Saaledes vender Augustinus bestandigt Sagen: just fordi Chrstd. er Sandhed i Autoritetens Form just derfor er den den gudd. Sandhed, altsaa Autoritetens Form er netop det Afgjørende.

Nu menes, at kun da er Videnskab sand, naar al Autoritet er speculeret bort.

---

[327] Pascal siger] sml. XI[1] A 556, og se Note dertil. [328] vender Augustinus . . . Sagen] se Böhringer, det til X[4] A 109 anf. Skr. 1. Bd., 3. Abth., S. 248 ff. 275 f. — Sml. X[4] A 172.

1854

Vor Tids charakteristiske religieuse Ulykke

329
U. D.

er just at den er charkteerløs, at i Grunden Enhver veed, at det hænger galt sammen, at Chrstd. slet ikke er til, at Religionen er blevet et Spilfægterie — men at saa dog Alle holde sammen om at tie, af Frygt for det endelige Spektakel, som vil forstyrre Livs-Nydelse.

Det er altsaa ikke en ædel Uvidenhed (som altsaa kunde oplyses) ikke respektabel Vildfarelse (som altsaa kunde bringes paa rette Vei) nei det er det al Religion meest modsatte Verdslighed, demoraliseret endnu mere ved at være vidende om hvordan det hænger sammen.

Forskjellig Art Vished.

330
U. D.

At Jesus Christus har levet her paa Jorden, ved sin Lidelse og Død frelst den Troende — at dette er vist, udtryktes engang derved, at man offredes derfor, døde derpaa — — saa vist var det.

Nu gifter man sig derpaa — saa vist er det — — men er det saa ogsaa vist?

Afstands Maal.

331
U. D.

I den ældste Kirke er dette den dybeste Alvor omfattet med den høieste Pathos: ved Englenes Fald blev Tallet ufuldstændigt — saa er dette det uendelig ophøiede Maal for den Christnes Stræben, meente man, det er ham muligt ved ret at benytte dette Liv at træde i en saadan falden Engels Sted. Ak, Tallet paa disse faldne Engle vidste Ingen, stort var det vel ikke; og om hvorvidt Gud vilde forhøie Tallet i Forhold til det oprindelige Anlæg, derom var man ikke enig. Men at det altsaa dog var muligt at blive en Engel, at dette Liv ret benyttet var maalbart for denne Evigheds-Afgjørelse: ja det var den Christnes dybeste Alvor, det var hans høieste Pathos. Derfor var han villig til at forsage Alt, villig til at lide Alt, villig til at offres, ‹og› derfor var hvert Minut af den

[329] Chrstd. . . . ikke er til] sml. 308.331. [330] offredes] sml. 299.331. [331] Evigheds-Afgjørelse] sml. 322.395. forsage] sml. 320.348.

1854

kostbare Tid ham uendelig vigtig, og han kaldte sig bestandigt til Regnskab for hver sin Gjerning, hvert Ord, han sagde, hver Tanke i hans Sjel, hver Mine i hans Aasyn, at han da ikke skulde forskylde at gaae Glip af hvad der beskjeftigede ham i den høieste Pathos.

Nu leve vi, især i Protestantismen især i Danmark saaledes, at saasandt jeg skriver dette, lever der ikke et eneste Msk., hvem det for Alvor kunde falde ind at lade eller gjøre end det Mindste, Mindste i den Forestilling at dette skulde forholde sig pathetisk til den Afgjørelse: at blive en Engel.

Ordentligviis forekommer dette om at blive en Engel, os latterligt. Dersom En for Alvor vilde sige at han stræbte efter at blive en Engel, vilde vi Alle lee. Naar i Comedien en Bondekarl synger: for saa er jeg en Engel med hvide Vinger paa, lee vi Alle. Høist finde vi os i, at et Barn siger til den over Faderens Død sørgende Moder: Du maa ikke græde, nu har Fader det godt, han er blevet en Engel — vi finde os deri, finde det barnligt smukt. I en lignende Forstand finde vi os ogsaa i, at Digteren følsomt taler paa denne Maade.

Men skal det være Alvor, saa lee vi Alle; vi ville neppe engang finde det saa latterligt, om En antog, at Msket efter sin Død blev en Kameel.

Og medens dette er saaledes, antages den samme Lære som i hiin ældste Kirke endnu uforandret at være Religionen i Landet, 1000 Mand tage ikke i Betænkning at gifte sig paa og med Familie at leve af — ¡at opretholde dette Skin,| at det er den samme Lære, den samme Lære, hvor dog Forskjellen er, at dens høieste Pathos er blevet grinagtig.

* *

Tag et andet Forhold. I en Frygt og Bæven, hvorom vi neppe have Anelse, forholdt de første Christne sig til den Tanke: Evig-

offres] sml. 330.335. i Comedien] Merle, Simonin og Ferdinand, Rekruten. Vaudeville, overs. af Th. Overskou (Kbh. 1834), S. 20. (Peer, Avlskarl: „For saa er jeg en Engel med pene Vinger paa"). Digteren] sml. 321.363. leve af] sml. 291.334.

1854

hedens Regnskab og Dom, at det var dette Livs Betydning at være en Prøve — frygtelige Anstrengelse! —, hvis Afgjørelse var evig Salighed eller evig Fortabelse.

Nu er der ikke et eneste Msk., der for Alvor troer paa dette om Regnskabet; i Prædikeforedraget forekommer ‹det› næsten slet ikke; i daglig Tale forholder man sig ironisk dertil; kun Digterne — altsaa det har kun poetisk Realitet — forholde sig i æsthetisk Alvor til denne Forestilling: og dog paastaaer man, at den samme Lære som i hine Chrstds første Tider, endnu er Landets Religion, og 1000 Mand tage ikke i Betænkning at gifte sig paa og leve af, at det er den samme Lære.

* *

Forresten hænger Forandringen, der er Chrstds Afskaffelse, naturligviis sammen med den meningsløse Udbredelse af Chrstd.: at Alle ere Chrstne.

Vi ere alle Christne — men saa maae vi jo Alle blive Engle. Ganske rigtigt, saa bliver det latterligt, som det er blevet det; mindre latterligt, om vi Alle blive Kameler.

Vi ere Alle Christne ergo blive vi alle salige, allerede som spæde Børn ere vi Chrstne — ergo bliver det jo latterligt med dette Regnskab og denne Dom. Ganske rigtigt det bliver latterligt, som det er blevet det.

Det Eneste der er tilbage, eller dog nok rigtigere det er senere kommet til, men er det Eneste, som ikke ansees latterligt, dette Eneste er: Levebrødet.

#

Den, som siger om Noget at det er Guds Villie Bud o: D: — og saa ikke gjør derefter, han — ja, at han spotter, gjør Nar af Gud som dog ikke lader sig spotte, det vilde man vel i Almdl. fremhæve, men jeg vilde fremhæve: han gjør Nar af sig selv; thi det er at gjøre Nar af sig selv at sige: Det jeg selv anseer for det Høieste udøver ingen Magt over mig — jeg Pialt. 332 U. D.

evig Fortabelse] sml. 315.357. Chrstds Afskaffelse] sml. 329.346.
332 gjør derefter] sml. 284.358.

1854

#

333 U. D. Vor Kirkes symbolske Bøger antager, at der ere forskjellige Grader af Salighed hisset — hvorfor tale Præsterne aldrig derom, det var jo muligt, at een eller anden af deres Tilhørere kunde ønske at eftertragte en høiere Grad.

#

334 U. D. Oppositionen paa det kirkelige Gebeet er aldeles ikke i Charakteer, den har Ret i hvad den siger idetmindste for en Deel, men er ikke i Charakteer. Taktiken mod den vilde derfor være: at anbringe Idealerne, ved Hjælp af disse at tvinge den i Charakteer eller gjøre aabenbart, at de ere charakteerløse.

Fenger i Slotsbjergbye skrev i nordisk Kirketidende en Artikel om Helvedstraffenes Evighed, hvor han statuerer disse og haaner de Christne, der bilde sig ind at være Christne uden at have: Himmerig — Helvede. Han har christelig Ret. Men han er aldeles ikke i Charakteer af hvad han siger. At troe, at der er et Helvede, at Andre fare til Helvede — og saa gifte sig, avle Børn, leve i en Præstegaard, tænke paa at faae et større Kald o: s: v: o, det er en rædsom Egoisme. Men saaledes er det N. T. heller ikke. Enhver der troer, at der er et Helvede at Andre fare til Helvede, han er eo ipso Missionair, det er det Mindste han kan gjøre.

Rudelbach, (og Grundtvig ligesaa) raabe paa, at det er Statskirken, der ødelægger Chrstd.: og begge To blive i statskirkeligt Embede, G. tager det behageligste i hele Landet, og R. et stort Levebrød.

---

[333] Vor Kirkes . . . antager] se Libri symbolici (om Udg. se til XI[1] A 52), S. 137. [334] i Charakteer] sml. 319.335. i nordisk Kirketidende] der maa være sigtet til Artiklen „Til Læserne af evangelisk Ugeskrift“ i Dansk Kirketidende, 8. Bd. (1853), Nr. 417 (2. Oktbr.), Sp. 635 ff. — P. A. F. var Sognepræst i Slotsbjergby og Sludstrup (Sjælland) 1827-1855; derefter ved Vor Frelsers Kirke paa Kristianshavn (d. 1878). større Kald] sml. 331.351. Rudelbach] sml. 311. Grundtvig] sml. 311.408. R. et stort Levebrød] R. var 1848 blevet Sognepræst ved St. Mikkels Kirke i Slagelse med Annekset Hejninge.

1854

#

I vor Tid, som nivellerer Alt, hvor snart ikke blot Fødsel, Formue o: D. er Gjenstand for Had og Misundelse, men vel snart ogsaa det at være et godt Hoved, at have Talent, at være meget flittig o: s: v: kunde vække Forfølgelse: lad der En vove at yttre og vedstaae, at han troer, at han bliver evig salig — de Andre fare til Helvede: jo, jeg takker — hvis det da er En, som man ikke i selvbehagelig Indbildskhed og Overlegenhed kan affærdige ynkende som halvgal — jo, jeg takker: Forfølgelsen er vis. Men nu tildags er Ingen Christen i Charakteer, man er Christen uden Distinctionen Himmerig og Helved, vi blive alle saadan eens salige, Evigheden er just Nivellementet mener man. *335 U. D.*

#

Det N. T. maa virkelig (ogsaa blot pathetisk) have et ganske andet Begreb om Tro end nu tildags; thi Chrstus siger jo udtrykkeligt, at de Tegn som skulle ledsage Dem, som troe ere — og nu kommer Miraklet. Og i dette Sted er der da ikke Tale særligen om Disciplene. *336 U. D.*

#

Trods den aldeles forandrede Situation vedblive (ladende som Ingenting) at bruge Bibel-Udtrykket. *337 U. D.*

Exempel: den Christne er en Gjæst, en Fremmed, en Udlænding her i Verden (saaledes messes der endnu en Søndag hvert Aar i Collecten, og „Præsten" bruger da oftere dette Udtryk) — er det nu ikke enten Vrøvl, Tankeløshed — eller Hyklerie, er en saadan Gudstjeneste ikke at gjøre Nar af Gud?

Forsøg det, siig om Biskop M.: han var en Fremmed og Udlænding her i Verden — er det ikke den blodigste Satire.

[335] Forfølgelse] sml. 331.338. i Charakteer] sml. 334.347. [336] Christus siger] Mk. 16,17. [337] en Søndag . . . i Collecten] Søndag efter Nytaarsdag. Biskop M.] sml. 319.346.

1854

#

338 U. D. Beviset for Christendommens Sandhed af dens Udbredelse er, christeligt, Nonsens. I det N. T. bevises den derfor heller ikke saaledes, Christus og Apostlene bevise den omvendt deraf: at man bliver slaget ihjel for den. Og denne Bevisførelse er jo ogsaa, christeligt, den eneste mulige; thi da Christendom er den polemiske Sandhed, saa maa Kjendet paa dens Sandhed og Beviset svare dertil altsaa være omvendt, polemisk.

Men i „Chrsthed" er Kjendet blevet det Ligefremme (Udbredelse) og deri er igjen indirecte sagt, at man har gjort Christendommen til ligefrem Sandhed.

#

339 U. D . . . . „nu behøves Miraklet ikke mere da Christendommen er saa udbredt": Sludder og Hyklerie [*rettet fra:* Løgn]. Miraklet behøvedes nu mere end nogensinde; men vi ere listige nok til helst at ville være fritagne for at kunne gjøre Mirakler, vi holde mere af det Jævne og Sandselige og Ligefremme. Vi ere kloge nok til at forstaae, hvor anstrenget Livet maatte blive, naar vi skal have Miraklet med, og saa ere vi hykkelske nok til at lade som vare vi for beskedne til at begjere Sligt.

#

340 U. D. „Istedetfor Aandens Gaver som var i den første Kirke, maa vi bruge Speculationen o: D:" fortræffelige Surrogat, det er en Qvalitets Forskjel og dog skal det tjene istedetderfor, omtrent som hvis det at flyve f. E. skulde tjene istedetfor det at svømme. Eller kommer jeg, jo mere jeg speculerer og i denne Retning udvikler mig derved Aandens Gaver nærmere, nei lige saa lidet som jeg, hvis jeg var blevet aldeles perfect i det at flyve derved var kommet det at svømme nærmere.

[339] slaget ihjel] sml. 335. 341. [340] Aandens Gaver] sml. 41.

1854

#

At være Christen, at bekjende Christum. 341 U. D.

I det N. T. fremstilles det saaledes: man kan kun være Christen i en Modsætning, kun bekjende Christum i en Modsætning, o: der maa være Noget eller Nogen i Modsætning til hvem man er Chrsten og bekjender at være Christen ‹thi der er, efter det N.T., Fare forbunden med at bekjende Chrstum.›. (Tertullian siger ogsaa meget rigtigt: kun hvor Forfølgelse er, har Bekjendelse Sted cfr. hos Böhringer).

I „Christenhed" ere vi alle Christne, her kan man altsaa ikke være Chrsten i Modsætning, ei heller bekjende Chrstum i Modsætning — men ifølge det N. T. hører til det at bekjende, at der er en Modsætning.

Hvad følger nu heraf. Heraf følger enten at det Hele med Christenhed er Galimathias, at man har at holde sig det N. T. efterrettelig, og i Modsætning til Christenhed, bekjende Chrstum, fordi just „Christenhed" er det Sted hvor man allermindst ‹(uden i Modsætning)› kan være Chrsten, da „Christenhed" [*rettet fra:* det] er en Løgn fortsat fra Slægt til Slægt; eller at det med Christenhed er i sin Orden, vi ere alle Christne; men i saa Fald vil altsaa det N. T. ikke mere kunne afgive Regelen for det at være Christen, da Situationen er aldeles forandret, og alle Forhold lige det Modsatte af det N. Ts, og følgeligt maatte vi vel bede Gud om en ny Aabenbaring, for at faae Instruxen betræffende at være Christen i „Christenhed".

Et Msk. frelses ene af Naade — frelses vi derfor Alle? Er dette eet og det Samme. 342 U. D.

#

I ethvert Ord som Chrstus (lige saa Apostelen) siger maa bestandigt Situationen tages med, at Christus er den Forfulgte, Miskjendte, Forhadte, Fornedrede o: s: v: 343 U. D.

[341] Forfølgelse] sml. 338.343. hos Böhringer] det til X⁴ A 109 anf. Skr. 1. Bd., 1. Abth., S. 298. [342] Naade] sml. 299.367. frelses ... Alle] sml. 323.357.

1854

f. E. Christus siger: troer paa mig, blot Du troer paa mig er Du salig — — aber, aber Den, til hvem der tales, skal jo altsaa gjøre det i Samtidighedens Situation, men saa er Lidelse uundgaaelig.

Deri ligger Grundforvirringen i den Brug man nu gjør af det N.T., at man tager Ordene situationsløs eller vel endog i modsat Situation, hvorved Ordene komme til at betyde noget Andet og blive charakteerløse.

#

344 U. D. Nei Gud i Himlene han er den eneste Magt, som ikke sælger ud, ei heller slaaer af; hans Priser staae evigt uforandrede, mere uforandrede end Polar-Stjernen.

Og i Forhold til disse de evigt uforandrede Priser (de findes i det N.T.) har hver Generation og hver Enkelt i Generationen at forstaae sig selv, hvor han er, dette er den første Betingelse for al Reformation og for ethvert Fremskridt.

Antager Nogen, at det vel maa gaae med den Idealitet (at være Christen) ligesom med enhver Idealitet, at da det naturligt gaaer baglænds med et Msk. (det kan nu engang ikke være anderledes) at der saa ogsaa maa slaaes af: vel, Prisen maa dog ikke forandres, men der maa gjøres sand Status op for at see, hvor stærkt man trækker paa „Naaden". Forandre Prisen kan Gud ikke, saa er han eo ipso ikke Gud; men han kan hjælpe os Stakkels Msker ved Hjælp af Naaden, derimod kan han ikke tjene et høistæret Publikum (om dette Publikum saa var hele Mskheden) med at forandre Prisen.

#

345 U. D. En er ved Eed forpligtet paa det N.T. Ganske rigtigt; men ved nærmere Eftersyn har han vel forstaaet det saaledes: at han forpligtede sig i samme Forstand som alle de Andre paa den Tid i den By o: s: v: gjorde det.

Lidelse] sml. 341.348. [344] Reformation] sml 266.346. [345] Eed] sml. 293.352.

1854

Hvilket uhyre Spatium for nærmere Bestemmelser, hvilken Distance fra det primitivt at aflægge Eed paa det N. T.

Hvorledes jeg forstaaer Fremtiden *346 U. D.*

Vistnok skal der reformeres; og det vil blive en frygtelig Reformation, sammenlignet med den vil den lutherske kun næsten være en Spøg, en frygtelig Reformation [*i Marginen:* en frygtelig Reformation, der vil have dette Feldtraab „mon Troen findes paa Jorden" og vil være kjendelig paa, at man i millionviis vil „affalde" fra Chrstdommen, en frygtelig Reformation]; thi Sagen er, Christendommen er ‹egl.› slet ikke til, og det bliver rædsomt, naar en ved barnagtig Chrstdom forkjelet Slægt, bedaaret i den Indbildning at være Christen, naar den skal have Dødsstødet igjen af hvad det er at blive Christen, at være Christen.

Hedningen forstod rigtigt at Chrstd. er Mskhad — saa frygteligt var det at blive Christen. Men rædsommere, naar man er forkiælet og blødagtiggjort ved lidt Slikkerie som kaldes Chrstdom, bedaaret i den Indbildning at være Chrsten — saa at skulle lære om igjen.

Dersom dette pludseligt bragtes over et Individ, en Slægt, det var vel overmenneskeligt; og var vel ogsaa, hvis et Mske tør tale saaledes, for strengt af Guddommen, thi Herre Gud denne forkiælede sølle Stakkel, han har jo dog ikke selv al Skyld for, hvad Slægterne i lang Tid bære Skylden for.

Derfor — saaledes forstaaer jeg det — da Gud er langmodig, saa seer han det an, han forkaster ikke hele denne Slægt, ei heller sætter han dem en Opgave som maatte blive deres Undergang.

Men deraf følger ikke at Alt skal gaae som hidtil. Nei, der skal begyndes:

vi har heelt og fuldt og sandt at gjøre Status op — og dette er min Opgave, saaledes forstaaer jeg det.

---

[346] reformeres] sml. 344. lutherske] sml 326. Christendommen ... ikke til] sml. 331. 375.

1854

Saligheds-Vilkaaret er i det N. T. knyttet til det at være Christen — og i den Forstand som det N. T. tager det er ikke en eneste af os Chrsten, ikke en eneste. Imidlertid — medens vi leve sorgløse hen — sidder Gud roligt i Himlen, med Evighedens Regnskab i Tanke — og husk vel paa det, han imponeres ikke af Millioner som maatte han slaae af, fordi vi i millionsviis ikke ere Chrstne, skjøndt vi alle kalde os saa. See, hvad gjøre vi herved? Fremdeles, hvis Fordringen i dette Øieblik blev gjort gjældende, Fordringen som den er i det N. T., der er ikke een af os, ikke een eneste, uden at han er knust, tilintetgjort, just fordi vi alle sammen ere, hvad der er uendeligt Farligere end at være Hedning eller Jøde, ere forkiælede, blødagtiggjorte, demoraliserede, og det allerfarligste, demoraliserede ved Hjælp af Chrstd. — men Gud, husk vel paa det — Gud imponeres ikke af Millioner.

See, er det saa ikke Langmodighed, ubeskrivelig Langmodighed — o, at det blot er saa, men jeg mener at turde troe det — at han tillader os at gjælde for Christne, men saa dog idetmindste fordrer Eet, at der skal bringes Sandhed ind i det, at Status skal gjøres op, at vi ikke skulle søge at finde om muligt en endnu større Kunstner end den afdøde Biskop, en endnu større Kunstner i Retning af at skjule, tilsløre, dække ved Hjælp af Sandsebedrag; men at vi skulle være redelige nok til at ville taale, at den sande Tilstand blottes.

#

347 U. D. Ifølge det N. T. er det at være Christen det naturlige Msk. aldeles imod, der er overhovedet ifølge det N. T. Strid paa Liv og Død mellem Gud og Msk.

Forsaavidt vil der altsaa fordres allerede nogen Omdannelse for endog blot at blive opmærksom paa den christelige Fordring og for at kunne stille den frem.

Naar da En gjør det, saa er der strax vel ikke En men snarere Ti der faae travlt med at vise, at det er en uhyre Overdrivelse, at Sligt, „det kan da Enhver begribe", er ikke Christendom.

Millioner] sml. 324.413. afdøde Biskop] sml. 337.365.

1854

Og det bliver saa ‹gjort› gjældende, da jo Enhver kan begribe det hiin Første faaer Uret: hvilket Galimathias!

Da Christendommen ifølge sin egen Lære forholder sig modsætningsviis til det at være Msk., saa følger eo ipso, at den Syllogisme: Enhver kan begribe det, maa vendes om nemlig saaledes: det Enhver kan begribe, det kan man være sikker paa, det er ikke Chrstd.

Forvirringen har faaet yderligere Tilhold til nye Forvirring i det Sandsebedrag, at vi jo alle ere Chrstne. Thi i Forhold til et almindeligt Mskligt der gjælder det: Enhver kan begribe at det er det og det, ergo.

Det Christelige er nu i umindelige Tider ikke betjent i Charakteer, og Enhver, der ikke betjener det i Charakteer, gaaer ubetinget ind i dette: Enhver kan begribe ergo; en Charakteerløs kan umuligt polemisk holde igjen.

Unge Msk., Du som engang maaskee kommer til at læse dette: Du vil, naar Du har læst det, finde det saa indlysende, at det næsten synes overflødigt at gjøre det saa indlysende. Min unge Ven, skal Du exeqvere det, Du vil Aar efter Aar behøve stadig dog Skole-Øvelse deri, ellers bliver Du dog narret og ender saa med at narre Andre, og ender dog i dette „Enhver kan begribe det". Thi ved det Sande gaaer Du Glip af alle jordiske Goder; ved at gaae med i det „Enhver kan begribe det" kommer de jordiske Goder.

Troe Du mig! Med mig har det et eget Sammenhæng, derfor kan jeg ikke blive narret; ellers blev jeg det ogsaa. Selv den bedst afrettede Lokke-Due, det ender dog med, at den engang bliver narret, og flyver bort med de Duer, den skulde fange: men naar den ved en Snoer er bundet til Slaget, saa bliver den ikke narret. Og den lille Fisk, der — for at en større Fisk kan fanges — spreller paa Krogen, smerteligt gjennemboret af den: hvor mange af dens Slægt der end kom, var det end en heel Stime, — den lader sig ikke narre.

i Charakteer] sml. 335.362.

1854

348 U. D. Dersom En, der skulde løbe Væddeløb, kom paa Pladsen med store Vandstøvler paa, 3 Frakker, og ikke blot det men hans Tjener ventede ham der med en stor Kappe ‹en Vindsluger› som han tog paa: var dette da ikke latterligt? Og hvorfor? Fordi hans Paaklædning stod i intet Forhold til ell. rettere i et Misforhold til hans Foretagende.

Saaledes er det ogsaa latterligt, naar En for at forkynde Chrstd., ɔ: for at forkynde Selvfornegtelse, Forsagelse, item hvorledes Sandheden maa lide i denne Verden, ifører sig Fløiel og Stjerner og Baand, fremtræder ledsaget af guldgallonerede Tjenere o: s: v: thi hans Phænomen staaer i intet Forhold ell. rettere i et parodierende Misforhold til hans Tale. [*Indklammet med Blyant:* ≤Og dog leer Ingen.≥ Hans Tale er maaskee et Mesterværk i Veltalenhed, den frembringer en uhyre Virkning — ‖og‖ besynderligt nok ikke i Retning af Latter: dette er det allerlatterligste.]

349 U. D. Christenhed.

At være Christen i Chrsthed i ligefrem Overeensstemmelse er lige saa umuligt som at voltigere i en Spændetrøie.

350 U. D. Der er een Synsmaade, som finder det Guddommelige i just at forbarme sig over Alle, Alle, Alle ≤:„vær Du ganske rolig!“≥; der er en anden som finder det Gudd. i, at cassere millionviis som Ingenting som et Intet ≤:„skjælv!“≥.

Det gjør dog en uhyre Forskjel i hvilken af disse Synsmaader man er opdragen.

Og hvilken af dem kommer det N. T. især Evangelierne nærmest?

[348] Forsagelse] sml. 331.381. lide] sml. 343.368.

Skyldes det christelig Iver dette med Millioner Christne? 351 U. D.

Ja saa forsikkres der — hvilke uhyre Forraad af Høitidelighed er ikke forbrugt i denne Henseende!

Dog vover jeg at tvivle, og derimod vover jeg ikke at tvivle om, at dette med Millioner Chrstne er — instinktagtigt eller bevidst — den underfundigste Gavtyvestreeg af Mskheden, ret egl. beregnet paa, om jeg saa tør sige, at gjøre Gud en Streg i Regningen, ja at slaae en Streg over Chrstd., at afskaffe den, eller rettere at faae den vendt saaledes, at den bliver lige det Modsatte af hvad den er.

Naturligviis er der en Magt, der har sin Andel ‹ogsaa› i denne Forvirring, ‖det er‖ den noksom bekjendte, godmodige, skikkelige msklige Dumhed, der velmeent gjør det Gale, hvis den ikke ligefrem ‖med Magt‖ forhindres, som f. E. naar Politiet ved en Ildebrand først og fremmest banker den bort den hele Skare af skikkelige, godmodige Msker, der, oprigtigen, saa gjerne ville hjælpe, og som derfor tage det meget ilde op, at Politiet — for at forhindre hvad der vilde skee, hvis den Skare kom til at hjælpe — bærer sig saaledes ad, istedetfor at behandle dem med Agtelse og Taknemlighed.

Dog derom taler jeg ikke, nei jeg vil kun tale om dette med Millioner Chrstne forsaavidt der er List og Underfundighed med i Spillet.

Og er da Sagen ganske simpel. Saasnart der er Millioner Chrstne er eo ipso Maalestokken for det at være Chrsten forandret, Prisen trykket uhyre ned! Aha!

Dette convenerer nu os alle sammen meget godt: til saa billig Priis at være Chrsten, med en ganske lille bitte, bitte, bitte Smule Anstrengelse endogsaa at være en alvorlig Chrsten o: s: v: o: s: v:

Men hvem det nu frem for Alt convenerer er Chrstds Lærerne, Præsterne — hvem det jo ogsaa skyldes. Naar nemlig det gjøres gjældende, at der kun er meget faae Chrstne: saa bliver det at være Læreren meget anstrenget og det bliver en yderst fattig

1854

Ansættelse i Livet, et Levebrød snarere til at sulte ihjel af, et Levebrød, paa hvilket det vilde passe, hvad der staaer i Comedien om det Stykke Kjød, at der ikke var en Pille Fedt paa det.

Anderledes derimod naar vi faae Millioner Chrstne. „Hvor skjønt, hvor høitideligt, at der saaledes nu overalt i Landet kneiser christelige Kirker, hvor Menigheden samles for at bekjende og dyrke den Gud, som hele Folket forenet bekjender og dyrker, et christent Folk". Altsaa overalt kneiser der nu Kirker; men siden der er saa mange, saa maa der vel være nogle, som, alene for Oversigtens Skyld, kneise over de andre. Det er der ogsaa — og til dem svarer vel (ligesom Præsterne svare til hine) til dem svarer vel Provsterne. Og gaaer Præsten i Klæde, saa er det vel bedst at Provsten gaaer i Silke. Men atter over disse Provster maae der vel kneise Nogle, alene for Oversigtens Skyld. Det bliver saa Bisperne — i Fløiel og med de Tusinder i Gage. Og maaskee bliver det fornødent, at der kneiser En eller Nogle over Bisperne — dog dette vil jeg ikke udføre, jeg standser ved Biskoppen. Det er ogsaa nok værd at standse ved; thi han er ivrig og nidkjer, han kan aldrig stærkt nok ≷udtrykke, hvor≷ dyrebart — ja det troer jeg sku nok! — det er ham, hvor usigeligt det ligger ham paa Hjertet, at Alle ‹i Landet› ere [*rettet fra:* maatte blive] Chrstne — ja det troer jeg sku nok, der er Ingen villigere til at troe det end jeg. Thi dersom Sandheden kom for en Dag betræffende hvad det er at være Chrsten og hvor Faae der ere det — ih, Gud Fader bevares, saa risiqverede man jo hele Stilladsen med Bisper og Provster og Rangspersoner og L'homberen og alt dette hersens gik i Skudder Mudder — see derfor er det saa uendeligt vigtigt, at det fastholdes, at vi Alle ere Chrstne. ≷Det er disse to Punkter Alt dreier sig om: Fløilet — og at vi Alle ere Chrstne; kan det Sidste ikke fastholdes, saa heller ikke det Første. „Og derfor ligger det mig saa usigeligt paa Hjerte" jeg veed det Deres Høiærv., jeg veed det, vær forvisset derom.≷

Hvad er dog Msket en Gavtyv! Og hvad gjorde saa ≷det første

Levebrød] sml. 334.363. i Comedien] Holberg, Barselstuen. 2. Akt, 12. Sc.

1854

Msk. og den første Gavtyv ‹eller den første Gavtyv og det første Msk.› hvad gjorde saa› Adam i sin Tid? han skjulte sig — og blandt Træerne, thi man kan jo ikke skjule sig paa en Tallerken. Og saaledes kan man, naar man er en Gavtyv, ikke skjule sig, naar det skal opretholdes, at der kun er meget faae Christne; men imellem Millioner Christne der er man skjult — derfor priset være Du, Du hellige Iver og Nidkjærhed for at skaffe Millioner Chrstne, eller for at opretholde den Forestilling, at der er Millioner Chrstne.

Chrstds Lærer.

352
U. D.

Kun i eet Tilfælde kan en Chrstds Lærer der er forpligtet ved Eed paa det N.T. forsvare at lade sig underholde af „Staten“ — nemlig som Arrestant og vel at mærke ‹Arrestant› for Chrstds Skyld.

Ro.

353
U. D.

Det Msk. ønsker er Ro, for at nyde (nil beatum nisi quietum, Epicur)

Det Gud (ifølge Chrstd.) ikke vil, at Msk. skal have er netop Ro — Aand er Uro.

Alene saaledes er der en Mislighed ved det Protestantiske forsaavidt det er udelukkende i Retning af: at berolige.

#

Embedsmand

354
U. D.

En Embedsmand kan ikke forkynde Chrstd.; thi at være Embedsmand er at skyde en Objektivitæt (at det er „paa Embedsvegne“) mellem sig og den Lærende; men Religionen fordrer Subjektiviteten, Lærerens Guds Forhold.

---

[353] Eed] sml. 345.384. [353] nil . . . quietum] sml. XI[1] A 76, og se Note dertil. Epicur] sml. 305. [354] Embedsmand] sml. 320.362.

1854

355
U. D.

Underfundighed

Vi Msker prise det som smukt og kjerligt ikke at forstyrre, som det hedder, Andre i deres Illusioner, religieuse Illusioner. Dette turde dog nok ogsaa have sin Grund i vor Magelighed og i at vi ikke selv ere ret visse i Noget. Thi Chrstd. er af lige den modsatte Mening, anseer det just for hellig Pligt at rive Andre ud af deres Indbildninger (Socrates frygtede ogsaa meest at være i en Vildfarelse). Men det forstaaer sig ifølge Chrstd. er ogsaa den Chrstne selv en vis Mand.

356
U. D.

Jeg siger ikke, at Staten ikke i en vis Forstand kan være tjent med den Art Chrstd., som nu er den officielle — naar den da forresten blev lidt dygtigere betjent — tværtimod egl. var vel Staten ikke tjent med at sand Chrstd. blev forkyndt: men det jeg siger er, at Chrstd. ikke kan være tjent med, at Sligt kaldes Chrstd. At derfor Chrstd. maa fordre, at først og fremmest Præsten prædiker om: at Det han hidtil har forkyndt som Chrstd., at det egl. ikke er Chrstd. Dog saaledes vil det igjen være Staten gavnlig; thi kun Chrstd. i eminent Forstand kan være farlig for Staten. Tanke- og ideeløs Formildelse som den officielle Chrstds-Forkyndelse kan Staten ikke være tjent med, den demoraliserer; men en Formildelse dog vel at mærke med dog saa megen Sandhed i sig, at det bliver gjort kjendeligt, at den er Formildelse, den vil igjen have saa meget af Strengheden at det vil — i Statens Interesse seet — være Staten tjenligt.

357
U. D.

Tyvesproget.

Det anprises som Mildhed, Kjerlighed o: D:, at man ikke drister sig til at sige om en Anden om nogen Anden, at han farer til Helvede.

---

[355] Socrates] sml. 272.362. Socrates ... Vildfarelse] sml. 125, S. 134, og se Note dertil. [356] officielle] sml. 291.373. [357] farer til Helvede] sml. 331.410

1854

Godt nok; men det var dog nok ogsaa muligt, at her igjen er Tyvesproget. Sagen er, man har en hemmelig Gru for at tage Sagen alvorligt med en Anden af Frygt for, at dog maaskee saa Gud igjen skulde tage den alvorligt med En selv — og man er dog ikke saa ganske paa det Rene med sig selv, ei heller just stemt til ret for Alvor sig selv betræffende at tage den Sag op om en evig Frelse og om en evig Fortabelse at vinde eller tabe i dette Liv, man er lidt bange for, at dette skulde gjøre En Livet for alvorligt.

Saa foretrækker man (for sin egen Skyld) at berolige sig ved dette Magelige: at vi Alle blive salige — og saa sminker man det ovenikjøbet op til at være Kjerlighed, formodentlig for at være ganske sikker paa at Ingen skal kunne faae det fra En. Msklige Underfundighed.

Forbilledet.

358 U. D.

Hvad der ellers fremstiller sig som det Overordentlige vil ikke have Efterfølgelse, Efterligning; den Overordentlige vil beundres, han bliver næsten vred, at Andre vil efterabe ham, det er noget flaut Noget. Og derfor er det Beskedenhed at lade det være.

Men Chrstus fordrer Efterfølgelse, hans Liv forholder sig til en Dom hisset. Men han er ogsaa Forbilledet i Retning af det Almeen-Msklige, Det som Enhver kan.

Her kommer saa den msklige Underfundighed igjen, man vender det at slippe for Efterfølgelsen som var det Ydmyghed, og man vender det som var det Formastelse, at ville følge Chrstum efter, ja som blev han maaskee (ligesom ellers den Overordentlige) vred derover, stødt derover. O, msklige Hyklerie!

359 U. D.

Kan Forholdet være dette: vi er Alle Chrstne, eller man er Christen, og saa stræber man at blive det mere og mere, eller er Forholdet ikke sandere dette: det at være Chrsten er noget saa

Alle blive salige] sml. 342. 382. [358] Forbilledet] 332. 389.

1854

Idealt, at Ingen af os er det, men at vi stræbe, eller dog Nogle af os stræbe efter at blive det?

Kommer ikke for en stor Deel den uhyre Indifferentisme og Dvaskhed deraf, at man udenvidere indrømmer Enhver at være Chrsten, og derved foranlediger ham til at tænke som saa: hovedsaglig er jeg lige saa vidt som Den der kommer videst i at stræbe, thi jeg er jo Christen — altsaa blæse være med al Stræben.

Bør Prædiken ordentligviis bestyrke os i at vi ere Chrstne, eller burde ikke snarere al Prædiken være til at forhindre os i at indbilde os at vi ere Chrstne?

360 U. D. Natur-Underfundighed for ikke at sige Hyklerie.

Altid tales der ‹ogsaa paa det christelige Gebeet› om de store Opgaver, der forestaae vor Tid, om at man med forenede Kræfter maa stræbe o: s: v:

Men, Du gode Gud, Chrstd. behøver blot eet Msk., naar han blot ret vil være villig til at finde sig i Alt.

Aha, altsaa det har man ikke Lyst til — og for at skjule det, saa lader man som var det endog ubeskedent at ville være ene, og derimod beskedent at ville være forenede — hvorved Anstrengelsen bliver saare lille for hver Enkelt, ja vel endogsaa bliver profitabel.

#

361 U. D. Er det det Uendelige, der forener Mskene? Nei, det Uendelige gjør dem Enkelte. Men det Endelige (jordiske Bekymringer, jordiske Begjeringer o: s: v: o: s: v:) forener dem. Men det vil man ikke tilstaae, og derfor gives det altid Udseende af, at det er Kjerlighed, Begeistring for Idee o: s: v: der forener dem, medens det er Selvkjerlighed og Begeistring for det Endelige, og Ideen, Sagen o: s: v: Skalkeskjulet.

[360] eet Msk.] sml. 299.361. [361] Enkelte] sml. 360.460.

#

Da Præsten bliver lønnet og har fast Gage, saa synes han vel, at han dog maa gjøre Noget for disse Penge — og han giver sig da til at studere, og studere, han forvandler Religionen til en lærd Sag — — for dog at gjøre Noget og noget rigtigt Godt for Pengene. Ak, dersom Chrstd. eiede Penge, gav den vistnok Præsten med Glæde Penge for at lade det være; thi Det han gjør er just det allergaleste han kan gjøre. *362 U. D.*

Betydningen af den socratiske Uvidenhed var jo just at forhindre at det Ethiske ikke blev lærd Viden — men Praxis; Intet er farligere end at hvad der skal praktiseres forvandles til lærd Viden. At lade være at gjøre det er ikke nær saa farligt; men lærd Viden seer ud som var det Noget og gjør Udøvelsen næsten umulig.

Suk. *363 U. D.*

Give Gud, at der ikke var eet eneste Msk., som pecuniairt er interesseret i, at vi ere ɔ: kalde os Chrstne: den Dag, da vil Chrstd. atter blive en Mulighed!

Men frygtelige Ansvar, at anbringe i tusindviis Msker, som pecuniairt ere interesserede i, at vi Msker kalde os Chrstne ≤; frygtelige Ansvar, og dobbelt, dobbelt forvirrende, at man jo, som det hedder, gjør det i Chrstdommens Interesse!≥

Lad Staten faae det Indfald at anbringe i tusindviis Msker, som ere pecuniairt interesserede i, at vi ≤ere ɔ:≥ kalde os Digtere vilde dette ikke betyde: fra nu af aldrig mere en Digter. O, hvis Poesien ikke ganske opgav os Msker, maatte den ikke raabe: skaf dem bort, skaf dem bort, for Satan eller i Guds Navn, skaf dem bort disse Tusinder, saa der ikke er eet eneste Msk. pecuniairt interesseret i at vi ere ɔ: kalde os Digtere — og den Dag bliver en Digter atter mulig.

[362] lønnet] sml. 354.400. socratiske] sml. 355.416. Ethiske] sml. 347.364. [363] pecuniairt] sml. 351.391. Digtere] sml. 331.

1854

364 U. D.

Er dette at danne til Lærer i Chrstd. eller er det at demoralisere?

Christeligt beroer Alt Alt Alt paa, at En kommer til at læse det nye Testamente saa primitivt som muligt.

Just det er det man af al Magt søger at forhindre — under Navn af at danne til Lærer i Chrstd.

Han dannes, det vil sige, han indvies i alle disse utallige Paafund som msklig Middelmaadighed have opfundet for at unddrage sig den christelige Fordring (dette er omtrent Christenhedens Historie) han indvies deri, og han, om muligt, forhærdes ved Forestillingen om at det er jo Millioner, Millioner, der have baaret sig saaledes ad.

Og det kalder man at danne! Jeg troede at det var, christeligt, at demoralisere.

≷Et [*rettet fra:* Tag et] Exempel.≷ Læs det nye Testamente primitivt — og Du faaer aldeles simplement det Indtryk, at Chrstd. ikke vil, at Du skal gifte Dig. Men det vil vi Msker ikke; og det er saa Chrstds Historie alt Det, som vi Msker have gjennem Aarhundreder hittet paa for dog ogsaa at kunne forene det med det nye Testamente — og heri indvies (ja omtrent som man indvies ved at gaae paa Dandsebod) heri indvies, herved dannes (i Sandhed forædlende!) man til at blive Lærer i Chrstd.

Og saaledes paa alle mulige Punkter. Chrstd. i det nye Testamente er os Msker naturligt imod. Saa dannes man ɔ: man indvies i alle de Gavtyvestreger, som Mskene have hittet paa for dog at kunne narre det nye Testamente. Og denne Dannelse er ‹—› aldeles nødvendig.

Derpaa gaaer den dannede Lærer ud og danner Menigheden.

Det er dog virkeligt rædsomt; thi Forvirringen er bestandigt i anden Potens. Eller var det ikke til at fortvivle over, naar Forholdet var dette, at der ikke blot som nu var Dandseboder, men at man

[364] Middelmaadighed] sml. 323.385.

(1854-55)

antog, at det var paa Dandseboder den unge Pige skulde dannes, at det derfor var priseligt, jo flere Dandseboder der bleve anlagte.

* *

Til at være Lærer i Chrstd. behøves: det nye Testamente primitivt læst — og saa Charakteer-Dannelse.

At bekjende Chrstum — i Christenhed.

365
U. D.

En Mand er theol. Candidat. Han lader ganske roligt — uden at føle nogen Trang til at bekjende Chrstum — Tiden gaae hen, indtil han er gammel nok til at kunne begynde at søge Embede.

Saa søger han en Deel Aar — midlertidigt falder det ham da slet ikke ind, at bekjende Chrstum.

Saa faaer han et Embede. Han bliver — objektivt — Embedsmand, han sikkres en bestemt Gage, Avancement gjøres ham muligt, kort det er — reent verdsligt — hans Carriere.

Saa prædiker han om Chrstum — — og dette, dette skal være hvad det nye Testamente forstaaer ved at bekjende Chrstum for Verden.

Hvor der skal være Tale om at bekjende — personligt at bekjende, og just dette svarer til hinanden — gjælder det om, at Alt fjernes der kan forhindre Eftertrykket fra at falde paa det reent Personlige, at det personligt er hans Overbeviisning — og her er just Alt anbragt, som kan forhindre Eftertrykket fra at falde paa at det personligt er hans Overbeviisning. Det er hans Embede — saa er det maaskee slet ikke hans personlige Overbeviisning, men det er objektivt, paa Embedsvegne? Det er for Penge med Avancements Mulighed — saa er det maaskee slet ikke hans personlige Overbeviisning, men som hvad man ellers gjør for Penge.

Og det kalder man saa at bekjende Chrstum. Biskop M. raaber idelig paa, at han har bekjendt Chrstum; og Biskop Brammer (i

Charakteer-Dannelse] sml. 362.365. [365] Personlige] sml. 364.380. Biskop M.] sml. 346.399. i . . . Artikel] sml. 319, og se Note dertil.

en lille Artikel i evangelisk Kirketidende) fremhæver det som et „af Biskop Ms Skriftsteder" at bekjende Chrstum for Verden.

Da Chrstus fordrede Bekjendelse, var Forholdet saaledes, at det var umuligt at undgaae Forfølgelse.

Nu ere vi alle Chrstne — og Præsten endog Den, hvem det er allerumuligst for at kunne, i det nye Testamentes Betydning — bekjende Chrstum.

366
U. D.

Christus vil netop ikke have det Objektive

Derfor hans idelige Støden an mod Sabbathen; thi dette var efter det jødiske Begreb et Objektivt; og Chrstus vilde derfor just dyrke Gud — ved at bryde Sabbathen.

367
U. D.

Er det Loven jeg forkynder; er det maaskee det jeg vil, selv i Angest bringe Angest over Andre?

Sandeligen nei! Og see selv engang efter!

Tænk Dig en Regjering, der, fra Slægt til Slægt, eftergav Indvaanerne i en Provinds hver især — nu vi kan jo tænke det — hver især 100,000rd, en Gjeld som hver især var ham skyldig.

Saaledes gik det uforandret hen fra Slægt til Slægt. Men medens dette var uforandret, indtraadte dog en Forandring. Man blev fra Slægt til Slægt mere og mere vant til dette Uforandrede saa man tilsidst, vel ikke negtede at en Gjeld jo blev eftergivet, men ikke fik større Indtryk af dette Hele end om det var 4 Skilling der blev eftergivet. Hvis da En sagde: nei, saaledes bør det ikke gaae. Det skyldes Velgjøreren, at det bliver tydeligt, hvor stor Gjelden er — og hans Velgjerning. Og det er i Modtagerens Interesse, at blive ‖ret‖ opmærksom paa hvor stor Gjelden er — og Velgjerningen, det er i Modtagerens Interesse, at hans Taknemlighed dog maatte være i Forhold dertil.

(1854-55)

Hvis En gjorde dette, gjør saa han noget Forsøg paa at ville ængste sig selv ell. Andre ved Tanken om, hvor det skulde blive muligt at kunne betale denne Gjeld? Nei det gjør han ikke.

Og saaledes, christeligt, med „Naaden". Det skyldes Gud at det bliver klart, hvor stor Skylden er — men saa maa det jo først gjøres klart, hvor stor Fordringen er. Og det er i Menneskets Interesse at det skeer, at dog paa ingen Maade hans Taknemlighed maatte forholde sig til den forbarmende Kjerligheds uendelige Storhed.

Siig: er dette strengt, ængstende, eller var det ikke meget mere Synd mod Dig, om man ikke gjorde Dig opmærksom, saa det kom til at see ud, som var Du et langt utaknemligere Msk. end Du er, saa Du engang i Harme maatte raabe vee over mig og over hver Den, der kunde og burde have gjort Dig opmærksom, og derved foranlediget, at Du blev, hvad Du i Dit inderste Hjerte ikke er — thi det er Du ikke —: den Utaknemlige.

Gys!

368
U. D.

I et af Grimms Eventyr fortælles der, som bekjendt, om En, der gik ud i Verden for at lære at gyse.

Han maatte maaskee gaae langt og kom maaskee dog ikke ret til at gyse: lad mig fortælle Dig ‖om‖ Noget, som Du ikke skal behøve at gaae ud i Verden efter, nei bliv paa Stedet, og som dog skal bringe Dig til at gyse, hvis Du da ikke er saa forhærdet og aandløs, at Mskhedens helligste Anliggende slet ikke beskjeftiger Dig.

Tænk al det lærde, lærde Vrøvl den Masse Literatur skrevet af Tusinder og læst af Millioner betræffende det lærde Spørgsmaal, om hvorvidt Lægfolk bør formenes Chrsti Blod i Nadveren: tænk Dig dette. „Er dette saa gyseligt?" Nei, nei, Du afbryder mig for tidligt; thi vistnok er dette Læs af ≷gudeligt≷ lærd Vrøvl vistnok er det altid et Gyseligt, Noget man paa Mskhedens Vegne

Naaden] sml. 342.422. [368]et . . . Eventyr] Kinder- und Haus-Märchen (om Udg. se til II A 107). 1. Bd., S. 14 ff.

(1854-55)

maa gyse over, og Noget som bringer En til at gyse for Dommen. Dog var det ikke det jeg meente. Nei, men tænk Dig denne Masse Lærdom og Vrøvl, Tusinde og Millioner beskjeftigede med at skrive og med at læse, tænk det — og lad mig saa fortælle, hvad Du maaskee ikke veed; eller hvis Du veed det, gjør Dig det nærværende.

I den tidligere Kirke, da endnu Martyrerne blødte, da det at være Chrsten var om ikke ‹selv› at blive Martyr saa dog ligesom det at boe ved Siden af det Sted, hvor Ilden brænder, den saa nær at man, som det hedder, paa Væggen kan føle, hvor Ilden er — i denne tidligere Kirke kommer hiint Spørgsmaal engang frem, om Lægfolk burde formenes Blodet i Nadveren. Da svarer en Biskop, som selv blev Martyr: naar man forlanger, at den Chrstne skal udgyde sit Blod for Herren, hvor kunde man formene ham Herrens Blod!

Gys! Thi see, naar man saaledes er Chrsten, og naar det at være Chrsten er saaledes: er ethvert Spørgsmaal saa uendelig let at besvare [*rettet fra:* simpelt] — tænk saa paa Professor-Vrøvlet og disse Tusinder til at skrive og Millioner til at læse! Troer Du det stikker i, at Sagen er vanskelig — jo, den er blevet vanskelig, uhyre vanskelig derved, at det er blevet rædsomt Vrøvl med det at være Chrsten.

369
U. D.

Tilstanden.

Tilstanden er ikke denne, at vi ere et Samfund af Christne, skjøndt vi kalde os saa, nei saaledes er Tilstanden ikke; men den er ikke engang den, at vi ere ‹et› Samfund af rare Msker, som alle stræbe: ogsaa dette er Løgn. Nei, vi ere et Samfund af Mennesker, som Alle mere eller mindre stræbe — at skjule, hvorledes det egl. hænger sammen med os.

Martyrerne] sml. 348.381. svarer en Biskop] sml. XI[1] A 4, S. 9, og se Note dertil.

(1854-55)

Selv det vi Msker i Modsætning til Adspredelse kalde Alvor er saa ofte, christeligt, kun Adspredelse. *370 U. D.*

Syn paa Sagen

371 U. D.

Man lader i „Chrsthed" som var Chrstdom et Maal, der maaskee laae langt langt borte i det Fjerne, til hvilket man saa stræbte og dertil maaskee disse forenede Millioner.

Man vil gavtyveagtigt ikke vide det Sande: at Chrstd. jo ligger bag ved, har været til, og at man netop ved Hjælp af de voxende Millioner og disses forenede Stræben, christeligt, sætter af.

Omvendt.

372 U. D.

En ung Stat udsætter maaskee Præmier for Ægteskabets Frugtbarhed; i en overbefolket Stat udsættes maaskee Præmie for Pebersvende, og som jeg seer i den yngre Fichtes Ethik sidste Deel, at man tilsidst af reent communistiske Grunde kommer til at anbefale Coelibatet.

Saaledes med Chrstd. Eet er naar Chrstd. skal indføres i et hedensk Land; et Andet er naar det er i „Christenhed", hvor Alle ere Chrstne, eller rettere hvor Ulykken just er, at Mange for Mange ere Chrstne, at det er blevet Vrøvl, saa Methoden just derfor maa blive den lige omvendte — istedetfor ufortrødent at lade som Ingenting og skaffe Chrstd. om muligt endnu flere Chrstne i Vrøvlets Forstand.

Statskirken — Folke-Kirken

373 U. D.

Enhver Stræben i Retning af at tilveiebringe en christelig Stat et christent Folk er eo ipso uchristelig, anti-christelig; thi al slig Stræben er kun mulig ved Hjælp af at slaae af paa Bestemmelsen paa det at være Chrsten, den er derfor just Chrstd. imod, og i Retning af at tilveiebringe Skalkeskjulet: at Alle ere Chrstne, hvorved det bliver saa let at være Chrsten.

---

[373] i den . . . Ethik] Imanuel Hermann F., System der Ethik. 2. Theil, 2. Abth. (Leipz. 1853. — Ktl. Nr. 504), S. 101 f. [373] Statskirken] sml. 356. 387.

(1854-55)

374 U. D. I det N. T. er Christendom en Udførelse af „Pligten mod Gud", og nu er det da længst afgjort, at der egl. ikke gives Pligter mod Gud — dog ere vi Christne, ja just dette skal være Christendom. Og dog ere alle Collisioner, som stikker i det N. T., en Umulighed dersom der ikke er Pligter mod Gud.

375 U. D.

Kjød og Blod.

Christendom i det nye Testamente er paa den ene Side: Pligten mod Gud. Dog have vi nu længst erkjendt, at der ikke ere Pligter mod Gud — og vedblive at være Chrstne ɔ: vi ere Chrstne efter at have afskaffet Chrstd.

Fra den anden Side er Chrstd. i det nye Testamente: Aandens Kamp med Kjød og Blod. Dog dette er ogsaa aldeles afskaffet; alle hine frygtelige Kampe og Anfægtelser forekomme nu slet ikke og hvorfor? ja, ganske simpelt fordi som vi leve er Kjød og Blod egl. Souverainen. Men Kjød og Blod er som enhver Tyran baade klog og forsigtig ogsaa billig — den veed at finde sig i adskilligt, naar den blot er Herredømmet sikkret. Og det er det, som vi leve. I Sandhed, en fiin dannet Mand i vor Tid, som maaskee mener sig at være Herre over Kjød og Blod ved at have „forædlet" det, han skulde vel erfare noget Andet hvis han i gammel christelig ⟨Forstand⟩ skulde kæmpe med Kjød og Blod afdøe o: s: v:

Men da der mellem os leve Nogle, som ved „Rehabilitation des Fleisches" forstaae den vildeste Liderlighed — og da vi jo vedblive at kalde dem Chrstne og behandle dem som Chrstne: saa benytte vi Andre os deraf, til at betragte vort Liv og Levnet som den Aandelighed, hvilken det N. T. fordrer. Nei, hvis en Christen fra Oldtiden skulde bedømme os, han maatte om En og Hver af os sige: her hersker jo Kjød og Blod.

At give det at forædle Kjød og Blod Udseende af at være det at afdøe er — da det jo er et hykkelsk Skin der fremkogles — endnu længere borte fra det at afdøe end de vildeste Udsvævelser.

375 afskaffet Chrstd.] sml. 346.382. Anfægtelser] sml. 305.422. afdøe] sml. 284.376. Rehabilitation...Fleisches] sml. S.V. XIII, S. 357.

(1854-55)

376
U. D.

Forsøg det! (Lærdom er af det Onde)

Antag, at der i det nye Testamente stod f. E., — vi kan jo antage det — det er Guds Villie at hvert Msk. skal have 100,000rd: troer Du saa der vilde blive Spørgsmaal om Commentar? eller mon ikke snarere Enhver vilde sige: det er jo let nok at forstaae, der behøves slet ingen Commentar, lad os for Gud i Himlens Skyld blot blive fri for enhver Commentar — ved Hjælp af den skulde det maaskee blive tvivlsomt [*i Marginen:* vi risikerer jo, at det ved Hjælp af den blev tvivlsomt], om det ogsaa virkelig er som det staaer der. Men vi vil nok helst have at det er som det staaer der, og derfor væk, væk, med alle Commentarer.

Men Det der staaer i det nye Testamente (om den trange Vei, om at afdøe o: s: v:) er slet ikke vanskeligere end det med de 100,000rd. Vanskeligheden stikker i noget Andet, i at det ikke behager os — — og derfor, derfor, derfor maae vi have Commentarer og Professorer og Commentarer, vi „risikerer" nemlig ikke, at det kunde blive os tvivlsomt, nei det ønske vi og — det haabe vi saa smaat ≷at det kan blive≷ ved Hjælp af Commentarerne.

Er saa ikke Lærdom af det Onde? Er den ikke en Opfindelse af os Msker fordi vi ikke have Lyst til at forstaae, hvad der er kun altfor let at forstaae, og en Opfindelse, hvorved vi bestyrkes i det Onde, i at skulke og hykkelsk at unddrage os.

Det er for at slippe fra at gjøre Guds Villie vi have opfundet Lærdom. Thi saa meget forstaae vi nok, at lige overfor Gud og for hans notorisk forstaaede Villie at sige „det vil jeg ikke", det vover Ingen. Paa den Maade tør vi ikke. Saa værge vi os ved Hjælp af at give det det Udseende som var den saa vanskelig at forstaae, og at derfor vi — det maa han jo finde sig smigret ved og priseligt af os — studere og granske o: s: v: det vil sige, vi værge os ved at skjule os bag Folianter.

377
U. D.

Er det Chrstd. der i fornem Ophøiethed ikke vil have mere end hine 12 Apostle

[376] afdøe] sml. 375.378.

(1854-55)

eller er det ‖ikke‖ Mskheden der gavtyveagtigt har fritaget sig selv for at være Apostel, fordi den har en Forestilling om at det nok er idel Lidelse, som man helst vil være fri, og saa igjen helst gjør det under hykkelsk Skin af Ydmyghed, Beskedenhed.

378 U. D.

Det at blive Christen

er, ifølge det nye Testamente, at blive „Aand."

At blive Aand er, ifølge det n: T: at døe, at afdøe — thi, ifølge det n. T. fødes intet Msk. som Aand, efter naturlig Fødsel er det at være Msk. at være Kjød og Blod og Sjel. Derfor er det at afdøe Crisen for det at blive Aand.

At døe er jo det naturlige Msk. det Forfærdeligste; at afdøe er endnu forfærdeligere, qvalfuldere, qvalfuldere end al msklig Jammer og Elendighed ellers.

Dog er det af Kjerlighed Gud vil det saaledes: Du, o Msk., har hverken Guds Forestilling om Syndens Forfærdelighed ei heller om Salighedens Herlighed, havde Du den, vilde Du vel idetmindste ikke beklage Dig over, at Gud saaledes vil forbarme sig.

Det er af Kjerlighed — salig Den, som ikke forarges!

* *

Saaledes med det at blive Christen ifølge det nye Testamente.

Siig det nu selv, har Du blandt disse Tusinder, eller blandt de tusinde Præster seet en eneste, paa hvem denne Beskrivelse end i fjerneste Maade passer, eller hvis Liv ikke er væsentligen lagt lige omvendt an, ikke paa at afdøe men paa at nyde Livet? Og siig saa, synes det Dig for meget at foreslaae, at vi dog idetmindste skulle tilstaae det.

379 U. D.

[*Indklammet med Blyant*:

Vend Udtrykket [*rettet fra:* Forholdet] om!]

[*I Marginen:* En Verdens-Forandring!]

Hos en Forfatter fra Oldtiden har jeg læst ⟨omtrent⟩ følgende Bemærkning: naar man seer En [holde forkeert paa Øxen og

[378] afdøe] sml. 376.403. salig ... forarges] Matth. 11,6.

(1854-55)

hugge med den *rettet fra:* staae og hugge med en Øxe] saaledes, at han snarere hugger i alt Andet end i Brændet, saa siger man ikke: see hvor forkeert Tømmermanden bærer sig ad, men man siger: den Mand er ikke Tømmermand.

Gjør Anvendelsen. Naar man seer Tusinder og Tusinder og Millioner Christne, hvis Liv ikke i fjerneste Maade har end den mindste Lighed med hvad — og det er jo afgjørende — hvad det nye Testamente kalder Christen: er det saa ikke underligt, meningsforstyrrende er det ikke at tale som man i intet andet Forhold vilde tale, naar man siger: hvor maadeligt, hvor aldeles ikke udtrykke de Chrstne det at være Chrsten? Vilde man ikke i ethvert andet Forhold sige: disse Msker ere ikke Chrstne.

Nu saa gjør Alvor dermed, siig: disse Msker ere ikke Chrstne, lad det blive Talebrugen — og Du har en Verdens-Forandring.

Tro.

380
U. D.

Tro i det nye Testamente er ikke en Bestemmelse i Retning af det Intellectuelle, men er en ethisk Bestemmelse, betegner Personligheds Forholdet mell. Gud og Msk. Der fordres derfor Tro (som Udtryk for Hengivenhed) at troe mod Forstand, at troe skjøndt man ikke kan see (alt Bestemmelse af Personlighed, og ethisk). Apostelen taler om Troens Lydighed. Troen sættes paa Prøve, prøves o: s: v:.

Forvirringen af Begrebet Tro kommer nærmest fra Alexandrinerne. Saa har ogsaa Augustin forvirret det ved ligefrem efter Plato (i Staten) at optage Bestemmelsen af hans Begreb „Tro".

Ironisk nok!

381
U. D.

Der er Intet som ethvert Msk. er saa bange for, som for at faae at vide, hvor uhyre meget han formaaer. Du formaaer — vil Du have det at vide? — Du formaaer at leve i Armod; Du formaaer

[380] ethisk] sml. 365.402. Augustin forvirret osv.] sml. XI[1] A 237, og se Noter dertil. [381] leve i Armod] sml. 348.396.

(1854-55)

at udholde næsten al mulig Mishandling o: s: v: Men ikke sandt, det ønsker Du ikke at faae ‹at› vide, Du vilde blive rasende paa Den, der vilde sige Dig det; og kun Den kalder Du Din Ven, som hjælper Dig til at bestyrke Dig i „det formaaer jeg ikke at udholde, det er over mine Kræfter o: s: v:."

382
U. D.

Christendommen er slet ikke til idetmindste ikke i „Christenhed" hvor vi Alle ere Chrstne Alle blive salige.

Som Sætningen: Alt er sandt betyder Intet er sandt, saaledes: Alle ere Chrstne ɔ: Ingen er det.

I „Christenhed" er vi Alle Chrstne. Man har nemlig faaet det at være Chrsten gjort eenstydigt med det at være Msk. Som jeg da ved at være Msk. deeltager i alt almindeligt Mskligt, saaledes ogsaa i dette almdl. Msklige: at blive evig salige, vi blive alle salige.

Christendom i det N. T. er just at dette afgjøres i Timeligheden, at Timeligheden er til denne Afgjørelse.

Men i „Chrsthed" der er ‹det› afgjort lige ved Fødselen, saa man da har ganske Andet at anvende Timeligheden til, det er afgjort, vi ere alle salige. En evig Salighed er Noget som man udenvidere, ved at være Msk., er deelagtig i — i det N. T. er en evig Salighed Dette mindst af Alt.

383
U. D.

At lukke i Baglaas.

Naar der i et Land slet ingen Religion er, saa kan man ikke sige, at der, religieust, er lukket i Baglaas.

Nei, men naar det, paa en fiin Maade at gjøre Nar af Gud ansees for Gudsdyrkelse — og den Gudsdyrkelse blomstrer i Landet: ja, da er det Religieuse lukket i Baglaas.

Mishandling] sml. 368.390. [382] Christendommen . . . ikke til] sml. 375.412. Alle blive salige] sml. 357.410.

(1854-55)

Og for at blive i Billedet; naar en Dør er lukket i Laas — nu, saa tager man Nøglen og lukker Døren op. Men naar en Dør er lukket i Baglaas — saa maa der Bud efter en Smed, den maa — dirkes op.

Saaledes med „Christenhed". I „Christenhed" er det Christelige lukket i Baglaas.

Christendommen er ganske tilforladeligt til, det er ganske tilforladeligt. *384 U. D.*

Der er jo Millioner, Millioner Chrstne: hvor tilforladeligt! Men see nøiere efter, sæt nu, at hver Enkelt af disse Millioner Christne han er Christen .... ja, ligesom alle de andre ere Chrstne — hvor tilforladeligt!

Der er jo Tusinder af Præster, Tusinder; ‖hvor tilforladeligt. Og‖ ⟨og⟩ hver af disse Præster er jo eedsvoren: hvilken overordentlig Tilforladelighed! Men see nøiere efter, ‖sæt at hver enkelt af disse Præster,‖ sæt at „Præsten", denne unge, smukke, forlovede Mand med hvidt Halstørklæde, — dog det var ikke derom jeg vilde tale, men sæt at „Præsten", denne eedsvorne Mand, hver Enkelt ⟨af disse Tusinder⟩ forstod Sagen saaledes: ja, jeg har aflagt Eed lige som alle de andre Præster — hvor tilforladeligt.

Der er jo en heel Literatur, Millioner Skrifter, hvilke Chrstd. har afsat, ergo er dog vel Chrstd. til; thi Literaturen er jo, for at bruge et Billede, i Forhold til Tilværelse lige som Fløde i Forhold til Mælk, hvor der er Fløde maa der ogsaa være Mælk, og Literaturen er jo Fløden [*i Marginen:* og hvor der er en Literatur maa der ogsaa være et Liv, som har afsat denne Literatur] altsaa: hvor tilforladeligt. Men sæt nu for at blive i Billedet, sæt nu, at denne Fløde ɔ: at Det, man kalder Fløde, ved et nærmere Eftersyn viser sig ikke at være Fløde men f. E. Vand: hvor tilforladeligt.

[384] eedsvoren] sml. 352.401.

385
U. D.

Det Velmeente!

Tænk Dig et Lægemiddel, der har den Beskaffenhed, at et vist Qvantum deraf virker afførende, det Halve af dette Qvantum obstruerende.

Nu er der En, som lider af Obstruktion. Men — ligegyldigt af hvilken Grund, lad det være fordi man ikke har saa stort et Qvantum, eller fordi man er bange for at et saa stort Qvantum skulde være for meget. Altsaa — for dog at gjøre Noget, giver man ham — velmeent — det Halve „det er jo dog immer Noget" „Aah, ja, det er jo rigtignok Noget; thi det Hele er afførende, det Halve obstruerende — og han lider af Obstruktion."

Saaledes med Chrstd. Det er med den som med Alt hvad der ligger under Bestemmelsen: Enten—Eller, det Halve virker lige modsat af det Hele.

Og dette Velmeente vedbliver man at praktisere fra Slægt til Slægt, skaffer Chrstne i millionviis, er stolt deraf — og man aner ikke, at man gjør lige det Modsatte af hvad man mener at gjøre.

Dog dette bliver aldrig populairt. Man maa være Læge for at forstaae, at et Lægemiddel kan have den Beskaffenhed, at det Halve virker modsat af det Hele — den sunde Fornuft, den jævne Forstand, Middelmaadigheden faaer det aldrig i sit Hoved, men vil indtil Verdens Ende uforandret vedblive at sige om det Halve: det er dog immer Noget; om det nu ikke virker slet saa stærkt, saa er det dog immer Noget. Men at det skulde virke omvendt, nei, det fatter Middelmaadigheden aldrig.

Men dette Jordlivs Goder ligge allesammen i „Middelmaadigheden", vil Du derfor have dem, saa maa Du see at staae Dig godt med Middelmaadigheden. Berolige Du derfor Middelmaadigheden — og allerede dette, hvor ironisk, at Middelmaadighed i Sandhed skulde trænge til Beroligelse! — berolige Middelmaadigheden, gjør det Velmeente, „det Halve er dog immer Noget." Forresten gjør Du ogsaa i een Forstand Noget, ikke Lidet, — Du gjør nemlig det Galeste Du kan gjøre.

[385] Middelmaadigheden] sml. 364.398.

(1854-55)

Man forbyder „Cyprianus“ og andre saadanne Skrifter, ved Hjælp af hvilke Overtroen mener at kunne mane Aander frem, thi man er bange for Aander — men det nye Testamente udbreder man efter den størst mulige Maalestok, at det, om muligt, maatte være i Enhvers Hænder. Og dog, hvis ellers nogen Bog er dygtig til at mane Aander frem da den — naar Du blot er dygtig til at læse i den. *386 U. D.*

Dog maaskee er der atter her en ubevidst men saare fiin Underfundighed en Instinct-Underfundighed med i Spillet, nemlig ved at udbrede denne Bog saa stærkt, at det om muligt er i Alles Hænder mener man sig vel bedst sikkret mod den, bedst sikkret at den bliver en Nullitet. Rigtigt! Farer derfor fort ad den Vei, brolægger om muligt Gaderne med nye Testamenter, sælger den som Brændsel billigere end Tørv, bruger den om muligt istedetfor Tagsteen ‹paa Eders Huse›, udsælger den saa billigt, at den endnu billigere end Sand kan bruges til at laste Skibe — saa ere I ganske sikkrede, og saa kunne I tillige komme sammen til en stor Festlighed og en Taler træde frem og prise os og vor Tids Stræben og Nidkiærhed i at udbrede Chrstd.!

Officiel Chrstd. (Christenheds Chrstd.); det n: T.s Chrstd. *387 U. D.*

1)

Den officielle („Chrstheds“) Christend. er ganske simpelt et Snyderie, er at snyde Gud.

Med det nye T.s Chrstd. hænger det saaledes sammen den er en Gave til Msk. men netop lige saa meget netop lige saa meget: en Forpligtelse for Msket; og denne Forpligtelse er saa tung, at det at være Chrsten er, msklig talt, den største Jammer og Elendighed.

Chrstheds Chrstd. tager Chrstd. blot som Gave. Derfor har den saa travlt med Sacramenterne (i overtroisk Forstand) og lader uvidende om, at Forpligtelsen er i Forhold til Sacramentet.

[387] Officiel Chrstd.] sml. 373.402.

(1854-55)

Dette er at snyde Gud ligesom det jo er et Snyderie, naar En testamentarisk indsættes til Arving men under en bestemt Forpligtelse, og han saa tager Arven — men giver Forpligtelsen en god Dag, og i det Høieste istedetfor at opfylde den giver Complimenter og fade Taksigelser for Arven.

2)

Den off. (Christenheds) Chrstd. er Selskabs-Chrstd., det nye Testamentes Chrstd. er antisocial.

Dette er let at see, thi Formelen for det n: Ts Chrstd. er at i Had til sig selv at elske Gud; men til at hade sig selv hører da sandeligen ogsaa det at dræbe og hade den Trang den Higen efter Socialitet som just er noget af det naturlige Mskes Kjereste. I Forening med Andre at hade sig selv er ikke at hade sig selv — thi Foreningen er et Udtryk for at elske sig selv.

Det er altsaa en Gavtyvestreg af den officielle Chrstd. at benytte sig af at det n: Ts Chrstd. taler om at elske Gud og Næsten til at sætte Chrstd. over i det hedenske ‹eller jødiske› Selskabs Princip, hvorved Chrstd. bliver lige det Modsatte af hvad den var i det n: T:.

388
U. D.

Begyndelsen — Enden

Det begyndte med, at man ved Tortur vilde tvinge Folk til at bekjende at de ikke vare Chrstne. Det endte med, at man ved Politie-Magt tvinger Folk til at bekjende, at de ere Chrstne.

O, Aandsfortærelse! I 1800 Aar er der altsaa naaet, at vi staaer ved Begyndelsen, dog nei, vi er et heelt Stadium længere tilbage thi dette („Christenheden") dette skal være: Chrstd.

Endens Forskjel fra Begyndelsen er altsaa, at vi i Chrsthed har en hele Tilværelsen bespændende Løgn mere: at dette er Chrstd.

389
U. D.

Christendom — „Christenhed".

Det blev forkyndt, at Gud er Kjerlighed; det blev viist, hvad det er at elske Gud (Forbilledet).

[389] Forbilledet] sml. 358. 400.

Saa forlod Chrstus Jorden; Gud trækker sig derpaa ligesom tilbage, og overlod nu Chrstdommen til Mskenes Redelighed, at prøve denne, som sagde han „lad os nu see, hvad Redelighed der er i Mskene; thi at bedrage og snyde i H: t: Chrstd. er i een Forstand gjort dem let nok, saaledes skal det være."

Hvor maatte nu Redelighed have seet at Eftertrykket ligger og derfor lagt det? Paa at bevare den meest ubetingede Respekts-Forestilling om hvad det er at være Chrsten.

Og hvad blev Resultatet? „Chrstheden", disse Millioner og Trillioner af Msker som antoge Navn af Chrstne.

Hertil samvirkede to Magter. a) Løgnerne i lange Klæder, Præsterne, især „Kirke-Fyrsterne"; thi naturligviis naar der skal regjeres paa den Maade, saa maa der Millioner til, jo flere, jo bedre, lad dem blot antage Navn af Chrstne og lystre Kirke-Fyrsten; en saadan Kirke-Fyrste er som enhver anden Fyrste interesseret i Tallet.

b) Det msklige Vrøvl, som syntes at om det end er aldrig saa tyndt, Noget er dog bedre end Intet.

Altsaa det blev Chrsthed; det blev Millioner Chrstne. ‹*paa Foden af Siden med Sammenvisning:* det at være Chrsten og at være Msk. blev Eet: vi staae ganske i Hedenskabet.›

Og derved vandt a) Kirkefyrsterne og Præsterne Magt, Penge, og tillige at deres Gavtyvestreg blev dyrket som christelig Iver — for Lærens Udbredelse (som var det den Art Chrstne Gud havde forlangt!) b) Vrøvlet, at det fik den høieste Magt, den paa længst Afstand fra Vrøvlet fjernede Magt, draget ned i Vrøvlet: Triumph, Triumph, Triumph, Victoria, lovsynger Gud at Chrstd. saaledes har seiret. c) „Msket" (der, ifølge det n: T: er i Fjendskab med Gud) at hele Gudsdyrkelsen blev paa en fiin Maade at gjøre Nar af Gud. Og dette tilfredsstiller Msket allermeest; thi i Grunden hader Msket Gud, vilde helst være ham qvit; men „forsigtigt" siger Msket „forsigtigt, Gud er en stor Magt. Men kunde vi (ligesom Drengene i Skolen Læreren) paa en fiin Maade have ham til Bedste, saa vi fik vor Villie sat igjennem men saaledes, at han ikke mærkede det, men troede, at vi vare nogle rare Chrstne: det

(1854-55)

var uhyre Commerce; dog forsigtigt, forsigtigt, stille, stille, vi har det mellem os, det er Chrsthedens. Kameral-Hemmelighed, lad den aldrig blive aabenbar — saa Gud kunde faae det at vide."

390 U. D. Gud vil være elsket. ‹Derfor vil han have Chrstne.› At elske Gud er at være Chrsten.

Hvor qvalfuldt dette, msklig talt, er for et Msk., veed Gud naturligviis bedst. Han siger det saa tydeligt som muligt. At elske Gud er kun muligt ved at komme i Modsætnings-Forhold til hele Msk.-Tilværelsen (at hade Fader, Moder; at hade sig selv; at lide fordi man er Chrsten o: s: v:)

„Mskets" gavtyveagtige Interesse ligger nu i at skaffe Millioner Chrstne, jo flere jo bedre, om muligt alle; thi saa gaaer hele Vanskeligheden med det at være Chrsten ud, det at være Chrsten og det at være Msk. bliver Eet, og vi staaer der hvor Hedenskabet slap.

„Chrsthed" er dette ‹feige, hykkelske› gavtyveagtige Forsøg i Retning af paa en fiin Maade at holde Gud for Nar, som var Gud (der vil være elsket — og hvad det betyder veed han nok selv) tjent med den Art Bataillonер Chrstne. Dette er Gavtyvestregen; og den er hykkelsk skjult af disse Fløiels-Løgnere under Skinnet af, at deres Iver for den Art Udbredelse var christelig Iver for Lærens Udbredelse.

Chrstheden har haanet og haaner Gud ligesom hvis man til En, der var en Elsker af Nødder, vilde istedetfor een Nød med Kjerne i, bringe ham Tønder og Millioner: hule Nødder, og saa give dette Udseende af Iver for at efterkomme hans Ønske.

Dersom Evigheden ikke var, maatte man sige at der ikke er noget saa usandt Ord sagt som det Guds Ord: Gud lader sig ikke spotte.

391 U. D.

Præsternes Forbrydelse mod Mskene.

Det er, som sagt, Præsternes egoistiske Interesse at der er millionviis Chrstne; thi ellers kan hele det Arrangement med de

[390] lide] sml. 381.392. det Guds Ord] Gal. 6,7.

(1854-55)

store Levebrød o: s: v: ikke komme istand, og ellers kan ikke Maalestokken blive forfalsket for det at være Chrsten.

Derved har saa Præsterne gjort Mskenes Mængde skyldig i en Forbrydelse, som den ellers ikke vilde have begaaet. Thi saaledes er Mskenes Mængde ikke, at de af sig selv skulde hitte paa uredeligt at ville udgive sig for at være Chrstne. Nei, naar man siger dem tydeligt hvad Chrstd. er, saa vil de enten gaae ind derpaa eller sige: det kan vi ikke gaae ind paa. Men den afskyelige Uredelighed har Præsterne praktiseret Mskene ind i.

Men hidtil har Ingen anet, at dette Hele med „Chrsthed" er en Criminal-Forbrydelse; denne Opdagelse er min, og vil blive min Uforglemmelighed som: Politie-Talent.

For Gud er dette den største, den utilgiveligste Forbrydelse: løgnagtigt at udgive sig for at være Chrsten, skjøndt man er Intet mindre, eller tankeløst dorsk at tænke ringe om det at være Chrsten, som var det Noget, man da sagtens er, og saaledes tosse Livet hen i den Indbildning, at man er Chrsten. Alt vil Gud tilgive paa Vilkaar at være Chrsten; men denne Forbrydelse har Chrstd. ingen Tilgivelse for. Det er: Majestæts-Forbrydelse.

Og det er denne Forbrydelse, som Præsterne have hjulpet og hjælpe Mskenes Mængde til at blive skyldige i. Overladt til sig selv er Mskenes Mængde bedre; men Præsternes egoistiske Interesse (pecuniairt og for at faae Magt) er at der bliver Chrstne i Millionviis, og derfor maa de gjøre Mskene skyldige i den Forbrydelse.

Enhver officiel Præsts Tilværelse er, christeligt, en Mislighed, altsaa er han egoistisk interesseret i, at Mskene ikke faae at vide, hvad Chrstd. i Sandhed er, thi derved fik de jo at vide, at Præsten er en Usandhed. Ogsaa af den Grund ere de interesserede i at gjøre Mskene skyldige i hiin Forbrydelse. Og dette er „Chrsthedens" Chrstdom.

Forbrydelsen. *392 U. D.*

F. ligger i at man har givet Chrstd. en løgnagtig Udbredthed, skaffet Alle til at være Chrstne

Levebrød] sml. 363. 412.

(1854-55)

(det Skjulte i Forbrydelsen ligger i, at Ingen saa let falder paa, at det kan være F. at skaffe Tilhængere; men Sagen er at skaffe usle Tilhængere, Navne Tilhængere er just i Forhold til „Aand" Forbrydelse).

Derved er saa naaet, at det at være Chrsten omtrent er blevet eenstydigt med det at være Msk.: vi ere alle Chrstne†.

Derved er saa naaet, at alle Kjendetegnene paa det at være Chrsten hvilke i det n: T: ere omvendte, polemiske (at lide, forfølges o: s: v:) ere blevne ligefremme: jo bedre Chrsten, hedder det, jo mere Anseelse Gage o: s: v:.

Gavtyvene have saa deels taget denne den ligefremme Kjendeligheds Profit, deels den Profit: at denne deres Iver for at faae de mange Chrstne var: christelig Iver og Nidkjerhed.

†paa Grund af det store Antal Chrstne bliver Maalestokken i den Grad forandret, at man kan bære sig ad aldeles som man lyster og dog være Chrsten, og at det blot at være saadant et skikke ligt Msk. bliver at være en høist alvorlig og sjelden Chrsten.

1855

393

1855 April 18.

Historisk Sammenstilling.

d. 18 April 55.

Scenen af det lykkelige Skibbrud med de to Tjenere, som læse Listen over hvad der er hændt deres Herrer.

En lignende Sc. mellem antaget en Tjener hos Apostelen Paulus, og en Tjener hos geheime-general-ober-hof-‹heelt›silkevatteret-Consistorialraads-Præsident i Fløiel ‖Paulus‖ Petersen.

d. 5 hujus vidnede Paulus for Felix og blev derfor kagstrøgen

d. 5 hujus **skildrede** min Herre, i Nærværelse af hans Majestæt Kongen og Dr. hvorledes Paulus vidnede [*i Marginen:* eller i moderne Stiil, han „vidnede" om, hvorledes P. vidnede] og blev han derfor ophøiet i Greve-Standen endog med Tilladelse at bære en Qvast i Nakken, som ingen Anden turde bære.

lide] sml. 390.396. [393] Scenen af det lykkelige Skibbrud] 2. Akt, 2. Sc. — Sml. X[1] A 601-602.

1855

Det kan være nok. Enhver kan som han synes fortsætte Listen, Sligt gider jeg ikke have den Uleilighed at udføre; man forstaaer mig nok. Til det Ord Sandhedsvidne som vi nu har faaet frem, og betræffende hvilket vel ikke Faae allerede kan sige til hinanden „vi forstaae det nok" kan saa blot tilføies: den 5te hujus Hver Gang en Præst begynder at sqvadronere om, at han er Sandhedsvidne, svares blot: ja, vi forstaae det nok — den 5te hujus.

Christenhedens Indbegreb [*rettet fra:* Historie]. *394 U. D.*
er denne:

Det at være Christen er i det nye Testamente den rædsomste af alle Qvaler.

Saa deler Msk.-Slægten sig i to ulige store Parter. Den ene er ‖forsaavidt‖ ærlig nok til ikke at negte dette, og siger saa: nei, tak jeg vil sandeligen ikke have Noget af det, det er Fritænkerne. Den anden (Millionerne) er den som tænker som saa: jeg vil nok være Chrsten, men jeg maa see at faae det at være Chrsten gjort om til Noget, som bedre behager mig.

Kun En, der klart seer, at det at være Chrsten er den rædsomste Qval, og saa dog vælger det kun han eier den Hoved-Nøgle der lukker alle Chrsthedens Gavtyvestreger op, han kan gjøre hele dette Løgnens Babel aabenbar.

At „Christenheds" Chrstd. ikke blot fortynder, udvander *395* Chrstd., men at den forfalsker den i sit Princip, gjør den *U. D.* til den, christeligt, allerfarligste Gift, saa Chrstd. saaledes ikke blot ikke er det Frelsende men det Dræbende.

A.

Ifølge det n: T:s Chrstd. er Chrstd. Uro.

Det n: T: hviler ‹i› den Betragtning, at et Msk. undfanget i Overtrædelse, født i Synd, er — en klog Dyre-Skabning — som

Sandhedsvidne] sml. 307.399.

1855

i en Art Forgjortheds og Fortryllelsestilstand forgabet i denne Sandse-Verden, elskende Ro.

Saa anbringer Chrstd. Evigheden just som den intensiveste Uro, for at frelse Msk. ud af denne Forgjorthed, ud af Ro.

I Chrstheds Chrstd. anbringes Chrstd.: beroligende.

Resultatet er ogsaa, at Tilstanden i Chrsthed er en, en heel Qvalitet, dybere Verdslighed end nogensinde i Hedenskab; thi i Chrsthed er endog Evigheden brugt til at berolige og give Lyst til Livs-Nydelse.

B.

Ifølge det n: T: fanger Gud efter Mskene, fordi han vil elskes af dem.

Derfor er Chrstd. Uro. Saaledes larmer Fiskeren ogsaa for at skrække Fisken op af Dybet og Hulerne.

Altsaa Chrstd. er Uro, for at fange.

Og Chrstd. er Uro, fordi Gud vil elskes i et Modsætnings Forhold (Conflicten med „de Andre").

I „Chrsthed" bruges Chrstd. til at berolige, man har taget Chrstd. til Indtægt for det Princip som just er Chrstd. imod.

Og i Chrsthed haves christne Folk, Riger, Lande, en christen Verden. Dette vil sige Modsætnings-Forholdet (til de Andre) ved det at være Chrsten og elske Gud gaaer ud, og vi har: Hedenskab.

C.

Ifølge det n: T: afgjøres Ens evige Salighed her i dette Liv. (Evigheds Afgjørelse forholder sig ogsaa omvendt til Tid, jo kortere Tid, jo bedre)

I Chrsthed lege vi den Leeg, at dette Liv er blot et Første, hele Evigheden en Stræben: vi spilde dette Liv, og at spilde dette Liv skal være Chrstd.

Evigheds Afgjørelse] sml. 331

1855
396
U. D.

Sammenstødet (Collisionen) med:
de Andre.
den egl. specifike christelige Lidelse.

Den Lidelse som det n: T:s Chrstd. sigter paa som den specifike er just: at lide af Mskene.

Gud vil være elsket — men Modsætningsviis, det at elske Gud maa komme til at betyde, at Du derved colliderer med Mskene.

Hele Middelalderens Askese er derfor ingenlunde christelig Lidelse. Alt dette om ‹at› faste o: d: som noget i og for sig selv har intetstedshjemme. Og naar man for det at faste tager Mskenes Beundring altsaa er: i Forstaaelse med dem, saa er det netop ikke Chrstd.

Nei, den Collision som Msket ømmer sig meest i, Collisionen med de Andre, ikke at være som de Andre, at maatte lide fordi man ved at elske Gud bliver ikke som de Andre (ikke omvendt at blive æret fordi man elsker Gud ligesom de Andre, hvilket er Gavtyvestreger): denne Collision, der egl. ogsaa er Dyre-Skabningens største Lidelse just den er det Chrstd. stiler paa.

Intet er derfor Chrstd. saaledes imod som: et christent Folk, en christen Verden, hvor selvfølgeligt alle Forhold forandres for det at være Chrsten og Formelen i eetvæk bliver: at være det ligesom de Andre.

Ro, Dyre-Dvaskhed at være som de Andre, det elsker Msket — og just det hader Chrstd.

Vil man sige at denne Tanke at elske Gud i Modsætning til Andre jo ikke lader sig gjennemføre ‹ – › naar Alle ere Chrstne: saa vil jeg svare, bilder Du Dig virkelig ind at kunne narre Gud med den Sludder, han veed nok bedst, hvordan Verden er, og at, om han end lader Chrstd. forkynde for Alle, saa har det nok ingen Nød med at Alle blive det.

Dernæst. Ethvert Msk. er af Skaberens Haand saaledes en Forskjellighed, at hvis han virkelig elsker Gud, saa vil han, selv om Alle vare Chrstne, alligevel komme i Collision med „de Andre“.

[1] Lidelse] sml. 392.399. Askese] sml. 381.399.

1855

Endeligen, hvis Du har Betænkelighed ved, at det at Alle ere Chrstne skulde forhindre Dig i at kunne elske Gud modsætningsviis: saa bliv Missionair hvad dog egl. enhver Chrsten er.

397
U. D.

Christenhed er: en Sygdom

Denne Sygdom er fremkommet ved, at man standsede: Missionen.

Chrstd. er altid i Uro, Chrsthed er som en Obstruktion ved at overvælde sig med Føde.

398
U. D.

Den danske Protestantismes Skyld; Gjengjeldelsen svarende dertil.

Vistnok gjælder det om Gud hvad allerede Plato siger om det Høiestes Væren, at det hverken gjør eller lider Uret — at det kan være Gud ligegyldigt, hvorledes vi Msker ere, de Chrstnes Gud ligegyldigt hvorledes de Chrstne ere, han lider ikke derved.

Dog fremstiller Apostelen det saaledes, som leed Gud under det, — han advarer de Chrstne, at de ikke ved deres slette Sæder gjør, at Gud maa høre ilde.

Saaledes seet har der nu været Tider, hvor man maatte sige, at den christne Kirke ved vilde Udsvævelser o: d: har ligefrem bragt Gud i Vanære.

Men skulde man sige, hvori den danske Protestantismes Skyld ligger, da kan man ikke med Sandhed sige: det er vilde Udsvævelser, frækt Hyklerie o: D: Nei, dens Skyld er: ved at have draget Chrstd. ned i Middelmaadighed og Ubetydelighed og hjerteligt Vrøvl — at have gjort Gud latterlig.

Gjengjeldelsen vil være i Forhold dertil, som altid Straffens Maade er Syndens Maade; den danske Protestantisme maa finde sig i at blive seet som hvad den er, christeligt, en Latterlighed.

[398] Plato siger] se Love VIII, 829a. han advarer] Rom. 2,24. 1. Tim. 6,1. Tit. 2,5. Middelmaadighed] sml. 385. 423. Straffens] sml. 239. 439.

1855

Just dette er den eneste sande derfor ogsaa den eneste Gud velbehagelige Cour. Enhver anden vilde forskylde ikke at opfatte Sygdommen, det Onde ganske sandt, og Gjengjeldelsen derfor ikke ret ramme.

Den christelige Stat „Danmark“ *399*
og *1855 Maj 12.*
jeg i den.

---

12 Mai 55.

I den christelige Stat er jo Alle Chrstne; og D. er jo en christelig Stat.

Det er det Første. Det Andet er: hvad er Chrstd. ≷det n: T:s Chrstd.≶? Nu, man kan sige det paa mange Maader men ogsaa saaledes: Chrstd. er Evigheds Hensynets Overvægt over alt Timeligt, Chrstd. griber et Msk. saaledes, at han over det Evige glemmer alt Jordisk, betragtende alt Jordisk som „Tab“, udsættende sig endog for, at lide al mulig Forfølgelse for det Eviges Skyld.

Lad os nu see lidt nærmere paa Livet her i D., i den christelige Stat, hvor vi alle ere Chrstne; og lad mig til Oplysning benytte ‹mit Liv›, hvad der er vederfaret mig i denne christelige Stat.

Altsaa i en Stat, hvor alle ere Chrstne, lever et Msk., om hvem Ingen kunde falde paa at ville negte, at han er i Besiddelse af betydelige Evner og Gaver, ualmdl. flittig, sjelden uegennyttig. Og dog maa dette Msk. opleve, at hans Liv for den langt langt overveiende Deel af Befolkningen stiller sig som en Art Galskab og hvorfor? fordi Enhver jo veed, at jeg ved min anstrengede Arbeiden Aar efter Aar ikke tjener Penge, men sætter Penge til, og ved min anstrengede Arbeiden Aar efter Aar Intet opnaaer, men naaer at blive til Ingenting, naaer allehaande Spektakel og Bryderier.

Ergo er et saadant Liv en Slags Galskab.

---

[399] betragtende . . . „Tab“] sml. Fil. 3,7 f. Forfølgelse] sml. 396.403.

1855

Og det er i et Samfund, hvor Alle ere Chrstne; hvor der er 1000 eedsvorne Præster, af hvem — ja det er rigtignok kun en Treqvarteers Tid om Søndagen, at Menigheden af disse Mænd lærer at Chrstd. er Forsagelse af det Jordiske o: s: v:; thi Resten af Søndagen og hele Ugen forresten lære de af disse Mænd, især ved Exemplet (og Exemplet virker som bekjendt ganske anderledes end Munden) at Chrstd. og Livets Alvor er at stræbe for det Jordiske, at et saadant Liv som mit er en Art Galskab.

Og dette er en christelig Stat — vi ere Alle Chrstne.

Nu videre, hvad jeg har oplevet i denne christelige Stat. Naar jeg saa efter i en lang Række af Aar med maaskee exempelløs Taalmodighed at have udholdt (ogsaa af Pietæt for en afdød Fader) at bukke og bukke for den, christeligt, Fløiels Usandhed, som hele Biskop Mynsters Tilværelse var — naar jeg, saa, da [en Efterfølger, som godt selv veed hvor usandt det er, *rettet fra:* man, efter hans Død,] vover ≤fra Prædikestolen≥ at fremstille Biskop Mynster som S: V: en af den hellige Kjæde — naar jeg saa endeligen gjør Indsigelse derimod: saa ansees det for Chrstd. at erklære denne min Handling for en Art Skurkestreeg.

Og dette er i en christelig Stat, hvor Alle ere Chrstne.

Mig kan dette ikke forstyrre, jeg skriver det ikke for min Skyld, men fordi jeg mener det kan tjene til Oplysning for Andre; thi, som sagt, mig kan det ikke forstyrre. Mig kommer det n: T: ypperligt til Hjælp; thi det forklarer mig, at denne Verden hvori jeg lever er Løgnens, Gavtyvestregernes. Det slaaer jo prægtigt til.

400
1855 Maj 16.

At „Præstens" Tilværelse, christeligt, er en Mislighed.

16 Mai.

Dette mener jeg ikke blot fra den Side, at hele hans Leven ikke just kan siges at ligne Christi Efterfølgelse.

Forsagelse] sml. 396.414. Mynsters] sml. 365.419. Efterfølger] sml. 311.411 (Martensen). S: V:] sml. 393.412. [400] Efterfølgelse] sml. 389.430.

1855

Nei, det jeg især maa sigte paa er: at han er kongelig Embedsmand. Hvilket Nonsens saa at forkynde: et Rige som ikke er af denne Verden, som for ingen Priis vil være af denne Verden.

Og dette at han er kgl. Embedsmand er saa grundforvirrende og griber saa dybt ind.

Den menige Mand, Folket lever bestandigt i den Betragtning, at hvad der er kongeligt (mærket af Staten) er det der er Mere; det er mere at være kongelig Hattemager end at være slet og ret Hattemager o: s: v: o: s: v: overalt paa ethvert Punkt er Samfunds-Livet mærket af dette som er Stats-Livet.

Og nu kommer „Præsten". Det at han er kongelig autoriseret giver ham Anseelse i Folkets Øine, de troer, at det er meest, jo høiere Rang, jo mere Anseelse, jo flere Ridderkors: hvilket Dyb af Nonsens med den Art Chrstd.s Forkyndelse. Præsten staaer og gaaer og lever og nyder Anseelse just i Kraft af Det, som er Chrstd. lige stik imod.

At det vi kalde Præst er af alle Væsener det ulykkeligste.

401
1855 Maj 17.

d. 17 Mai. 55.

Ofte nok høres det, at det at være Præst, især Landsbypræst maa være en af de behageligste Existentser.

Fra en anden Side er det ofte nok hørt dette Skrig, at Præsterne ere de ugudeligste af alle, Hyklere o: s: v: forsaavidt vel altsaa de ulykkeligste.

Min Mening er, at det at være hvad vi forstaae ved Præst er at være det af alle Væsener ulykkeligste.

Thi hvad er en Præst? En Præst er et Msk., aldeles lige saa skikkelig og god som alle vi Andre — men heller ikke mere, og som nu, fordi han ved Eed er forpligtet paa noget saa høit som det n: T:, bringer han hele sit Liv i den qvalfuldeste Selvmodsigelse, bærer hele sit Liv paa en besværet Samvittighed over

Embedsmand] sml. 362.427. [401] ved Eed] sml. 384.412.

1855

ikke noget Forbigangent men et stadigt Nærværende, ‖som jo heller ikke Døden kan befrie ham fra‖ som han saa i Døden tager med sig til Regnskabet hisset.

Frygtelig Straf over den Letsindighed, med hvilken Msk.-Slægten har taget Chrstd. forfængeligt! Fordi man aandløst har bildt sig ind, at det at være Chrsten er da Noget enhver er — derfor behøves der saa dette store Antal af Præster, og derfor skaffer Staten saa i Tusindviis disse ulykkelige Væsener tilveie, disse ulykkelige Væsener, som ‹i Ungdommens Dage› ungdommeligt see feil af hvad Chrstd. er, og derpaa som Mænd ikke have Kraft til at rive sig ud af det Forkeerte hvori de ere komne ind — og nu under Navn af Chrstd. gjøre den størst mulige Skade, idet der mere og mere hos Mskene udvikler sig en Mistanke om, at det ikke hænger rigtigt sammen med Præsten, at det han siger ikke er hans Overbevisning, er noget officielt Noget, hvad saa igjen bevirker, at Præsten forhærdes mere og mere i at ville holde Ørene stive. Og saaledes demoraliseres Samfundet i sin dybeste Grund just ved Hjælp ‹af› — Chrstds-Forkyndelsen.

402
1855 Maj 17.

Det Personlige — det Officielle.

17 Mai. 55.

Chrstd. hviler i den Betragtning af Tilværelse: al Frelse forholder sig til at blive Personlighed.

Som det nye Testamente vil det, er det derfor paa enhver Maade forhindret, at Den som skal være Lærer i Chrstd., faaer Lov at slippe ind i det Objektive, unddrage, skjule sin Personlighed. Nei, der gjøres Alt for at bevirke, at hans Forkynden maa blive en reen personlig Gjennemsigtighed, at hans Liv er hans Lære.

Anderledes med Statens Chrstd. Staten er saa god at anbringe 1000 Lærere i Chrstd., og indretter det saaledes med dem, at der paa enhver Maade er gjort dem den Udflugt mulig: personlig at holde sig udenfor, at det er paa Embedsvegne de sige hvad de sige o: s: v:.

[402] Personlige] sml. 380.431. Officielle] sml. 387.410.

1855

Dette er Bevægelsen i Tilbagegangen i Christenhed.

403
1855 Maj 19.

19 Mai 55.

At blive [*rettet fra:* være] hvad det n: T. forstaaer ved Christen er Noget som det naturlige Msk. gyser mere for end for at blive ihjelslagen — og han har Ret i saaledes at gyse, thi det at blive Chrsten, Aand er just at leve efter at det naturlige Msk. i En er ihjelslagen eller at leve dræbende det naturlige Msk., og altsaa har det naturlige Msk. Grund til at gyse mere for at blive Chrsten end for Døden, thi Døden er dog kun et Øieblik.

For at imponere Dyre-Skabningen, det naturlige Msk., saaledes, at det virkelig blev Alvor med at ville være Chrsten, at ville døe — dertil fordredes gudd. Myndighed.

Allerede „Apostelen" slaaer saa dog Noget af, og det synes som slipper det naturlige Msk. dog lidt lettere til det at blive Chrsten.

Saa strømmer efterhaanden Msks Mængde til alt i Forhold til som Bestemmelsen af det at blive Chrsten forandres, og ved denne Tilstrømmen forandres bestandigt Bestemmelsen „Chrsten" mere og mere.

Nu er hele Lande, Riger som det hedder Chrstne.

Der lever saa nogle Faae, som dog bevare en sandere Forestilling om hvad det er at være Chrsten, at det er at afdøe — men fortvivle om at udtrykke dette i Selskab med de andre Msker, thi de forstaae, at det naturlige Msk. bliver som rasende, naar det at døe skal være Alvor, og i en Tilstand af Raserie vil have et saadant Msk. ihjelslaget.

Derfor flygte disse Faae ud af Verden, for i Fjernhed fra Mskene og fra deres Forfølgelse at udtrykke et dog noget Sandere.

Saa hitter Verden paa, at det saaledes at flygte ud er feigt, at man skal blive blandt Mskene — thi Verden veed meget godt, at der nu tildags ikke fødes Msker som have Mod, Nerve-Kraft til

[408] Myndighed] sml. 297.404. afdøe] sml. 378.420. Forfølgelse] sml. 399.417.

1855

at kunne udholde i Omgivelse af Millioner som Chrstne forklædte naturlige Msker at udtrykke hvad Chrstd. er.

#

404 U. D. At sand Chrstd. kun kan forkyndes med „Myndighed". ellers vender Alt sig om igjen, som naar „Præsten" forkynder Chrstd. for — Publikum.

#

405 U. D. „Øieblikket" er naar: Personen er der, den rette Person.

#

406 U. D. Man har sat Slægt istedetfor Individ, Enkelte, dette er Forskjellen mellem „Chrstheds" Chrstd. og det n: T:s Chrstd.

<Det er derfor just „Chrsthed" der skal sprænges — Individ anbringes — at man kun kan være Chrsten modsætningsviis.>

#

407 U. D. Det Eneste vi har at holde os til om et evigt Liv er eet eneste Faktum, indeholdt i det n: T: — alt Andet er jo om den Ting. Og saa skuffer man sig selv som var disse 1800 Aars Vidtløftighed Noget der gjorde Sagen vissere.

408 U. D. Den Yttring af Mag. Boisen (i nordisk Kirketidende):

at naar man kun har det n: T: mener han ikke at kunne holde sig over for mig, ikke engang over for Mormonerne; men at det er derfor han ret føler Betydningen af Grundtvigs Kirke-Theorie.

[404] Myndighed] sml. 403. [406] Enkelte] sml. 361.413. [408] i nordisk Kirketidende] Ytringen (af L. N. Boisen, Sognepræst i Vesterborg) findes i Dansk Kirketidende 1855, Nr. 20 (6. Maj), Sp. 316 f. Grundtvigs] sml. 334.

1855
409
1855 Maj 23.

At det vil gaae de Samtidige i Forhold til Sagen ligesom det er gaaet mig: de slippe ikke, de maae igjennem.

---

23 Mai 55.

410
1855 Maj 23.

Kirke-Stat og Stats-Kirke.
‖de to Former af Plattenslageriet.‖

---

23 Mai 55.

Ved Chrstdommen vilde Gud, Himlens og Jordens almægtige Hersker, Majestæternes Majestæt regjerende opdrage Mskene. Nu og det forstaaer sig han veed Beskeed om det at regjere. Hans Tanke var den at ville regjere ved Hjælp af Evighedens Baggrund: en evig Salighed — eller en evig Fortabelse.

Forfærdeligt; og forfærdeligt saa Slægten skjælvede og bævede under Trykket af denne Herskers Majestætiskhed.

Saaledes gik der nogen Tid hen; men snart blev den Lidenskab, som maaskee er stærkest i Msket naar han da har lært at overvinde det reent dyriske, Herskesygen, den msklige Herskesyge opmærksom paa dette med Chrstd., om det ikke lod sig gjøre snildt at bemægtige sig den, og saa i Forhold til andre Msker at spille vor Herre, som regjerer ved Hjælp af Evighedens Baggrund.

Det egentlige store Forsøg i denne Retning er: Paven. Hans Tanke er at regjere Mskene ved Hjælp af Evigheden ≤thi det er ham, <, Nøgle-Peter eller Løgne-Peter,> der raader for Evigheden≥. Fortræffeligt!

Det andet Forsøg i denne Retning er Statens. Dette falder mere i det Ubetydelige, og er Staten dog vist egl. bona fide kommet ind i dette Besynderlige. Imidlertid kan Staten dog vistnok ikke frikjendes for saa smaat at have haft den Tanke i Kasketen, at det jo dog altid kunne være godt, for bedre at regjere over Mskene, at have Evigheden i Baghaanden, saa det Borgerlige og det Chrst-

[410] Stats-Kirke] sml. 402.416. evig Fortabelse] sml. 357.

1855

lige kom til at falde sammen, det at være hvad Staten vilde kalde en god Borger eenstydigt med det at være en god Chrsten, altsaa ganske sikker paa Evighedens Salighed, og det at være hvad Staten vilde kalde en urolig Undersaat eenstydigt med det at være en daarlig Chrsten, der vilde fare til Helvede, hvis ikke mere og mere den Dvaskhed var trængt igjennem: vi blive alle salige.

Begge disse Forsøg ere i Retning af hvad man, christeligt, maa kalde Plattenslagerie; det er ikke Forsøg i Retning af at sætte Gud en Voxnæse paa sig selv betræffende, nei men i Retning af at narre andre Msker ved at udgive sig for at være Gud.

411
1855 Maj 28.

Snik-Snak
eller
Kjøbenhavnsposten.

---

28 Mai

Der er forskjellige Arter Snak; der er løs Snak, kaad Snak, dum Snak, god Snak o: s: v: Der er ogsaa den Art Snak, som man betegner ved at sige det er: at snakke frem og tilbage, og maaskee er det ogsaa den der kaldes: Snik-Snak.

Naar et Blad har, baade paa Vers og i Prosa, erklæret et Msk. for gal, saa turde dette Msk. med Billighed vente, at hiint Blad ikke videre vil befatte sig med at tale om ham; ‹og› det er at vise sine Læsere Foragt, naar man, efter at have erklæret et Msk. for gal, underholder dem videre ham betræffende som var han dog ikke gal. At bære sig saaledes ad er at snakke frem og tilbage, er Snik-Snak.

Dette er Kbhspostens Forhold til mig. I Anledning af min første Artikel mod Martensen, erklærede Bladet mig ≼baade i Vers og Prosa≽ for gal. „Godt“ tænkte jeg „saa er jeg da fremtidigen fri for Kbsposten, en Ubetydelighed mindre at plages med“.

---

blive alle salige] sml. 382. [411] erklærede Bladet] se til S. V. XIV, S. 20. Martensen] sml. 399. 413.

1855

Imidlertid har Kbsposten dog senere faaet andre Tanker. Uden at tilbagekalde hiin Yttring, vil den nu tale om mig som var jeg dog ikke gal. Maaskee er hiint Første et Forsøg der blev gjort for at prøve sig for, om det lod sig gjøre, ligesom et Bud man gjør paa en Auction, om man maaskee kunde slumpe til og kjøbe det man byder paa for en saadan Spotpriis.

Hvad den nu siger om mig er forresten ogsaa om ikke Snik-Snak, saa dog Snak, viser tydeligt nok, <a)> at Kbhsposten aldeles ingen Viden eller Forudsætninger har til at tale med om religieuse Materier, b), at den ikke engang læser det af mig som den dog taler om, hvad det slet ikke er mig magtpaaliggende at bevise. ‖det er blot Noget som bør siges.‖ [*i Marginen:* c) at dens Tendents-Artikler mod mig ere for at chikanere, hvortil den maaskee er leiet af Geistligheden.]

Mit Forslag til Kbsposten er, at den sikkrer sig en paalideligere Medarbeider; hvis ikke, at den i sit Blad opfører en egen Rubrik for religieuse Sager, betitlet Snik-Snak, hvori Redaktionen selv skriver; eller hvis det skulde være saa (hvad jeg ingen Mening har om, da jeg ikke forstaaer mig paa Politik) at Bladet ogsaa i politisk Henseende snakker frem og tilbage at hele Bladet antager Titlen: Snik-Snak. Det gamle Navn Kbsposten behøver derfor ikke ganske at bortfalde; desto værre er der Snik-Snak nok i Kbh. saa Bladet gjerne kunde kaldes: Snik-Snak eller Kbsposten.

* *

Det er af religieus Grund — fordi det saaledes har behaget den Almægtige, der bedst veed, hvor meget det er mig imod — at jeg blander mig ind i Øieblikket. Man kan rase mod mig lige saa lystigt som man vil; men ved leilighedsviis at tale, skal jeg nok bevirke, at jeg ikke slipper fra [*i Marginen:* men jeg skal ikke ved at tie see at skulke mig fra] nogetsomhelst Spektakel, som det er min Pligt at udsætte mig for, og at hvo der agter paa mig, veed min Dom betræffende hvad der Sagen og mig angaaende skeer.

Hvad den nu siger] Kjøbenhavnsposten 1855, Nr. 120 (26. Maj).

1855

412
1855 Juni 8.

Et Beviis for, at jeg har Ret i hvad jeg siger.

8 Juni 55.

Det jeg taler om, er, som bekjendt, at Chrstd. det n: Ts Chrstd. slet ikke er til, at dette med christne Stater, christne Folk, Millioner Chrstne, en christen Verden er en Indbildning, vel ogsaa en Gavtyvestreeg af Præsterne for Næringsveien og Magtens Skyld.

Dette har jeg talet om. Men for tillige at kunne anstille en Iagttagelse Tilstanden betræffende, valgte jeg at bruge en politisk Journal, hvorved jeg jo maatte naae at faae Tanken om Chrstd. bragt ind rundt omkring i Folket.

Hvad skeer? Det viser sig snart, at „Publikum" slet ingen Lyst har til at høre tale derom, ja at man snarere bliver utaalmodig derover, og vred paa mig, og blot forlanger, at jeg vilde høre op igjen.

Dette er man saa i Almdl. tilbøilig til at vende som en Misrecommendation for mig, at Det jeg taler og taler om maa være noget taabeligt Noget, siden Publikum ikke er saa god at interessere sig derfor.

Og Ingen falder paa at see Sagen fra den anden Side: at jo heri ligger et Beviis for, at det er sandt hvad jeg siger, at Chrstd. slet ikke er til, at disse Msker, at „Publikum" er saa langtfra at være Christne, at de ikke engang ville høre Tale derom.

Nei, det er kun altfor sandt, hvad jeg siger, det Hele med dette christne Folk er en Øienforblindelse.

Sandheden er: der samles om Søndagen et lille Antal af Msker i Kirkerne, det er kun et lille Antal, kan aldeles ikke siges at være „Folket". Der foredrages saa Noget, som dog ikke er det n: T.s Chrstd.

Og dette skal betyde: et christent Folk.

---

[412] Chrstd. . . . ikke er til] sml. 382.435. Næringsveien] sml. 391.420.

1855

Jo vist! et christent Folk, vi ere Alle Christne, dette er det Præsterne saa magtpaaliggende at opretholde Skinnet af, og derfor er det dem saa meget imod, at jeg valgte at bruge en politisk Journal, thi det anede dem nok, at der paa den Maade maatte gives Leilighed til at gjøre et dybt Indblik i den sande Tilstand, og dermed igjen i, hvor tvetydig Præsternes Næringsvei er, som lade Staten skrive hele Befolkningen i Skat qua Chrstne, hvad de slet ikke ere — men hvoraf Præsterne leve. Men dette er virkelig en meget tvetydig Næringsvei; og Chrstd. som er lige det Modsatte af Verdslighed, har derfor ogsaa lige den modsatte Anskuelse af den, som hiin Keiser verdslig rigtigt, udtalte: at man skal ikke lugte til Penge. Christeligt skal man just lugte til Pengene. Hvis Staten er saa god at ville gagere Præsten ved Hjælp af Afgifter fra Lotterierne og Bordellerne: saa synes jeg dog at Præsten burde vægre sig ved at lade sig gagere paa den Maade. Og naar Staten vil gagere dem ved Hjælp af den Indbildning, at Alle ere Chrstne, ved at skrive Alle og Enhver i Skat, saa de, hvis de ikke ville betale, tvinges dertil: burde Præsterne — dersom deres Eed paa det n: T: ikke skal være en reen Narrestreeg, og noget som P. M. over et Document — lugte til Pengene, og i Betragtning af at disse Penge, christeligt, lugte bansat ilde, vægre sig ved at modtage dem.

Lad Staten ophøre at afgive Mellem-Manden mellem Chrstd. og Mskene: saa vil det aldeles ligesom naar al Læge-Praxis bliver privat Praxis, vise sig hvor mange Præster Befolkningen virkelig har Brug for. Det forstaaer Præsterne meget godt, og forstaaer igjen, at hvis dette skeer, vil en 7 a 800 Præster være uden Praxis, og de der blive tilbage, ingenlunde have den saa fordeelagtig eller saa betrygget som nu. Og derfor kæmpe disse „Sandhedsvidner" som rette S. V., der jo vove Liv og Blod, de kæmpe paa Liv og Blod for — Sandsebedraget med et christent Folk eller for: Levebrødene, den kongelige faste Ansættelse, med

hiin Keiser] sml. 130, S. 140, og se Note dertil. Eed] sml. 401. 421.
Sandhedsvidner] sml. 399. 425.

1855

jævnt Avancement, aldeles ligegyldigt om Nogen gaaer i Kirke hos En eller ikke. Og dette, som i dybeste Grund er af Alt hvad der er Chrstd. meest imod: dette skal være Chrstd. Det vil sige: Chrstd. er slet ikke tll.

413
1855 Juni 9.

Om Maaden, paa hvilken jeg har benyttet „Fædrelandet“ [*rettet fra:* dette Blad]; og hvorledes man har villet bruge det mod mig.

---

9 Juni.

I Danmark, og vel omtrent i hele Europa er Alt Politik, kun Politik Det der beskjeftiger, kun Politik Det man forstaaer sig paa; og det gjælder ikke blot om de fremtrædende politiske Ledere, men det gjælder virkelig om ell. idetmindste næsten om ethvert Msk. ‹i vor Tid›, at han ganske kløgtigt forstaaer sig paa, hvorledes en Sag betjenes politisk. Hvorledes derimod en Sag betjenes religieust; er der maaskee i hele Samtiden ikke en eneste, der veed mere Beskeed om, end jeg om, hvorledes man spiller L'hombre, kun at jeg ikke udgiver mig for at være L'hombre-Spiller, hvorimod jo Alle ere Chrstne.

Det sees nu let, at her maa fremkomme noget ganske Besynderligt, naar Msker, der kun vide Beskeed om, hvorledes en Sag betjenes politisk, ville bedømme En, der betjener en Sag religieust. Thi politisk Betjening og religieus Betjening forholde sig aldeles omvendt til hinanden, idet, politisk, Alt dreier sig om at faae Msk.-Tallet paa sin Side, religieust derimod om at have Gud paa sin Side, hvorfor man netop af al Magt maa undgaae at ville styrke sig ved det Numeriske ved msklig Hjælp — thi saa taber man Guds Hjælp, han vil, jo ifølge sit Væsen ikke være med hvor man istedetfor troende at holde sig til det Usandsynlige, klogt kun vil det Sandsynlige.

Saaledes fremkommer det Besynderlige, at et Msk., der anvender en maaskee endog sjelden Klogskab — for at undgaae at gjøre

[418] Msk.-Tallet] sml. 346.434.

1855

hvad der vilde være politisk klogt, at han bedømmes af Msk., hvis Høieste er: det politisk Kloge.

Det vil derfor ogsaa ende med, at Samtiden engang pludseligt opdager, at den dog er kommet til kort, at Det, som de selvbehageligt bedømte som Politik og fandt som saadant uklogt, hvad saa igjen gjorde dem saa trygge, at det just var hensigtsfuldt, saa de ved deres store politiske Klogskab blot have naaet at bedaare sig selv i Forhold til en Stræben, der vistnok ikke har manglet Klogskab men blot betjent paa en dem ganske fremmed Maade.

Jeg begyndte med at bruge [*rettet fra:* vælge] dette Blad, en udbredt politisk Journal, der hovedsaglig beskjeftiger sig med Politik, og om den end ved Siden har interesseret sig for meget Andet, dog aldrig har viist den mindste Interesse for det Religieuse ≷saa der da i det Høieste kunde være Tale om, at Bladet i det første Øieblik kunde have en politisk Interesse af et Angreb paa Biskop Martensen, hvilket er noget ganske Andet end at kunne eller at have Interesse af at overtage religieus Sag≶: politisk altsaa hvor uklogt; her kunde jeg jo ikke vente noget Tilhold, her maatte jeg komme til at staae isoleret — — ja men det var just det jeg ‹skulde og› vilde, religieust gjælder det just om at forhindre msklig Hjælp, thi ellers trækker Gud sig tilbage.

[Strax i den første Tid, faldt saa, ved Anledning af Artikel („en god Gjerning") af Prof. N., mellem Redakteur Giødvad og mig Talen paa *rettet fra:* Saaledes gik der nogen Tid, da kom det, ved Anledning af at Bladet havde optaget en Artikel af Prof. N., paa Tale mellem Redakteur Giødvad og mig], hvad jeg syntes derom ≷om at Bladet havde optaget den Artikel.≶. Mit Svar var: at ‹selv› om det var saa, at jeg havde nogen Indflydelse paa Bladet, kunde jeg ikke tillade mig at gjøre nogen Brug deraf, jeg maatte ganske overlade det at handle som det syntes; kun saa meget vilde jeg sige „at mig havde det ikke været kjert, thi jeg frygtede for at see min Sag styrket ved, at det saae ud som var

Martensen] sml. 411. isoleret] sml. 406.434. Artikel . . . af Prof. N.] Fædrelandet 1855, Nr. 8 (10. Jan.). (Se til S.V. XIV, S. 94.97). — Sml. 31. Giødvad] sml. X⁵ B 39 og Sammenvisninger.

1855

vi nogle Stykker. Jeg saa det derfor ikke gjerne, at Bladet optog Artikler for mig; derimod kunde jeg ikke have det mindste imod, at det optog Artikler mod mig, det vilde just bidrage til at bevare mig i min Isolation, min Særskilthed som Enkelt." Hører det I Politikere; Enhver seer jo let, hvor uklogt dette var, og seer vel derfor, fra Politikens ophøiede Standpunkt, næsten medlidende ned paa den stakkels Dr. S. K. Ja vær saa god! Det jeg gjorde, var overmaade rigtigt — men det var religieus Betjening.

Saaledes gik der en Tid hen: jeg leverede mine Artikler, Bladet leilighedsviis Mod-Artikel, hvorved jo ogsaa udtryktes, at Bladet hverken tog Partie pro ell. contra. ≤Om dette, fra en anden Side seet, var forsvarligt af „Fædrelandet", eller om hvad der bestemte Redaktionen var kun politisk Klogskab, om den maaskee er blevet betænkelig ved Allarmen her i Byen, og atter betænkelig ved det senere Fif, at tie, om den maaskee har meent, at det var klogest at optage Mod-Artikel og derved sikkre sig, hvis Sagen trængte igjennem, at have været Den, som bragte den frem, og hvis Sagen strandede, jo at have optaget Mod-Artikler — om Redaktionen har forstaaet det saaledes, og maaskee meent slet ingen Betænkeligheder at maatte gjøre sig, da jeg jo selv havde yttret, at jeg Intet havde derimod ja at det endog var mig med: derom veed jeg Intet.≥

Imidlertid har jeg naturligviis lige fra Begyndelsen seet, at i Længden kunde jeg ikke vedblive at bruge dette Blad som eneste Organ. Hvor megen Forekommenhed og Opmærksomhed der end er viist mig fra Redaktionens Side, det var jo Noget jeg let forstod, at Journalen skulde for min Skyld finde sig i at forvandles til noget ganske Andet end den er, hvilket vilde blive Følgen, hvis jeg med en til Sagens Vigtighed svarende Udførlighed, og især hvis der tillige blev Polemik. Saa valgte jeg, hvad jeg af mange forskjellige Grunde var betænkt paa, selv at begynde nogle Flyveblade, og saaledes at have et Organ alene for mig og som Enkelt.

Dette er Sagens Gang. Lad nu En, der blot forstaaer sig paa hvorledes en Sag politisk betjenes, have været opmærksom paa

valgte . . . Flyveblade] Øieblikket, Nr. 1, er dateret 24. Maj 1855.

1855

hvad der er skeet, ≷lad ham have overseet, at det at jeg indlod mig med „Fædrelandet“ allerede fra første af var politisk uklogt, thi politisk klogt burde jeg enten have seet at indlade mig med et religieust Partie eller selv stiftet et Saadant — lad ham have overseet dette, og≷ lad ham saa tillige være fjendtlig sindet mod mig: saa vil han mene, at kunne give det Hele følgende Forklaring. Jeg har villet have Tilhold hos Fædrelandet, men Fædrelandet har unddraget sig ved at optage Contra-Artikel — og tilsidst har jeg maattet trække mig ud af Fædr. kort det er kommet til et Brud mell. Fædrl. og mig, og dette skal nu benyttes mod mig.

Dette gjorde ogsaa Kiøbsposten strax, — var saa forhippet paa, at faae mig sat sammen med Fædr., at den [*i Marginen:* i samme Nu, som jeg havde udgivet „Dette skal siges“ gjorde Anskrig,] ‹slet› ikke kunde vente |24 Timer|, thi da vilde den have seet, at [samme Formiddag som dens Artikel omdeeltes tryktes der Artikel af mig i Fædrelandet. *rettet fra:* der var Artikel af mig i Fædrl.] Saaledes Kjøbhsposten. Senere har i Fyens Avis en Anonym (og det er da gjerne Alle, som skrive imod ‹mig›) ≷en Anonym, der ganske klogt har valgt at være anonym da han vilde sige at jeg er gal, han har≷ underrettet Folk om, at jeg var blevet „excluderet“ af „Fædrelandet“ — og beviist dette af, at jeg har udgivet et Par særskilte Blade ≷‹og› paabegyndt „Øieblikket“≷ [— deraf har han beviist det, og naturligviis ikke ladet sig genere af, at han selv maa vide, at det er Løgn; thi da *rettet fra:*, og ikke ladet sig forstyrre af, at da] Artiklen til Fyens Avis blev skrevet forelaae en senere Artikel af mig i Fædrelandet.

Jeg anseer det, religeust, for min Pligt, engang imellem at oplyse en Smule, fordi jeg meget godt veed, at det staaer Mskene ganske fremmed, hvorledes en Sag religieus betjenes. Mig har det aldrig noget Øieblik beskjeftiget, om Fædr. var enigt med mig eller ikke; saa lidet som det kunde falde mig ind, at argumentere fra om det var saa, at Fædrl. var enigt med mig, ligesaa lidet kunde

i samme Nu] sml. 411, og se Note dertil. havde udgivet] „D. s. s.“ er averteret som udk. Adrsavisen 1855, Nr. 118 (24. Maj). Artikel . . . i Fædrelandet] S. V. XIV, S. 93 ff. (26. Maj). i Fyens Avis] 1855, Nr. 124 (30. Maj).

1855

det falde mig ind at lade mig forstyrre af, om det var saa at Fædrl. ikke var enigt med mig — naar jeg skal være oprigtig, er det min Mening, at det Blad saa lidet som nogen anden af vore Journaler, har Forudsætninger til at kunne have en Mening. Noget Andet er, at jeg kan føle mig Redaktionen ‹personligt› forbunden for den Opmærksomhed og Forekommenhed man har viist mig.

Man vil misforstaae hvad jeg her skriver, det veed jeg meget godt, og det er mig aldeles ligegyldigt; derimod anseer jeg det for min Pligt at gjøre det muligt for hvem der vil, at kunne forstaae. Men man vil misforstaae mig, man vil vel heller ikke forsømme at hidse Mskene mod mig, som var det da en uhørt Stolthed og Hovmod, saaledes at ville staae ene. Dette gjør mig hverken fra eller til; jeg har religieust at betjene religieus Sag, og for Alt at afskye Politik og politisk Betragtning. Religieust har man: som Enkelt at styrke sig ved Forbindelsen med Gud; fra ham skal Kraften komme, og ikke ved at stifte Partier, ved at blive en Slump Msker o: D:. Og derfor er det mig som sagde Gud til mig: min lille Ven, bliv Du kun roligt, hvor Du er, det er Dit Sted: ene i Din Cajak; hvor Jeg er med, der er dog vel, om det saa var en Nøddeskal, alligevel Admiralskibet. Men vee Dig, om Du bliver dvask, utaalmodig, verdslig klog, og mener at det dog var det Bedste, at Du fik et noget større Skib og lidt Mandskab til Hjælp: thi i samme Øieblik gaaer jeg fra Borde.

See, her Feiltagelsen! Medens Samtidige politisk klogt bedømme min Fremgangsmaade, paanødende mig, at jeg ogsaa er en Politiker, og nu faae ud, at jeg bærer mig forkeert ad, samt at hvad jeg tilsigter mislykkes: er det ganske skjult for deres Øine, at jeg, religieust, bærer mig fuldkommen rigtigt ad, at Alt gaaer just som det skal gaae — hvad disse gode Politikere nok skulle komme til at sande, der just ved deres Politik eller ved ikke at forstaae sig paa Andet end hvorledes en Sag skal betjenes politisk, ere forhindrede i at see, efter hvilken Maalestok der fra min Side arbeides og med hvilken Fremgang, og altsaa ogsaa forhindrede i at tage hvad Forholdsregel der dog muligen kunde være taget og nu er det for silde.

1855

En Bemærkning i Øieblikket.

414
1855 Juni 17.

17 Juni.

Hvis Geistligheden uden Forbehold, i Selvfornegtelse, havde villet raadføre sig med det n: T: vilde den have seet, at det n: T: ubetinget fordrer Adskillelse af Kirke og Stat ≤og at det derfor <endog> havde været Geistlighedens Pligt selv at foreslaae det.≥. Hvis Geistligheden vilde have opgivet sin Overtroe paa høitideligeTalemaaders Magt til at holde igjen — og med denne Magt har det et eget Sammenhæng, de kunne holde Aarhundreder, naar deres Tid er omme, styrter det Hele sammen i et Døgn: vilde de have seet, at fra de forskjelligste Sider trænges Verdens-Udviklingen hen til dette Punkt, Adskillelse af Stat og Kirke, og at fremfor Alt her i Danmark er Alt undergravet.

Og havde Geistligheden vilde forstaaet dette, vilde den have seet, at Sagen i mine var i de rette Hænder, og derhos i Geistligheden saa velmenende Hænder som muligt.

Dette har man forsmaaet; jeg har bestandigt maattet tvinge Sagen høiere og høiere op og finde mig i at spille en Slags gal Mand — i Sammenligning med den vise Geistlighed.

Det vil Geistligheden dyrt komme til at fortryde. Afgjørelsen trænger igjennem, den skal igjennem; men saa vil Geistligheden faae med et ganske andet Folkefærd at gjøre.

Jo hurtigere Geistligheden havde været til at gaae ind paa Afgjørelsen, ind paa Skilsmissen, desto mindre havde den været blottet i sin Usandhed, jo mere activ eller passiv Modstand den gjør, jo mere vil den blive blottet i sin Usandhed, og desto sørgeligere vil Vilkaaret blive for den, naar man qvitterer den.

Forskjel paa Msk. og Msk.

415
1855 Juni 19.

19 Juni 55.

Tag den christelige Sætning, eller hvad der ikke er en enkelt christelig Sætning, men er Chrstds Sætning, Formel „at det at

[414] Selvfornegtelse] sml. 399.416.

1855

være elsket af Gud og at elske Gud er at blive, msklig talt, ulykkelig for dette Liv"

tag den Sætning: saa vil eet Msk. sige „ja, det gjør mig hverken fra ell. til ≤forandrer Intet≥, hvo det er der gjør mig ulykkelig, det jeg seer paa er at jeg bliver gjort ulykkelig" et andet Msk. vil sige „det, at det er Gud som gjør det, Kjerlighedens Gud, det forandrer Alt."

Dette er Forskjellen mellem Msk. og Msk.

416
U. D.

Vandbierne.

Et Billede som Socrates stadigt bruger i Staten for at betegne de skadelige Medlemmer af Samfundet er hentet fra Bikuben.

Dette Billede passer fortræffeligt paa hele Chrsthed og den officielle Geistlighed, de ere blot tærende, leve af Chrstd., og dog give de det Skin af ‹at› de ere nærende at de tjene Chrstd., medens deres Iver og Nidkjerhed aldrig strækker længere end lige saa langt som det betaler sig. Dette er den allerfarligste Art Forfalskning af: Forsagelse.

417
U. D.

Hver Gang Idee skal anbringes, kræves der Offer.

[*I Marginen:* Den, som er Bærer for Ideen, er paa een ell. anden Maade en Offret.

Men ogsaa den samtidige Slægt lider: ved at anstrenges, ved at rives ud af den Ro vi Msker elske. Selv om de slaae Ideens Bærere ihjel: ogsaa dette er jo Anstrengende sjeleligt.

Det eneste Rigtige er saa hurtigt og saa villigt som muligt at give efter og give sig hen i Ideen, og gjøre det critiske Øieblik saa kort og saa let som muligt.]

[416] Socrates] sml. 362. i Staten] Platon, Staten VIII, 552 b ff. 559 c ff. 564 a ff. 567 d f. („Vandbierne" er efter Heise's Oversættelse). officielle] sml. 410.431. Forsagelse] sml. 414.434. [417] Offer] sml. 403.422.

1855
418
U. D.

Den ‹Alt› afgjørende Grundsætning for „Aand“:
Intet er mere eller bedre end Noget.
(sandseligt er: Noget mere eller bedre end Intet).

419
1855 Juni 29.

Nogle historiske Data betræffende
mit Forhold til Biskop Mynster.

---

29 Juni.

Hvorledes Sagen stod mellem min Fader og mig betræffende Mynster, da Fader døde.

Saa døde Fader. Jeg var selv Den, der bragte Mynster Efterretning. Hans Yttring da stikker besynderligt af mod at han [6 Aar efter *rettet fra*: senere], for at behage mig, endog paa Prent saa godt kunde huske Fader.

Min Optræden som Forf.

Mynster sendte Reitzel Enten — Eller tilbage, men forlangte den dog nogen Tid efter.

Frygt og Bæven. Systemet. Mynsters Omtale i Intelligentsbladene.

Mit Skridt mod Corsaren har vistnok gjort Mynster det tydeligt, hvor ueensartede vi var.

Afsluttende Efter. Den bragte jeg ham. Det var første Gang jeg efterat være optraadt som Forf. var hos ham.

„Vi ere Complementer.“ Fra min Side blev sagt: at jeg var saa uenig med ham som mulig; at det der beskjeftigede mig var Mindet om min Fader

[419] Mynster] sml. 399.425. Fader] sml. 306.437. Mynsters . . . Intelligentsbladene] sml. IV B 58, og se Noter dertil. Skridt mod Corsaren] se VII B 1 ff. Vi ere Complementer] sml. VIII A 332.

1855

Saa gik Aarene hen. Han sendte mig sine Bøger, ligesom jeg mine.

Kun een Gang veed jeg, at han har forsøgt at bruge Fornemhed mod mig. Det var første Gang [*rettet fra:* kort] efter Kjerlighedens Gjerninger. „Var der Noget De vilde?“ „Nei, idag ikke, jeg seer De er beskjeftiget“ „Ja, saa travlt har jeg da heller ikke.“ „Nei, Deres Høiærv. lade mig nu have det til Gode til en anden Gang.“

Indøvelse i Chrstd. Hans Yttring per Pauli. Samtalen med ham næste Dag.

Fra den Tid blev Forholdet spændt, skjøndt tilsyneladende Alt uforandret.

Den Linie med Goldschmidt. Min Samtale med ham desangaaende.

Det sidste Aar omtrent saae jeg ham ikke.

Den næst sidste Gang jeg talte med ham noget efter Nytaar, hvor han kom ud i Forværelset og sagde i Personalets Nærværelse at han ikke kunde tale med mig, han havde saa meget at bestille og daarlige Øine.

Den sidste Gang jeg saa talte med ham var hen paa For-Sommeren. Det var en ualmdl. oprømt Samtale, længe; mod Sædvane fulgte han mig heelt ud i Forværelset og talte endnu der med mig. Da jeg gik sagde jeg til mig selv „det bliver sidste Gang“ og det blev det.

Den eneste Gang jeg ikke har hørt ham prædike var — <den> sidste Gang; og ikke tilfældigt; thi jeg var i Koltorfs Prædiken.

Angrebene paa ham laae færdige.

Hvorledes det gik til med min Kommen til Kundskab om hans Død.

---

første Gang] sml. VIII A 390. X^3 A 563. Yttring ... Dag] sml. X^3 A 563. Linie med Goldschmidt] sml. X^4 A 195. 270-272. — Sml. 311. 432. Den eneste Gang ... Koltorfs Prædiken] sml. XI^1 A 1, S. 6, og se Noter dertil. hans Død] sml. XI^1 A 1, S. 5.

1855

Christenheds Chrstd.

420
1855 Juli 2.

2 Juli.

Saaledes opdrages et Barn ‹— i Chrstd.›: gaae Du kun ganske roligt ud i Verden, der sidder i Himlen en almægtig Gud, og hvor ulykkeligt det end vender sig for Dig i Livet, beed blot til ham, Du skal see han hjælper Dig nok.

Afskyelige Løgn, at dette er Chrstd. Nei Chrstd. er: i Himlen sidder en almægtig Kjerlighed, som elskende vil elskes, og som til den Ende vil at Du skal døe; just han er Din Døds-Fjende; Alt hvad Du umidd. elsker, hader han; og til ham skulde Du, hvis det lod sig gjøre og Du var klog, mindst tale om hvad Du ønsker og frygter; thi han vil blot hjælpe Dig til — at døe.

Dog det forstaaer sig, Chrstd. maa vendes paa hiin første Maade, hvis det skal blive til Noget med Løgnens Næringsvei, de 1000 Sjele- og Familie-Forsørgeres Næringsvei.

* *

Saaledes opdrages et Barn — i Chrstd.: Din Fader og Din Moder, det er to Gud velbehagelige Personer; men især er den Geschichte, hvor Du blev til, den Bedrift ‹af› dem, det er især Noget, som ret behagede Gud.

Afskyelige Løgn! Hiin Bedrift er, christeligt, en Forbrydelse, i Guds Øine en Forbrydelse, og det Lumpne ved denne Forbrydelse igjen, at de Paagjældende ikke selv komme til at lide for den, men at en Uskyldig ‹ved at blive til› drages ind i hele dette Forbryder-Etablissement som er denne Msk.-Tilværelse.

Dog det forstaaer sig, Chrstd. maa vendes paa hiin første Maade, hvis det skal blive til Noget med Løgnens Næringsvei, de 1000 eedfæstede Stutmesteres Næringsvei. Som Stutmestere — og Eeden gjør jo hverken fra eller til — forstaae de Sagen ganske rigtigt. Skal det blive til Noget med en Religion, skal der være Tale om at faae den (og det er just Opgaven, thi naar det naaes, staaer Profiten paa sit Høieste) til Folke-Religion, saa maa den

[430] Du skal døe] sml. 403.421. Næringsvei] sml. 412.421. Forbryder-Etablissement] sml. 224.

1855

sættes i Forbindelse med Børne-Avling, det maa blive Religion at avle Børn, kort jo mere man kan faae Det, som Msket umiddelbart har Lyst til (at spise, drikke, more sig, avle Børn o: s: v:) gjort til — Religion, jo snarere naaer man at faae denne Religion gjort til Folke-Religion.

421

At afdøe.

1855 Juli 2. 2 Juli.

Selv en Mand bliver dog ikke veltilmode, naar Lægen tager Instrumenterne frem — og det er hans Tand, der skal trækkes ud. Og selv den meest behjertede Mand bliver dog lidt underlig om Hjertet, naar Operateuren tager Instrumenterne frem — og det er hans Arm ell. Been der skal sættes af.

Dog er der i ethvert Msk. Det, der sidder fastere end den Kind-Tand, der sidder fastest, og Det [hvorved han hænger fastere end *rettet fra:* der sidder fastere end] en Arm ell. et Been ‹ved det msklige Legeme›: det er Livs-Lysten i Msket.

Derfor tilraaber al Erfaring et Msk.: for Alt pas paa at Du ikke taber Livs-Lysten; hvad Du end taber i Livet, naar Du blot bevarer den, er der altid Mulighed af at vinde Alt igjen.

Gud er af en anden Mening. For Alt, siger han, maa jeg have taget Livs-Lysten fra et Msk., hvis der skal være Tale om for Alvor at blive Chrsten, om at afdøe, om at hade sig selv, og om at elske mig.

Rædsomt derfor, naar Gud tager Instrumenterne frem til den Operation, som ingen msklig Magt har Kræfter til: at fravriste et Msk. Livs-Lysten, at dræbe ham — for at han kan leve som Afdød.

Dog kan det ikke anderledes være, ellers kan et Msk. ikke elske Gud. Han maa være i en Tilstand af Qval, at han, hvis han var en Hedning, intet Øieblik betænkte sig paa et Selvmord. I denne Tilstand maa han — leve. Kun i denne Tilstand kan han elske Gud. Jeg siger ikke, at Enhver der er i denne Tilstand der-

[421] afdøe] sml. 420.422.

1855

for elsker Gud, paa ingen Maade; jeg siger kun, at denne Tilstand er Betingelsen for at ‹kunne› elske Gud.

* *

Og denne Religion er blevet: Folke-Religionen; 1000 eedfæstede Falstaffer ≷, eller Dyre-Læger≷ leve med Familie ‹af› o: s: v:.

At være Christen.

422
1855 Juli 2.

2 Juli.

At være Chrsten er af alle Qvaler den rædsomste, er, saaledes skal det være, at have sit Helvede her paa Jorden.

Hvad gyser et Msk. meest for? Dog vel for at døe, og aller meest for Dødskampen, som man derfor ønsker saa kort som muligt.

Men at være Chrsten det er at være i Tilstanden af at døe en Døende (Du skal afdøe, hade Dig selv) — og saa lev, maaskee 40 Aar i denne Tilstand! [*I Marginen:* Man gyser ved at læse om, hvad et Dyr maa lide, der bruges til Vivi-Section; dog er dette kun et kortvarigt Billede paa den Lidelse at være Chrsten: i Tilstand af død at bevares levende.]

Og ikke blot dette; men der kommer een Skærpelse til. Thi De, der staae om en Døendes Leie, de pleie dog ikke at grine af ham, fordi han vaander sig i Døds-Kampen, ei heller at hade forbande afskye ham, — fordi han ligger i Døds-Kampen. Men denne Lidelse hører med til at være Chrsten, kommer af sig selv, naar sand Chrstd. skal udtrykkes i denne Verden.

Og saa Anfægtelsen, i hvilken Forargelsens Mulighed hvert Øieblik er tilstede og vil benytte Øieblikket, Forargelsens Mulighed: at dette skal være Guds Kjerlighed, at dette skal være denne Kjerlighedens Gud, om hvem man fra Barn af har faaet alt Andet at vide end dette!

Og dog er han Kjerlighed, uendelig Kjerlighed, ‹men han kan kun elske Dig, naar Du er en Døende;› og dog er det Naade, uende-

eedfæstede] sml. 412.422. leve . . . ‹af›] sml. 420.425. [422]afdøe] 421.426. Lidelse] sml. 417.424. Anfægtelsen] sml. 375. Naade] sml. 367.434.

1855

lig Naade, uendelig Naade, at faae evig Lidelse forandret til timelige.

Men vee dem disse Skarer af eedfæstede Løgnere, vee dem, at de have taget Himmerigets-Nøgle, og ikke blot selv ikke gaae ind, men ogsaa forhindre Andre deri.

423

Et Billede.

1855 Juli 3. 3 Juli 55.

Tænk en stor, vel afrettet Jagthund. Den er ifølge med dens Herre, som er i Besøg hos en Familie, hvor, som desto værre vel ofte i vore Tider, er en heel Forsamling af uopdragne Unger. Neppe faae de Øie paa Hunden, førend de begynde at mishandle den paa enhver Maade. Hunden, der har hvad disse Unger ikke har, Opdragelse, fæster strax sit Blik paa dens Herre for af hans Mine at erfare, hvad han befaler, at den har at gjøre. Og forstaaer den hans Blik saaledes, at den har at finde sig i al den Mishandling ja at optage det som var det idel Velgjerninger der bevistes den. Herved blive naturligviis Ungerne endnu mere kaade, og tilsidst blive de enige om, at det maa være en uhyre dum Hund, der saaledes lader sig byde Alting.

Hunden bekymrer sig imidlertid bestandigt kun om Eet: hvad Herrens Blik befaler den at gjøre. Og see, dette Blik det er pludseligt forandret, betyder — og Hunden forstaaer det strax: brug Din Magt. I samme Nu har den med eet eneste Spring grebet den første Lømmel og kastet ham til Jorden — og nu standser Ingen den, kun Herrens Blik — og i samme Nu er den, som den var øieblikkeligt iforveien.

Saaledes med mig. Som Hunden fulgte dens Herre, ene bekymret om hans Blik: saaledes følger jeg som en Hund Himlens og Jordens almægtige Majestæt, Herren, ene bekymret om hans Blik, i hvis særlige Tjeneste jeg tidligt blev fæstet.

Saa begyndte jeg som Forfatter, der var fra min Side Alt sat

eedfæstede] sml. 421.425.

1855

ind, og kun paa hans Blik var mit Blik rettet, som Hundens paa dens Herres.

Snart forvissede jeg mig om, at det ikke just var i godt Selskab jeg var kommet, at en smaalig, verdslig-klog, idee-løs Middelmaadighed paa enhver Maade søgte at forurette mig.

Mit Blik, som ene var rettet paa den gudd. Majestæts Blik underrettede mig om, at han forstod det saaledes: dette har Du at finde Dig i, og ikke blot at finde Dig deri, men saa let, at det seer ud som var Du En, Alle viste Velgjerninger imod.

Derved blev saa Middelmaadigheden kun mere uforskammet, satte sig tilsidst i Hovedet, at jeg var et aldeles upraktisk Msk., som næsten Enhver kan narre.

Da skete det, at den gudd. Majestæts Blik forandredes og betydede mig: brug Din Magt.

Og der er det vi nu er. Kræfterne har jeg altid haft; men jeg er som en Hund, der er ifølge med dens Herre — Alt dreier sig for den om hvad Herrens Blik befaler.

Det gjør ondt at frelses.

424
1855 Juli 5.

5 Juli 55.

[*I Marginen:* De Dæmoniske i Evangelierne. — At bede for sig, at man maa være fri for: at frelses.]

Hvis nogen Præst vil, at jeg skal indlade mig med ham, maa han nedlægge sit Embede.

425
1855 Juli 7.

---

7 Juli 55.

Der gives ikke een eneste Præst i Kongeriget, der er saa dum, at han ikke, ogsaa efter hvad jeg nu har oplyst, indseer, at den Maade at være gageret paa som han er det, er, christeligt, util-

Middelmaadighed] sml. 398.427. [434]gjør ondt] sml. 422.428. bede ... frelses] se Luc. 8,37. [435]gageret] sml. 421.426.

1855

ladeligt, er Nefas, at hele hans Tilværelse som kongelig Embedsmand er Nefas.

Det er paa dette Punkt, Sagen skal holdes; min Opgave er det just af al Magt at afværge at det ikke bliver almindelig lærd Discussion o: D:

Thi Discussion, lærd theol. Undersøgelse o: s: v: o: s: v: ja det ville Præsterne maaskee med Fornøielse gaae ind paa, og saa imidlertid ganske roligt stikke Gagerne i Lommen, forsikkrende, „at Sligt naturligviis ikke er Noget der beskjeftiger dem". Ih bevares, hvor kunde ogsaa ‹Nogen› falde paa det, at saadan hellige Mænd, som vore Præster, Sandhedsvidner, at de skulde bryde dem om det Jordiske.

Men see just dette er det min Opgave af al Magt at afværge; det er ‹en› christelig Criminal-Sag, der foreligger, min Opgave at betjene den i Charakteer af Politie. Præsternes hele Tilværelse er, christeligt, et Snyderie. Jeg siger: christeligt. Thi borgerligt er det jo den ærligste Sag af Verden, at tage de 1000 eller 100 som Staten vil give En. Men naar Eeden paa det N: T: kommer imellem bliver det, christeligt, Snyderie.

Dette forstaae Præsterne meget godt selv, og derfor er det, at de helst ville have en lærd, theologisk Discussion; thi saa vil det lykkes dem allerbedst at slippe bort fra Penge-Spørgsmaalet, hvortil Taushed ikke er nær saa hensigtsmæssigt. Det skete ogsaa strax i Anledning af mine Artikler om Biskop Mynster. Øieblikkeligt var der en Velærværdighed, Pastor Paludan Müller til Tjeneste og vilde have mig ud i en heel Discussion om Mynsters Prædikener, hvilken Invitation saa strax en Anonym ≤(formdl. vel ogsaa en Præst)≥ i Berlingske T. søgte at give den størst mulige Udbredelse. Som bekjendt refuserede jeg denne Invitation. Men curieust nok, en lang Tid efter læser man i en norsk Artikel (hvilken Flyve-Posten strax optog, og, hvor naivt eller hvor mistænke-

Sandhedsvidner] sml. 412. Criminal-Sag] sml. 163. Eeden] sml. 422.426. mine Artikler] S. V. XIV, S. 5 ff. 15 ff. Mynster] sml. 419.432. Paludan Müller] se til S. V. XIV, S. 22. en Anonym] se til S. V. XIV, S. 22. refuserede jeg] S. V. XIV, S. 23. norsk Artikel] se til S. V. XIV, S. 95.

1855

ligt, med den Bemærkning, at den var af en Nordmand) der læste man, at man skulde have ventet, at jeg med Glæde vilde have indladt mig paa Pastor Paludan Müllers Forslag. Hvor naivt! Ja, det er nok muligt, at man havde ventet det; men det skete ikke, thi mit Svar var: nei mange Tak, Pastor P. M.

Nei, Discussion skal vi ikke have mere af; og „Forsikkringernes" Tider — ja de ere nu forbi. Han den afdøde Biskop, han har gjort brillante Forretninger: himelske Blikke, og qvalt Hulken — og saa Profiten leve — — og saa forsikkrende, at Sligt, dette usle Jordiske ikke beskjeftigede ham: ih, bevares hvo kunde falde paa Sligt.

Dette skal nu være forbi, og just derfor er jeg blevet udcommanderet, thi jeg er vel den eneste i D. der vil kunne holde Sagen uforandret paa Punktet: at det er et Penge-Spørgsmaal.

I en vis Forstand maa jeg nemlig sige, at den Sag, jeg har den Ære at tjene, kunde en Lægmand lige saa godt betjene; i en anden Forstand derimod ikke. Præsterne vilde nemlig øieblikkeligen benytte sig af den Omstændighed at han er Lægmand til at gjøre sig vigtige med deres Lærdom og Stodering. Jo, jeg takker der vilde blive talt Latin og Græsk, citeret syrochaldæisk, Folianter vilde blive slæbte frem o: s: v: o: s: v: og den gode Lægmand vilde maaskee tabe Fatningen, ikke lige over for saadan lærde Mænd kunne fastholde det Simple: Penge-Spørgsmaalet.

Anderledes med mig. Disse 1000 Vel- og Høiærværdigheder de kunne een og een eller alle samtlige erklære, at jeg er et Msk., der ikke kan tænke, ikke kan skrive, et Msk. uden Dannelse, uden Kundskaber o: s: v:: det skal aldeles intet Indtryk gjøre paa mig, jeg skal ikke lade mig narre eller imponere til at forraade Lærdom o: D:, nei jeg skal nok holde Spørgsmaalet paa Punktet: at det er et Penge-Spørgsmaal, at deres Gager er, christeligt, et Snyderie, da de ere ved Eed forpligtede paa det n: T:.

Min Opgave er at bevare Urokkelighed, Urokkelighed lige over for Alt hvad der bliver og vil blive sagt om, at jeg er en Skurk, et U-Msk. o: s: v:, og ligeledes Urokkelighed ligeoverfor Alt, hvad

1855

der ‹af Præsterne› vil blive sagt om, at jeg er et Msk. uden Kundskaber, uden System, et Msk. der hverken kan læse eller skrive o: s: v:. Thi alt dette er blot beregnet paa, at slippe bort fra — Penge-Spørgsmaalet. Men som jeg vel skal vide at bevare Urokkelighed lige over for alle Sigtelser min Charakteer betræffende, saa vil det falde mig langt lettere at bevare den lige over for Præsternes Dom om min Intellectualitet. Jeg er i den Henseende beroliget. Min Forfatter-Virksomhed har mættet mig; og de 1000 Præster vi har kan virkelig ikke forandre min Forestilling om mig selv, saa meget mere, som jeg meget godt veed, at de mener ikke hvad de siger, men at det er for at komme bort — fra Penge-Spørgsmaalet.

426
1855 Juli 10.

At elske Gud
eller
at elske den Stygge.

10 Juli 55.

Ved alt Christeligt staaer der, naar det da skal fastholdes som det er i det n: T:, et betænkeligt NB, som bevirker, at, hvis dette NB. skal blive staaende, flye omtrent Alle. „Christenhedens" Kunst har bestaaet og bestaaer i, under Navn af at Chrstd. er perfectibel at faae alle disse NB. bort. Saa er nemlig Chrstd. blevet Vrøvl; og nu gaaer den „som Guds Ord i Studenten", nu faae vi Millioner Chrstne og Præste-Næringsveien florerer.

At elske den Stygge — ja, ganske rigtigt. Thi naar jeg er (og det er jeg jo) Kjød og Blod, et sandseligt Væsen, en Dyre-Skabning, saa er „Aand" det Frygteligste for mig, frygteligt som Døden, og det at elske Aand det Frygteligste af Alt. Saaledes forstaaer Chrstd. det ogsaa, den lærer at det at elske Gud er: at døe, at afdøe, af alle Qvaler den qvalfuldeste — salig Den, som ikke forarges.

[426] elske den Stygge] sml. VIII A 189, og se Note dertil. Præste-Næringsveien] sml. 425. afdøe] sml. 422.

1855

Derfor var det ogsaa, at i Tider, hvor det dog nogenledes blev gjort Alvor af det med Chrstd., derfor var det, at De, der dog saaledes gjorde nogenledes Alvor dermed, at de som Gjenstand for deres stadige Betragtning brugte: et Dødningehoved. Vistnok kan man ikke sige at Aand ligner et Dødningehoved, thi Aanden ligner ingen sandselig Gjenstand. Men et Dødningehoved var dog det meest betegnende Sindbillede.

* *

I „Christenhed" anderledes! Dødningehovedet — ih, bevares, der er Intet, man omhyggeligere undflyer, endnu omhyggeligere end man gjorde det i Hedenskabet, end Alt hvad der minder om Døden. Nei, Dødningehovedet, denne besynderlige Pynt paa et Værelse, sees aldrig mere. Paa den ene Piedestal seer man nu en nøgen Venus, paa den anden den korsfæstede Frelser — en ung Dame og en speculativ Præst ≤, begge naturligviis sande Chrstne,≥ disputerer med hinanden om, hvilke Former der ere de skjønneste.

I Christenhed foredrages under Navn af Chrstd., at det at elske Gud er at udfylde sit Liv, sin Tid, sin Tanke med at tragte efter det Jordiske, at takke Gud hvis det lykkes, at bede ham, at det maa lykkes. Dette vil sige, at elske Gud er at elske: den Smukke. Derfor florerer ogsaa i Chrsthed, hvad den saa igjen er stolt af og kalder Chrstds nyeste Udfoldelse og skjønneste Blomst: det christelige Familie-Liv. Fortræffeligt! Det nye Testamentes Chrstd. har nemlig afgjort Forkjerlighed for eenlig Stand — og dog er just Familie-Livet blevet Culminationen.

Det Hele er naturligviis en Løgn; og for saavidt muligt at forhindre, at da Ingen falder paa, at det skulde være en Løgn, er der truffet den hensigtsmæssige Foranstaltning, at Præsten aflægger Eed paa det nye Testamente.

aflægger Eed] sml. 425.

1855

427
1855 Aug. 13.

At, christeligt, er just ⟨det⟩ Middelmaadige, Middelmaadighed, det til en vis Grad, det blot Msklige, det hvad vi Msker kalde det Hjertelige — just det er, christeligt, det Forargelige, er, christeligt, Satans Indskydelse.

---

d. 13 Aug. 55.

Dette er af yderste Vigtighed at fastholde, kan Du ikke fastholde dette, saa faaer Du aldrig Synspunktet for hvad Chrstd. er, og aldrig Øie for, hvilken Gavtyvestreeg hele Chrstheden er.

Men at det, christeligt, er saa, som der staaer i Overskriften, det lærer Du af Chrstus selv i hans Forhold til Peder, hvilket jeg ikke noksom kan indøve og indskærpe for ⟨, christeligt,⟩ at faae Ram just paa den farligste Art Ikke-Chrstd. den hjertelige Middelmaadighed, det hjertelige Vrøvl o: s: v: Thi som næsten ethvert Barn har en medfødt Gave til, hvad der er den alvorlige Fader meget imod, at sledske for ham, at gaae saadan og ville og ville ⟨og⟩ være et rart Barn, og det bliver ikke til Noget med at gjøre Faderens Villie: saaledes har ogsaa den christelige Rettroenhed især excelleret i at sledske for Gud, at skaane sig selv, og saa at kalde det Hjertelighed mod Andre o: s: v:.

Altsaa til Chrstus og Peder. (Mtth. 16,23). Chrstus taler om at ham bør nu at gaae til Jerusalem og lide og ihjelslaaes. Tænk nu først Apostelen Peder; han er Apostel, rager dog vel en Alen over hvad vi kalder det Middelmaadige ≷, om han end (atter en Maalestok for hvad Chrstus forstaaer ved at være Chrsten, en Maalestok knusende for alle Chrsthedens Gavtyvestreger) ifølge Chrsti Dom, behøver at omvende sig, thi dette siger Chrstus til til ham, efterat han allerede nogen Tid havde været Apostel: naar Du omvender Dig.≷. Peder tager saa Anledning heraf, af at Chrstus jo synes forsætligen at ville udsætte sig for at døe, hvad ifølge almdl. msklige Begreber er endog utilladeligt, han tager Anledning heraf, ogsaa i personlig Kjerlighed til Mesteren, hvem han saa nødigt vil skilles fra, han tager Anledning til at straffe ham. Og Chrstus han siger — hør det I Middelmaadighedens Bataillioner som sammenlignet med Peder ere Myrer, og som dog af

[427] Middelmaadige] sml. 423. 434. siger Chrstus] Luk. 22,32.

1855

Præster lader Eder indbilde, at I ere Chrstne, at man ved den Art Chrstd. kommer til Himlen — viig bag mig Satan! Du er mig en Forargelse; thi Du sandser ikke hvad Guds er men hvad Mskens er.

Saa høit ligger ifølge Chrsti Dom Chrstd. og det at være Chrsten, at det at ville fraraade sin Lærer og Ven frivilligt at udsætte sig for Døden er: det Forargelige, Satans Indskydelse.

Mere behøves vistnok ikke for at see, at den Art Jævning som er Chrsthed er hverken mere eller mindre end til Forargelse, Satans Værk, alle disse Middelmaadighedens Chrstds Lærere det er: det Forargelige, Satans Redskaber.

Nei, det Guddommelige er ikke til at spøge med, det er det rædsomste Enten-Eller, og det at ville (nedrige Løgn!) hjerteligst hjælpe sig selv ‹og Andre› ind i eller bevare sig selv og Andre i Middelmaadighed er: ‹det› Forargelige, Satans Indskydelse.

Flye derfor dette Forargelige, flye disse tusinde af næringsdrivende Chrstds Lærere, flye dem det er Satans Redskaber, i den allerfarligste Form i Form af Hjertelighed.

Nei, Kjendet paa sandt at forholde sig til Chrstd., har Chrstus ikke fortiet, det er: at hade sig selv. Kun Had til sig selv er den Lidenskab, som kan bære det Guddommelige, rigtignok derved, at Du paa den rædsomste Maade knuses.

Der gives derfor kun eet sandt Forhold til Chrstd.: at hade sig selv elskende Gud. Gyser Du tilbage for denne af alle rædsomme Qvaler rædsomste, denne livsvarige Sjels-Radbrækkelse: nu vel, saa vær sand til at tilstaae, at Du ikke sandt forholder Dig til Chrstd.

Dette har Chrsthed ikke gjort, medens det dog er let nok at vise, at der i Chrsthedens 1800 Aar ikke forekommer een eneste Forkyndelse af Chrstd., uden at den omvendt er mærket: i Kjerlighed til sig selv at elske Gud, hvorfor hele Chrstheden er det Forargelige Satans Værk, opfundet ved at man kun har sandset hvad Mskens er.

næringsdrivende] sml. 400.

1855

428
1855 Aug. 23.

At hvad jeg seer, er seet langt, langt tilbage i Tiden; men at De, der have seet det, have fortvivlet over at tage fat derpaa, ladet Sandsebedraget staae, hvorved saa deres velmeente og betydelige Virken ikke kom til at gavne, men blev nærende for Sygdommen.|

[*I Marginen:* At Ulykken stikker i den usande Udbredthed, Chrstd. har faaet, i „Christenhed". Den Biskop i et af de første Aarhundreder som sagde: man kan ikke engang blive Martyr thi Fjenderne hedde Chrstne. Altsaa han saae rigtigt, men han vovede ikke at tage Opgaven, blev ikke Martyr for Chrstne, lod Sandsebedraget staae.]

‖d. 17 Mai 55.‖ 23 Aug. 55.

Allerede i et af de første Aarhundreder er der en Kirkefader, som mismodig siger: „ikke engang et Martyrium er muligt — thi Fjenderne hedde Chrstne".

See her har vi det: Fjenderne hedde Chrstne.

Men hvorfor saa ikke et Martyrium? Hvor Fjenderne ere der bør vel ogsaa Martyren falde.

Dog dette kunde hiin Kirkefader ikke beslutte sig til, dertil manglede han Mod.

Hvorledes han manglede Mod? Ganske vist, og det uagtet han visselig havde Mod nok til at blive Martyr lige over for Hedninger.

Men med „Mod" har det et eget Sammenhæng. Til sandt moralsk Mod hører ogsaa en Side af det Intellectuelle: at være Den, der først seer, hvor en Fare er, ‹og saa› har Mod til at udsætte sig for den Fare, og for at alle Samtidige ikke kan forstaae ham.

Et Martyrium lige over for Hedninger, det var jo i de første Aarhundreder noget saa Fortærsket, saa Bekjendt, saa Hævdet, at der ikke behøvedes i strengeste Forstand Mod for at have det Mod.

[428] Den Biskop] sml. 120, og se Note dertil. Martyr] sml. 424.429.

1855

Men derimod hørte der ‹i strengeste Forstand› Mod til første Gang at tale Ordet ud, at vende hele Forholdet om, at see, at „Chrsthed", disse Tusinder og Tusinder var Chrstds Ruin, og saa at søge Martyriet der, at falde som Martyr — for Chrstne. Dertil fordredes virkelig baade en stærk Hjerne (thi Gavtyvestregerne med „Chrsthed" havde allerede den Gang gjort Forholdet vanvittig: som Chrsten at blive Martyr for Chrstne) og Mod i Brystet, og fremfor Alt, Tro.

Hiin Kirke-Fader lod det blive ved Yttringen, foretrak saa at være virksom for yderligere at udbrede det Galimathias, som Chrstd. allerede den Gang var — og kom derved blot til at nære Sygdommen. Sygdommen ligger og laae allerede den Gang i den usande Udbredthed: det eneste Frelsende er just: Martyrer i omvendt Stiil.

„Christenheds" Christendom

429
1855 Aug. 25.

25 Aug. 55.

Det er med „Chrstheds" Chrstdom i Forhold til det nye T.s Chrstd. som med Jøden, der fortalte Historien og udelod Pointen.

I en den mindste Trævl af det nye T.s Chrstd. er der en Pointe, der er et Dialektisk. Udelad det, saa er hele Chrstd. sentimentalt Sirups-Vrøvl — og saa er det virkelig ikke at undre sig over, at den Art Chrstd. ikke frembringer samme Virkning som det n: T.s Chrstd. (Forfølgelse o: D:), det er lige saa lidet at undre sig over, som over, at Jødens Fortælling ikke frembragte samme Virkning som da han selv hørte den.

Chrstd. er, ifølge det n: T: Glæde; men saaledes, at Undersætningen er, at denne Glæde dog, blot msklig talt, er den rædsomste Qval; denne Undersætning er det Dialektiske, er Pointen. Tag den bort og Du har Præsternes Sirups Slik. Og saaledes ubetinget paa ethvert Punkt af det Christelige.

[429] Forfølgelse] sml. 428.434.

1855

430
1855 Aug. 30.

At „Christenhed" Chrstd. aldeles hæver Begrebet Chrsten, drukner Chrstd. i ‹et› Dyb af ‖Nonsens.‖ Vaas.

30 Aug.

Ved at gjøre Chrstd. til alene „Gave" og en Gave til ‹hele› Msk.-Slægten, og ved aldeles at slaae en Streeg over, at Chrstd. er Forpligtelse er det lykkedes (thi man har jo stræbt) „Chrsthed" aldeles at hæve Begrebet Chrsten og at drukne Chrstdommen i et Dyb af Vaas.

Ifølge Chrstd. er Forholdet dette: Chrstd. er som Gave bestemt for alle Msker, Frelsen tiltænkt Alle. Naar da En overtagende Forpligtelsen deelagtiggjøres i Gaven: han er en Chrsten.

„Chrsthed" tager Chrstd. blot som Gave; Chrstus har frelst alle Msker. Ved at være Msk. er Du frelst; Du kan gjerne blive ved at være Jøde, Muhamedaner, Fetischdyrker o: D:, eller Du kan antage en af disse Religioner, det gjør hverken fra eller til qua Msk. er Du frelst ved Chrstus.

Paa den Maade bliver Chrstd. den Religion, hvis Særkjende er, at den ingen Religion er; thi ethvert særligt Kjende er udvisket — qua Msk. er Du frelst ɔ: det at være Chrsten er slet ingen Religion at have, er blot at være Msk.

Saa bliver det vel det Rigtigste da det at være Chrsten er slet ingen Religion at have, men blot at være Msk., at man antager een af de andre Religioner, for dog at have nogen Religion, medens man qua Msk. er frelst ved Chrstus.

Naturligviis vil man beraabe sig paa, at Chrsthed jo dog holder over den Forpligtelse i Forhold til at være Chrsten: at man skal være døbt. Men see nærmere til, skal Du see, man troer selv ikke, at det har stort at betyde om man er døbt eller ei. Nei, i denne Tanke: Chrstus har frelst hele Mskheden (hvilken Tanke kun er sand conditionaliter) og i denne Tanke: Chrstd. er Gave (hvilket kun er sandt conditionaliter) har man druknet Chrstd.

---

[430] Forpligtelse] sml. 400.434.

1855

forvandlet den Religion: Chrstd. til at være en Religion, som er ingen Religion.

Kirken — Publikum.

431
1855 Aug. 30.

30 Aug. 55

Grundfordærvelsen i vore Tider ligger i, at man har afskaffet Personlighed.

Ingen tør i vore Tider være Personlighed, i feig Msk.-Frygt gyser Enhver tilbage for dette: at være Jeg lige over for, maaskee i Modsætning til Andre.

Saa hjælper Politikerne sig med: Publikum. Politikeren er intet Jeg, ih, bevares, nei han taler i Publikums Navn.

Aldeles paa samme Maade bruger man religieust „Kirken". Det man vil have er et dækkende Abstraktum, hvorved man undgaaer at være Jeg, hvilket visselig i vore Tider er det Farligste af Alt.

Dette Abstraktum (Kirken) pynter man saa ud til at være en Person, man taler om Kirkens Levnetsløb, o: s: v: o: s: v:, man er paa een Gang aandrig og tillige naaer man personligt at holde sig udenfor.

Hvad der blev min Ulykke — langtfra dog at jeg beklager mig derover!

432
1855 Septbr. 1.

1 Sept.

[*I Marginen:* At jeg ‹var ædel nok mod de Andre til› frivilligt ‹at› udsætte [*rettet fra:* udsatte] mig for Corsaren; og at jeg høimodigen spenderede mit Liv paa Biskop Mynster.]

[431] Personl:ghed] sml. 402.434. Kirken] sml. 416.435. [432] frivilligt] sml. 299. Corsaren] sml. 419. Mynster] sml. 425.437.

1855

433
1855 Septbr. 13.

Christendommens første Gang.
Chrstendommens anden Gang.

---

d. 13 Sept. 55.

Chrstus forlod Jorden. Saa blev Chrstd. betroet til msklig Redelighed; Gud vilde ligesom ikke gribe ind, men see (som en Opdrager prøvende overlader Barnet til sig selv) hvad msklig Redelighed vil gjøre ved den.

I Aarhundredernes Løb fik han saa, stadigt tiltagende, at see, hvad msklig Uredelighed gjorde ud af den.

Høidepunktet naaedes i Protestantismen, især i D., hvad jeg Alt skal eftervise udførligere.

Saa forandres Methoden.

Fra nu af kaster Gud sin Mistanke paa Msket, og istedetfor umiddelbart bestemte dybe, fromme Chrstds Lærere, som kun altfor let tages ved Næsen, faaer Slægten: Politie-Agenter, Individer, som, mod deres Villie, bruges i Chrstds Tjeneste men med eminente Evner til at lugte Gavtyvestreger.

Deres Forretning bliver da først og fremmest at faae spærret af, de 1800 Aar Historie casseret som blot msklige Paafund, altsaa som Satans Værk, som velmeent eller som gavtyveagtigt Bedrag.

434
1855 Septbr. 22.

At „Christenhed" er Menneske-Slægtens gjennem Aarhundrederne, med stigende Fremgang fortsatte Stræben for at — værge sig mod Chrstd.

---

22 Sept. 55.

Christus har forlangt „Efterfølgere".

En sand Christi Efterfølger vil snart naae at blive hovedkuls kastet ud af denne Verden. Lad der saa komme igjen en Efterfølger, det vil gaae lige saa med ham: kort og afgjort, Alt Handling.

---

[484] Efterfølgere] sml. 430. Handling] sml. 431.

1855

Men lad der istedetfor Efterfølgere komme Folk, som gaae og vrøvle om, at Andre have vovet Liv og Blod. Nu begynder det at ‹brede› sig. Alt Vrøvl er selskabeligt, frugtbart efter en forbausende Maalestok, frugtbart paa Vrøvl.

Den næste Slægt efter disse Vrøvlere, er som altid ikke Efterfølgere, men ligeledes Vrøvlere Præster og Professorer, og Menige som ansee dem for sande Lærere i Chrstd. Foruden hvad denne næste Slægt selv er istand til at præstere i Vrøvl, optager den saa, under Navn af historisk Videnskab, hvad den foregaaende Slægt har præsteret i Vrøvl.

Dette er Loven: istedetfor Handling en bestandigt grændseløsere Masse af Vrøvl, som kaldes Videnskab, og som maa studeres, hedder det, hvis man vil forstaae Chrstd.

Det man nemlig i Sandhed ikke vil, er just at forstaae Chrstd., som er let at forstaae. Og for at sikkre sig ikke at komme til at forstaae Chrstd., er det man, som Hjælpemiddel til at forstaae den, anbringer denne uoverskuelige Masse ‹historisk og lærd› Vrøvl.

Der gives Insekter, som værge sig mod deres Forfølgere ved at reise Støvet: saaledes har „Msket“ det instinktivt at værge sig mod Idee, Aand ved at reise Tallet. Tallet er Idee og Aands Modsætning. Naar man vil være sikkret mod at have med Idee, med Aand at gjøre, saa skaf bare Batailloner, Legioner, Millioner, som, maaskee med forenede Kræfter, stræbe: saa er Aand gaaet ud, Du har naaet, hvad Du egl. vilde, det bliver ved Dyre-Siden af det at være Msk.

Dette kan naturligviis bestandigt kun meget Faae forstaae; thi for at kunne forstaae det, maa just den Forvandling være foregaaet med et Msk., hvilken Chrstd. tilsigter, at blive Aand; Dyre-Msket forholder sig umidd. til Tallet, det er hvad han troer paa.

* *

Er dette Chrstds Betragtning: at denne Verden vistnok er en ond, en syndig Verden, men at just derfor er Chrstd. kommet ind, for at omdanne Verden, saa ‹Guds› Hensigt eller Det han tilsigter

Tallet] sml. 413.435.

1855

er: at faae en rar Verden ud af denne Verden og saa at lade den bestaae?

Eller hviler Chrstd. ikke meget mere paa følgende Betragtning: denne Verden er blevet til ved et Affald fra Gud, er til mod hans Villie, hver Dag den er til, er mod Guds Villie, han vil have den tilbage. Almægtigt tilintetgjøre den, er ikke hvad han vil, thi saaledes er jo det Hele ikke lagt an; det er en Frihedens Verden, som frit affaldt fra ham, og som han vil have tilbage. Denne Verden er for Gud fortabt, det er nu engang afgjort, Enhver der fødes forøger blot de Fortabtes Masse.

For nu at faae denne Verden tilbage og i sin Forbarmelse lader han Chrstd. forkynde. Hvad det er at være Chrsten, viser Forbilledet, at det er Lidelse fra først til sidst endog den, at være forladt af Gud. Forbarmelsen, Naaden, den uendelige Naade bestaaer nu i, at man ved at blive Chrsten udholder sit Helvede her paa Jorden og saa er evigt frelst. Men at være Chrsten er at modtage taknemligt den uendelige Naade, at maatte være en Jesu Chrsti Efterfølger her i Livet og derved af Naade være evig frelst, en Jesu Chrsti Efterfølger, forbandet af Msk., forhadt, plaget paa enhver Maade, tilsidst ogsaa forladt af Gud. Og enhver Jesu Chrsti Efterfølger er jo vendt saaledes, at hvis han overhovedet kan siges med sit Liv at tilsigte Noget uden i Frygt og Bæven at forarbeide sin Sjels Frelse, maatte det være at faae denne Verden bort.

Hvis dette ikke var saaledes, hvis det Gud tilsigtede var at faae en rar Verden ud af denne Verden, saa er Msk.-Slægten egl. uden Veiledning. Thi det n: T:, Chrsti Forkyndelse hviler i, at det er en ond Verden, alle Kjendetegnene paa det at være Chrsten ere i Forhold hertil. Men tilsigtede Gud at ‹denne› Verden skulde forvandles til en rar Verden og saa bestaae, maae jo Kjendetegnene paa det at være Chrsten blive lige det Modsatte.

Men „Msk.-Slægten“ glemmer behageligst at for Gud er hverken Tid eller Tal til, Aartusinder som een Dag, og et Tal saa stort, at man maatte bruge 1000 Aar for at faae det sagt er slet ikke til for ham. Han bliver ved Sit. I Naade vil han forbarme sig over

Lidelse] sml. 429.436. Naaden] sml. 422.439.

1855

denne fortabte Verden. Han byder Vilkaaret, det er uendelig Naade, men heller ikke som af ‹et› Nittengryn. Om der nu er Mange eller kun nogle ganske Enkelte, der ville frelses, det forandrer ikke ham ‹eller hans Vilkaar›, det er jo ikke ham, der skal frelses, men de Andre.

Og Msk.-Slægten har efter sin store Maalestok den samme slemme Vane, som det enkelte Msk. har: naar man indbyder ham, kommer han strax anstigende med Kone og en halv Snees Børn. Saaledes naar Gud lader ‹Slægten› forkynde Naade men vel at mærke for hver Enkelt, saa skeer der noget Andet end Gud har forelagt: Slægtens Batailloner komme anstigende og ville bataillonsviis frelses. Nei, ikke paa den Viis. Først den Ydmygelse, der for de Fleste vil være til Fortvivlelse, at udholde at være kun en Enkelt, at drukne i denne uhyre Verden, at forsvinde — og saa maaskee bliver han frelst. Det Andet er rigtignok mere gemytligt, har ogsaa Noget tilfælles med Dyrehaugstoure og andre cordiale Forlystelser, saadan bataillonsviis at frelses evigt.

For, christeligt, at frelses maa først enhver Forestilling om ‹enhver Trøst ved› ethvert Tilhold i Tallet bort, ɔ: Livet maa tages af Dyre-Skabningen; thi som man tager Livet af en Fugl ved at pumpe Luft fra den, saaledes tager man Livet af Dyre-Msket ved at tage Tallet fra det.

At berøves Msk.-Tallet ‹at skulle staae ene ≷forladt, forhaanet, udgriint o: s: v:≷› er hvad Dyre-Msk. meest meest meest af Alt frygter, thi qua Dyre-Skabning er han i Msk.-Frygt. Derfor har Dyre-Msk. Mod til det Forfærdeligste, saasnart man blot giver ham Msk.-Tallet, at Andre gjøre det Samme, eller at de Andre ere af den Mening, at det er Mod han viser. Msk.-Tallet er Dyre-Mskets Liv. Og derfor er det just denne Collision som Chrstus især stiler paa: at lide af Msk. Chrstd. er just at frygte Gud i Modsætning til Msk., i Modsætning til hvad Msk. qua Dyre-Skabning frygter meest af Alt: Msk.-Tallet. Og derfor er det, for at tage dette med, just fra dette Synspunkt seet let at vise, at der i Christenhedens mange Aarhundreder ikke findes een eneste Forkyn-

Enkelt] sml. 413.

1855

delse som er Chrsti Forkyndelse 1iig. Man faaer meget tidligt Msk.-Tallet af Chrstne — og fra det Øieblik er det muligt at være Chrsten i: Msk.-Frygt. Hele Middelalderens strengeste Askese er i: Msk.-Frygt, lider ikke af Msker.

Jeg veed det meget vel, at hvad jeg her skriver vil i Tidens Løb blive erklæret for den høieste Viisdom. Jeg veed ogsaa, at derfor vil til den Tid Verdens Skikkelse aldeles ikke være forandret; thi De, der ville have travlt med at vise, hvor dybsindigt og sandt dette er, er naturligviis — Docenter, disse Dyre-Skabninger. Ja, disse Dyre-Skabninger. Jeg veed det vel i denne syndige Verden hvor Alt er Egoisme har man da ogsaa for Skik nærmest at kalde den menige Mand, den Eenfoldige Dyre-Skabning. Men herimod protesterer jeg. I een Forstand er vi jo Alle Dyre-Skabninger. Men skulde der være nogen Classe af Msk., der fortjente sammenlignet med os Andre at kaldes: Dyrene da er dette Præster og Professorer.

Man kjender i Barnet Dyret paa, at Barnet vil putte Alt i Munden; og det er et ganske betegnende Udtryk for Dyret. Men at være i den Grad dyrisk at man vil putte Sandhed, Aand i Munden, leve af Sandheden, leve af at Andre have lidt for denne Sandhed, selv ved Eed forpligtet til det Eneste, hine Andre have begjeret, Efterfølgelse: det er bæstisk. Forunderligt nok, at dette Bæstiske findes forenet med den fineste Dannelse, og Fornemhed, der fornemt slet ikke seer en Skraldemand, eller hvis denne vovede at tale til ham, fornemt vilde lade ham forstaae, at han kun er et Dyr — forunderligt nok, og saa forholder det sig lige omvendt: Skraldemanden er et Msk., men denne fiint dannede, i Fløiel klædte, bestjernede Fornemhed er — et Dyr, et Dyr, som, bæstisk, putter Sandhed i Munden, troer Sandhed er Noget til at spise, et Dyr, der afskyeligere end noget Rovdyr, endog lever af Andres Lidelser, hvad intet Rovdyr gjør, thi det lever af sit Bytte ≲og volder det Lidelser for at faae Livet af det,≳, men ‹det lever› ikke af sit Byttes Lidelser.

Askese] sml. 416.436.

1855

435
1855 Septbr. 23.

Smaa-Bemærkninger.

23 Sept. 55.

At være Chrsten i Msk.-Frygt

I det nye T. er ‹Formelen for› det at være Chrsten: at frygte Gud mere end Msk.; heri alle de specifike christelige Collisioner. Saasnart man kan være Chrsten i Msk.-Frygt, ja naar man vel endog af Msk.-Frygt ikke ‹engang› tør lade være at kalde sig Chrsten: saa er Chrstd. eo ipso ikke til.

Man seer deraf, hvilket Nonsens det er med Troen paa at den sande Chrstd. findes i „Kirken“ som det store Tal. Intet er Chrstds Aand mere imod end dette, som er: msklig Middelmaadighed, Dyre-Mskenes Tro paa: Msk.-Tallet. Nei, hvad af sand Chrstd. der findes i Aarhundredernes Løb maa findes i Secterne o: D:, uden at derfor det at være Sect eller udenfor Kirken er et Beviis for at være sand Chrstd. Men hvad der findes maa findes i Secterne og D:, det Eneste, der ligner det nye T.s Chrstd., der er: en Sect, hvad den ogsaa kaldes i det n: T:

> Frygt især at fare vild [ved at kalde Ydmyghed hvad der er Skulkerie. *rettet fra:* ved Ydmyghed.]

Ethvert Msk. er en født Hykler. Og i hver Generation er der maaskee ikke Een, hvem Styrelsen hans hele Liv igjennem faaer banket alt Hykkelsk ud af.

Men Intet har dennne hykkelske Skabning, Msket, mere Tilbøielighed til end i Form af Ydmyghed og Beskedenhed at unddrage sig Anstrengelse. Naar Msket seer, hvilke Qvaler der er forbunden med at være Apostel, saa siger han: jeg er for ydmyg til at begjere at være Apostel. ≤Den Hykler!≥ Naar han læser Chrsti Beskrivelse af hvor vanskeligt det er at indgaae i Himmeriges Rige, saa siger han: jeg nøies ydmygt med at naae blot til Dørtærskelen af Himrige. Den Hykler! Og ved saadan Ydmyghed og Beskedenhed, hvorved man skaaner sig selv og rigtignok

[486] Chrstd. . . . ikke til] sml. 412. Kirken] sml. 431. store Tal] sml. 434.436. Middelmaadighed] sml. 427.

1855

ogsaa narrer sig selv, mener man at smøre Gud om Munden, at det skulde behage ham, at man er saa ydmyg og beskeden. Men det behager ham slet ikke; det behager heller ikke en Lærer, at en Discipel, fordi han ikke gider anvende Tid og Flid nok, siger: jeg er for ydmyg og beskeden til at ville have ug, jeg nøies ydmygt og beskedent med tg. „Din Slyngel" siger Læreren „det vover Du at kalde Ydmyghed og Beskedenhed. Ja ganske vist, naar man istedetfor at anvende al Tid og Flid gaaer og dovner, og derfor saa ikke kan sine Ting bedre end Du kan dem, vilde det vistnok være uforskammet at forlange ug; men jeg fordrer, at Du skal kunne Dine Ting til ug."

436
1855 Septbr. 23.

Kun et Villies-Msk. kan blive Chrsten.

d. 23 Sept. 55.

Kun et V.-Msk. kan blive Chrsten. Thi kun et Villies-Msk. har en Villie, der kan brydes. Men et Villies-Msk., hvis Villie er brudt af det Ubetingede eller af Gud er: en Chrsten. Jo stærkere naturlig Villie, jo dybere kan Brudet blive, og jo bedre Chrsten. Det er Dette man har betegnet med det betegnende Udtryk: den nye Lydighed; en Chrsten er et Villies-Msk., der har faaet en ny Villie. En Chrsten er et Villies-Msk., der ikke mere vil sin Villie, men med sin knuste Villies Lidenskab — grundforandret — vil en Andens Villie.

Et Forstands-Msk. kan aldrig blive Chrsten, han kan i det Høieste gjennem Indbildningskraften komme til at nysle med de christelige Problemer. Og denne Formation af, om man saa vil, Chrstne, er det, der afstedkommer al mulig Forvirring i Chrstd. De blive Lærde, Videnskabelige, forvandle Alt til Vidtløftighed, i hvilken de drukne hvad der egl. er Pointen i Chrstd. Dog det forstaaer sig, Styrelsen kan i sin Forbarmelse gjøre meget for et Forstands-Msk. for at forvandle ham til et Villies-Msk., saa han kan blive Chrsten. Thi Muligheden af at blive et Villie-Msk. ligger i

1855

ethvert Msk. Det letsindigste, det feigeste, det ‹meest› phlegmatiske Msk., en Raisoneur uden Begyndelse og Ende: bring dem i Livsfare, og de blive dog maaskee Villies-Msk.. Vistnok kan Nødvendighed ikke frembringe Frihed; men den kan lægge det Friheden i Msket saa nær som muligt at blive: Villie.

Chrstd., eller det at blive Christen forholder sig altsaa aldeles ikke til Forandring af det Intellectuelle — men af Villien. Men denne Forandring er den piinligste af alle Operationer, at sammenligne med, hvad man jo ogsaa ethisk har betvivlet Mskets Ret til: ‹en› Vivisection. Og fordi dette er ‹saa› rædsomt, derfor er i Chrsthed længst det at blive Chrsten ⸤(forsaavidt det ikke er blevet gjort til aldeles Ingenting, Noget man er ganske udenvidere)⸣ forandret til en Omdannelse af det Intellectuelle. Middelalderens Askese saae naturligviis (sammenlignet med al dette videnskabelige Vrøvl al dette bevisende Præk) rigtigere, at der er Tale om en Villies Forandring, og greb Sagen an i Forhold dertil. Feilen ved Middelalderens Askese var at man slog en Streeg over den specifike christelige Lidelse: at lide af Msker. Asketen tillod Mskene at beundre sig som: den Overordentlige. Saaledes kom Msk.-Tallet dog med; Msk.-Tallet blev nemlig ordentlige Chrsten. Havde Asketen sagt hvad Sandhed er: der gives ingen overordl. Chrstne; det jeg udtrykker er blot en Tilnærmelse til det af alle Fordrede, en Tilnærmelse til det ganske simpelt at være Chrsten: saa var han blevet forfulgt. Man kan undgaae Lidelsen af Msk. paa to Maader: ved at slaae af paa den christelige Fordring og selv benytte sig deraf; eller ved selv strengere at holde sig til den christelige Fordring, men, egoistisk, kalde det det Overordentlige, saa kommer Msk.-Tallet dog med, og man undgaaer Forfølgelse, forvandler i begge Tilfælde Msk.-Tallet til lige det Modsatte af hvad, det i Forhold til sand Chrstd. maa blive, Noget man har Profit af ganske simpelt Penge-Profit o: D:, eller Noget man har Profit af som et beundrende Chorus.

ethisk] sml. 434. Askese] sml. 434. Lidelse] sml. 434.438. Overordentlige] sml. 247. Msk.-Tallet] sml. 435.

1855
437
1855 Septbr. 24.

Ja vist var Biskop Mynster stor![487]

#

24 Sept. 55

⸗#

Men, christeligt, var han ikke stor. Nei, æsthetisk, var han stor som: Falskner.

Saaledes forstaaet havde han, æsthetisk, hele min Beundring; personligt havde han hele min Hengivenhed „ogsaa af Pietæt for en afdød Fader"; christeligt havde Styrelsen i mig bragt det ham farligste Msk. ham paa Siden.

* *⸗

De fleste Msker have slet ikke Tid til at have Religion, i samme Forstand som Barnet ikke har Tid til at samle sine Tanker, fordi nemlig Sandse-Indtrykkenes Mangfoldighed uafbrudt beskjeftiger det. I denne Forstand have de fleste Msk. slet ikke Tid til at have Religion; at de har en Religion, at de i „Chrsthed" ere „Christne" betyder dem blot at have en Passerseddel til at kunne komme ind i dette Livs Virkelighed. Det der beskjeftiger dem er Livets Mangfoldighed, Sandse-Indtrykkene, Travlhed, Nysgjerrighed o: s: v: o: s: v: o: s: v: Som Barnet ikke kan staae roligt, men utaalmodigt staaer og hopper for at faae Lov snarest muligt at komme ned i Haugen, ud paa Legepladsen: saaledes ere disse Msker idel Utaalmodighed for at komme ind i dette Livs sandselige Hvirvel. Da den „christelige" Stat nu (viist!) har indrettet det saaledes, at Ingen kan komme med i Legen uden at have Attest fra Præsten for at være en Christen: saa ere alle disse Msk. da naturligviis, ih naturligviis, Christne. Præstens Attest for at de ere Chrstne betyder dem omtrent hvad en Billet til Tivoli eller ⟨et⟩ Dampskib, en Omnibus, betyder dem: at de da kommer med.

De Msker, der dog have nogen Tid tilovers for ⟨at have⟩ Religion de ønske dog alle, at have det med Religion afgjort saa tidligt og saa hurtigt som muligt — for at ogsaa de kan komme til at faae travlt i at nyde dette Liv. Saa har de maaskee ogsaa en-

[487] Mynster] sml. 432. Fader] sml. 419.

1855

gang imellem et Øieblik tilovers for at have Religion; men under den Betingelse, at det bliver en Art Nydelse, og at det engang for Alle er afgjort, at de har Religion, saa Evighedens Salighed er dem vis.

Lever der nu en Geistlig, og har han ‹, æsthetisk,› store Gaver, saa meget desto bedre, som vil paatage sig under Navn af Chrstd. at repræsentere deres Art Religion: jo, jeg takker, der bliver en Stadsen, en Sværmen, han bliver elsket, afholdt, tilbedt o: s: v: o: s: v: Thi dunkelt veed disse Msker som alle Msker meget godt ved sig selv, at Religion ikke kan haves paa den Maade, hverken saaledes, at man slet ingen Tid har til at have Religion, eller saaledes at man engang imellem har et Øieblik tilovers for Religionen, at det slet ikke er ubeskedent af „Evigheden" at forlange ‖omtrent‖ hele et Mskes Tid. Denne Fordring er alle Msker meest af Alt bange for; thi de elske alle Tiden, som er deres Element, frygte Evigheden. Og derfor al denne Stadsen med en saadan Lærer.

En saadan Lærer var Biskop Mynster. Han var Bank for en heel Slægt. Hvor er Livet ikke blevet nydt af disse mange Msker, der alle, naar de engang i Evigheden med Rædsel maae høre, at dette er ikke Chrstd., ville, om jeg saa tør sige, forevise en Seddel med Paategning: Mynster. Thi Mynster var Bank. I den dybeste, eensomste Taushed, hvorved jeg kun underholder mig med mig selv og med min Politie-Viden, pleiede jeg derfor ogsaa at kalde Mynster: Rigsbanken. Jeg sigtede herved til et Bestemt, som Kjøbenhavns Politie vil forstaae; thi det veed ‹naturligviis› meget godt, at der for en Deel Aar siden i Nørre Sjelland levede (om han lever endnu, veed jeg ikke; det veed vel Politiet) som en Person, som var Politiet tilstrækkeligt bekjendt under Navnet: Rigsbanken. Hans Forretning var at gjøre falske Sedler; og han gjorde dem godt.

Dette var Sammenlignings-Punktet, at de begge gjorde falske Sedler. Forresten er der naturligviis ingen Sammenligning, især ikke med Hensyn til Forretningens Størrelse. I det Hele taget existerer der ≲, i Retning af Omfang og Størrelse, ≳ aldeles ingen,

1855

ingen Analogie til de Forbrydelser, som praktiseres paa det religieuse Gebeet. Selv den meest forsøgte og meest uforfærdede Politie-Agent, der nogensteds har levet, vil gyse ved at tage fat her, hvor det gjælder om ved falske Sedler ‹paa Evigheden› at narre en heel Samtid et heelt Liv igjennem, ‹og› at narre dem for Evigheden.

Ei heller findes der i den øvrige Forbryder-Verden nogensomhelst Analogie, Noget der endog blot kunde ligne en Analogie til hvorledes disse Forbrydelser betale sig, eller betales: med Guld, Gods, alt Jordisk, og med — Tilbedelse.

Maaskee maa Biskop Mynster dog siges ikke engang at være lønnet noksom, hans Samtid siges ikke at have været taknemlig nok. Der blev saaledes i Slutningen af hans Liv indsamlet til et Legat, som skulde bære hans Navn. Mynster, altid klog, fandt en Leilighed til, offentlig at takke for den betydelige Sum, det var nok c. 7000rd. I Sandhed, hængte det rigtigt sammen med Mynsters Chrstds Forkyndelse, mig synes, at blot een af vore Millionairer burde have, og med Glæde, givet 30,000rd. Thi det nye T. er af den Mening, at det er saa uendelig vanskeligt for Millionairer at komme ind i Himerige, at det saa omtrent er umuligt; men Biskop M. gjorde dem ingen Vanskeligheder; og det var, naar man er Millionair, ‹dog› vel værd at give 30,000rd for. Noget Andet er det naturligviis, naar det Hele med Mynsters Chrstds-Forkyndelse var Øienforblindelse, hans Sedler paa Evigheden falske Anvisninger; thi saa er egl. 4 Skilling for meget til Legatet, og 3 Skilling for meget til Monumentet, hvis det er i Egenskab af Chrstds Lærer at han saaledes takkes; thi som Orator, Rhetor, ‖Sprogkunstner‖, eller (for at erindre om Berlingske Tidendes ‹naive men sande› Bekjendtgjørelse af hans Dødsfald, hvilken saa ganske bragte En til at glemme at det var en ‖Christds‖ Lærer Talen var om, en christelig Biskop, en Sjelesørger, som efter at have gjennem mere end en Msk.-Alder praktiseret under evigt Ansvar,

Der blev . . . et Legat] se Berl. Tid. 1851, Nr. 154 (7. Juli). fandt en Leilighed . . . takke] i Berl. Tid. 1851, Nr. 207 (6. Septbr.). Monumentet] sml. S. V. XIV, S. 7, og se Note dertil. 345. Berlingske . . . Dødsfald] 1854, Nr. 25 (30. Jan.).

1855

nu var indgaaet til Evighedens Regnskab) som Sprogkunstner udmærket ved [*rettet fra:* i Egenskab af at have naaet] „en hidtil uopnaaet Sprogform“ ‖og ved „sin plastiske Skikkelse“‖ ‹som› Skuespiller udmærket ved „sin plastiske Skikkelse“ kan det være aldeles passende.

Smaa-Bemærkninger. *438*
1855 Septbr. 24.

24 Sept. 55.

1

Et Billede paa en Chrstens Lidelse

Der gives Msker med et saa fiint og zart Nervesystem, at Veierliget udøver en ‹næsten› rædsom Indflydelse paa dem. De kunne nu mærke et Uveir længe iforveien, lide maaskee allermeest af Angest og Uro og Qval naar et Uveir, der er i Anmarsch udtrykker sig ved hvad man kalder brillant Veir, men det hænger ikke rigtigt sammen med dette brillante.

Altsaa i Phænomenet: brillant Veir, alle Msker som ere dyrisk stærke finde det er herligt Veir — og nu den Ulykkelige, hvem saa de Stærkere ≲, for at føle deres Overlegenhed ‹—› i dyrisk Styrke,≳ pine og plage og drille, fordi de ikke kunne forstaae, hvorom det er han taler, hvor noget Msk. kan kalde saa brillant Veir ondt Veir.

Dog dette staaer da kun paa nogle Dage, og stundom kommer det den Nervesvage til Gode, at man dog bag efter maa sande at han nok havde Ret.

Men tænk nu et saadant Veierligt staaende og saa at en slig Ulykkelig skulde holde ud at leve et heelt Liv i den Tilstand, omgiven af dyrisk stærke Msk.

Saaledes med en Chrstens Lidelse. I Phænomenet seer det ud som var denne Verden en herlig Verden, en Verden, der skulde fremad, i Phænomenet seer det ud som var Chrstd. til, Alle ere jo Chrstne, 1000 Præster — og nu den stakkels Chrstne, som er

[438] Lidelse] sml. 436.

1855

fiint nok bygget til at kunne mærke, at hele denne rare Verden er et Væv af Løgn, at dens Fremskridt er om muligt Tilbagegang, at det med at Alle ere Chrstne og de 1000 Præster er Øienforblindelse, den stakkels Chrstne, der i Frygt og Bæven forholder sig til Evighedens Regnskab — man tænke sig hvad han maa lide ved at leve imellem Msker, hvis hele Nervesystem er et ganske andet. Dersom han ikke saa forsigtigt som muligt skjuler sin Sjels Indhold, saa ville disse Msker benytte Leiligheden til, for at føle deres Overlegenhed — i Dyriskhed, at drille ‹ham› og finder han sig ikke taalmodigt deri, hvorved han dog i en anden Forstand hidser dem, saa vil han blive erklæret for gal, og kan de ikke paa den Maade faae Bugt med ham saa slaae de ham ihjel.

2

Menneske-Slægtens Snak

Idee-Msk., Idee-Bærerne udrette aldeles Intet, kun at de da opnaae at blive udødelige, thi Enhver, der taalmodig, glad og taknemlig, offret bar at bære Ideen han er udødelig.

Men de udrette aldeles Intet. Medens de leve druknes deres Tale i Samtidens Vrøvl og efter deres Død druknes deres Tale i Docenternes Vrøvl. Deres Betydning er egl. blot: at give Msk.-Slægten Noget at snakke om.

Thi som en Familie, et Selskab, en By føler Trang til Noget at snakke om, saaledes føler ogsaa Msk.-Slægten denne Trang. Forskjellen er kun den, at Byens Snak repræsenteres af Barberer, Kræmmersvende o: D:, Msk.-Slægtens Snak af Professorer og Præster, og at der af denne Snak gjøres stort Væsen, at den trykkes, at der bliver Videnskaber til for at holde Overskuelse over al denne Snak.

At Menneske-Slægtens Snak nyder en saa stor Anseelse sammenlignet med Bysnakken hænger vistnok for en stor Deel sammen med, at Præster og Professorer leve deraf. Hvad en Mand med Familie lever af det er Alvor. Hvis Barbererne leve af at føre Bysnak, istedetfor at ernære sig paa anden Maade og blot nebenbei virke for Bysnakken, vil den ogsaa tiltage i Anseelse. Det sees

1855

deraf, at den virkelig er kommet til Anseelse siden den Tid Journalisterne have taget sig af den, blot fordi Journalisterne leve deraf. Hvad Mskene skal have Respekt for, maa en Mand leve af.

Dette Livs Bestemmelse christeligt.

439
1855 Septbr. 25.

25 Sept. 55.

Dette Livs Bestemmelse er: at bringes til den høieste Grad af Livslede.

Den, der saa, bragt til dette Punkt, kan fastholde, eller Den, hvem Gud hjælper til at kunne fastholde, at det er Gud, der af Kjerlighed har bragt ham til dette Punkt: han tager, christeligt, Livets Prøve, er modnet for Evigheden.

Ved en Forbrydelse er jeg blevet til, jeg er blèvet til mod Guds Villie. Skylden, som dog i een Forstand ikke er min om den end gjør mig til Forbryder i Guds Øine, er: at give Liv. Straffen svarer til Skylden: at berøves al Lyst til Livet, at føres til den høieste Grad af Livslede. Mennesket vilde fuske Skaberen i Haandværket, om ikke skabe Msk. saa dog give Liv. „I skulle vel komme til at undgjælde derfor; thi dette Livs Bestemmelse er, dog ved min Naade, thi det er kun Dem, som frelses jeg viser den Naade, at føre Eder til den høieste Grad af Livslede."

De fleste Msker ere nu saa aandløse, saa forladte af Naaden, at Straffen slet ikke anvendes paa dem. Fortabte i dette Liv hænge de fast ved dette Liv af Intet blive de til Intet, deres Liv et Spildt.

De Msker, i hvem der dog er mere Aand, og hvem Naaden dog ikke overseer, de føres hen til det Punkt, at Livet naaer den høieste Grad af Livslede. Men de kunne ikke forlige dem dermed, de oprøre sig mod Gud o: s: v:.

Kun de Msker, som bragte til dette Punkt af Livslede, ved Naadens Bistand kunne fastholde at det er af Kjerlighed Gud gjør det, saa der i deres Sjel, ikke i den inderste Afkrog skjuler sig nogen

Journalisterne] sml. 177. [439]Straffen] sml. 398. Naade] sml. 434.

1855

Tvivl om, at Gud er Kjerlighed: kun de ere modnede for Evigheden.

Dem modtager Gud ogsaa i Evigheden. Hvad vil nemlig Gud have? Han vil have Sjele, der kunne lovprise tilbede love og takke ham — Englenes Forretning. Derfor er Gud omgiven af Engle. Thi den Sort Væsener af hvilke der findes Legioner i „Chrsthed" som for 10rd kunne vræle og basune til Guds Ære og Priis, den Sort Væsener ynder han ikke. Nei Englene behage ham. Og hvad der behager ham endnu mere end Englenes Lovpriisning, er et Msk., der i det sidste Løb af dette Liv, naar Gud forvandler sig som til idel Grusomhed, med den grusomst udtænkte Grusomhed gjør Alt for at berøve ham al Lyst til Livet, dog vedbliver at troe, at Gud er Kjerlighed, at det er af Kjerlighed Gud gjør det. Et saadant Msk. bliver saa en Engel. Og i Himlen, der kan han sagtens lovprise Gud; men Læretiden, Skoletiden er jo ogsaa altid den strengeste Tid. Som ‹hvis› et Msk. fik den Idee at reise hele Verden rundt for at høre en Sanger eller Sangerinde som havde en fuldendt Tone: saaledes sidder Gud i Himlen og lytter. Og hver Gang han hører Lovprisning fra et Msk., hvem han bringer til det yderste Punkt af Livslede, siger Gud ved sig selv: her er Tonen. Han siger: her er den, som var det en Opdagelse han gjorde; men han var dog forberedt, thi selv var han tilstede hos dette Msk. og hjalp ham forsaavidt Gud kan hjælpe til hvad dog kun Frihed kan gjøre; kun Frihed kan gjøre det; men Overraskelsen over at kunne udtrykke sig ved at takke Gud derfor, som var det Gud, der gjorde det; og i sin Glæde over at kunne er han saa lykkelig at han Intet, Intet, vil høre om, at det er ham selv, men henfører takkende Alt til Gud, og beder Gud, at det maa blive derved, at det er Gud der gjør det; thi han troer ikke sig selv men han troer Gud.

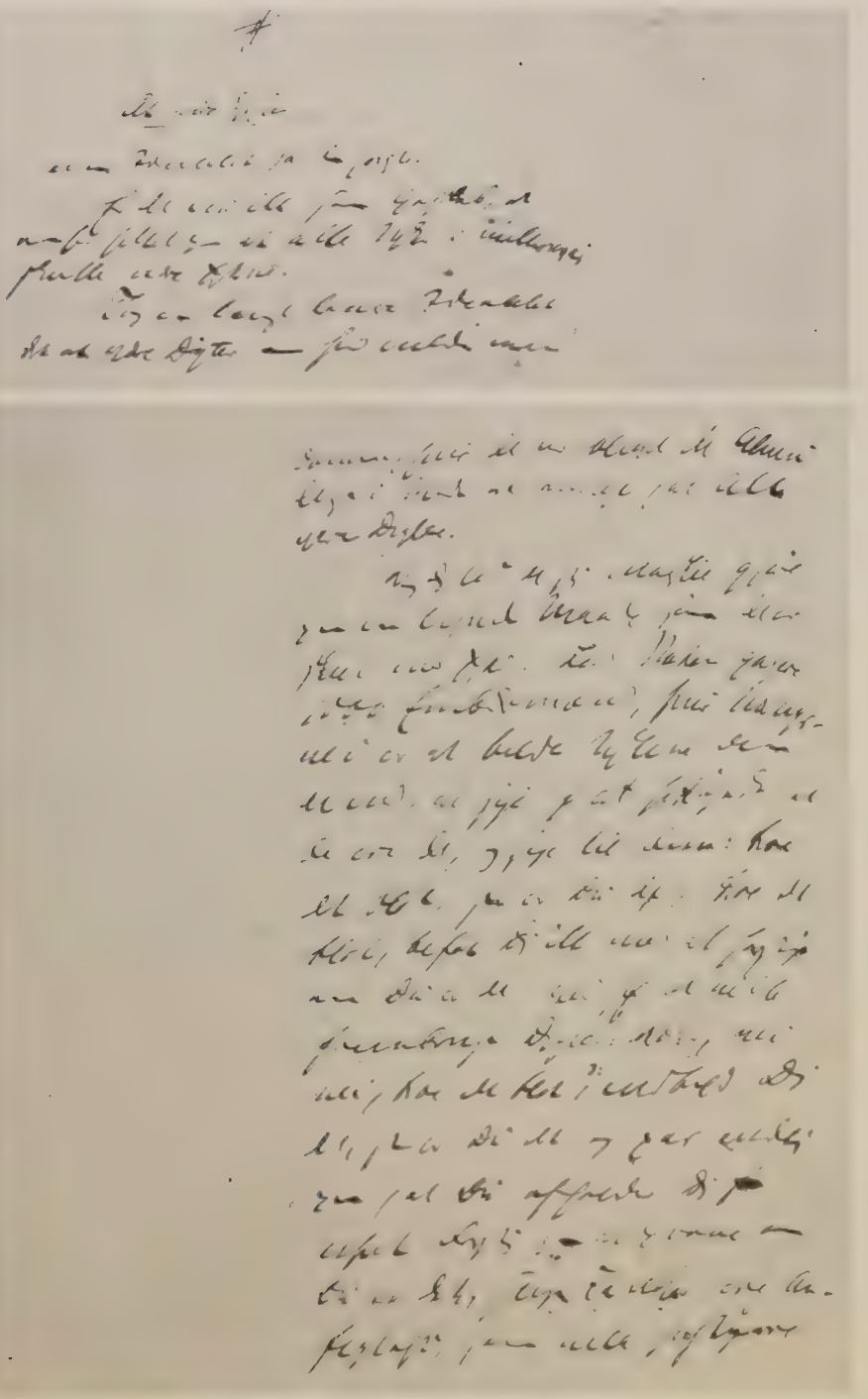

Facsimile af Teksten Side 55-56, A 49

#

Til min Ungdomsven.

Hvor ofte vil mine øine ikke dvæle ved dig, når jeg engang i fremtiden skal læse disse linier; og hvor vil de ikke i den fjerne tid, jeg nu ser hen imod, blive fugtede af taarer, naar de læser dig! Ja, du vil være den eneste, der vil forstaa mig, naar jeg engang er død og borte, og du vil være den eneste, der vil kunne sige, at du har kendt mig, som jeg virkelig var. Du vil være den eneste, der vil kunne sige, at du har kendt mig, som jeg virkelig var. Du vil være den eneste, der vil kunne sige, at du har kendt mig, som jeg virkelig var.

Hvor ofte vil mine øine ikke dvæle ved dig, naar jeg engang i fremtiden skal læse disse linier; og hvor vil de ikke blive fugtede af taarer, naar de læser dig! Ja, du vil være den eneste, der vil forstaa mig, naar jeg engang er død og borte, og du vil være den eneste, der vil kunne sige, at du har kendt mig, som jeg virkelig var.

Hvor ofte vil mine øine ikke dvæle ved dig, naar jeg engang i fremtiden skal læse disse linier; og hvor vil de ikke blive fugtede af taarer, naar de læser dig! Ja, du vil være den eneste, der vil forstaa mig, naar jeg engang er død og borte, og du vil være den eneste, der vil kunne sige, at du har kendt mig, som jeg virkelig var.

Hvor ofte vil mine øine ikke dvæle ved dig, naar jeg engang i fremtiden skal læse disse linier; og hvor vil de ikke blive fugtede af taarer, naar de læser dig! Ja, du vil være den eneste, der vil forstaa mig, naar jeg engang er død og borte, og du vil være den eneste, der vil kunne sige, at du har kendt mig, som jeg virkelig var.

Facsimile af Teksten Side 267, A 265

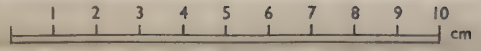

KILDE-ANGIVELSE, MANUSKRIPT-BESKRIVELSE OG TEXTKRITISKE OPLYSNINGER

Med B-Fortegn.	betegnes:	Fortegnelse over de efter Søren Aabye Kierkegaards Død forefundne Papirer. 1865 optaget af H. P. Barfod. Manuskript.
— L-Fortegn.	—	Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard. Optaget efter hans Død af Henr. Lund. d. 17 Januar 1856. Manuskript. (Se Fortale I, S. VIII).
— U-Fortegn.	—	Universitets-Bibliotekets Fortegnelse over Søren Kierkegaards Manuskripter.
— * ved Stykkernes Numre	—	de Stykker, som tidligere enten sletikke eller kun delvis har været trykt.
— Tal med × imellem	—	Tvær- og Længdemaal i Millimeter.
— 1 S., 2 SS. osv	—	at en Side, to Sider osv. er helt eller delvis beskrevet.
— *Kursiv*	—	Udgiver-Bemærkninger i citeret Text.
	⊥ betyder:	vinkelret(te) paa
	4. —	Kvart
	8. —	Oktav
	< —	fremkommet ved S. K.s Rettelse af
	| | —	udslettet af S. K. med Blyant
	|| || —	— - — – Blæk

Forøvrigt er brugt følgende Forkortelser:

adsk.	adskillige	Overskr.	Overskrift(en)
Anm.	Anmærkning(er)	Pag.	Paginering
Beg.	Begyndelse(n)	pag.	pagineret
beg.	begyndende	Pap.	Papiret
Bl. Bll.	Blad Blade	Rett.	Rettelse(r)
efterh.	efterhaanden	S. SS.	Side(n) Sider(ne)
enk. St.	enkelt(e) Sted(er)	S. K.	Søren Kierkegaard
f. ff.	og følgende Side(r)	sign.	signeret
	Nummer (Numre) osv.	Skr.	Skriften
Forgyldn.	Forgyldning	sl.	sluttende
forøvr.	forøvrigt	Slutn.	Slutning(en)
gennemg.	gennemgaaende	Slutn.-Tilf.	Slutnings-Tilføjelse(n)
gull.	gullig	sml.	sammenlign
indv.	indvendig	spr.	sprængt
Kt. Ktt.	Kant Kanter	Tilf.	Tilføjelse(n)(r)
Lin.	Linie	ubeskr.	ubeskrevet
Læsn.	Læsningen	udv.	udvendig
Marg.	Marginen	upag.	upagineret
Marg.-Tilf.	Marginal-Tilføjelse(n)(r)	uregelm.	uregelmæssig
mrk.	mærket	Vb.	Vælskbind

Umiddelbart efter de Tal, der giver Optegnelsernes Numre i Udgaven, følger Henvisninger til Manuskript-Stykkernes Plads i B-Fortegn. Ved et: = L-Fortegn. føjet til Henvisningen til B-Fortegn. angives, at det paagældende Nummer hører til den Afdeling af Papirerne, hvorover ogsaa Henrik Lund har optaget Fortegnelse, hvis Nummerering indtil Nr. 382 er den, der følges i B-Fortegn.

I de textkritiske Oplysninger henviser Brøktal til Linie i Stykket (altid talt fra oven); almindeligt Tal med Brøktal ved angiver Stykkets Nummer og Linien; hvor vedkommende Stykke strækker sig over to eller flere Sider indskydes (med et S. foran) Sidetallet foran Linietallet, som da gælder vedkommende Side. Til venstre for skarp Klamme anføres med spærret Tryk hvad den trykte Text har, og til højre følger hvad Kilden har, eller med Tegnet < foran hvad Manuskriptet oprindelig har haft, som saa af S. K. selv er bleven rettet til det i den trykte Text optagne. Tilføjelsen af manglende Forkortelses-Punktum, Prik over i, Tøddel over ö eller ä eller ü, samt Gengivelsen ved Chr (chr) af det af S. K. ret hyppigt benyttede χ i Forkortelser for Christus, Christendom, Christne, christelig er der ikke taget Hensyn til i de textkritiske Oplysninger; Overstregninger meddeles kun, hvis de sikkert kan tydes og menes at være af Interesse for Texten; men ellers vil enhver Afvigelse fra Kilden findes anført.

Med nærværende Bind er af B-Fortegn. Numrene 3—4, 9—10, 13—20, 27—28, 31—33, 38—47, 50, 56—118, 120—123, 126, 157—158, 160—162, 164—167, 171, 179—184, 193—199, 202—207, 210, 213—224, 226—227, 229—230, 338—340 helt udtømte.

3—4	findes	i	U-Fortegn.	58a
9—10	—	-	—	57a
13—15	—	-	—	57a
16	—	-	—	37
17—18	—	-	—	57a
19—20	—	-	—	37
27—28	—	-	—	57a
31	—	-	—	57a
32—33	—	-	—	58a
38—39	—	-	—	55b
40—41	—	-	—	57a
42—43	—	-	—	55b
44	—	-	—	55a
45	—	-	—	58a
46—47	—	-	—	55a
50	—	-	—	37
56	—	-	—	57b
57	—	-	—	58a
58—69	—	-	—	57b
70	—	-	—	58a
71—76	—	-	—	57b
77	—	-	—	58a
78—87	—	-	—	57b
88	—	-	—	58a
89—100	—	-	—	57b
101—103	—	-	—	59a
104	—	-	—	56
105—113	—	-	—	59a
114	—	-	—	58a
115—118	—	-	—	59a
120	—	-	—	58a
121	—	-	—	59a
122—123	—	-	—	58a
126	—	-	—	59a
160	—	-	—	58b
161—162	—	-	—	59c
164—167	—	-	—	59c

171	findes	i	U-Fortegn.	59c
179—180	—	-	—	59c
181—182	—	-	—	58b
183—184	—	-	—	59e
193—194	—	-	—	59e
195	—	-	—	58b
196	—	-	—	59e
197—199	—	-	—	58b
202—205	—	-	—	59e
206	—	-	—	58b
207	—	-	—	59e
210	—	-	—	59e
213	—	-	—	59e
214	—	-	—	?
215	—	-	—	58b
216—218	—	-	—	59e
219	—	-	—	58b
220	—	-	—	59e
221	—	-	—	58b
222—224	—	-	—	59e
226—227	—	-	—	59e
229—230	—	-	—	59e

Alle disse Numre (A 280—439) udgør nyt A Pk. 52.

157	udgør	U-Fortegn.	70^{31}	(nyt	A	Pk.	40)
158	—	—	70^{30}	(-	-	—	39)
338	—	—	70^{29}	(-	-	—	38)
339	—	—	70^{28}	(-	-	—	37)
340	—	—	70^{27}	(-	-	—	36)

A.

*1: 340 (= L-Fortegn. — Bind, paa indv. trykt Etikette mrk: „Faaes hos Wm Wanscher, Kiøbmagergade No 6“, 4. (178 × 222), Vb. med Guldfileter paa Ryggen, graat marmoreret Overtræk, med blaa og grønne Linier kvadreret Forsats; marmoreret Snit. Pap.: blaal. Velin), S. 126 f. (sml. XI[1] A 593). — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

Anm.: Stykkerne i 340 er anbragt med bred ydre Margen. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun de to sidste Blade (S. 277 f. og 279 f.) pag. paa begge Sider, Indsiden af bagerste Forsats pag. 281.

[20]Dit] < Din

*2: 340 (se 1), S. 127-129. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

3: 340 (se 1), S. 129 f. — Skr.: som 2.

[4]-ne]-ne ||nei|| [6]meget] < megen S. 7[4]skabe] ||g|| skabe

4-5: 340 (se 1), S. 131. — Skr. 4: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. 5: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

4[4]-se] -se ||,|| 5[3]var] var ||størst|| 5[8]Den] < den

*6: 340 (se 1), S. 131 f. — Skr.: som 2.

[8]de *anden Gang*] < det [9]-meest] < -mindst ud] ||og|| ud S. 8[3]Dan-] < dan- S. 8[5]selv,] < selv:

*7: 340 (se 1), S. 133—135. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

[6]Schop *i Schopenhauer*] < Schopp [10]en] < deres [15]sagde] sagde ||Candid||

*8-9: 340 (se 1), S. 135-139. — Skr. 8: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. 9 (S. 136): gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.

S. 10[9]Vrøvl,] < Vrøvl. S. 10[11]mindre] ||U|| mindre

S. 10[16]Alt] < alt S. 10[17] Alt] < alt S. 10[30]Barn] Barn ||,|| S. 11[9]der er] der 9[6]Menneskers Lighed] < værende lige

10: 340 (se 1), S. 140 f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
[7]med] ||i|| med [11]een] < en

**11:* 340 (se 1), S. 141—144. — Skr.: som 8.
[1]Mit] < Min [6]nu *anden Gang*] nu ||hævet|| S. 13[8] han] ||jeg|| han S. 13[17]naae,] < naae; S. 14[3]Verden] ||F|| Verden S. 14[8]— see] ||,|| — see

**12-13:* 340 (se 1), S. 144-146. — Skr. 12 i de to første Stykker: gennemg. stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig; i Resten: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere. 13 (S. 145): rolig.
12[3]være] ||ethv|| være S. 15[1]hver] hver ||kan|| S. 15[15] eller] ||.|| eller

**14:* 340 (se 1), S. 146 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

**15:* 340 (se 1), S. 147 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

**16:* 340 (se 1), S. 148 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
S. 17[6]see han] han

**17:* 340 (se 1), S. 149. — Skr.: som 16.
[4]Eneste...er] < eneste

**18:* 340 (se 1), S. 150. — Skr.: som 5.

**19:* 340 (se 1), S. 150-157. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
[17]-maal(] < -maal, S. 19[33] nogle] ||en|| nogle S. 20[4] meget mere] meget S. 20[5] egl. ikke] egl. S. 20[6]Penge-] ||S|| Penge- S. 21[1]-banter] -banter ||og|| S. 21[8]man] man ||,||

**20:* 340 (se 1), S. 157 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
[11]skal] skal ||anbr|| [18]et] < en [16]dette] dette ||)||

**21:* 340 (se 1), S. 158-162. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, hist og her hurtigere.
S. 22[8]-dommen] < -hed S. 22[21]til] ||d|| til S. 23[32]-tie] < -tiet S. 24[4]ikke er] ikke *Linieskifte*

**22:* 340 (se 1), S. 162-164. — i enk. Ord stor; gennemg.

rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
17godt-] ||ikke|| godt-

**23-24:* 340 (se 1), S. 164-169. — Skr. 23: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. 24 (S. 165): som 9.
Anm.: nederste 1/4 af S. 169 ubeskr.
234Christendoms-Officianter] < Officianter 235at en] at 2314sin] sin ||F|| 2320Intet;] < Intet. S. 261men] < Men S. 2630hvilket] hvilket ||ikke|| S. 2635Du Tyrannens] < I Tyranner -tjener] < -tjenere „Journalisten“] < I Journalister S. 2719saare] < saarel 244-ene] -e 246-hold,] < -hold;

25: 340 (se 1), S. 170. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

26: 340 (se 1), S. 170 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

**27-28:* 340 (se 1), S. 171-174. — Skr. 27: hist og her stor; gennemg. rolig i Slutn. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. 28 (S. 173): rolig i enk. Ord sirlig.
S. 2918-nene] -nene ||bed||

**29:* 340 (se 1), S. 174 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig i Beg. tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.

**30:* 340 (se 1), S. 175-177. — Skr.: som 1.
S. 311Det] De S. 3117som] ||i|| som S. 3124Anfægtelserne forsvundne] <Xstd. forsvunden

**31:* 340 (se 1), S. 177—181. — Skr.: som 1.
6For-] <for- S. 326være] være ||Men|| S. 3214det] < den S. 335Der er] Der

**32:* 340 (se 1), S. 182 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
Anm.: nederste 1/3 af S. 183 ubeskr.
6hvor] hvor ||maaskee||

**33:* 340 (se 1), S. 184. — Skr.: som 14.
13-finde sig] -finde

**34:* 340 (se 1), S. 185—188. — Skr.: som 1.
14været] være 16-lig] -ligt 18Noget] < noget 25hører] < læser S. 3610Men paa] < Paa Du] < du S. 3613at] ||h|| at

**35:* 340 (se 1), S. 188-190. — Skr.: som 1.
Anm.: nederste 1/4 af S. 190 ubeskr.
7Fugle *i Fuglefængeren*] < Fugle- 8til at] til

*36: 340 (se 1), S. 191-197. — Skr.: som 32.
15Den] < den S. 383En-hver] Enhver ||, der|| S. 3831 som] som var S. 3999-ens er] < -en har S. 39113For-tjeneste] < Løn S. 39118 kunde] ||da han har et Negativt|| kunde

37: 340 (se 1), S. 198-200. — Skr.: som 10.
S. 4138og] ||i|| og S. 41119 heelt] ||en|| heelt

*38: 340 (se 1), S. 200-203. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
S. 42135om *første Gang*] om ||at||

*39: 340 (se 1), S. 203-205. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
16Det] < det 24dybe] < dybbe

*40: 340 (se 1), S. 206 f. — Skr.: som 14.
5Intet] < intet S. 451 Mit] ||Og saaledes forstaaet, er saa Gud mig behj|| Mit

41: 340 (se 1), S. 207-210. — Skr.: som 2.
2At] ||I|| At 10f. en anden] anden 14Aand“] Aand men] < thi S. 463den] < det S. 466Aand] ||Ild|| Aand S. 4613u-] um-

42: 340 (se 1), S. 210-212. — Skr.: som 1.
4Læge] Lægen 17som] ||mod Diarrh|| som S. 4714 Christendom.“] Xstd.

*43: 340 (se 1), S. 213-215. — Skr.: som 1.

*44: 340 (se 1), S. 215 f. — Skr.: som 27.
8Smerte.] < Smerte;

*45: 340 (se 1), S. 216-218. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.
8-lig] -lig ||: Intet er||

*46: 340 (se 1), S. 218-227. — Skr.: som 8.
6Intet] < intet 7for at] for 10denne]<den 17-plar-] <-plarer 23som *første Gang*] < til Tegn] < Fritegn *Rett. delvis med Blyant* 25jeg] ||d|| jeg S. 514op] ||,|| op S. 516 det] < de S. 517-ne.] < -ne; S. 5135og] ||. Ak|| og S. 5127alle] ||jeg|| alle S. 5232 været] være S. 527Grund] ||Inr|| Grund S. 5219Een] < En S. 5233naar] ||Du som kun er Msk.,|| naar S. 5233, det] < ; det S. 5235ham] ham ||,|| S. 536der] ||,|| der S. 53 12f. Menneske-Lig-] < Menneskelig- S. 5331af] af ||Millioner|| S. 5328-lig] -ligt

**47:* 340 (se 1), S. 227. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.

²Flere *første Gang*] < flere ¹⁴Flere *første Gang*] < flere

**48:* 340 (se 1), S. 228f. — Skr.: som 25.

S. 55¹⁸en] < et

**49:* 340 (se 1), S. 229-231. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.

S. 56⁸det] dem det sige] sige ||a||

**50:* 340 (se 1), S. 231-235. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere.

51-52:* 340 (se 1), S. 235-245. — Skr. 51: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. 52 (S. 244): gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

S. 59²⁸Thi] ||—|| Thi S. 59³⁰Og] ||Og naar jeg|| Og S. 59³⁰er *anden Gang* . . . ³¹omtrent] < vel saa omtrent er . . . naaede S. 60⁶ -Skare.] -Skare. ||S|| S. 60²² Rige,] < Rige: S. 60²⁷strax paa] strax S. 61²⁴f. menneskelig . . . ulykkeligere] < ulykkelig S. 61²⁶til] til ||Sted,|| S. 61²⁹et *anden Gang*] < en S. 61³⁰saa-] ||saa uhyre| saa- og . . . kostende] < har kostet 52³dette] dette ||en||

53: 340 (se 1), S. 245. — Skr.: som 52.

³-frem til] -frem ⁶maatte] maa ⁷Guds] Gud ¹²ved,] < ved. ¹³f. i . . . det] < saaledes at han indlader sig *[herover:* ||vil have||*]* med det ikke som med det han vil have med at gjøre men som med det han vil have bort

**54:* 340 (se 1), S. 246-255. — Skr.: som 2.

S. 63¹⁰Alt] < alt S. 65⁶ flere] ||u|| flere og] og ||d|| S. 65⁷da] da ||s|| S. 65²⁸den] ||han|| den S. 65³⁰or-] ||officielle|| or- S. 66⁴er] ||har|| er En] en S. 66⁶Intet] ||i|| Intet

**55-56:* 340 (se 1), S. 255-261. — Skr. 55: tildels stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, hist og her hurtigere tildels flygtig. 56 (S. 261): rolig.

55³et] < en su-] ||h|| su-55⁶Eller] < Ellers S. 67¹ i] ||I|| i S. 67⁴Kappe] ||Kjortel|| Kappe er] ||om|| er S. 67²⁷ ham] ||han h|| ham S. 68⁹ -skab.] < -skab; S. 68¹⁵at ud-] ud- 56⁴af] ||,|| af

**57:* 340 (se 1), S. 262. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig enk. St. sirlig.

58-59:* 340 (se 1), S. 263f. — Skr. 58: hist og her stor;

gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere. 59 (S. 263): i enk. Ord stor; rolig.

S. 71[10]der] der ‖skjønt‖ 59[3] for at] for 59[6]Mit] < mit

60: 340 (se 1), S. 265 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig i Beg. tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.

[3]Alt] < alt [4]den Trøst] Trøst S. 72[4]Alt] ‖i‖ Alt ‖i F‖

**61:* 340 (se 1), S. 266. — Skr.: som 5.

[1]havde] ‖h < k‖ havde

**62:* 340 (se 1), S. 266-268. — Skr.: som 47.

S. 73[5]Mod-] ‖Fie‖ Mod- S. 73[6]blive] blive ‖a‖ S. 73[13] ui-] ‖u i‖ ui-

**63:* 340 (se 1), S. 268 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

[6]nye] ‖kun‖ nye [11]den *første Gang*] < der

64: 340 (se 1) S. 270. — Skr.: enk. St. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.

Anm.: nederste 1/4 af Siden ubeskr.

[10]ved hvilken] < hvorved

**65:* 340 (se 1), S. 271. — Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.

**66:* 340 (se 1), S. 271-273. — Skr.: som 23.

[14]Lidelse]Salighed [17]Si-] < Sii-

**67:* 340 (se 1), S. 274 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.

**68:* 340 (se 1), S. 275-277. — Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere, enk. St. i enk. Ord sirlig.

S. 77[3]falde] forfalde S. 77[6]den] den ‖ut‖ S. 77[11] nok] nok ‖I‖ S. 77[13]Faae] < faae

69: 340 (se 1), S. 277 f. — Skr.: som 7.

S. 78[17]al-] ‖er‖ al-

70: 340 (se 1), S. 279. — Skr.: gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

[3]den] < det

**71:* 340 (se 1), S. 279 f. — Skr.: som 70.

[9]og] ‖er‖ og [16]om] til [18]Dem] hvad

**72:* 340 (se 1), S. 280 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

S. 80[11]-rer] < -ret

**73:* 340 (se 1), S. 281. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg.

rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

[5]Noget] Noget ||,|| [7]exs-] ex- S. 81[5]Intet] < intet

74: 339 (= L.-Fortegn. — Bind, med indv. trykt Etikette som 1, 4. (168 × 205), Pb. med Sh. Ryg, graat marmoreret Overtræk; spr. Snit. Pap.: gull. Koncept), udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 339 er anbragt med bred ydre Margen. De fem første Blade er upag. og ubeskr.; forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Blad (S. 177 f.) pag. paa begge Sider.

**75:* 339 (se 74), S. 1. — Skr.: rolig hist og her sirlig.

[2]Raad-] < Raad [17]-Huset] < -huset

76: 339 (se 74), S. 2. — Skr.: som 70.

[82]elsker *første Gang*] elsker ||.||

**77:* 339 (se 74), S. 3. — Skr.: som 5.

[8]da var] da

78: 339 (se 74), S. 3 f. — Skr.: som 25.

[8]Bisp-] Bib-

**79:* 339 (se 74), S. 5 f. — Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

[9]u *i Dun*-] < o

**80:* 339 (se 74), S. 6 f. — Skr.: som 58.

**81:* 339 (se 74), S. 8-10. — Skr.: som 14.

S. 87[1]Født] < født

82: 339 (se 74), S. 10 f. — Skr.: som 1.

Anm.: nederste 1/4 af Side 11 ubeskr.

**83:* 339 (se 74). S. 12. — Skr.: som 1.

84: 339 (se 74), S. 12 f. — Skr.: som 15.

**85:* 339 (se 74), S. 13-17. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.

[4]som] som ||redelige|| [5]i] i ||ikke|| [88]noget] for noget S. 90[6]uden] ||uagtet|| uden S. 90[8]maatte] < maa S. 90[14]Mænd] ||,|| Mænd

**86:* 339 (se 74), S. 17-23. — Skr.: som 50.

S. 91[6]det det] det *Linieskifte* S. 91[15]Dis-] Des- S. 91[16]dis-] des- S. 91[88]-ligt] -ligt ||!|| S 92[7]see] < See S. 92[9]Dig] < mig S. 93[8] kun en] kun

**87:* 339 (se 74), S. 23-26. — Skr.: som 2.

[8]at] at det [18]Sag,] < Sag; [14] paa] paa ||det V|| S. 94[2] s *i sam*-] < S S. 94[7]-hed] < -d. S. 94[9]q *i qva*-] < Q

88: 339 (se 74), S. 26-29. — Skr.: gennemg. stor; gen-

nemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: nederste 1/4 af S. 29 ubeskr.

[10]Intet] < intet S. 95[3] er *anden Gang*] er ‖me‖ S. 95[5]Aand,] < Aand; S. 95[13] især Dag-Pressen] < Pressen S. 95[17]sig] sig ‖og Forskjellighed fra‖

89: 339 (se 74), S. 30-33. — Skr.: som 15.

[26]Den der] Den [30]-lige] -lige ‖i‖ S. 97[7]deres] < den see *anden Gang*] ‖els‖ see

90: 339 (se 74), S. 34 f. — Skr.: som 15.

[6]Verden *anden Gang*] < Verdens S. 98[14]aande-] ‖og‖ aande- S. 98[15]Tal] < Tals

**91:* 339 (se 74), S. 35-39. — Skr.: som 16.

S. 99[2]god] < godt S. 99[6] Noget] < noget S. 99[14]den *anden Gang*] ‖at‖ den S. 99[28] -lært] -lærd S. 99[31]thi] ‖og har igjen kluddret‖ thi S. 100[7] Snese] Snese ‖Ge‖

92-93: 339 (se 74), S. 39-41. — Skr. 92: som 1. 93 (S. 40): i enk. Ord stor; rolig i Beg. og Slutn. i enk. Ord sirlig.

92[18]-atikalsk]-italsk intet] I‖intet 92[22]matikalsk] mitalsk S. 101[6]Intet] < intet S. 101[18]-rus,] < -rus. 93[1] Intet] < intet

94: 339 (se 74), S. 42. — Skr.: som 1.

[5]lærd] < Lærd

95: 339 (se 74), S. 42 f. — Skr. som 1.

[1]15,39] < 15,38 [12]hav holdt] < holde

**96:* 339 (se 74), S. 43-47. — Skr.: som 1.

S. 103[14]-res] -res ‖.‖ S. 103[16]dog] dog ‖i‖ S. 103[22] Straf-] < straf- S. 103[25] ham] ‖sig‖ ham S. 103[30]er det] er

97: 339 (se 74), S. 47-49. — Skr.: som 32.

[2]hvad] ‖Jeg'er‖ hvad [18] Mand.] < Mand, [27]-tet,] < -tet.

98: 339 (se 74), S. 50-53. — Skr.: som 2.

S. 106[5]ogsaa] < derfor S. 106[10]-lader han] -lader *Linieskifte* S. 106[13]-som] -somt S. 106[19]en anden] < een

99: 339 (se 74), S. 53-55. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

S. 107[7]blive] blive ‖næsten‖

**100:* 339 (se 74), S. 55-57. — Skr.: som 16.

S. 108[8]det *anden Gang*] < den

101: 339 (se 74), S. 57-59. — Skr.: som 7.
[16]flere] < mange

**102:* 339 (se 74), S. 59-61. — Skr.: som 7.
[18]mig] mig ‖derm‖

**103:* 339 (se 74), S. 62 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.
[5]er:] < er — S. 111[3]naar] ‖er det ved selv‖ naar S. 111[4]siger] ‖til‖ siger

**104:* 339 (se 74), S. 63. f. — Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere.

105: 339 (se 74), S. 64 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
[8]kan] ‖,‖ kan

**106:* 339 (se 74), S. 65-69. — Skr.: som 2.
[1]Mediet] ‖Situ‖ Mediet [15]andet] < Andet [15]eller *anden Gang*] eller ‖den‖ [28]ved] ‖, og‖ ved

**107:* 339 (se 74), S. 69-72. — Skr. i Hovedstykket: som 23; i Marg.: som 73.
[1]Baby-] Babu- S. 114[6] -tig] -tigt S. 114[9]tænk] < tænkt

108: 339 (se 74), S. 72-77. — Skr.: som 1.
S. 115[5]-isme] -isme ‖; der‖ S. 115[12]at] at ‖d‖ S. 115[16] men] men ‖bed‖ S. 115[17] -see] -sees S. 115[34]det] < den S. 116[7]Gav-] ‖d‖ Gav- S. 116[15]der] ‖s‖ der S. 116[17] tør] ‖k‖ tør

109: 339 (se 74), S. 77. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig i enk. Ord sirlig.

110: 339 (se 74), S. 78. — Skr.: som 1.
S. 117[3]for] ‖et‖ for

**111*-112:* 339 (se 74), S. 78-83. — Skr. 111: som 8. 112 (S. 79-81): hist og her stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig; i enk. Ord hurtigere.
111[10]dette] ‖disse‖ dette 111[20]med] med ‖deres‖ S. 118[3]at] < af S. 118[4]med at] med S. 118[13]Og saa] < Da S. 118[19]noget Vist] < Noget vist S. 118[22]noget Vist] < Noget vist S. 118[27]Danmark] Dan- *Sideskifte* S. 120[4]-tens] -tens ‖og Tabelværkets‖ Skyld.] < Skyld;

113: 339 (se 74), S. 83. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere.
[8]-dommen] -dommet

**114:* 339 (se 74), S. 83 f. — Skr.: som 1.
[4]Noget] < noget

**115:* 339 (se 74), S. 84 f. — Skr. som 15.

*116: 339 (se 74), S. 85-88. — Skr.: som 15.
5der er] der *Linieskifte* 24-dommens] -dommet S. 122[15]Alt] < alt S. 122[16]af] af ||det||

*117: 339 (se 74), S. 88-92. — Skr.: som 1.
S. 123[15]saa] ||at|| saa S. 124[6]-skabte,] < -skabte:

*118: 339 (se 74), S. 93-97. — Skr.: som 2.
[3]Sag] Sag ||er i|| [7]Para-] < para- S. 125[8]der] < det S. 125[29]Billede“] Billede S. 125[31]ved] ||det|| ved S. 126[1]ham] ham ||til||

119: 339 (se 74), S. 97 f. — Skr.: som 15.

*120: 339 (se 74), S. 98 f. — Skr.: som 1.
[7]for at] for

121: 339 (se 74), S. 99 f. — Skr.: som 15.

*122: 339 (se 74), S. 100-102. — Skr.: som 1.
[4]-heden] < -hedens [14]i det] i *Linieskifte*

*123: 339 (se 74), S. 102 f. — Skr.: som 1.

*124: 339 (S. 74), S. 104-107. — Skr.: som 2.
S. 129[6]Prak-] Pra- S. 129[15]Prac-] Pra- S. 129[16]-eten] -en S. 129[18]det] det ||i||

125*-126: 339 (se 74), S. 107-125. — Skr. 125: som 2. 126 (S. 124): som 70.
125[3]Arten] Arten ||dog|| S. 130[24]den] < det S. 130[27]den Enkelte] < det S. 130[29]vilde . . . blive] < bliver S. 130[33]Noget] < noget S. 130[34]een og] een *Sideskifte* S. 131[29]Be-] ||Col|| Be- S. 131[33]Andre] ||a|| Andre S. 132[9]nogle] ||een eller|| nogle S. 132[26]taus] < taus S. 133[29]-tet]-tet ||s|| S. 133[30]hører] ||s|| hører S. 134[3]for-] ||el|| for S. 134[6]blive] ||v|| blive S. 134[11]fremkomme] < komme S. 134[24]ikke] ||i hele Xstheden|| ikke S. 135[4]og] ||a|| og S. 135[6]har] ||er|| har

*127: 339 (se 74), S. 125-131. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtig tildels flygtig.
[8]gjort] gjort ||:|| [9]en klog] < et klogt [30]sy-] ||d|| sy- S. 137[5]hvad] hvad der ||i Forhold til Xstd. gjør Alt saa fortvivlet, er, at|| S. 137[6]angaaer . . .[7]Præsterne] < at den af Præsterne indbildes S. 137[7]Christne] Christne ||.|| S. 137[13]Mennesker] Mskener

128*-129: 339 (se 74), S. 131-136. — Skr. 128: som 2. 129 (S. 134): som 28.

S. 138[14] det] det ||saa|| S. 138[15] Synd] Synd ||,|| S. 138[22] Paa-] ||Omklædning|| Paa- S. 138[28] -hed] -hed ||:|| S. 139[6] denne] denne ||omvendte|| S. 139[10] slaaet] ||afslaaet|| slaaet -slag] -slag ||—||

130-*131:* 339 (se 74), S. 136-146. — Skr. 130: som 1. 131 (S. 137): som 73.

Anm.: nederste 1/4 af S. 146 ubeskr.

[4] var] ||h|| var [5] saa] < saaledes S. 140[6] -ende:] < -ende, S. 140[11] En] En ||,|| 140[18] saa] saa ||,|| Saa] Saa ||brug|| S. 141[4] Pi-] ||F|| Pi- S. 141[5] her] her ||,|| S. 142[4] den] den ||Kjerlige, msk|| S. 142[16] kun] ||han|| kun S. 142[20] -lig] -lig ||.|| S. 142[31] -ent] -ent ||En|| S. 143[7] vendte] < omvendte S. 143[10] Læge] Læge ||,||

132: 339 (se 74), S. 147-150. — Skr.: som 15.

[2] at *anden Gang*] af S. 144[7] komme] ||alle|| komme S. 144[17] luttret] luttret ||reen|| S. 145[2] -ligt] -ligt ||.||

**133:* 339 (se 74), S. 151-160. — Skr.: som 1.

S. 146[3] da ikke] da S. 146[4] der] < det -ligt ([] < -ligt, S. 146[11] „ja] ja S. 146[17] travl] ||Tr|| travl S. 146[23] et] < en S. 148[1] i] ||, om Du saa vil,|| i

**134:* 339 (se 74), S. 160 f. — Skr.: som 15.

Anm.: nederste 1/4 af S. 161 ubeskr.

[2] Land] Land ||,|| [19] ste.] < ste!

**135:* 339 (se 74), S. 162-170. — Skr.: som 1.

S. 149[3] og] ||kan|| og S. 149[4] kan per-] per- S. 149[8] summa] < summarum S. 149[16] fast] at fast S. 150[26] Enkelt *første Gang*] Enkelt ||at skulle||

136: 339 (se 74), S. 170. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere.

**137:* 339 (se 74), S. 171-175. — Skr.: som 49.

S. 152[18] især] især ||saadan|| S. 152[17] faae] ||F|| faae S. 152[21] som] som ||Ci||

**138:* 339 (se 74), S. 175-177. — Skr.: som 105.

[19] de] < den

139-140: 339 (se 74), S. 177 f. — Skr. 139: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere. 140 (S. 178): som 5.

S. 154[1] et] < en S. 154[2] ikke . . . siger] < — hvor langt jeg end ellers staaer tilbage for de andre Extraordinaire — Sagen rigtigst, min Rapport lyder paa S. 154[18] dog] dog ||D|| For-] ||det||

For- S. 154[14] det *første Gang*] det ||—||

141: 338 (= L-Fortegn. — Bind, 4. (168 × 202), Vb. uden Forgyld., blaat marmoreret Overtræk; spr. Snit. Pap.: gull. Koncept), udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 338 er anbragt med bred ydre Margen. De fire første Blade er upag. og ubeskr., forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Blad (S. 127 f.) pag. paa begge Sider.

142-143: 338 (se 141), S. 1 f. — Skr. 142: som 2. 143 (S. 1): som 28.

142[4] i] ||at|| i 142[6] tæk-] ||behagelig|| tæk- 142[14] eet] < et et] end 143[1] betræffende] < i 143[2] Tause] < Taushed

144: 338 (se 141), S. 2-5. — Skr.: som 1.

**145:* 338 (se 141), S. 5-7. — Skr.: som 112.

[34] Du] < du [35] sig] i sig

**146:* 338 (se 141), S. 7 f. — Skr.: som 112.

[14] der er *første Gang*] der der *anden Gang*] det

147: 338 (se 141), S. 8 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

**148:* 338 (se 141), S. 9-11. — Skr.: hist og her stor; i Beg. rolig tildels sirlig, forøvr. gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

S. 160[2] Gud] Gud ||,|| S. 160[8] Morten] „Morten „nei] nei Hjerne-] ||G|| Hjerne- S. 160[11] Sligt] < sligt S. 160[17] Det *første Gang*] < det

149: 338 (se 141), S. 12 f. — Skr.: som 1.

[8] for-] ||e|| for- S. 161[4] heel] ||hell|| heel et] < en S. 161[9] var] ||e|| var

**150:* 338 (se 141), S. 14-19. — Skr.: som 127.

S. 162[15] -else.] -else.“ S. 162[29] Vel-] ||v|| Vel- S. 162[32] „Præsten“] < de -Mester] -Mestere -drætter] -drættere er] ere S. 162[38] -seret] -serede S. 165[5] ugift] ||g|| ugift

**151:* 338 (se 141), S. 19-24. — Skr.: som 50.

[3] Første] < første S. 164[11] Ve-] ||Vetrainarer.|| Ve- Det] ||Just|| Det S. 164[29] Det] < det

**152:* 338 (se 141), S. 25-27. — Skr.: som 1.

[8] mer] mer ||,|| [22] Aller-] < aller- [26] Nær-] ||dyriske|| Nær- [30] jævne,] jævne, ||hyggelige,||

**153:* 338 (se 141), S. 27 f. — Skr.: som 16.

[5] Vel-] ||v|| Vel- [6] maa] < maae [8] den] < det [10] men] men ||for at||

*154: 338 (se 141), S. 28-37. — Skr. i de fjorten første Stykker: gennemg. stor; gennemg. rolig i Beg. hist og her sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Resten: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

S. 167[5] var] var ‖jo‖ S. 167[7] men] < met S. 167[17] for-] ‖er‖ for- S. 167[26] „dette] dette S. 168[3] Omsvøb] < Ceremonier S. 168[20] Stand,] < Stand! S. 168[21] -bet] < -bets S. 168[26] den] < det S. 169[11] og] ‖for‖ og S. 169[25] af *anden Gang*] ‖jeg fandt neppe Noget, der var værd at tage op af en Rendesteen, og‖ af S. 169[27] jeg . . . latterligt] < det Majestætiske jeg fandt fandt jeg latterligt

*155: 338 (se 141), S. 37 f. — Skr.: som 58.

*156: 338 (se 141), S. 38 f. — — Skr. i Hovedstykket: som 15; i Marg.-Tilf.: rolig.

[17] Dog] ‖Anm.‖ *Linieskifte* Dog

*157: 338 (se 141), S. 40-42. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig et enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

[10] det *første Gang*] ‖,‖ det [14] und-] ‖f‖ und- [22] man] man paa ‖den nemmeste Maade‖ S. 172[1] Liv] Liv ‖er og‖ S. 172[13] ikke] < aldrig

*158: 338 (se 141), S. 43 f. — Skr.: som 1.

[8] Flestes] < flestes [13] En] < Een

*159: 338 (se 141), S. 44-46. — Skr.: som 1.

160: 338 (se 141), S. 46. — Skr.: som 15.

[4] om] ‖,‖ om S. 174[3] som] < og

*161: 338 (se 141), S. 47-49. — Skr.: som 1.

[2] -eret] -et [5] kaldet] ‖viist‖ kaldet [17] Guds] < Guds-

*162: 338 (se 141), S. 50 f. — Skr.: som 16.

[13] den *første Gang*] < det

*163: 338 (se 141), S. 51-60. — Skr. i de tre første Stykker: som 45; i Resten: som 51.

Anm.: nederste 1/4 af S. 60 ubeskr.

S. 176[8] at have] have S. 172[2] var] < ved S. 177[7] hvis] ‖der engang‖ hvis S. 177[19] . Og] Og S. 178[3] -løier).] -løier) S. 178[4] em-] ‖dette‖ em- S. 178[5] Børn] Børn ‖s‖

*164: 338 (se 141), S. 61 f. — Skr.: som 1.

[7] -met] -met ‖.‖

**165:* 338 (se 141), S. 62-66. — Skr.: som 1.
[14]noget] < Noget [20]een-] ||St|| een-

**166:* 338 (se 141), S. 66-70. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
[2]Drac-] Dacr- [13]at han] at *Linieskifte* [14]han] ||n|| han S. 182[22]lade] lade ||sig|| S. 182[28]ikke af-] af-

**167:* 338 (se 141), S. 70-75. — Skr.: som 1.
S. 183[6]vil] vil ||være|| S. 183[16]-komst.] -komst S. 183[26]Tal,] Tal (S. 183[37] Det] < det S. 184[8]hvad] ||at|| hvad

168: 338 (se 141), S. 75. — Skr.: som 1.

169: 338 (se 141), S. 76 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. og Slutn. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.

**170:* 338 (se 141), S. 77-81. — Skr.: som 1.
S. 186[1]her er] her

171: 338 (se 141), S. 81-83. — Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

**172:* 338 (se 141), S. 83-86. — Skr.: stor; gennemg. rolig, hist og her hurtig tildels flygtig.

173: 338 (se 141), S. 86 f. — Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.

**174:* 338 (se 141), S. 88-92. — Skr.: som 85.
[8]for] ||, at|| for [10]sammen-] ||S|| sammen- S. 189[24] Con-] ||det|| Con- S. 190[1] Moder] Moder ||af||

**175:* 338 (se 141), S. 92-98. — Skr.: gennemg. stor; i Beg. rolig, forøvr. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.
[6]det *anden Gang*] ||men|| det [11]-hed] -hed ||,|| [15]Noget] < noget S. 192[7]dyre] < dybe

**176:* 338 (se 141), S. 98-100. — Skr.: som 49.
[16]Familielivet] Familiet

177-178:* 338 (se 141), S. 100-105. — Skr. 177: som 1. 178 (S. 105): som 28.
S. 193[18]til] til ||en|| S. 193[19] -hed] -hed ||,|| er] er ||,|| S. 194[8]bærer] bærer ||denne|| S. 194[10]det] < den

179-180:* 338 (se 141), S. 105-107. — Skr. 179 i de to første Stykker: gennemg. stor; gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig; i Resten: tildels stor; rolig tildels sirlig. 180 (S. 107): enk.

St. stor; gennemg. sirlig, enk. St. hurtigere.

179[2]de] < det 180[1]Menneske-Livet] < Livet

**181:* 338 (se 141), S. 108-112. — Skr.: som 50.

S. 196[9]-lig] ligt S. 196[14] lide] ||nyde|| lide

**182:* 338 (se 141), S. 112-116. — Skr.: som 2.

[6]i] i ||det|| [13]G *i Gud*] < g [25]og] og ||det|| S. 198[6]Liv] Liv *[*< Livs*]* ||Vigtighed for Dig|| S. 198[17]at] at ||S|| S. 198[20]sige] siges

**183:* 338 (se 141), S. 117-121. — Skr.: som 2.

S. 199[2]Tak] < tak S. 199[4] et] ||,|| et lade] ||tr|| lade S. 199[7]Gud] ||Xstd.|| Gud S. 199[15]-hed] < -heden der] ||den officielle Xsthed||, der S. 199[16]do g] dog ||ikke|| S. 199[30] -dighed] -dig- *Sideskifte* S. 199[34]til] til ||Vrø||

184-185: 338 (se 141), S. 121-123. — Skr. 184 i de to første Stykker: som 38; i Resten: hist og her stor; rolig tildels sirlig. 185 (S. 122): i enk. Ord stor; sirlig.

184[13]da] < det

186: 338 (se 141), S. 123-126. — Skr.: som 38.

[5]Andet] < andet [5]til at] til [9]-drede] -drede ||,|| [12]nittende Aar-] Nittendeaar-[16]tro] < troe

**187:* 338 (se 141), S. 126-128. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. og Slutn. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

Anm.: Slutn. af Stykket anbragt paalangs i Marg. S. 128, med Lin. beg. ⊥ Sidens øverste Kt., optagende hele Marginaldelen.

[7]den] < det [26]eller] eller S. 203[4]blevet] blevet ||de||

188: 158 (= L-Fortegn. — Bind, 4. (169 × 203), Vb. uden Forgyldn., blaat marmoreret Overtræk; spr. Snit: Pap.: gull. Koncept), udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 158 er anbragt med bred ydre Margen. De fire første Blade er upag. og ubeskr., forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), kun sidste Blad (S. 127 f.) pag. paa begge Sider.

189: 158 (se 188), S. 1-4. — Skr.: som 15.

[8]hvilke] < hvilket [18] Avls-] Alvs- [20]Menneske] < Msker [21]-isk] -isk ||!|| S. 205[1]et] < en S. 205[16] der] < det

**190:* 158 (se 188), S. 4-6. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.

**191:* 158 (se 188), S. 6-8. — Skr.: som 15.

[4]vil] vil ||naturl|| tale] < Tale [5]Art] ||he|| Art [7]den] ||a|| den

**192:* 158 (se 188), S. 8-20. — Skr.: som 2.
[10]Mand —] Mand) [31]Noget] < noget S. 208[1] vil] ‖er nu aldeles Galimathias‖ vil S. 208[3] Læg] ‖See‖ Læg S. 208[4] at *anden Gang*] < en S. 208[10] det] < der hende,] < hende: S. 209[9] Paaklædninger] < Forklædninger < Kleiner S. 209[15] M *i Manden*] < m S. 209[17] L *i Lige-*] < l S. 209[32] indeholder] *Linieskifte* holder S. 210[4] Vær] < *ny Linie med Udgang* Vær S. 210[14] Snakken] ‖Vrøvlet‖ Snakken S. 210[16] lad *anden Gang*] lad ‖Manden s‖ S. 210[18] blive] ‖være‖ blive

193: 158 (se 188), S. 20-22. — Skr.: som 15.
S. 211[1] Qvinden] < Manden

194: 158 (se 188), S. 22 f. — Skr.: som 15.
[4]den] < det

195: 158 (se 188), S. 23-25. — Skr.: som 15.
[6]vil] ‖er det ogsaa‖ vil [7]Naal] Naal ‖strax *[‖s‖]* lider under den mindste‖ [9]den] < det [10]den] den ‖lige saa stærk som‖ [17]en] < et

**196:* 158 (se 188), S. 25-27. — Skr.: som 15.
S. 213[8] det] det ‖er‖

**197:* 158 (se 188), S. 27 f. — Skr.: som 15.

**198:* 158 (se 188), S. 28-30. — Skr.: som 15.

199-200: 158 (se 188), S. 30-33. — Skr. 199: som 15. 200 (S. 31): i enk. Ord stor; rolig i Tilf. sirlig.
199[3] den *anden Gang*] den ‖Død‖ 199[3]: og] < — og 199[13 f.] Forøgelsen af] < til at forøge S. 215[5] Hønset *i Hønsetrappe*] < Hønsest S. S. 215[13] Det *første Gang*] < det S. 215[18] det.] < det? 200[4] Moderen . . . [6]Smerte] < der <ligger> jo et længere Liv for det

**201:* 158 (se 188), S. 33-39. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.
S. 216[3] Gud] Gud ‖er nu‖ S. 216[13] der er] der S. 217[5] det] < Det S. 217[15] om at] om S. 217[16] an-] ‖li‖ an- S. 217[26] det] ‖h‖ det S. 217[27] saa] saa ‖degraderet,‖

**202:* 158 (se 188), S. 39-43. — Skr.: som 190.
Anm.: nederste 1/4 af S. 43 ubeskr.
[8]ind-] in- [9]af-] ‖st‖ af- [16]anden] < andet [34]ind] ind ‖med‖ [35]ved] < i S. 219[6] Jo] < Jeg S. 219[18] han] han ‖kalder‖

203: 158 (se 188), S. 44-47. — Skr. i Hovedstykket: som 88; i Marg.-Tilf. (S. 44 og

46): i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.
[8]er] |jo| ||tilveiebr|| er [39] item] < og S. 221[11]synes] synes ||at væ||

**204:* 158 (se 188), S. 47-51. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere.
[8]en] en ||Lil|| S. 222[1]-tinget] -tinget ||Be||

**205:* 158 (se 188), S. 52-57. — Skr.: som 1.
[10]der] ||b|| der [30]det *første Gang*] det ||egl.|| S. 224[13] Eet] < eet S. 224[26]-tyr] -tyr ||,||

**206:* 158 (se 188), S. 58-65. — Skr.: som 2.
[3]Saa] Saa ||langt|| -mens] -mens ||Afst|| [4]ikke] ikke ||i str|| [14]rive] ||splitte gjennemtrænge|| rive [15]hvor-] ||thi|| hvor- [22]sige,] < sige: [23] qvalt] < qvælt [25]den] < det S. 226[23]hvor-] ||men|| hvor- S. 226[24]at] at ||forvandles||

**207:* 158 (se 188), S. 65-68. — Skr.: som 190.
[18]have] at have [27]Svæven] Svæven ||er en uhyre Anstrengelse|| [28]Man] ||Ethvert Msk.|| Man S. 228[3] magte dem] ||M|| magte

208: 158 (se 188), S. 68-71. — Skr.: som 15.
[8]Salige] < salige S. 229[5] og] og ||s|| S. 229[10]i] i ||anden Poten||

**209:* 158 (se 188), S. 71-73. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere.
[6]-dring?] < -dring! -løs] < -løst [9]han] ||med|| han [10]-Vidne] < -Vidnet [13]han] ||at|| han [14]Heftigt] ||Hidsigt|| Heftigt

**210:* 158 (se 188), S. 73-79. — Skr.: som 49.
[3]tale —] tale — ||kunde være s|| [7]Præ-] ||Han sagde: i d|| Præ- [20]ved] ||at|| ved [28]Gæs-] < -Gjæs- [29]ville] ville ||hvad vi tale om om Søn|| S. 231[3]Gæs-] < Gjæs- S. 231[14]det *første Gang*] det ||if det nye|| S. 231[23]Gæs-] < Gjæs-

211: 158 (se 188), S. 80-82. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig i Tilf. sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
[6]det er] der S. 232[5]ikke] < Ingen frelses hvis Liv var S. 232[7]hver] < den S. 232[18] Alt-] ||L|| Alt-

**212:* 158 (se 188), S. 82-84. — Skr.: som 1.
[3]slaaer] ||er|| slaaer S. 233[7]L *i Lige-*] < l S. 233[9] idel] ||at|| idel

213: 158 (se 188), S. 85. — Skr.: som 15.

*214-*215:* 158 (se 188), S. 85-87. — Skr. 214: som 204. 215 (S. 86): i enk. Ord stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere.
214[6]Uret] ‖Ret‖ Uret

**216:* 158 (se 188), S. 87-89. — Skr. i Hovedstykket: som 204; i Marg.: som 147.

217: 158 (se 188), S. 89-91. — Skr.: som 204.
[13]ret] ‖er‖ ret [14]Intet] < intet U *i Ube-*] < u

**218:* 158 (se 188), S. 91-94. — Skr. i Hovedstykket: som 15; i Marg.-Tilf.: som 109.
[15]ei] ei ‖har nogen‖ -nere] -nere ‖,‖ [16]Det] ‖det Eneste‖ Det [20]fedes] ‖mæsk‖ fedes [28]Staten] ‖et‖ Staten

219: 158 (se 188), S. 94. — Skr.: gennemg. stor; rolig i Beg. i enk. Ord sirlig.

**220:* 158 (se 188), S. 94 f. — Skr.: gennemg. stor; rolig hist og her sirlig.

221: 158 (se 188), S. 95. — Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig.

**222:* 158 (se 188), S. 95-98. — Skr.: som 1.
S. 238[9]E *i Edder-*] < A S. 238[20]Det] < det For-] ‖usalige‖ For-

**223:* 158 (se 188), S. 99-101. — Skr.: som 2.
[16]„her] her [35]med] med ‖at‖

**224:* 158 (se 188), S. 102 f. — Skr.: som 103.
[8]Om] ‖Det‖ Om

**225:* 158 (se 188), S. 104. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.

226: 158 (se 188), S. 104-107. — Skr.: som 1.
[14]et] et ‖kul‖ [17]paa] ‖sin‖ paa -ten] -teten

227: 158 (se 188), S. 107. — Skr.: som 4.

228: 158 (se 188), S. 107 f. — Skr.: som 4.

**229:* 158 (se 188), S. 108-111. — Skr.: som 103.
S. 243[3]ingen] ‖ikke‖ ingen

230: 158 (se 188), S. 111. — Skr.: som 15.
[3]-stel] -stel ‖,‖

**231:* 158 (se 188) S. 112-115. — Skr.: som 2.
[3]-ledes] -ledes ‖i Evangelierne‖ S. 244[3]-bet] -bet, S. 244[3]gifte sig] gifte S. 244[7]at] ‖han d‖ at S. 244[16] ledes] ledes ‖,‖ S. 244[22]i-] ‖indførte‖ i-

**232:* 158 (se 188), S. 115-119. — Skr.: gennemg. stor; gen-

nemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
[10]Alt] < alt [18]-ment] -ment ||,|| [22]i . . . [24]Menneske] < Boniteten af det at være Msk. er S. 246[6]Alt] < alt

233: 158 (se 188), S. 119 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig (i Overskr. sirlig), i enk. Ord hurtigere.
[10]behøves] < fordres [11] Skrifter†] Skrifter

234: 158 (se 188), S. 120-122. — Skr.: som 1.
S. 247[9]mod-] ||paatag|| mod- S. 247[17]vis] vist S. 247[30] den] den ||legitime|| S. 247[31] ved] ||af|| ved S. 247[35]at] at ||det er 1800||

**235:* 158 (se 188), S. 122 f. — Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig.

236: 158 (se 188), S. 123. — Skr.: som 1.

237: 158 (se 188), S. 124 f. — Skr.: som 1.

238: 158 (se 188), S. 125-127. — Skr.: som 2.
[7]havde] ||v|| havde [18]for-] ||er|| for- [15]-ligt] -ligt ||,||

239: 158 (se 188), S. 128. — Skr.: som 15.

240: 157 (= L-Fortegn. — Bind, med indv. trykt Etikette som 1, 4. (163 × 205), Pb. med Sh. Ryg, blaat marmoreret Overtræk; spr. Snit. Pap.: gull. Koncept), udv. Etikette. Skr.: rolig.
Anm.: Stykkerne i 157 er anbragt med bred ydre Margen. De fem første og de 52 sidste Blade er upag. og ubeskr., forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal). S. 53-59 er Pag. rettet fra 52-55.

**241:* 157 (se 240), S. 1-5. — Skr.: som 201.
[6]Christus] ||d|| Christus S. 252[7]da] ||det|| da S. 252[11] Christen.] < Xsten, S. 252[18]Over-] ||Ø|| Over- S. 252[30]Børn] Børn ||til||

**242:* 157 (se 240), S. 5-9. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig.
[7]-skab]<-skaben [28]Som] Som ||f. E.||

**243:* 157 (se 240), S. 9-11. — Skr.: som 105.
[11]vel] vel ||Xstd[s]|| [13]Nei] ||Og|| Nei

**244:* 157 (se 240), S. 12. — Skr.: som 105.
[6]F *i Følgen*] < f [10]selv] selv ||,||

245: 157 (se 240), S. 13. — Skr.: som 1.

**246:* 157 (se 240), S. 13-16. — som 1.
Anm.: nederste 1/4 af S. 16 ubeskr.
S. 256[21] sig] sig ‖,‖ S. 256[33] denne] denne ‖P‖

247: 157 (se 240), S. 17 f. — Skr.: som 105.
[9] stødes] < smides

248: 157 (se 240), S. 18 f. — Skr.: som 173.

249: 157 (se 240), S. 19 f. — Skr.: som 15.
[6] ledes] lede S. 258[1] „Vandet] Vandet „Ja] Ja S. 258[8] kun] kun ‖er‖

**250:* 157 (se 240), S. 20-22. — Skr.: som 23.
[17] det] ‖i høi‖ det

251: 157 (se 240), S. 22 f. — Skr.: som 105.

**252:* 157 (se 240), S. 24 f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. hurtig i enk. Ord flygtig.
Anm.: nederste 1/4 af S. 25 ubeskr.
[8] om] ‖at‖ om (da] da [9] Sand“] Sand

**253:* 157 (se 240), S. 26 f. — Skr.: som 173.
Anm.: nederste 1/4 af S. 27 ubeskr.
[13] Hans] < hans

254: 157 (se 240), S. 28. — Skr.: stor; hurtig i enk. Ord flygtig.
Anm.: nederste 1/4 af Siden ubeskr.
[5] var] var ‖være‖

**255:* 157 (se 240), S. 29 f. — Skr.: som 15.
Anm.: nederste 1/4 af S. 30 ubeskr.

256: 157 (se 240), S. 31. — Skr.: som 1.
[3] -ledes] -ledes ‖,‖

257: 157 (se 240), S. 32. — Skr.: som 15.
Anm.: nederste 1/4 af Siden ubeskr.
[5] ham] ham ‖fr‖

258: 157 (se 240), S. 33-35. — Skr.: som 1.
[8] det] < der S. 263[9] er] ‖beregn‖ er S. 263[11] det] ‖dog‖ det

**259:* 157 (se 240), S. 35 f. — Skr.: som 15.

**260:* 157 (se 240), S. 36 f. — Skr.: som 15.

**261:* 157 (se 240), S. 37 f. — Skr.: som 113.

**262:* 157 (se 240), S. 38. — Skr. i Hovedstykket: som 4; i Marg.: rolig.

263: 157 (se 240), S. 39-41. — Skr.: som 1.
[1] Kata-] ‖H‖ Kata- S. 265[3] og ikke] og S. 265[6] ham] ham ‖f E‖ S. 265[27] -ning] -ning] ‖; thi‖ S. 265[33]

for Reflexionen] < Reflexionen for

264: 157 (se 240), S. 42 f. — Skr.: som 204.

Anm.: nederste 1/8 af S. 43 ubeskr.

[18]-kynde] -kynde ||hvad|| er] er |—|

265: 157 (se 240), S. 44-50. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, forøvr. gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her igen roligere.

[18]noget] < Noget [33]min] < mig [38]med] ||;|| med S. 268[30]-stitution] -tistution S. 268[30]af til] til S. 269[4]-dyrkelse] -dyrkelse ||,||

266: 157 (se 240), S. 50 f. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.

Anm.: nederste 1/4 af S. 51 ubeskr.

**267:* 157 (se 240), S. 51 f. — Skr.: som 232.

**268-269:* 157 (se 240), S. 53-55. — Skr. 268: som 15. 269 (S. 55): i enk. Ord stor; beg. sirlig, snart hurtigere.

S. 271[7]Flere *første Gang*] < flere 269[2]at have] < Besiddelsen af 269[3]een] een ||eneste||

270: 157 (se 240), S. 55 f. — Skr.: som 1.

271-272:* 157 (se 240), S. 56-59. — Skr. 271: stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igen roligere. 272 (S. 58 f.): gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord igen roligere.

271[19]for] ||o|| for

273-274:* 157 (se 240), S. 59-61. — Skr. 273: som 1. 274 (S. 60): som 109.

S. 274[7]tage] < modtage

**275:* 157 (se 240), S. 61 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere.

S. 275[7]I] ||E|| I S. 275[18] Vrøvl] Vrøvl ||,||

**276:* 157 (se 240), S. 63. — Skr.: som 1.

[3]den] < det -alsk] -alsk ||at|| [4]Raa-] ||G|| Raa-

277: 157 (se 240), S. 63 f. — Skr.: som 1.

Anm.: nederste 1/4 af S. 64 ubeskr.

S. 276[1]ganske] ||G|| ganske

278: 157 (se 240), S. 65. — Skr.: som 15.

Anm.: nederste 1/8 af Siden ubeskr.

[2]Ind-] ||M|| Ind-

279: 157 (se 240), S. 66 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Beg. hist og her sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

Anm.: nederste 3/4 af S. 67 ubeskr. ligesom hele Bladets anden Side, den følgende Side (pag. 69) og hele Resten af Bladet.

[5]død] død ||.|| S. 277[4]saa] saa ||ind-|| *Linieskifte* S. 277[8] Død] < død

280: 13 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (149 × 199). Pap.: Koncept. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa anden Side, forneden i Marg. paalangs, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

[11]der synger] *Linieskifte* synger [18]just at] just *Linieskifte* [22]til at] til S. 282[8]til i] til

281: 14 (= L-Fortegn.). — 1 Ark + 1 Blad (en Kt. uregelm. afrevet, med smal Rest af Arkets andet Blad), 4. (162 × 199); 3 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, i Slutn. roligere. — 6 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa anden Side af Bladet, paalangs i Marg. med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

S. 283[3]man] < det S. 283[11] en] end S. 283[16]takker] tager S. 283[30]gjøre det] gjøre S. 284[26]At] ||Han|| At S. 284[28] 3 Qvarteer] < ¾ S. 285[1] der-] ||t|| der-

282: 15 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (163 × 199); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

[9]hvad] hvad er

283: 16 (= L-Fortegn.). — Ark som 281; nederste Halvdel af Bl. 2 uregelm. afrevet; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa første Side af Bl. 2, hvis anden Side er ubeskr.

S. 287[6]Verdens-Dannelse] < Dannelse og Nydelse af det

284-286: 17 (= L-Fortegn.). — Ark som 281; 2 Bll. Skr. 284: tildels stor; rolig tildels sirlig. 285-286: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Arket.

284[21]siger] < vilde sige 285[10]at] at ||vi fødes|| 286[2] som] ||hvis|| store] store ||Land|| 286[9]dog] dog ||dog|| S. 289[1]Saa-] ||O|| Saa-

287: 18 (= L-Fortegn.). — Ark som 281; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side, Arket forøvr. ubeskr.

[7]som det] som [9]Ergo] ||D|| Ergo [13]saa er] saa

288: 20 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (167 × 203); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste ⅘ er ubeskr.

289: 27 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (165 × 198); 2 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: stor; gennemg. flygtig, i enk. Ord roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. et Stykke under Midten paa sidste Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

[11]kun] ||kun Eet|| kun S. 291[12]en] ||d|| en S. 291[15]efter] efter ||og Kæmpen|| S. 291[16]1000] < Tusinde < 1000

290: 28 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (164 × 203). Pap.: Koncept. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i Marg.-Tilf. sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

291: 31 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (165 × 202); (opr. 1 Ark sammen med Bladet 292 f.). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

292-293: 32 (= L-Fortegn.). — Blad, opr. 1 Ark sammen med 291; gennemhullet med Naal foroven i Hjørnet tilvenstre. Skr. 292: tildels stor; beg. sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig. 293: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

293[8]om-] ||— eller|| om-

294: 33 (= L-Fortegn.). — Ark som 291; gennemhullet som 292 f.; 2 Bll. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig hist og her sirlig, enk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa tredie Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[6]Dem] < De [8]-ne] -ne ||.|| [11]et] ||en Dobbelt-Magt, der, skjøndt|| et seet] seet ||er|| [17]Den] < den [21]en *anden Gang*] ||er|| en S. 294[5] forsvinder] < svinder S. 294[7]Chrstne] ||,|| Xstne S. 284[12f.]til Behag] Behag||til|| S. 294[15]af] af ||at||

295: 38 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (168 × 205); 2 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. lidt under Midten af sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

S. 295-[5]tyr.] < -tyr, S. 295[21] Ordets] < dets S. 295[24]-kuratoren] -kutatoren S. 295[25] Trang] < Trangen S. 295[29] Og . . .[30]Videnskabelige] < — medens dette Videnskabelige gjør

296: 39 (= L-Fortegn.). — Ark som 295; 2 Bll. Skr.: stor; gennemg. rolig, hist og her

hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[6]Der er] Der S. 297[5]jo] ||maa|| jo S. 297[7]saa] saa ||at|| S. 297[20]nok?] < nok. -hed.] < -hed, S. 297[24]naae] ||,|| naae

297: 40 (= L-Fortegn.). — Ark som 295; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. et Stykke under Midten paa tredie Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[4]med] < til [6]hvor] ||over|| hvor [8]at] at ||det|| [12]Jeg] Men mon det digteriske|| Jeg [14]— saa] ||,|| — saa [15]„en-] ||men|| „en- [19]hvad] ||at|| hvad [25]Lyster] < Lidelser

298: 41 (= L-Fortegn.). — Ark som 295; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; optager hele Arket.

[1]Char-] ||H|| Char- [3] Dette] Dette ||C|| [13]det ||i levende|| det [20]og] og ||naar|| [22]endog] < selv [21]Re-] ||og|| Re- [29]Tænk] ||Selv den nærigste|| *Linieskifte* Tænk S. 300[4]Korn] ||k|| Korn S. 300[6] svarer] ||kaster|| svarer S. 300[10]Penge-] ||F|| Penge- S. 300[28]Pengene] Pengene ||,|| S. 300[35]sidde] ||sæt|| sidde S. 300[37]faaer] ||for|| faaer S. 300[32]faaer] < for S. 301[3] denne] < den

299: 42 (= L-Fortegn.). — Et Læg paa 4 Ark som 295; 8 Bll. Skr. i Beg.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere, enk. St. (især i Tilf.) sirlig; i de tre sidste Stykker: hist og her stor; gennemg. rolig enk. St. sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 16 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen; Heftesnor i de tre første Ark af rød Silke, i det inderste (fjerde Ark) af hvid Snor; sl. paa nederste Halvdel af Marg. paa sidste Side.

[3]Naar... Kniven] < Fra det Øieblik en Operateur [< Naar Operateur] har trukket Kniven er [4]gjort] ||har|| gjort [7]farligere|| < farlig [8]Anden] Anden ||—|| altid] < just [10]Anden] ||a|| Anden [15]da] ||faa at faae|| da [< saa] [17]Kniven] ||Kniben|| Kniven er] ||saa|| er [19]han] ||Anlægget sikkert,|| han [23]Chrst[o] F.] Xst. F[o] [25]er] ||?|| er [27]eensartet] < eens S. 302[7]-tet] -tet ||o: s: v:|| S. 302[10]det] det ||an|| S. 302[18]-staae] < -staaes S. 302[22]gjort] < gjorde S. 302[25]-voren] < -vor S. 303[2]Latteren] < det Latterlige S. 303[5]sig] sig ||, men|| S. 303[11]hvad] hvad ||han|| S. 303[23]-lig.] < -lig, S. 303[29]Noget] < noget S. 303[30]Ueens-] ||u|| Ueens- S. 304[1]naar] ||h|| naar S. 304[2]

ud-] ||forst|| ud- S. 304[7] den . . . Oldtids] < Oldtidens S. 304[14] den objektive] < objektivt S. 304[18] vilde] ||s være døde|| vilde S. 304[28] er] er ||f|| S. 304[29] at *første Gang*] at ||s|| S. 304[34] at *tredie Gang*] at ||ville|| S. 305[10] og] ||allerede det|| og S. 305[18] Her] *Linieskifte* ||Forsaavidt jeg da er|| Her S. 305[19] den] det for-] ||er|| for- S. 305[22] f. E.] < mulig S. 305[28] maa holde] < holder S. 305[30] to] to ||a|| S. 305[31] leet] < let S. 305[32] Noget. Nei] < Noget. *Linieskifte* Nei S. S. 305[34] dog] dog ||lykke|| S. 306[1] Det] Det ||vil|| S. 306[2] har fri-] fri- S. 306[5] selv] ||og|| selv S. 306[6] spilt i] spilt *Linieskifte* S. 306[7] Andre] < andre S. 306[10] Lyden] < Larm S. 306[14] saa] ||og|| saa S. 306[18] Saa-] < Og saa- S. 306[19] Naar] < Og naar < Naar S. 306[24] hører op] < er forbi S. 306[25] maa-] ||eller|| maa- til ikke] < ikke til S. 306[30] som] ||og deri|| som S. 307[1] ophørt . . .[8] Gode] < omtrent ophørt S. 307[4] Chri-] ||F|| Chri- S. 307[6] -ligt] < -lige S. 307[7] at] at ||jeg|| S. 307[10] ikke] ikke ||valgte den mildeste|| S. 307[16] G.] < ham S. 307[22] have styret] < styre S. 307[30] er] er ||dog vel|| S. 307[33] at] at ||han,|| Men] ||Men lad os fors|| Men S. 308[14] af] < til S. 308[15] end] end ||man|| S. 308[19] bliver] bliver ||som|| S. 308[24] til at] til S. 308[25] og] og ||derved|| S. 308[27] Naar] Naar ||man seer|| S. 308[33] maa] < maatte S. 308[34] tænke] < dømme S. 309[1] bliver] ||han|| bliver S. 309[10] Mon] < Eller mon

300: 43 (= L-Fortegn.). — 4 Blade + 1 Læg paa 2 Ark som 295; 8 Bll.; med Spor af Heftning. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere, et enk. St. i enk. Ord sirlig. — 16 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. øverst paa sidste Side, hvis nederste $^{3}/_{4}$ er ubeskr.

[7] i . . . Magten] < i hans Regjerings-Tid [8] hvad] hvad ||Godt|| [9] just] just ||var saaledes bega|| S. 310[19] giver] ||gik|| giver S. 310[27] til at] til S. 310[30] da ikke] da ikke *Linieskifte* ||da ikke|| S. 310[31] gjøre det] gjøre *Linieskifte* S. 311[33] ere] ||,|| ere S. 311[34] men] ||at|| men den] den ||A|| S. 312[24] seer] seer ||for|| S. 312[33] det] det ||vel|| „jeg] jeg S. 313[18] Det] < det skal være] skal S. 313[15] Mæng-] ||for|| Mæng- S. 313[16] saa] ||da|| saa S. 313[26] til at] til S. 313[30] med den] *Linieskifte* den S. 314[1] -else af] -else S. 314[6] det] < den S. 314[11] forunderligt Noget] < Forunderligt noget S. 314[18] Kloge] < Klogeste S. 314[15] det *første Gang*] < dette S.

315[17] Alt]‖Sagen‖ Alt S. 316[8] Nogen] < nogen S. 316[6] bæres] ‖det‖ bæres S. 316[7] -bar] < -bart

301: 44 (= L-Fortegn.). — En Sammenheftning paa 2 Ark, hvis første Arks Blade er løse, som 295; 4 Bll. Skr. i Textkolonnen: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Marg.: gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 8 SS.

Anm.: Heftesnor af rød Silke, brækket med ydre Margen, optager hele Sammenheftningen.

[5]-høves,] < høves; [17] Tjenl-] < Tjenst- [19]og] ,‖at han‖ og S. 317[5] Ak] < O S. 317[10] dog] ‖pludselig‖ dog S. 317[18] naar *første Gang*] ‖naar‖ naar S. 317[19] han] han ‖siger‖ S. 317[20] ikke] ikke ‖i‖ S. 317[24]-hed.] < -hed, S. 318[1]-sen] -sen ‖)‖ S. 318[10] ikke *anden Gang*] ‖saaledes‖ ikke S. 318[12] tage] < tager S. 318[14] der] < det S. 318[16] Naar] ‖Ja, vist forraader det L.‖ *Linieskifte* Naar S. 318[19] et] < en S. 318[25] be-] ‖turde paastaae‖ be- S. 318[30]-heden] < -hedens S. 318[38]-lig] < -lige er] ‖det‖ er S. 319[11] Til] ‖Pri‖ Til S. 319[16] bringe . . . [17]Erindring] < dreie om muligt Maskinen lidt tilbage S. 319[21] -hvert] -hvert ‖redeligt‖

302: 45 (= L-Fortegn.). — Ark som 295; gennemhullet som 292 f.; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. forneden paa tredie Side af Arket, hvis sidste Side er ubeskr.

[4]Han] Han ‖var i‖ S. 320[8] o:] ‖,‖ o: S. 320[14] vil] vil ‖,‖ S. 320[17] Paa] „Paa

303-304: 46 (= L-Fortegn.). — Ark som 295; 2 Bll. Skr. 303: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. 304: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen. 303 sl. paalangs i Marg. paa sidste Side, i to Stykker nedenfor og ovenfor en Marg.-Tilf. til Texten i Textkolonnen, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt. 304 paa første Side, paalangs i Marg., et Stykke fra Sidens nederste Kt., med Linier beg. ⊥ Sidens nederste Kt.

303[3] Dag] < Dage 303[5] man *første Gang*] ‖men‖ man 303[8] 1 *i lei*] < L 303[15] der] det 303[18] Efter] < Fra 303[21] saa-] ‖efter den‖ saa- 303[26] det] det ‖uhyre‖ S. 322[1] eet] ‖det ee‖ et S. 322[4]-else.] < -else; S. 323[5] eller] eller ‖var det‖ S. 323[6] kom] ‖fik‖ kom skrive] skrive ‖de Lov‖ S. 323[11] Christen-Msk.] < Msk. S. 323[13] har at] har *Linieskifte* -tyde] -tyde ‖d‖ S. 323[14] findes] < fandtes

305: 47 (= L-Fortegn.). — En Sammenheftning paa 2 Ark + 1 Blad, som 295; 5 Bll.

Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, enk. St. hurtig tildels flygtig. — 10 SS.

Anm.: Heftesnor af rød Silke; brækket med ydre Margen, sl. paalangs i Marg. paa anden Side af Bladet, med Lin. beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

[6]meget] ‖med‖ meget S. 324[11]det *anden Gang*] det ‖kortelig‖ S. 324[21]maa] < maat S. 324[33]den] den ‖s‖ S. 325[7]han] < L. S. 325[11] Det] < det S. 325[35]ikke *første Gang*] ikke ‖M‖ S. 325[37]fra] fra ‖K‖ K.[s] ‖Ka‖ K.[s] S. 325[39]ikke] ‖er baseret‖ ikke S. 325[32]vise sig] vise S. 325[33]aand-] aands- S. 326[4]en] en ‖p‖ S. 326[17]En] En /< en/ ‖Asket, en‖ S. 327[1](den] ‖,‖ (den S. 327[2]der] ‖(‖ der S. 327[3]da] da ‖<derimod>‖ S. 327[8]maaskee] < vistnok S. 327[9] Pine!]< Pine, S. 327[11]Ene] < ene S. 327[14]der er] der *Linieskifte* S. 327[15]der] der ‖ka‖ see] see ‖ham‖ su-] sy- S. 327[28]Sam-] ‖vi‖ Sam- S. 328[6]anbringe] < anbefale

306: 50 (= L-Fortegn.). — 2 Blade + 1 Ark, 4. (163 × 199); 4 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: beg. rolig, gennemg. hurtig tildels flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa Arkets tredie Side, hvis nederste Halvdel ligesom sidste Side er ubeskr.

[6]den] ‖Sj‖ den [15]er] er ‖en‖ [17]han er] han ‖engang er dø‖, S. 329[3]Mange] < mange efter] efter ‖denne Gamle og‖ S. 329[6]om] om ‖denne < den‖ S. 329[7]at] ‖ders‖ at S. 329[10]af-] Af- S. 329[20]„I] I S. 329[27]ikke] ikke ‖ladet‖ S. 330[6]Aller-] ‖a‖ Aller- S. 330[10]an-] ‖f‖ an- S. 330[21] Mske-] ‖e‖ Mske- -nes] -nets S. 330[25]denne] ‖Alle‖ denne S. 330[26]hvis] ‖der‖ hvis

307: 3 (= L-Fortegn.). — Sammenheftning paa 3 Ark, 4. (165 × 198; Heftesnor af rød Silke; gennemhullet med Naal foroven i Hjørnet tilvenstre); 6 Bll. Pap.: gull. Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, i Beg. og enk. St. roligere. — 12 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. lidt under Midten paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[5]vel] vel ‖end‖ [17]at] ‖som det h‖ at [30]Og] ‖Men‖ Og [30]sandt] usandt- [31]dette] ‖der‖ dette S. 332[2]har] ‖er‖ har S. 332[17]fandt han] fandt *Linieskifte* S. 332[30]ham.] < ham! S. 332[31]sin] sin ‖Tale‖ S. 333[4]det] < den S. 333[19] -etet] -et S. 334[8]de] ‖de ikke blot Intet og‖ de S. 334[13] Det] < det

308: 4 (= L-Fortegn.). — Ark som 307 (gennemhullet som 307); 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: med Margen til begge Sider, sl. med to Linier øverst paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

S. 335[3] Chrstd.“] Xstd.

309-310: 9 (= L-Fortegn.). — To Blade (opr. 1 Ark), 4. (165 × 203). Pap.: Koncept. Skr.: stor; flygtig. — 3 SS.

Anm.: med Margen til begge Sider; 309 paa Bl. 1, sl. et Stykke over nederste Kt. paa anden Side (Tilf. paalangs i Marg. tilvenstre, med Linie beg. ⊥ Sidens øverste Kt.); 310 paa Bl. 2 første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

S. 336[7] -ling.] < -ling? S. 336[13] deels] deels ‖'‖ S. 336[16] 1848] < 185 hvor] ‖fik vi der en‖ hvor S. 336[24] Prof.] ‖ikke‖ Prof. 310[1] at han] at

311: 10 (= L-Fortegn.). — Ark som 309 f. Skr.: stor; gennemg. flygtig, i enk. Ord roligere. — 2 SS.

Anm.: med Margen til begge Sider, sl. midt paa anden Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele andet Blad af Arket.

[14] e] c

312: 19 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (167 × 203); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: i Beg. stor; beg. flygtig, senere rolig. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. nederst paa tredie Side af Arket, hvis sidste Side er ubeskr.

[16 f.] -hed. *Linieskifte* Hvad] < -hed. Hvad [31] os] ‖hos‖ os S. 339[1] mere] ‖der‖ mere S. 339[8] baade . . . den] < fordi den paa den ene Side S. 339[6] i] ‖(‖ i Talen,] Talen, ‖)‖ S. 339[7] hjalp] ‖der‖ hjalp S. 339[10] vidste] ‖var‖ vidste saa] ‖at‖ saa S. 339[16] denne] < den S. 339[31] Msker.] < Msker; S. 339[36] thi] ‖f‖ thi

313: 56 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (165 × 202); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: Bladet brækket, den ydre Halvdel Textkolonne, den indre Margen, optager anden Side af Bladet, hvis første Side er ubeskr.

314: 57 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (166 × 202); en Kt. uregelm. afrevet, med smalle Rester af Arkets andet Blad; gennemhullet som 307. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: Bladet brækket, den indre Halvdel Textkolonne, den ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

315-316: 58 (= L-Fortegn.). — To Blade (opr. 1 Ark), som 314. Skr.: stor; hurtig tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: Bladene brækket, den indre Halvdel Textkolonne, den ydre Margen; 315 foroven paa første Side af Bl. 1, som forøvr. er ubeskr.; 316 foroven paa første Side af Bl. 2, som forøvr. er ubeskr.

317: 58 (se 315 f.). — Blad, 4. (166 × 203); opr. 1 Ark sammen med 318. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg.

rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: Bladet brækket, den indre Halvdel Textkolonne, den ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

318: 58 (se 315 f.). — Blad, opr. 1 Ark sammen med 317. Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: Bladet brækket, den indre Halvdel Textkolonne, den ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.; som Bl. 2 af Arket 317—318 er det Bladets anden Side, der er beskrevet fra modsat Led af Bladet med 317.

[7]man] man ||tid||

319: 58 (se 315 f.). — Blad, 4. (165 × 203). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 2 SS.

Anm.: Bladet brækket, den ydre Halvdel Textkolonne, den indre Margen, beg. foroven paa anden Side af Bladet, sl. et Stykke under Midten paa første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

320: 59 (= L-Fortegn.). — Blad som 319; en Kt. uregelm. afrevet, med ubetydelige Rester forneden af Arkets andet Blad. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig for en Del flyg- Marg.-Tilf. roligere. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Bladet.

S. 343[10]endnu] endnu ||π|| S. 343[14]slippe] < slip

321: 60 (= L-Fortegn.). — Blad som 319. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[9]sidde] ||sysle|| sidde S. 344[4]er] ||vilde være|| er

322: 61 (= L-Fortegn.). — Blad som 313. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere tildels flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

[5]opfinde...eller] < og [18]kan] ||er|| kan [36]Dig] < dig

323: 62 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (164 × 203). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

324: 63 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (164 × 197). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. et Stykke under Midten paa anden Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

[1]be-] ||æng|| be- S. 346[1] er] er ||det||

325: 64 (= L-Fortegn.). — Blad som 324; en Kt. uregelm. af-

revet. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Bladet, beg. paa anden Side.

[1]**-dres] -dres** ||.|| [9]følg-] ||F|| følg- Talen] ||Det|| Talen [13]Kirke,] Kirke, ||el|| [16]en] < et S. 347[8]falde] ||ku|| falde S. 347[13]den] ||det|| den

326: 65 (= L-Fortegn.). — Blad som 324; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[6]I *i Ing-*] < i [10]Ind-] In- S. 348[3]er Løgn] Løgn

327: 66 (= L-Fortegn.). — Blad som 313. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[11]Chrstd. *anden Gang*] Chrstd. ||;||

328: 67 (= L-Fortegn.). — Blad som 317. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med ydre Margen, foroven paa første Side, hvis nederste 1/2 er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

[4]A *i Af-*] < a

329: 68 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (167 × 202). Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

330: 69 (= L-Fortegn.). — Blad, 4, (165 × 198). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, foroven paa første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

331: 70 (= L-Fortegn.). — Ark som 330; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. igen roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Arket, sl. nederst i Marg. paa sidste Side.

S. 350[14]lee] < leer S. 350[17] lig-] ||vis|| lig- S. 350[25]tage ikke] tage S. 351[6]Tale] ||O|| Tale S. 351[23]Det] < Den er *første Gang*] er ||blevet||

332: 71 (= L-Fortegn.). — Ark 8. sammenlagt af Blad 4. (166 × 202); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: uden Margen foroven paa sidste Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

[3]han —] < han (

333: 72 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (167 × . . .); to Ktt. uregelm. afrevet, den ene med

smal Rest af Arkets andet Blad. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

334: 73 (= L-Fortegn.). — Ark 8. sammenlagt af Blad som 314; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: uden Margen, optager sidste Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

335: 74 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (165 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

336: 75 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (165 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: med smal Margen tilhøjre, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

337: 76 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (165 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

338: 79 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (166 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig, i enk. Ord igen roligere. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

339: 80 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (166 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

[7]med] ||,|| med

340: 81 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (165 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskr. som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

[1]Kirke] Kirke ||—|| [8]-mere.] < -mere,

341: 82 (= L-Fortegn.). — Ark 8. sammenlagt af Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet; 2 Bll. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

Anm.: uden Margen, optager sidste Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

342: 91 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (166 × ...); to Ktt.

uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: uden Margen, foroven paa den ene Side af Lappen beskrevet som 8., Lappen forøvr. ubeskr.

343: 98 (= L-Fortegn.). — Lap 8. af Blad 4. (166 × . . .); to Ktt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: uden Margen, optager den ene Side af Lappen beskrevet som 8., anden Side ubeskr.

344-345: 78 (= L-Fortegn.). — Blad som 319. Skr. 344: gennemg. stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. 345: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen; 344 optager anden Side af Bladet; 345 foroven paa første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

344[5] har] har ||e|| 344[14] -kels] -kel

346: 77 (= L-Fortegn.). — Ark som 332; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. flygtig, i enk. Ord roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. paa sidste Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

[9]ved] ved ||den for|| [18]; og var] < . Thi vel *anden Gang*] vel ||f|| [20]sølle] < sølled [23]da] ||er|| da [24]han] < ham S. 358[3] sorg-] sorgs- S. 358[7] alle] ||vel|| alle S. 358[8] gjæld-] < gjeld- S. 358[14] det] det ||,|| S. 358[31] af at] af

347: 83 (= L-Fortegn.). — Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet med Rester af Arkets andet Blad. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: Bladet brækket, den indre Halvdel Textkolonne, den ydre Margen, optager hele Bladet, sl. i Marg. paa anden Side.

S. 359[2] Første] < første S. 359[19] sta-] ||d|| sta-

348: 84 (= L-Fortegn.). — Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med smal Margen til begge Sider, paa anden Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.; Tilf. øverst paa Siden og paalangs i Marg. tilvenstre, med Linie beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

[6]For-] ||eller|| For-

349: 85 (= L-Fortegn.). — Blad som 291; en Kt. uregelm. afrevet med ubetydelig Rest af Arkets andet Blad. Skr.: stor; hurtig. — 1 S.

Anm.: med smal Margen til begge Sider, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

350: 86 (= L-Fortegn.). — Blad som 291; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: gennemg. stor;

gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: med Margen tilhøjre, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

351: 87 (= L-Fortegn.). — Ark som 291; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig i et Par Tilf. i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Arket, sl. forneden i Marg. paa sidste Side.

[6]er] er |den| [16]den *første Gang*] < dem [18]for...[19] skee] < just fordi det vilde det Farligste om de modsatte [25]da] < der [27]ned] ned ||,|| [32]jo] ||v|| jo Naar] Naar ||d|| S. 362[5] nu] nu ||trin|| S. 362[8] Alt-] ||—|| Alt S. 362[11] vel] vel ||—|| S. 362[16] Det] ||Han|| Det S. 362[24] Faae] < faae S. 362[31] Deres] Deres ||Emi|| S. 363[8], thi] < ; thi

352: 89 (= L-Fortegn.). — Lap, langstr. rektang., af Blad Fol.; tre Ktt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: stor; hurtig i enk. Ord flygtig. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, med Linier ⊥ Lappens korte Led, foroven paa den ene Side af Lappen, som forøvr. er ubeskr.

353: 90 (= L-Fortegn.). — Lap, langstr. rektang., af Blad Fol.; to Ktt. uregelm. afrevet. Pap.: som 352. Skr.: som 352. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, med Linier ⊥ Lappens korte Led, paa den ene Side af Lappen, som forøvr. er ubeskr.

354: 92 (= L-Fortegn.). — Lap (sammenhørende med 355) af Blad 4. (166 × 203); to Ktt. uregelm. afrevet, den ene med smal Rest af Arkets andet Blad. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, paa Bladets første Side, Lappen forøvr. ubeskr.

[8]at *anden Gang*] ||„paa|| at

355: 93 (= L-Fortegn.). — Lap (sammenhørende med 354) af Blad 4. (166 × 203); to Ktt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, paa Bladets første Side, Lappen forøvr. ubeskr.

[7]at] ||af|| at

356: 88 (= L-Fortegn.). — Blad som 291; en Kt. uregelm. afrevet, med ubetydelig Rest forneden af Arkets andet Blad; gennemhullet som 307. Skr.: tildels stor; beg. rolig, snart hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, paa første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[15]være Staten] Staten

357: 94 (= L-Fortegn.). — Blad (sammenhørende med 358) som 314. Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

S. 365[6]ret] Ret

358: 95 (= L-Fortegn.). — Blad (sammenhørende med 357) som 314. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

[11]ville] ville ||Xstum||

359: 96 (= L-Fortegn.). — Blad som 291. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

S. 366[9]ikke] ||den|| ikke

360-361: 97 (= L-Fortegn.). — Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen tilhøjre, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

362: 99 (= L-Fortegn.). — Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet med ubetydelige Rester af Arkets andet Blad. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igen roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen tilhøjre, foroven paa første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

[5]der-] ||det er|| der- [6]Glæde] Glæde ||for||

363: 100 (= L-Fortegn.). — Blad som 317; en Kt. uregelm. afrevet med smalle Rester af Arkets andet Blad. Skr.: stor; hurtig tildels flygtig — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

[1]Suk] |Et| Suk [3]ɔ:] < eller Christne: den] < Xstne. *Linieskifte* Den [6] Chrstne] Xstne ||.|| [15]ere ...os] < kalde os

364: 101 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (166 × 202); 2 Bll. Pap.: Koncept; svært. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, hist og her roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa tredie Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

365: 102 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (165 × 202), opr. 1 Ark sammen med 366. Pap.: som 364. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Bladet.

S. 370[3]-skop] -skops

366: 103 (= L-Fortegn.). — Blad, opr. 1 Ark sammen med 365.

Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

[4]-tivt] -tivt ||—||

367: 104 (= L-Fortegn.). — Ark som 317; 2 Bll. Skr.: stor; beg. rolig, snart hurtig tildels flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. paa tredie Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[3]see] < seer [10]en] < denne [13]Det] Det ||er Velgjørens|| [17]-hold] -hold ||til|| S. 371[3]at] at ||de|| S. 371[15] Dit] < dit S. 371[16]den] ||Den|| den

368: 105 (= L-Fortegn.). — Blad som 364, opr. 1 Ark sammen med 369 f. Skr.: gennemg. rolig i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Bladet, sl. forneden i Marg. paa anden Side.

[7]til at]til [11]Tu-] ||M|| Tu- S. 372[4]tænk] tænk ||Dig||

369-370: 106 (= L-Fortegn.). — Blad, opr. 1 Ark sammen med 368. Skr. 369: tildels stor; rolig i enk. Ord sirlig. 370: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

371: 107 (= L-Fortegn.). — Blad som 365. Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

372: 108 (= L-Fortegn.). — Blad som 365; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: med smal ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[6]fale] fale ||Ægt|| [10]for] ||M|| for

373: 109 (= L-Fortegn.). — Blad som 365; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: stor; hurtig i enk. Ord flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

374: 110 (= L-Fortegn.). — Lap af Blad, 4. (165 × . . .); to Ktt. uregelm. afrevet. Pap.: som 364. Skr.: tildels stor; rolig. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, paa første Side af Bladet, Lappen forøvr. ubeskr.

375: 111 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (164 × 198); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. hurtig, hist og her roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa tredie Side, hvis nederste 2/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

[6]Fra] ||J|| Fra [11]veed] veed ||,||

376: 112 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (166 × 198); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager hele Bladet.

^{6}Gud i] < Guds -lens Skyld]-lens ^{8}-skee blive] -skee ^{10}at]af ^{25}sige]sige ||:||

377: 113 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (166 × 198); en Kt. uregelm. afrevet, med smalle Rester af Arkets andet Blad. Skr.: stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

378: 115 (= L-Fortegn.). — Ark som 364; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa anden Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr. ligesom hele andet Blad af Arket.

^{13}vel] vel ||mindre føle S||

379: 114 (= L-Fortegn.). — Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet; gennemhullet som 307. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

S. 377^{4}-mand.] -mand. [<,] ||det seer nu||

380: 116 (= L Fortegn.). — Blad som 364; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: med smal ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

^{4}Der] ||Apostelen|| Der

381: 117 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (166 × 198); en Kt. uregelm. afrevet, med smalle Rester af Arkets andet Blad. — Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: med smal ydre Margen, foroven paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

382: 118 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (164 × 202). Pap.: som 364. Skr.: hist og her stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

383: 120 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (165 × 197); en Kt. uregelm. afrevet; gennemhullet som 307. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. rolig, i Beg. i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med ydre Margen, paa første Side af Bladet, som forøvr. er ubeskr.

^{6}det] < der

384: 121 (= L-Fortegn.). — Blad som 365. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa anden Side, hvis nederste 1/2 er ubeskr.

[5]-sten]-sten ||—|| [24]Vand] Vand, ||kan man saa f||

385: 122 (= L-Fortegn.). — Blad som 383; en Kt. uregelm. afrevet med smal Rest af Arkets andet Blad; gennemhullet som 307. Skr.: tildels stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, forøvr. gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, optager hele Bladet, sl. forneden i Marg. paa anden Side.

[3]har] ||er|| har [3]Halve]< halve [8]meget] meget ||—|| [31]Vel-] < vel-

386: 123 (= L-Fortegn.). — Blad som 314; en Kt. uregelm. afrevet; gennemhullet som 307. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig i enk. Ord sirlig, efterh. gennemg. hurtig, i enk. Ord igen roligere. — 1 S.

Anm.: med Margen til begge Sider, bredere tilhøjre, optager første Side af Bladet, hvis anden er ubeskr.

[9]med i] med [16]-be] < -bet [19]og] ||for at|| og

387: [ad 126 (= L-Fortegn.)]. — Ark 8., sammenlagt af Blad, 4. (167 × 203); 2 Bll. Pap.: Velin, svagt ribbet. Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 2 SS.

Anm.: uden Margen, sl. paa anden Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr. ligesom hele sidste Blad af Arket. Manuskripterne til 126 er anbragt i et Omslag 8. sammenlagt af Blad, 4. (167 × 205; Pap : som 387).

[8]er] ||,|| er S. 382[10]men] men ||sk|| S. 382[17]til] ||at|| til

388: [ad 126 (se 387)]. — Lap 8. af Blad 4. (168 × ...); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: stor; hurtig. — 1 S.

Anm.: uden Margen paa den ene Side af Lappen, som forøvr. er ubeskr.

[7]Christen *i Christenheden*] < Christend [8]vi] vi ||har||

389: [ad 126 (se 387)]. — Ark 8., sammenlagt af Blad 4. (168 × 207). Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: uden Margen, sl. med tre Linier foroven paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

S. 383[10]-ne] -ne ||;|| S. 384[3]vide.“] vide.

390: [ad 126 (se 387)]. — Lap. 8., opr. 1 Blad 4. (164 × 204) sammen med 391. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 2 SS.

Anm.: uden Margen, optager begge Sider af Lappen.

[16]-ne.] -ne. [< ;] ||og||

391: [ad 126 (se 387]. — Lap 8., opr. 1 Blad sammen med 390. Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere. — 2 SS.

Anm.: uden Margen, optager begge Sider af Lappen, med et „ver-

te[6] i nederste Hjørne tilhøjre paa begge Sider.

S. 385[5] ikke,] < ikke: S. 385[20] som] som ||Msk|| S. 385[21] -dige i] -dige S. 385[27] ikke faae] faae

392: [ad 126 (se 387)] — Lap 8. af Blad 4. (168 × ...); to Ktt. uregelm. afrevet. Pap.: Koncept. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord -flygtig, hist og her roligere. — 2 SS.

Anm.: uden Margen, optagende den ene Side af Lappen sl. foroven paa den anden Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

S. 386[9] bedre] ||m|| bedre

393: 230 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (168 × 203). Pap.: Velin; svagt ribbet. Skr.: flygtig. — 1 S.

Anm.: ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[9] vidnede] < sagde [14] blev] ||blev|| blev

394: 229 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; 2 Bll. Skr.: gennemg. hurtig, enk. St. roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, paa Arkets første Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr., ligesom Arket forøvr. er ubeskr.

[7] -ne] < -en

395: 227 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; 2 Bll. Skr.: gennemg. hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med to Linier øverst paa Arkets sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[8] den] den ||al|| [8] Over-] ||S|| Over- S. 388[7]; thi] < , thi S. 388[17] hold] hold ||„|| med] ||„|| med S. 388[24 f.] Liv. (Evig-] < Liv. *Linieskifte* (Evig- S. 388[28] -ben] -ben ||—||

396: 226 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; 2 Bll. Skr.: flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med to Linier øverst paa Arkets sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[18] -ion] < -ionen [17] -ion] -ionen [28] nok] ||ing|| nok [31] -ens Haand] < -en Haands

397: 224 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; 2 Bll. Skr.: stor; hurtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, paa Arkets første Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr., ligesom Arket forøvr. er ubeskr.

398: 214 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (164 × 204); gennemhullet som 307; 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr.: stor; gennemg. meget flygtig, i enk. Ord roligere.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa tredie Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

399: 223 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa Arkets sidste Side, hvis nederste 3/4 er ubeskr.

[9]-ledes] -ledes ||,|| [10]ligt,] ligt, ||Evigheden|| S. 392[2] kun] kun ||imellem <Kl.> 10 og 10¼ Søndag|| S. 392[3] af disse] *Linieskifte* disse S. 392[7] er at] er S. 392[10] denne] < dette S. 392[11] med] med ||enest|| S. 392[17] Kjæde] < Kjede S. 392[21] for] ||,|| for S. 392[23] Mig] ||Jeg|| Mig

400: 222 (= L-Fortegn.). — Blad som 393. Skr.: som 399. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa anden Side, hvis nederste ½ er ubeskr.

S. 393[7] der er] der *Linieskifte*

401: 221 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: stor; gennemg. meget flygtig, i enk. Ord roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. et Stykke under Midten paa tredie Side, hvis nederste ⅓ er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[15]bærer] ||slæber hele|| bærer over] ||,|| over

402: 220 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; 2 Bll. Skr.: gennemg. flygtig, i enk. Ord roligere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

[11]Lærere] ||Embedsm|| Lærere

403: 219 (= L-Fortegn.). — Ark som 393; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig, hist og her i enk. Ord roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa tredie Side, hvis nederste ⅔ er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[8]altsaa har] < det har altsaa [22]at] ||om|| at

404-407: 218 (= L-Fortegn.). — Blad som 393. — Skr. 404-405: hurtig; 406: tildels stor; gennemg. hurtig; 407; stor; gennemg. hurtig. — 1 S.

Anm.: med smal Margen til begge Sider optager første Side af Bladet.

408: 217 (= L-Fortegn.). — Blad som 393. Skr.: gennemg. flygtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side, hvis nederste ½ er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

[8]sig] sig ||han||

409: 216 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (167 × 205); 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: rolig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side, hvis nederste ¾ er ubeskr. ligesom hele Resten af Arket.

410: 215 (= L-Fortegn.). — Ark som 409; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; hurtig tildels flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. lidt over Midten paa tredie Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[6]Hans] ||—|| Hans [23]-lige.] < -lige; S. 398[5] hvis] hvis ||det|| [6]var] ||havde|| var

411: 213 (= L-Fortegn.). — Ark som 409; 2 Bll. Skr.: gennemg. meget flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. midt paa Arkets sidste Side, hvis nederste 1/2 er ubeskr.

[4]28] < 29 [5]Snak;] < Snak: [9]har] har ‖erklæret‖ [13]man] man ‖vedbliv‖ [17]mod] ‖om M‖ mod S. 399[4]lige-] ‖et‖ lige- S. 399[10]-ier,] -ier, ‖item‖ S. 399[11]-vise.] < -vise; S. 399[15]den] den ‖enten‖ S. 399[16]hvis ikke,] < eller i...Rubrik] < opfører en egen Rubrik i sit Blad S. 399[17]for] ‖om‖ for hvori] hvori ‖Red‖ S. 399[18]eller] < eller hvis] ‖(‖ hvis saa (] saa ‖(‖ <(> S. 399[20]-bage] -bage ‖)‖ S. 399[21]Det] < Den S. 399[25] Al-] ‖G‖ Al- S. 399[27f.]skal ...bevirke] ‖skal jeg nok forhindre, at det ikke s‖ bevirke

412: 210 (= L-Fortegn.). — Ark som 409; 2 Bll. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.; brækket med bred ydre Margen, sl. i Marg. paa Arkets sidste Side med Linier beg. ⊥ paa Sidens øverste Kt.

[5]-ne *første Gang*] < -lige [10]Til-] ‖,‖ Til- [21]jo] < jeg S. 401[9]som] som ‖just‖ S. 401[16]Alle] < alle S. 401[20] lugte] ‖vægre sig ved‖ lugte

413: 207 (= L-Fortegn.). — 2 Ark + 1 Bl., 4. (168 × 205); 6 Bll. Pap.: som 393. Skr.: gennemg. flygtig, enk. St. roligere. — 10 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager begge Ark og hele Bladet, sl. nederst paa anden Side af Bladet. Pag. med Blyant paa hver Side (1-10).

[6]Det *første Gang*] ‖,‖ Det Det *anden Gang*] < det [7]og det] og ‖ikke‖ [10]idet] ‖hvilket hænger sammen med, at‖ idet S. 403[11]sig med] med S. 403[18]her *første Gang*] her ‖ma‖ S. 403[30]kun] < kunde S. 403[31]sige] sige ‖:‖ S. 404[2] kunde] ‖ha‖ kunde S. 404[10] -kel,] < -kel; S. 404[23]lige] ‖lige saa let seet‖ lige S. 404[26] jeg] ‖s‖ jeg S. 404[30]-mik.] -mik. *[*< ‚] ‖skulde‖ S. 404[31] var] ‖,‖ var S. 404[33]paa] paa ‖Politik‖ S. 405[4]Saa-] ‖s‖ Saa- S. 405[11]var] ‖den kunde‖ var S. 405[15]sam-] ‖pa‖ sam- S. 405[17]en Anonym] < anonymt S. 405[18] Alle...skrive] < Alt, hvad der skrives S. 405[21]— og] ‖,‖ — og S. 405[28]han *første Gang*] < den han *anden Gang*] < den S. 405[35f.] forelaae . . . Fædrelandet] < havde en senere Artikel af mig i Fædrelandet foreligget S. 405[30]med mig] med S. 406[1]falde] ‖være‖ falde om] ‖at‖ om S. 406[3] saa] ‖ikke‖ saa S. 406[7]misforstaae] < forstaae . S. 406[10]ikke] ikke at S. 406[18] at *anden Gang*] < af S. 406[31]utaal-] ‖verdslig‖ utaal- S. 406[31]en] < end S. 406[34f.]

være taget] < tages S. 406[35] og] ||ind|| og

414: 206 (= L-Fortegn.). — Ark som 409; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: stor; flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa tredie Side, hvis nederste 2/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[5]og Stat] Stat [8]og] og ||disse|| [11]fra] ||d|| fra [15f.] Geistligheden] < den [17] bestandigt maattet] < maattet bestandigt [18]op] < og

415: 205 (= L-Fortegn.). — Blad, 4. (169 × 203); en Kt. uregelm. afrevet. Pap.: som 393. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

S. 408[8]: saa] ||,|| : saa S. 408[6]sige „] < sige :

416: 204 (= L-Fortegn.). — Blad som 415; en Kt. uregelm. afrevet. Skr.: hurtig tildels flygtig. — 1 S.

Anm.: med bred ydre Margen, optager første Side af Bladet, hvis anden Side er ubeskr.

[4]Dette Billede] < Hvad han siger om den

417: 203 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (169 × 208); 2 Bll. Pap.: Koncept. Skr. i Overskriften: stor; rolig; i Texten: hurtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; Overskriften foroven paa Arkets første Side, Texten optager øverste Halvdel af Marginen; Arket forøvr. ubeskr.

[7]sjele-] ||,|| sjele-

418: 202 (= L-Fortegn.). — Ark som 417; 2 Bll. Skr.: hurtig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, optager tre Linier foroven paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

419: 199 (= L-Fortegn.). — Ark som 415; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; meget flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med to Linier paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[18]Om-] ||Dom Cr|| Om- S. 410[7]Deres] ||Bisko|| Deres mig] ||det|| mig S. 410[13]med *første Gang*] < om S. 410[16] ham] ham ||om ved|| S. 410[17] kom] ||kun|| kom S. 410[22]med mig.] med S. 410[27]-dige.] < -dige;

420: 198 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (166 × 205); gennemhullet som 307; 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: stor; gennemg. meget flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. foroven paa sidste Side, hvis nederste 2/3 er ubeskr.

[4]sidder] sidder ||en|| [9]til den] til [13]thi] ||med mindre|| thi [16]Mo-] ||Boder|| Mo-[21]-else,] < -else; ved] ||, at|| ved [25]maa] maa ||vendes noget anderledes, naar|| [27]-vei.] < -vei; [29]Noget] < noget

421: 197 (= L-Fortegn.). - Ark som 409; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: stor; gennemg. meget flygtig, enk. St. roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. paa tredie Side, hvis nederste 1/5 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[6]frem] frem ||,|| [7]er] ||han|| er [10]en] et [20]Kræfter til] Kræfter S. 413[4]Fal-] < Fald-

422: 196 (= L-Fortegn.). — Ark som 409; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; hurtig tildels flygtig. — 3 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. midt paa tredie Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[14]De] < de

423: 195 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (168 × 203); gennemhullet som 307; 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. flygtig, hist og her roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. midt paa sidste Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr.

[19]i al] al S. 415[5]den gudd. Majestæts] < den him Majestæts < Majestætens S. 415[17]-faler] < -falder

424: 194 (= L-Fortegn.). — Ark som 423; 2 Bll. Skr.: rolig. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen; Overskrift og Datering i Textkolonnen, Resten i Marginen foroven paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

425: 183 (= L-Fortegn.). — To Ark som 423; 4 Bll. Skr.: gennemg. stor; hurtig tildels flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark. 2 midt paa tredie Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side af Arket.

[7]det,] < det: S. 416[1]Nefas] < nefas S. 416[9]Ih] ||„|| Ih S. 416[9f.]be *i bevares*] < < beh S. 416[12]-ske.] -ske. ||“|| S. 416[21]de] de ||, naar|| S. 416[27]Ano-] < ano- S. 417[3]vilde have] have S. 417[5]mig paa] paa S. 417[7] Han] ||J|| Han S. 417[18]kunne] < kunde S. 417[19]Sto-] < Stu- S. 417[20]ci-] ||Sy|| ci- S. 417[30]er,] er, ||da de|| S. 417[31]T:] T: , S. 418[3]et] ||uden|| et S. 418[5]alle] al

426: 193 (= L-Fortegn.). — Ark som 423; 2 Bll. Skr.: gennemg. rolig, enk. St. hurtigere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. med fire Linier foroven paa Arkets sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[7]flye] flye ||Alle.|| [10], nu] < ; nu [14]er] er ||at sk|| [15], og] < ; og [17]den] ||,|| den S. 419[3]ledes] < dan S. 419[5] Død-] < Døg- S. 419[10]man] ||i|| man S. 419[18]er at] er S. 419[21]af] af ||,|| S. 419[23] ny-] ||høieste|| ny-

427: 182 (= L-Fortegn.). — To Ark som 413; gennemhullet som 307; 4 Bll. Skr.: stor; gennemg. flygtig tildels me-

get flygtig, hist og her roligere. — 6 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. i Ark 2 med nogle Ord øverst paa anden Side, som forøvr. er ubeskr. ligesom hele andet Blad af Arket.

[22]han . . . Apostel,] < han [27]nogen] ||i|| nogen [28] Peder] < Han af at] af [29]for-] fort [32]saa] ||vil|| saa [33 f.] Middelmaadighedens Bataillioner] < Bataillioner af Mid- [< mid-]delmaadigheder [34]som] som ||dog|| S. 421[2] -len] -len ||)|| S. 421[3]ikke . . . men] < kun S. 421[5] Dom] Dom ||det at være|| S. 421[17]Lærere] < Lære S. 421[20]-tiet,] < -tiet: S. 421[28] nok] nok ||,|

428: 181 (= L-Fortegn.). — Ark som 387; gennemhullet som 307; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. flygtig tildels meget flygtig, enk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. med tre Linier foroven paa sidste Side, som forøvr. er ubeskr.

[3]hvor-] ||saa|| hvor- [14]-ig] < -igt [24]det et] det *Linieskifte* [28]i] i ||det|| S. 423[3] Ordet] Ordet ||,|| S. 423[7]-ig:] < -ig, S. 423[9]Kirke-] ||B|| Kirke- S. 423[11]var —] < var, S. 423[14]Stiil.] < Stiil;

429: 184 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (169 × 206); 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: stor; hurtig. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste [2]/[3] er ubeskr. ligesom hele andet Blad af Arket.

[4]og] ||, og|| og [7]det] < der undre sig] undre [13], at] ||:|| , at ||denne||

430: 180 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (169 × 205); 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa tredie Side, hvis nederste [2]/[3] er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

[7]er] < lykkes [8]hæve] ||at|| hæve [11]Alle.] < Alle; [13]tager] ||ud|| tager [18]Sær-] ||s|| Sær- [23]men] ||at|| men S. 425[1]den] den ||Xstd.|| den

431: 167 (= L-Fortegn.). — Ark som 430; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. foroven paa anden Side, hvis nederste [3]/[4] er ubeskr. ligesom hele Arkets andet Blad.

[8]Grund-] ||I|| Grund-

432: 179 (= L-Fortegn.). — Ark som 430; 2 Bll. Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. — 1 S.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, foroven paa første Side af Arket, som forøvr. er ubeskr.

[3]langt-] ||uden|| langt-

433: 171 (= L-Fortegn.). — Ark som 409; 2 Bll. Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, enk. St. roligere. — 2 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. et Stykke under Midten

paa anden Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele andet Blad af Arket.

434: 166 (= L-Fortegn.). — Tre Ark, 4. (167 × 204); 6 Bll. Pap.: som 393. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, for en stor Del hurtigere i enk. Ord flygtig. — 11 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark 3 foroven paa tredie Side, hvis nederste 2/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

9-gjort,] < -gjort. Alt] <alt S. 427 16 Chrstd.] ||hvad|| Xstd. ||eller hvad Xsthed er|| S. 427 17 denne] < dette S. 427 30 Idee og] < Ideens S. 427 36 Faae] < faae S. 427 33 -sigt] -sigt ||er|| S. 428 8 El-ler] Eller ||er dette ikke langt mere|| S. 428 15 sit] < sig S. 428 16 at *anden Gang*] < det S. 428 18 -følger] < -følgere S. 428 31 kan] ||maatte|| kan S. 428 33 Noget] < noget S. 428 38 at] ||det|| at S. 428 39 maae] < maa S. 428 23 og] og ||det uud|| S. 429 3 denne] denne ||hele Fortabelsens|| S. 429 4, det] < (det S. 429 5 Andre] Andre ||)|| S. 429 6 har] < forskylder den] ||det Sam|| den S. 429 18 ud-] < u- S. 429 17 -dan] < -danne at] ||,|| at S. 429 27 at *første Gang*] at ||de|| S. 429 28 Msk.-] ||Men|| Msk.- S. 430 4 -Frygt,] < Frygt; S. 430 5 vil] vil ||,|| S. 430 6 blive] blive ||beundret|| S. 430 22 For-] ||Saaledes var|| For- S. 430 21 hvad] ||thi|| hvad af] ||ik|| af

435: 165 (= L-Fortegn.). — Ark som 387; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere. — 3 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa tredie Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

28 Men] ||Intet har|| Men 29 indgaae] < inggaaet S. 432 1 smøre] ||tøre|| smøre S. 432 7 vist,] vist, ||naar man ikke kan sine Ting bedre end Du||,

436: 164 (= L-Fortegn.). — Ark som 387; 2 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paa sidste Side, hvis nederste 1/4 er ubeskr.

14 Pro-] ||F|| Pro- S. 433 2 en] ||et Indb|| en dem] ||ham|| dem S. 433 18 til en] en S. 433 15 dette] < denne S. 433 23 Alle] < alle

437: 162 (= L-Fortegn.). — To Ark som 387; 4 Bll. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig. — 7 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. i Ark 2 paa tredie Side, hvis nederste 1/3 er ubeskr. ligesom hele sidste Side.

6 -tæt] -tæt ||“|| 15 -hed.] <-hed; 17 ikke] ||staaer|| ikke 21 den . . . nu] < nu Staten 24 Præstens] ||Præstens|| Præstens 28 Tid] Tid ||at spende|| 29 alle] < Alle af-] ||best|| af

[30]og] ||at|| og S. 435[6]sig] sig ||at|| S. 435[7]der] < han S. 435[10]-ion] < -ionen S. 435[15] alle] < Alle S. 435[19]Hvor] < Hvad Livet] < der S. 435[30]der] < som S. 435[35] der] < deres ingen] ||,|| ingen S. 436[1]til] ||,|| til S. 436[4]det] det ||<ikke>|| S. 436[9]Guld] Guld ||og|| S. 436[10]Gods,] Gods, ||og|| alt] < Alt S. 436[11]maa] < er S. 436[18]. Thi] ||;|| . Thi S. 436[29] Dødsfald] < Død hvil-] ||(|| hvil- S. 437[4]kan] kan ||der jo Intet her jo have et fortjent||

438: 161 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (166 × 203); 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. — 4 SS.

Anm.: brækket med bred ydre Margen, sl. paalangs i Marg. paa sidste Side med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

[8]naar] ||i den|| naar [9]man] | Folk| man [17]stun-] | hv|| stun- [21]Ulykkelig] Ulykke *Linieskifte* S. 438[3]Alle] < alle S. 438[8]be-] ||,|| be- S. 438[11]for] ||fogal|| for S. 438[22] som] som ||et||

439: 160 (= L-Fortegn.). — Ark, 4. (165 × 203); gennemhullet som 307; 2 Bll. Pap.: som 393. Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, adsk. St. roligere. — 4 SS.

Anm.: brækket med ydre Margen, sl. forneden i Marg. paa sidste Side, sidste Linie fortsat ind i Textkolonnen paa Foden af Siden.

[1]Livs] Livs- [10]Skylden] < Synden < Skylden [18]Skaberen] < Gud [15]er] er ||at|| [15f.]ved min] < ved Guds < under Guds [16]thi] ||at|| thi [30]et] < en [31]og] og ||over|| [32]ikke] ||seer|| ikke hen] ||til|| hen S. 440[5]Engle.] < Engle; S. 440[6]Sort] Sort ||Lov|| S. 440[8]Sort] Sort ||Msk.|| S. 440[12]gjør] ||dog|| gjør dog] dog ||har|| S. 440[17] høre] høre ||om en|| S. 440[19] Lov-] ||et|| Lov- S. 440[21] var] ||opdagede|| var S. 440[22] han *første Gang*] han ||vilde|| S. 440[23]ham] ham ||til|| S. 440[25f.]gjorde det] gjorde

DATE DUE

GAYLORD PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

← Barcode (over)

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.